

ئارسلان تالپ

رہنما تکلانغان موهه پيت

شېخاڻ ياشلار غوسمولر نەشرىياتى
CHISO: www.chiso.com

ئارسلان تالپ

رېسائتكلانغان موهه پېت

(رومان)

CHISO شىنجاڭ ياشلار-كۆسمولير نەشرىياتى

مەسئۇل مۇھەررىرى: كامىلە راخمان
مەسئۇل كوررېكتورى: دىليار تۇرسۇن
مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى: غالىب شاھ

رېشاتكىلانغان مۇھەببەت

(رومان)

ئاپتورى: ئارسلان تالىپ

شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى شىمالىي بېيجىڭ يولى 29 - نومۇر، پ: 830012)

ئېلخەت ساندۇقى: xjyashlar@126.com

شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى

شىنجاڭ بايەي مەتبەئەچىلىك چەكلىك شىركىتىدە بېسىلدى

ئۆلچىمى: 880 × 1230 م م، 32 كەسلەم، باسما تاۋىقى: 13.375

2015 - يىلى 7 - ئاي 1 - نەشرى

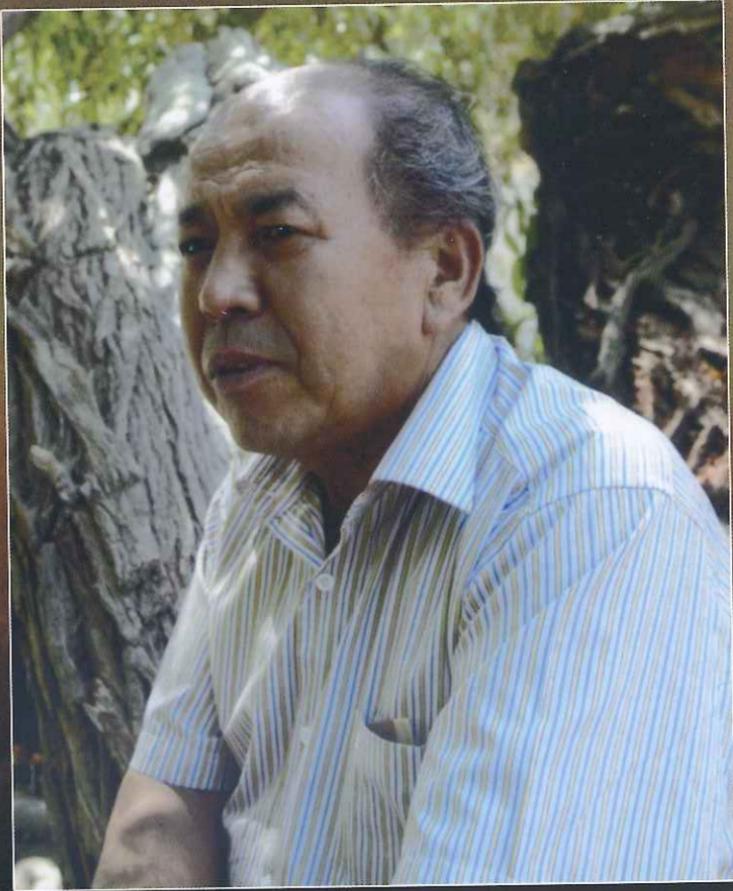
2015 - يىلى 7 - ئاي 1 - بېسىلىشى

ISBN 978 - 7 - 5515 - 3175 - 7

سانى: 1 - 3000

باھاسى: 38.00 يۈەن

بېسىلىشتا، تۈپلەشتە خاتالىق بولسا نەشرىياتىمىزغا ئەۋەتىڭ، تېگىشىپ بېرىمىز

ئارسلان تالپ

مۇقاۋىسى لايىھىلىگۈچى: غالىب شاھ
خەتتات: ئابلىككەجەن زۇنۇن جۈلانى

رېئىتاتىكىلانغان مۇھەببەت

شىنجاڭ ياشلار ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

ISBN 978-7-5515-3175-7

9 787551 531757 >

باھاسى: 38.00 يۈەن

مۇندەرىجە

1	بىرىنچى باب ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان قىز
54	ئىككىنچى باب مېھرىلىك سۆيگۈ
108	ئۈچىنچى باب مېنى ئېتىۋېتىڭلار!
160	تۆتىنچى باب ناسىر جاننىڭ ھەيۋىسى
187	بەشىنچى باب مەرداننىڭ ئەرزى
226	ئالتىنچى باب بارخانلار گۇۋاھ
266	يەتتىنچى باب مەردان تۈرمىدە
302	سەككىزىنچى باب سېغىنىش مەكتۇپلىرى
346	توققۇزىنچى باب تۇتقۇندىكى جەۋھەر
383	ئونىنچى باب غالىب كەلگەن سۆيگۈ

بىرىنچى باب

ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان قىز

ئوچۇق سوت زالى سۈرلۈك جىمجىتلىققا پاتقان، زالدىكى ئۈچ يۈز كىشىلىك ئورۇن لىققىدە توشقاندى، ئورۇن توشۇپ كەتكەچكە كېيىنرەك قالغان يۈز نەچچە ئادەم ئىشىك ئالدىدىلا توسۇپ قويۇلغاندى، شۇنداقتمۇ ئۇلار ئىشىكتىن كىرگۈزۈۋېتىش ئۈچۈن سوت ساقچىلىرىغا يالۋۇرۇشۇۋاتاتتى. ھەممىلا ئادەمنىڭ چىرايىدا قېتىپ قالغىنى بىر خىل ھەيرانلىق ۋە قىزىقىشنىڭ يارقىن سىماسى. ئادەتتىكى چاغلاردا بۇنداق ئوچۇق سوتلارغا ئاشۇ سوتلىنىۋاتقان ئادەمگە مۇناسىۋەتلىك بىرنەچچە ئادەملا كېلىدىغان بولغاچقىمىكىن، مۇنچىۋالا كۆپ كىشىنىڭ ئىشىك ئالدىغا يىغىلىۋېلىشى سوت خادىملىرىنى ھەقىقەتەن ھەيران قالدۇرغاندى. ئەمەلىيەتتە بۇنچىۋالا داغدۇغا ۋە قىزىقىش قوزغىغىنى بۈگۈنكى سوتتا ھۆكۈم ئېلان قىلىنىدىغان جىنايەتچىنىڭ ئون سەككىز ياشلىق نازاكەتلىك بىر قىز ئىكەنلىكىدە ئىدى.

— بۈگۈن ئون سەككىز ياشلىق بىر قاتىل قىزغا ئوچۇق سوت ئېچىلىدىكەن.

— شۇنداق چىرايلىق قىزكەن دەيدىغۇ، چىرايلىقتا ۋاپا يوق دېگەن راست گەپكەن جۈمۈ.

— دادىسىنى ئۆلتۈرۈۋەتكەن قىزكەن دېيىشىدىغۇ.

— ھازىر جاھان بۇزۇلۇپ كەتتى، بۇنداق ئىشلارغا ھەيران قالغىنىڭمۇ بولىدۇ.

— بۇ قانداق گەپ ئۆزى، ئون سەككىز ياشتىكى قىزمۇ قاتىللىق قىلالامدىكەن؟! يەنە تېخى باشقا ئادەمنى ئەمەس، دادىسىنى ئۆلتۈرگەن دەڭلار.

— ھازىرچۇ ئېرىنى ئۆلتۈرۈۋېتىدىغان ئاياللار، بالىسىنى ئۆلتۈرىدىغان ئانىلارنىڭ ئىشلىرىمۇ چىقىۋاتىدىغۇ.

— ئاخىرقى زاماننىڭ بېشارەتلىرى بۇ! — دېدى ساقاللىرىغا ئاق ئارىلىغان بىر مويىسىپىت كىشى بۇ سۆزلەرگە ئارىلاشقۇسى كېلىپ، — ئاياللار ئەرلەرگە تىكىلىپ قارىيالايدىغان، ھەتتا ئۇنىڭدىن ئۈستۈن تۇرۇشنى ئويلايدىغان ۋاقىتنىڭ كېلىشى دەل مۇشۇنداق بېشارەتنى دەلىللەيدىغان زاماننىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىنى ئىسپاتلايدۇ، بۇنداق ئىشلارغا توۋا دېگۈلۈك...

— مۇشۇ سوتنى كۆرۈپ كېلەيلى جۈمۇ، ھەرقانداق بىر ئىشنىڭ سەۋەبى بولىدۇ، بىلىپ باقمادۇق...

بۇ ئاجايىپ خەۋەر بىردەمدىلا پۈتۈن شەھەرگە پۇر كەتتى. ھەممىلا كىشىنىڭ ئاغزىدا شۇ گەپ، ھەيران قېلىش، قىزىقىش كىشىلەرنى بۇ توغرىسىدا مۇنازىرىگە باشلىماقتا ئىدى.

— كىمنى ئۆلتۈرۈپتۇ؟

— دادىسىنى ئۆلتۈرۈپتۇ دېيىشىدىغۇ.

— توۋا دەڭلا، دادىسىنى ئۆلتۈرۈشكە قانداق قولى بارىدۇ ھەي.

— دادىسى ئەمەس، ئۆگەي دادىسىكەن.

— ئۆگەي بولسىمۇ دادىدە ئۇ، قارىغاندا ئۇ ئۆگەيلىكى بەك قاتتىق ئادەم ئوخشايدۇ — ھە، بولمىسا بىكاردىن — بىكارلا ئۆلتۈرۈۋېتەمدۇ؟! — كىچىككىنە قىز قانداق قىلىپ ئادەم ئۆلتۈرەلىگەندۇ؟

— بۇ ئىشنىڭ قانداقلىقىنى سوتقا بېرىپ ئۆز قۇلقىمىز بىلەن ئاڭلاپ كەلمەيلىمۇ؟

— ...

مانا مۇشۇ قىزىقىش نۇرغۇن ئادەمنى بۇ سوت زالىنىڭ ئالدىغا باشلاپ كەلگەندى.

سوت تېخى باشلانمىغان بىلەن قىزىقىشنىڭ ئەڭ يارقىن نۇقتىسىغا ئايلىنىپ قالغان بىر ئانا شۇ تاپتا جاھاننىڭ نالىسىنى قىلىپ ئولتۇراتتى، ئۇ گەرچە قىرىققا توشمىغان ياش ئايال بولسىمۇ، سۇۋارى ئاقىرىشقا باشلىغان چاچلىرى يۈرىكى پۇچىلانغان بىر ئانىنىڭ نىمجان سىماسىنى نامايان قىلىپ تۇراتتى.

— ئاۋۋۇ يامغۇردەك ياش تۆكۈپ ئولتۇرغان ئاق لېپەكلىك ئايال سوتلىنىدىغان قىزنىڭ ئانىسى ئوخشىمامدۇ، ئاق لېپەك سېلىۋالغىنىغا قارىغاندا بۇ قىزنى بۈگۈن ئاتىدىغان ئوخشايدۇ — ھە، ھازىر ئادەمدەك كىيىنىۋاپتۇ، قاراڭلار، چىرايلىق ئايال كەندۇق — ھە، قازاپ بېقىڭلارچۇ ئۇنىڭ چىرايىغا، زەپىرانىدەك سارغىيىپ، كۈزدىكى غازاڭدەك سولشىپ ئولتۇرغىنىنى. — سەن بىلەن بىزنىڭ بېشىمىزغىمۇ مۇشۇنداق كۈلپەتلەر كېلىپ قالسا بىزمۇ شۇنداق سارغىيىپ سولشىمىز، تېخى ئاشۇ ئايالچىلىك ئۆرە تۇرالماي قېلىشىمىزمۇ مۇمكىن جۇمۇ، ھەممە ئادەم ئۆز بېشىغا كەلمىگۈچە بىلمەيدۇ بۇنداق ئازابنى!

— توغرا گەپ قىلدىڭىز، «ئالدىرىماڭ يارەي، سىزگىمۇ بارەي» دېگەندەك توۋا دېگۈلۈك مۇنداق ئىشلارغا.

— قىزىغا پەقەتلا چىدىماي قالغاندەك تۇرىدۇ ئاۋۇ بىچارە ئانا، تولا يىغلاپ ياشلىرىمۇ قۇرۇپ كەتكەندۇ — ھە، ھەي ئىسىت... قاراپ تۇرۇپ ئاران ئون سەككىز ياشقا كىرگەن قىزىنى ئېيتىۋەتسە ھەرقانداق ئادەم چىدىمايدۇ — دە:

— توغرا دېدىڭىز، بىر بالىنى تۇغۇپ ئون سەككىزگە كىرگۈزۈش ئاسان گەپمۇ، بۇنداق ئىشقا يولۇققان ھەر قانداق بىر ئانا بۇ ئازىقا بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ.

— ...

مانا مۇشۇنداق كۇسۇر — كۇسۇر پاراڭنىڭ باش تېمىسىغا تۇتۇرۇق بولغان غېرىب ئانا ئالدىنقى رەتنىڭ ئوڭ تەرىپىدە كۆزى ياشلانغان ھالدا خىيالچان ئولتۇراتتى، ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشقا شۇنچە ئۇرۇنۇپ ئولتۇرغان بولسىمۇ، لېكىن يار كەتكەن تۇغاندەك تۆكۈلۈۋاتقان كۆز يېشىنى باشقۇرغىلى بولماي قالغانىدى، شۇ تاپتا ئاشۇ ئازابنىڭ قىيانلىق سۈيى ئۇنىڭ كۆڭلىكىنىڭ ئالدىنى ھۆلدەپ بولغانىدى، ئۇنىڭ كۆزىگە، چىرايىغا تېپىپ چىققان قاڭشىق ھەسرەتنىڭ، قىيامەتلىك نادامەتنىڭ مەزگىلىسىز ياپراقلىرى ئۇنى كۈز غازاڭلىرىدەك سارغايىتىپ، نەچچە كۈندىلا ئۆز يېشىدىن نەچچە ھەسسە چوڭايتىۋەتكەنىدى. ئۇ كەينىدە ئولتۇرغان كىشىلەر قىياس قىلغاندەك بۈگۈن سوتلىنىدىغان ئاشۇ قاتىل قىزنىڭ ئانىسى ئايخېنىم ئىدى، ئۇ ئەمدىلا ئوتتۇز توققۇز ياشقا كىرگەن ياپياشلا

بىر جۇۋان بولسىمۇ، قىزى تۇتۇلغان مۇشۇ بىر ئاي ئىچىدىلا چېكە چاچلىرىغا ئاق سانجىپ قېرىلىق يەتكەن مومايدەك قورۇلۇپلا كەتكەندى.

ئايخېنىم ھازىر ئەسكى بولسىمۇ كېيىنكى يولدىشىدىن، ياق، ئەڭ مۇھىمى ئامراق قىزىدىن ئايرىلىپ قالغانلىقتىن تۇيۇقسىزلا مېڭىسى يىڭلەپ كەتكەندەك ئالجوقا سۆزلەيدىغان بولۇپ قالغانىدى. ئادەتتە كىيىملىرى سەل كونىراق بولسىمۇ پاكىز يۇيۇپ دەزماللاپ، ئۆزىنى ياساپ يۈرىدىغان بۇ ئايال بىراقلا ئۆزىنى تاشلىۋەتكەچكە مەھەللىدىكىلەر: «بۇ ئايال قىزىنىڭ دەردىدە ساراڭ بولۇپ قالغان ئوخشايدۇ» دېگەن قاراشقا كېلىپ قالغانىدى. لېكىن، ئۇ قالايمىقان سۆزلەپ يۈرگىنى بىلەن ئېلىشىپ قېلىش دەرىجىسىگە يەتمىگەندى. ئايخېنىمنىڭ بالا دەردىدە ئىچىدىن ئاردىغان قوغۇندەك يىڭلەپ كېتىۋاتقانلىقىنى پەقەت ئۇزاق يىللىق قوشنىسى مەرەمنىساخانلا چۈشىنىپ تۇراتتى.

بۈگۈن سەھەردە مەرەمنىساخان بامدات نامىزىنى ئوقۇپ بولۇپلا ئايخېنىمنى يوقلىغاچ ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىش ھەمدە كىيىملىرىنى تۈزەشتۈرۈپ يولغا سېلىپ قويماقچى بولۇپ بۇ ئۆيگە كەلدى، چۈنكى بۇ دىلى سۇنۇق قوشنىسىنىڭ بۈگۈن قىزىغا قىلىنىدىغان ئاخىرقى ھۆكۈمىنى ئاڭلاشقا بارىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى، ئەگەر ئۇنىڭ كىيىملىرىنى ئازراق تۈزەشتۈرۈپ يولغا سالمىسا ئۇ باشقىلارنىڭ ئالدىدا مەسخىرىگە قېلىشى ئېنىق ئىدى. دېگەندەك، مەرەمنىساخان كىرىپ كەلگەندە ئايخېنىم كاڭنىڭ قىرىدا خۇددى روھى چىقىپ كەتكەن ئادەمدەك ھاڭۋېقىپ ئولتۇرغانىدى.

— ئوبدان ئولتۇرۇپلىمۇ، قوشنام، — دېدى مەرەمىنساخان ئۇنىڭ تارىشىدەك قېتىپ كەتكەن قولىنى سىقىپ تۇرۇپ، — ئۆزلىرى بۈگۈن شەھەرگە بارىدىغاندىكىن ياردەم قىلىدىغان ئىش بارمۇ، يوق دەپ كىردىم.

— رەھمەت، — دېدى ئايخېنىم مەرەمىنساخانغا قاراپ كۆزىگە لىققىدە ياش ئېلىپ، — قىزىمنى بۈگۈن ئېتىۋېتىرمۇ؟

— ئۇنداق دېمىسىلە، جەۋھەر قىز شۇنداق ئاق كۆڭۈل، مۇلايىم قىز تۇرسا ئۇنىڭ ئادەم ئۆلتۈرگەنلىكىگە ھېچكىم ئىشەنمەيدۇ، خاتىرجەم بولسىلا، مەن چاچلىرىنى تاراپ قوياي.

ئايخېنىم قىزى تۇتۇلغان بىر ئايدىن بۇيان ھەتتا چاچ تاراشقىمۇ كۆڭلى تارتمىغاچقا چۇۋۇلغان چاچلىرى چىگىچلىشىپ كەتكەندى، كېيىنرەك تاغاقمۇ ئۆتمەس بولۇپ قالغانلىقتىن ئۇ چاچ تاراشنىمۇ توختىتىپ قويغانىدى، مەرەمىنساخان ئۇنىڭ مۇشۇ ھالەتتە شەھەرگە كىرىپ شەھەرلىكلەرنىڭ مەسخىرىسىگە قالمىسۇن، دېگەن نىيەتتە ئۇنىڭ چاچلىرىنى ئىسسىق سۇدا يۇيۇپ چىگىچلىرىنى چىقىرىپ بولغاندىن كېيىن جىگدە يېلىمى چېپىپ تاراپ بىر ئاز ئىسكەتكە كىرگۈزۈپ قويدى، ئايخېنىم مەرەمىنساخان ئەكەلگەن كىچىك ئەينەككە خۇشياقمىغان ھالەتتە بىرپەس قاراپ ئولتۇرغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا قاراپ بوشقىنە جىلمىيىپ:

— رەھمەت سىلىگە جېنىم قوشنام، بۇ قىلغانلىرى مەندىن يانمىسا خۇدادىن يانار، — دەپ قويدى.

— ئۇنداق دېمىسىلە، قولۇم — قوشنا بولغاندىكىن بۇنچىلىك ئىشلارنى قىلىپ قويغانغا رەھمەتنىڭ لازىمى يوقتى، — دېدى مەرەمىنساخان ئۇنىڭ ياش لىغىلداپ تۇرغان كۆزىنى باش ياغلىقىنىڭ ئۇچى بىلەن ئېرتىپ تۇرۇپ، — بۇ ئىشلارنى بەك ئىچىلىرىگە ئېلىپ كەتمىسىلە، «ئاللانىڭ ئەمرىسىز قىل تەۋرىمەس» دېگەن گەپ بار، بۇمۇ تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىدۇ... ماۋۇ ئالدىلىرىدا قالغان ئىككى بالا ئەمدى سىلىنىڭ قاراشلىرىغا موھتاج، سىلى مۇشۇنداق ھەر كۈنى يامغۇردەك ياش تۆكۈپ ئاچچىق يۈتۈپ يېتىپ قالسىلا بۇ ئىككى بالا قانداق قىلىدۇ، بۇ ئىشلارنىڭمۇ ئاخىرى چىقار. كىم بىلىدۇ، جەۋھەر قىزىمىز ئاز كۈن ئۆتمەيلا گۇناھسىز دەپ قويۇۋەتسە قايتىپ كېلەمدۇ تېخى، «ئاللا سەۋر قىلغۇچىلارنى ياخشى كۆرىدۇ» دېگەن گەپ بار، قوشنام...

— كۆڭلۈمنى ياسىمىسىلا، قوشنام، كۆڭلۈم تۇيۇپ تۇرىدۇ، جەۋھەرنى چوقۇم بىرەر پالاكەت كۈتۈپ تۇرىدۇ، نېمىشقىمۇ ئاچچىقىڭغا ھاي بەرمىگەنسەن جېنىم قىزىم، — ئايخېنىم يۈزىنى ئىككى قولى بىلەن توسۇپ ھۆركىرەپ يىغلىغان ھالدا قايتا ھازىسىنى باشلىدى، مەرەمىنساخان ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىمەن دەپ يۈرەك يارىسىنى تاتىلاپ قويغانلىقىنى ھېس قىلدى — دە، ئۇنىڭغا بىردەم نەسەھەت قىلىپ يىغىسىنى باسقاندىن كېيىن ئاستا چىقىپ كەتتى.

ئايخېنىم مەرەمىنساخان چىقىپ كەتكەندىن كېيىن قىزى تۇتۇلغان كۈندىن باشلاپلا خۇددى بوران ئۇچۇپ تۇرغان ساتمىغا ئوخشاپ قالغان ئۆيگە ھاڭۋاققىنىچە

بىردەم قاراپ ئولتۇردى. ئۇ بۈگۈن شەھەرگە بېرىپ جەۋھەرگە ئېچىلىدىغان ئەڭ ئاخىرقى ئوچۇق سوتنى كۆرۈپ كېلىدىغانلىقىنى ئىككى بالغا ئوقتۇرمىدى، چۈنكى بۇ بالىلار ئوقۇمىسا بولمايتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە چوڭى ئون ئالتە، كىچىكى ئون تۆتكە كىرگەن بۇ بالىلارنىڭمۇ ئاچىسى تۇتۇلغاندىن بۇيان گەپ - سۆزلىرىمۇ ئازىيىپلا كەتكەندى، چۈنكى ئۇلارنىڭمۇ دىلى سۇنۇق بولۇپ، مەھرى ئىسسىق ئاچىسىدىن ئايرىلىپ قېلىش ھەقىقەتەن تەسكە توختىغانىدى. ئۇلار يۈرىكىدە يىغلاپ ئازابىنى ئانىسىغا ئوقتۇرمىدى، مەكتەپكىمۇ جەۋھەرنىڭ ئۆگەي دادىسىنى ئۆلتۈرۈپ قويۇپ تۇتۇپ كېتىلگەنلىك خەۋىرى يېتىپ كەلگەچكە، بالىلار بۇ ئىككىسىنى «دادىسىنى ئۆلتۈرگەن قاتىلىنىڭ ئوكسى» دەپ تىللاپ ئۆزلىرىدىن بەكلا يىراقلاشتۇرۇۋەتكەندى. ھېلىمۇ ياخشى، بۇ بالىلار سەل ئەقىل تېپىپ قالغاچقا بۇ ئىشلارنى ئانىسىغا ئېيتىمىدى، ئۇنىڭسىزمۇ ئانىسىنىڭ تارتىۋاتقان ئازابلىرى ئۇلارغا ئەينەكتەك ئايان ئىدى، ئۇلار ئانىسىنىڭ ئۆزلىرىنىڭ ئالدىدا تۇيدۇرماي يۈرگىنى بىلەن، كېچىلىرى كىرىپك قاقماي يىغلاپ چىقىدىغانلىقىنى، تامىقىنىڭمۇ ئازلاپ كېتىۋاتقانلىقىنى سېزىپ تۇراتتى.

ئايخېنىم كىشىلەرنىڭ دىلىنى ئاغرىتمايدىغان، ھەتتا چۈمۈلگىمۇ ئازار بەرمەيدىغان ناھايىتى ئوڭلۇق چوكان ئىدى، نەس باسقاندەكلا ئامراق قىزى جەۋھەر ئۆگەي دادىسىنى ئۆلتۈرۈپ قويۇۋىدى، بۇ ئائىللا ئەمەس، پۈتۈن مەھەللە تەۋرەپ كەتتى، ھەممىلا كىشى بۇ ئائىلىگە سوغۇق نەزەردە قارىشىۋاتقاندا قىلاتتى، مۇشۇنداق

ئەھۋالدا بۇ بالىلارنىڭ ئازاب تارتماسلىقى مۇمكىنمۇ، مانا دادىسىنىڭ قولىدىن چۈشمەي دېگۈدەك چوڭ بولغان جەۋھەر بىردەمدىلا كىشىلەر نەزىرىدىكى ئەڭ نەپرەتلىك بىر قىزغا ئايلىنىپ قالدى.

ئايخېنىم مەرەمىنساخان چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئەنە شۇنداق ئەنسىز خىياللار ئىلكىدە نېمە قىلىشنى بىلمەي ھاڭۋاققىنىچە كاڭنىڭ قىرىدا ئولتۇردى، ئۇنىڭ خىيالىچە بولغىنىدا ئۇ بۈگۈنكى ئوچۇق سوتقا زادىلا بارغۇسى يوق، چۈنكى سوت ئوقتۇرۇشىدا بۈگۈن قىزغا ھۆكۈم ئېلان قىلىنىدىغانلىقى يېزىلغانىدى، شۇڭا ئۇ قىزنىڭ كۆزىدىكى بىچارىلىكنى، ئەڭ مۇھىمى ئۇنىڭ قولىغا كويىزا سېلىنىپ جىنايەتچى قاتارىدا سوتلانغان، ساقچىلارنىڭ ئۇنى جازا مەيدانىغا ئېلىپ ماڭغانىدىكى بىچارە ھالىتىنى كۆرۈشنى ھەرگىز خالىمايتتى. بىراق، ئاخشام ناسىر جان بوغالتىرنىڭ كەنجى ئوغلى مەردان كىرىپ ئۇنى بېرىشقا قىزىقتۇرۇپ قويدى.

— سىلى ئەتە بارمىسىلا زادى بولمايدۇ، — دېگەنىدى مەردان خۇددى چوڭ ياشلىق ئادەملەردەك ۋەزىن ئاھاڭدا، — ئوچۇق سوت ئېچىلدى دېگەن گەپ ھۆكۈم چىقىرىلدى دېگەن گەپ، ھۆكۈم چىقىرىلسا ئۇنى ئۈرۈمچىگە — ئاياللار تۈرمىسىگە ئېلىپ كېتىدۇ، پات — پات كۆرۈپ تۇرۇشلىرىمۇ تەسكە توختايدۇ، ئەتە مەن سىلنى ئۈزۈم شەھەرگە ئاچىقاي، ئۇنداق باغرى قاتتىقلىق قىلمىسىلا، ئەتە جەۋھەر سوتخانىدا سىلنى كۆرەلمىسە بەكلا تۈگىشىپ كېتىدۇ، شۇڭا...

ئايخېنىم مەرداننىڭ سۆزى ئاخىرلاشمايلا پانچىدە يىغلىۋەتتى، ئۇنىڭ يەلكىسىنى سىلكىپ

ئۆكسۈشلىرىدىن، خۇددى كىچىك بالدەك تېلىقىپ
 يىغلاشلىرىدىن مەرداننىڭمۇ كۆڭلى بۇزۇلۇپ
 يىغلىۋەتكەندى، ئۇ ئايخېنىمنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرىدىغان
 گەپلەر بىلەن ئۇنىڭ يىغىسىنى توختىتىپ قويۇپ چىقىپ
 كەتتى، ئايخېنىم خۇددى مۇساپىرنىڭ ساتمىسىدەك
 غېرىبىسىنىپ قالغان ئۆيىگە قاراپ بىردەم كۆز يېشى
 قىلغاندىن كېيىن ئورنىدىن تۇردى، چۈنكى ئىككى
 بالىنىڭ مەكتەپتىن كېلىدىغان ۋاقتى بولۇپ قالغاندى.
 ئايخېنىم ئەنە شۇنداق ئەنسىز خىياللار ئىلكىدە
 ئولتۇرغىنىدا مەردان ئىشىكىنى چېكىپ كىردى، شۇ
 تاپتا مەرداننىڭ چىرايمۇ مۇشۇ بىرنەچچە كۈن ئىچىدىلا
 كۈزدىكى ۋاشاڭ سويىمىسىدەك سارغىيىپ كەتكەندى.

— ئاپتوبۇسنىڭ كېلىدىغان ۋاقتى بولدى، ئايخېنىم
 ئاچا، — دېدى مەردان چىرايىدىكى سولغۇنلۇقنى
 بېسىپراق سۆزلەپ، — ئەمدى ماڭمىساق ئۈلگۈرەلمەيمىز.
 — ماڭايلى، بالام، — دېدى ئايخېنىم ئۇنىڭ قولىنى
 تۇتۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ، — بېشىم چىڭقىلىپ ئاغرىپ
 كېتىۋاتىدۇ، قىزىمنى ئېتىۋەتمەس — ھە؟!

— نەدىكى خىياللارنى قىلىدىكەنلا، — دېدى مەردان
 ئۇنى يۆلەپ چىقىپ كېتىۋېتىپ، — ئۇ دېگەن ئۆزىنى
 قوغداش ئۈچۈن بولغان قاتىللىق، قانۇن ئادىل، مۇۋاپىق
 بىر تەرەپ قىلىدىغانغا ئىشەنسە.

ئۇلار شەھەرگە يېتىپ كەلگەندە سوت باشلىنىدىغانغا
 يەنە يېرىم سائەت قالغاندى، شۇڭا ئاپتوبۇستىن
 چۈشۈپلا تاكسى تۈسۈپ ۋىلايەتلىك ئوتتۇرا خەلق سوت
 مەھكىمىسى ئالدىغا يېتىپ كەلگەندە نۇرغۇن
 كىشىلەرنىڭ سوتخانىغا كىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ

بېشى پىررىدە قېيىپ يىقىلىپ چۈشكىلى تاس قالدى،
چۈنكى بۇ كىشىلەرنىڭ كۆپىنچىسى تاماشا كۆرۈش
ئۈچۈن كەلگەنلەر ئىدى.

ئايخېنىمنى يۆلەپ سوتخانغا كىرگەن مەردان بۇ
قېتىم سوتلىنىدىغان قىزنىڭ باشلانغۇچ مەكتەپتىكى
ساۋاقدىشى ئىدى، ئۇلار كىچىكىدىنلا بىللە ئۆسۈپ چوڭ
بولغاچقىمىكىن، بىر - بىرىگە بەك ئامراق چوڭ بولدى،
مەردان يىگىتلىك يېشىغا يەتكەندە تەبىئىيلا ئۇنى ياخشى
كۆرۈپ ئۇنىڭغا مۇھەببەت ئىزھار قىلدى،
سەبىيلىكتىكى بالىلىق ھېسسىياتلار بىلەن بىر -
بىرىگە ئىچەكىشىپ كەتكەن بىر جۈپ ياش بۇ
مۇھەببەتنى ئانچە قىينالمايلا ئېتىراپ قىلىشتى، چۈنكى
جەۋھەرمۇ بۇرۇندىن تارتىپلا مەردان بىلەن سەبىيلەرچە
چاقچاقلىشىپ، بىر - بىرىگە قېيىشماي داۋاملىق بىللە
يۈرگەن بولغاچقىمىكىن، ئانچە تارتىشمايلا ئۇنىڭ چىن
سۆيگۈسىنى قوبۇل قىلغانىدى.

مانا ئەمدى باشقىلار: «ئالتۇن ئۈزۈككە ياقۇت كۆز
ياراشقاندەك بۇ بىر جۈپ ياش بىر - بىرىگە بەكلا ماس
كەپتۇ» دېيىشىپ يۈرگەندە بۇ ئىش چىقىپ قايناۋاتقان
قازانغا سوغۇق سۇ قويۇلغاندەك ئىچىلىرىگە تىنىپ
قېلىشتى. مەردان ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان بۇ قىزنىڭ
قاتىل بولۇپ قالغانلىقىنى ئاڭلىغان كۈندىن تارتىپلا
قويغان - تۇتقىنىنى بىلمەيدىغان بىر ئادەمگە ئايلىنىپ
قالغانىدى، چۈنكى ئۇ مۇشۇ قاتىللىقنىڭ ئۆزىگە
مۇناسىۋەتلىك بىر يەرلىرى بار، دەپ گۇمان قىلىپ
يۈرەتتى، شۇڭلاشقىمىكىن مۇشۇ بىچارە ئانىغا تەسەللى
بېرىشنى، ئۇنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىشنى زادىلا

توختىتىپ قويىمىغانىدى، چۈنكى ئۇ جەۋھەرنى چۈشىنىپ، چىۋىغا ئازار بەرمەيدىغان بۇ قىزنىڭ ئۇنداق رەھىمسىز قاتىل بولۇپ قالغانلىقىغا زادىلا ئىشەنگۈسى كەلمەيۋاتاتتى، چۈنكى ئۇ بۇ قىزنىڭ ناھايىتى ئاق كۆڭۈللۈكىنى ئوبدان بىلەتتى، شۇڭا ئۇ ئۈرۈمچىگە چىقىپ ئەڭ ياخشى ئادۋوكاتتىن بىرنى تەكلىپ قىلىپ ئەكەلگەنىدى، ئارىلىقتا بىرنەچچە قېتىملىق سوت ئېچىلغان بولسىمۇ جەۋھەرنىڭ دېگەن سۆزلىرى بەكلا رەھىمسىز ئىدى، شۇڭا ئادۋوكاتمۇ بۇ قىزنىڭ مۇشۇنداق تاققا - تۇققا سۆزلەشلىرىدىن بۇ قېتىمقى سوتتا ئۆتۈپ چىقالىشىغا تازا ئىشەنچ قىلالمايۋاتاتتى، شۇنداقتىمۇ مەردان يەنىلا بەل قويۇۋەتمىگەنىدى، ئۇ ئادۋوكاتنى يەنىمۇ تىرىشىپ ئۇنىڭ جېنىنى بولسىمۇ ساقلاپ قېلىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى تەلەپ قىلغانىدى، ئادۋوكات ئەگەر بۇ قىز ئۆزىگە ماسلىشىپ دېلونىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىدىن ئېنىقراق بىرەر پاكىتنى دەپ بېرەلسە چوقۇم ئۇنى قۇتقۇزۇپ قالىدىغانلىقى توغرىسىدا ۋەدە بەرگەنىدى، دېلونى تەھقىقلەش باسقۇچى بولغاچقا مەرداننىڭ جەۋھەر بىلەن كۆرۈشۈش ئىلتىماسى رەت قىلىنغانىدى، ئەگەر كۆرۈشەلىگەن بولسا جەۋھەرگە ئادۋوكاتقا يېقىندىن ماسلىشىپ ئامال بار كېسىمنى يېنىكلىتىش توغرىسىدا نەسىھەت قىلىپ قويماقچى بولغانىدى، بىراق ھۆكۈم چىقىمىغىچە ئۇنى ئادۋوكاتتىن باشقا ھېچقانداق ئادەم بىلەن كۆرۈشتۈرمەيدىغان ئىشكەن، شۇڭا مەردان جەۋھەر بىلەن ئايرىم كۆرۈشۈپ بېقىشنىڭ ئامالنى قىلالىمىدى. بۈگۈن ئۇ مۇشۇ ئاق كۆڭۈل ئانىغا ھەمراھ بولۇپ كېلىشىدىكى مەقسەتمۇ

يەنىلا بۇ قېتىمقى سوتتا ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان بۇ قىزغا زادى قانداق ھۆكۈم چىقىرىلىدىغانلىقىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن ئىدى. ئۇنىڭ چىرايىدىكى جىددىلىكتىن، تولا يىغلاپ ھالىدىن كېتەي دەپ قالغان ئانىغا قىلىۋاتقان تەسەللى سۆزلىرىدىن ئۇنىڭ بۇ قىزنى قانچىلىك ياخشى كۆرىدىغىنىنى ئاڭقىرىماق ئانچە تەس ئەمەس ئىدى. ئۇ گەرچە ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتكۈزگىچە بولغان ئارىلىقتا ئۇنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ئېنىق ئېيتىمىغان بىلەن، ئۇنىڭ قىزغا قىلىۋاتقان ئىللىق مۇئامىلىسىدىن، كۆيۈنۈشلىرىدىنلا كۆڭلىنى بىلدۈرۈپ بولغانىدى، شۇڭا مەردان تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ ئالىي مەكتەپكە ئىمتىھان بەرمەيلا ئوقۇشتىن توختىۋالدى. جەۋھەر مەرداننىڭ ئاق كۆڭۈل، تىرىشچان، ئەمگەكچان خاراكتېرىنى ياخشى كۆرەتتى، لېكىن ئۇنىڭ ئالىي مەكتەپكە ئىمتىھان بەرمەسلىكى جەۋھەرنى ئويلىاندۇرۇپ قويدى.

— ئاتا — ئانام ياشقا چوڭىيىپ قالدى، ئۇلارنىڭ قولىدىن كەتمەننى ئالغۇم كەلدى، — دېدى مەردان جەۋھەرنىڭ سورىغان سوئالىغا جاۋاب قايتۇرۇپ، — يەنە بىرى، سەندىن ئايرىلىپ يىراققا كەتكۈم كەلمىدى.

— بۇ قىلغىنىڭ بولماپتۇ، — دېدى جەۋھەر ئۇنىڭ گەپ ئوينىتىپ ئۆزىگە ئاستىرتىن سۆز تاشلاۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ، — بىزنىڭ ئائىلىنىڭ ئەھۋالىنى ئوبدان بىلىسەن، ئالىي مەكتەپتە ئەمەس، ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇشۇممۇ چەكلەندى، لېكىن سەن ئالىي مەكتەپتە ئوقۇپ كەلسەڭ بىرەر ئىمدارىدە كادىر بولۇپ قالاتتىڭ ئەمەسمۇ.

— ئۇ چاغدا سېنى كۆرەلمەي قالسام قانداق

قىلمەن. شەھەر دېگەن ئادەمنى ئۆزگەرتىۋېتىدۇ جۇمۇ،
 مېنىڭ چوڭ شەھەرلەردە بىرەر ئىستۇدېنتنى
 تېپىۋېلىشىمدىن قورقماسەن؟

— ۋۇ ئەسكىنىڭ تاپقان گېپىنى...

ئۇلارنىڭ پارىڭى، بولۇپمۇ ئۆز كۆڭۈللىرىنى قايتىدىن
 ئىزھار قىلىشى مۇشۇنچىلىكلا بولدى، مۇشۇ سۆزلەر
 بولۇپ ئاز ئۆتمەيلا بۇ پالاكەتچىلىك يۈز بەردى. بۇ
 خەۋەرنى ئاڭلىغان مەرداننىڭ مېڭىسى چاراسلاپ
 كەتكەندەك بىردەمگىنە مەڭدەپ تۇرۇپ قالغاندىن كېيىن
 جەۋھەرنىڭ ئۆيىگە يۈگۈرگىنىچە يېتىپ كەلدى، ئۇنىڭ
 ھويلا ئىشىكىنىڭ ئالدىغا كېلىشى جەۋھەرنىڭ ساقچى
 ماشىنىسىغا سېلىنىپ ئېلىپ مېڭىشىغا توغرا كەلدى.
 ئۇ ئىشىك ئالدىدىلا يىقىلغان ئانىنى يۆلەپ توپا تۈزۈنغان
 ھالدا كېتىۋاتقان ماشىنىغا ئەلەم بىلەن قارىدى، ئۇنىڭ
 شۇ قارىشىدا ئۆزىنىڭ ئۆلۈۋاتقان روھىنىڭ
 ئۆكسۈشلىرى، سۆيگۈ گۈلىنىڭ تۈزۈشلىرى چىقىپ
 تۇراتتى.

ئايخېنىمنى بۈگۈنكى بۇ ئاخىرقى قېتىملىق سوتقا
 ئېلىپ كېلىشتە ئۇ يەنىلا جەۋھەرنى ئاخىرقى قېتىم
 كۆرۈۋېلىش بىلەن بىرگە ئۇنىڭغا قىلىنغان ھۆكۈمنى
 ئاڭلاپ بېقىش ئۈچۈن ئىدى، چۈنكى ئۇنىڭ نەزىرىدە
 جەۋھەر گۇناھسىز، ئۇنى مۇشۇنداق قاتىللىق قىلىشقا
 مەجبۇر قىلغىنى ئاشۇ ئۆگەي دادىسى ئىدى. ئۇ بۇ
 قارىشىنى ئادۋوكاتقىمۇ ئېنىق چۈشەندۈرگەن،
 ئادۋوكاتمۇ كۈچىنىڭ يېتىشىچە جەۋھەرنى ئاقلىماقچى
 بولغانىدى.

شۇ تاپتا ئالدىنقى رەتنىڭ سول تەرىپىدە ئولتۇرغان

ئوتتۇز ياشلار چامسىدىكى قارمۇتۇق، سېمىز بىر
ئادەمنىڭ چىرايى بۇلۇتلۇق ئاسماندەك تۇتۇلغان بولۇپ،
ئەگەردە بۇ سوتخانا بولمىغىنىدا بىرەر ئادەمنى ئۆلتۈرۈپ
قويدىغان ئەلپازدا يېنىدىكىلەرگە بوغۇلۇپ - بوغۇلۇپ
سۆزلەۋاتاتتى. ئۇ ئاشۇ مۇڭلىنىپ ئولتۇرغان ئانىنىڭ
ئۆگەي ئوغلى جاپپار بولۇپ، قىزى ئۆلتۈرۈپ قويغان
دادىنىڭ ئوغلى ئىدى. ئۇنىڭ ئىككى يېنىدا ئولتۇرغان
ئىككى ياشنىڭمۇ چىرايلىرىدىن بىر خىل جىددىيلىك
چىقىپ تۇراتتى، ئۇلاردىن باشقىلىرى ئاساسەن مۇشۇ
سوتنى كۆرۈش ئىستىكىدە كەلگەنلەر بولغاچقىمىكىن
ئۆزئارا پاراڭلاشقاچ يان تەرەپتىكى جىنايەتچى يالاپ
ئەكىرىلىدىغان ئىشىككە قارىشىپ ئولتۇراتتى، چۈنكى
ئۇلار بۈگۈن ھۆكۈم ئېلان قىلىنىدىغان قىزنىڭ ئەمدىلا
ئون سەككىزگە كىرگەنلىكىنى، بىردەملىك ئاچچىققا
ھاي بېرەلمەي شەيتاننىڭ كەينىگە كىرىپ ئۆگەي
دادىسىنى ئۆلتۈرۈپ قويغانلىقىنى بىلىپ بولغانىدى،
شۇڭلاشقىمۇ ھەممەيلەننىڭ بۇ قاتىل قىزنىڭ نېمە
سەۋەبتىن ئۆگەي دادىسىنى ئۆلتۈرۈپ قويغانلىقىنى،
ئۇنىڭغا بۈگۈنكى ئوچۇق سوتنىڭ زادى قانداق ھۆكۈم
ئېلان قىلىدىغانلىقىنى بىلگۈسى بار ئىدى، سوتچىلار
بىلەن زاسىداتىلار تېخى سوت زالىغا يېتىپ كىرمىگەن
بىلەن، سوت مەھكىمىسىنىڭ پۈتۈكچىسى ئاللىقاچان
ئۆزىنىڭ ئورنىغا كېلىپ كومپيۇتېرنى ئېچىپ
پۈتۈكچىلىكنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىنى
باشلىۋەتكەنىدى.

— ئەجەب يامان قىزكىنە، — دېدى بىر يىگىت

يېنىدىكى قىزغا قاراپ، — ئۆگەي بولسىمۇ دادىسىدە ئۇ،
ئۇنى نېمىشقا ئۆلتۈرگەندۇ؟

— بىرەر سەۋەبى باردۇ؟! بولمىسا قىز بالىدا ئەر
كىشىنى ئۆلتۈرگۈدەك جۈرئەت نېمىش قىلسۇن، — دېدى
ئۇ قىز يىگىتكە قاراپ.

— ھەرقانچە سەۋەبى بولسىمۇ قاتىللىق قىلىش
كېتەمدۇ، — دېدى يىگىت قىزغا جاۋابەن، — ئاچچىققا
ھاي بەرگۈلۈك ئەمەسمۇ، مانا ئەمدى قاتىل بولۇپ
جازالىنىدۇ، كىم بىلىدۇ، ئۇنى ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىپ
ئېتىۋېتەمدۇ تېخى.

— ئاغزىڭنى ئۇششۈتمەڭ، كىچىككىنە بىر قىزنى
ئېتىۋەتسە قانداق بولىدۇ؟!

— قاتىللىق قىلغاندىكىن ئاتىدۇ شۇ، قانۇن
رەھىمسىز.

— ئېتىۋەتسە خۇش بولارسىز، — دېدى قىز ئۇنىڭغا
قاراپ دومسايغان ھالدا، — تېخى قانۇن رەھىمسىز دەپ
كەتكىنىنى قانداق قىلاي.

— سىز ئۇ قاتىل قىزنىڭ تۇغقىنىدەك ئىچ ئاغرىتىپ
كەتتىڭىزغۇ، — دېدى يىگىت ئۇنىڭ يەلكىسىنى
مېھرىبانلىق بىلەن سىلاپ تۇرۇپ، — بولدى، خاپا
بولماڭ، جىنايەت ئۆتكۈزسە جازالاش ئەقەللىي ساۋاتقۇ.

— ھەرقانچە جىنايىتى بولسىمۇ ئەمدىلا ئون
سەككىزگە كىرگەن بىر قىزنى ئېتىۋەتسە سىزنىڭ
ئىچىڭىز ئاغرىمامدۇ؟

— مەن...

— سوت خادىملىرى مەيدانغا كىردى، ئورنۇڭلاردىن
تۇرۇڭلار!

پۈتۈكچىنىڭ جاكارلىشى بىلەن سوتخانىدىكى ھەممىلا ئادەم ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى، سوت مەھكىمىسىنىڭ فورمىسىنى كىيگەن سوت خادىملىرى، زاسپىدا تېللىلار، تەپتىش مەھكىمىسىنىڭ خادىملىرى ھەم ئادۋوكاتلار بىر - بىرلەپ سوت زالىغا كىرىپ ئۆز ئورۇنلىرىدا ئولتۇرغاندىن كېيىن سوتچىنىڭ رۇخسىتى بىلەن سوتنى ئاڭلاش ئۈچۈن كەلگەنلەرمۇ ئۆز ئورۇنلىرىدا ئولتۇرۇشتى. سوت زالى سوتچىلار كىرىشى ھامان سۈرلۈك جىمجىتلىققا پاتتى.

— ھازىر ئوچۇق سوتنى باشلايمىز، سوتنى كۆرۈش ئۈچۈن كەلگەنلەرنىڭ سوتنىڭ تەرتىپىگە ئاڭلىق رىئايە قىلىشىنى سورايمىز، قالايلىغان پاراڭ سالماسلىقىنى، بۆلۈپمۇ دېلوغا مۇناسىۋەتلىك شەخسلەرنىڭ قالايلىغان سۆزلەپ سوت تەرتىپىگە دەخلى قىلماسلىقىنى ئۈمىد قىلىمىز، مۇشۇنداق ئەھۋال سېزىلسە بىزنىڭ سوتخانىمىزنىڭ ساقچىلىرى ئۇلارنى سوت مەيدانىدىن چىقىرىۋېتىشكە ھوقۇقلۇق، ئەمىسە سوتنى ھازىر باشلايمىز. جاۋابكار سوت مەيدانىغا ئېلىپ كىرىلسۇن، — باش سوتچىنىڭ ياغاچ بولقىنى ئالدىدىكى يۇمىلاق تاختىغا ئۇرۇشى بىلەن ھەممەيلەننىڭ كۆزى يان تەرەپتىكى ئىشىككە قادالدى.

ئىشىكتىن ۋىجىكىگىنە بىر قىز ئىككى ئايال ساقچىنىڭ ئوتتۇرىسىدا كىرىپ كەلگەندە سوتنى كۆرۈش ئۈچۈن كەلگەن كىشىلەرنىڭ ھەممىسى بىردەكلا ئۆز كۆزلىرىگە ئىشەنمىگەندەك چۇرقىرىشىپ كېتىشتى. چۈنكى، بۇ قىزدا ئادەم ئولتۇرۇش تۇرماق بىرەر توخۇنى ئۆلتۈرگۈدەكمۇ جورئەتنىڭ يوقلۇقى ئۇنىڭ تاتىرىپ

كەتكەن چىرايىدىن، شۇنداقلا پۈۋلەپ قويسا ئۇچۇپ كەتكۈدەك نازۇك تۇرقىدىنلا چىقىپ تۇراتتى. ئەپسۇسلىنارلىقى، قىز لاتاپەت ۋە قىياپەتتە ئادەمنىڭ ھەۋسىنى قوزغىغۇدەك گۈزەللەر تىپىدىكى بىر قىز ئىدى، ئۇنىڭ ئېقىپ تۇرغاندەك كۆرۈنىدىغان قىرلىق بۇرنىغا ماسلاشقان قوشۇما قېشى، مايلاپ پارقىراتقان تاشتەك سىلىق مەڭزى، گەرچە گىرىم قىلمىغان بولسىمۇ سۈرەتتەك گۈزەل رۇخسارى، زىلۋا بەدىنىگە ماسلاشقان ئالمىدەك كۆكسى كۆك تۈرمە كىيىمىدىمۇ شۇنچە نازا كەتلىك كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بويالمىغان كالىپۇكلىرى خۇددى ۋايىغا يېتىپ پىشقان پەمىدۇردەك قىزارغان بولۇپ، تاتارغان چىرايىدىكى سېرىقلىقنى بېسىپ كەتكەنىدى. ئۇ ئىككى ئايال ساقچىنىڭ ھەمراھلىقىدا مېڭىپ كېلىپ سوت مۇنبىرىنىڭ ئالدىدىكى مەخسۇس جىنايەتچىلەر ئولتۇرىدىغان تۆمۈر رېشاتكا ئىچىگە كىردى، ئۇنى باشلاپ كىرگەن ئىككى ئايال ساقچى رېشاتكىنىڭ ئىشىكىنى يېپىپ قولىدىكى كويىزىنىڭ بىر تەرىپىنى بوشاتتى - دە، ئۇنى رېشاتكىنىڭ بالدىقىغا سېلىپ قۇلۇپلىدى.

جەۋھەر شۇنچە ئادەمنىڭ ئالدىدا بولۇۋاتقان بۇنداق زەنجىرلەپ قويۇشلارغا مۇشۇ بىر ئاي ئىچىدە كۆنۈپ كەتكەنىدى، چۈنكى جىنايەتچى سادىر قىلغان جىنايىتىنىڭ ئېغىر - يېنىكلىكىگە قاراپ مۇئامىلە قىلىنىدىغان گەپكەن، جەۋھەرنىڭ جىنايىتى ئادەم ئۆلتۈرگەنلىك بولغاچقا مۇشۇنداق مۇئامىلىدە بولۇش تامامەن ھەقىلىق بىر ئىش ئىدى. ئۇ تۇتۇپ تۇرۇش ئورنىنىڭ ساقچىلىرىدىن ئادەم ئۆلتۈرگەن ئەر

جىنايەتچىلەرنىڭ ئايرىم كامپىرغا سولاپ قويۇلىدىغانلىقىنى، سىرتلارغا ياكى مۇشۇنداق سوتخانىغا ئېلىپ كېلىنگەندە قولغا كوزا، پۇتغا ئېغىر كىشەن سېلىپ ئېلىپ كېلىنىدىغانلىقىنى ئاڭلىغانىدى. ئۇلارغا قارىغاندا ئۇ ئۆزىگە قىلىنغان بۇ مۇئامىلىنىڭ خېلىلا يېنىك ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى، لېكىن بۈگۈن بۇ يەردە نەچچە يۈز ئادەمنىڭ ئۆزىگە ھەيرانلىق، قىزىقىش، ئىچ ئاغرىتىش، نەپەرتلىنىش، خىلمۇخىل ھېسسىياتلار يۇغۇرۇلمىسىدا ئۆزىگە قاراپ تۇرغانلىقىنى كۆرگىنىدە ئۆزىنىڭ بەكمۇ بىچارە ھالەتكە چۈشۈپ قالغانلىقىنى بىلدى. ئۇ شۇ تاپتا ئۆزىنىڭ جىنايەتچى قاتارىدا سوتلىنىدىغانلىقىنى، كەينىدە ئولتۇرغان ئاشۇ كىشىلەرنىڭ ئۆزىگە ئىچ ئاغرىتىپ ئەمەس، بەلكى تاماشا كۆرۈش ئۈچۈن كەلگەنلىكىنى بىلگەچكە بىر خىل قورۇنۇش، ھېيىقىش، نومۇس ھېس قىلىۋاتاتتى. شۇ تاپتا بۇ سوتخانا ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا پىرقىراشقا باشلىدى، چۈنكى مۇشۇ بىر ئاي ئىچىدە قۇندۇزدەك چاچلىرىغا ئاق سانجىپ قېرىلىق يەتكەندەك مۈكچىيىپلا قالغان ئانىسىنىڭ مۇڭلانغان چىرايىغا قارىغان جەۋھەرنىڭ بەدىنى خۇددى توك تەپكەندەك يېنىك تىترەپ، ئاشۇ تىترەك تەسىرىدىن يىقىلىپ چۈشكىلى تاس قالدى. ئۇ كۆز قارىچۇقىدا لىغىلداپ تۇرغان ياشنى قولىنىڭ دۈمبىسى بىلەن ئېرتىپ ئالدىغا قارىدى، سۈرلۈك كىيىملەرنى كىيىشكەن سوتچىلار ئۇنىڭغا غەزەپ بىلەن تىكىلىپ ئولتۇرغاندەك قىلاتتى.

«قاتىل دېگەنلەر بەكمۇ ۋەھشىي ئادەملەر تىپىدىن بولسا كېرەك، سوتچىلار ماڭا مۇشۇنداق دۈشمەنگە

قارىغاندەك نەپرەتلىك نەزەردە قارىغان يەردە ماۋۇ ئوچۇق سوتنى، ياق، مېنىڭ تاماشامنى كۆرگىلى كەلگەن مۇنۇ ئادەملەر ماڭا قانداق باھالار بىلەن قارىشىۋاتقاندۇ؟! ئاھ، تەڭرىم! ياراتقان بەندەڭنى مۇشۇنداق ناچار كۈنگە ھەرگىز قويمىغايسەن، ئاشۇ بىچارە ئانامنىڭ چىرايىدىكى غەم - غۇسسنى يىراق قىلغايسەن، مېنى جازالسماڭمۇ ئانامغا زۇلۇم قىلمىغايسەن.»

ئۇ مۇشۇنداق خىياللارنى قىلىۋاتقىنىدا بەدىنىنىڭ يېنىك تىترەپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ كۆزىنى چىڭ يۇمۇۋالدى. ھېلىمۇ ياخشى، جىنايەتچى دېگەن سوتچىلارغا قاراپ ئولتۇرىدىغان گەپكەن، ئەگەردە مۇنۇ ئوچۇق سوتنى كۆرۈشكە كەلگەنلەرگە قاراپ ئولتۇرغۇزۇلغان بولسا يۈرىكى پارە - پارە بولۇپ ئولتۇرغان ئانىسىغا قاراپ ئولتۇرۇشنىڭ نەقەدەر ئازابلىق ئىش ئىكەنلىكىنى بىلدى. «ئۆزۈمنى ئالدۇرۇپ قويماي، ئەگەر روھسىزلىنىپ تاسادىپىي ھوشۇمدىن كېتىپ قالسام تېخىمۇ چاتاق، بىچارە ئانام بۇ دىشۋارچىلىقنى كۆتۈرۈپ بولالمايدۇ.» ئۇ ئۆز - ئۆزىگە شۇنداق پىچىرلاپ كۆزىنى ئېچىپ يەنە ئالدىغا قارىدى، سوت مۇنبىرىدىكى بىرنەچچە سوتچى ئۇنىڭغا يەنىلا شۇنداق سۈرلۈك نەزەردە مۇختەك قارىلىپ ئولتۇراتتى، ئۇلارنىڭ سۈرلۈك چىرايىغا قارىغان قىزنىڭ تېنى يەنە بىر قېتىم ئاچچىق شۈركۈنۈپ خۇددى جۇدۇندا قالغان يولۇچىدەك تىترەك باسقان بەدىنى مۇزلاشقا باشلىدى - دە، كۆزىنى سوتچىلاردىن قاچۇرۇپ پەسكە قارىۋالدى.

— توۋا! مۇشۇ قىزنى ئادەم ئۆلتۈردى دېسە كىم ئىشىنىدۇ.

— ھازىرقى قىزىلارنىڭ تۇرقىغا قاراپ باھا بەرمەك
تەس جۇمۇ!

— ئادەم ئۆلتۈرگۈدەك بىرەر ئىش بولغاندۇ، ئاچچىق
جانغا ئاقالغاندا چۈمۈلمۈ ئادەم ئۆلتۈرەلەيدۇ جۇمۇ!

— تىنچلىنىڭلار! — باش سوتچىنىڭ ياغاچ بولقىسى
يەنە بىر قېتىم ئۇرۇلدى، — سوتىمىزنى رەسمىي
باشلايمىز. ھازىر سوت تەرتىپى بويىچە جاۋابكارنىڭ نام —
شەرىپىنى ئېنىقلايمىز، جاۋابكار ئورنۇڭدىن تۇر!

جەۋھەر ئىككى ئايال ساقچىنىڭ قولىدىن
يۆلەشكە سۇنغان قولىنى سىلىققىنە رەت قىلىپ
ئورنىدىن تۇردى، ئۇ نۇرغۇن ئادەمنىڭ كۆز ئالدىدا
ئۆزىنىڭ تامامەن بوشىشىپ كەتكەنلىكىنى كۆرسىتىشنى
خالىمىغانىدى، بولۇپمۇ كەينىدىلا ئولتۇرغان ئانىسىنىڭ
يۈرىكىنىڭ ئاغرىپ كېتىشىنى تېخىمۇ خالىمايتتى.
«ھېلىمۇ مىڭ يېرىدىن تۆكۈلۈپ يىغلاۋاتقاندۇ بىچارە
ئانام، جاھاننىڭ خۇۋلۇقىنى تۈزۈك كۆرمەيلا ئۆتۈپ
كەتتىغۇ ئۇنىڭ ئۆمرى، بۇنداق بولارنى بىلگەن بولسام
ئاچچىقىمغا ھاي بەرسەممۇ بوپتىكەن» دېگەنلەرنى
خىيالىدىن ئۆتكۈزگەن جەۋھەرنىڭ كۆزىگە
ئىختىيارسىز ياش كەلدى.

— ئىسمىڭ نېمە؟ — باش سوتچى ھەر قېتىملىق
سوراقتا تەكرارلىنىدىغان بۇ سوئالنى ئۇنىڭغا بەكمۇ
قاتتىق تەلەپپۇزدا تەكرارلىدى.

— جەۋھەر.

— داداڭنىڭ ئىسمىچۇ؟

— توخنىياز، — ئۇ دادىسىنىڭ ئىسمىنى تىلغا
ئالغىنىدا يۈرىكىنىڭ ئاچچىق تىترەپ كەتكەنلىكىنى

ھېس قىلدى، ئۇ بىرنەچچە قېتىملىق سوراقتا دادىسىنىڭ ئىسمىنى دېمەسلىككە نىيەت قىلغان بولسىمۇ، لېكىن مۇنۇ سوراقتىن ئۇنىڭغا دادىسىنىڭ ئىسمىنى مەجبۇرىي دېگىلى قويايتتى، ئۇلار: «بۇ دېگەن چوقۇم سوراقتا ئۆتەشكە تېگىشلىك رەسمىيەت، شۇڭا داداڭنىڭ ئىسمىنى چوقۇم دېيىشىڭ كېرەك» دەپ تۇرۇۋالاتتى، چۈنكى ئۇ ھەر قېتىم سوراق قىلىنغاندا دادىسىنىڭ روھىنى مۇشۇ سوتخانىدا ئۆزىگە قاراپ تۇرغان ھالەتتە تەسەۋۋۇر قىلىۋاتاتتى، شۇڭا ئۇ دادىسىنىڭ ئىسمى تىلغا ئېلىنىشى بىلەنلا دىڭگىدە چۆچۈپ ئەتراپقا ئەنسىزلىك بىلەن قاراپ قويايتتى، چۈنكى دادىسى توخنىياز ئۇنىڭ قولىغا: «جېنىم قىزىم، نېمىشقىمۇ ئەقىلسىزلىق قىلغانسەن، مانا ئەمدى ھەپسىگە چۈشۈپ ئالەمنىڭ جاپاسىنى تارتىۋاتىسەنغۇ» دەۋاتقاندا بىر خىل ھېسسىياتقا كېلىپ قالاتتى.

جەۋھەرنىڭ دادىسى توخنىياز خۇداگۈي ئادەم ئىدى، ئۇ بىر قېتىملىق قاتناش ھادىسىسىدە ئېغىر يارىلىنىپ قۇتقۇزۇش ئۈنۈم بەرمەي ئۈچ بالىنى يېتىم قالدۇرۇپ ئۇ دۇنياغا كېتىپ قالغانىدى، ئۇ ئۆلۈپ كېتىشنىڭ ئالدىدا نەپىسى قىسىلىپ تۇرسىمۇ ئەمدىلا توققۇز ياشقا كىرگەن چوڭ پەرزەنتى جەۋھەرنىڭ تىترەپ تۇرۇپ يۈم - يۈم يىغلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، جانسىز قولى بىلەن ئۇنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ:

— جېنىم قىزىم... يىغلىما... مەن كېتىپ قالساممۇ... روھىم ھەرقاچان سەن بىلەن بىللە... سېنى خۇدايىم ئۆز پاناھىدا... ساقلىغاي... جېنىم قىزىم...

سېنىڭدىن ئايرىلىشقا كۆزۈم... قىمايۇ... تىدۇ... دەپ
جان ئۈزگەندى، ئانىسىنىڭ يىغىسىدىن كۆرە بالىنىڭ
يىغىسى شۇ جايدا تۇرغانلارنى يىغلىتىۋەتكەندى.
— جېنىم دادا، كۆزۈڭنى ئاچساڭچۇ، مېنى تاشلاپ
كەتمەسەڭچۇ، سەنسىز مەن قانداق ياشايمەن... جېنىم
دادا... كۆزۈڭنى ئاچ...

دوختۇرلار، ئۇرۇق — تۇغقانلار مۇردىغا ئايلانغان
دادىنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ مىڭ يېرىدىن تۆكۈلۈپ
يىغلاۋاتقان مەسۇم قىزنى بەكمۇ تەستە ئۈنىڭدىن
ئاچراتتى، لېكىن ئۇ ئۆزىنى دادىسىدىن ئايرىپ
كۆتۈرۈۋالغان ئادەمنىڭ ئۇدۇل كەلگەن يەرلىرىگە تېپىپ
مۇشتلاپ تۇرۇپ چىرقىراپ يىغلاشلىرى ھەممىلا
ئادەمنىڭ يۈرىكىنى يامغۇردا قالغان ئېتىز چالمىسىدەك
ئېزىۋەتكەندى، كىچىك بالىنىڭ نالىسى شۇنداق
ئايانچلىق بولامدۇ ئەيتاۋۇر، توخنىيازنىڭ ئېڭىكىنى
چېتىۋاتقان دوختۇرمۇ ئۆزىنى تۇتالماي يىغلىۋەتكەندى.
جەۋھەر شۇ كۈنكى مائەمنى، بولۇپمۇ دادىسىنىڭ
ئۆزىگە قارىغىنىچە قېتىپ قالغان كۆزىنى تا ھازىرغىچە
ئۇنتۇپ كېتەلمىگەندى، دادىسى ئۇنى بەكمۇ ياخشى
كۆرەتتى، ئۇ ئېتىز ئەمگىكىدىن ھېرىپ — ئېچىپ
كەلگىنىگە قارىماي جەۋھەرنى بوينىغا مىنىدۈرۈپ
ھويلىنى چۆرگۈلەپ ئوينىتاتتى، ئاندىن تاماققا
ئولتۇراتتى. تاماق ۋاقتىدىمۇ ئۇ دادىسىنىڭ قۇچىقىدا
ئولتۇرۇپ تاماق يېيىشنى ياخشى كۆرەتتى.

— قىزىم، دادىڭىز ئېتىزدا ئىشلەپ ھېرىپ كەتتى،
ئۇنى تاماق يېگىلى قويسىڭىزچۇ، — ئانىسى ئايخېنىم
دادىسىنى ئارامخۇدا تاماق يېگىلى قويمايۋاتقان جەۋھەرنى
ئۇنىڭ قۇچىقىدىن ئالاتتى.

— ياق، مەن دادامنىڭ قۇچىقىدا ئولتۇرۇپ تاماق يەيمەن، — جەۋھەر ئانىسىنىڭ قولىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىشقا ئۇرۇنۇپ جېدەل قىلاتتى.

— بولدى، قويسىنا، ئۇ قۇچىقىدا ئولتۇرسا تاماقنى ھۇزۇرلىنىپ يەيدىكەنمەن، — توخنىياز جەۋھەرنى قايتىدىن قۇچىقىغا ئېلىۋالاتتى.

— جەۋھەرنىڭ چېنى چاپلاشقانغۇ سىلىگە، — دەپ دومىسايغان ئانا كىچىك ئوغلى قەيسەرنى يېنىغا تارتىپ ئولتۇرغۇزاتتى، — ماۋۇ ئىككى بالىمۇ سىلىنىڭ بالىلىرى جۇمۇ، كەچكىچە قىزىنىلا ئەركىلىتىپ ئوغۇللىرى بىلەن چاتقى بولمىغان.

— نەدىكى گەپنى قىلىدىكەنەن، خوتۇن، بالىلارنىڭ كۆڭلىنى ئەسكى قىلىپ، — دەپ ئايخېنىمغا ۋارقىراپ قوياتتى توخنىياز قولىدىكى ناننى قىزىنىڭ پىيالىسىگە چىلاپ ئولتۇرۇپ، — بۇلار دېگەن ئوغۇل بالا، ئوغۇل بالا دېگەن ئەركىلەپ ئەمەس، ئەركەكتەك ياشاشنى ئۆگىنىشى كېرەك، قىز بالا دېگەن ئاجىز نېمە، شۇڭا ئۇ بىر يۆلەنچۈككە موھتاج بولۇپ ياشايدۇ، خۇدايىم قىز بالىنىڭ مېھرىنى دادىغا سالىدۇ ئەمەسمۇ، شۇڭلاشقا ئۇ مەندەك يۆلەنچۈككە تايىنىپ ياشايدۇ.

— يوغان ئىشكەن، — دېدى ئايخېنىم ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ ئوچاق بېشىغا ماڭغىچ، — نېمىلا دېگەن بىلەن جەۋھەر بالىلارنىڭ چوڭى، كەۋسەر بىلەن قەيسەر تېخى كىچىك، كىچىكلەرنىمۇ قولغا ئېلىپ ئەركىلىتىپ قويغۇلۇق ئەمەسمۇ.

باش سوتچىنىڭ جەۋھەردىن سورايدىغان سوئاللىرى

ئاخىرلىشىپ قالغانىدى، ئۇ بايا دادىسىنىڭ ئىسمى تىلغا ئېلىنغاندىلا يادىدىن چىقىپ كەتكەن سوتخانا ئەمدى ئۇنىڭ ئۈچۈن مەۋجۇتلۇقىنى يوقاتقانىدى، ئۇنىڭ روھى ھازىر دادىسىنىڭ پاك، ئاق كۆڭۈل روھى بىلەن بىرلىشىپ ئارقۇمغا كېتىپ قالغانىدى، جاۋابكارنى تەھقىقلەش ئۈچۈن باش سوتچىنىڭ سوراۋاتقان سوئاللىرىمۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەمدى بەرىبىر بولۇپ قالغانىدى، چۈنكى ئۇ بۇنداق ئەرزىمەس سوئاللارنىڭ ئۆزىدىن رەسمىيەت ئۈچۈنلا سورىلىدىغانلىقىنى بىلىپ قالغانىدى، دېمىسىمۇ ھەر قېتىم سوت باشلىنىشتىن بۇرۇن «ئىسمىڭ نېمە، داداڭنىڭ ئىسمىمچۇ، نەدە ئولتۇرىسەن، مەدەنىيەت سەۋىيەڭچۇ» دېگەندەك سوئاللارنى كۆپ سورىغاچقا، ئۇ باش سوتچىنىڭ كېيىنكى سوئاللىرىغا نېمىلەرنى دېگەنلىكىنى ئېسىگە ئالالمىدى، چۈنكى دادىسىنىڭ ئىسمى تىلغا ئېلىنغاندىلا ئۇنىڭ خىيال قۇشلىرى سوت مەيدانىدىن چىقىپ دادىسىنىڭ روھى بىلەن بىللە ئۇچقان پېتى ئۆزىنىڭ بالىلىق ئەسلىمىلىرى قالغان كۆجۈم مەھەللىسىگە كېتىپ قالغانىدى.

ئارقۇم ئۇنىڭ كىنىدىك قېنى تۆكۈلگەن مەھەللە، ئۇنىڭ جەنۇب تەرىپى چەكسىز قۇم بارخانلىرىغا تۇتىشىپ كېتىدۇ، شىمالدا قىش - ياز ئېرىمەيدىغان مۇز تاغ ئۇلارغا ھاياتلىق مەنبەسى بولغان مۇزدەك تاغ سۈيىنى يەتكۈزۈپ بېرىدۇ، بۇ يەردە ئارانلا ئۈچ يۈز تۈتۈن ياشايدۇ. شەرق تەرەپتىكى جاڭگالنىڭ قەيەرلەرگە بارىدىغانلىقىنى جەۋھەر تازا ئېنىق بىلىپ كەتمەيدۇ، لېكىن غەرب تەرەپتىكى يولنىڭ ناھىيە بازىرىغا

بارىدىغانلىقى ئۇنىڭغا ئەينەكتەك ئايان. بۇ يولدا قۇمبۇلاق، قۇمتۇرا مەھەللىلىرى بار، ئۇ مەھەللىلەرنىڭ ئىسمىنىڭ نېمە ئۈچۈن قۇم بىلەنلا باغلىنىدىغانلىقىنى تازا ئېنىق چۈشىنىپ كەتمىسىمۇ، لېكىن مەھەللىسىنىڭ جەنۇبىدىكى بىپايان قۇملۇق بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلىدۇ، چۈنكى مۇشۇ ئۈچ مەھەللىە بىۋاسىتە قۇملۇققا تۇتىشىدىغان، كۆچمە قۇم بارخانلىرى پات - پات ئۇلارغا خىرىس قىلىپ ئۇلارنى ئارامدا قويمايدىغان مەھەللىلەردىن ئىدى. ئۇ ئېسىنى بىلگەندىن تارتىپلا مۇشۇ مەھەللىدىكىلەرنىڭ ھەر يىلى ئەتىيازدا قۇم بارخانلىرى ئەتراپىغا جىگدە، قارىياغاچ، تال، سۆگەت، ھەتتا يۇلغۇن كۆچەتلىرىنى ئالا قويماي تىكىدىغانلىقىنى ھەمدە ئۇنى چېلەكلەر بىلەن سۇ توشۇپ سۇغىرىپ تۇرىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۇششاق بالىلار ئۈچۈن بىر ئويۇن سورۇنى ھازىرلىناتتى، ئۇلار بۇ قۇملۇقتا بەزىدە چېلىشىپ ئوينىسا، بەزىدە بارخانلار ئۈستىگە چىقىپ دومىلاپ ئوينىشاتتى. ھەربىر ئائىلە ئۆزلىرى قويغان كۆچەتلەرنىڭ تۇتۇش - تۇتماسلىقىغا ئىگە بولۇشاتتى، ئۇلارغا بالىلار قارانچۇق بولاتتى، ئۇلار پات - پات كۆچەتزارلىققا كېلىپ كۆچەتلەرنىڭ يوپۇرماق چىقارغان - چىقارمىغانلىقىغا قارىشاتتى، تومۇز پەسلى ئۆتۈپ كەتكىچە قۇرۇپ قالمىغان كۆچەتلەر تۇتقان ھېسابلىناتتى، ئۇلار كۆچەتلەرنى تەكشۈرۈپ بولغاندىن كېيىن قۇملۇقتا قىيغىتىپ ئوينىشاتتى، ئېگىز قۇم بارخانلىرىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ سىيرىلىپ ئويناش ئۇلارنىڭ بەكمۇ كۆڭۈللۈك ئويۇنلىرىنىڭ بىرى ئىدى،

ئۇلار ھېرىپ قالغان چاغلاردا قۇم بارخىنىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ مەھەللىسىگە قاراپ ئولتۇرۇپ پاراڭغا چۈشەتتى. بۇ يەردىن قارىغاندا مەھەللە بەكمۇ كىچىك كۆرۈنەتتى. قۇملۇقتا قىز - ئوغۇللار بىرلىشىپ يۈگۈرۈشتە بەسلىشەتتى ھەم پومىداقلىشىپ چېلىشىپ ئوينايتتى، ئۇنىڭ سەبىي بالىلىقى ئەنە شۇنداق غەمسىز ئويونلارنى ئويناپ ئۆتكەنىدى، بەزىدە بالىلار بىر يەرگە يىغىلىپ دادىلىرىنىڭ ھەمدە يۇرت ئاقساقاللىرىنىڭ قۇم توغرىسىدىكى ئاجايىپ تەسىرلىك رىۋايەتلىرىنى ئاڭلاپ مۇڭلانغان ھالدا ئۆيىگە قايتىشاتتى.

ئۇنىڭ دادىسى توخنىياز بەش ۋاق نامازنى تەرك قىلمايدىغان خۇداگۈي ئادەم بولغىنىغا قارىماي توي - تۆكۈنلەردە ھاپىزلار قاتارىدا ئولتۇرۇپ داپ چېلىپ ناخشا توۋلايدىغان سازەندە ھەم ھازىر جاۋاب بېيىتچى ئىدى. مەشرەپ سورۇنلىرىدا ئۇ چىرايلىق يېشىل تاۋار سېلىنغان پەتنۇسنى كۆتۈرۈپ ئۆزى توقۇۋالغان بېيىتلىرىنى يۇقىرى ئاۋازدا توۋلاپ مەشرەپ سورۇنىنى تېخىمۇ جانلاندۇرۇۋېتەتتى، پوتا ئۇسسۇلى، بېيىت ئېيتىپ چاي تۇتۇش ئۇسسۇلى، توخۇ ئۇسسۇلى، نازىركوملار ئۇنىڭسىز قىزىپ ۋايىغا يەتمەيتتى. ئۇ ئۆيىدىمۇ قىزىقچىلىق قىلىپ بالىلارنى كۈلدۈرسە، ئايخېنىمنى تىرىكتۈرۈپ ئۇسسۇلغا تارتىپ تۇرۇۋالاتتى، بەزىدە تېخى ناخشا خۇمارى تۇتۇپ قالسا دۇتارنى سازلاپ چېلىپ ناخشا توۋلاپ كەتسە ئايخېنىمنىڭ پىرى تۇتۇپ قالاتتى - دە، ئۇنى جىملەشكە باشلايتتى.

— بالىلاردىن خىجىل بولمىسىلىمۇ قوشنا - قولۇملاردىن بولسىمۇ خىجىل بولسىلا دەيمەن، — دەيتتى

ئايخېنىم ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ، — ئۆيىنى باشلىرىغا كىيىپ نېمە قىلىق بۇ؟ ھازىرلا نامازدىن قوپتۇلا، شۇنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن بولسىمۇ ناخشا ئېيتقىچە دۈرۈت ئوقۇپ ئولتۇرسىلا بولمامدۇ دەيمەن.

— ۋاي خوتۇن، جېنىم خوتۇن، — دەيتتى توخنىياز دۇتارنى تىرىڭشىتىشتىن توختاپ، — «بەزىدە خۇدا بىلەن روسۇل، بەزىدە دۇتار بىلەن ئۇسسۇل» دېگەن گەپنى ئاڭلىمىغانما، دىلىمىزدا ئىمان — ئېتىقاد بولغاندىكىن بولدى، ئاللانىڭ ماڭا بۇيرۇغان پەرزىنى تولۇق ئادا قىلىپ كېلىۋاتمەن، پەرزىنى ئادا قىلىپ بولۇپ كۆڭۈل خۇشى قىلىپ ناخشا ئېيتىپ قويسام بىناماز بولۇپ قالمايمەن، ھەممىسى ئۆز يولىدا بولىدىغان ئىشلارغۇ بۇ.

باغدا پىشقان ئەينۇلا،
شاخ — شېخدا بۇلبۇللار.
ناخشىنى مەن توۋلىسام،
خېنىم كايىپ كېتۈرۈلا.

دېگەندەك نېمانداق باشنى ئاغرىتىپ كوتۇلداۋېرىدىغانسەن، خوتۇن، بولمىسا سېنى تازا ماختاپ ئۇچۇرىدىغان ھېلىقى «ئايخېنىم سۈزۈك چىراي» دېگەن ناخشامنى ئېيتايىمۇ —
يە...

— ئوھوش، نېمە قىلىسىلرى قىلماملا، — ئايخېنىم پىشىنى قاققان پېتى قازان بېشىغا قايتىپ كېتەتتى. ئايخېنىمنىڭ كۆڭلىگە ئايان، مۇشۇ ناخشىنىڭ ئىسمى چىقىپلا قالسا ئۇنىڭ كۆڭلى راستتىنلا تىنچلىنىلماي قالاتتى، چۈنكى توخنىياز ئاشۇ «ئايخېنىم سۈزۈك

چىراي» دېگەن ناخشىسى بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئۆزىگە مايىل قىلىۋالغانىدى. ئۇنىڭ نەزىرىدە بۇ سېھىرلىك ناخشىنى پەقەت توخنىيازلا مۇشۇنداق ھېسسىياتلىق، مۇڭلۇق ئىپتىلايىتى ھەمدە ئايخېنىمنى چەكسىز خىياللار قۇچىقىغا تاشلاپ يېنىك ئەركىلىتىپ مۇڭلاندىرالايتتى. ئۇ چاغلار بۇلارنىڭ تېخى توي قىلمىغان چاغلىرى، ئۇلار بىر ئۆيگە كىرگەندىن كېيىنمۇ توخنىياز ناخشا ئىپتىشىنى توختىتىپ قويمىدى. توخنىياز بۇ ناخشىنى ئىپتىسا ئايخېنىم ئۇنىڭغا مۇڭلانغان ھالدا قاراپ ئولتۇرۇپ ئاشۇ ياش نۆۋەر چاغلىرىغا قايتىپ قالغاندەك بىر خىل شېرىن ھېسسىيات قوينىدا ئەركىلىگۈسى كېلەتتى، توخنىياز مۇ ئۇنىڭغا قاراپ كۆزىنى قىسىپ قويۇپ دۇتارىنى تىرىڭشىتىپ ناخشىسىنى ئىپتىپ كېتەتتى، بۇنداق چاغلاردا جەۋھەرمۇ دادىسىنىڭ قېشىغا كېلىپ ناخشىغا مۇڭ بولۇپ ئېڭەك يۆلەپ ئولتۇرغان ئانىسىغا، ناخشىغا بېرىلىپ كەتكەن دادىسىغا قاراپ ئولتۇراتتى، ئۇ خەلق ناخشىلىرىنىڭ سېھىرلىك مىسرالىرىغا ئەگەشكەن مۇڭدىن ئىلھاملانغانلىقى ئۈچۈنمىكىن ياكى دادىسىنىڭ ھازىر جاۋاب بېيىتلىرىدىن ھېسسىياتلانغانلىقى ئۈچۈنمىكىن باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ ئىككىنچى يىلىدىن باشلاپلا چۈچۈك قوشاقللىرى بىلەن ساۋاقداشلىرى ئارىسىدا بالا شائىر ئاتىلىپ قالدى، ئۇنىڭ كۆچەت تىكىش پائالىيىتىدە يازغان قوشىقى مەكتەپنىڭ قارا دوسكىسىدا ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن مۇئەللىملىرى ئالاھىدە پەخىرلىنىدىغان ئوقۇغۇچىغا ئايلانغانىدى.

كۆچەت قويدۇق قۇملۇققا،
بارخانلارنى توسسۇن دەپ.
چېلەكلەردە سۇ قۇيدۇق،
ئۇنى چاققان تۇتسۇن دەپ.

ئورمان بىزنىڭ بەختىمىز،
ئورمان بىزنىڭ تەختىمىز،
يېشىل بوستان قۇرىمىز،
بۇ بىزنىڭكى ئەھدىمىز.

سەككىز ياشلىق ئۆسمۈرنىڭ يۈرىكىدىن ئۇرغۇپ چىققان بۇ مىسرالار قۇم بىلەن ئېلىشىپ ياشايدىغان خەلقنىڭ يۈرىكىدىكى سۆزلەر ئىدى، ئەڭ مۇھىمى توخنىياز بېيىتنىڭ ھازىر جاۋاب بېيىتلىرىنى تولا ئاڭلاپ قۇلاق موللىسى بولۇپ قالغانلىقىنىڭ نەتىجىسى ئىدى، توخنىياز قىزى يازغان قوشاقنىڭ مەكتەپنىڭ قارا دوستىدا ئېلان قىلىنغانلىقىنى ئاڭلاپ، جەۋھەرنىڭ يول باشلىشىدا ئۇنىڭ مەكتىپىگە ئاتايىن كېلىپ قارا دوستىغا يېزىلغان بۇ شېئىرنى كۆرۈپ ھاياجانلانغانلىقىدىن ئۇنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ تۇرۇپ: «مېنىڭ بۇ ئەقىللىك قىزىم چوڭ بولغاندا چوقۇم ئۈرۈمچىدەك چوڭ شەھەردە ئالىي مەكتەپنى ئوقۇپ داڭلىق شائىر بولىدىغان بولدى» دەپ ئۇنى كۆتۈرۈپ نەچچە پىرقىراپ كەتكەنىدى، لېكىن ئاشۇ بىر قېتىملىق قاتناش ۋەقەسى ئۇنى ئۇ دۇنياغا ئېلىپ كەتكەننى ئاز دەپ قىزى جەۋھەرنىڭ گۈزەل ئارمانلىرىنىمۇ يەپ كەتكەنىدى.

سوت داۋاملاشماقتا، ئەمدى دەۋاگەرنىڭ ئادۋوكاتى
جەۋھەرنىڭ جىنايىتى پاكىتلارنى قانۇننىڭ قايسىسىغا
نەزەردە تۇتۇلغانلىقىنى سېلىپ ئۇنى ئەيىبلەۋاتاتتى، جەۋھەرنىڭ
ئادۋوكاتى ئۇنىڭ سۆزلىرىنى دىققەت بىلەن ئاڭلاپ،
ئاقلاش سۆزى تەييارلاش ئۈچۈن تەييارلىق قىلىۋاتقاندا
قىلاتتى، ئۇنىڭ پات - پات ئالدىدىكى قەغەزگە
نېمىلەرنىدۇ جىجىلاپ ئولتۇرۇشلىرىدىن
ئەيىبلىگۈچىنىڭ سۆزىدىن ئۆزىگە كېرەكلىك بىرەر يىپ
ئۇچى تاپقانلىقىدىن دېرەك بېرەتتى. بۇنداق چاغلاردا
ئاقلىغۇچى ئادۋوكات مەغرۇرلارچە كېرىلىپ جەۋھەرگە
قاراپ: «بىز غەلبە قىلىمىز، سىز خاتىرجەم بولۇڭ!»
دېگەندەك قاراپ قويايتتى، لېكىن جەۋھەرنىڭ خىيالىغا
ئادۋوكاتنىڭ قاراشلىرى، ئەيىبلىگۈچىنىڭ سۆزلىرى
كىرمەيتتى، ئۇ ئۆزىنىڭ سوت مەيدانىدا
تۇرۇۋاتقانلىقىنى، ئىككى ئادۋوكاتنىڭ ئۆزىنىڭ
تەقدىرىگە مۇناسىۋەتلىك ئىش ئۈستىدە جىددىي
مۇنازىرىگە چۈشكەنلىكىنىمۇ پۈتۈنلەي يادىدىن چىقىرىپ
قويغاندەك تۇراتتى، دادىسىنىڭ ئىللىق چىرايى كۆز
ئالدىدا نامايان بولۇشى ھامان ئۇ ئۆزى تۇرۇۋاتقان جاينىڭ
قانداق يەر ئىكەنلىكىنىمۇ ئۇنتۇغانىدى.

ئۇ تۈنۈگۈن ئۆگەي دادىسىنىڭ ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى
ئاڭلىدى، «دېمەك پىچاق ئەجەللىك يەرگە تېگىپ
كېتىپتۇ، ئون بەش كۈن جىددىي قۇتقۇزغان بىلەنمۇ
ئۈنۈمى بولماپتۇ، ئەمدى ئاھ ئۈرۈپ ئۆزۈمنى
ئاقلىغىنىمنىڭ پايدىسى يوق، مەن ئۈچۈن گەپ
قىلىدىغان ئادۋوكات بار، ئۇ مەن ئۈچۈن سۆزلەيدۇ،
ئەيىبلىگۈچى ئۆلگەن ئادەم ئۈچۈن سۆزلەيدۇ، ئۇلار

ئىككىسى ئۆزىنىڭ كۆرسەتكەن دەلىل - ئىسپاتلىرى بىلەن تىل ئۇرۇشى قىلىۋەرسۇن، كىمىنىڭ يېڭىپ، كىمىنىڭ يېڭىلگەنلىكىنى ئاخىرىدا باش سوتچى بەلگىلەيدۇ، بەربىر بارىدىغان يېرىم تۈرمە، ئاۋۇ جاپپار دېگەن جەللىگۈر قانۇن ئورۇنلىرىغا بېرىپ جېدەل چىقىرىپ: «قانغا قان، جانغا جان ئالمەن، دەپ دەۋا قىلىپ يۈرگۈدەك، مۇنۇ ئادۋوكاتنىمۇ ئورۇمچىدىن ئەكەلگەنمىش، ئەگەر ئۇلار راستتىنلا يېڭىۋالسا قانۇن ماڭا ئۆلۈم جازاسى بېرەمدۇ تېخى. مەيلى، ئەركىنلىكتىن ئايرىلىش مەن تۇتۇپ تۇرۇلغان مۇشۇ بىر ئاي ئىچىدە ئۈنچىلىك قورقۇنچلۇقمۇ ئەمەسكەن، چۈنكى مۇشۇ ئىككى يىل جەرياندا بىرەر قېتىمۇ قېنىقىمىزغا ئۇخلىغىنىمنى بىلمەيمەن، جاپپارنىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچراپ قېلىشتىن قورقۇپ ئۇيقۇلىرىمۇ ئازلاپ كەتكەندى، بۇ يەرگە كىرگەندىن كېيىن مېنى بوزەك قىلىدىغان ئادەم يوق، بەلكىم بۇ جايدىكى ساقچىلار ماڭا ئوخشاش ئۆلۈم بىلەن ھاياتلىقنىڭ ئارا تومۇرىدا تۇرۇۋاتقان ئادەمنى بىرنەچچە كۈن بولسىمۇ ئارامخۇدا ياشىۋالسۇن، دەپ ئويلىسا كېرەك.»

جەۋھەر ئەنە شۇنداق خىيال قىلىپ ئۆزىنى يەڭگىل ھېس قىلدى. ئەمما، كۆز ئالدىغا ئانىسىنىڭ مۇڭلانغان چىرايى كەلسلا كۆڭلى خۇددى كەكرە چاينىۋالغاندەك غەش بولاتتى.

جەۋھەر قاتىللىق قىلىپ تۇتۇلغان مۇشۇ بىر ئاي ئىچىدىلا ئون بەش ياش قېرىپ كەتكەندەك كۆرۈنگەن بىچارە ئانا ھازىر نېمىلەرنى ئويلاۋاتىدىغاندۇ؟ بەلكىم: «قىزىم ئاچچىقىغا ھاي بەرگەن بولسا ئۆگەي دادىسى

ئۆلۈپ قالمايتتى، قىزىممۇ تۈرمىدە ياتمايتتى»
دەۋاتقاندىمۇ... لېكىن ئۇ يەردە جاپپارنىڭ پات - پات
ئۇنىڭغا زورلۇق قىلىش ئۈچۈن پەيت كۈتۈشلىرى، ئۆگەي
دادىسىنىڭ: «قىزىڭنى جاپپارغا تېگىشكە قايىل
قىلمىساڭ ھەر ئىككىڭنى ئۆلتۈرۈۋېتىمەن» دەپ تەھدىت
سېلىشلىرى ئۇلارنى خاتىرجەم ياشىغىلى قويايتتىمۇ؟
جەۋھەر: «ئەگەر لۈكچەكلىكتە ئۇچىغا چىققان مۇشۇ
جاپپارغا مېنى زورلاپ ئېلىپ بېرىدىكەن شۇ كۈنىلا
ئۆلۈۋالسىمەن» دېگەن خىيالى تالاي قىلغاندى، مانا
قاتىل بولۇپ بۇ يەرگە كىرىپ قېلىۋىدى، ھەممە ئىش
ئاخىرلاشقاندا بولدى، جاپپارنىڭ تەھدىتلىك كۆزىدىن،
ئۆگەي دادىسىنىڭ رەھىمسىزلىك چىقىپ تۇرىدىغان
مۇدەھىش چىرايىدىن، ئانىسىنىڭ تەڭقىسلىقتا قېلىپ
سارغىيىپ قىيىنلىشىلىرىدىن نېرى بولدى. «ئۇنىڭغا
تەگكۈچە ئۆلۈۋالسىمەن» دەپ ئۆلگىلى بولمىغاندىكىن،
قانۇن ئۆلۈم جازاسى بەرسە ئوخشاشلا مەقسىتىگە
يېتىدىغان بولدى، شۇڭا ئۇ ئۆزىنىڭ سوتخانىدا
سوتلىنىۋاتقانلىقىنىمۇ ئۇنتۇپ خاتىرجەم ئۆز
خىياللىرىغا مىنگىشىپ كېتىۋاتاتتى، ئۇ بۈگۈن
ئانىسىنىڭ ئىككى ئۈكسىنى بۇ يەرگە بىللە
ئەكەلمىگەنلىكىدىن خۇش بولدى، ئاچىسىنىڭ قولىغا
كوپىزا سېلىنغان ھالدا سوتلىنىۋاتقانلىقىنى كۆرۈش
قېرىنداشلار ئۈچۈن قانچىلىك روھىي بېسىم
ئەكېلىدىغانلىقىنى ئۇ ئوبدان بىلەتتى، شۇڭا جەۋھەر
ھازىر ئۆزىنىڭ ئاشۇ سەبىي چاغلىرىدىكى گۈزەل
ئەسلىمىلەر قوينىدا يەنە بىردەم ياپىرىۋېلىشنى خالاپ
تۇراتتى...

بۇ مەھەللە ناھىيە بازىرىغا ئون بەش كىلومېتىر،
 شەھەرگە بىر يۈز يىگىرمە كىلومېتىر كېلەتتى، ئۇ
 شەھەرگە مۇشۇ يېشىغىچە بېرىپ باقمىغان. ئانىسىنى
 بولۇشىغا خارلىغان، ئۆزىنى چاپپارغا تېخىش ئۈچۈن
 ھەرقانداق بىر ۋاستە قوللىنىشتىن يانمايدىغان ئۆگەي
 دادىسىنى قورقۇتۇپ قويىمەن دەپ پىچاق كۆتۈرگەنىدى،
 كىم بىلسۇن، ياۋۇزلارچە ئېتىلىپ كېلىشى بىلەن پىچاق
 ئۇنىڭ قورسىقىغا كىرىپ كېتىپ قاتىل بولۇپ قالدى.
 شۇنىڭ بىلەن ئۆمرىدە كېلىپ باقمىغان شەھەرگە
 مەھبۇسلار ماشىنىسىدا قولغا پارقراق كويىزا سېلىنغان
 ھالدا كەلدى، ئەينەكلىرىنىڭ ئىچىگە تۆمۈر رېشاتكا
 ئېلىنغان بۇ ماشىنا ئەنسىز چىرقىراپ ئۆزىنى ئېلىپ
 ماڭغىنىدا ئۇ ئەس - ھوشىنى يوقىتىپ قويغاچقا بىر
 يۈز يىگىرمە كىلومېتىر يولنىڭ قانداق تۈگىگەنلىكىنى،
 شەھەرنىڭ قايسى سىياقتا ئىكەنلىكىنى ئۇ تازا ئېنىق
 بىلەلمىدى، چۈنكى ئۆگەي دادىسىنىڭ قانغا مەلەنگەن
 ھالدا ياتقان ھالىتى بەكمۇ قورقۇنچلۇق ئىدى، ئۆمرىدە
 ئادەمنىڭ بەدىنىدىن ئاققان قاننى كۆرۈپ باقمىغان
 جەۋھەر شۇ ھامان ھوشىدىن كەتتى، ئۇ ھوشىغا
 كەلگىنىدە قولغا كويىزا سېلىنغان ھالەتتە سۇپىدا
 ياتاتتى. ئۆگەي دادىسىنى دوختۇرخانىغا ئەكەتتىمۇ ياكى
 ئۆلگەن بولسا باشقا يەرگە ياتقۇزۇپ قويدىمۇ، بۇنى ئۇ
 ئەسلىيەلمىدى. ئانىسى ۋە ئۆكىلىرى ئۇنىڭ يېنىدا ئۇن
 سېلىپ يىغلاۋاتاتتى.

ئۇ ئانىسىنىڭ نېمە ئۈچۈن ئۆزىگە مۇشۇنداق بىر
 زالىم ئۆگەي دادا تېپىپ بەرگەنلىكىنى زادىلا ئەقلىگە

سىغدۇرالمىتتى. دادىسى ئۇ ئالەمگە كېتىپ بىر يىل ئۆتكەن چاغ ئىدى، بىر كۈنى تۇيۇقسىز بىرنەچچە ئادەم كېلىپ ئۇلارنىڭ ئۆيىدىكى بىمىستاتلارنى بىر ئېشەك ھارۋىسىغا بېسىپ ئارقۇمدىن قۇمتۇرا مەھەللىسىگە، يەنى سەپرا كۆرۈنىدىغان بىر ئادەمنىڭ ئۆيىگە يۆتكەپ كېتىشتى. بۇ ئىككى مەھەللە ئادەتتە بىر كىچىك ئېرىق ئارقىلىقلا ئايرىلىپ تۇرغاچقىمىكىن، بۇ ئىككى مەھەللىدىكى چوڭلار ۋە بالىلار بولسۇن ئېجىل - ئىناق ئۆتەتتى. تېخى ئۆز ئارا قىز بېرىشىپ، يىگىت ئۆيلىشىپ بىر - بىرى بىلەن قۇدا بولغانلارمۇ ناھايىتى كۆپ، شۇڭا جەۋھەرگە بۇ ئىش ئانچە يېڭىلىق تۇيۇلمىغان بولسىمۇ يوتقان - كۆرپىلەرنى بېسىپ مېڭىش ئۇنىڭغا سەل غەلىتىرەك بىلىندى. كەچتە قوشنا - قولۇملار بىلەن قۇمتۇرادىكى بىرنەچچە ئادەم ئۇلارنىڭ ئۆيىگە كىرىپ كېلىشتى، ئۇلار ئالدىراش چوڭ قازاندا سۇيۇقئاش ئېتىشتى، تاماقتىن كېيىن ئارقۇمدىكى جۈمە مەسچىتىنىڭ ئىمامى سىراجىدىن داموللام ساقىلىنى تىرتىپ ئولتۇرۇپ ئۇزۇن ئايەتلەرنى ئوقۇپ دۇئا قىلغاندىن كېيىن چىقىپ كېتىشتى، مېھمانلار ئۇزاپ تۇرۇشىغا كۈنرىغان گىلەم سېلىنغان ئېشەك ھارۋىسىغا ئۇلارنى سېلىپ مۇشۇ داۋۇت ساۋۇت دېگەن ئادەمنىڭ ئۆيىگە ئەكېلىپ قويۇشتى. جەۋھەر بۇنىڭ نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى تازا ئاڭقىرالماي قالغانىدى، ئۇ يولدا كېلىۋېتىپ ئانىسىدىن: «ئانا، بىز نەگە بارىمىز؟» دەپ سورىۋىدى، ئانا كۆز يېشىنى باش ياغلىقىنىڭ ئۇچى بىلەن ئېرتىپ تۇرۇپ: «بىز ئۆي كۆچتۈك، بالام» دېگىنى ھېلىمۇ ئۇنىڭ يادىدا.

شۇ كۈنى ئۇ يات بىر ئادەمنىڭ ئۆيىدە ئۈكۈلىرى

بىلەن يېتىپ قالدى، ئانىسىنى بولسا بايا مۇشۇ ئۆيگە ئەكەلگەن ھېلىقى ھارۋىكەش باشقا بىر ئۆيگە ئەكىرىپ كەتتى.

— جەۋھەرنىڭ ئاپىسى ئەرگە تېگىپتۇ!
— جەۋھەر ئۆگەي دادىلىق بوپتۇ.

ساۋاقداشلىرى ئەتىسى ئۇنى ئورنىۋېلىپ چۇقان كۆتۈرۈشتى.

— نېمە دەۋاتىسىلەر؟ بىز ئۆي كۆچتۇق.

— ئۆگەي داداڭنىڭ ئۆيىگە كۆچتۇڭ شۇ.

— نېمە دەۋاتىسىلەر؟ مەن چۈشەنمىدىمغۇ؟!

— چۈشەنمەيدىغان نېمىسى بار، ئاناڭ ئەرگە تەگدى،

ئۇ ئەر ئەمدى سېنىڭ داداڭ بولىدۇ.

— ياق، مېنىڭ پەقەت بىرلا دادام بار، ئۇ توخنىياز.

— ئۇ داداڭ ئۆلۈپ كەتتى، يېڭى داداڭنىڭ ئىسمى

داۋۇت ساۋۇت...

— ياق... جەۋھەر پاڭغىدە يىغلىۋەتتى.

— ۋوي، ئۇنىڭ بىلەن قېرىشمايلى، جەۋھەرنىڭ

ئۆگەي دادىسى بار، ئۇنىڭ بۇ دادىسى بەك ئاچچىقى يامان

ئادەم جۇمۇ، ۋوي...

بالىلار بىردىنلا تەرەپ - تەرەپكە تارقىلىپ

كېتىشتى.

شۇ كۈنكى دەرس ئۇنىڭ كاللىسىغا زادىلا چۈشمىدى،

ئۇ كەچتە سولاشقان ھالدا يېڭى كۆچكەن ئۆيىگە

كەلگەندە ئانىسى ھويلىدىكى تانغا يۇيۇلغان كىرلەرنى

يېيىۋاتتى.

— ئانا، سەن راستتىنلا ئەرگە تەگدىڭما؟

— بۇنى كىم دېدى ساڭا؟ - دېدى ئايخېنىم چۆچۈگەن

ھالدا.

— ساۋاقداشلىرىم شۇنداق دېدىغۇ، «سېنىڭ يېڭى داداڭنىڭ ئىسمى داۋۇت ساۋۇت، ئۇ بەك ئاچچىقى يامان ئادەم» دەپ مېنى زاڭلىق قىلدى.

— بالام، بۇ ئىشلارنى سەن بىر ئاز چوڭ بولغاندىن كېيىن ئاندىن چۈشىنىپ قالسەن، بۇ ئىشتا ماڭمۇ ئامال يوق بولۇپ قالدى، — دېدى ئايخېنىم كۆزىگە لىققىدە ياش ئالغان ھالدا.

— ئۇنداق بولسا ساۋاقداشلىرىمنىڭ دېگەن گېپى راستكەندە، سەن نېمىشقا ئۇنداق قىلىسەن؟ مېنىڭ ئۇنداق ئۆگەي دادا تاپقۇم يوق، ئاپا، مېنىڭ پەقەت بىرلا دادام بار...

— مېنى نېمە قىلسۇن دەيسەن ئەمەسە، — دېدى ئايخېنىم كۆزىدىكى ياشنى ياغلىقىنىڭ ئۈچى بىلەن ئېرتىپ تۇرۇپ، — ئۆلگەن ئادەم تىرىلمەيدۇ، جېنىم بالام، ئۆلگەننىڭ كەينىدىن ئۆلگىلى بولمايدۇ، بىز ياششىمىز كېرەك، مەن دېگەن بىر ئايال كىشى تۇرسام، ئۈچ بالىنى بېقىپ چوڭ قىلىش ئاسانمۇ...

— ئاناڭ ناھايىتى توغرا گەپ قىلدى، — دېدى تۇيۇقسىز ئۇلارنىڭ يېنىدا پەيدا بولۇپ قالغان قارىمۇتۇق، چىرايىغا ئۇششاق قورۇق چۈشكەن ۋىجىك بىر ئادەم جەۋھەرگە يېقىنلاپ كېلىپ، — ئۆلگەن ئادەم تىرىلمەيدۇ، شۇڭا سىلەرنى چوڭ قىلىش ئۈچۈن ئاناڭلار مەندەك بىر ئەر كىشىگە تايانمىسا زادى بولمايدۇ، ئۇقۇپ قوي، بۇنىڭدىن كېيىن مەن سىلەرنىڭ داداڭلار، ئەمدى مېنىڭ سىزغان سىزنىم بويىچە ياشايسىلەر جۇمۇ.

جەۋھەر ئۇ ئادەمنى كۆرۈپ ئانىسىنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋالدى، ئۇنىڭ «مەن سىلەرنىڭ داداڭلار» دېگەن

гېپىنى ئاڭلىغاندا تىنى شۈركۈنۈپ كەتتى، ئۇنىڭ سۆزلىرىدىكى قوپاللىق، تەھدىتكمۇ ئوخشاپ كېتىدىغان بىر خىل ياۋايىلىق ئۇنىڭ ناھايىتى ئاچچىقى يامان ئادەملىكىنى ئىسپاتلاپ تۇراتتى، ساۋاقداشلىرىنىڭ «جەۋھەرنىڭ ئۆگەي دادىسى بەك ئاچچىقى يامان ئادەم» دېگەن گەپلىرى بىكار ئەمەس ئىكەن، جەۋھەرنىڭ بەدىنى ئۈششۈكتە قالغان ياپىراق تەك تىترەپ كەتكەندى، مانا مۇشۇ ئاچچىقى يامان ئادەم سەككىز يىلدىن كېيىنكى بۈگۈنكى كۈندە توشقان دەك تىترەپ تۇرىدىغان قورقۇنچاق قىزنىڭ قولىدا جان بېرىدىغانلىقىنى ئويلىغان بولغىمىتتى...

جەۋھەر قاتىللىق قىلغان كۈنى يادىغا كەلگىنىدە قورقۇپ ھوشىدىن كەتكەنلىكىنىلا ئەسلىيەلەيدۇ، چۈنكى ئۇ قاندىن قورقاتتى، ئۆگەي دادىسىنىڭ قورسىقىغا پىچاق كىرىپ كېتىپ ئوچاق ئالدىغا يىقىلغاندا جەۋھەر ئۇنىڭ قورسىقىدىن چىقىۋاتقان قاننى كۆرۈپلا تالاغا قاچتى. ئۇ ئۆزىگە ئۇچرىغان ئادەمگە «ئادەم ئۆلدى» دېدى - دە، شۇ يەردىلا ھوشىدىن كەتتى، ئۇ ھوشغا كەلگەندە ئۆزىنىڭ ھويلىدىكى سۈپىدا ياتقانلىقىنى، قولىغا كوپىزا سېلىنغان بولۇپ ئەتراپىغا ساقچىلار ھەمدە مەھەللىدىكى كىشىلەرنىڭ يىغىلىۋالغانلىقىنى كۆردى. ئۇنىڭ ھوشىغا كەلگىنىنى كۆرگەن ساقچىلار ئۇنى تارتىپ - سىلكىپ ئېلىپ ماڭدى، ئۇ ئانىسىنىڭ ھۆركىرەپ يىغلىغان ھالىدا: «ۋاي جېنىم قىزىم، ماڭا بۇ نېمە كۆرگۈلۈك ئەمدى» دېگەن ئايانچىلىق ئاۋازىنى ساقچى ماشىنىسىغا چىقىۋاتقاندا ئاڭلاپ قالدى، لېكىن ساقچىلار ئانىنىڭ

يىغىسى بىلەنمۇ كارى بولماي ماشىنىسىنى چىرقىراتقان
پېتى مەھەللىدىن چىقىپ كەتتى.

بۇ ماشىنا بۇنىڭدىن تۆت يىل ئىلگىرى ئارقۇمغا بىر
قېتىم كەلگەنىدى، ئۇ چاغدا ئۆگەي دادىسىنىڭ چوڭ
ئوغلى جاپپارنىڭ قولىغا مۇشۇنداق كوپىزا سېلىنىپ
ئېلىپ مېڭىلغاندا جەۋھەر ھاياجانلىنىپ دوستلىرى
بىلەن ئازا خۇشال ئوينىغانلىقىنى ئېنىق بىلىدۇ، چۈنكى
جاپپار ئۇچىغا چىققان لۈكچەك ئىدى، نەدە ئۇرۇش -
جېدەل بولسا ئۇ شۇ يەردە بار، ئۇنىڭ دادىسى جەۋھەرنىڭ
ئاپىسى بىلەن توي قىلىپ ئاز ئۆتمەيلا ئۇ بىرنەچچە
دوستى بىلەن ئىچكىرىگە كىرىپ كەتكەنىدى، ئۇ چاغدا
جەۋھەر ئەمدىلا ئون ياشقا كىرگەن، باشلانغۇچ
مەكتەپنىڭ ئۈچىنچى يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان ئىدى. ئۈچ
يىل يوقاپ كەتكەن جاپپار بىر كۈنى تۇيۇقسىز پەيدا
بولدى، ئۇ ئىچكىرىدە سودىنى ئەمەس، بەلكى
لۈكچەكلىكنى ئۆگەنگەن چېغى، ئۈچ يىل ئىچكىرىدە
يۈرۈپ قورۇق قول قايتىپ چىقىپلا مەھەللىدىكى بىر
توپ تەييارتاپ بالىلارنى ئەتراپىغا يىغىپ نەدە جېدەل
بولسا شۇ يەردە ئالتوپىلاڭ چىقىرىپ يۈردى، ئەڭ يامان
بولغىنى ئۇ جەۋھەرنىڭ تولۇۋاتقان قىزلىق لاتاپىتىگە
كۆز تاشلاپ چاقچاق قىلىدىغان بولۇۋالغانىدى. ئوتتۇزغا
يېقىنلاشقان جاپپارنىڭ بۇ بەتقىلىقلىرى جەۋھەرنىڭ
تېنىنى شۈركۈندۈرۈپ ئۆزىگە باستۇرۇپ كېلىۋاتقان بىر
خەۋپنى ھېس قىلدۇراتتى. شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇ
«جاپپار تۇل چوكان مايسەمنىڭ قوناقلىقىدا ئۇنىڭغا
چېقىلىپ قويۇپتۇ» دېگەن خەۋەرنى ئاڭلىدى، ئىككى
كۈندىن كېيىن ساقچىلار مانا مۇشۇ چىرقىرىغاق

ماشىنىدا كېلىپ ئۇنى مەھەللە دوقمۇشىدا بىر توپ بالىلارنىڭ ئارىسىدىن تۇتۇپ ماشىنىسىنى چىرقىراتقان يېتى ئېلىپ كەتتى. چۈنكى، مايسەم بۇ خورلۇققا چىدماي گەرز قىلغانىدى. ئۈچ يىلدىن كېيىن ئۇ تۈرمىدىن قايتىپ كەلگەندە جەۋھەر ئون يەتتە ياشقا كىرىپ تازا يېتىلگەن بىر گۈزەل قىز سۈرىتىدە ئۇنىڭ ئالدىدا پەيدا بولغىنىدا كۆز چاناقلىرى كېرىلىپ كەتكەنىدى. ئۇ ھويلىغا كىرگەندە جەۋھەر يازلىق ئوچاقنىڭ ئالدىدا قازان بىلەن ھەپلىشىۋاتاتتى، جاپپار قولىدىكى سومكىسىنى ھويلىدىكى سۇپىغا تاشلاپلا ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى.

— جەۋھەر مۇ سەن، — دېدى ئۇ تامىقىنى چاكىلداقتان ھالدا، — بىر يۈتۈم سۇ بىلەن قوشۇپ ئىچىۋەتكىدەكلا چىرايلىق قىز بويسەن جۇمۇ، بىزنىڭ ئۆيىدىن مۇنداق پەرىنىڭ چىقىشى ئالامەت ئىش بولدى — دە، ئەمدى سەن بۇنىڭدىن كېيىن مەن سىزغان سىزنىقتا ياشىمىساڭ بولمىغۇدەك، مەن ساڭا ئەسكەرتىپ قوياي، جەۋھەر، سېنىچۇ ھېچكىمگە بەرمەي ئۆزۈم ئالىمەن، مەندىن رۇخسەتسىز تالاغا چىقساڭ ياكى بىرەرسى بىلەن يۈرۈپ قالغىنىڭنى ئۇقۇپلا قالسام پاقىقىڭنى چىقىۋېتىمەن جۇمۇ، مۇشۇ گېپىمنى ئېسىڭدە چىڭ تۇت.

— نېمە دېگىنىڭىز بۇ؟! — دېدى جەۋھەر ئۇنىڭ ئەر كىلىتىش ئۈچۈن مەڭزىگە سۇنغان قولىنى سىلىكىپ، — سىز دېگەن ئۆگەي بولسىڭىزمۇ مېنىڭ ئاكام جۇمۇ، مۇنداق گەپنى ئىككىنچى قىلغۇچى بولماڭ. — ۋاھ، بەكلا شاش بايتال بولغان ئوخشايسەن — ھە، — جاپپار شۇنداق دېگىنىچە قولىنى ئۇنىڭ مەڭزىگە

يەنە ئۆزى تىۋىدى، جەۋھەر ئۆزىنى قاچۇرۇپ قولغا مىس چۆمۈچنى ئالدى.

— ئەمدى يېقىن كېلىدىغان بولسىڭىز كالىسىڭىزغا يەيسىز، — دېدى جەۋھەر چۆمۈچنى ئۇنىڭغا تەڭلىگەن ھالدا كەينىگە ئاستا يېنىپ تۇرۇپ.

— ياخشى، ناھايىتى ياخشى، — دېدى جاپپار ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى قەيسەرلىك چىقىپ تۇرغان تۇرقىغا قاراپ، — مۇشۇ تۇرقۇڭدىن قارىغاندا سەن خېلىلا يۈرىكىڭ بار قىز بولغاندەك تۇرىسەن... مەندەك بىر مەھەللىنى بىردەمدىلا ئوڭ - تەتۈر قىلىۋېتەلەيدىغان قارام ئەركەككە تىكىلىپ قارىغۇدەك قىز بولغاندىكىن مەن خاتىرجەم بولدۇم، قىز بالا دېگەنچۇ، مۇشۇنداق ئەركەك چىۋىنىنىمۇ ئۆزىگە يېقىن يولاتمايدىغان ئادەم بولغىنى ياخشى، ھا - ھا - ھا... — ئۇ قاقاھلاپ كۈلگىنىچە ئۆيگە كىرىپ كەتتى، ئۇنىڭ مۇشۇ ئەپتىدىن، گەپ - سۆزلىرىدىكى لاۋزىلىقتىن مۇشۇ ئۈچ يىللىق تۈرمە ھاياتى ئۇنىڭ لۈكچەكلىكىنى قىلچە ئۆزگەرتەلمىگەندەك تۇراتتى.

جاپپار ئۆيگە كىرىپ كەتكەندىن كېيىن جەۋھەر چۆمۈچنى جايغا قويدى - يۇ، بەدىنى تىكەنلىشىپ پۈتۈن ۋۇجۇدى خورلۇقتىن ئاچچىق سىلكىنىپ كەتتى، چۈنكى ئۇ ئۆزىگە كېلىدىغان خەۋپنىڭ ئەمدى رەسمىي يېتىپ كەلگەنلىكىنى ھېس قىلغاندى...

سوت داۋاملىشىۋاتاتتى، جەۋھەر ئۆز ئىسمىنىڭ تالاي قېتىملاپ تىلغا ئېلىنىپ مۇشۇ سۈرلۈك سوتخانىنى لەرزىگە سېلىۋاتقانلىقىنى سېزەتتى، چۈنكى جەۋھەر

كەينى تەرىپىدىكى سوتنى ئاڭلاش ئۈچۈن كەلگەنلەرنىڭ ھەيرانلىق ئىلكىدە پىچىرلىشىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىيالايتتى، ئۇلار ئاقلغۇچى ئادۋوكاتنىڭ بايانلىرىدىن، ئەيىبلىگۈچىنىڭ قانۇننىڭ قايسىبىر ماددىلىرىنى شېپى كەلتۈرۈپ ئۇنى ئۆلۈم گىردابىغا سۆرەۋاتقانلىقىلىرىدىن ئۆزىنىڭ بەكمۇ بىچارە ھالەتتە تۇرۇۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغانىدى. جەۋھەرنىڭ ئاچچىقى كەلگىنى بىر بىچارە قىزنىڭ مۇشۇ سولغۇن تۇرقىنى تاماشا قىلىشقا كەلگەنلەرنىڭ كۆپلۈكى ئىدى، ئۇ تۇرۇپلا شەھەرلىكلەرگە ئۆچلۈكى كەلدى، چۈنكى ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى ئۆگەي دادىسىنى ئۆلتۈرۈشكە جۈرئەت قىلغان مۇشۇ قاتىل قىزنىڭ كېيىنكى تەقدىرىنى بىلىپ بېقىش ئىستىكىدە كەلگەنلەر ئىدى.

«توۋا، ئۇلارنىڭ مۇشۇنداق ھەقسىز تاماشىنى كۆرۈشتىن باشقا ئىشلىرى يوقمىدۇ؟ نېمىشقا باشقىلارنىڭ ئەيىب - نۇقسانلىرىنى كۆرۈشكە ئامراقتۇ بۇ خەق... شەھەرلىك دېگەننىڭ ئارتۇقچە غەم - غۇسسسى بولمىغاندىكىن مۇشۇنداق ھەقسىز ئويۇنلارنى كۆرۈپ كۆڭۈل ئاچمىسا كۈنى كۈندەك ئۆتمەيدىغان ئوخشىمىدۇ؟»

ئۇ شەھەرلىكلەرنى غايىبانه قارغاپ ئولتۇرغان بىلەن ئۆزىنىڭ شەھەرگە بولغان ھېرىسمەنلىكىنى ئېتىراپ قىلماي تۇرالمىدى، چۈنكى جەۋھەر مۇشۇ يېشىغىچە شەھەرگە بىرەر قېتىم بارالمىغىنى بىلەن، ناھىيە بازىرىغا بىر قېتىم بارغانىدى، ئۇ ئاشۇ سەپىرىدىن كېيىنلا سەھرالىق بىلەن شەھەرلىكنىڭ پەرقىنى ئوبدانلا ھېس قىلىپ ئۆزىنىڭ سەھرادا تۇغۇلۇپ

قالغىنىدىن نومۇس قىلغانىدى، مانا بۈگۈن شەھەرلىكلەرنىڭ پىچىر - پىچىرلىرىدىن ئۇلارنىڭ خاراكتېرىدە ساقلىنىۋاتقان نۇقسانلارنىمۇ ئازراق ھېس قىلدى، لېكىن يەنىلا شەھەردە ياشىغان ئادەملەرنىڭ بىكارچىلىقتا مۇشۇنداق ئىشلارغا قىزىقىپ يۈرىدىغانلىقىنىمۇ ئازراق چۈشەنگەندەك بولدى، شۇ ھامان ئۇنىڭ ئېسىگە دادىسىغا ئەگىشىپ ناھىيە بازىرىغا بارغان ئاشۇ چاغ كەلدى.

جەۋھەر ئۇ چاغدا ئوتتۇز كىلومېتىر كېلىدىغان بۇ يولنى دادىسىنىڭ ئېشەك ھارۋىسىدا تۆت - بەش سائەت ماڭغانىدى، ئۇ كۈنى دادىسى كۈزگى بۇغداي ئېڭىزىغا تېرىغان يېسىۋېلەكنى بازارغا ئاپىرىپ ساتماقچى بولۇپ، بامدات نامىزىدىن قايتىپلا يولغا چىققانىدى، دادىسىنىڭ بازارغا بارىدىغانلىقىنى ئاڭلىغان جەۋھەر بازارنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىر كۆرۈش ئىستىكىدە دادىسىغا يېلىنىپ - يالۋۇرۇپ يۈرۈپ ئۇنى ماقۇل كەلتۈرگەنىدى.

— ئەتە بامدات نامىزىدىن يېنىپلا يولغا چىقمەن، ئويغىنالىسىڭىز ئاپىراي، تاتلىق قىزىم، — دېگەنىدى ئىللىق چىراي دادىسى ئۇنى ئەركىلىتىپ ئولتۇرۇپ. شۇ كۈنى كېچىسى جەۋھەر تۇنجى قېتىم بازارغا بارىدىغانلىقى ئۈچۈنمىكىن خۇشاللىقىدا پەقەتلا ئوخلىالمىغانىدى، لېكىن ئۇيان ئۆرۈلۈپ، بۇيان ئۆرۈلۈپ قاچانلاردا ئۇخلاپ قالغانلىقىنى سەزمەيلا قالدى، بازارغا بېرىش خۇشاللىقىدىنمىكىن ئىشكى ئالدىدىكى قېرى ئۈجمە دەرىخىنىڭ شېخىدا ئۇخلايدىغان چار خوراز چىلاش بىلەن تەڭلا ئويغىنىپ كەتكەن

جەۋھەر تېخىچە ئۇخلاپ ياتقان دادىسىنى چاقىردى.
 — دادا، دادا، توخۇ چىللاپ كەتتى، بازارغا
 ماڭمامدۇق؟

— ۋاي بالام، توخۇ چىللىغان بىلەن تاڭ ئاتىدىغانغا
 ھەلەم بار، — دېدى توخنىياز يوتقىنىنى ئېچىپ ئۇنى
 يېنىغا ياتقۇزغاندىن كېيىن يىرىك چاچلىرىنى سىلاپ
 يېتىپ، — يەنە بىردەم ئوخلاڭ، تاتلىق قىزىم، مەن
 سىزنى بازارغا چوقۇم ئاپىرىمەن، يېسىۋېلەكنى سېتىپ
 بولۇپ سىزگە چىرايلىق قونچاق ئېلىپ بېرىمەن.

ئۇ ئەمدى دادىسىنىڭ قۇچىقىغا كىرىپ يېتىپ
 خاتىرجەم ئۇخلاپ قالدى، چۈنكى دادىسى ئۇنى ئويغاتماي
 چىقىپ كېتەلمەيتتى، ئۇ بازارنىڭ قايسى شەكىلدە
 بولىدىغانلىقىنى ئويلىغاچ شېرىن خىياللار ئاسارىتىدە
 يەنە ئۇخلاپ قالدى، بىر چاغدا ھويلىدىكى ئۆپۈر —
 ئۆپۈردىن چۆچۈپ ئويغانغىنىدا يېنىدا دادىسى
 كۆرۈنمەيتتى، چۈنكى دادىسى ئۇنى ئۇخلىتىپ قويۇپ
 چىقىپ كەتكەنىدى. ئۇ ئالدىراپ كىيىنىپ ھويلىغا
 چىقىۋىدى، دادىسى سۇر ھاڭگىنى ھارۋىغا قوشۇۋاتاتتى.
 شەرق تەرەپ سۈزۈلگەن بىلەن، تاڭ تېخى تولۇق يورۇپ
 كەتمىگەنىدى. سەھرانىڭ پەقەتلا ئېزىپ كەتمەيدىغان
 سائىتى — چار خوراز ئۆگزىگە چىقىۋېلىپ ئاخىرقى
 چىلاشلىرى بىلەن يېڭى تاڭنىڭ باشلانغانلىقىنى
 جاكارلاۋاتاتتى.

— ئويغاندىڭىزمۇ، قىزىم، ھاۋا سەل سوغۇق تۇرىدۇ،
 قېلىنراق كىيىنىۋېلىڭ.

ئۇلار ئاخىرى يولغا چىقتى، ھارۋىغا لىققىدە بېسىلغان
 يېسىۋېلەك رەتلىك تىزىلغان بولۇپ، ئادەم بويىدىن

ئېگىزرەك كەلگەندى، بۇ ئېغىر يۈكنى ئاران تارتىپ كېتىۋاتقان سۇر ھاڭگا ئەگرى - بۈگرى مەھەللە يولىدا ئاستا كېتىۋاتاتتى، ئېغىر يۈكنىڭ تەسىرىدىنمىكىن، ھارۋا كىچىكرەك كاتاڭلارغا چۈشمۇ ئەنسىز غىچىرلاپ كېتەتتى، ئېگىز بېسىلغان يېسىۋېلەك ئۈستىگە رەڭگى ئۆڭگەن نېپىز ئەدىيال، ئۈستىگە كونىراق كۆرپە سېلىنغان بولۇپ، ئاشۇ ئەدىيال ئۈستىدە جەۋھەر تەتۈر تىكىلگەن جۇۋىغا يۆگەپ قويۇلغاندى، ئۇ باش تەرىپىگە قويۇلغان بىر باغلام قوناق شېخىغا بېشىنى قويۇپ خۇددى بۆشۈكتە ياتقان بوۋاقتەك تەۋرىنىپ كېتىۋاتاتتى. توخنىياز ھارۋىنىڭ ئالدى تەرىپىدىكى كىچىككىنە بوشلۇقتا ئولتۇرغان بولۇپ، كەينى تەرىپىدىكى يېسىۋېلەككە يۆلەنگەن ھالدا پات - پات ئېشەككە قامچا ئۇرۇپ قوياتتى، تاڭ يورۇغانلىقتىن مەھەللىدىكى بارلىق جاندارلار ئويغىنىپ كەتكەن بولسا كېرەك، ئۆي - ئۆيلەردىن ئېشەكنىڭ سوزۇپ ھاڭراشلىرى، ئىتلارنىڭ قاۋاشلىرى، كالىلارنىڭ مۆرەشلىرى، قوي - ئۆچكىلەرنىڭ مەرەشلىرى ئاڭلىنىپ سەھرانىڭ لىرىك مۇزىكىسى باشلىنىپ كەتكەندى.

قىزىرىۋاتقان قۇياش ئۆز نۇرىنى ئاراقومغا چېچىش ئۈچۈن ئاستا - ئاستا كۆتۈرۈلمەكتە ئىدى، سېخىي كۈزنىڭ ھىممىتىنى ھېس قىلدۇرۇۋاتقان سۆڭەتلەردىكى سارغايغان ياپراقلار قۇياش نۇرىدا ئالتۇندەك جۈلالىنىپ كەتكەندى. مەھەللىدىكى بارلىق ئۆيلەردىن تاراق - تۇرۇق قىلىپ بىر كۈنلۈك تىرىكچىلىكنىڭ غېمىدە نېمىلەرنىدۇ قىلىشىۋاتقان دېھقانلارنىڭ ئاۋازلىرى

چىقىپ تۇراتتى، ئۆگزىلەردىكى پاكار تۇرخۇنلاردىن كۆتۈرۈلگەن سارغۇچ ئىس ئېرىنچەكلىك بىلەن ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈپ سۈزۈلۈۋاتقان ئاسمان بوشلۇقىغا ئاستا - ئاستا سىڭىشمەكتە ئىدى.

جەۋھەر بازارغا بېرىشنىڭ ھەلەكچىلىكىدە كېچىچە تۈزۈك ئوخلىمىغان بولغاچقا مەھەللىدىن چىقمايلا ئۇخلاپ قالدى، مەھەللە يولى ئاخىرلىشىپ ناھىيە بازىرىغا بارىدىغان ئاسفالت يولغا چىققان ئېشەك بىردىنلا ھارۋىدىكى يۈك يەڭگىلىشىپ قالغاندەك قەدىمىنى تېزلەتتى. توخنىياز قىزىنىڭ ئۇخلاپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ ئۇنىڭ ئېچىلىپ قالغان پۇتىنى جۇۋا بىلەن چىڭ ئوراپ قويۇپ ناخشىسىنى باشلىدى:

ئۇ مەلەڭدىن بۇ مەلەڭگە
ئوپىناي دەپ كەلدىم.
ياخشىمىكىن، يامانمىكىن،
بىلەي دەپ كەلدىم.
ۋاي، ۋاي جېنىم ئاقپىشماق،
ئاقپىشماققا مەن ئامراق...

جەۋھەرنى دادىسى ئويغانقاندا قوزا چۈش ۋاقتى بولغان بولۇپ، ھارۋا چىرايلىق بېزەلگەن بىر رېستوراننىڭ ئالدىدا توختىدى. ئۇ كۆزىنى ئۇۋۇلاپ ئورنىدىن تۇرۇۋىدى، دادىسى ئۇنى كۆتۈرۈپ يەرگە چۈشۈردى. ئۇ يەرگە چۈشۈپلا بازار دېگەننىڭ ناھايىتى چوڭ ھەم بەكمۇ چىرايلىقلىقىنى ھېس قىلدى، قەۋەتلىك بىنالار، چىرايلىق كىيىنگەن ئادەملەر، مەھەللىسىگە ئون -

يىگىرمە كۈندە بىرەر قېتىم بېرىپ قالىدىغان چىرايلىق ماشىنىلار ئۇنىڭ دىققىتىنى تارتقاندۇ. چىرايلىق ياسانغان بىر ئايالنىڭ يېنىدا كېتىۋاتقان ئۆزى بىلەن تەڭ قۇراملاردىكى بىر قىز ماگىنتتەك ئۇنى ئۆزىگە تارتتى. قىز ئۇچىسىغا گۈللۈك ساراپان كىيىۋالغان بولۇپ، قىزىل ئۆتۈكى ئۇنى ئۆز يېشىدىن چوڭايتىۋەتكەندەك تۇراتتى. ئۇ قىز ھارۋىنىڭ يېنىدا تۇرغان جەۋھەرنىڭ ئۆزىگە تىكىلىپ قاراۋاتقانلىقىنى سەزدىمۇ ئەيتاۋۇر، جەۋھەرنىڭ ئۇچىسىغا بىر قۇر قاراپ ئۇنى ياراتمىغاندەك تۇمشۇقىنى ئۇچلاپ ئۆتۈپ كېتىۋىدى، ئۇ خۇدۇكسىرەپ ئۇزۇن كۆڭلىكىنىڭ ئۈستىگە كىيىۋالغان رەڭگى ئۆڭۈشكە باشلىغان يېشىل رەڭلىك پوپايىكىسىنىڭ بۇرچەكلىرىنى تارتىپ قويدى، ئۇنىڭدا تۇنجى قېتىم كىيىمىدىن نومۇس قىلىش تۇيغۇسى ئويغانغانىدى.

توخنىياز ھارۋىدىكى يېسىۋېلەكنى ھارۋىسىدا تۇرغۇزۇپلا باھالىتىپ ساتقان بولسا كېرەك، يېسىۋېلەكنىڭ ئۈستىگە ياپقان ئەدىيال بىلەن جۇۋىنى ئېشەكنىڭ ئۈستىگە ئارتىپ قويۇپ باغلاقنى يېشىپ توشۇشقا باشلىدى. دوغىلاق غوجايىن رېستوران ئىچىدىن ئىككى ياش بالىنى باشلاپ چىقىپ ئۇنىڭغا ياردەملەشتۈرۈپ بىردەمدىلا ھارۋىنى بىكارلىدى - دە، بىرمۇنچە پۇلنى ساناپ ئۇنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ رېستورانغا كىرىپ كەتتى.

— يولىڭىز ئوچۇقكەن، قىزىم، — توخنىياز ھارۋىنىڭ ئىچىدىكى يېسىۋېلەك يوپۇرماقلىرىنىڭ قالدۇقىنى ھارۋىنىڭ كەينى تەرىپىگە تاشلىدى، قوناق

شېخنى ئۇنىڭ يېنىغا سۈرۈپ قويۇپ ئەدىيالىنى
ھارۋىنىڭ ئالدى تەرىپىگە تۆت قاتلاپ سالدى، كۆرپىنى
ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىككى قاتلاپ سېلىپ جۇۋىنى يېنىغا
قويغاندىن كېيىن قىزىنى ھارۋىغا چىقاردى، — ئەگەر
پارچىلاپ ساتقان بولساق كەچ قالاتتۇق، شۇڭا يۈز
يىگىرمىگىلا بىراقلا سېتىۋەتتىم، ئەمدى بىز ھارۋىنى
ئوبدانراق بىر يەرگە توختىتىپ قويۇپ تاماق يەيلى،
ئاندىن سىزگە كىيىم ئېلىپ بېرىي، ھېلىقى بالىنىڭ
كىيىمىگە بەك قاراپ كەتتىڭىز، قىزىم، سىزمۇ
چىرايلىق كىيىم كىيىپ بېرىپ مەھەللىدىكى بالىلارنىڭ
كۆزىدىن ئوت چىقىرىۋېتىڭ.

— بەك ياخشى بولدى، — دېدى جەۋھەر خۇشلۇقىدىن
چاۋاك چېلىپ، — ماڭا ئاشۇ قىزدەك ساراپان بىلەن
ئۆتۈك ئېلىپ بېرىڭ، دادا.

— چوقۇم ئېلىپ بېرىمەن، قىزىم، — دېدى توخنىياز
ھارۋىسىنى ھەيدەپ كېتىۋېتىپ، — سىز چىرايلىق
بولغاندىكىن ئۇ كىيىملەرنى كىيىشىڭىز مەلىكىلەرگىلا
ئوخشاپ قالسىز، قىزىم.

گۈزەللەرنىڭ بىرىسىز، قىزىم،
ھاياتىمنىڭ رېڭىسىز، قىزىم.
ئاللا بەرگەن سىزگە ئۆز چىرايى،
مىشچانلىقتىن نېرىسىز، قىزىم.

دادىسىنىڭ ئۆزىگە بەرگەن بېيىتىدىن سۆيۈنگەن
جەۋھەر ھارۋىنىڭ ئالدىغا سۈرۈلۈپ كېلىپ دادىسىنى
مىھرى بىلەن قۇچاقلاپ مەڭزىگە سۆيدى.

— دادا، سىز بەك ياخشى — ھە! — دېدى جەۋھەر دادىسىغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ، — سىزدەك ياخشى دادا ھېچ يەردىن تېپىلمايدۇ.

توخنىياز شۇ كۈنى جەۋھەرگە راستتىنلا بىر ساراپان بىلەن ئۆتۈك ئېلىپ بەردى، يەنە تېخى ئەرزان باھالىق زىننەت بۇيۇملىرى ساتىدىغان يايىمچىنىڭ ئالدىدىن بىر دانە مىس بىلەزۈكنى ئېلىپ ئۇنىڭ قولىغا سېلىپ قويدى.

— قىزىم، بۇ مىس بىلەزۈك بولغان بىلەن، ئالتۇن بىلەزۈكتەكلا پارقىرايدىكەن، — دېدى ئۇ بىلەزۈكنى جەۋھەرنىڭ قولىغا سېلىۋېتىپ، — سىز ئون سەككىز ياشقا توشقان كۈنىڭىزدە ئالتۇن بىلەزۈك سېتىۋېلىپ قولىڭىزغا سالمەن، ئاپپاق قىزىم.

جەۋھەر بۇ بىلەزۈكنى خېلى يىللارغىچە تاقاپ يۈردى، كېيىن قولىغا كىچىك كەلگەندىن كېيىن ئۇنى قىزىل لاتىغا يۆگەپ ساندۇققا سېلىپ قويدى. مانا، ئون سەككىز ياشقا توشقان جەۋھەر ئۆزىگە ئالتۇن بىلەزۈك ئېلىپ بېرىدىغان دادىسىدىن ئايرىلغاننى ئاز دەپ ئالتۇن بىلەزۈك سالىدىغان قولىغا داتلاشماس پولاتتىن ياسالغان «كۈمۈش» بىلەزۈك سېلىپ جىنايەتچىلەر تۇرىدىغان ئورۇندا — نەچچە يۈز كىشىنىڭ كۆز ئالدىدا خىيال بېسىپ تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭغا ياماشقان خىياللار گەرچە بەكلا تەسىرلىك ئىشلار بولسىمۇ، لېكىن مۇشۇ ئورۇندا تۇرۇشنىڭ ئۆزى ئۇنىڭ بارلىق ئارزۇ — ئارمانلىرىنى پايدىغا قىلىشتىن دېرەك بېرىدۇ — دە.

«توۋا! دادام ھەر بىر ئېغىز گېپىگە خۇدانى شېپى كەلتۈرۈپ سۆزلەيتتى، دادام شۇ چاغدا بەكلا خۇشال

بولۇپ كېتىپ ماڭا مەس بىلەزۈك ئېلىپ بەرگەن، ئۇ چاغدا «خۇدايىم بۇيرۇسا ئون سەككىزگە كىرگەن كۈنىڭىزدە ئالتۇن بىلەزۈك ئېلىپ بېرىمەن، دېمىگەن بولغىمىتى.» ئۇ يەنىلا ئاشۇ چاغقا قايتىپ، دادىسى بىلەن بازارنى قانغۇدەك ئايلانغان چاغلارنى ئەسلەشكە تىرىشتى.

توغرا، ئۇ كۈنى دادىسى جەۋھەرنى ئىنتايىن چىرايلىق بېزەلگەن ئاشخانغا ئەكىرىپ ئۇ ياخشى كۆرىدىغان پىتىر مانتا، گۆشنان بىلەن مېھمان قىلدى، قورسىقىنىڭ تويغىنىغىمۇ ئۇنىماي بەش زىخ كاۋاپ ئېلىپ زورلاپ يېگۈزدى، باغچىغا ئەكىرىپ كىچىك قولۋاقتا ئويناتتى، ئۇ كۈنى ئۆمىدىكى ئەڭ كۆڭۈللۈك ئوينىغان بىر كۈن دەپ تەسەۋۋۇر قىلاتتى. ئۇنىڭ خىيالى مۇشۇ بىلەزۈككە بېرىپ تاقالغاندا گېلىغا بىر نەرسە تۇرۇپ قالغاندەك بوغۇزىغا كەپلىشىپ كەلگەن ئاچچىق بىر يىغا ئۇنى ئاشۇ چاغقا بېرىشتىن توسۇپ تۇراتتى.

ئۇ كۆڭۈللۈك كۈنلىرىنى خىيال قىلغىنى بىلەن ئۆزىنىڭ سوت مەيدانىدا سوتلىنىۋاتقانلىقى پات - پات يادىغا كېلىپ قالاتتى، چۈنكى ھازىر ئىككى ئادۋوكات ئۇنىڭ ئىسمىنى تىلغا ئېلىپ مۇنازىرىلىشىۋاتقان بولغاچقا خىياللىرى پات - پات بۆلۈنۈپ كېتەتتى - دە، بەدىنى خۇددى ئۇششۇك تەگكەن ھەرىدەك تىترەپ كۆزىگە ئىختىيارسىز ياش كېلەتتى، شۇڭا ئۇ ئامال بار يىغلىۋەتمەسلىك ئۈچۈن ئاشۇ شېرىن ھېسسىياتلار بىلەن يۇغۇرۇلغان خىياللار قاينىمىغا قايتىپ كېتەتتى.

جەۋھەر تۇيۇقسىز سوتخاننىڭ جىمجىتلىققا چۆككەنلىكىنى ھېس قىلىپ نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلىش ئۈچۈن ئالدىغا قارىدى، ئالدىدىكى مۇنبەردە سوتچىلار بىلەن زاسپىداتپىلار كۆرۈنمەيتتى، قارىغاندا سوت ۋاقتلىق توختاپ سوتچىلار بىلەن زاسپىداتپىلار مۇزاكىرىگە چىقىپ كەتكەن بولسا كېرەك. جەۋھەر بىر نەچچە قېتىملىق سوتنى بېشىدىن كەچۈرگەچكە بۇنى بىلىۋالغانىدى، جەۋھەر بۇ قېتىمقى چىقىپ كېتىشنىڭ ئالدىنقى قېتىمقىلىرىغا ئوخشىمايدىغىنىنى ئوبدان بىلەتتى، چۈنكى ئۇلار ئۇنى ئەتىگەن سوت مەيدانىغا ئېلىپ ماڭغان چېغىدا بۈگۈنكى ئوچۇق سوتنى رەسمىي ھۆكۈم ئېلان قىلىنىدىغان ئاخىرقى قېتىملىق سوت دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدى، بەلكىم ئۇلار شۇ تاپتا ئۆگەي دادىسىنى ئۆلتۈرگەن بۇ قاتىل قىزغا زادى قانداق ھۆكۈم كېسىش كېرەك، دېگەننى مەسلىھەت قىلىشقىلى چىقىپ كەتكەن بولسا كېرەك، دېمەك بۈگۈن دۇمباق يېرىلىدۇ، ئۇلار بەلكىم قاتىللىق قىلغاندىكىن ئۆلۈم جازاسى بېرىش كېرەك دېيىشىۋاتقاندۇ. جاپپار: «قانغا قان ئالمەن، ئۇنى ئېتىپ بەرمىسە مەن مەركەزگىچە دەۋا قىلىمەن» دەپ يۈرگۈدەك، بەلكىم سوتمۇ ئۇنىڭ مۇشۇنداق تاللىشىنى قوللايدىغاندۇ...

ئۆزىنىڭ كەينى تەرىپىدىلا ئولتۇرغان ئانىسىنىڭ يىغلاۋاتقانلىقىنى سەزگەن جەۋھەر يەنە بىر قېتىم ئاچچىق سىلكىندى، «ئانا، مەن ساڭا يۈز كېلەلمەيمەن، مەن بىردەملىك ئاچچىقمغا ھاي بېرەلمەي سېنى ئۆمۈرلۈك دەردكە مۇپتىلا قىلدىمغۇ، سەن ئاشۇ بەتئىيەت ئادەمگە ياتلىق بولمىغان بولساڭ مۇنداق كۈنلەرگىمۇ

قالمىغان بولاتتۇقۇ» ئەمدى ئۇنىڭ خىيالى مەڭگۈلۈك
 ئازابقا دۇچار بولغان ئانىسىغا ئەگەشكەن ھالدا يەنىلا ئۆز
 مەھەللىسىگە كېتىپ قالدى...

ئايخېنىم ئوڭلۇق، خۇش چاقچاق ئايال ئىدى، دادىسى
 توخنىياز قاتناش ۋەقەسىدە تۈگەپ كەتكەندىن كېيىن بىر
 يىل ئاق ياغلىقنى بېشىدىن چۈشۈرمەي قارىلىقتا
 ئولتۇردى، بەلكىم ئانىسى ئاشۇ قارىلىقتا ئولتۇرۇۋەرگەن
 بولسا، ئۆزلىرىگە ئەنە شۇنداق مۇشتۇمزۇر دادا، لۈكچەك
 ئاكا تېپىپ بەرمىگەن بولسا بۈگۈنكىدەك كۈنلەرگىمۇ
 قالماس ئىدۇق دېگەن خىياللارغا ئەسىر بولغان جەۋھەرنىڭ
 كۆزىدىن ئىختىيارسىز ياش تۆكۈلۈشكە باشلىدى.

— جاۋابكار، ئورنۇڭدىن تۇر! ھازىر ھۆكۈمنى ئېلان
 قىلىمىز!

قاچان قايتىپ كىرىپ ئۆز ئورنىدا ئولتۇرۇۋالغاندىكىن،
 باش سوتچى ئورنىدىن تۇرۇپ ھۆكۈم نامىنى ئوقۇشقا
 باشلىدى. «ئورنۇڭدىن تۇر» دېگەن بۇيرۇق بىلەن ئىككى
 ئايال ساقچىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۆرە تۇرغان جەۋھەر ئۇنىڭ
 نېمىلەرنى دەۋاتقانلىقىنى تازا ئاڭقىرالمدى، پەقەت
 ئۇنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا تۆۋەندىكىدەك ھۆكۈم چىقارغانلىقى
 ئۇنىڭ خىرە - شىرە ئېسىدە تۇرۇپتۇ.

— جاۋابكار جەۋھەر توخنىيازغا قەستەن ئادەم
 زەخمىلەندۈرۈپ زىيانكەشلىككە ئۇچرىغۇچى داۋۇت
 ساۋۇتنىڭ ئۆلۈشىگە سەۋەبچى بولغانلىقى ئۈچۈن جىنايى
 ئىشلار قانۇنىنىڭ مۇناسىۋەتلىك بەلگىلىمىلىرىگە
 ئاساسەن ئۆلۈم جازاسى بېرىلىپ ئىككى يىل
 كېچىكتۈرۈپ ئىجرا قىلىش ھۆكۈم قىلىندى، ئەگەر
 جاۋابكار جەۋھەر توخنىياز بۇ ھۆكۈمگە قايىل بولمىسا

ئون بەش كۈن ئىچىدە سوت مەھكىمىمىز ئارقىلىق
يۇقىرى دەرىجىلىك سوت مەھكىمىلىرىگە نارازىلىق
ئەرزى سۇنسا بولىدۇ، سوت ئاخىرلاشتى.

باش سوتچىنىڭ ياغاچ بولقىنى ئالدىدىكى يۇمىلاق
تاختىغا ئۇرۇشى بىلەن تەڭلا:

— ۋاي جېنىم بالام، سەنسىز قانداق ياشايمەن! بالامغا
ئۇۋال بولدى، ئۇ گۇناھسىز، ئېتىش توغرا كەلسە مېنى
ئېتىڭلار! — دېگىنىچە ھۆركىرەپ يىغلىغان بىر ئاۋاز
سوتخانىنى لەرزىگە سالدى. جەۋھەر ھۆكۈم ئوقۇلغاندا
نېمە دېيىلگەنلىكىنى تازا ئاڭقىرىپ كېتەلمىگەنىدى،
لېكىن ئانىسىنىڭ يىغىسىدىن ئۆزىنى ئۆلۈم جازاسىغا
ھۆكۈم قىلغانلىقىنى چۈشەندى — دە، بېشى پىرىرىدە
قايغاندەك بولۇپ يان تەرەپكە سەنتۈرۈلدى. شۇنى كۈتۈپ
تۇرغاندەك ئىككى ساقچى ئۇنىڭ قولىتىقىدىن تۇتۇپ يان
تەرەپتىكى ئىشىككە قاراپ ماڭدى.

— ئاپا، جېنىم ئاپا، ئۆزۈڭنى ئاسرا...

پۈتۈنلەي بوشىشىپ ئۆز كونتروللۇقىنى يوقاتقان
جەۋھەرنى ئىككى ساقچى سۆرەپ دېگۈدەك تالاغا ئاچقىپ
مەھبۇس ماشىنىسىغا سالدى — دە، سوت مەھكىمىسىنىڭ
قورۇسىدىن چىقىپ كەتتى.

ئىككىنچى باب

مېھرىلىك سۆيگۈ

ئايخېنىم ئۆزىنىڭ ئاراقۇمدىكى ئۆيىگە قانداق يېتىپ كەلگەنلىكىنى، نەچچە قېتىم ھوشىدىن كېتىپ نەچچە قېتىم ئوڭشالغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيدۇ. كەۋسەر بىلەن قەيسەر مەكتەپتىن قايتىپ كېلىۋېتىپ بۇ شۇم خەۋەرنى ئاڭلىغان بولسىمۇ تازا ئىشىنىپ كەتمىگەندى، بىراق ئۇلار ھويلىغا كىرىپلا ھەقىقىي ئەھۋالنى ئۇقۇپ چۆچۈپ كېتىشتى. چۈنكى، ئىشىك ئالدىغا يېتىپ كېلە - كەلمەيلا بىر ساقچى ماشىنىسى چىرىغانچە ناھىيە بازىرى تەرەپكە قاراپ كېتىپ قالغاندى، ھويلىدا ئانىسى ھوشسىز ياتاتتى، ئۇلار ئاچىسىنىڭ زادى نېمە ئىش تۈپەيلىدىن قاتىل بولۇپ قالغانلىقىنى تازا چۈشىنىپ كەتمىگەچكە بىردەم - بىردەم ھوشىدىن كېتىۋاتقان ئانىسىنىڭ بېشىدا سەدىپارە ئىدى.

ئايخېنىم قىزىنىڭ ئۆگەي دادىسىغا پىچاق سېلىۋەتكەنلىكىنى كېۋەزلىكتە ئوت ئوتاتقان يېرىدە ئاڭلىدى، ئايخېنىم ئېتىزغا ماڭغاندا جەۋھەر چىنە - قاچىلارنى يۇيۇۋېتىپ كەينىدىن يېتىپ بارماقچى بولۇپ ئۆيىدە قالغاندى. ئۇنىڭ ئېرى داۋۇت تاماقتىن كېيىنلا: - خوتۇن، سىلەر ئېتىزغا كېتىۋېرىڭلار، مەن سۇ

نۆۋىتىمىزنىڭ قاچان كېلىدىغانلىقىنى كەنت باشلىقىدىن سوراپ كەينىڭلاردىنلا يېتىپ بارمەن، — دەپ چىقىپ كەتكەندى.

چاپپار كۈندە دېگۈدەك بېشى قايغان، پۈتى تايغان يەرلەردە يۈرىدىغان بولغاچقا ئېتىز ئىشلىرىغا تازا قارىشىپ كەتمەيتتى، شۇڭا ئۇ ئەتىگەنلىك ناشتىنى چالا — بۇلا قىلىپلا دادىسىنىڭ ۋارقىراشلىرىغىمۇ پەرۋا قىلماي ئۆيىدىن چىقىپ كەتكەندى. ئۇ تۈرمىدىن چىققاندىن بېرى ھېچقانداق ئىش خۇشياقمايدىغان بىر تەبىئارتاپقا ئايلانغانىدى، شۇڭا ئېتىز ئىشى ئاساسەن داۋۇت چوقۇر بىلەن ئايخېنىم ھەم ئون ئىككى يېشىدىلا مەكتەپتىن ئايرىۋالغان جەۋھەرگىلا قاراشلىق بولۇپ قالغانىدى. مانا بۈگۈن ئايخېنىم ئۆزى يالغۇز كېۋەزلىككە كېلىپ ئەمدىلا ئىشقا چۈشۈۋىدى، «جەۋھەر دادىسىغا پىچاق تىقىۋېتىپتۇ» دېگەن بىر خەۋەر كېلىپ ئۇنى ئالاقزادە قىلىۋەتتى. ئۇ بۇ خەۋەرگە ئىشەنگۈسى كەلمەي بىردەم داڭ قېتىپ تۇرغاندىن كېيىن خەۋەر ئەكەلگەن ئايالنىڭ تۇرتۇشى بىلەن ئېسىگە كەلدى — دە، ئۆيى تەرەپكە قاراپ يۈگۈردى، ئۇ ھاسىراپ — ھۆمۈدەپ يۈگۈرگىنىچە ئۆيىگە يېتىپ كەلگىنىدە ھويلا ئىچى ئادەم بىلەن لىق تولغانىدى، يېرىم جان بولۇپ قالغان داۋۇتنى ئۇدۇل قوشنىسى ئاۋۇتئاخۇن ھارۋىغا سېلىپ دوختۇرخانىغا ئەكەتكەنلىكىنى ئاڭلىغان ئايخېنىم دىر — دىر تىترىگەن ھالدا ھويلىدىكى سۇپا يېنىغا كەلدى، چۈنكى قوشنىلار ئاشۇ سۇپا ئەتراپىدا تۇرغان بولۇپ، سۇپىدا ئوڭدىسىغا ياتقۇزۇپ قويۇلغان جەۋھەر خۇددى ساماندەك سارغايغان ھالدا ھوشسىز ياتاتتى.

— ۋاي بۇ بىزگە نېمە كەلگۈلۈك، سەن نېمە قىلىپ قويدۇڭ تۈزكۈر... — ئايخېنىم سۇپىدا خۇددى ئۆلۈكتەك سوزۇلۇپ ياتقان جەۋھەرنى جان - جەھلى بىلەن تارتقۇچلىدى.

— مىدىراتمىسلا، — دېدى كەنتنىڭ يالاڭ ئاياغ دوختۇرى باھارگۈل ئايخېنىمنى بىر يانغا تارتىپ، — ئۇنىڭدا قان ئازلىق كېسىلى باركەن، ئوكۇل ئۇرۇپ قويدۇم، ساقچىلار يېتىپ كەلگۈچە ھوشغا كېلىدۇ.

— ساقچىلار... — ئايخېنىم ساقچىنىڭ گېپىنى ئاڭلاپلا چىرايى تاتىرىپ قىزىنىڭ يېنىغا گۈپپىدە يىقىلدى - دە، ئۇمۇ ھوشىدىن كەتتى. ئۇ ھوشىغا كەلگەندە ھويلا ئىچى ساقچىلارغا توشۇپ كەتكەنلىكىنى كۆردى. قىزى تېخىچە ھوشسىز ياتاتتى، بىراق قولغا كوپىزا سېلىنىپ بولغانىدى. ئۇلار قاتىللىق قىلىنغان نەق مەيداننى سۈرەتكە تارتىپ قوشنىلارنىڭ ئارىسىدا مۇشۇ قېتىمقى قاتىللىققا شاھىت بولىدىغان ئادەم بار - يوقلۇقىنى ئېنىقلاپ بولغۇچە جەۋھەر ھوشىغا كەلدى، ئۇلار جەۋھەرنى ئېلىپ ماڭغاندا ئايخېنىم يەنە ھوشىدىن كەتتى. ئۇ ھوشىغا كەلگەندە ئۆزىنى ئارقۇمدىكى ئون يىلدىن بۇيان ئادەم ئولتۇرماي چۆلدەرەپ قالغان ئۆيىدە كۆردى، بۇ ئۆي قوشنىلارنىڭ قول - قولچە تازىلاپ كىگىز - كېچەكلەرنى سېلىپ رەتلەپ قويۇشىدىن سەل ئىسكەتكە كىرىپ قالغان بولسىمۇ، ئەمما ھەممىلا كىشىنىڭ كۆزىدىن ئايخېنىمغا بولغان ھېسداشلىق بىلەن ئېچىنىشنىڭ سىماسى چىقىپ تۇراتتى. قوشنىلارنىڭ دېيىشىچە، بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان جاپپار ساقچىلار يېتىپ كېلىپ جەۋھەرنىڭ قولىغا كوپىزا

سېلىپ ئېلىپ ماڭغان چاغدا ئۆيگە كەلگەن، ئۇ خۇددى يارىلانغان شىردەك قاتتىق ھۆركىرىگەن ھالدا ئۆيگە كىرىپ ئىككى ئوغلىنى قۇچاقلاپ يىغلاۋاتقان ئايخېنىمنى بىر كاچات سېلىپ بولۇشىغا تىللىغان ھەمدە ئايخېنىم ھوشىدىن كېتىشى ھامانلا ئۇنى خۇددى ئەسكى پالاسنى سۆرگەندەك ئۆيدىن سۆرەپ ئاچىقىپ ھويلىغا تاشلىنۇۋەتكەنىكەن، بۇ ئاز كەلگەندەك نىكاھ ئوقۇلغان كۈنى ئارقىمۇدىن ھارۋىغا بېسىپ كەلگەن يوتقان - كۆرىپىلەرنىمۇ سۆرەپ ئاچىقىپ ھويلىغا تاشلىغانىكەن.

— ھاي - ھاي، بۇ نېمە قىلىق ئەمدى، — دېگەنىكەن ئۇلارنىڭ قوشنىسى سالىئاخۇن ئارىغا چۈشۈپ، — بىر نىمجان ئايالغا مۇشۇنداق مۇئامىلە قىلساڭ قانداق بولىدۇ؟ نېمىلا دېگەنىلەن بۇ سېنىڭ ئاناڭ، سەن مۇشۇ ئانىنىڭ ئاش - تۇزىنى ئون يىل يېگەن جۇمۇ.

— مېنىڭ مۇنداق ئانام يوق! — دەپ ۋارقىرىغان جاپپار تۆمۈردەك كۆكەرگەن ھالدا يۈگۈرۈپ كېلىپ ھوشسىز ياتقان ئايخېنىمنى بىرنى تەپكەن، — بۇ قانجۇق قىزىنى كۈشكۈرتۈپ دادامغا پىچاق سېلىۋەتتى، دادام ھازىر دوختۇرخانىدا ھوشسىز ياتىدۇ، دوختۇرلار قان بەك كۆپ چىقىپ كېتىپتۇ، بىز قۇتقۇزۇپ باقايلى، لېكىن ئۈمىد بەك چوڭ ئەمەس دەۋاتىدۇ، ناۋادا دادامغا بىرەر ئىش بولۇپ قالسا مەن بۇ تېگى پەس، ئۆزى نەس قانجۇقىنىمۇ، ئاۋۇ قانخور قىزىنىمۇ ئۆلتۈرۈۋېتىمەن، مېنىڭ ئاچچىقىم تۇۋىدىن تۇتماستا ئۇ ئۆزىنىڭ كەپىسىنى تىپىۋالسۇن، بولمىسا مەندىن ياخشىلىق كۆرمەيدۇ بۇ قانجۇق.

ئىشك ئالدىدا بۇ ۋەقەلەرگە شاھىت بولۇپ تۇرغان بىرنەچچە ئايال ھويلىدا بولۇۋاتقان ئىشلارغا توۋا دېيىشىپ ياقىلىرىنى چىشلەشتى، ئارىدا دادىلراق ئىككىسى كېلىپ ئاغزىدىن ئاق كۆپۈك ئۆرلىتىپ ياتقان ئايخېنىمنى يۆلدى ۋە كالىپۇكى ئۈستىدە بۇزۇلداپ تۇرغان ئاق كۆپۈكنى باش ياغلىقلىرى بىلەن ئېرتىشتى، ھويلىغا تاشلىۋېتىلگەن سامان تەكپىنى ئەكېلىپ ئۇنىڭ بېشىغا قويۇشتى. ئۇنغىچە بۇ شۇم خەۋەرنى ئاڭلاپ ئالدىراپ يېتىپ كەلگەن ھېسامىدىن ھارۋىكەش بىلەن ئايالى ئايسخان ھويلىغا كىرىپ كەلدى، ئايسخان قىزىنىڭ ھوشسىز ھالەتتە ھويلىدا - توپا ئۆرلەپ تۇرغان داق يەردە ھوشسىز ياتقانلىقىنى كۆرۈپ قىزىنى قۇچاقلاپ ئۇن سېلىپ يىغلاپ كەتتى.

- ۋاي قىزىم، جېنىم قىزىم، كۆزۈڭنى ئاچ، بىزنى ئايا، ئاھ، ئۇلۇغ خۇدا! بۇ بىزگە نېمە كەلگۈلۈك ئەمدى؟ بىز سېنىڭ ئالدىڭدا نېمە گۇناھ قىلغان بولغىتتۇق - ھە، نېمىشقا بىزنى مۇشۇنداق سەرسانلىق كۈچىلىرىغا تاشلايدىغانسەن؟...

ھېسامىدىن ھارۋىكەش قىزىنىڭ بۇ ھالىنى كۆرۈپ ئىچ - ئىچىدىن بوغۇلۇپ تۇرسىمۇ، لېكىن ئەركەكلىككە ئېلىپ كۆزىدىن تامچە ياش چىقارمىدى، چۈنكى ھويلىدا تۇرغانلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك بۇ ئائىلىدە يۈز بەرگەن قاتىللىقنى ئەيىبلىشىۋاتقانداك ئۇلارغا ھومىيىپ قاراۋاتقانداك قىلاتتى. ئۇ زار - زار يىغلاپ تۇرغان ئىككى نەۋرىسىنى باغرىغا بېسىپ ئۇلارنى تىنچلاندۇرغاندىن كېيىن تالادا چېچىلىپ ياتقان يوتقان - كۆرپىلەرنى يىغىشتۇرۇشقا باشلىدى. ئۇ بۇ ھويلىغا

كېرىپلا ئۆيىنىڭ ئىشىكى ئالدىدا خۇددى بۇ ھويلىدىن
ئۇلار تېزرەك چىقىپ كەتمىسە بىرەرسىنى ئۆلتۈرۈپ
قويدىغاندەك ئەلپازدا ئۇلارغا ئۆچلۈك بىلەن قاراپ
تۇرغان جاپپارنىڭ كۆمۈردەك قارىدىغان چىرايىنى
كۆرۈپلا ھەممىنى چۈشەنگەنىدى، چوڭ نەۋرىسى قاتىل
بولۇپ تۇتۇلدى، قىزىنىڭ يولدىشىنىڭ ساق ياكى ساق
ئەمەسلىكى ھازىرچە نامەلۇم، ئۇنى ساقايدى دېگەن
تەقدىردىمۇ ئەمدى قىزىنىڭ بۇ ئۆيدە داۋاملىق تۇرۇشى
زادىلا مۇمكىن ئەمەس. «ئەڭ مۇھىمى، داۋۇت ئۆلۈپلا
قالمىسا ئىشلار ياخشى بولۇپمۇ قالار، نەۋرەممۇ خۇن
قەرزىگە بوغۇلۇپ قالماس، لېكىن كىشىلەرنىڭ
دېيىشىچە ئۇنىڭدىن قان بەك جىق چىقىپ
كېتىپتىمىش، ھاياتى خەۋپ ئىچىدە تۇرۇۋاتىدۇ
دېيىشىدۇ، بىر ئامال قىلىپ ئۇنى قۇتقۇزۇۋالسا ياخشى
بولاتتى، بولمىسا نەۋرىسىنىڭمۇ ئىشى چاتاق، ھەي... بۇ
قىز نەۋرەم بىلەن ئۇنىڭ ئۆگەي دادىسىنىڭ ئارىسىدا
زادى نېمە ئىش يۈز بەرگەندۇ؟ ئۇنىڭغا پىچاق سالغۇدەك
بولغاندىكىن چوقۇم بىر سەۋەب بار، بۇنى ساقچىلار
ئېنىقلاپ بىرنەرسە دەر، ھەرقانچە بولسىمۇ پىچاق
كۆتۈرمىسە بولمامدۇ، ھەي... مۇشۇ نەۋرەم نېمىشقىمۇ
بىردەملىك ئاچچىقىغا ھاي بېرەلمىگەندۇ - ھە...»

ھېسامىدىن ئەنە شۇنداق ئەنسىز خىياللار بىلەن
نەۋرىلىرىنى ئالدىرىتىپ چېچىلىپ ياتقان يوتقان -
كۆرپىلەرنى چىرايلىق قاتلاپ ئاچىقىپ ھارۋىسىغا
سالدى، ھوشسىز ياتقان قىزىنى كۆتۈرۈپ ئاچىقىپ
كۆرپىنىڭ ئۈستىگە ياتقۇزدى، ھارۋىنىڭ قېشىدا
تېخىچە يىغلاپ تۇرغان كەۋسەر بىلەن قەيسەرنى يىغدىن

تۇختىتىپ ھارۋىغا چىقاردى - دە، قولۇم - قوشنىلارغا خوشمۇ دېمەي ھارۋىسىنى ھەيدەپ كېتىپ قالدى. ئۇلار ھېسامىدىن ھارۋىكەشنىڭ چاندۇرمىغىنى بىلەن ئىچىدە زار - زار يىغلاۋاتقانلىقىنى، قىزىنى مۇشۇنداق بىر ناباب ئائىلىگە ياتلىق قىلىپ ئازاب - ئوقۇبەتلىك تۇرمۇشقا، يەنە كېلىپ بىر ئوتنىڭ ئىچىگە تاشلىغانلىقى ئۈچۈن قانچىلىك ئازابلىنىۋاتقانلىقىنى سەزمەي قېلىشتى.

بۈگۈنمۇ شۇنداق بولدى، ئايخېنىم شەھەردىن قايتىپ كېلىپ ئۆيىگە تېخى كىرمەيلا تالادا ئۇنى ساقلاپ تۇرغان قوشنىلارغا ئېسىلىپ يىغلاپ يەنە ھوشىدىن كەتتى، چۈنكى بايىلا ئۆلۈم جازاسى بېرىلگەن قىزىنىڭ ساقچىلارنىڭ قولتۇقلىشىدا چىقىپ كېتىۋاتقان تۇرقى بەكمۇ بېچارە ئىدى. ئۇ ئانىسىغا، ئىنىلىرىغا تارتىشىۋاتقاندەك كەينىگە بىرنەچچە قېتىم قارىدى، ئۇنىڭ ئاشۇ بېچارىلەرچە تەلمۈرۈشى ئانىنىڭ يۈرەك باغرىنى پىچاقتا تىلغاندەك ئېچىشتۇرۇۋەتكەنىدى، قىزىنىڭ «ئانا، جېنىم ئانا، ئۆزۈڭنى ئاسرا...» دېگەن چاغدىكى يىغا ئارىلاش ئاۋازى گويا ئۇنى ھازىرلا جازا مەيدانىغا ئېلىپ ماڭغاندەك ئۇنى تامامەن بېھوشلاندىرغانىدى. شۇ تاپتا بۇ ئۆي ھازىر بەئەينى بىر ھازا مەيدانىغا ئايلاندى.

چىڭقىچۈش، ئارقۇم مەھەللىسى كۆيدۈرگۈچ ئاپتاپ تەسىرىدىن تونۇردەك قىزىدى، ئېتىزدا ئەتىگەنلىك ئورمىغا چىققان دېھقانلار ئاللىقاچان يەرلىرىدىكى

بۇغدايلىرىنى ئورۇشنى توختىتىپ ئۆيلىرىگە كىرىپ كېتىشتى، ئاياللارنىڭ تولىسى ئايخېنىمغا تەسەللى بېرىش بىلەن سەدىپارە. كۆجۈم مەھەللە سۈكۈت ئىچىگە پاتقاندى، چۈشنىڭ قىيانلىق ئاپتېپىدا چوغدەك تاۋلانغان بۇ مەھەللىدىن شۇ تاپتا تونۇر تەپتىدەك ھارارەت تارقالمىقتا ئىدى، باغدا كاككۈكنىڭ سوزۇپ - سوزۇپ سايىراشلىرى، سۇ بويىدىكى قىياقلىقتىن تومۇزغىلارنىڭ تىنماي چىرىلداشلىرى ئاڭلىنىۋاتاتتى. سۈكۈت ئىچىدىكى زېمىن، ھازىغا ئايلانغان كىچىك ھويلا، ھۇۋۇلداپ كۆيۈۋاتقان نىمجان ھاشاراتلارنىڭ سۈرلۈك چىرىلداشلىرى گويا مۇشۇ ھازىنىڭ ھەقدارلىرىغا ئايلانغاندەك تۇراتتى. ئەجەبا، ھەممىلا كىشىنى ئاجايىپ سىر - ھېكمەتلەر قوينىغا باشلايدىغان، مۇشۇنداق سېمىرلىك تەبىئەت مۇزىكىسى ياڭرىتىۋاتقان بۇ زېمىن ھازىر مۇنۇ قىيانلىق ھازىغا راستتىنلا شېرىك بولۇۋاتامدىغاندۇ؟!

ئايخېنىم قايتا ھوشغا كەلگىنىدە قوشنىلاردىن بىر نەچچىسى ئۇنىڭ يېنىدا ئىدى. ئانىسى ئايسىخان بىلەن دادىسى ھېسامىدىن كاڭنىڭ قىرىدا مىڭ يېرىدىن تۆكۈلۈپ ئاھ ئۇرۇپ ئولتۇراتتى، چۈنكى ئامراق نەۋرىسىنىڭ بىردەمدىلا قاتلىغا ئايلىنىپ ھەپسىگە كىرىپ قېلىشى، تېخى ئۆلۈم جازاسىغا ھۆكۈم قىلىنىشى ئۇلارنى مۇشۇنداق ئەلەملىك يىغىغا شېرىك قىلىپ، بىراقلا سەرسانلىق كوچىسىغا تاشلىۋەتكەنىدى.

— قىزىمنى ئۆلتۈرىدىغان بولىدىغۇ، جېنىم قوشنام، — دېدى ئايخېنىم يان قوشنىسى مەرەمنىساخانغا ئېسىلىپ بۇقۇلداپ يىغلىغىنىچە، — ئۇ ئەمدىلا ئون

سەككىزگە كىرگەن ئەمەسمىدى، ئۇ سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردا چوڭ بولغان ئىدىغۇ، مەن ئەمدى ئۇنىڭسىز قانداق ياشايمەن، ئۇنى ئۆلتۈرگىچە مېنى ئۆلتۈرسە بولمامدۇ... ئۇنىڭ مۇشۇ ھالغا چۈشۈپ قېلىشىغا مەن سەۋەبچى بولدۇمغۇ، ئۇنى يېنىمدا تۇرغۇزغىچە مۇشۇ بوۋا - مومىسىنىڭ قېشىدا قالدۇرسام بولمامدۇ، جېنىم مەرەمىنساخان.

— كۆڭۈللىرىنى بۇزمىسلا، ئايخېنىم، — دېدى مەرەمىنساخانمۇ ئۆپكىسى ئۆرۈلۈپ بۇقۇلداپ يىغلىغىنىچە ئايخېنىمنىڭ كۆزىدىكى ياشنى لۆڭگە بىلەن ئېرتىپ، — ھۆكۈمەتمۇ ئۇنداق كىچىك قىزلارغا ئىچ ئاغرىتار، ھۆكۈمدە ئىككى يىل كېچىكتۈرۈپ دېگەن گەپ باركەنغۇ، ئىككى يىل كېچىكتۈرۈپ دېگەندىكىن ئېتىۋەتمەيدۇ، سەۋر قىلسلا، ئۆزلىرىنى ئالدۇرۇپ قويىمىسلا، سىلى مۇنداق قىلسلا ماۋۇ ئىككى بالغا ئۇۋال.

— بىزنىڭ ئۇرۇق - جەمەتمىزدە مۇنداق ئىش چىقىپ باقمىغان، قىزىم مېنى دەپ مۇشۇنداق نادانلىق قىلدىغۇ، دادىسىنى ئۆلتۈرگەن قاتلىنىڭ ئاپىسى بۇ دەپ مېنى كوچىدا يۈرگۈسىز قىلدىغۇ، نېمە ئۇنداق شەيتىنىڭغا ھاي بەرمىگەنسەن جېنىم قىزىم. داداڭ توخنىيازنىڭ روھى مېنى ساۋىدايدىغان بولدىغۇ ئەمدى... ئايخېنىم گېپىنىڭ ئاخىرىنى چۈشۈرۈشكە ئۈلگۈرمەيلا يەنە ھوشىدىن كەتتى، چۈنكى توخنىيازنى تىلغا ئېلىشى بىلەنلا ئۇنىڭ خىيالى توخنىيازنىڭ ياڭراق ناخشىلىرىنى ئاڭلاپ ئۇنىڭغا سەۋدايىلارچە ئاشىق بولغان ئاشۇ كۈنلىرىنى ئېسىگە سالغانىدى. ئۇ ھوشىدىن

كەتكەن بىلەن كاللىسى بەكلا سەگەك ھالەتتە ئىدى، مەرەمىنى ساخاڭ بالىلارنى سوغۇق سۇ ئەكپىلىشكە بۇيرۇدى، سۇ كەلگەندىن كېيىن سۇنى ئوچۇمغا ئېلىپ ئۇنىڭ يۈزىگە چاچتى، ئايخېنىم مۇزدەك كارىز سۈيىدىن ئەندىكىپ ھوشىغا كەلگەن بىلەن كۆزىنى ئاچقۇسى كەلمىدى، چۈنكى بايا تۇنجى ئېرى توخنىيازنى تىلغا ئالغىنىدا يۈرىكىنىڭ ئاچچىق سىلكىنىپ دېمى سىقىلغاندەك بىر خىل ھېسسىياتتا ھوشىدىن كەتكىنىنى ئوبدان بىلەتتى. توخنىياز ئۆلۈپ كەتمىگەن بولسا ئۆزىنىڭ مۇنداق سورۇقچىلىق تارتمايدىغانلىقىنى، جەۋھەرنىڭمۇ قاتىل بولۇپ تۈرمىگە كىرىپ كەتمەيدىغانلىقىنى ئويلاپ ئۆلگۈرگەنىدى، چۈنكى توخنىياز خاپىلىقىنى كۈلۈپلا ئۆتكۈزۈپتەلەيدىغان، بېشىغا ھەرقانداق ئېغىر كۈن كەلسىمۇ «خوتۇن، بۇ ئىشلارنى دەپ ئۆزۈڭنى ئۇپراتما، بۇ كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كېتىدۇ، خاپىلىق تارتىپ ئۆتكىچىلىكى يوق بۇ جاھاننىڭ، بىر كۈن بولسىمۇ خۇشال - خۇرام ئۆتكەنگە نېمە يەتسۇن، مەن ساڭا ناخشا ئېيتىپ بېرەي جۇمۇ، كۆڭلۈڭ ئېچىلىپ قالسۇن» دەپلا ناخشا ئېيتىپ كېتىدىغان بىغەملەردىن ئىدى.

— ئايخېنىم، ئاپپاق خېنىم، چىرايلىرىنى ئۇنداق سۆرۈن قىلمىسلا دەيمەن، — دەيتتى ئۇ ئايخېنىم بەزىدە ئۇنىڭ ئاشۇ قىلىقلىرىغا چېچىلىپ سۆزلەپ قالغان چاغلىرىدا ئۇنىڭغا قاراپ ھەييارلىق قىلىپ، — مۇشۇنداق گۈزەل چىرايلىرىنى ھۇرۇن خوتۇننىڭ مانتىسىدەك پۈرۈشتۈرۈپ سۆزلەۋەرگەن بىلەن ماۋۇ چىرايلىق، ئوماققىنە يۈزلىرىگە كۈزلۈك قوغۇندەك قورۇق چۈشۈپ

كېتىپ مومايغا ئايلىنىپ قالسا، بۇ دۇنياغىچۇ بىز دېگەن مېھمان، مېھمان دېگەنچۇ مېھماندەك ياشاش كېرەك، بۇنداق كىچىك ئىشلارغا ئارتۇقچە چېچىلىپ كەتكەننىڭ پايدىسى يوق، كۈلۈپ ئولتۇرۇڭلار، مەن دۇتار چالاي، ئۇسسۇل ئويناپ بېرەمسىلەر؟

توخنىياز دۇتارنى تىرىگۈشتىپ ناخشا ئېيتقىنىدا ئايخېنىم بارلىق خاپىلىقلىرىنى پۈتۈنلەي يادىدىن چىقىرىپ تاشلاپ ناخشىغا يۇغۇرۇلۇپ كېتەتتى. ئايخېنىم ئۇ ئېيتىۋاتقان ناخشىنىڭ ئاغزىدىن ئەمەس، بەلكى يۈرىكىدىن ئۇرغۇپ چىقىۋاتقانلىقىنى سېزەتتى. گەپلىرىمۇ ناھايىتى يېقىشلىق ئىدى، بەزىدە ئۇ قاپىيەلىك سۆزلەپ ئۆيدىكىلەرنى تېلىقتۇرۇپ كۈلدۈرەتتى، گەرچە ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى سەل غورىگىلرەك ئوتۇۋاتقان بىلەن كۈلكە - چاقچاق ئۈزۈلمەيدىغان بۇ ئۆي ئايخېنىمغا خۇددى جەننەتنىڭ ھۇزۇرىنى بېرىدىغان ئاجايىپ بىر راھەت ماكان ئىدى، ئاغزىنى ئاچسا قاپىيەلىك سۆزلەيدىغان توخنىياز ھەتتا بالىلىرىغىمۇ قاپىيە كەلتۈرۈپ ئىسىم قويۇپ ئۇنىڭغىمۇ قوشاق قوشۇۋالغانىدى.

قىزىم مۇھەببەتنىڭ جەۋھىرى،
ئوغلۇم بولسا ھايات كەۋسىرى.
كەنجى ئوغلۇم تايچاقتەك يۈگۈرۈك،
ئۇ بولىدۇ ئائىلىنىڭ قەيسىرى.

«ياخشىغا كۈن يوق، يامانغا ئۆلۈم» دېگەندەك بالىلىرىدىن سۆيۈنۈپ، ئايالىغا قۇۋىنىپ ياشايدىغان توخنىياز كۆز تەگكەندەكلا قاتناش ۋەقەسىگە ئۇچراپ

ئەمدىلا يىگىرمە سەككىزگە كىرگەن ئايالنى داغدا
قالدۇرۇپ ئۇ دۇنياغا كېتىۋالغانىدى.

ئايخېنىمنىڭ خىيالى شۇ ھامان بۇنىڭدىن يىگىرمە
يىل بۇرۇنقى ئاشۇ غورىگىل بولسىمۇ ئاجايىپ قۇۋۋەتلىك
ئۆتكەن ياشلىق دەۋرىگە ئۇچۇپ كەتتى...

توخنىياز ئېشەك ھارۋىسىغا لىققىدە چۆپ باسقان
ھالدا مەھەللىگە كىرىپ كەلدى، ئۇ چۆپنىڭ ئۈستىدە
چازا قۇرۇپ ئولتۇرۇپ ئېشىكىنى پات - پات قولىدىكى
قامچىسى بىلەن ئۇرۇپ قويۇپ ناخشا توۋلىغىنىچە
مەھەللىنىڭ تار يولىدا كېلىۋاتاتتى.

ئۇ مەلەڭدىن بۇ مەلەڭگە
ئويناي دەپ كەلدىم.
ياخشىمىكىن، يامانمىكىن،
بىلەي دەپ كەلدىم.
قارا دەيدۇ، قارا دەيدۇ،
قارا مەندە يوق.
قارامۇقنىڭ قاراسىدەك
گۇناھ مەندە يوق.

— ھاي - ھاي توخنىياز چوڭ، چىڭقىچۈشتە نېمە
قىلىق بۇ؟ — ئۆستەڭ بوپىدىكى ئۈجمە سايىسىدا
ئولتۇرۇپ ئورغاق بىلەۋاتقان ئەترەتنىڭ كاسسىرى
ناسىرجان ئۇنىڭغا قاراپ توۋلىدى، — ئەھلىمەھەللە بۇ

كۈننىڭ ۋاژ - ۋاژ ئىسسىقىدا ئېغىر ئۇيقۇدا، خەقنى ئارام ئالدۇرماي شەھەر ئالغان گېنېرال دەك چۆپنىڭ ئۈستىدە خۇددى پابىدىدا ئولتۇرغاندەك گىدىيىپ ئولتۇرۇۋېلىپ سۈرەن سالىق قاملاشماس.

— ئاكا، بىزدىكى يۈرەك دېگەن شاش، كۆيۈپ تۇرسىدۇ ۋاژ - ۋاژ، كۆيگەن يۈرەككىچۇ شىپايى ساز، ئۇنىڭغا ناخشا كېلىدۇ راسا ماس،— دېدى توخنىياز بىر كۆپلەپ بىيىتى ئارقىلىق گېپى قاڭسىق بولغىنى بىلەن ئارا قۇمنىڭ شىپالىق قۇملىرىدەك يېقىشلىق گەپ قىلىدىغان ئادەمگە چاقچاق قىلغۇسى كېلىپ ئېشىكىنىڭ چولۋۇرىنى تارتىپ ھارۋىسىنى توختىتاتتى،— بىزنىڭ ئۇ ئىشقا توۋلىتىدۇ، ئىشقا.

— ئىشقا دە، دېمىسىمۇ ۋاي ئىشقى دەپ مەيدەڭنى زەيگە چاپلاپ ناخشا توۋلايدىغان ۋاقتىڭ بۇ! لېكىن زە ناخشاڭغا ئاشىق بولۇپ قولۇڭغا قوندىغان قىزلارنىڭ يېشى ئۆتۈپ كەتكىلى تۇردى،— دېدى ناسىر جان ئورغاق بىلەشتىن توختاپ ئۇنىڭغا چاقچاق قىلغۇسى كېلىپ،— ئەگەر ئەركەكچىلىك دىتىڭ بولسا شەپكەڭنى ئالدىڭغا ئېلىپ قويۇپ ئوبدانراق ئويلا، سەندەك بالىلارنىڭ بىردىن بالىسى بار ھازىر، كەچكىچە ئېشىكىنى يوقاتقان موللامدەك كوچا ئارىلاپ «ئۇ مەلەڭدىن بۇ مەلەڭگە كۆرەي دەپ كەلدىم» دەپ توۋلاۋەرگەن بىلەن قىزلار ئۇچۇرما بولغان قۇشتەك ئۇچۇپ كېتىۋېرىدۇ، بىرىنىڭ پېيىگە چۈشۈپ پاچىقىغا چىڭ ئېسىلمىساڭ بىكار ئىش بۇ! كۆيۈپ قالغان قىزنىڭ بولسا بىزگە دە، داداڭمۇ ئاتىلىق قەرزىنى تېزىرەك ئادا قىلىپ بېشى ساقايسۇن. ئەگەر

ناخشاڭغا ئاشق بولۇپ تام ياقىلاپ سېنى ماراپ يۈرگەن
قىزلىرىڭ بولسىمۇ بىزگە دە، ئۇنداق يەرلىرىڭمۇ بولماي
ماڭا كىم تېگەر كىم دەپ يۈرگەن بولساڭ تۇمۇچۇقتەك
قىزلاردىن بىرەرنى تېپىپ ئۆيلەپ قويۇشقا كۈچىمىز
يېتىدۇ بىزنىڭ، باشقىچىرەك ئوي - خىياللىرىڭ
بولسىمۇ تارتىنماي دېگىن جۇمۇ، داداڭ - ئاپاڭغا
كۆڭلۈڭدىكىنى دېيەلمەي، يا ئۇلار سەندىن بىرەر خەۋەر
ئاڭلىيالماي دېمىقپ كەتمىسۇن، ناخشاڭغا ئاشق بولۇپ
تېگىدىغان قىزلار تۈگەپ كەتسە زەي يەرگە مەيدىنى
چاپلاپ ئاھ ئۇرۇپ ياتقان بىلەن مەيدىگە سوغۇق كېلىدۇ.
— ئالامەت موللا تاپقاق ئادەمدە سىز - ھە، —
توخنىياز ناسىرجان بوغالتىرنىڭ ئۇزۇنغا سوزۇلغان ۋەز
— نەسەھەتلىرىنىڭ تۈگىمەيدىغانلىقىنى سېزىپ
ھارۋىدىن سەكرەپ چۈشتى، — سىز زە مۇشۇ قىز بالىنىڭ
خۇي - پەيلىنى ئوبدان بىلگەچكە ئون سەككىز
يېشىڭىزدىلا توي قىلىۋېلىپ ئوتتۇزغا كىرمەيلا بەش
بالغا ئاتا بولىدىڭىز، بىز ۋاغۇ سىزگە ئوخشاش دادام
ئېلىپ بەرگەن خوتۇن دەپ تونۇشمايدىغانلا بىرەرسى
بىلەن توي قىلىپ ئولتۇرىدىغانلاردىن ئەمەس جۇمۇ!
سىلەرنىڭ دەۋرىڭلار كەتتى، ئاكا، بىزچۇ چېكىپ تاللاپ
قىز ئالىدىغان يېڭى دەۋرنىڭ بالىلىرى جۇمۇ! ئون
سەككىزگە كىرە - كىرمەي توي قىلىۋالىدىغان كونا
زاماننىڭ ئادەملىرىگە ئوخشىمايمىز، سىزچۇ ياشلىقنىڭ
تازا نۆۋەر چاغلىرىنى بىر مورىدىن تۈتۈن چىقىرىمەن
دەپ بۇزدىڭىز ئەمەسمۇ.

ياشلىقىم - پاشالىقىم ھەممە، ياقتىن گۈل كېلۇر،

تاغلا بەش كۈندىن كېيىن سېنىڭ قېشىڭغا كىم
 كېلەر.

دېگەن ناخشىنى ئوبدان تەھلىل قىلغاندە سىز. شۇڭا،
 گاچچىدە ئون سەككىزگە كىرىپلا دادىڭىز ئېلىپ بەرگەن
 خوتۇن بىلەن ياشاپ كېتىۋەردىڭىز - دە.

- ھا - ھا - ھا، گەپ دېگەننى ئالامەت يۇمۇرلۇق
 قىلىدىغان بولۇپ كېتىپسەن - ھە، - دېدى ناسىر جان
 ئۈجمە تۈۋىگە كالىپۇكىدىكى ناسىنى چىرتتىدە
 تۈكۈرۈۋەتكەندىن كېيىن ئۇنىڭغا قاراپ ساپسىرىق
 چىشلىرىنى چىقىرىپ كۈلگەن ھالدا، - سەن داداڭ
 ئېلىپ بەرگەن خوتۇننى ئالماي تايىنلىق ئەرشئەلادىن
 چۈشكەن پەرىشتە ئالارسەن، يېڭى دەۋرنىڭ ياشلىرى بىز
 دەپ كەتكىنىڭنى قانداق قىلاي، كۆرۈۋاتىمىزغۇ ئوتتۇزغا
 ئۇلىشىپمۇ توي قىلىشقا رايبى بارماي يېتىۋاتقان يېڭى
 دەۋرنىڭ ياشلىرىنى، بىرەر دەردى بولمىسا توي قىلماي
 يۈرەمتى دەيمەن، بۇ جاھان ئۇزۇن جاھان، كۆرىمىزغۇ
 قېنى سېنىڭ چېكىپ تاللاپ ئالغان خوتۇنلىرىڭنى.

- تە بولماڭ، ناسىر جانكا، چاقچىقىڭىزغا چاقچاق
 بىلەن گەپ قىلىۋاتىمەنغۇ، - دېدى توخنىياز ئۇنىڭغا
 قاراپ ھىجايغان ھالدا، - مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم،
 مۇھەببەت دېگەن چىرايلىق ئۇقۇمنى بىر ياققا
 پىرقىرتىپ تاشلاپلا دادىڭىز «مۇشۇ قىز بىلەن توي
 قىلسەن» دەپ بۇيرۇق بېرىپلا ئېلىپ بەرگەن خوتۇن
 بىلەن ياشاپ كەتتىڭ دېمەكچىمەنغۇ.

- توي قىلماي تۇرۇپلا كوچا - كويلاردا سۆرىشىپ
 سەتلىشىپ يۈرسىلا مۇھەببەت بولمايدۇ، - دېدى
 ناسىر جان بىلەيگە بىر ئوچۇم سۇ قۇيۇپ ئورغىقىنى

بىلەپ ئولتۇرۇپ، — نىكاھ ئوقۇتۇپ بىر ئۆيگە چىرايلىق كىرىپ شۇ ئۆيدە مۇھەببەت ناخشىسىنى ئۆمۈرلۈك ياغرىتالسا ئاندىن ئۇنى ھەقىقىي مۇھەببەت دەيمىز جۈمۈ! تېخى دادىسىنىڭ سىزىقىدىن چىقماي ئېلىپ بەرگەن خوتۇن بىلەن ئۆتۈۋەردىڭ دېگىنىڭنى قانداق قىلاي، دادىنىڭ سىزىقىدىن چىقىپ كەتسە مانا ساڭا ئوخشاش قېرى يىگىت بولۇپ ئۆتىدىغان ئىش، ھازىر كۆرۈۋاتىمىزغۇ كۆيدۈم، ئۆچتۈم دەپ مۇھەببەتلىشىپ بىر ئۆيگە كىرىپ ئاز ئۆتمەيلا يىرىكىلىشىپ ئاجرىشىپ كېتىۋاتقان مۇھەببەت مەستانىلىرىڭنى... بەش بالغا ئاتا بولغۇچە مەن دادام ئېلىپ بەرگەن خوتۇننى تاك ئېتىپ چېكىپ باققان بەندە ئەمەسمەن، مانا مۇھەببەت دېگەن، بىز دېگەنچۈ دېھقان خەق، ئېتىزدا گۈپۈلدىتىپ كەتمەن چېپىش ھېسابىغا كۈنىمىزنى كۈن ئېتىدىغان ئادەم، پاجاقتا ماغدۇر بار چاغدا مۇشۇنداق بالىلىق بولۇپ قويساق ئۇنىڭ پايدىسىنى تېزلا كۆرىمىز، بالىلىرىمىز ياش قىرىققا بارمايلا قوللىمىزدىكى كەتمەننى ئالىدۇ ئەمەسمۇ، مەن سېنىڭ يېشىڭغا كەلگۈچە ئۈچ بالىنىڭ ئاتىسى بولۇپ بولغان، ھە، دېگىنە، بۇ يىل نەچچىگە كەلدىڭ؟

— يىگىرمە بەشكە كەلدىم، ئاكا.

— داداڭنىڭ قاقشىغىنى بىكار ئەمەسكەن ئەمەسمە، ئىشقى، ئىشقى دەپ مەيدەڭگە مۇشتلاپ يۈرۈۋەرمەي تېزىرەك بىرەر قىزنىڭ دېرىكىنى قىل، بولمىسا قېرى بويىتاق بولۇپ چوكانلارمۇ قارىماس بولىدۇ ساڭا.

— ئاز قالدى، ئاكا، — دېدى توخنىياز ھارۋىسىغا قايتا چىقىپ قولىغا قامچىسىنى ئالغان ھالدا، — دادامغا دەپ قويۇڭ، ئوغلىڭىز بىرىنى ياخشى كۆرۈپ قاپتۇ دەپ.

— ھەبەللى، مانا ئەمدى ئوغۇل بالىنىڭ گېپىنى قىلدىڭ، ياخشى كۆرگەن قىزنىڭ كىمۇ، دېمەمسەن ئوچۇقراق.

— ھازىر دېمەيمەن، — دېدى توخنىياز ئېشىكىگە بىر قامچا سېلىپ ھارۋىسىنى ھەيدەپ كېتىۋېتىپ، — تويۇم بولغان كۈنى كۆرۈپ قالسىز، مەن ئاغۇ پەرىشتىدەك چىرايلىق، ئوماق قىز ئالىمەن جۇمۇ.

— بەك چىرايلىق قىزلار ئەرگە — نايىناق كېلىدۇ، — دېدى ناسىرجان قولىنى سىلكىپ تۇرۇپ، — دېھقان خەق دېگەن ئۆزىگە ياردەمچى بولالايدىغان قىزلارغا ئۆيلەنگىنى ياخشى، چىراي دېگەنگە چاي قۇيۇپ ئىچكىلى بولمايدۇ، ئەخمەق.

توخنىياز ھارۋىسىنى ھەيدەپ كېتىۋېتىپ بايا ناسىرجانغا دېگەن گېپىنى ئويلاپ پىسىڭىدە كۈلدى — دە، يۈرىكى شېرىن بىر سېزىم ئىلكىدە يېنىك تىترەپ كەتتى، چۈنكى ئۇ ناسىرجانغا «دادامغا دەپ قويۇڭ، ئوغلىڭىز بىرىنى ياخشى كۆرۈپ قاپتۇ دەپ» دېگەن چېغىدىلا ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن لىپىدە ئۆتۈپ كەتكەن ئايخېنىمنىڭ سىماسى ئۇنىڭ چاپچىپ تۇرغان يۈرىكىنى داۋالغۇتۇۋەتكەنىدى، لېكىن «سەۋزىدە خەۋەر يوق، گۈرۈچ دەم يەپتۇ» دېگەندەك ئۇنىڭ ئۆزىگە خۇددى پەرھات — شېرىنغا ئاشىق بولغاندەك كۆيۈپ يۈرگىنىنى ئايخېنىم بىلەمدىغاندۇ ياكى بىلىشمۇ بىلمەسكە سېلىپ يۈرۈۋاتامدىغاندۇ... گويا ئەينى دەۋردىكى قايسىبىر ئاشىق خۇددى مۇشۇ زاماندا ئايخېنىم ئاتلىق بىر قىزغا توخنىياز ئاتلىق بىر يىگىتنىڭ ئاشىق — بىقارار بولىدىغانلىقىنى بىلىۋالغاندەك «ئايخېنىم سۈزۈك

چىراي» دېگەن ناخشىنى ئىجاد قىلغانىدۇ... ئۇنىڭ بۇ ناخشىنى ئاڭلىغاندا ھودۇقۇپ يەرگە قاراپ مېڭىشى ئاشىق يىگىتنىڭ بېشارەتلىك ناخشىسىغا بەرگەن ئۇنىسىز جاۋابىدىدۇ... «مېنىڭ بۇ ناخىشام ئۇنىڭ يۈرەك تارلىرىنى چېكىپ ئۇنى مەستخۇش قىلالامدىغاندۇ»... ئۇ تۇيۇقسىزلا ئېسىگە كەلگەن بۇ ناخشىنى يەنە توۋلىغۇسى كېلىپ قالدى، دېمىسىمۇ ئارقۇم مەھەللىسىدىكى ھەر قانداق بىر ناخشىچى بۇ ناخشىنى توخنىياز دەك ئۇرغۇلۇق، ھېسسىياتلىق ئېيتالمايتتى.

تۇرنىلار قاتار - قاتار،
ئايىدىڭ بولسا، ئايىدىڭ بولسا.
بۇ كۆڭۈل راھەت تاپارمۇ ئاللا يارىمەي،
كۆڭۈلدىكى يار بولمىسا يەي.
ئايخېنىم سۈزۈك چىراي،
ئوتۇڭغا مەن قانداق چىداي؟
ئاخشىمى ئايىدىڭدا چىقىپ، ئاللا يارىمەي،
تاڭ ئاتقۇچە تەمبۇر چالاي.

ھېسامىدىن ھارۋىكەشنىڭ كەنجى قىزى ئايخېنىم تازا ئاي تولغان كېچىسى ئۆزىنىڭ ئۆيىدە كىندىك ئانىسى بۈمەرىيەم خېنىمنىڭ ياردىمىدە تۇغۇلغانىدى. ئۇنىڭ كىندىك ئانىسى بۈمەرىيەم خېنىم بالىنىڭ كىندىكىنى كېسىپ يۇيۇپ - تازىلاپ زاكىلىغاندىن كېيىن ئانىسى ئايسىخاننىڭ يېنىغا قويغىنىدا تۇڭلۇكتىن چۈشكەن تولۇن ئاينىڭ يورۇقى بۇ بالىنىڭ چىرايىنى خۇددى يۈز ۋاتلىق لامپۇچكىدەك يورۇتۇۋەتكەنىدى.

— ھېسامىدىن ئاخۇن، ئۆيگە كىرسىلە، — دېدى بۈمەريەم خېنىم تاشقىرىقى ئۆيدە ئولتۇرغان ھېسامىدىننى چاقىرىپ، — قارىسىلا ماۋۇ قىزلىرىنىڭ چىرايى ئون بەش كۈنلۈك تولۇن ئايدەك سۈزۈك، قاڭشارلىرىنىڭ قىرلىق، چىرايلىقلىقىنى نېمە دەي ئەمدى... قىرىق كۈن يېنىغا ئادەم يانداشتۇرمىسىلا، ھازىرنىڭ ئۆزىدىلا ئىشكىنىڭ بېشىغا قىزىل تاۋاردىن ئېدەر لېنتىسى ئاسسىلا، ئەڭ مۇھىمى تۇغماس خوتۇنلاردىن ھەزەر ئەيلىسىلە، ئۇلارنىڭ كۆزى نەشتەر، تىلى زەھەر جۈمۈ! ئەڭ ياخشىسى، كۆز مونچاقتىن بىرنى تېپىپ بالىنىڭ كىيىمىنىڭ تېشىغا تىكىپ قويسىلا، مەن ئەتە — ئۆگۈنگىچە سىراجىدىن ئىمامغا دەپ بىر تۇمار تەييارلاپ بېرىمەن، ئۇنى بۆشۈكنىڭ بېشىغا ئاسسىلا...

— رەھمەت، رەھمەت، — ھېسامىدىن بۈمەريەم خېنىمنىڭ نېمىلەرنى دەۋاتقانلىقى بىلەن كارى بولماي يېڭىلا كۆزىنى ئېچىپ يېڭى دۇنياغا قىزىقسىنىپ قاراۋاتقان قىزغا ھاڭۋاققىنچە قاراپ قالدى، شۇنداقلا قىزنىڭ ھەقىقەتەن بۈمەريەم خېنىم تەرىپلىگەندىنمۇ چىرايلىق سۈزۈلۈپ ياتقىنىنى كۆرۈپ قاتتىق ھايجانلانغان ھالدا، — بولىدۇ، دېگەنلىرىدەك بولغاي، — ئۇ بۇ گەپنى نەچچە تەكرارلىۋەتتى.

— ئوھۇش، بالىسىلا قارىماي ماۋۇ ئاياللىرىغىمۇ قارىسىلا، — دېدى بۈمەريەم خېنىم ھېسامىدىننىڭ قولىغا بىر لۆڭگىنى تۇتقۇزۇپ، — ماۋۇ لۆڭگە بىلەن ئۇنىڭ پېشانىسىدىكى تەرلىرىنى ئېرتسىلا، بۇ چىرايلىق ئايخېنىمنىچۇ مۇشۇ ئاياللىرى ئالەمنىڭ ئازابىنى تارتىپ

ئاپىرىدە قىلدى، سەت ھىڭگىيىپ تۇرماي ئالسلا
لوڭگىنى.

ھېسامىدىن بۈمەريەم خېنىمنىڭ قولىدىن لوڭگىنى
ئېلىپ ئايالىنىڭ پېشانىسىدە تەپچىپ تۇرغان تەرلىرىنى
مېھرىبانلىق بىلەن سۈرتتى، باياتىدىن بېرى ئالەمنىڭ
نالىسىنى قىلىپ توۋلاپ ماجالى قالمىغان ئايسخاننىڭ
چىرايى تاتارغان بىلەن مەڭزىدە بىر خىل
ئىپتىخارلىنىش ئىلكىدىكى كۈلۈمسىرەش تەپچىپ
تۇراتتى.

— جاپا چەكتىڭ، خوتۇن، — دېدى ھېسامىدىن
قىزىغا بويۇنداپ قارىغان ئايالىنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ، —
رەھمەت ساڭا، ئايدەك چىرايلىق قىزدىن بىرنى
يەڭگىدىڭ، خۇدايىم بۇ قىزىمنىڭ بەختىنى زىيادە
قىلغاي.

— بۇ قىزنىڭ ئىسمىنى ئايخېنىم قويسلا جۈمۇ، —
دېدى بۈمەريەم خېنىم قىزنىڭ چىرايىغا يەنە بىر قېتىم
قارنىۋېتىپ، — مۇشۇ ئىسىم بۇ قىزغا ماس كېلىدۇ. قاراپ
تۇرسىلا، بۇ قىزلىرى چوڭ بولسا پەرىشتىدەك چىرايلىق
قىز بولىدۇ.

بۈمەريەم خېنىم خاتالاشمىغان ئىكەن، ئاي - يىللار
ئايخېنىمغا ھەقىقەتەن چىرايلىق رۇخسار بىلەن
ئەۋرىشىم بويى ئاتا قىلدى، دېمەك ئايخېنىم ھەقىقەتەن
بۈمەريەم خېنىم تەرىپلىگەندەك ئىسمى - جىسمىغا لايىق
ئايخېنىم بولۇپ يېتىلگەنىدى، ئۇنىڭ گىرىمىسىز يۈزى
چىلاندىك تاۋلىنىپ، لەۋلىرى ئالۋچىدەك قىزىرىپ،
قاڭشىرى ياساپ قويغاندەك قىرلىق ئىدى.

ئاتا - ئانىسىنىڭ تەلىمىدىنمىكەن، بۇ قىز شۇنچە

چىرايلىق بولغىنىغا قارىماي بەكلا ئەدەپلىك، شەرم -
ھايالىق چوڭ بولغاندى، قىزلىق يېشىغا يەتكىنىدە ئۇ
خىيالچان بولۇپ قالدى، چۈنكى بۇ سەھرادا قىز -
يىگىتنىڭ ئاتا - ئانىلىرى ئۆزئارا كېلىشىپلا
بالىلىرىنىڭ تويىنى قىلىۋېتەتتى، شۇڭلاشقا ئۇ ئاتا -
ئانىسىنىڭ ئۆزىگە تاللايدىغان يىگىتنىڭ ئىنسانلىق،
دىئانەتلىك يىگىت بولۇشىنى ئويلايدىغان بولۇپ
قالغاندى، بولۇپمۇ مۇشۇ توخنىيازنىڭ ناخشىسى
ئاڭلىنىش بىلەنلا يۈرىكى ئىللىق بىر سېزىم ئىلكىدە
سىلكىنىپ خىياللىرى ئاللىقانداق بىر خىيالىي دۇنياغا
سەپەر قىلاتتى - دە، قىلىۋاتقان ئىشىنىڭمۇ توختاپ
قالغىنىنى سەزمەي قالاتتى.

مەن كېلىپ تامدىن ماراپ،
سەن ئۆيۈڭدە چاچ تاراپ.
چىقىمىدىڭغۇ ئايخېنىم، ئاللا يارىمەي،
مېنى تالادا ئىت تالاپ.
ئايخېنىم سۈزۈك چىراي،
ئوتۇڭغا مەن قانداق چىداي؟
ئاخشىمى ئايدىڭدا چىقىپ، ئاللا يارىمەي،
تال ئاتقۇچە تەمبۈر چالاي.

ئايخېنىم يېنىك تولغىناتتى، يۈگۈرۈپ چىقىپ ئۇنى
كۆرۈۋالغۇسى، ناخشىسىنى يېنىدا ئولتۇرۇپ ئاڭلىغۇسى
كېلەتتى - يۇ، لېكىن قىزلىق غۇرۇرى ئۇنىڭ
ئىشىكىنىڭ ئىلغۇچىنى تۇتقان قولىنى پەسكە
چۈشۈرەتتى. «بۇ ناخشىنى توخنىياز مەن ئۈچۈنلا ئىجاد

قىلغانمىدۇ ياكى بۇ بۇرۇن بار ناخشىمىدۇ، ئەجەب
يېقىملىق ناخشىكەن، مۇنداق سېھىرلىك ناخشىنى
ئانلىغان ھەرقانداق قىزنىڭ يۈرىكىگە ئوت تۇتۇشىپ
كەتمەمدۇ...»

مەن كېتەر مەن باش ئېلىپ،
ئىككى قولۇمغا تاش ئېلىپ.
ئامرىقىم يىغلاپ قالۇر، ئاللا يارىمەي،
قارا كۆزىگە ياش ئېلىپ.
ئايخېنىم سۈزۈك چىراي،
ئوتۇڭغا مەن قانداق چىداي،
ئاخشىمى ئايدىڭدا چىقىپ، ئاللا يارىمەي،
تاك ئاتقۇچە تەمبۈر چالاي.

ئايخېنىم ئۆزىنىڭ ھالسىزلىقىنى ئاتقانلىقىنى ھېس
قىلىپ تۇراتتى، لېكىن نېمە ئىلاج. شەرم - ھايا بىلەن
چوڭ بولۇۋاتقان قىز يۈرىكىدە ۋازىلداپ تۇرغان ئوتنى
بېسىۋېلىشنىمۇ بىلىدۇ - دە! ئۆزىنىڭ ناخشىسى بىلەنلا
ئۇنى مۇھەببەتنىڭ سىرلىق كوچىسىغا باشلاپ
كىرىۋاتقان بۇ يىگىت نېمە ئۈچۈن ئۆزىنىڭ يۈرەك
سىرلىرىنى بىمالال تۈكۈشكە جۈرئەت قىلالمايدىغاندۇ...
ئۇچراپ قالغانلىرىدا چاقچاق ئارىلاش دەپ قويغان
گەپلىرىنى تەلەپ قويدى دېگىلى بولامدۇ زادى...
ئايخېنىمنى مۇڭلۇق ناخشىسى بىلەن ئۆزىگە رام
قىلغان يىگىتنىڭ سەۋر قىچىسى توشقان بولسا كېرەك،
يۈرەك سۆزىنى ئاخىرى دېيىشكە جۈرئەت قىلدى.
ئۇ كۈنى ئايخېنىم ئۆزىگە تەقسىملەنگەن

قوناقلىقتىكى ئىشىنى تۈگىتىپ ماللىرىغا ئالغىچ كېتىش ئۈچۈن چۆپ يۇلۇۋاتاتتى، ئاۋغۇستنىڭ ئاخىرى بولۇپ قالغان بىلەن قوناقلىقتا ئادەمنىڭ دېمىنى سىققۇچى ھارارەت گۈپۈلدەپ تۇراتتى. ئۇ بىر سېۋەت چۆپ يۇلۇپ بولغاندا چىپ - چىپ تەرلەپ كەتتى، ئېغىر بىر سېۋەت چۆپنى كۆتۈرۈپ قوناقلىقتىن يولغا چىقىپ بولغۇچە ئۇنىڭ دېمى كېسىلىپ ھاسىرىدى، ئۇ يول ياقىسىدىكى كىچىك ئېرىقنىڭ بويىغا كېلىپ سېۋىتىنى قويدى - دە، ياپىيېشىل قىياقنى سۆيۈپ ئېقىۋاتقان مۇزدەك تاغ سۈيىدە يۈز - قولىنى يۇيۇپ قول ياغلىقىدا يۈزىنى ئېرتىۋىدى، ھاردۇقى چىقىپ قالغاندەك بولدى. لېكىن، قول ياغلىقى بىلەن ئىلىنىشىپلا چىققان بىر ۋاراق قەغەز ئۇنىڭ دىلىنى غەش قىلىپ قويدى، چۈنكى بۇ قەغەز ئەترەت باشلىقى مەتتۇرسۇننىڭ ئوغلى غەيرەتنىڭ ئەتىگەن ئۇنىڭغا بەرگەن مۇھەببەت خېتى ئىدى، مانا مۇشۇ خەت ئۇنىڭ باشقا بىرىگە تەلپۈنۈپ تۇرغان يۈرىكىنى چالما تاشلىغان دەريا سۈيىدەك داۋالغۇتۇۋەتتى. ئۇ بۇ خەتنى يىرتىپ ئۇششاقلاپ ئېرىققا تاشلىۋەتكەندىن كېيىن كۆڭلى سەل ئارام تېپىپ قالدى - دە، نەچچە كۈننىڭ ئالدىدا دادىسىنىڭ ئاپىسىغا دېگەن مۇنۇ گېپىنىڭ ئاساسىز ئەمەسلىكىنى ھىس قىلدى.

— ئاپىسى، — دېدى ھېسامىدىن كەچلىك تاماقتىن كېيىن تاشقىرىقى ئۆيىنىڭ سۈپىسىدا ئارام ئېلىپ ياتقان ئايسىخاننىڭ يېنىغا قىيسايغان ھالدا، — مەتتۇرسۇن ئاخۇن ئايخېنىمنى كېلىن قىلىۋالسام دەۋاتىدۇ.

— نېمە دەۋاتىدىلا، — دېدى ئايسىخان ئورنىدىن

لىككىدە تۇرغان ھالدا ھېسامىدىنغا قاراپ، — قايسى مەتتۇرسۇن ئۇ؟

— قايسى بولاتتى، — دېدى ئۇ ئايسىخاننىڭ تەئەججۇپ ئارىلاش قىزارغان چىرايىغا تىكىلىپ تۇرۇپ، — ئەترەت باشلىقى مەتتۇرسۇنچۇ.

— ئايخېنىمنى ئاشۇ لامزەللە غەيرەتكە بېرەمدىكەنمىز؟!

— ۋارقىرماي گەپ قىل دەيمەن، بالىلار ئاڭلاپ قالمىسۇن، — دېدى ھېسامىدىن ئاۋازىنى پەسەيتىپ تۇرۇپ، — سەنلا ئەمەس، مەنمۇ، ھەتتا ئايخېنىممۇ ئۇنىڭغا تېگىشكە رازى ئەمەسلىكىنى ئوبدان بىلىمەن.

— ئۇنداق بولسا سىلى نېمە دېدىلە ئۇنىڭغا؟

— مەنمۇ ئانىسى بىلەن مەسلىھەت قىلىپ بىرنەرسە دەي، ئەڭ ياخشىسى بالىلار ئۆزلىرى بىرنېمە دېيىشكىنى ياخشىمىكىن دەپ بالىلارغا ئىتتىرىپ قويدۇم شۇ.

— ياخشى دەپلا، مېنىڭچە ئايخېنىمنىڭ توخنىيازغا كۆڭلى باردەك قىلىدۇ، توخنىياز ھەقىقىي دېھقان بالىسى جۇمۇ! مۇنداق ئەرگە تەگكەن قىز بالا بەختلىك ياشايدۇ.

— مەنمۇ بۇ بالىنى ياخشى كۆرىمەن، — دېدى ھېسامىدىن ئاۋازىنى تېخىمۇ پەسەيتىپ، — ئۇنىڭ ئۆيىدىكىلەر بىلمەيدىغاندۇ بۇ بالىلارنىڭ ئىشىنى... بولسا ئەلچى كىرگۈزۈپ قويغان بولسا ياخشى بولاتتى، ئۇ چاغدا مەنمۇ مەتتۇرسۇنغا قىزىمنىڭ بېشى باغلاقلىق دەپ قويساملا ئىش تۈگەيتتى.

ئايخېنىم ئۇلارنىڭ گېپىدىن سۆيۈنگەنىدى، چۈنكى ئۇنىڭ كۆڭلى توخنىيازغا تارتىپ تۇرۇۋاتقىلى بىر يىلچە

بولۇپ قالغاندى. ئارىلىقتا توخنىياز ئۇنىڭغا كۆڭلىنى ئىزھار قىلىۋىدى، تۇيۇقسىز قويۇلغان تەلەپتىن تەمتىرىگەن قىز يۈزىنى قولى بىلەن ئەتكىنىچە ھېچنېمە دېمەيلا كېتىپ قالدى. گەرچە ئۇ جاۋاب بەرمىگىنى بىلەن كېيىنكى ئۇچرىشىشلاردا كۆڭلىنىڭ مايىللىقىنى ئويىناق كۆزلىرى ئارقىلىق ئىپادىلەپ بولغانىدى. مانا ئەمدى غەيرەت مۇنۇ مۇھەببەت تەلپىنى يېزىپ كەپتۇ، بۇ خەتنىمۇ ئۇ ئۆزى يازمىغاندەك تۇراتتى، چۈنكى ئۇنىڭدا مۇشۇنچىلىك خەت يازغۇدەك سەۋىيەمۇ يوق... چوڭ بالىلارنىڭ دەپ بېرىشىچە، دەرس ۋاقتىدا تولا ئۇخلاپ قالىدىغان بۇ بايقۇش باشلانغۇچ مەكتەپنىمۇ تۈزۈك ئوقۇيالىماي جەمئىيەتكە چىقىپ كەتكەنكەن. دادىسىنىڭ سايىسىدە نەدە ئوڭاي ئىش بولسا شۇ يەرگە بېرىپ ئولتۇرىدىغان، تېخى نەشكەشلەر بىلەن دەرەخ سايىسىدا دۇت مەست بولۇپ ئۇخلاپ قالىدىغان غەيرەت ئۇنىڭ نەزىرىدە توخنىياز دەك تۈرگۈن، گېپى ئوچۇق يىگىتلەرنىڭ ئالدىدا ھەتتا يېمۇ ئېشىپ بېرەلمەيتتى. ئۇ دېھقان بالىسى بولغىنىغا قارىماي ئېتىز ئىشىغا پەقەتلا يارىمايدىغان ناكەس ئىدى، ئۇ دادىسىنىڭ سايىسىدە يېنىك ئىشلارنى قولىنىڭ ئۇچىدىلا قىلىپ يۈرۈپ پېشانىسى تەرلىگۈدەك ئىشلەپ باقمىغان بولغاچقىمىكىن چىرايى دائىم كۈزدىكى غازاڭدەك سارغىيىپ تۇراتتى، مانا مۇشۇنداق يارىماس بىر بالىنىڭ ئۆزىگە كۆڭۈل ئىزھار قىلىشىنى ئايخېنىم ئويلىمىغانىدى. ئۇنىڭ تەلەپنى بۇ شەكىلدە قويۇشىدىن ئۇنىڭ يۈرەكسىزلىكىنى ھېس قىلغان ئايخېنىم تۇمارچە قاتلانغان خەتنى بېرىپ ھۆپپىدە قىزارغان ھالدا ئۆزىدىن

يىراقلاشقان غەيرەتكە قاراپ پىسىڭىدە كۈلگەندى.
 يىراقتا كۆرۈنۈپ تۇرغان مەھەللە قۇم بارخانلىرىنىڭ
 يېنىدا گويا تۇمان ئىچىدە قالغان قولۋاقتەك گىرمىسەن
 كۆرۈنەتتى، ئەزالار ئاللىقاچان ئىشلىرىنى يىغىشتۇرۇپ
 ئۆيلىرىگە كىرىپ كېتىشكەن بولۇپ، قۇمساڭغۇ يول
 چۆلدەرەپ قالغانىدى. تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى
 پۈتكۈزۈپلا ئېتىز ئىشلىرىغا كىرىشىپ كەتكەن
 ئايخېنىمنىڭ چىرايى ھازىر ئاپتاپتا تۈلۈنىپ
 قىزىللىقنى يوقاتقان بىلەن گۈزەللىكىگە تەسىر
 كۆرسىتەلمىگەندى... ئايخېنىمنىڭ ئالىي مەكتەپكىچە
 ئوقۇش ئارزۇسى بار ئىدى، ئۇ تولۇقسىز ئوتتۇرا
 مەكتەپنى تۈگەتكىنىدە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى»
 باشلىنىپ كېتىپ ئوقۇشتىن تۇختاپ قالدى. ئايخېنىم
 تەقدىرگە تەن بېرىپ دېھقانچىلىقنى تاللىدى، ئۇ
 بالىلارنىڭ كەنجىسى بولغان بىلەن ئاكا - ئاچىلىرى
 تۇرمۇشلۇق بولۇپ ئۆي ئايرىپ چىقىپ كەتكەچكە،
 ئۆينىڭ يۈكى ئۇنىڭغا ئارتىلغانىدى.
 تۇيۇقسىز ئاڭلانغان تونۇش ناخشا ئاۋازى ئايخېنىمنىڭ
 ۋۇجۇدىنى لەرزىگە سېلىپ ئورنىدىن ئۆزىمۇ سەزمىگەن
 ھالدا دەس تۇرۇپ كەتتى. توپىلىق مەھەللە يولىدا
 توخنىياز شەپكىسىنى يانتۇ كىيىپ ئېشەك ھارۋىسىغا
 لىققىدە چۆپ باسقان ھالدا كېلىۋاتاتتى.

ئىشك ئالدى چوڭ كۆلچەك،
 مۇز توڭلاپتۇ ئەينەكتەك.
 قاچانغۇچە يۈرمىز،
 كاككۇك بىلەن زەينەپتەك.

ئىشك ئالدى كۆلچەكتە،
 شال پەيدا بولۇپ قايتۇ،
 بىزنىڭ ياردا ھال يوقتى،
 ھال پەيدا بولۇپ قايتۇ.

مەن بارايمىكىن مۇندا،
 ...سەن

توخنىياز يول ياقىسىدا تۇرغان ئايخېنىمنى كۆرۈپ
 ناخشىسىنى توختاتتى - دە، ھارۋىدىن سەكرەپ چۈشۈپ
 ئېشىكىنىڭ نوختىسىدىن تارتتى.

— بۇ يەردە تۇرۇپ قاپسىزغۇ، ئايخېنىم، — دېدى
 توخنىياز ئېشىكىنىڭ چولۇۋۇرىنى يان تەرەپكە تارتىپ
 ئۇنى قاڭتۇرۇپ قويغاندىن كېيىن ئېرىق بويىغا كېلىپ.
 — مالغا ئازراق چۆپ ئالغاچ كېتەي دەپ شۇ، — دېدى
 ئايخېنىم يېنىدىكى سېۋەتنى كۆرسىتىپ، — ھېرىپ
 قايتىمەن، ئازراق ئارام ئېلىپ ماڭاي دەپ تۇرغان.

— جېنىڭىزغا تۇشلۇق ئالماي نېمانچىۋالا يۇلدېڭىز
 بۇ چۆپنى، ئەمدى بولغاندا شۇنچىۋالا چۆپنى قانداق
 ئەكىتەرمەن دەپ تۇرغانسىز تايىنلىق، — دېدى توخنىياز
 سەكرەپلا ئېرىقنىڭ ئۇ يېقىغا ئۆتۈپ، — چۆپ كۆتۈرگەن
 ئايخېنىم، مالنى بوداڭ باي خېنىم، مەن كۆتۈرەي
 سېۋەتنى، سىزگە ئۇۋال ئايخېنىم، — دەپ قوشاق
 قوشۇپمۇ قويدى.

— بولدى، ئۆزۈم ئەكىتەلەيمەن.

توخنىياز قوشاق ئېيتقاچ سېۋەتكە قول ئۇزاتقىنىدا
 ئايخېنىم ئۇنىڭدىن سېۋەتنى تالىشىپ قولىنى

ئۇزىتىۋىدى، بىلەكلىرى توخنىيازنىڭ بىلىكىگە تېگىپ
يىگىتلىكىنىڭ ئوتلۇق تەپتى گۈپۈلدەپ تۇرغان بىر خىل
ھارارەت ئۇنى بەھوشلاندىرۇپ قويدى. ئۇ قولنى دەرھال
تارتىپ ئۇنىڭدىن سەل يىراقلاشتى - يۇ، لېكىن پۈتۈن
ۋۇجۇدى ئۆزىمۇ ھېس قىلالمايدىغان بىر خىل سېزىم
تەسىرىدىن يېنىك تىترەپ كەتتى.

— ئايخېنىم، — دېدى توخنىياز سېۋەتنى كۆتۈرۈپ
ئېرىقتىن ئاتلاپ ئۆتۈپ، — بۇنىڭدىن كېيىن
كوللېكتىپنىڭ ئىشى تۈگىگەندە ئۆيىڭىزگە
كېتىۋېرىڭ، چۆپ دېگەننىچۇ بىزدەك ئەركەكلەرگە تاشلاپ
بېرىڭ، بولامدۇ؟

— ئۇنداق قىلساق قانداق بولىدۇ؟ — دېدى ئايخېنىم
ھۈپپىدە قىزارغان ھالدا ئېرىق بويىدىكى كۆك تېرەككە
يۆلىنىپ تۇرۇپ، — سىز بىزنىڭ ئۆيىگە كۈندە چۆپ
توشۇپ يۈرسىڭىز خەقلەر گەپ تاپىدۇ.

— ۋاي شۇ گەپمىدى، — دېدى توخنىياز قولىدىكى
سېۋەتنى ھارۋىسىدىكى چۆپنىڭ ئۈستىگە قويغاندىن
كېيىن ئېرىق بويىغا قايتىپ كېلىپ، — ئۆيىڭىزدىن
چىقماي ئولتۇرسىڭىزمۇ ئۈستىڭىزدىن گەپ
توقۇۋېرىدۇ. جاھاندا شۇنداق ئادەملەر باركى، ئۇلار
باشقىلارنىڭ ئەيىب - نۇقسانلىرىنى چۇخچىلاپ بىرەر
ئېغىز گەپ قىلىۋالمايسا يېگەن تامىقى تاماق
بولمايدىغان، ھەتتا ئۇيقۇسىمۇ كەلمەيدىغان بولىدۇ،
پەرۋا قىلماسلىق ئۇلارغا بېرىلگەن ئەجەللىك زەربە ،
مۇنۇ شېئىرغا قولاق سېلىڭ:

يېگىنى ئاش ئەمەس پىتنىخورنىڭ،
ئىچكىنى سۇ ئەمەس پىتنىخورنىڭ.

مەيدىسى قاينايدۇ زەرداب سۇ بىلەن،
ئۇيقۇسى ئۇيقۇ ئەمەس پىتنخورنىڭ.

ئايخېنىم ئۇنىڭ بىردەمدىلا پىتنخورغا ئاتاپ بىر
كۈپلەت شېئىر توقۇۋەتكەنلىكىگە قاراپ ئۇ ئېيتقان
ناخشىلارنىڭ يۈرىكىدىن ئۇرغۇپ چىقىۋاتقانلىقىنى ھېس
قىلدى. ئۇ «ئايخېنىم سۈزۈك چىراي» دېگەن ناخشىنى
ئاجايىپ بىر خىل ھاياجان بىلەن ئېيتاتتى، ئاشۇ
ھاياجاننىڭ كۈچىدىن بولسا كېرەك، ئۇ بەزى چاغلاردا بۇ
ناخشىنى ئەسلىي تېكىستتىن باشقا يەنە بىرنەچچە
كۈپلەتنى ئارتۇق ئېيتىۋېتەتتى، بۇ ئايخېنىمغا بولغان
چىن سۆيگۈسىنىڭ كۈچىدىن بولغاچقىمىكىن، بۇ خەلق
ناخشىسىنىڭ سېھرىي كۈچىنى يەنە بىر بالداق يۇقىرى
كۆتۈرۈۋېتەتتى، شۇڭا ئايخېنىم بۇ ناخشىنى بەكمۇ
ياخشى كۆرەتتى.

ئايىنى ئاسماندا دېسەم،
ئايغا تەڭداش بار ئىكەن.
كۈندە كۆرمىسەم ئايىنى ئاللا يارىمەي،
جاھان ماڭا تار ئىكەن.
ئايخېنىم سۈزۈك چىراي،
ئوتۇڭغا مەن قانداق چىداي.
ئاخشىمى ئايدىڭدا چىقىپ، ئاللا يارىمەي،
تاڭ ئاتقۇچە تەمبۇر چالاي.

ئايخېنىم توخنىيازنىڭ ناخشىسىدىن يېنىك تولغىنىپ
ئۇنىڭ ھەسرەتلىك قەلبىدىن ئۇرغۇپ چىقىۋاتقان

ناخشىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتەتتى. بۇ چاغدا پۈتۈن كائىنات توخنىيازغا ياردەم قىلىپ سىرلىق تەبىئەتنىڭ ئەڭ گۈزەل مۇزىكىلىرىنى ناخشىسىغا يۇغۇرۇپ بەرگۈسى كەلگەندەك، ئۆستەڭ بويىدىكى شىۋاقلار ئارىسىغا يوشۇرۇنغان تومۇزغىلار چىرىلداپ كېتەتتى، قۇشلارمۇ يېقىملىق سايىراپ ئايخېنىمنى ئاجايىپ بىر خىل سېھرىي تۇيغۇغا باشلاپ كېتەتتى.

— ئەمدى بۇ ناخشىنى ئېيتىمىسىڭىز قانداق؟! — دېدى ئايخېنىم كەكرە پۇراپ تۇرغان چاپىنىنىڭ پېشىنى مىجىپ تۇرۇپ، — بۇنىڭدىن باشقا ناخشا ئېيتالمايدىغاندەك مۇشۇ ناخشىنىلا توۋلايدىكەنسىز ئادەمنى خىجىل قىلىپ...

— بۇ ناخشا مېنىڭ يۈرەك قېتىمىدىكى چاپچىپ تۇرغان ئوتلۇق ھېسلىرىمنىڭ بالىخانىسىدىن ئۇرغۇپ چىقىدۇ، ئايخېنىم، — دېدى توخنىياز ئايخېنىمنىڭ پىژغىرىم ئىسسىقتا ئالمىدەك قىزارغان چىرايىغا تىكىلىپ، — شۇڭلاشقا ئاڭلىغان ئادەمنىڭ يۈرىكىنى تومۇزدا چاڭقىغان ئادەم بىر پىيالىە قاپاق چاي ئىچكەندەك ھۇزۇرلاندۇرىدۇ.

— ھۇزۇرمۇ لايىقىدا بولغىنى ياخشىمىكىن، — دېدى ئايخېنىم باش ياغلىقىنىڭ ئۈچىنى يىمىرىپ تۇرۇپ، — ھۇزۇرلاندۇردۇم دەپ ناخشىنى توۋلاپ يۈرۈۋەزگەن بىلەن ئۇچۇرما بولغان قۇش باشقا ياققا ئۇچۇپ كېتىپ داغدا قالىدىغان ئىش بولمىسۇن دەيمىنا.

— نېمە دېدىڭىز؟ — دېدى توخنىياز دىڭىڭىدە چۆچۈگەن ھالدا ئايخېنىمغا قاراپ، — ئۇچۇرما بولغان قۇش دەيسىزغۇ، ئۆيىڭىزدىكىلەر بىرەر گەپ قىلغان ئوخشىمامدۇ؟!

— شۇنداقراق گەپ بولۇۋاتىدۇ، — دېدى ئايخېنىم
بېشىنى يان تەرەپكە بۇراپ.

— كىمكەن ئۇ مېنىڭ ئېشىمغا چاڭ سېلىۋاتقان؟

— ئەترەت باشلىقى مەتتۇرسۇن دادامغا بىرنەرسە
دېگەن ئوخشايدۇ.

— نېمە دەپتۇ ئۇ پالكۆز؟

— ئوغلىغا...

— ئاشۇ تەييارتاپ غەيرەتكىما؟

— شۇنداق.

— سىزنىڭ رازىلىقىڭىز بارما؟

— قېرى قىز بولۇپ ئولتۇرۇشقا رازىمەنكى ئۇنىڭغا

قەتئىي تەگمەيمەن.

— بولدىغۇ مانا، — دېدى توخنىياز چىرايىغا كۈلكە

يۈگۈرتۈپ، — سىزنىچۇ مەن ھېچكىمگە تارتقۇزۇپ
قويمايەن.

— ئۇنداق دېگىنىڭىز بىلەن باشقىلار چاققان چىقىپ

ئۆيگە ئادەم ئەۋەتىپ قالسا...

— ۋاي بىلدىم، — دېدى توخنىياز پېشانىسىگە

پاققىدە بىرنى ئۇرۇپ، — مەن ئۆيىڭىزگە ئەتىلا ئەلچى

كىرگۈزۈۋېتەي.

ئايخېنىمنىڭ خىيالى ئاشۇ كۈنگە كەلگەندە يېنىك

تەترەپ كەتتى، چۈنكى ئۇ شۇ كۈندىن تارتىپ بەختنىڭ،

مۇھەببەتلىك ھاياتىنىڭ پەيزىنى رەسمىي ھېس

قىلغانىدى. ئۆي، ئېتىز، ئىشقىلىپ توخنىياز بىلەن

بىللە يۈرگەن كۈنلىرى ئۇنىڭغا ئاجايىپ كۆڭۈللىك

بىلىنەتتى، كۈلكە - چاقچاق، ناخشا - قوشاق

ئۈزۈلمەيدىغان بۇ ئائىلە ھەممىلا ئادەمنىڭ مەستلىكىنى

كەلتۈرگۈدەك ئىنتايىن بەختىيار ئىدى.

كۆز تەگكەندەك قۇۋناق ھايات ئاران ئون يىللا داۋام قىلدى، بىر قېتىملىق قاتناش ھادىسىسى بازارغا كۆكتات ساتقىلى ماڭغان توخنىيازنى ئۇ ئالەمگە ئېلىپ كەتتى. مانا مۇشۇ كېلىشمەسلىك ئايخېنىمنى تۇل، ئۈچ بالىنى يېتىم قىلىپ قويدى، كۈنگە ناخشا - قوشاق ئۈزۈلمەيدىغان، كۈلكە - چاقچاق قايناپ تۇرىدىغان ئۆي بىردىنلا گۆرستان جىملىقىغا پېتىپ يىغا - زار ئۆكسۈمەيدىغان ئائىلىگە ئايلىنىپ قالدى...

— قىزىم، جېنىم قىزىم، كۆزۈڭنى ئاچقىنا، قىزىم، — ئانىسى ئايىسخاننىڭ يىغلامسىرىغان ئاۋازى، چۈۋۈلغان چاچلىرىنى تۈزەشتۈرۈپ مېھىر بىلەن يۈزىنى سىلاشلىرى ئايخېنىمنى خىيالىدىن سەگىتىپ كۆزىنى ئېچىشقا مەجبۇر قىلدى.

— ئاپا، جېنىم ئاپا، — ئايخېنىم سەل ئۆرىدەپ ئانىسىنىڭ باغرىغا تاشلاندى، — بۇ ماڭا نېمە كەلگۈلۈك ئەمدى، نېمىشقىمۇ قايتا ياتلىق قىلغانسىلەر مېنى...

— جېنىم قىزىم، ھەممىگە بىز ئەيىبلىك، بىزنى كەچۈر... — ئانا ئۆزىنى تۇتالماي ئۆكسۈپ يىغلىۋەتتى، — سېنى بىرەر ئەرنىڭ پېشىنى تۇتۇپ ياشىسۇن، ياش تۇرۇپ تۇل قالدى، بىزدىن كېيىن قالسا ھەرەج تارتىپ قالمىسۇن دەپتۇق، سېنى ئوت ئىچىگە تاشلاپ قويغىنىمىزنى بىلمەپتۇق، قىزىم، بىزنى كەچۈر، بولغۇلۇق بولدى، ئەمدى ئۆزۈڭنى ئۇپراتما، ماۋۇ ئىككى بالاڭنى ئويلا، قىزىم...

ئايخېنىم ئانىسىنىڭ باغرىغا تاشلىنىپ يېتىپ ئۇنىڭ يىغلامسىراپ تۇرۇپ ئېيتقان سۆزلىرىنى ئاڭلىغىچ

كۆزنى يۇمدى. ئەمدى يادغا بۇنىڭدىن توققۇز يىل بۇرۇنقى بىر قېتىملىق سۆھبەت كەلگەنىدى، ئەنە شۇ سۆھبەت ئۇنىڭ بۈگۈنكىدەك تىراگېدىيەنىڭ يۈز بېرىشىگە پىلتا بولغان بىر قېتىملىق سۆھبەت بولغانىدى.

ئۇ كۈنى ئايخېنىم يولدىشى توخنىيازنىڭ يىل نەزىرىنى بېرىۋەتكەن بولسىمۇ يەنىلا كۆڭلى ئۇنىماي سىراجىدىن ئىمام باشلىق بىرنەچچە قارىمنى چاقىرىپ قۇرئان ئوقۇتقانىدى، قۇرئان ئوقۇشقا سىراجىدىن ئىمام ئارقۇمدىكى ئۈچ قارىمدىن باشقا قۇمتۇرادىن كەلگەن نىياز قارىمىنىمۇ ئەكەلگەنىدى، ئۇنى داۋۇت چوقۇر دەيدىغان كىشى ئېشەك ھارۋىسىدا ئېلىپ كەلگەنىدى، داۋۇت چوقۇر جامائەت بىلەن بىللە ئۆيگە كىرىپ دۇئا قىلىپ بولۇپ قارىملار قۇرئان ئوقۇشقا باشلىغاندا ھويلىغا چىقىپ كەتكەنىدى. ئۇ سىرتقا چىقىپلا يازلىق ئوچاقتا قۇرئان ئوقۇۋاتقانلارغا شويلا ئېتىۋاتقان ئايخېنىمنى كۆرۈپ جايدا چىپىدە توختىدى - دە، ئايخېنىمغا تىكىلگىنىچە بىرپەس تۇرۇپ قالدى. ئۇ ئايخېنىمنى يەنىمۇ ئېنىقراق كۆرۈۋېلىش ئۈچۈن موخوركا يۆگەپ ئۇنى تۇتاشتۇرۇش باھانىسىدا يازلىق ئوچاقنىڭ يېنىغا كەلدى.

— تاماكامنى تۇتاشتۇرۇۋالاي، — دېدى ئۇ دىڭگىدە چۆچۈپ كەتكەن ئايخېنىمغا سارغايغان چىشلىرىنى سۇۋارى كۆرسەتكەن ھالدا ھىجىيىپ تۇرۇپ، — سەرەڭگەم تۈگەپ قاپتىكەن.

— ئەنە ئوت، تۇتاشتۇرسىلا، — دېدى ئايخېنىم ئۆزىنى سەل چەتكە ئالغان ھالدا.

داۋۇت چوقۇر كۆيۈۋاتقان تەمەچتىن بىر تال ئېلىپ تاماكىسىنى تۇتاشتۇردى، ئاندىن تەمەچنى ئوچاققا تاشلىغاندىن كېيىن ئايخېنىمغا ئاچ كۆزلۈك بىلەن قارىۋالدى - دە، ئىشىك يېنىدىكى ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ تاماكىسىنى چەككەچ ئايخېنىمنىڭ ھەرىكىتىگە قاراپ ئولتۇردى. ئايخېنىم بۇ ئادەمنىڭ ئۆزىگە تىكىلىپ ئولتۇرغانلىقىنى سېزىپ قالدى - دە، بەدىنى يېنىك تىترەپ كەتتى.

«ماۋۇ ئادەم قۇرئان ئوقۇۋاتقانلارنىڭ يېنىدا ئولتۇرماي نېمانداق بۇ يەردە ئولتۇرىدىغاندۇ سەتلىشىپ. قېرىغىنىنى تۇيىمىغىنىنى بۇ ئادەمنىڭ» دەپ ئويلىدى ئايخېنىم سەل بىئارام بولغان ھالدا.

— داۋۇتتاخۇن، ھاي داۋۇتتاخۇن، — ئۆيدىن ئىتتىك چىقىپ كەلگەن ھېسامىدىن يازلىق ئوچاق ئالدىدا شوپىلىنى قوچۇپ تۇرغان ئايخېنىمغا بۇتتەك تىكىلىپ ئولتۇرغان داۋۇتنى چاقىردى، — نېمە بۇ يەردە ھاڭغۇقۇپ ئولتۇرۇپلا، ئۆيگە كىرسىلە، ئۆيدە قۇرئان ئوقۇلۇۋاتسا بۇ يەردە ئولتۇرۇۋالسىلا بولمايدۇ جۇمۇ.

— مەن... مەن بەك ئىسسىپ كېتىپ شۇ... بۇ يەردە بىردەم شامالداپ ئولتۇراي دەپ چىققان، — داۋۇت چوقۇر ئورنىدىن تۇرۇپ قولىدىكى تاماكىسىنى يەرگە تاشلاپ دەسسەپ سەل دۇدۇقلاپ جاۋاب بەردى، — قارىماملا بولۇۋاتقان ماۋۇ تىنچىقنى... ئادەمنى تۇنجۇقتۇرۇپ قويماي دەۋاتىدۇ... شۇڭا...

— ئۆي ھەرقانچە ئىسسىپ كەتسىمۇ قۇرئان ئوقۇغان جايدا جىم ئولتۇرۇپ ئاڭلىمىساق بولمايدۇ، — دېدى ھېسامىدىن ئۇ ئادەمنى ئۆي تەرەپكە تارتىپ، —

қайсибир ھەدىстە мۇنداق دېيىلىدۇ: «Бир ئۆيدە قۇرئان ئوقۇماق سۈننەت، قۇرئان ئوقۇلغان ئۆيدىكى بارلىق مۇسۇلمانلار ئۇنى كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلىماق پەرز.» قېنى يۈرسىلە، بىزگە پەرز دەپ بۇيرۇلغان ئىشنى ئادا قىلمىساق زادى بولمايدۇ.

ئۇلارنىڭ كىرىپ كېتىشى بىلەن ئايخېنىمنىڭ باياتىن داۋالغۇپ كەتكەن كۆڭلى سەل ئارامغا چۈشۈپ قالدى، لېكىن ئايخېنىم مۇشۇ ئادەمنىڭ ئۆزىنىڭ ئىككىنچى ئېرى بولۇپ قالدىغانلىقىنى زادىلا ئويلاپ باقمىغانىدى. قۇرئان ئوقۇلۇپ دۇئا قىلىنغاندىن كېيىن ئايخېنىم تۈجۈپىلەپ تەييارلىغان شويلا تارتىلدى، تاماقتىن كېيىن ئۇلار مەسلىھەتلىشىۋالغاندەكلا قايتىشقا ئالدىرىمىدى، چۈنكى نىياز قارىم ئارقۇملۇق ئۆلىما سىراجىدىن ئىمامنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلاپ بىرنەرسە دېگەچكە ئۇ بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ ھېسامىدىن ھارۋىكەشكە يۈزلەندى.

— ھېسامىدىن ئاخۇن، — دېدى سىراجىدىن ئىمام گېلىنى قىرىپ ئولتۇرۇپ، — مەزلۇم كىشىلەر بىردەملىككە تاشقىرىقى ئۆيگە چىقىپ تۇرغان بولسا، ئۆزلىرى بىلەن قىلىشىدىغان ئازراق مەسلىھەتتىمىز بار ئىدى.

بۇ گەپ بىلەن تاپسىدىكى ئۇزۇن ئورۇندۇقتا قىستىلىشىپ دېگۈدەك ئولتۇرغان ئايىسخان ۋە ئۇنىڭ قوشنىسى مەرەمىنساخان بىلەن ئايخېنىم ئىتتىك ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشۇپ تاشقىرىقى ئۆيگە چىقىپ كېتىشتى. ھېسامىدىن ئۇلار چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئىشكىنى يېپىپ ئۇلارنىڭ ئۇدۇلىغا كېلىپ يۈكۈنۈپ

ئولتۇردى - دە، «نېمە ئىش ئىدى مەسلىھەت قىلىشىدىغان» دېگەن مەنىدە سىراجىدىن ئىمامغا تىكىلدى.

- ھەممىگە قانداق ئۇلۇغ ئاللا بارلىق مەخلۇق - مەخلۇقاتلارنى ئۆز جۈپتى بىلەن ياراتقاندۇر، - دېدى سىراجىدىن ئىمام ئادىتى بويىچە گېلىنى قىرىپ قويۇپ، - لېكىن تولا ھاللاردا ئۆزىنىڭ جۈپلىرىدىن بىمەھەل ئايرىلىپ قېلىپ ئەرلەر بويىتاق، ئاياللار تۇل بولۇپ قالىدىغان ئىشلار بولۇپ تۇرىدىغان ئىشلاردۇر، چۈنكى ئاللانىڭ ھۆكۈمى بىلەن بولۇۋاتقان بۇ ئىشلارغا پەقەت سەۋر قىلىش كېرەككى، غەزەپ قىلىدىغان، نارازى بولىدىغان، ھەتتا زار - زار قاقشاپ مەرھۇمنىڭ روھىنى قورۇندۇرىدىغان ئىشلارنى قىلماسلىقىمىز لازىمدۇر، ئاللا مانا مۇشۇنداق سەۋر قىلغان كىشىلەرنى ياخشى كۆرىدۇ ھەمدە ئۇنىڭغا ساخاۋەت ئالىقىنىنى ھەر ۋاقىت كەڭرى ئېچىپ تۇرىدۇ، بىزدە مانا مۇشۇنداق ۋاقىتسىز ئۆلۈملەردە ئەر - ئايالغا بېرىلىدىغان ئىددەت ۋاقتى بولىدۇ، يەنى ئايالى ئۆلگەن ئەرگە ئالتە ئاي، ئېرى ئۆلگەن ئايالغا بىر يىل ئىددەت، يەنى قارىلىق تۇتۇش ۋاقتى بولىدۇ، مۇشۇ ئىددەت ۋاقتى توشقان ئەر ياكى ئايال ئۆزىگە مۇۋاپىق كەلگۈدەك بىر جورا تېپىپ، ياكى تېپىشتۇرۇپ بىر ئۆيگە ئەكەرسە ئۇنىڭ ساۋابىنى ئۇلۇغ ئاللا بېرىدۇ.

ھېسامىدىن ھارۋىكەش سىراجىدىن ئىمامنىڭ گېلىنى قىرىپ تۇرۇپ سۆزلەۋاتقان ۋەز - نەسەھەتلىرىدىن ، بولۇپمۇ ئاياللارنى چىقىرىۋېتىپ ئىددەت ۋاقتىنى نەقىل قىلىپ سۆزلەشلىرىدىن ئۇنىڭ بۈگۈن قىزىغا

مۇناسىۋەتلىك بىر ئىش ئۈستىدە گەپ ئاچماقچى ئىكەنلىكىنى جەزم قىلىپ ئۈلگۈردى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ قۇرئان ئوقۇش باھانىسىدا قىزىنى بىرەرسىگە ياتلىق قىلىشنى پىلانلاپ ئەلچىلىككە كەلگەنلىكىنىمۇ ھېس قىلدى، شۇڭا ئۇ ئۆزىگە تىكىلىپ ئولتۇرۇپ سۆزلەۋاتقان سىراجىدىن ئىمامنىڭ ئاغزىغا قاراپ قىزىنى زادى قانداقراق بىر كىشىگە سايە قىلىدىغانلىقىنى بىلىپ باقماق بولۇپ ئولتۇردى.

— مۇنۇ داۋۇتتاخۇن بىزنىڭ قوشنا مەھەللىدىكى مەرھۇم ساۋۇت قارىيىنىڭ كەنجى ئوغلى، — دېدى سىراجىدىن ئىمام گېلىنى قىرىپ تاپسىدىلا كاڭنىڭ قىرىغا سۆڭگىچىنى چاپلاپ ئولتۇرغان داۋۇت چوقۇرنى كۆرسىتىپ، — بىچارە بايقۇشنىڭ ئايالى بۇنىڭدىن بەش يىل بۇرۇن كېزىك كېسىلى بىلەن ئاغرىپ باقمى ئالەمگە سەپەر قىلغاندى، شۇنىڭدىن بۇيان ئۇ بىر ئوغلى بىلەن جاھاننىڭ خۇۋلۇقىنى كۆرمەي ئۆيگە كىرسە كۈلگە مىلىنىپ، تالاغا چىقسا بېشىغا توپا سورۇپ يۈرۈۋاتىدۇ، بىر ئۆي دېگەندە ئايال كىشى بولمىسا ئۇ ئۆينى ئۆي دېگىلى بولامدۇ، ئەر كىشى دېگەن تالانىڭ ئىشىغا يارىغان بىلەن ئۆي ئىشى دېگەنگە چالا كېلىدىغان گەپكەن، ئايخېنىممۇ ياشلا تۇل قېلىپ ئۈچ بالا بىلەن ئالەمنىڭ جاپاسىنى تارتىۋاتىدۇ، داۋۇتتاخۇن بۇ ئىشنى بىلگەندىن كېيىن قىزلىرى ۋە نەۋرىلىرىنى ئۆز باغرىغا بېسىپ بىر ئائىلە قۇرماقنى نىيەت قىپتىكەن، شۇڭا نىياز قارىم مۇشۇ قۇرئان ئوقۇش باھانىسىدا ئەلچىلىكىنىمۇ قىلىۋېتىش ئۈچۈن داۋۇتتاخۇننى بىللە ئالغىچ كەپتۇ،

قېنى ئەمەسە، نىياز قارىم، مەن گەپنىڭ بېشىنى دەپ بەردىم. ئاخىرنى ئۆزلىرى چىقىرىۋەتسىلە.

— سىراجىدىن ئىمام ھەزرەتلىرى ئاساسىي گەپنى قىلىپ بولدى، — دەدى نىياز قارىم ئالدىغا قويۇلغان چايدىن بىر ئوتلام ئىچىۋالغاندىن كېيىن سۆز باشلاپ، — بىزدە «ئەلچىگە ئۆلۈم يوق» دېگەن گەپ بار، شۇڭا يوغان بېشىمىزنى كىچىكلىتىپ ھەرقايسىلىرىنىڭ ئالدىغا قىز سوراپ كەلدۇق، «خوتۇن كىشىنىڭ تۇللۇقىدىن ئەر كىشىنىڭ بويتاقلقى يامان» دېگەندەك داۋۇتتاخۇن مۇشۇ بەش يىلدىن بۇيان تارتمىغان جاپاسى قالمىغان ئادەم، بۇ ئادەم خۇدانىڭ مۆمىن، ياۋاش بىر بەندىسى، چىۋىنىغا ئازار بەرمەيدىغان ناھايىتى رايىش بىر ئادەم. مانا ھەممىلىرى كۆرۈپ ئولتۇرۇۋاتىدىلا، كىممۇ بۇ ئادەمنى ئەمدىلا قىرىقتىن ھالقىغان ئادەم دېيەلسۇن، ئۇنى مۇشۇ بەش يىلدىكى بويتاقچىلىق مانا مۇشۇنداق قېرىتمىۋەتتى، شۇڭا بىز ئۆزلىرىنىڭ ئايخېنىملىرىنى سوراپ ئالدىلىرىغا كەلدۇق، رازىلىق بېرىش ئۆزلىرىدىن، ياق دېسىلە خاپىلاپ كەتمەيمىز، لېكىن قىزلىرىنىمۇ ئويلىمىسىلا بولمايدىغان يەرلىرىمۇ بار. ئۈچ بالا بىلەن تۇل قالغان بىر ئايالغا ئۆي ئىشى ئېغىر كەلمىگەن بىلەن تالانىڭ ئىشى ئېغىر كېلىدۇ. ھازىر يەرلەر ھۆددىگە بېرىلگەچكە بۇرۇنقىدەك كولىپكىتىپ ئىشلەيدىغان ئىشلار كەلمەسكە كەتتى، ئايخېنىمغا بۆلۈنگەن يەرلەرگە ئىشلەشكىمۇ ئەر كىشى بولمىسا بولمايدۇ، بىز دېگەن دېھقان خەق، يەردىن باشقا مەشغۇلاتىمىز ھەم ئايدا ئېلىپ تۇرىدىغان شەھەرلىكلەرنىڭكىدەك مائاشىمىزمۇ يوق خەق. گەپنى

ئۇزارتماي، ھېسامىدىن ئاخۇن، قېنى مۇشۇ ئەلچىلىكىمىزگە لايىقىدا جاۋاب بېرىپ بىزنى يولغا سالسلا.

ھېسامىدىن باياتىن سىراجىدىن ئىمام گەپنى باشلىغاندىلا قىزىنى بىرسىگە سايە قىلىۋاتقانلىقىنى سەزگەنىدى. داۋۇت ئاخۇننىڭ ئىسمى چىقىشى بىلەنلا ئۇلارنىڭ مۇشۇ ئادەمگە ئەلچىلىككە كەلگەنلىكىنى ئوقۇپ ئۇنىڭغا قارىدى، خۇددى ئاتمىشتىن ھالقىغان بوۋاي سىياق، ۋىجىكىنە كەلگەن بەستىگە ياراشمىغان بىر خىل خۇلق بىلەن ئولتۇرغان بۇ قارىمۇتۇق ئادەمنى قىزى قانداقمۇ ياراتسۇن، نىياز قارىمىنىڭ چۈشەندۈرۈشلىرىدىن قارىغاندا بۇ ئادەم ئەمدىلا قىرىقتىن ھالقىغان ئادەمىش، چارلاشقان قوغۇندەك يول - يول قورۇق چۈشكەن چىرايى، دانخورەكنىڭ يادنامىسى سۈپىتىدە قېپقالغان چوقۇر يۈزى... مۇشۇ ئادەمگە ئەمدىلا ئوتتۇزغا ئۇلاشقان ئارزۇلۇق قىزىنى سايە قىلىشقا بۇ خۇددى تېزەككە گۈل سانجىپ قويغاندەكلا كۈلكىلىك ئىش بولمامدۇ. لېكىن، بايا نىياز قارىم ئېيتتىغۇ «ئەلچىگە ئۆلۈم يوق» دەپ، قىزلىق كۆۋرۈكىدىن راستىنلا ھەرقانداق بىر كىشى ئۆتىدۇ، لېكىن ئۇنىڭغا لىلا جاۋاب بىلەن قايتۇرماق ئەقەللىي بىر ساۋاتقۇ، لېكىن مۇشۇ يۇرت كاتتىلىرىنىڭ ئالدىدا تىل چايناشنىڭ تەسلىكى...

— ھە، ھېسامىدىن ئاخۇن، — دېدى سىراجىدىن ئىمام گېلىنى قىرىپ تۇرۇپ، — ئىچىمىزگە تىنىپ ئولتۇرۇپ كەتتۇققۇ، بولمايدىغان يەرلىرى بولسا نەق گەپنى قىلمايلا... بايا نىياز قارىم دېدىغۇ، ياق دېسىلىمۇ ئۆزلىرىنىڭ ئىختىيارلىرى، لېكىن بۇ ئىشنى ئوبدان

ئويلشاي دەپ كەينىگە سۈرسىلە قىزلىرىنىڭ بەختىگە ئولتۇرۇپ قويىلا، ئۈچ بالىسى بىلەن تۇل قالغان ئايال دېگەنگە ئالدىراپلا باشقىچە ھۆكۈم چىقارساق ياخشى بولمايدۇ، سىلى بىلەن بىز بالىلارغا بىر ئۆمۈر تۈۋرۈك بولالمايمىز، ئۇنىڭ ئۈستىگە قىزلىرى بەكلا ياش تۇل قالدى، رەھمەتلىك توخنىياز بەكمۇ ئوڭلۇق ئادەم ئىدى، ئاللا ئۇنىڭ ئۇ دۇنيادىكى جايىنى مۇرۇۋۇتەتلىك قىلغاي، ئەگەر ئۇ بۇ دۇنيادا يالغۇز قالغان ئايالنىڭ جاپا چېكىپ ياشاۋاتقانلىقىنى بىلسە روھى قورۇنمامدۇ، ئۆزلىرى ئوبدان بىلىسلا، تۇل چوكان دېگەننىڭ ئېتى يامان، ئېتىكى ئوتلۇق بولىدۇ، ياخشى كۈننىڭ يامىنى كېلىپ بەزى پىتىنخورلارنىڭ تىلىغا چىقىپلا قالسا ئۇنىڭ دەردىنى تارتىپ بولماق تېخىمۇ تەس، شۇڭا ياق دېگەن گەپنى قىلماي بۇ نىكاھقا رازىلىق بەرگەنلىرى تۈزۈكمىكىن، ئايال كىشى ھەرقانچە بەقۇۋۋەت بولسىمۇ يەنىلا بەزى ئىشلاردا ئاجىز، ئۇ بىرەر ئەرگە بېقىنىپ ياشىمىسا زادى بولمايدۇ، بالىلار تېخى كىچىك، ئۇلار ئاق - قارىنى پەرق ئىتىپلا قالسا ئانىسىنىڭ ئىشىغا پۈتلىكاشاڭ بولمايدۇ دېگىلى بولامدۇ؟! شۇڭا تىللىرىنى چاينىمىغانلىرى ياخشىمىكىن.

ھېسامىدىن ئۇنىڭ گەپلىرىنى ئورۇنلۇق دەپ بىلدى، لېكىن قىزىنىڭ بۇ ئىشقا رايى بارارمىكىن. «بۇ ئادەمنى قىرىقتىن ئەمدىلا ھالقىدى دېگەن بىلەن ئاتىشى ياشلىق بوۋايىلاردەك سالپىيىپ ئولتۇرسا، ئۇ قانداقمۇ ئۆزىنىڭ بالىسىنى قوشقاندا تۆت بالا بىلەن بىر ئائىلىنى بېقىپ كېتەلسۇن، ھەرھالدا قىزىمنىڭ رايىنى بىلىپ بېقىپراق ئاندىن جاۋابىنى بەرگىنىم تۈزۈكمىكىن»

دېگەن خيالغا كەلگەن ھېسامىدىن ئۆزىگە ئۈمىدلىك تىكىلىپ ئولتۇرغان داۋۇتقا مۇنداقلا قاراپ قويۇپ سىراجىدىن ئىمامغا:

— ئەمدى، — دېدى ھېسامىدىن بېشىنى قاشلاپ قويۇپ، — ناھايىتى ياخشى، ساخاۋەتلىك بىر ئىشنى تەخمىن قىلىشىپ كەپلا، دېمىسىمۇ ئۈچ بالا بىلەن قالغان مەزلۇمنىڭ ھالىمۇ يېتەرلىك بار، لېكىنزە بۇ ئۆمۈرلۈك ئىشقا تاقىشىدىغان بىر ئىش بولغاندىكىن ھازىرلا جاۋاب بەر دېسىلە مەن سەل تىل قىسقىلىق قىلىپ قالمەن، شۇڭا ھەرقايسىلىرى بۈگۈنچە قايتىپ تۇرۇشىمىلا، مەن بالىلار بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، قىز بالىنىڭ رايىنى بىلىپ بېقىپراق ئاندىن جاۋابىنى بەرسەممىكىن. ئۇنىڭ ئۈستىگە قىزىم تېخىچە قارىلىق كىيىملىرىنى سالغىنى يوق، بۈگۈن مەرھۇم توخنىياز ئاخۇننىڭ يىلى توشتى، مۇنداق چاغدا بۇ ئىشنى ئۇنىڭغا ئوقتۇرساق ئۇنىڭغا تۇيۇقسىز بولۇپ قالارمىكىن دەيمىنا.

— ئا... نېمانداق گەپ چۈشەنمەيدىغان ئادەم ئۆزلىرى، — دېدى سىراجىدىن ئىمام قولىنى شىلتىپ تۇرۇپ، — مەن باياتىن تامغا گەپ قىلىۋاتمايمەن، ئۇنىڭ ئىددەت ۋاقتى توشتى، ئەمدى ئۆلۈپ كەتكىلى بىر يىل بولغان ئادەمگە يەنە قارىلىق تۇتۇپ ئولتۇرۇۋەرگەن بىلەن بولمايدۇ، بۇنداق ئىشنى جانابىي ئاللامۇ ياخشى كۆرمەيدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە بالىلار بىلەن مەسلىھەتلىشىپ جاۋابىنى بېرىدىغان ئىشمۇ ئەمەس بۇ... سىلىچۇ ھازىر رەسىدە بولغان قىزلىرىنى ئەمەس، بېرىدىن ۋاقتىسىز ئايرىلىپ ئۈچ بالا بىلەن جاھاننىڭ

چاپاسىنى تارتىپ ئولتۇرغان قىزلىرى ئۈچۈن گەپ قىلىۋاتقانلىقىنى ئۇنتۇپ قالمىسىلا، مۇنداق ئىش دېگەننى ۋاقتىدا قىلىۋەتكەنلىرى تۈزۈك، مۇنۇ داۋۇتتاخۇنمۇ يامان ئادەمنىڭ بالىلىرى ئەمەس، ئۇ ئېتىقادلىق بىر مۇسۇلماننىڭ بالىسى، ھە، داۋۇتتاخۇن، تۇرسىلا ئورۇنلىرىدىن، قېيىنئالتىلىرىغا سالام بېرىپ رازىلىقىنى ئالسىلا.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، دادا، — خۇددى سىراجىدىن ئىمامنىڭ مۇشۇ سۆزىنى قىلىشىنى كۈتۈپ تۇرغاندەك ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇپ كەتكەن داۋۇت چوقۇر ئوڭ قولىنى كۆكرىكىگە ئېلىپ ئۇنىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلدى، — مەن قىزلىرىنىڭ ھالىدىن بىر ئۆمۈر خەۋەر ئېلىشقا رازى، ماڭا رازىلىق بەرسىلە.

— بۇ... بۇ قانداق ئىش بولۇپ كەتتى ئەمدى، — كاڭخنىڭ بۇرچىكىدىلا ئولتۇرغان ھېسامدىن ئورنىدىن ئىتتىك تۇرۇپ كەتتى، — ئىمام ئاخۇنۇم، بۇنداق تويۇقسىز بىر ئىش قىلىسىلا قانداق بولىدۇ... ماڭا ئازراق پۇرسەت...

— بولدى، بولدى، — دېدى سىراجىدىن ئىمام قولىنى سىلكىپ ھېسامدىننىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى، — ئەمدى نازى بار خوتۇنلاردەك ئۇنداق ئورۇنسىز گەپلەرنى قىلىپ ئولتۇرمىسىلا، مېنىڭ يۈزۈمنى قىلمىسىلمۇ ماۋۇ ئولتۇرغان يۇرت ئاقساقاللىرىنىڭ يۈزىنى قىلماملا... ئەمدى تارتىشماي ئاۋۇ سىلىگە تەلمۈرۈپ تۇرغان داۋۇتتاخۇننىڭ قولىنى تۇتۇپ جاۋابىنى بەرسىلە.

ھېسامدىن تەڭقىسلىقتا قالغان ئادەمدەك يەنە

بېشىنى قاشلاپ تۇرۇپ قالدى، داۋۇت چوقۇر يېرىم ئېگىلگەن ھالەتتە ھېسامدىننىڭ نېمە دەيدىغانلىقىنى كۈتۈپ تۇراتتى، سورۇندىكىلەرمۇ ئۇنىڭ ئاغزىدىن ئەمدى نېمە گەپ چىقاركن دېگەندەك ئۇنىڭغا تىكىلىپ ئولتۇرۇشاتتى. تاشقىرىقى ئۆيدە بۇلارنىڭ سۆزلىرىگە دىققەت قىلىپ ئولتۇرغان ئۈچ ئايال ھەر خىل تەشۋىش ئىچىدە ھېسامدىننى قىيىن سوئالغا دۇچار قىلىپ قويغان سىراجىدىن ئىمامغا قانداق جاۋاب بېرەركىن دەپ قولاقلىرىنى دىڭ تۇتۇشاتتى.

بۇلارنىڭ ئىچىدە ئەڭ ئازابلىق بىر تەشۋىش ئىچىدە تىترەپ ئولتۇرغىنى يەنىلا ئايخېنىم ئىدى، چۈنكى ئۇ بايا ھويلىدا ئۆزىگە مولۇندەك تىكىلىپ ئولتۇرغان بۇ كۆرۈمىسىز ئادەمنىڭ ئەسلىي نىياز قارىمغا ھارۋا ھەيدەپ كەلگەن ھارۋىكەش بولماستىن، بەلكى ئۆزىگە ئىشتەي باغلاپ كەلگەن كىشى ئىكەنلىكىنى بىلگىنىدە بەدىنى كۈزدىكى يوپۇرماقتەك يېنىك تىترەپ كەتتى. بۇ ئادەم ئۇنىڭ نەزىرىدە ئۆزىگە زادىلا خىل كەلمەيتتى، ئۇنىڭ رايىچە بولغاندا ئۇ ئادەمگە تەگكۈچە بىر ئۆمۈر تۇل ئۆتۈپ كېتىشىكمۇ رازى ئىدى، لېكىن «مەن رازى ئەمەس» دەپ جامائەتنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ كىرگىلى بولمايدۇ. بۇ يەردىكى توپىلار مانا مۇشۇنداق ئۆلىمالارنىڭ ئەلچى بولۇشى بىلەنلا روياپقا چىقىدۇ، رازىلىقنى دادا بېرىدۇ، بالىلار دادىسىنىڭ رازىلىقىغا كۆنمەي ئىلاجى يوق.

بۇ يۇرتنىڭ ئەزەلدىن داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان قائىدىسى شۇ، قىزلىق كۆۈرۈكىدىن ئۆتۈش ئۈچۈن مانا مۇشۇنداق قىز تەرەپنى ناھايىتى تەڭقىسلىقتا قويدىغان گەپدان ئاقساقاللار ئەلچىلىككە ماڭدۇرۇلىدۇ، ئادەتتە

بىرەر ئائىلە ئۆز ئوغلىغا قىز تاللىغاندا «ئانىسىغا بېقىپ قىزنى ئال، قازىنىغا بېقىپ ئېشىنى ئال» دېگەندەك قىز تەرەپنىڭ ئاتا - ئانىسىنىڭ ياخشى - يامانلىقىنى، قىزىنىڭ قانداق سۈپەتتە چوڭ بولغانلىقىنى بىلىپ كۆڭلىنى توختاتقاندىن كېيىن مۇشۇنداق ئاقساقاللارغا مۇراجىئەت قىلىشىدۇ. ئۇلار شۇ ئۆيگە خەۋەرمۇ بەرمەستىن ئۇلار ئۆيىدە بار چاغنى نىشانلاپ يېتىپ كېلىشىدۇ - دە، كىم تەرەپتىن ئەلچى بولۇپ كەلگەنلىكىنى ئېيتىشىپ ئۆزىنىڭ مەقسەت - مۇددىئاسىنى ئۇقتۇرۇشىدۇ، ئەگەر قىز تەرەپ يىگىت تەرەپنى ياقتۇرمىسا «بالىلار بىلەن مەسلىھەتلىشىپ كېيىنرەك جاۋابىنى بېرەي» ياكى «قىزىمىز تېخى كىچىك، يەنە بىر - ئىككى يىلدىن كېيىن بىرنېمە دېيىشەرمىز» دېگەندەك باھانە - سەۋەبلەر بىلەن ئەلچىلەرنى قايتۇرۇشىدۇ، ياقتۇرسا ماقۇل جاۋابىنى بېرىدۇ ھەمدە توي كۈنلىرىنى بېكىتىشىدۇ. قىز - يىگىت توي خېتى ئالدىدىغان چاغدا بىر - بىرى بىلەن يۈز كۆرۈشىدۇ. بۇ چاغدا قىزنى گەپدان خوتۇندىن بىرى ئەگەشتۈرۈپ كېلىدۇ، يىگىت بىرەر دوستىنى ئەگەشتۈرۈۋالىدۇ، ئۇلار يول بويى ھېلىقى گەپدان خوتۇننىڭ سىلىق گەپلىرىنى، بەزى بىزەپ چاقچاقلىرىنى ئاڭلاپ توي خېتى ئالدىدىغان جايغا يېتىپ بارغۇچە ئاساسەن چىقىشىپ قالىدۇ. توي بولغان كۈنى كەچتە ھېلىقى گەپدان خوتۇن قىز تەرەپنىڭ يەڭگىسى بولۇپ ئوغۇل تەرەپنىڭ يەڭگىسى بىلەن بىرلىكتە ھۇجرا ئۆيىدە ئورۇن سېلىپ قىز - يىگىتنى ھۇجراغا كىرگۈزۈپ بولغاندىن كېيىن ھۇجراىنىڭ بېقىنىدىكى

ئۆيدە ياتىدۇ. ئەتىسى سەھەر ئۇلارنىڭ غۇسۇل تاھارەت سۈيىنى تەييارلىغاندىن باشقا ئورنىنى يىغىپ قىزلىق ئامانەتنىڭ ساق تاپشۇرۇلغان - تاپشۇرۇلمىغانلىقىنى تەكشۈرۈپ كۆرۈپ خەۋىرىنى يىگىت تەرەپنىڭ ئاتا - ئانىسىغا يەتكۈزىدۇ. بۇ ئادەتتە قىز توپىدا بولىدىغان ئىشلار. ئەمدى جۇۋان توپىغا كەلسەك، بۇنىڭ رەسمىيەتلىرى بەك ئاددىي، توي قىلغۇچى ئۆزئارا كېلىشىپ نىكاھ قىلىۋالسىمۇ ياكى ئەلچى ئەۋەتىپ دادىسىنىڭ، ئەگەر دادىسى بولمىسا ئانىسىنىڭ جاۋابىنى ئېلىپلا تۆت ئادەمنى ئەگەشتۈرۈپ كېلىپ كۈچى يەتكەن يېرىگىچە ئاشۇ جۇۋاننىڭ ئەتىۋارىنى قىلىپ نىكاھ قىلدۇرۇپ ئېلىپ كەتسە بولۇۋېرىدۇ. شۇنداق بولغاچقا ئايخېنىمنىڭ يېنىك تىترەپ كېتىشى، ھەتتا ساراسىمىگە چۈشۈپ دادىسىنىڭ تىل چاينىمايلا ياق دەۋېتىشىنى كۈتۈپ تاقىتى تاق بولۇۋاتاتتى.

— بوپتۇ، مۇشۇ يۇرت ئاقساقاللىرىنىڭ يۈزىنى قىلاي، — دېدى ھېسامىدىن تۆردە ئولتۇرغان مويسىپىتلارغا قاراپ، — قىزىم ياخشىراق كۈن كۆرسە، بالىلىرى خارلىنىپ قالمىسىلا مەن بۇ توپىغا رازى.

تاشقىرىقى ئۆيدىن ئۆكسۈپ يىغلىغان ئاۋاز ئاڭلاندى، دېمەك ئايخېنىم يىغىنى باشلىغانىدى. ھېسامىدىن بۇنىڭ خۇشاللىق ياكى خاپىلىقتىنمۇ، ياكى قايتا توي قىلىش بوسۇغىسىدا بالىلىرىنىڭ دادىسى توخنىيازنى ئەسلەپ يىغلاۋاتقىنىمۇ، تازا ئاڭقىرالماي قالدى.

— ھەببەللى، گەرگەكتەك گەپ قىلىدىلا، — دېدى نىياز قارىم ئورنىدىن تۇرۇپ رەھمەت سالىمىنى بېرىپ، — جانابى ئاللا سىلنىڭ مۇشۇ ئىككى يەكتاننىڭ

بېشىنى بىر قىلىپ ئاتىلىق مەجبۇرىيەتنى ئادا قىلىش نىيىتىگە كەلگەنلىكلىرى ئۈچۈن ئۇنىڭ ساۋابىنى يەتكۈچە بېرەر، رەھمەت سىلىگە.

— رەھمەت، قېيىنئاتا، ۋاي دادا، — دېدى داۋۇت چوقۇر ھېسامدىننىڭ قاداقلاشقان قولىنى سىقىپ تۇرۇپ، — مەن ئايخېنىمغا ياخشى قارايمەن، ئۇنىڭ بالىلىرى مېنىڭ بالىلىرىم، خاتىرجەم بولسىلا، دادا.

— ئاللا خالىسا بۇ بەك ياخشى ئىش بولدى، — دېدى سىراجىدىن ئىمام ساقىلىنى يېنىك سىيرىپ ئولتۇرۇپ، — بۇ قىز تويى بولمىغاندىكىن ئارتۇقچە ھەشەم — دەرەم قىلغاننىڭ پايدىسى يوق، شۇڭا داۋۇتتاخۇن ئازراق تەييارلىق قىلىپ تۆت ئادەم بىلەن كېلىپ نىكاھىنى ئوقۇتۇپ يۆتكەپ كەتسۇن، شۇنىڭ ۋاقتىنى بېكىتىپ قويساق.

— تۆمۈرنى قىزىقىدا سوققان ياخشى، — دېدى نىياز قارىم سىراجىدىن ئىمامنىڭ گېپى ئاخىرلىشىشى بىلەنلا گەپ قىستۇرۇپ، — بۈگۈنلا نىكاھىنى ئوقۇتۇپ كېلىن بالىنى يۆتكەپ كەتسەك ياخشى بولمامدۇ، نېمە قىلىمىز بۇ ئىشنى ئارقىغا سۈرۈپ.

— ئۇنداق قىلساق ياخشى بولماسمىكىن، — دېدى ھېسامدىن ئولتۇرغانلارغا تەكشى قاراپ، — قىزىم بۈگۈن مەرھۇم يولدىشىنىڭ يەرلىكتە ياتقان يىل نەزىرىنى بېرىۋاتىدۇ، ھازىر ئۇنىڭ كۆڭلى تازا جايىدا ئەمەس، بۇنداق چاغدا نىكاھ قىلىمىز دېسەك تازا توغرا كەلمەسمىكىن.

— ھېسامدىن ئاخۇن توغرا گەپ قىلدى، — دېدى سىراجىدىن ئىمام گېلىنى قىرىپ ئولتۇرۇپ، — بۈگۈن

ئۇ ئېرىنىڭ روھىغا ئاتاپ قۇرئان ئوقۇتقان كۈن، بۇنداق چاغدا نىكاھ قىلىپ باشقا بىر ئەرنىڭ ئۆيىگە مېڭىشىمۇ تازا بىئەپ، يەنە تېخى ئۇلار خەت ئالماي تۇرۇپلا نىكاھ قىلساقمۇ تازا مۇۋاپىق بولمايدۇ، شۇڭا بىز ھەپتە ئون كۈن ئۆتكۈزۈۋېتىپ ئاندىن نىكاھ قىلىشنى ئويلاشساق.

— مەيلى ئەمەسە، — دېدى نىياز قارىم سىراجىدىن ئىمامنىڭ سۆزلىرىنىڭ ئورۇنلۇق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ، — ئەمەسە ئون كۈن دەپ ئۇزارتقۇدەيمى كېلەر ھەپتىنىڭ نەق مۇشۇ كۈنى نىكاھ قىلساق، خەتنى ئۇلار كېلىشىپ ئېلىۋالار.

— مېنىڭچە بۇ بولىدىغان پىكىر، — دېدى سىراجىدىن ئىمام ھېسامىدىنغا قاراپ، — قانداق، ھېسامىدىن ئاخۇن؟ بۇ ئىش شۇنداق مۇقىملاشتى، كېلەر ھەپتىنىڭ مۇشۇ كۈنىدە نىكاھ قىلساق بولامدۇ، يوق؟ بۇنىڭغا جاۋاب بېرىۋەتسە.

— بوپتۇ، شۇنداق قىلايلى، — دېدى ھېسامىدىن ئورنىدىن تۇرۇپ، — يۇرت چوڭلىرى گەپ قىلىۋاتسا مەن تاش چىشلەپ تۇرۇۋالسام بولماس.

— مانا ئىش پۈتتى، — دېدى سىراجىدىن ئىمام ئولتۇرغانلارغا تەكشى قاراپ، — بۈگۈن ساۋابلىق ئىشتىن بىرنى قىلدۇق، مۇشۇ ئىككىسىنىڭ نىكاھىنىڭ رەھىمىتى بىلەن ئۇلارنىڭ كۈنلىرىنىڭ ياخشى ئۆتۈپ كېتىشى ئۈچۈن دۇئا قىلايلى، ئامىن.

— ئايخېنىم، كۆزۈڭنى ئاچساڭچۇ، قىزىم، — ئانىسى ئايسىخاننىڭ يۈزىنى سىلاپ تۇرۇپ گەپ قىلىشلىرىدىن خىيالى ئۈزۈلگەن ئايخېنىم كۆزىنى ئاچتى. ئانىسى شۇ

تاپتا مىڭ يېرىدىن تۆكۈلگەن ھالەتتە ئۇنىڭ باش تەرىپىدە ئولتۇراتتى، ئۇ ئانىسىنىڭ يۆلىشىدە ياستۇقتىن بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۆي ئىچىگە نەزەر سالىدى. قوشنىلار چىقىپ كەتكەن بولسا كېرەك، ئۆيدە دادىسى بىلەن ئاپىسىدىن باشقا ئادەم قالمىغاندى، ئىككى بالا مەكتەپكە كەتتىمۇ ئەتمالىم، ئۇلارمۇ ئۆيدە يوق ئىدى. ھېسامىدىن قىزىنىڭ ئورنىدىن تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا گۇناھكارلارچە قارىدى - يۇ، يەنە بېشىنى تۆۋەن سېلىۋالدى.

— ھەممىگە مەن ئەيىبلەك، قىزىم، — دېدى ئۇ يىغلامسىرىغان ھالدا، — مەن سېنى ئۇنىڭغا ياتلىق قىلمىغان بولسام بۇ كۈنلەرمۇ بولماس ئىدى، سېنىڭ ئۈنمىغىنىڭغا قويماي نىكاھ قىلدۇرغان مەن، بالام، مېنى كەچۈر، جېنىم قىزىم. شۇ چاغدا ئەقلى قىسقىلىق قىپتىمەن، قارىيىنىڭ بالىسىكەن دەپلا ماقۇل دەپتىمەن. جىق دەرد تارتىۋالدىڭ، مانا نەۋرەمنىمۇ ھەپسىگە ئېلىپ كېتىشتى. ئۇ خۇنىپەرنىڭ ئۇنچىۋالا ئەسكىلىك قىلىشىنى نەدىن بىلەي، بالام، مەن ئاش ئەمەس، پوق يەپتىمەن...

— بولدى، دادا، ئۇنداق قىلما، — ئايخېنىم ئۆزىنى كاپاتلاشقا ئۆتكەن دادىسىنىڭ يېنىغا ئىتتىك كەلدى — دە، ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋالدى، — سەن مۇنداق قىلساڭ مەن قانداق قىلىمەن، ئەمدى مېنى قىيىنماڭلار، دادا، بولمىسا مەن بەرداشلىق بېرەلمەيمەن. ئۇنىڭ تاياقچى ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلگەندىكىن ئاچرىشىپ يېنىپلا كەلسەم بوپتىكەن، لېكىن ئەل — جامائەتنىڭ ئالدىدا سەت

بولمىسۇن دەپلا چىداپ كەپتىكەنمەن، دادا، مۇنداق ئىشنىڭ چىقىشىنى بىلگەن بولسام جەۋھەرنى سىلەرنىڭ قېشىڭلارغا كەتكۈزۈۋەتسەم بولماسمىدى...

ئايخېنىم ئەمدى رەسمىي ھازىداردەك دادىسىغا ئېسىلىپ يىغىسىنى باشلىۋەتكەنىدى. بايا ئۆكسۈپ يىغلاۋاتقان دادىسىمۇ ئەمدى قىزىنىڭ يىغىسىغا بەرداشلىق بېرەلمەي ئۇنىڭغا قوشۇلۇپ ئۈن سېلىپ يىغلىدى. ئايسىخان ئانا دادا - بالا ئىككىسىنىڭ يىغىسىغا جور بولۇپ ھۆڭگۈرەك ئېتىپ يىغلىغان پېتى سىرتقا چىقىپ كەتتى. يەنىلا دادا بەرداشلىق ئىكەن، قىزىنىڭ تولا يىغلاپ كېسەل بولۇشىدىن ئەنسىرىدىمۇ ئەيتاۋۇر، يىغىسىنى توختىتىپ قىزىنى بەزلەپ، بايا ياتقان ئورنىغا ئەكىلىپ ياتقۇزۇپ قويدى - دە، ئېسەدەۋاتقان قىزىنى ئۆز ھالىدا تاشلاپ تالاغا ماڭدى، چۈنكى بايا ھۆڭگۈرەك ئېتىپ يىغلاپ چىقىپ كەتكەن ئايسىخاننى تېزلىكتە ئەكىرىۋالسا ئاشۇ ماڭغىنىچە ئۈرۈمچىگە چىقىپ تۈرمىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا يېتىۋېلىپ: «ماڭا نەۋرەمنى قايتۇرۇپ بېرىڭلار، ئانىسىنىڭ يىغىسىغا بەرداشلىق بېرەلمەيۋاتمەن، مەندەك بىر قېرى مەزلۇمغا ئىچىڭلار ئاغرىسۇن» دېيىشتىن يانمايدىغاندەك تۇراتتى.

ئايخېنىم دادىسى چىقىپ كەتكەندىن كېيىن بىرپەس ئېسەدەپ يەنىلا خىيالغا پاتتى. دادىسى راست دەيدۇ، شۇ كۈنى قۇرئان ئوقۇغانلار قايتقاندىن كېيىن ئايخېنىم دادىسىغا ئېسىلىپ يىغلىغان ھالدا:

— دادا، مېنىڭ ھازىرچە توي قىلغۇم يوق، ئامال

بولسا ئۇلارغا ئېيتىپ بۇ ئىشنى توختىتىپ قويۇڭ، —
دېگەندى.

— قىزىم، — دېدى ھېسامىدىن ئۇنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ، — سەن تېخى ياش، بالىلىرىڭ كىچىك، ۋاقتىدا بېشىڭنى ئوڭلاپ ئاتىلىق بۇرچۇمنى ئادا قىلىشىم كېرەك، بىز ساڭا مەڭگۈ تىرەك بولالمايمىز. ئۇنداق دىلى قاتتىقلىق قىلما، بالىلىرىڭ سەل چوڭ بولۇۋالسىلا توي قىلىشىڭغا كاشىلا قىلىدۇ. بالاڭ بىر بولسا مەيلىتى، ئۈچ بالا بىلەن يالغۇز قالدىڭ، جاپا تارتىپ قالسىەن، ئۆزۈڭنى ئويلىمىساڭمۇ بالىلارنى ئويلا، قىزىم.

— بالىلىرىمنى تۇمشۇقلۇققا چوقۇتماي يالغۇز ياشاپ كېتەلەيمەن، دادا.

— ئۇنداق دېمە، قىزىم، — دېدى ھېسامىدىن قىزىنىڭ كۆزىدىكى ياشنى قولى بىلەن ئېرتىپ تۇرۇپ، — ئايال كىشى دېگەن ئاجىز نېمە، ھازىر بىلىنىمگەن بىلەن بالىلار چوڭ بولغانچە يالغۇزلۇق تارتىپ قالسىەن، ئېتىز ئىشىمۇ سېنى ھارغۇزىدۇ. ھازىرغۇ بىز بار، بىزدىن كېيىن قالساڭ راستتىنلا جاپا تارتىپ قالسىەن، قىزىم، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاقساقاللارنىڭ ئالدىدا مەيدەمگە مۇشتلاپ ماقۇل جاۋابىنى بېرىپ ساپتىمەن، ۋاقتىمۇ بېكىتىلىپ بولدى، ئەمدى مېنى ئەل — جامائەتنىڭ ئالدىدا يەرگە قاراتما.

نىكاھ ئوقۇلغان كۈنى ئايخېنىم ئانىسىغا ئېسىلىپ ھۆڭگۈرەك تارتىپ بولۇشىغا يىغلىدى. يېڭى تويى بولىدىغان قىزلار مۇشۇ ياشقىچە بىللە ياشىغان ئاتا — ئانىسىدىن ھەمدە قېرىنداشلىرىدىن ئايرىلىش ئازابىغا چىدىماي مانا مۇشۇنداق يىغلايتتى. لېكىن، جۇۋان

توپلاردا مۇنداق ئەھۋال پەقەتلا كۆرۈلمەيتتى. يىغىنى
 جامائەت باشقىچە چۈشەنگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ
 ئاتا - ئانىسى قىزىنىڭ كۆڭلىدىكىنى، شۇنداقلا بۇ
 يىغىنىڭ سەۋەبىنى بىلىپ بولغاندى، چۈنكى ئۇنىڭ بۇ
 توپغا پەقەتلا رازىلىقى يوق ئىدى.

— داۋۇتئاخۇن، — دېدى ھېسامىدىن ھارۋىسىدىكى
 كۆرپىنى رەتلەۋاتقان داۋۇت چوقۇرنىڭ يېنىغا
 كېلىپ، — بۈگۈن ئەل - جامائەتنىڭ گۇۋاھلىقى بىلەن
 قىزىمنى بالىلىرى بىلەن سىلىگە تاپشۇردۇم، ئۇنىڭ
 بۇرۇنقى يولدىشى توخنىيازئاخۇن قىزىمنى تاك قىلىپ
 چېكىپ باقمىغان، ئېتىز ئىشلىرىغىمۇ بەك سېلىپ
 كەتمىگەن، سىلىمۇ قىزىمنى ئەنە شۇنداق ئاسراپ
 ئېغىرنى يېنىك قىلىپ ئۆتكەيلا، قىزىمنىڭ كۆزىدىن
 تامچە ياش تۆكۈلگەننى ئۇقۇپلا قالسام شۇ ھامان ئۇنى
 قايتۇرۇپ كېلىمەن، ئۇقتۇلمۇ؟

— ئۇقتۇم، دادا، — دېدى داۋۇت چوقۇر غۇچچىدە
 ئېچىلغان كېۋەز غوزىسىدەك ھىڭگايغان ھالدا، —
 خاتىرجەم بولسىلا، مەن قىزلىرىنى، ياق، ئايالىمنى
 پاختىنىڭ ئىچىدە چوغ ساقلىغاندەك ئاسرايمەن،
 بالىلىرىنىمۇ ئۆز بالامدەك ياخشى قارايمەن.

ئايخېنىم بۇ ئۆيگە كېلىپلا ئۆزىنى بىر پارچە ئوتنىڭ
 ئىچىگە تاشلىغانلىقىنى بىلدى، ئۇنىڭ ئون سەككىز
 ياشتىن ئاشقان ئوغلى جاپپار شۇ كۈنىلا دادىسىغا
 يېنىپ:

— داداڭزا، — دېدى ئۇ ھارۋىدىن چۈشۈۋاتقانلارغا بىر
 خىل مەنسىتمەسلىك نەزىرى بىلەن قاراپ قويۇپ، — سەن
 خوتۇن ئالدىڭمۇ ياكى مۇشۇنداق يېتىم بالىلارنى

بېقىۋالدىغان ساناتورىيە ئاچتىڭمۇ؟ نېمانداق جىق بالا بۇ! مۇنۇ تېخى سېنىڭ خوتۇنۇڭكەندە، ھالىڭغا بېقىپراق ئالساڭ بولمامدۇ خوتۇن دېگەننى ھەي. قارىغىنە، بۇنى بىرنەچچە ياشلا كىچىكلەتسەك ماڭا خوتۇن بولغۇدەك بىر نېمىكەنغۇ بۇ! مۇشۇنداق بىر ئايالنى بۇ ئۆيگە ئەكىرىۋالساڭ مېنى تەڭقىسلىقتا قويسەنغۇ، مەن ئەمدى ئۇنى قانداقمۇ ئاپا دەيمەن...

— زۇۋانىڭنى يىغ ھەي توڭگۇز پوقىنى يەۋالغان جوھۇت، — دەدى داۋۇت چوقۇر قولىدىكى قامچىسىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ئۇنى ئۇرىدىغاندەك شىلتىپ تۇرۇپ، — بۇنىڭدىن كېيىن مۇشۇ سېنىڭ ئاپاڭ، بۇلار ئۆكىلىرىڭ، بىلىپ قوي، ئەمدى يەنە مۇشۇنداق قالمايىقان كاڭشىيدىغان بولساڭ مەندىن يەيسەن ماۋۇ تاياقنى.

— ۋاھ، بۈگۈنرە ياش خوتۇن ئېلىۋېلىپ بەك نوچى بولۇپ كەتكەن ئوخشىماسەن، قېنى ئۇرۇپ باقە، — ئۇ دادىسىنىڭ يېنىغا كېلىپ قولىدىكى قامچىنى تارتىپ ئېلىپ پىرقىرتىپ تاشلىۋەتتى، — بۇ جاھاندىچۇ ماڭا كۆز ئالايىتقۇدەك بىرەر ئادەم چىقىپ باقمىدى ئۇقۇپ قوي، مېنى ئۇرغۇدەك ھالىڭ بولسىچۇ سەن بۇ يەردە تۇرمايسەن، تېخى قامچا كۆتۈرۈپ ۋالاقشىپ كەتكىنىڭنى نېمە دېسەم بولار. بوپتۇ، بۈگۈن سېنىڭ تويۇڭ بولغان قۇتلۇق كۈن، خۇشاللىقىڭغا سۇسەپمەي تۇراي، بۈگۈنچە ئىشىڭىمۇ ئارىلىشىپ قالماي، ئۆيىنى ئوڭچە قالدۇراي، مۇنۇ ياش خوتۇنۇڭ بىلەن كۆڭلۈڭنى ئېچىۋال، ئەتىگىچە كۆرىشەرمىز، خوش.

— ھەي جوھۇت، ئىتنىڭ قارىنىدىن تۆرەلگەن

مۇناپىق، توختا دەيمەن، — ئۇ يەردىكى جاپپار تاشلىۋەتكەن قامچىنى قولغا ئېلىپ پۇلاڭلىتىپ ئوغللىنىڭ كەينىدىن ئازراق يۈگۈرۈپ توختاپ قالدى، — سېنى تۇتۇۋالدىغان بولسام تېرەڭنى تەتۈر سويىمەن جۇمۇ... خەپ، ئۆلمەيدىغان گۈيىنىڭ بالىسى، ئەتىلەرگىچە ئۆيگىمۇ كېلەرسەن، بۈگۈن قىلغانلىرىڭ ئۈچۈن بۇرۇنۇڭدىن بۇلاق چىقارمىسام ھېساب ئەمەسقۇ... داۋۇت چوقۇر تالاغا چىقىپ بىردەم ھېچنېمىگە قارىماي كېتىۋاتقان ئوغللىنىڭ كەينىدىن ۋارقىراپ تىللاپ قويۇپ ئاچچىقلىغان ھالدا قايتىپ كەلدى. ئايخېنىم جاپپارنىڭ بايا دادىسىغا قىلىۋاتقان ئاشۇ تېتىقسىز گەپلىرىدىنلا بۇ بالىنىڭ ياخشى ئادەم ئەمەسلىكىنى بىلىۋالغانىدى، ئۇ ھەتتا ئاتىسىغا مۇشۇنداق ئورۇنسىز گەپلەرنى قورقماي قىلالىغان يەردە ئۆزىگە قانچىلىك مۇئامىلە قىلىدىغانلىقىنى ئويلىغىنىدا پۈتۈن ۋۇجۇدى ئۈششۈكتە قالغان غازاڭدەك تىترەپ كەتتى.

— ئۇنىڭ سۆزلىرىگە ھەرگىز خاپا بولماڭ، — دېدى داۋۇت چوقۇر ھارۋىنىڭ يېنىدا نېمە قىلىشىنى بىلمەي بالىلىرىنى يېنىغا تارتىپ تۇرۇپ قالغان ئايخېنىمنىڭ يېنىغا كېلىپ، — ئانىسى رەھمەتلىك تۈگەپ كەتكەندىن بېرى ئۇنى بەكرەك ئەركىنلىتىپ نېمە دېسە شۇنى ئالدىغا ئېلىپ بېرىپ چوڭ قىپتىمەن، شۇڭىزە ماڭا مۇشۇنداق ئەركىلەپ پەلسپەتەش سۆزلەپمۇ قويدۇ، لېكىننەزە كۆڭلىدە قىلچە يامانلىقى يوق بالا. ئۇ ئەسلىي مېنىڭ قايتا توي قىلىشىمغا تازا رازى ئەمەس ئىدى، بايا ئۇ شۇ

ئاچچىقىدا قالايمىقان سۆزلەپ قويدى، ھەرگىز خاپا بولماڭ، قېنى ئۆيگە كىرەيلى، ئۆيگە.

«توۋا، ئۆز پۇشتىدىن بولغان بىر بالىنىڭ دادىسىغا يېنىپ ئاشۇنداق تېتىقسىز گەپلەرنى قىلالشى نورمال ئەمەسقۇ، ئۇ بىزگە نېمە كۈنلەرنى كۆرسىتەر ئەمدى... كېلىشەلمىگۈدەكمىز دەپ كېتىپ قالسام قانداق بولار...»

ئايخېنىم ئەنە شۇنداق خىيال بىلەن ئىشك بوسۇغىسىدا تۇرۇپ قالدى.

— بۇ يەردە خىيال بېسىپ تۇرۇۋەرمەي ئۆيگە كىرەيلى، ئۆيگە، — داۋۇت چوقۇرنىڭ ئاۋازى ئۇنى خىياللىرىدىن ئايرىپ ھويلىغا قايتۇرۇپ كەلدى، — بالىلىرىم، قېنى ئۆيگە كىرىڭلار، بۇنىڭدىن كېيىن بۇ سىلەرنىڭ ئۆيۈڭلار جۇمۇ.

داۋۇت چوقۇرنىڭ بۇ ئۆيىدىن، شۇنداقلا بايىقى گەپلەردىن ئۈركۈپ ياتسىراپ ئاپىسىنىڭ كەينىگە تىقىلىۋالغان بالىلارنىڭ بېشىنى مېھرىبانلىق بىلەن سىلاپ ئۆيگە تەكلىپ قىلغىنىدىن ئايخېنىم بىر ئاز خاتىرجەم بولدى، چۈنكى ئۇ بالىلىرىنى دەپ بۇ ئەرنىڭ ئۆيىگە كېلىشكە رازىلىق بەرگەنىدى.

«مەن رىيازەت چەكسەممۇ مەيلى، لېكىن بالىلىرىم خوۋلۇق كۆرمەي قالسا بۇ ئۆيدە تۇرۇشقا زادى بولمايدۇ، ئۇنىڭ بۇ مېھرىبانلىقى زادى نەگىچە، كۆرۈپ باقمايمەنمۇ...» ئايخېنىم ئاشۇنداق خىياللار بىلەن داۋۇت چوقۇرنىڭ ئىشكىنىڭ بوسۇغىسىدىن ئاتلىدى.

ئۈچىنچى باب

مېنى ئېتىۋېتىڭلار!

جەۋھەرنى تۈرمىگە ئېلىپ ماڭغان ماشىنا چۈشكە يېقىن ئۈرۈمچىگە يېتىپ كەلدى، ماشىنا شەھەرگە كىرىشى ھامان چىرقىرايدىغان سىگنالنى چالغىنىچە قاسقانغا تىزىلغان مانتىدەك جىپسىلاشقان ماشىنىلار تۈركۈمىگە قوشۇلۇپ كەتتى، سىگنالنى ئاڭلىغان شوپۇرلار ئامال بار ماشىنىغا يول بوشىتىپ بېرەتتى ھەم «ئىچىدە زادى قانداق جىنايەتچى بار بولغىيىتى» دېگەندەك دېرىزىلىرى رېشاتكىلانغان بۇ ماشىنىغا قىزىقىش نەزىرىدە قارىشىپ قوياتتى.

جەۋھەر دېرىزىدىن سىرتقا قارىدى، قويۇق بۇلۇت بىلەن قاپلانغان ئۈرۈمچى ئاسمىنى يىغلاڭغۇ بالىنىڭ چىرايمىدەك تۇتۇلغانىدى. بىر - بىرى بىلەن بەسلەشكەندەك كۆككە باش سوزغان بىنالار بارلىق پېشىللىقنى يەپ كەتكەندەك خىرە تۇمان ئىچىدە ئۆھسىنىۋاتقانداك قىلاتتى. جەۋھەر ھازىر ئۈرۈمچىگە بىر خىل سوغۇق نەزەر بىلەن قاراپ ئولتۇراتتى، چۈنكى ئۇ بۇ شەھەرگە ساياھەتكە ئەمەس، بەلكى ئۆلۈمنى كۈتۈش ئۈچۈن چىقىۋاتىدۇ، ئۇنىڭ ھاياتى مانا مۇشۇ شەھەردە ئاخىرلىشىدۇ، بىر ئادەم ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ئۆلۈم كۈنىنىڭ

يېقىنلىشىۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرۇشتىنمۇ ئارتۇق ئازاب بولمىسا كېرەك، بىر چاغلاردا ئۇنىڭ ساۋاقدىشى مەريەم يازلىق تەتىلدە ئاپىسى بىلەن ئۈرۈمچىدىكى بىر توغقىنىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ كەلگەندە ئۈرۈمچىنى بىر خىل سىرلىق جەننەت سۈپىتىدە تەسۋىرلەپ بەرگەنىدى. ئۇ ئىككى گەپنىڭ بىرسى بولسىلا:

— ۋاھ، ۋاھ، ۋاھ، ئادەم ياشىسا ئاشۇنداق شەھەردە ياشىسا نېمە ئارمان قالىدۇ - ھە! بىنالار دېگەن ئالامەت ئىگىز، چوققىسىغا كۆزۈڭمۇ يەتمەيدىكەن. سۇلايمان ۋاڭ مۇنارى ئۇ بىنانىڭ ئالدىدا يېپمۇ ئېشەلمەيدىكەن قارا. لىفىت دەيدىغان بىرنەرسە باركەن، ئىچىگە كىرىپ نەچچىنچى قەۋەتكە چىقماقچى بولساڭلار شۇ كۈنۈپكىنى بېسىپلا قويساڭ بىردەمدىلا ئاشۇ قەۋەتكە چىقىپ بولىدىكەنەن. ماگىزىنلىرىچۇ تېخى، بىر - بىرىدىن ئېسىل، كىيىم دېگەننىڭ سەرخىللىقىدىن كۆزۈڭ قامشىدۇ، ماگىزىننىڭ پەلەمپەيلىرى ئاجايىپكەن، ئۆزى ماڭىدۇ دېسە. ئۇنىڭغا چىقساڭ سېنى ئىككىنچى، ئۈچىنچى قەۋەتلەرگە ماڭدۇرمايلا ئاچىقىپ قويدۇ، مەنغۇ پەلەمپەيدە قەۋەتلەرگە چىقىشنى بىردەمدە ئۆگىنىۋالدىم. ئاپام ئۆگىنەلمەي پەلەمپەيدە نەچچە يىقىلىپ سەھرايلىقىمىزنى تازا چاندۇردى. شەھەر كىشىلىرىنىڭ كىيگەن كىيىملىرىنى بىز بىرەر قېتىم كۆزىمىزگە سۈرۈۋالغان بولساق دەپ كەتتىم جۇمۇ! كىيىملەرنىڭ باھاسىنىڭ قىممەتلىكىگە باقماي ئېلېۋېرىدىكەن ئۇ شەھەرلىكلەر، شۇنىڭغا قاراپ ئۇلار پۇلنى يولدىن تېرىۋالدىغان ئوخشايدۇ، دەپ قالىدىكەنەن. بۇ دۇنيادىكى ئەڭ جاپاكەش، ئەڭ تۆۋەن

قاتلامدىكى ئادەملەر دەل بىزدەك سەھراقلار كەن، — دەپ سۆزلەپ كەتسە، جەۋھەر ۋە باشقا قىزلار بۇ خىيالىي جەننەتنى كۆرۈش بىزگىمۇ نېسىپ بولارمۇ، دەپ ئولتۇرۇپ كېتەتتى.

جەۋھەر مانا ھازىر مۇشۇ خىيالىي جەننەتنى رېشاتكىلىق دېرىزىنىڭ يېنىدا قولغا كويىزا، پۇتغا كىشەن سېلىنغان ھالەتتە ئولتۇرۇپ كۆرۈۋاتىدۇ. ئۇنىڭغا ئەمدى دوستى مەريەمدەك مۇشۇ ئاۋات گۈزەل شەھەرنىڭ كوچىلىرىدا ئەركىن مېڭىپ ھۇزۇرلىنىش، ھېلىقى كۈنۈپكىسىنى بېسىپلا قويسا ئېگىز بىناغا بىردەمدىلا چىقىپ بولىدىغان لىفىت، ماگىزىنلاردىكى ئۆزى ماڭىدىغان پەلەمپەيلەرگە چىقىش، ئادەمنىڭ كۆزىنىڭ يېغىنى يەيدىغان سەرخىل كىيىملەرنى كۆرۈش دېگەنلەر بىر خىيالىي چۈش بولۇپ قالىدۇ دېگەن گەپ. مەريەم ئاغزىدىن چۈشۈرمەي ماختايدىغان كونسۇل كوچىسى، يەنئەن يولى، بۇلاقبېشى كوچىسى، دۆڭكۆۋرۈكتىكى ناھايىتى سىرلىق ئاۋات بازارنى، مىخىلداپ تۇرغان ئادەملەر ئارىسىدىكى ئۇششاق سېتىمچىلارنى بىرەر قېتىم كۆرۈپ بېقىشمۇ ئۇنىڭغا مەڭگۈ نېسىپ بولمايدۇ، چۈنكى ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان بىر جىنايەتچىگە مۇنداق تەلەي نەدە تۇرۇپتۇ... جەۋھەرنىڭ خىيالى مۇشۇ سۆزگە باغلانغاندا ئىچ — ئىچىدىن قاپلىنىپ كەلگەن ئاچچىق بىر يىغا دىمىقىنى ئېچىشتۇرۇپ كۆزىگە مۆللىدە ياش كەلدى. توۋا، بۇ ئاجايىپ زامانكىنە، جاھاننىڭ دىشۋارچىلىقلىرىغا بىر نەرسە دەپ بولغىلى بولمايدىكەنغۇ زادى! تېخى بىر ئاينىڭ ئالدىدىلا ئەركىن يايىراپ يۈرگەن بىر قىز بىردەمدىلا

قاتلغا ئايلىنىپ پۇتغا كىشەن، قولغا كويۇر سېلىنىپ مەھبۇس ماشىنىسىدا تۇرمىگە كېتىۋاتىدۇ. دېرىزىلىرى سۇۋارى رېشاتكىلانغان ماشىنىغا سېلىنغاننى ئاز دەپ ئىتنى باغلىغاندەك كىشەننىڭ بىر ئۇچىنى تۆمۈر بالداققا ئۆتكۈزۈپ قويغىنى نېمىسى ئەمدى. كابىنىكىدا ئولتۇرغانلار تېخى ئۇنى ھازىرلا ئاچىقىپ ئېتىۋېتىدىغاندەك مىلتىقلىرىنى چىڭ قۇچاقلاپ ئولتۇرۇشىدۇ. شۇنىڭغا قارىغاندا ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان جىنايەتچى جاھاندىكى ئەڭ چوڭ جىنايەتچى ئوخشىمامدۇ؟!

جەۋھەر مەريەم تەسۋىرلىگەن ئۈرۈمچى توغرىسىدىكى شېرىن خىيالىغا ئارىلاشقان ئۆزىنىڭ ھازىرقى ئازابلىق كەچمىشىنى خىيالىدىن ئۆتكۈزۈپ تۇمانلاشقان ئۈرۈمچى ئاسمىنىغا تىكىلگىنىچە بىرپەس ئولتۇردى، كوچىلاردا لىققىدە كېتىۋاتقان ماشىنىلاردىن باشقا ئىنتايىن غەمىز شەھەرلىكلەر قىستا - قىستاڭ كوچىلاردا بەخىرامان مېڭىشىپ يۈرەتتى. يول ياقىسىدىكى ماگىزىن، ئاشخانىلاردا يۈرگەن ئەركىن ئادەملەر ئېقىمى ئۇنى يەنىلا خىيال دەرياسىغا غەرق قىلىۋەتتى. ئەمدى ئۇنىڭ خىيالى ئاپىسى ئايخېنىم بىلەن ئىنىلىرى ئۈستىگە يۆتكەلگەندى.

ئاپىسى ئايخېنىمنىڭ دەردىنى جەۋھەر مۇشۇ ئۆگەي دادىسىنىڭ ئۆيىگە كېلىپ ئىككى يىلدىن كېيىن ئاندىن ھېس قىلالىدى، چۈنكى ئۇ ئۆگەي دادىسى داۋۇتنىڭ داۋاملىق يوق ئىشلارنى باھانە قىلىپ ئاپىسىنى خورلاپ ئۇرۇۋالدىغانلىقىنى سېزىپ قالغانىدى. بۇ ئاپىسىنىڭ ئالتۇن ھالقا بىلەن ئالتۇن زەنجىرىنى ئۆگەي ئاكىسى

جاپار ئوغرىلاپ ئۆيدىن چىقىپ كەتكەن چاغلار ئىدى. ئاپسىنىڭ بۇ ئالتۇن جابدۇقلىرىنى جەۋھەرنىڭ دادىسى توخنىياز ئېلىپ بەرگەن بولغاچقىمىكىن، ئايخېنىم خېلى كۈنلەرگىچە چىۋىن يەۋالغاندەك خامۇشلا يۈردى. جاپار ئاشۇ ئالتۇن جابدۇقلىرىنى ئەپقاچقانچە بۇ ئۆيگە كەلمەيلا قويغانىدى. دوستلىرىنىڭ دېيىشىچە، ئۇ بىر دوستى بىلەن ئىچكىرى ئۆلكىلەرنىڭ قايسىسىدا شەھىرىدە كاۋاپچىلىق قىلىپ يۈرەرمىش.

— سەن بالامنى پاتۇرماي ئۆيدىن چىقىرىۋەتتىڭ، ئۆگەيلىكىڭ بەك قاتتىقكەن سېنىڭ، — دەپ ئايخېنىم بىلەن تولا ئۇرۇشىدىغان داۋۇت تولا ھاللاردا غالجىر ئىتنىڭ ئۆزىگە ئايلىنىپ قالاتتى.

— ئاپا، — دەيتتى جەۋھەر تاياق زەربىسىدە يۈز — كۆزلىرى كۆكەرگەن ئاپسىنىڭ يېنىغا كېلىپ، — ئۇنىڭ تايىقىنى يەپ ياشىغىچە بىز بوۋاملارنىڭ يېنىغا — ئۆزىمىزنىڭ ئۆيىگە كۆچۈپ كەتسەك بولمامدۇ؟

— بالام، سەن ھازىر چۈشەنمەيسەن، — دەيتتى ئايخېنىم قىزىنىڭ چېچىنى مېھرى بىلەن سىلاپ ئولتۇرۇپ، — ئايال كىشى دېگەن ئەرگە تېگىپ ئەردىن چىقىپ يۈرسە ياخشى بولمايدۇ. مەن بىر ئايال كىشى، سىلەر ئۈچ بالىنى چوڭ قىلىپ قاتارغا قوشماق ماڭا راستتىنلا تەس كېلىدۇ. جاپار ئىچكىرىگە قېچىپ كەتكەچكە شۇنىڭ دەردىنى مەندىن ئېلىۋاتىدۇ. بوپتۇ، بالام، بۇ كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كېتەر، بالىسى قايتىپ كەلگەندە ئۇنىڭ مېجىزىمۇ ئوڭشىلىپ قالىدۇ.

— ئۇنداق دېگەننىڭ بىلەن سەن تاياق يېسەڭ مەن چىداپ تۇرالمايدىكەنمەن، — دېدى جەۋھەر ئاپسىنىڭ

كۆزىدىكى ياش يۇقىنى ئېرتىپ، — بولمىسا بوۋامغا دەيمۇ بۇ ئىشنى، ئۇ كېلىپ بۇ ئادەمنىڭ تاناىنى تارتىپ قويسۇن.

— ياق، ياق، بۇ ئىشلارنى بوۋاڭغا ھەرگىز دېگۈچى بولما، بالام، — دېدى ئايخېنىم قىزىنىڭ ئاغزىنى چىڭ تۇتۇۋېلىپ، — بوۋاڭنىڭ ئاچچىقى بەك يامان، ئۇ كېلىپ بۇ ئادەمگە قاتتىق — يىرىك بىرنەرسە دەپ قالسا بوۋاڭ كەتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ ئاچچىقىنى يەنە مەندىن چىقىرىدۇ، بالام. سەن خاتىرجەم بول، مەن ھەممىگە چىداپ كېتەلەيمەن.

ماشىنىنىڭ تورمۇزلىنىپ توختىشى بىلەن جەۋھەرنىڭ خىيالى ئۈزۈلۈپ قالدى، دېمەك ماشىنا ئىككىنچى تۈرمىگە، يەنى ئاياللار تۈرمىسىگە يېتىپ كەلگەنىدى. ئۇ ماشىنىنىڭ كەينى ئىشىكى ئېچىلغانلىقىنى كۆرۈپ ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمشەلدى — يۇ، لېكىن قولىدىكى كويىزنىڭ بىر ئۇچى بالداققا سېلىنغانلىقىنى ئويلاپ جىممىدە ئولتۇردى. شۇ چاغدا ماشىنىغا بىر ئايال ساقچى چىقىپ ئۇنىڭ پۈتىدىكى كىشەننى ئېلىۋەتتى ھەمدە بالداققا سېلىنغان كويىزنى ئېچىپ ئۇنى جەۋھەرنىڭ يەنە بىر قولىغا سالدى — دە، مەھبۇسنى تاپشۇرۇۋالغانلىق توغرىسىدا جەدۋەلگە قول قويۇپ بېرىپ جەۋھەرنىڭ سومكىسى بىلەن يوتقان — كۆرىشىنى ئۇنىڭغا كۆتۈرگۈزۈپ ئېلىپ ماڭدى. شۇ چاغدىلا ئۇ خۇددى شەھەر سېپىللىرىدەك ناھايىتى ئېگىز قوپۇرۇلغان بەھەييۈەت تامىنى، تامنىڭ ئۈستىگە نەچچە قۇر تارتىلغان تىكەنلىك سىمىنى كۆردى. ئۇلار

ئازراق مېڭىپلا بىر قارا دەرۋازا ئالدىدىكى سېرىق سىزىق تارتىلغان يەرگە كېلىپ توختىدى.

— بۇ سىزىق چەكلەنگەن رايونغا كىرىشكە ئىجازەت ئالدىنغان سىزىق، بۇنىڭدىن كېيىن مۇشۇ سىزىقتىن رۇخسەتسىز ئۆتۈشۈڭگە بولمايدۇ، بۇ يەردىن كىرىش ئۈچۈن «دوكلات! يېڭى جىنايەتچى جەۋھەر كەلدى» دەپ ۋارقىرايسەن، قېنى كىرىشكە ئىجازەت ئال.

جەۋھەر ۋاقىتلىق تۇتۇپ تۇرۇش ئورنىدا مۇنداق ساۋاقلارنى جىق ئاڭلىغانلىقى ئۈچۈنمىكىن، بۇ چۈشەندۈرۈشنىڭ ئارتۇقچە ئىكەنلىكىنى ھېس قىلغان بولسىمۇ، يەنىلا بۇنىڭ شۇنداق بىر تۈزۈم ئىكەنلىكىنى بىلگەچكە قارا دەرۋازىنىڭ ئۈستىدىكى قاراۋۇلخانغا قاراپ ۋارقىردى:

— دوكلات! يېڭى جىنايەتچى جەۋھەر يېتىپ كەلدى، كىرىشكە ئىجازەت سورايدۇ!

ئۇنىڭ سۆزى ئاخىرلىشىشى ھامان قارا دەرۋازا غارىلداپ بىر ياققا سۈرۈلۈپ ئېچىلىشقا باشلىدى، ئالاھىزەل بىر ئادەم پاتقۇدەك ئېچىلغان دەرۋازا شىپپىدە توختىدى. ئۇ ئايال ساقچىنىڭ يول باشلىشىدا سېرىق سىزىقتىن ئۆتۈپ دەرۋازىدىن كىرىپ كەتتى. «توۋا، — دېدى ئۇ ئۆز — ئۆزىگە پىچىرلاپ، — نېمىگە ئۆچ بولساڭ شۇنى ئالدىڭغا ئەكېلىدىكەن دېسە، مەن قارا رەڭ بىلەن سېرىق رەڭگە ئۆچ ئىدىم. مانا ئەمدى سېرىق رەڭ چەكلەشكە، قارا رەڭ مېنى بۇ گۈزەل دۇنيانىڭ مەئشەتلىرىدىن ئايرىۋېتىشكە ئىشلىتىلىپتۇ، بۇ جاھاننىڭ ماڭا كۆرسەتكەن دىشۋارچىلىقلىرى ئاز كەلگەندەك ئەمدى قارا دەرۋازا ئىچىگە بەند قىلىنغىنىم

نېمىسى؟! ماڭا ئۆلۈم جازاسى بەرگەندىكىن ئاچىقىپ
ئېتىۋەتسىلا بولىدىمۇ - ھە!

- توختا! - دېدى ھېلىقى ئايال ساقچى ئۇنىڭ
بىلىكىدىن تارتىپ، - ماۋۇ يەردە تىزىملاپ ئاندىن
كىرىسەن.

تىزىملاش رەسمىيىتى تېزلا ئاخىرلاشتى، جەۋھەر يەنە
ھېلىقى ئايال ساقچىغا ئەگىشىپ ئىككىنچى قارا
دەرۋازىغا يېتىپ كەلدى. «توۋا! قاتمۇقات قارا ئىشىكتىن
كىرىدىكەنمىز، بۇنىڭدىن قارا گۆرگىلا كىرىپ كەتسەم
بولماسمىدى.» ئۇ يەنە ئىجازەت سوراپ قارا ئىشىكىنى
ئاچقۇزغاندىن كېيىن كەڭرى مەيدانغا چىقىپ قالدى. بۇ
ھويلا شۇنداق كەڭ ۋە ئازادە بولۇپ، ھويلا ئوتتۇرىسىدىكى
بۈك - باراقسان ئۆسكەن دەرەخلەر يان تەرەپتىكى ئۈچ
قەۋەتلىك ياتاق بىناسىغا سايە تاشلاپ تۇراتتى.

ئۇنى باشلاپ كېتىۋاتقان ئايال ساقچى ئۇنىڭغا
بەزىبىر زۆرۈر ئىشلارنى تاپىلىغىنىچە جەۋھەرنى باشلاپ
ياتاق بىناسىغا كىردى. بىنا كارىدورى پاكىز تازىلانغان
بولۇپ، يېرىم ئوچۇق ياتاقلاردىن قارا مەھبۇس كىيىمى
كىيگەن ھەر خىل ياشتىكى قىز - چوكانلارنىڭ
ھەيرانلىق نەزەردە قاراشلىرى جەۋھەرنىڭ دىققىتىنى
تارتتى، ئىشىك - ئىشىكلەردىن چىققانلار جەۋھەرگە
قارىشىپ تاماقلرىنى چاكىلىدىتىپ قويۇشتى.

- ئەجەب چىرايلىق نېمىكىنا بۇ!

- كىچىكلا نېمىكىن، نېمە جىنايەت ئۆتكۈزگەندۇ؟!

- قاتىلىكەن، ئادەم ئۆلتۈرگەنكەن.

- ئادەم ئۆلتۈرمەي چوشقا ئۆلتۈرسە بولامتى

ئەمىسە.

— جانغا ياتقۇدەك بىر ئىش بولغان - دە، بولمىسا
 ۋىجىككىنە بىرنېمىكەن، ئۇنى ئادەم ئۆلتۈردى دېسە مەن
 ئىشەنمەيمەن جۇمۇ.

جەۋھەرنىڭ بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ بېشى زىڭىلداپ
 ئاغرىشقا باشلىدى. «توۋا! بىر ئادەم كېلىپ بولغۇچە
 ئۇنىڭ خەۋىرى ئۇنىڭدىن بۇرۇن كېلىپ بولىدىكەندە بۇ
 يەرگە.» ئۇ ئۆزى تۇرىدىغان ياتاققا تېزىرەك كىرىپ
 كېتىشنى، شۇ يەردە بېشىنى يوتقانغا پۈركەپ يېتىپ تازا
 پۇخادىن چىققۇدەك يىغلىۋېلىشنى ئويلاپ قالدى. قارا
 دەرۋازىدىن كىرىپ قارا مەھبۇس كىيىمى كىيىش
 ئۇنىڭغا قاتتىق روھىي بېسىم ئېلىپ كەلگەندى، چۈنكى
 ئۇ كىچىكىدىن تارتىپلا قاراڭغۇدىن قورققاچقىمۇ قارا
 رەڭگە ئىنتايىن ئۆچ ئىدى. «قارا رەڭگە ئۆچ ئىدىم، مانا
 ئەمدى مەن ئۆچ نەرسە ئۇچامغا چىقىدىغان بولدى، بۇ
 يەردە ئايال جىنايەتچىلەر نېمىدېگەن كۆپ، ھەممىسىلا
 قارا كىيىملىك، چوڭلارمۇ، ياشلارمۇ، ھەتتا مەن بىلەن
 تەڭ قۇراملىق ياش قىزلارمۇ خېلى باردەك قىلىدۇ،
 مۇشۇنچىۋالا كۆپ ئايال جىنايەت ئۆتكۈزگەنمىدۇ؟ ئۇلار
 زادى قانداق جىنايەت ئۆتكۈزۈپ كىرگەندۇ بۇ يەرگە؟»
 جەۋھەر ئۆزىگە ھەر خىل غەزەزدە قارىشىپ تۇرغان
 مەھبۇسلارغا قاراپ يۈرىكىنى خۇددى بىر پارچە تاغ
 بېسىۋالغاندەك دېمى سىقىلىپ يەرنى ئارانلا دەسسەپ
 كېلىۋاتاتتى.

— يېتىپ كەلدۇق، توختا، — ئايال ساقچىنىڭ
 بۇيرۇقى بىلەن جەۋھەر توختىدى. ئۇلار بىر ياتاقنىڭ
 ئالدىدا توختىغانىدى، ئىشىك ئالدىدا چىرايى سەپكۈن
 بېسىپ كەتكەن ئوتتۇرا بوي، تەخمىنەن ئوتتۇز ياشلار

چامسىدىكى بىر ئايال پۇرقرىتىپ تاماكا چېكىپ تۇرغانىكەن. ئۇ دەرھال ئايال ساقچىنى كۆرۈپ قولىدىكى تاماكىسىنى يەرگە تاشلاپ دەسسەپ ئۆچۈرگەندىن كېيىن بىردە ھېلىقى ساقچىغا، بىردە جەۋھەرگە قاراپ بوينىنى ھەييارلىق بىلەن قىسىپ قويدى.

— گۈرۈپپا باشلىقىڭلار بارمۇ؟ — دېدى ئايال ساقچى ئۇنىڭغا قاراپ.

— دوكلات، يېتەكچى! ئۇ بايىلا ھويلىغا چىقىپ كەتكەن، — دېدى ئۇ تىككىدە تۇرۇپ.

— بۇنىڭ ئىسمى جەۋھەر، — دېدى ساقچى ئۇنىڭغا قاراپ، — بۈگۈندىن باشلاپ ئۇ سىلەرنىڭ ئەزايىڭلار، مۇشۇ ياتاققا ياتىدۇ، ئۇنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇڭلار.

— خوپ! — دېدى ئۇ ئايال ساقچىغا قاراپ، — چوقۇم ياخشى ئورۇنلاشتۇرىمىز، خاتىرجەم بولسىلا، يېتەكچى.

— سەن ئەمدى بۈگۈندىن باشلاپ مۇشۇ ياتاقنىڭ ئەزاسى، بۇ يەرنىڭ تۈزۈمىگە ئاڭلىق بويسۇنۇپ ئىدىيەڭنى ياخشى ئۆزگەرتىپ ياراملىق بىر ئەزا بولۇشقا تىرىشقىن، قالغان گەپنى گۈرۈپپا باشلىقىڭلار ساڭا چۈشەندۈرۈپ قويدۇ، — ئايال ساقچى گېپىنى تۈگىتىپ كېتىپ قالدى.

— قېنى ئەمىسە يېڭى كېلىنچەك، ھۇجرىغا مەرھەمەت، — دېدى سەپكۈن يۈزلۈك ئايال جەۋھەرگە قاراپ ھەييارلىق بىلەن كۆز قىسىپ.

جەۋھەر ئۆزىنىڭ بولغۇسى ياتقىمغا كىرىپ كەلدى. ياتاق خېلىلا چوڭ بولۇپ، ئاستى — ئۈستى ياتىدىغان سەككىز كارىۋات قويۇلغانىكەن. بۇ ياتاق پاكىز تازىلىنىپ، ياخشى سەرەمجانلانغان بولغاچقا ئۇنىڭ

دېلىغۇللىقتا تۇرۇۋاتقان كۆڭلى سەل ئارام تاپقاندا
بولدى. يېڭى بىر مېھماننىڭ كەلگىنىنى كۆرگەن بىر
نەچچە ئاياللار ياتقان ئورنىدىن ئىتتىك تۇرۇشۇپ
جەۋھەرنىڭ يېنىغا كېلىشتى.

— ۋاھ، قاراڭلار ھەي، بىزنىڭ ياتاققا ناھايىتى ئوماق
پەرىدىن بىرسى كەپتىغۇ، — دېدى چاچلىرى چۇۋۇلغان
ئاقپىشما كەلگەن يۇمىلاق يۈزلۈك بىر چوكان تىللىرىنى
چاكىلدىتىپ، — ھە، رىزۋان، بۇ پەرىنى نەدىن تېپىپ
كەلدىڭ؟

ئۇ جەۋھەرنىڭ بېشىدىن تارتىپ ئايىغىغىچە بىر قۇر
قارىۋەتكەندىن كېيىن تېخىچە نېمە قىلىشنى بىلمەي
ئىشىكتىن كىرىپلا تۇرۇپ قالغان جەۋھەرنىڭ قولىدىكى
سومكىنى ئالدى.

— رىزۋان، — دېدى ئۇ سەپكۈن يۈزلۈككە قاراپ
كۆزىنى قىسىپ قويۇپ، — بايا سەن بۇ پەرىنى يېڭى
كېلىنچەك دېگەندەك قىلىۋېدىڭ، ئۇنى كىمگە
توغرىلىدىڭ، مېنىڭچە بۇ يېڭى كېلىنچەك ماڭا لايىق
كېلىدىغاندەك تۇرىدۇ، ئۇ مېنىڭ تېگىمدە ياتسۇن.

— ۋاھ، ئەجەب كۆزۈڭ ئۆتكۈر جۈمۈ سېنىڭ! — دېدى
ھېلىقى رىزۋان ئىسىملىك سەپكۈن يۈزلۈك قىز ئۇنىڭ
دولىسىغا قېقىپ قويۇپ، — ھېلى خان ئاچمىز كەلسە
سەندىن تارتىۋالارمىكىن. توختا، بىز ئاۋۋال
كېلىنچەكنىڭ تويلىق كىيىملىرىنى كۆرۈپ باقايلى.

رىزۋان ئاقپىشماقنىڭ قولىدىن سومكىسىنى ئېلىپ
ئۇنىڭ سىيرىتمىسىنى سىيرىپ ئاچتى — دە، قىزىل
رەڭلىك پوپايىكىنى قولغا ئالدى.

— مانا ماۋۋسى قىزىمىزنىڭ تويلىق پوپايىكىسىكەن،
تۈركىيەنىڭ.

— مانا ماۋۇ كۆڭلەك رۇسىيەنىڭ كەن، — دېدى
ئاقپشماق ناۋات رەڭلىك كۆڭلەكنى ئېگىز كۆتۈرۈپ.
— مانا ماۋۇ ۋال — ۋال پارقىراپ كۆزنىڭ يېغىنى
يەۋاتقىنى، — دېدى رىزۋان خورما رەڭ ئىچ كۆڭلەكنى
قولغا ئېلىپ، — كوربىيەنىڭ ئەڭ ئېسىل دۇردۇن
ياغلىقىكەن.

— ھەي ساراڭ، بۇ ياغلىق ئەمەس، ئىچ كۆڭلەككە نغۇ، —
دېدى ئاقپشماق ئۇنىڭ قولىدىن كۆڭلەكنى تارتىۋېلىپ.
— مانا ماۋۇسى ئامېرىكىنىڭ كالتە ئىشتىنى،
قاراڭلار سىيرىتمىسى بار كەن، — دېدى رىزۋان
كىچىكرەك كەلگەن بىر سىيرىتمىلىق لاتا سومكىنى
ئېگىز كۆتۈرۈپ، — كېلىنچەك تاسادىپى خاپا بولۇپ
قالسا ماۋۇ سىيرىتمىسىنى ئېتىپلا قۇلۇپ سالىدۇ، ئۇ
چاغدا ئىشىك چاتاق. ئۇنىڭغا باش قويۇپ بولۇشىغا
يالۋورماقتىن باشقا ئامالنىڭ يوق، ئۇ چاغدا گېلىنىڭ قۇرۇپ
كەتكۈچە يالۋورۇپمۇ ئاچقۇچنى ئالماي ساراڭ بولسەندە
ئەمدى.

جەۋھەر ئۇلارنىڭ قىلىشىۋاتقان چاقچاقلىرىدىن بىر
خىل يېقىنچىلىقنى سەزگەن بولسىمۇ، بۇ چاقچاقلارنىڭ
بارغانسېرى لاۋزىلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ يۈزى
ۋىلىدە قىزاردى — دە، سومكىغا ئېسىلدى.

— بولدى قىلساڭلارچۇ سادىغاڭ كېتەيلەر، — دېدى
جەۋھەر ھۈپپىدە قىزارغان ھالدا، — ھەممىمىز ئايال
كىشىغۇ، گەپلىرىمىز چەكتىن ئېشىپ كېتىۋاتىدۇ.

— ۋوي، قاراڭلار بىزنىڭ كېلىنچەكنى! — دېدى
ئاقپشماق جەۋھەرنى كۆرسىتىپ، — خۇددى ئانارنىڭ
دانىسىدە كلا قىزىرىپ كېتىۋاتىدۇ، مانا ئىپتىتى بىلەن

ياشايدىغان قىز دېگەن. قىز بالا دېگەن مۇشۇنداق نومۇسچان، تارتىنچاق بولغىنى ياخشى جۇمۇ، بولمىسا ئەر كىشى دېگەن يۈزى قېلىنلار مۇشۇنداق پەيتنى تاپقاندا ھاپ ئېتىپ يەۋېتىشتىن يانمايدۇ جۇمۇ. بەللى، مەن ئۆزۈمگە ناھايىتى ياخشى جورا تاللاپتىمەن، مانا مۇشۇنداق قىزلارلا ئەڭ كىشىچىلىك خوتۇن بولىدۇ. تارتىنماڭ، خېنىم، بۇلارنىڭ ھەممىسى بىزنىڭ ئۆيىنىڭ ئادەملىرى... ھازىرچە تويۇق كىيىملەر شۇنچىلىك بولسۇن، قالغىنىنى سىز ھامىلىدار بولغاندا ئالىمەن، بۆشۈك تويىڭىزدا ئۈزۈك، ھالقا، ئوغلىمىزنىڭ خەتنە تويىدا ئالتۇن بىلەزۈك بىلەن جانان قاچا ئېلىپ رازى قىلىمەنغۇ سىزنى جېنىم قوزام.

— قوزام دەپ كەتكىنىڭنى قانداق قىلاي، — دېدى رىزۋان ئۇنىڭغا قاراپ، — ئاغزىڭدىن سۆيۈملۈكۈم، قەدىرلىكىم دېگەندەك گەپلەر چىقمامدۇ، شۇنداق چىرايلىق بىر پەرىنى ھايۋانغا ئوخشىتىپ كەتكىنىنى... جەۋھەر تېرىككەنچە ئۇلار كۈلۈشۈپ ياتاقنى كۆتۈرۈۋەتكۈدەك داۋرائى سېلىشىۋاتقاندا تويۇقسىز ئىشىك تاراڭغىدە ئېچىلىپ چاچلىرىغا ئاق ئارىلىغان، ئوتتۇرا بوي، بۇغداي ئۆڭلۈك بىر ئايال كىرىپ كەلدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى كۆككە مايىل قارا بولۇپ، قاپقىدىن مۇز يىغىپ تۇراتتى. ئالاھىزەل ئەللىكىنىڭ قارىسىنى ئالغان بۇ ئايالنىڭ ئىككى مەڭزى توقاچتەك قىزارغان، ئۆزى بەك سېمىز بولمىسىمۇ، لېكىن يېڭىدىن ھامىلىدار ئاياللارنىڭكىدەك كىچىككىنە كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان قورسىقى ماڭغاندا ئىككى ياققا سىلكىنەتتى. چىلگىدەك كۆتۈرۈلگەن كۆكسى لېپىتىك تاقالمىغان

بولغاچقا قورسقى ئۈستىدە لىغىلداپ بۇ ئايالنى خۇددى ياپونىيەنىڭ رۇداۋ چېلىشچىلىرىدەك بەھەيۋەت كۆرسىتەتتى. لېكىن ئۇنىڭ ئەر كىشىنىڭكىدەك بۇغدىيىكى پۇلتىيىپ چىققان بولغاچقا گەپ قىلغاندا تىرەپ كېتىۋاتقاندا كۆرۈنەتتى.

— ھە، بۇ يەردە نېمە ئىش بولدى؟ — دېدى ئۇ ھەممەيلەنگە بىر قۇر قاراپ چىقىپ، — بۇ يەر خۇددى كېچىلىك دىسكوخانىدەكلا قايىناپ كېتىپتىغۇ — ھە، ماۋۇ يېڭى كەلگۈندىنى قارشى ئېلىۋاتقان ئوخشاماسىلەر؟

— ھە، شۇنداق، خان ئاچا، — دېدى رىزۋان ئىتتىكلا ئۇ ئايالنىڭ يېنىغا بېرىپ، — بۇ ياق بىزنىڭ گۇرۇپپىغا يېڭىدىن تەقسىملەنگەن قىزكەن، شۇنى قارشى ئېلىۋاتىمىز، قېنى، خان ئاچا، بۇ ياققا كېلىپ ئولتۇرسىلا.

رىزۋان ئۇنى يان تەرەپتىكى كارىۋاتقا تەكلىپ قىلىپ ئولتۇرغۇزغاندىن كېيىن يانچۇقىدىن تاماكا ئېلىپ ئۇنىڭ ئاغزىغا قىستۇردى — دە، چاقماق چىقىرىپ تاماكىسىنى تۇتاشتۇرۇپ بەرگەندىن كېيىن يانغا ئۆتۈپ تۇردى.

بۇ ئايال تۇتاشتۇرۇلغان تاماكىنى تازا قاتتىق شوراپ ئېغىز — بۇرۇنلىرىدىن ئىس چىقىرىپ جەۋھەرنىڭ بېشىدىن ئايغىغىچە بىر قۇر قارىۋەتتى — دە، يان تەرەپكە قارىتىپ چىرتىدە تۈكۈرۈۋەتكەندىن كېيىن قاپقىنى تۇرۇپ جەۋھەرنىڭ كۆزىگە تىكىلدى.

— ھە، ئېيتە، ئىسمىڭ نېمە سېنىڭ؟ — دېدى ئۇ قوپاللىق بىلەن.

— جەۋھەر .

— داداڭنىڭ ئىسمىچۇ؟

— دادام ئۆلۈپ كەتكەن، — دېدى جەۋھەر بۇ يەردىمۇ يەنە شۇنداق سوراققا دوچ كېلىۋاتقانلىقىدىن خورسىنىپ تۇرۇپ، — بۇ يەردە رەھمەتلىك دادامنىڭ ئىسمىنى ئاتا پۇتنىڭ روھىنى قورۇندۇرغۇم يوق .

— بەللى، — دېدى ئۇ ئايال جەۋھەرگە قاراپ باش بىرىپ، — ئىنتايىن ياخشى گەپتىن بىرنى قىلىدىڭ، ئۆلگەنلەرنى ئەسلىسەك بولىدۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ روھىنى قورۇندۇرساق زادى بولمايدۇ، ھە، ئېيتە، نېمە جىنايەت بىلەن كىردىڭ؟

— ئادەم ئۆلتۈرۈپ قويۇپ...

— نېمە؟ — دېدى ئۇ تاماكىسىنى يەرگە تاشلاپ ئورنىدىن تۇرۇپ، — سەن تېخى ئادەم ئۆلتۈردۈڭمۇ؟ ھەي، ئېغى يوق ئىشتاندىن ئەمدىلا قۇتۇلغان بىر شۈمتەك ئادەم ئۆلتۈردۈم دېسە كىم ئىشىنىدۇ، سىلەر ئىشىنەمسىلەر .

يان تەرەپتە خان ئاچىسىنىڭ جەۋھەرنى سوراق قىلىشىنى تاماشا قىلىپ تۇرغانلار قاقاھلاپ كۈلۈشۈپ كەتتى، ھېلىقى ئايال يەنە بىر تال تاماكا تۇتاشتۇرۇپ چېكىپ ئۆلتۈرۈپ جەۋھەرگە قايتا نەزەر تاشلىدى .

— ھە، ئېيتە، ئادەم ئۆلتۈردۈم دەيسەن، زادى كىمنى ئۆلتۈردۈڭ؟

— ئۆگەي دادامنى ئۆلتۈردۈم .

— ۋاھ، ئۆزى مۇشتەك بولغىنى بىلەن يۈرىكى قاپتەك بار كىنە بۇنىڭ، — دېدى ئۇ قولنى شىلتىپ تۇرۇپ، — ئۆگەي دادىسىنى ئۆلتۈرۈپتۇ ماۋۇ يىڭناغۇچ .

بىلىپ قوي، سەن ئۆگەي داداڭنى ئۆلتۈرگەن بولساڭ
مەنچۇ قوينۇمدا ياتقان ئېرىمنى ئۆلتۈرۈپ يەتتە پارچە
قىلىۋەتكەن.

جەۋھەر بۇ گەپنى ئاڭلاپ بەدىنىگە يېنىك تىترەك
ئولىشىۋاتقانلىقىنى سەزدى، دېمىسىمۇ ئېرىنى ئۆلتۈرۈپ
يەتتە پارچە قىلىشقا قولى بارغان بۇ ئايال ئۇنىڭغا
چۆچەكلەردىكى يالماۋۇز موماينى ئەسلەتكەندى: «توۋا!
مۇشۇنداق بىر ۋەھشىي ئايال بىلەن بىر ياتاققا يېتىش
نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق ئىش - ھە!»

جەۋھەر ئۇنىڭغا قارىغانچە بەدىنى تىكەنلىشىپ
كېتىۋاتاتتى. ئۇ كەينىگە ئورۇلۇپ ئىشىك تەرەپكە مېڭىپ
ئىشىكنى تارتتى، لېكىن ئىشىك تاقاق ئىدى، ئۇ
ئىشىكنى تاراقشىتىپ ئورۇپ ۋارقىردى:

— ئادەم بارمۇ؟ كېلىڭلار، مېنى ھازىرلا ئېتىۋېتىڭلار،
مېنىڭ ياشغۇم يوق.

— نېمىگە ۋارقىرايسەن؟ — دېدى بىر ئايال ساقچى
ئىشىكنى ئېچىپ.

— مېنى ھازىرلا ئېتىۋېتىڭلار، — دېدى ئۇ ساقچىغا
قاراپ.

— سېنى ھازىرلا ئاچىقىپ ئېتىۋەتكىلى قوشقاچ
بولمىساڭ، — دېدى ھېلىقى ساقچى ئۇنىڭغا سەت ئالايدىغان
ھالدا، — ئەجىلنىڭ تېخى توشمىدى، تولا ۋارالڭ - چورۇڭ
قىلماي ئورنۇڭغا قايت! قالايماقچىلىق چىقارماي ياخشى
ئۆزگىرىشكە تىرىش، ھەي جېنەستەم، قېنى سەن، ماۋۇ
ئادىمىڭنى باشقۇرمامسەن؟

— مانا مەن، يېتەكچى، — دېدى باياتىن جەۋھەرنى
سوراق قىلىۋاتقان ھېلىقى ئايال ئىتتىك يىتىپ

كېلىپ، — بۇنىڭغا ياتاقنىڭ تۈزۈملىرىنى تونۇشتۇرۇۋاتقاندىم، توساتتىنلا ساراڭدەك ۋارقىراپ كېتىۋاتىدىغۇتاك.

— ياخشىراق باشقۇر بۇنى، بۇمۇ ساڭا ئوخشاش ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنىپ ئىككى يىل كېچىكتۈرۈلگەن قاتىل، ياخشى ئىشلەپ ئىپادىسى ئوبدان بولسا ئېتىلمايدىغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ قوي بۇنىڭغا.

— چۈشەندىم، يولداش يېتەكچى، — دېدى ئۇ ئايال ساقچىغا يۈزلىنىپ، — مەن ئۇنىڭغا ياخشى چۈشەندۈرۈپ قويىمەن.

ئايال ساقچى ئىشكنى يېپىپ كېتىپ قالدى، جەۋھەر ئىشكنىڭ يېنىدا مۈشۈكتەك شۈمشىيىپ تۇرۇپ قالدى، چۈنكى ئۇ شۇ تاپتا قاتتىق سوغۇقتا دالادا قالغان مالچىدەك دىر — دىر تىترەپ كەتكەندى. ياتاقلىكلەر ۋە ھېلىقى ئېرىنى ئۆلتۈرۈپ يەتتە پارچە قىلىۋەتكەن ئايالنىڭ ئۇنىڭغا سوغۇق نەزەردە قاراپ تاماكا چېكىشلىرى تېنىنى شۈركۈندۈرۈۋەتكەندى.

— بۇياققا كەل! — دېدى ھېلىقى ئايال ئۇنىڭغا بۇيرۇق نەزىرىدە قاراپ، — ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلدى دېسلا شۇ ھامان ئاچقىپ ئېتىۋېتىدىغان ئىش يوق جاھاندا، ئېتىۋەتسىلا ھەممىدىن بىراقلا قۇتۇلمەن دېگەنمىدىڭ، بۇياققا كەل دەۋاتىمەن ساڭا.

جەۋھەر ئۇنىڭ ئاخىرقى بۇيرۇقىدىن چۆچۈپ يېنىغا كەلدى، چۈنكى بۇ ئايالنىڭ گەپلىرى قوپاللاشقىلى تۇردى.

— ماۋۇ يەردە ئولتۇر، — دېدى ئۇ ئۆزىنىڭ ئالدىدىكى كارىۋاتنى كۆرسىتىپ.

جەۋھەر ئىتائەتمەنلىك بىلەن ئۇنىڭ ئالدىدا
ئولتۇردى.

— مەن ساڭا بىزنىڭ ئائىلىنىڭ ئەزالىرىنى
تونۇشتۇرۇپ قوياي،— دېدى ئۇ تاماكىسىنى قاتتىق
شوراپ ئۇنى يەرگە تاشلىۋەتكەندىن كېيىن جەۋھەرگە
يۈزلىنىپ،— بۇنىڭدىن كېيىن بىز مۇشۇ ياتاقتا
ئولتۇرغان يەتتە ئايال ئاچا — سىڭىل بولۇپ ئۆتۈمىز،
قالغانلىرى باشقا مىللەتنىڭ ئادەملىرى، ئۇلار بەربىر
سەن بىلەن يېقىن تۇرمايدۇ، چۈنكى بۇلار بۇ يەرگە
كىرگەندىن كېيىن خۇددى كۆندۈرۈلگەن ئۆي
مۈشۈكىدەك ياۋاشلىشىپ تۇرمىدىن بېرىلگەن تامىقىنى
جىم ئولتۇرۇپ يەپ، بۇيرۇغان ئىشنى جايىدا قىلىپ
يېتەكچىلەرنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشىپ تېزىرەك
چىقىپ كېتىشنى ئويلىشىدۇ. بىز ئويلىمادۇق،
ئەلۋەتتە ئويلايمىز، كىمنىڭ كۈنىنىڭ سېرىقىنى كۆرۈپ
ئەرگىن ياشىغۇسى يوق دەيسەن، لېكىن بىزنىڭ چاچى —
پاچى ئىشلىرىمىز تولا، بەزىدە كۆنىمگەن تايىدەك
چاچراپمۇ قويىمىز.

جەۋھەر بۇ ئايالنىڭ سۆزلىگەنچە يىپ پومزىكىدەك
ئۇزىراپ كېتىۋاتقان سۆزلىرىنى ئاڭلاپ ئەمدى ئۇنىڭغا
ئانچە قورقۇنچلۇق بىلىنمىدى. لېكىن، ئېرىنى ئولتۇرۇپ
يەتتە پارچە قىلىۋەتكەنلىكى ئېسىگە كەلسىلا بەدىنى
يېنىك تىترەپ كېتەتتى. ئۇ ئايال سۆزلەۋاتقاندا گېپىگە
لوقما تاشلىغان ھەرقانداق ئادەمنى بوغۇپلا قويدىغاندەك
ئەلپازدا ئولتۇرغاچقىمىكىن، جەۋھەر ئەنسىز خىياللارغا
ئەسىر بولۇپ ئولتۇراتتى.

— خان ئاچا،— دېدى رىزۋان تۇيۇقسىزلا جەۋھەرنىڭ

خىيالىنى بىلىپ قالغاندەك ئۇنىڭ گېپىگە لوقما تاشلاپ، — بايا سىز بىز ئاچا - سىڭىللارنى تونۇشتۇرىمەن دەۋاتاتتىڭىز، گېپىڭىز ئەجەب شاخلاپ كېتىۋاتىدىغۇ.

— گەپكە قوشۇق سالما، — دېدى ئۇ ئايال رىزۋانغا قاراپ سەت ئالىيىپ، — قېنى ھېلىقى سېسىق تاماكاندىن بىرنى تۇتاشتۇر، مۇنۇ قىزچاق ئىش كۆرمىگەن قىزكەن، ئۇنى ئاستا - ئاستا كۆندۈرمىسەك ھېلى بېشىنى تامغا سوقۇپ ئۆلۈپ بەرمىسۇن بىزگە.

رىزۋان دەرھال يانچۇقىدىن بىر تال تاماكا چىقىرىپ ئۇنى تۇتاشتۇرۇپ ئايالغا تۇتقۇزدى، ئۇ ئايال تاماكنى قاتتىق شوراپ ئىسنى جەۋھەرگە قارىتىپ پۈۋلىگەندىن كېيىن ئەتراپقا قاراپ قويدى. ئەتراپىدا تۇرغانلار ئۇنىڭ نېمە قىلىدىغانلىقىنى بېلىش ئىستىكىدە ئىككىسىگە قاراپ تۇرۇشاتتى، ئاچچىق تاماكا ئىسى جەۋھەرنى بىردىنلا ئېغىر زۇكام بولغان كىشىدەك ئاۋۋال چۈشكۈرتۈپ، ئاندىن يۆتەلدۈرۈشكە باشلىدى.

— ھا - ھا - ھا! — ئۇ ئايال خۇددى ئەر كىشىلەردەك پۈتۈن بەدىنىنى سىلكىپ تۇرۇپ قاقاھلاپ كۈلۈۋەتتى، — مانا دېمىدىممۇ، بۇ تېخى ئەمدى ئۇچۇرما بولغان قۇشتەك جانسىز، يېڭى تۇغۇلغان بوۋاقتەك پاكىز، ئايىغى چىقمىغان بالىدەك قورقۇنچاق، سوغۇق كۆرمىگەن تايىدەك ئاجىز نېمىكەن. قاراڭلار، تاماكاننىڭ ئىسنى مۇنداقلا پۈۋلەپ قويسام زۇكام بولۇپ قالدى بۇ بايقۇش، قارىغاندا ئاتا - ئاناڭ سېنى پارنىكتا باققان ئوخشىمامدۇ؟

— مەن... مەن... — دېدى جەۋھەر دۇدۇقلىغان ھالدا، — مۇشۇ تاماكا ئىسىدىن بەك قورقىمەن.

— قورقما، بۇمۇ يامان نەرسە ئەمەس، بىزمۇ بۇنى چېكىپ كۆرمىگەن، مانا مۇشۇ يەرگە سولانغاندىن بۇيان ئىچ پۇشۇقىمىزنى چىقىرىمىز دەپ چېكىپ ئۆگىنىپ قالدۇق، — دېدى ھېلىقى ئايال تاماكىسىنى خۇددى ئەر كىشىلەردەك قاتتىق شوراپ ئېغىز — بۇرۇنلىرىدىن تۈتۈن چىقىرىپ، — بولدى، گەپنى ئۇزارتماي، ئەمدى ماۋۇ ئاچىلىرىڭنى تونۇشتۇرۇپ قويماي، بۇ ياتاقتا سەندىن كىچىكى يوق ئوخشايدۇ، ھە راست، نەچچىگە كىردىڭ ئۆزۈڭ؟

— بۇ يىل ئون سەككىزگە كىردىم، ئاچا، — دېدى جەۋھەر ئەمدى ئۆزىگە سۆزلەش نۆۋىتى كەلگەندەك ئېغىز ئۇھ تارتىۋېتىپ، — ئون سەككىز يېشىمدا قاتتىق بولۇپ بۇ يەرگە كىرىپ قېلىشىمنى ئويلايمۇ باقمىغاندىم.

— خان ئاچا دېگىن، — دېدى رىزۋان ئۇنىڭغا قاراپ، — بولمىسا خان ئاچىمىزنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرۈپ قويسەن.

— كەچۈرۈڭ، خان ئاچا، — دېدى جەۋھەر ئېرىنى يەتتە پارچە قىلىۋەتكەن ئايالنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرۈپ قويماسلىق ئۈچۈن دەرھال جاۋاب قايتۇرۇپ.

— كېرەك يوق، — دېدى ئۇ ئايال قولىنى سىلكىپ، — بۇ قېرىندىشىمىز تېخى ئەمدىلا كىردى بۇ يەرگە، ئۇ بۇ يەرنىڭ ئەلىمى — تەلىمىنى بىلىپ بولغۇچە ئۇنىڭ بەزى ناشايان گەپلىرىنى كەچۈرۈۋېتىمىز، ئەمدى مەن تونۇشتۇرۇشنى باشلايمەن. مۇنۇ سەپكۈن يۈزلۈك قىزىمىزنىڭ ئىسمى رىزۋان، كېچىسى ئەرلەرگە ھەمراھ بولىدىغان ئىشنى قىلىۋېتىپ تۇتۇلۇپ قالغان، نېمە ئۈچۈن تۇتۇلغىنىڭنى دەيمۇ — يە؟

— بولدىلا، خان ئاچا، — دېدى رىزۋان ئۇنىڭغا قاراپ، — قالغان قىسىملىرىنى بىز ئالدىرىماي دېيىشىۋالسىمىز، باشقىلارنى تونۇشتۇرۇڭ ئەمدى.

— بوپتۇ، سەنمۇ ھازىر خىجىل بولۇشنى ئۆگىنىپسەن، ياخشى. ئۇ ئون يىللىق كېسىلگەن، يەنە بەش يىلى قالدى، — دېدى ئۇ ئايال سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — مۇنۇ ئوماققىنە ھىجىيىپ تۇرغان ئاقپىشماقنىڭ ئىسمى ئايگۈل، زەھەر سودىسىغا ئارىلىشىپ قېلىپ يۈز گىرام زەھەر بىلەن قولغا چۈشكەن، بۇمۇ ئون يىللىق كېسىلگەن، يەنە يەتتە يىل ياتىدۇ بۇ ياتاقتا، مۇنۇ بىزگە مولۇندەك تىكىلىپ ئولتۇرغان ئايالنىڭ ئىشى بەك ئېغىر، ئۇ نارەسىدىلىرىمىزنى ئالداپ ئىچكىرىگە توشۇپ سودا قىلىپ پۇل تاپقان مەككەلارنىڭ بىرى، ئىسمى قۇرباننىسا، يىگىرمە يىللىق كېسىلگەن، يەنە ئون سەككىز يىل ياتىدۇ بۇ بىچارە بايقۇش، ئۇنى بالىسى يوقالغان ئانىلارنىڭ قارغىشى تۇتقانمىكىن تۇيۇقسىزلا بىر پۇتى نىمجان بولۇپ قېلىپ ئاقساق ماڭىدىغان...

— ھۇ- ھۇ، — قۇرباننىسا ئۇنىڭ سۆزى ئاخىرلاشمايلا ھۆڭگۈرەك تارتىپ يىغلاپ كەتتى، — جېنىم خان ئاچا، بولدى قىلسىلا، مېنىڭ يۈرەك يارامنى تاتلىمىسىلا، مەن ھازىر ئاشۇ قىلغانلىرىم ئۈچۈن نەچچە مىڭ قېتىم توۋا دەپ، بەش ۋاق نامازنى تەرك قىلماي ئالادىن گۇناھمنى تىلەۋاتىمەن، ئۇلۇغ ئاللا چىن دىلىدىن توۋا قىلغۇچىلارنى كەچۈرۈۋېتىدىكەن، توۋا - ئىستىغپارنى مەن كۈنىگە نەچچە مىڭ قېتىم ئوقۇۋاتىمەن، قارىسىلا، شۇڭا مېنى تونۇشتۇرغاندا

ئۇنداق قاتتىق گەپ بىلەن تونۇشتۇرمىسىلا جېنىم خان
ئاچا.

— بولدى، بولدى، — دېدى ئۇ ئايال قولىنى سىلكىپ
تۇرۇپ، — بۇ يەردە ماڭقاڭنى ئېقىتىپ يىغلاپ بەرمەي
نامىزىڭنى ئوقۇ، لېكىن زە ناماز ئوقۇۋاتقىنىڭنى
يېتەكچىلەر كۆرۈپ قالمىسۇن، گۇناھ قىلغاندىكىن
ئۇنىڭ جازاسىنى مۇشۇنداق تارتىدىغان گەپ، چىن
دىلىڭدىن چىقىرىپ ئوقۇغىن ناماز دېگەننى، ياسالمىلىق
قىلما.

— بولىدۇ ئەمەسە، مەن نامىزىمنى ئوقۇۋېرەي، — ئۇ
قوللىنىڭ دۈمبىسى بىلەن ياشلىرىنى سۈرتۈپ كەينىگە
يېنىپ دىڭگۈسلىغان پېتى بۇلۇڭدىكى كارىۋات تەرەپكە
كەتتى.

— ئەمدى ماۋۇ ئىككى بايقۇشنى تونۇشتۇرۇۋېتەي، —
ھېلىقى ئايال سۆزىنى قايتا باشلىدى، ئۇ رىزۋاننىڭ
يېنىدا تۇرغان پاكار بويلىق بۇغداي ئۆڭ، قىر قىم
چاچلىق ئىككى قىزنى كۆرسىتىپ، — بۇ ئىككىسى
شېرىك جىنايەتچى، ماۋۇ كۆزى كىچىكرەك قوشۇما
قاشنىڭ ئىسمى دىلرەبا، ئۇ توردا قىلتاق قۇرىدىغىنى،
ماۋۇ يېنىدىكىسىنىڭ ئىسمى گۈلزىبا، ئۇ قىلتاققا
چۈشكەن ئەرلەرنى بابلايدىغىنى. ئۇلار توردىكى ھېلىقى
كوت - كوت دېگەن نەرسە بىلەن پاراڭلىشىپ،
مۇھەببەتلىشىش ئۇسۇلى ئارقىلىق شەھۋانىي نەپسى
كۈچلۈكرەك، پۇلدار ئەرلەرنى قىلتاققا چۈشۈرۈپ
ئۆزلىرىنىڭ ئاجايىپ سېھىرلىك ئاۋازلىرى، ناز -
كەرەشمە پاراڭلىرى بىلەن گول ئەرلەرنى قاقتى -
سوقتى قىلىش ھېسابىغا بېيىش يولىنى تاللىۋالغان.

«ئالدامچىنىڭ قۇيرۇقى بىرتۇتام» دېگەندەك ئۇلار ئۇقۇشماستىنلا توردىكى مۇشۇنداق جىنايەتچىلەرگە زەربە بېرىدىغان بىر ساقچىغا قىلتاق قويغانىكەن، ئاخىرى ئۆزى قۇرغان قاپقانغا ئۆزى چۈشۈپ قېلىپ بەش يىللىقتىن كېسىلىپ مۇشۇ يەردە يېتىۋاتقىلى ئەمدى ئىككى ئاي بولدى. بۇ ئىككىسىنىڭ بۇ يەردە يەنە تۆت يىل ئون ئايلىق ۋاقتى بار. ئەمدى ئۆزۈمنى تونۇشتۇرسام، مېنىڭ ئىسمىم جېنەستەم، مۇشۇ ياتاقنىڭ، ياق، مۇشۇ گۇرۇپپىنىڭ باشلىقى، شۇڭا ئۇلار مېنى خان ئاچا دەپ ئاتىشىدۇ، دېمىسىمۇ مەن بۇ جاينىڭ ئاش - تۈزىنى يەۋاتقىلى نەق ئون يىل بولدى، ئوتتۇز بەش يېشىمدا كىرگەن بۇ يەرگە، مانا قىرىق بەشكە كەلدىم، لېكىن زە ئاتىشىغا كىرگەن مومايدەك چاچلىرىمغا ئاق كىرىپ چىرايلىرىم كۈزلۈك قوغۇندەك تۈرلىشىپ كەتتى، مەن ساڭا بايا دېگىنىمدەك مېنى ھارغۇچە ئازابلان ھېچ ئارامىنى قويمىغان، ئۆيىمىزگە چاشقان كىرسىمۇ يامانلاپ چىقىپ كەتكۈدەك ھالىغا چۈشۈرۈپ قويغان ئاشۇ قىمارۋاز، ھاراقكەش ئېرىمنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ يەتتە پارچە قىلىۋەتكەنلىكىم ئۈچۈن ئۆلۈم جازاسى بېرىپ ئىككى يىل كېچىكتۈرۈش ھۆكۈمى چىقىرىلغانىدى، يەنە سەككىز يىل ياتسام ئاللا خالىسا چىقىپ كېتىمەن بۇ جايدىن.

— ئۇنداق بولسا ئۆلۈم جازاسى بېرىپ ئىككى يىل كېچىكتۈرۈش دېگەن ھۆكۈم ئىككى يىلدىن كېيىن ئاتىدۇ دېگەن گەپ ئەمەسكەندە، — دېدى جەۋھەر ئۇنىڭغا قاراپ ھەيرانلىق نەزىرى بىلەن قاراپ، — ئەمىسە ئون سەككىز يىلدىلا بۇ يەردىن چىقىپ كېتىدىكەنسىزغۇ؟!

— ئۆلۈم جازاسى بېرىپ ئىككى يىل كېچىكتۈرۈلدى دېگەن ھۆكۈم سېنىڭ جېنىڭنىڭ ساقلىنىپ قالغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ، — دېدى جېنەستەم ئۇنىڭغا قاراپ ئېغىر خورسىنغان ھالدا، — لېكىن سەن ئاشۇ ئىككى يىل جەرياندا ناھايىتى ياخشى ئىشلەپ ھۆكۈمنى مەڭگۈلۈككە ياكى يىگىرمە يىللىققا چۈشۈرۈشۈڭ كېرەك، شۇنداق قىلالساڭلا سەن يەنە ئەركىنلىككە ئېرىشەلەيسەن، ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىندى دېسلا ئاچقىپ ئاتىدۇ دېگەن خىيال بىلەن كىرىپسەندە بۇ يەرگە، شۇنىڭدىن قارىغاندا قانۇندىن پەقەت ساۋاتنىڭ يوق چوڭ بولغان نېمىكەنسەن — ھە، مەكتەپتە قانچە يىل ئوقۇدۇڭ سەن؟

— باشلانغۇچنى پۈتكۈزگەن، — دېدى جەۋھەر ھۈپپىدە قىزىرىپ.

— نېمىشقا تولۇقسىز ياكى تولۇققىچە بولسىمۇ ئوقۇمىدىڭ؟

— ئۆگەي دادام ئوقۇغىلى قويمىدى، — دېدى جەۋھەر بېشىنى تۆۋەن سالغان ھالدا، — مېنىڭغۇ ئالىي مەكتەپكىچە ئوقۇغۇم بار ئىدى، لېكىن ئۇ: «قىز بالىغا ئۇنچىۋالا ئوقۇشنى كىم قويۇپتۇ، ئىشلىسۇن، بىكار نان يەپ ياتىدىغان بۇنداق ئاقنانچىلارنى بېقىۋېرەمدىم» دەپ مەكتەپكە بارغىلى قويمىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە بىزدەك نامرات دېھقانلارغا بۇ پۇرسەت كەلمەيدىكەن، پۇرسەتنى كەلتۈرسەكمۇ ئالىي مەكتەپنىڭ ئوقۇش پۇلىنى كۆتۈرۈپ بولغىلى بولمايدىكەن، شۇڭا ئون ئىككى يېشىمدىن باشلاپلا ئېتىزدا ئەمگەك قىلدىم. ئۆزۈمنىڭ دادىسى بولغان بولسا مېنى ھەرگىز ئېتىز ئىشىغا سالمىغان

بولاتتى، ئۇ: «قىزىم ئۈرۈمچىدىكى ئالىي مەكتەپلەردە ئوقۇپ شائىر بولىدۇ، مەن قىزىمنى خۇدايىم بۇيرۇسا ئۈرۈمچىدىكى ئەڭ ياخشى ئالىي مەكتەپلەردە ئوقۇتۇپ كادىر قىلىمەن» دەپ ماختىنىپلا يۈرىدىغان، ئەگەر ئۇ قاتناش ھادىسىسىدە ئۆلۈپ قالمىغان بولسا مەن چوقۇم ئالىي مەكتەپتە ئوقۇغان بولاتتىم.

جەۋھەر بىردىنلا ئۆكسۈپ يىغلىۋەتتى.

— بولدى، يىغلىما، — دېدى جېنەستەم خۇددى ئانىسىدەك ئۇنىڭ بېشىنى مېھرى بىلەن سىلاپ، — ئۆلگەن ئادەم قايتا تىرىلمەيدۇ، يىغا بىلەن بىرەر ئادەمنى تىرىلدۈرگىلى بولسا بۇ دۇنيا ئۈنچىلىك زىددىيەتكە توشۇپ كەتمىگەن بولاتتى، ئەھۋالدىن قارىغاندا سەن تېخى ئاز — تولا بىرنەرسە يازىدىغان ئوخشايسەن — ھە؟

— دادام ھازىر جاۋاب بېيىتچى ئادەم ئىدى، — دېدى جەۋھەر مۇڭلانغان ھالدا كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ، — گەپ قىلىشمۇ قاپىيەلىك سۆزلەپ ھەممىلا كىشىنى ھەيران قالدۇراتتى، شۇڭا مەنمۇ دادامنىڭ قوشاقلىرىنى ئاڭلاپ قۇلاق موللىسى بولۇپ قالغانلىقتىن بەزىدە بالىلار قوشاقلىرىنى يېزىپ مەكتەپنىڭ قارا تاختىسىغا چىقىراتتىم، دادام تۈگەپ كەتكەندىن كېيىن ئۇ ئىشلىرىمۇ ئۈزۈلۈپ قالدى.

— سەن بۈگۈن يىغاڭ ۋە مىسكىنلىكنىڭ بىلەن قاراڭغۇ دىلىمنى يورۇتتۇڭ. مانا قارا، ماۋۇلارنىڭ ھەممىسى شەھەر بالىلىرى، قورسىقى توق، كىيىمى پۈتۈن بالىلار، سېنىڭدەك كىچىك تۇرۇپلا ئېتىزنىڭ جاپاسىنى، ئۆگەي دادىنىڭ خورلۇقلىرىنى كۆرۈپ باقمىغان. ئۇلارنىڭ بىر قىسمى تولۇق ئوتتۇرىغىچە، يەنە

بىر قىسمى ئالىي تېخنىكومغىچە ئوقۇغان، لېكىن ئۇلار جىنايەت ئۆتكۈزۈپ قويۇپ بۇ يەردە ئەر كىنىلىكتىن مەھرۇم بولۇپ ياتىدۇ. نېمە ئۈچۈن؟ پۇل تېپىش ئۈچۈن، شەھەر بالىلىرى دېگەن مانا مۇشۇنداق ئاچ كۆز كېلىدۇ، ئۇلار پۇل تاپقانچە تاپقۇسى كېلىدىغان، پۇل خەجلىگەنچە خەجلىگۈسى كېلىدىغانلار تىپىدىن. نېمىشقا؟ چۈنكى ئۇلار چوڭ يەپ، چوڭ ئىچىپ چوڭ بولغان، سەندەك جاپا تارتىمىغاچقا جاپانىڭ نېمىلىكىنى تازا چۈشىنىپ كەتمەيدۇ، ئۇلارنىڭ نەزىرىدە پۇل ھەممىگە قادىر، ئۇلار «پۇلى بارنىڭ گېپى ئوڭ، پۇلى يوقنىڭ گېپى توڭ» دېگەن سۆزگە ئېتىقاد قىلىشىدۇ. دەرھەقىقەت، بۇ جاھاندا ئېڭەك تىرەپ ياشاش ئۈچۈن پۇل بولمىسا بولمايدۇ، لېكىن ھەممىلا نەرسىنى پۇل بىلەن ئۆلچەشكە بولمايدىغۇ، پۇل تېپىشتىمۇ ھالالىق بولمىسا مۇشۇنداق كۈنگە قالىدىغان گەپ، لېكىنزە پۇل مېھرى ئىسسىق نېمە، شۇڭا مۇشۇنىڭغا ئوخشاش ئىرادىسى ئاجىز، مەدەنىيەت سەۋىيەسى تۆۋەن، قانۇن ئېڭى يوق كىشىلەر پۇل تاپمەن دەپلا ناشايان يوللاردا مېڭىپ ئاخىرى بۇ يەرگە كىرىپ قالىدۇ - دە، پۇشايماننى ئالىدىغان قاچا يوق ئولتۇرۇپ قالىدۇ، مۇنداق دېسەم ئۆزۈڭنى تاختا بېشىغا ئېلىپ قويۇپ سۆزلەۋاتسەنغۇ دېمە، مەن مۇنداق گەپلەرنى مۇشۇ ئون يىلدىن بۇيان ئۆگەندىم. گېپىم شاخلاپ كېتىۋاتىدۇ، ئەمدى قارا، ئۆزۈمنىڭ گېپىنى قىلسام ئىككى بالام بار، چوڭى ئوغۇل، كىچىكى قىز، ئۇلار مەن قولغا ئېلىنغاندا چوڭى ئون ياشتا، كىچىكى سەككىز ياشتا ئىدى، بالىلىرىمنى ئېرىمنىڭ ئاتا - ئانىسى يۇرتقا ئېلىپ كەتكەن، قىزىم ئادەمنىڭ

مەستلىكى كەلگۈدەك چىرايلىق ئىدى، بەلكىم ئۇ سەندەكلا چىرايلىق قىز بولغاندۇ دەيمەن، لېكىن زە ئۇلار مۇشۇ ئون يىلدىن بۇيان مەن بىلەن كۆرۈشكىلى بىرەر قېتىم مۇ كېلىپ باققىنى يوق، ئەمما مېنىڭ ئەڭ خۇش بولىدىغىنىم، ئۇلار ناھايىتى ياخشى ئوقۇپتۇ، ئاڭلىسام چوڭى ھازىر ئىچكىرىدىكى قايسىبىر ئالىي مەكتەپتە قانۇن ئوقۇۋاتقۇدەك، ئەگەر ئۇ ئادۋوكات بولۇپ تاسادىپىي دېلو ماتېرىيالىمنى كۆرۈپ دادىسىنى نېمە سەۋەبتىن ئۆلتۈرۈۋەتكەنلىكىمنى ئوقسا دېگەن ئۈمىد تە ياشاۋاتمەن، بەلكىم شۇ چاغدا ئۇ مەندەك قاتىل ئانىسىنىڭ سەۋەبسىزلا ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتمىگەنلىكىمنى بىلىپ مېنى كەچۈرەر دېگەن ئارزۇدا تۇرۇۋاتمەن. كىچىكى بۇ يىل ئالىي مەكتەپكە ئىمتىھان بەرگۈدەك، ئاڭلىسام ئۇمۇ ئاكىسىغا ئوخشاشلا قانۇن كەسپىنى تاللاپتىمىش. توۋا! ئانىسى جىنايەتچى بولسا بالىلىرى قانۇننى ئۆگىنىپ ئادۋوكات ياكى سوتچى بولۇشنى تاللامدۇ نېمە... ئىشقىلىپ، بۇ جاھاننىڭ ئىشلىرىنى بىلىپ بولغىلى بولمايدىكەن، مەيلى نېمىلا بولمىسۇن، بالىلىرىمنىڭ مۇشۇنداق خەۋەرلىرىنى ئاڭلاپ كۆڭلۈمنى ئاۋۇندۇرۇپ ياشاۋاتمەن، لېكىن زە ئىككى بالانىڭ ماڭا مەڭگۈ قارىماسلىقىدىن بەكلا ئەنسىرەيمەن.

جېنەستەم سۆزلەۋېتىپ كۆزىگە ئىختىيارسىز ياش ئالدى، دەل شۇ چاغدا كارىدوردىكى قوڭغۇراق چېلىندى. — ۋوي، تاماق ۋاقتى بولۇپ قاپتىغۇ، — دېدى جېنەستەم كۆزىدىكى ياشنى ئېرتىۋېتىپ، — بۈگۈن قايسىڭ دىجورنىتىڭ؟

— مەن دىجورنى، خان ئاچا، — دېدى رىزۋان ئورنىدىن

دەس تۇرۇپ، — سىز باياتىن بىزگە ئاجايىپ تەسىرلىك بولغان بىر قېتىملىق ئىدىيە ئۆزگەرتىش دەرسى ئۆتىشىز جۇمۇ، خېلى بولغان سىز مۇنداق ئېچىلىپ — يېيىلىپ سۆزلەپ باقمىغىلى، مانا بۈگۈن جەۋھەرنىڭ ئايىغى يارىشىپ خېلىلا ئېچىلىپ قالدىڭىز.

— بولدى، بولدى، مېنى لەگلەكتەك ئۇچۇرماي تېزىرەك تامىقىڭنى ئەكىر، — دېدى جېنەستەم ئورنىدىن تۇرۇپ، — ئايگۈل، دىلرەبا، سىلەر ئىككىڭلار جەۋھەرنىڭ يوتقان — كۆرپىسىنى مېنىڭ يېنىمدىكى ماۋۇ كارىۋاتقا ئورۇنلاشتۇرۇڭلار، گۈلزىبا، سەن چىقىپ جەۋھەرنىڭ كىيىم — كېچەكلىرى بىلەن تاماق قاچىسىنى ئەكىر.

— خان ئاچا، — دېدى ئايگۈل جېنەستەمگە قاراپ ھەييارلىق بىلەن كۆزىنى قىسىپ قويۇپ، — مەن ئەسلىي جەۋھەرنى مېنىڭ ئاستىمدىكى كارىۋاتتا ياتسۇنمىكىن دېگەندىم.

— ئالدىرما، ئاستىڭدا ياتىدىغان بىرەر شور پېشانە ئەتە — ئۆگۈنگىچە كېلىپ قالار، تولا شېتىلىلىك قىلماي مەن دېگەندەك قىل، بىلىپ قوي، جەۋھەر بىلەن ئىككىمىز ئىككى پۈتۈن — سۈرۈك ئەرنى ئۇ دۇنياغا ئۆزىتىۋەتكەن قاتىللار جۇمۇ، گەپ — سۆزلىرىڭگە دىققەت قىلمىساڭ سېنىمۇ بوغۇپ قويمايلى يەنە...

رىزۋان ئىشىك كەينىدىكى تاختىغا رەتلىك تىزىلغان چىنە — قاچىلارنىڭ يېنىدىكى ئىككى چېلەكنى ئالدى — دە، ئايگۈلگە قاراپ «يېڭى كېلىنچەكنى ئاستىمدا ياتقۇزىمەن دېگەنگە تويدۇڭمۇ» دېگىنىچە چىقىپ كەتتى، ئايگۈل بىلەن دىلرەبا جەۋھەرگە ياردەملىشىپ ئۇنىڭ ئورۇنلىرىنى رەتلەشكە كىرىشتى.

— تەلىيىڭ باركەن، جەۋھەر، — دېدى ئايگول
 جەۋھەرگە قاراپ پىچىرلاپ، — خان ئاچمىزنىڭ بەكلا
 ئاچچىقى يامان ئىدى، سەن بىلەن سۆزلىشىپ ئولتۇرۇپلا
 ياۋاشلىشىپ كەتتى، بىرەر سېھرىي جادۇ قىلمىغانسەن —
 ھە؟

— بۇ نېمە دېگىنىڭىز ئەمدى؟ — دېدى جەۋھەر ئۇنىڭ
 قولىغا پىچىرلاپ، — مۇنداق قارىسام خان ئاچمىزنىڭ
 قىزىنى بەكلا كۆرگۈسى كەلگەندەك تۇرىدۇ، قارىغاندا ئۇ
 مېنى قىزىغا ئوخشىتىپ ياخشى كۆرۈپ قالدى، چۈنكى
 ئۇنىڭ قىزىمۇ ئون سەككىزگە كىرىپتۇ ئەمەسمۇ...
 نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇ خان ئاچمىزنىڭ يۈرەك پارىسى —
 دە، ئەمما ئىككى بالىنىڭ ئون يىلدىن بۇيان ئۆز
 ئانىسىنى بىرەر قېتىممۇ يوقلاپ كەلمىگىنى تازا ياخشى
 بولماپتۇ.

— توغرا، — دېدى دىلرەبا جەۋھەرنىڭ سۆزىنى
 قۇۋۋەتلەپ، — مەنمۇ شۇنداق ئويلىدىم، ئۇ مۇشۇ
 ۋاقىتقىچە ئۆزىنىڭ بالىلىرى توغرىسىدا بىزگە بىر
 ئېغىزمۇ تىنىپ باقمىغانتى، بۈگۈن دېدى مانا.
 — سىلەر كىرگىلى ئەمدىلا ئىككى ئاي بولدى، —

دېدى ئايگول ئاۋازىنى تېخىمۇ پەسەيتىپ، — ئۇ بەزىدە
 بالىلىرى يادىغا يېتىپ قالسا يوتقانغا بېشىنى پۈركەپ
 يىغلاپ كېتەتتى، بالىنىڭ ئوتىغا چىدىماق راستتىنلا
 تەسكەن. مانا مەنمۇ بوۋا — مومىسىنىڭ قولىدا قالغان
 ئوغلۇمنى سېغىنىپ ھەر كۈنى دېگۈدەك ياش تۆكۈپ
 چىقىمەن، چۈنكى ئېرىم بىلەن ئىككىمىز ئاشۇ نىجىس
 سودىغا ئارىلىشىپ قېلىپ تەڭ تۇتۇلغان، ئۇ ئون يىللىق
 كېسىلدى، ھازىر بىرىنچى تۈرمىدە. بىز تۇتۇلغاندا

ئوغلۇم تېخى بىر ياشقا كىرگەن ئەمەسمۇ، ھازىر تۆت ياشقا كىردى، رەسمىنى كۆرگىنىم بىلەن ئۆزىنى كۆرگىنىم يوق.

— كىمنىڭ غەيۋىتىنى قىلىۋاتىسىلەر؟ — دېدى جېنەستەم ۋارقىراپ، — پاراڭنى قويۇپ چىنە — قاچىلارنى تەييارلاڭلار، رىزۋان ھازىرلا تاماقنى ئېلىپ كىرىدۇ.

دىلرەبا بىلەن ئايگۈل چىنە — قاچىلارنى تەييارلاۋاتقاندا گۈلزىبا بىر دانە سىرلانغان تۈنىكە قاچا بىلەن بىر يۈرۈش مەھبۇس كىيىمىنى كۆتۈرۈپ كىردى. — قېنى، جەۋھەر، يېڭى كىيىملىرىڭنى كىيىپ باقە، — دېدى ئايگۈل گۈلزىبانىڭ قولىدىن بۇ قارا مەھبۇس كىيىمىنى ئېلىپ.

— بولدىلا، — دېدى جەۋھەر ئۇنىڭ قولىدىن كىيىملەرنى ئېلىپ كارىۋىتىشقا تاشلاپ قويۇپ، — ئەتە كىيەرمەن بۇنى.

— ھېلى يېتەكچىلەر تەكشۈرۈپ كەلسە بىكار تىل ئاڭلايسەن، كىيىۋال، — دېدى جېنەستەم.

جەۋھەر قارا رەڭگە ئۆچ بولغاچقا بۇ كىيىمنى پەقەت كىيگۈسى يوق ئىدى، لېكىن ئامال قانچە، مەھبۇس بولغاندىكىن كىيىش كېرەك — تە... ئۇ بۇ كىيىملەرنى كىيىپ ئورنىدىن تۇرۇۋىدى، ھەددىدىن زىيادە چوڭ تىكىلگەن بۇ كىيىملەر خۇددى كىچىك بالغا چوڭ ئادەمنىڭ كىيىمىنى كىيىدۈرۈپ قويغاندەك بولۇپ قالدى، ئولتۇرغانلارنىڭ ھەممىسى تەڭلا كۈلۈشۈپ كېتىشتى.

— نېمانداق چوڭ كىيىم ئەكەلدىڭ؟ — دېدى ئايگۈل گۈلزىباغا قاراپ، — شۇنداق چىرايلىق نازۇك بىر قىزغا

مۇنداق كېلەڭسىز كىيىملەرنى كىيدۈرۈپ قويسا خۇددى
ئوسما ياراشمايدىغان خوتۇنلار ئوسما قويۇۋالغاندەك
سەتلىشىپ كەتمەدۇ.

— بويىغا قاراپ بېرىدىكەن بۇ كىيىمنى، جەۋھەر
ئۆزى ئورۇق بولغىنى بىلەن بويى ئېگىزكەن ئەمەسمۇ،
قاراڭلار، چاپىنى چوڭ كەلگىنى بىلەن ئىشتىنى دەل
كەپتۇ مانا.

— ئىشتانمۇ شۇ، — دېدى ئايگۈل جەۋھەرنىڭ خۇددى
خالتا كىيدۈرۈپ قويغاندەك كۆرۈنگەن ئىشتىنىنى
تارتىپ قويۇپ، — بويى توغرا كەلگەن بىلەن كەڭلىكى
توغرا ئەمەس، يۆتكەپ كەل بۇ كىيىمنى.

— بولدى، تالاشماڭلار، — دېدى جېنەستەم ئۇلارغا
قاراپ، — بىز تىككۈچىلىك سېخىدا ئىشلىگەندىكىن
ئۇنچىلىك ئىشنى ئۆزىمىز جۆندەپ كېتىمىز، دېمىسىمۇ
بۇ كىيىملەرنى ئۇنىڭ بويىغا قاراپ تارقاتقان نېمە،
باشقىسىغا يۆتكەسەك بويى توغرا كەلمەيدۇ.

— مانا تاماق كەلدى، — دېدى رىزۋان ئىككى
چېلەكنى كۆتۈرگەن ھالدا كىرىپ، — يەنە يېسىۋېلەك
شورپىسى بىلەن ھورنانكەن.

— يوشۇرۇپ قويغان تاماق بېلەتلىرىڭ بولسا كادىرلار
ئاشخانىسىدىن ياخشىراق تاماقتىن بىرەر — ئىككى قاچا
ئەكىرسەڭ ئۆلەمسەن، — دېدى جېنەستەم رىزۋانغا
ھۈرپىيىپ، — يېڭى مېھمان كەلگەندىكىن ئۇنى
ياخشىراق كۈتۈۋالساق بولماسمىدى.

— بىر ئايدىن ئاشتىغۇ ماڭا پۇل كەلمىگىلى، خان
ئاچا، — دېدى رىزۋان بويىنى قىسىپ، — شۇڭا
يوشۇرغۇدەك بىرنېمىمۇ يوق، ماڭا كۆيدۈم، ئۆچتۈم

دەيدىغانلارنىڭ قارىسىمۇ يوق ھازىر، شۇڭا مۇشۇنداق غورىگىلرەك ياشاۋاتمەن.

رىزۋان جېنەستەمنىڭ قاچىسىغا ئاۋۋال يېسىۋېلەك شورپىسىنىڭ يۈزىدىنرەك ئۇسۇپ، ھورناندىن ئىككىنى تەخسىسىگە قويدى. ئاندىن باشقىلارغا تەقسىملەپ بەرگەندىن كېيىن ئېشىپ قالغان شورپا بىلەن ھورناننى قاچىسىغا ئېلىپ يېيىشكە باشلىدى. جەۋھەر ئۇلارنىڭ تاماقنى ئالدىراش يەۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ كۆڭلى بىرقىسىما بولدى، چۈنكى ئۇ تاماقنى ئالدىرماي، ئاۋاز چىقارماي يېيىشكە ئادەتلەنگەنىدى.

— ھە، نېمىگە قاراپ ئولتۇرىسەن؟ — دېدى جېنەستەم يوغانراق چىشلىۋالغان ھورناننى چايناپ تۇرۇپ، — تېزرەك يېمىسەڭ بۇ يەردە ئاچ قالسىن جۇمۇ، مۇشۇنداقلا ئولتۇرساڭ بىزنىڭ ماۋۇ ئاچ پاقىلار سېنىڭ رىزىقىڭغا چاڭ سالىدۇ، تېز يە نازلىنىپ ئولتۇرماي.

ئۇلار تاماقتىن كېيىن قاچىلىرىنى كۆتۈرۈپ چىقىپ يۇيۇپ كىردى — دە، تاختىغا رەتلىك تىزىپ قويۇپ ئورۇنلىرىدا ئولتۇرۇشتى. رىزۋان جېنەستەم بىلەن جەۋھەرنىڭ قاچىسىنى ئۈنمىغىنىغا قويماي يۇيۇپ كىرىپ تاختىغا تىزىپ قويدى، ئاندىن جېنەستەمنىڭ ئۇدۇلىغا كېلىپ ئولتۇردى.

— بىرەر تالدىن چېكىشىمىز ھەرقاچان، — دېدى رىزۋان جېنەستەمگە قاراپ قويۇپ يانچۇقىدىن تاماكا چىقىرىپ، — تاماقتىن كېيىنكى بىر تال تاماكنىڭ ھۇزۇرىغا ھېچنېمە توغرا كەلمەيدىغۇ زادى.

— جەۋھەر تاماكا ئىسىدىن قورقىدىكەن، — دېدى جېنەستەم رىزۋاننىڭ قولىدىكى تاماكنى تارتىپ ئېلىپ، — چېكىش توغرا كەلسە زالدا چېكەيلى.

— بولدى، مۇشۇ يەردە ئولتۇرۇپ چېكىۋېرىڭلار، —
دېدى جەۋھەر، — سىلەرنى قىيناپ قويسام بولمايدۇ، بايا
مەن كۆز يېشى قىلغاچقا كانىيم سەل قىمىلداپ
قايتىكەن، شۇڭا يۆتىلىپ كەتكەن.

— كۆردۈڭمۇ بۇنىڭ ئاق كۆڭۈللۈكىنى، — دېدى
جېنەستەم رىزۋانغا قاراپ بېشىنى چايقاپ، — مۇشۇنداق
ئاق كۆڭۈل، ساددا بىر قىزنى ئادەم ئۆلتۈردى دېسە كىم
ئىشىنىدۇ، مېنىڭ قارىشىمچە جەۋھەر ئادەم
ئۆلتۈرمىگەن، ئۇ بىرەرسىنى قوغداپ قېلىش ئۈچۈن بۇ
قاتىللىقنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىۋالغان.

— ياق، ئۇنداق ئەمەس، — دېدى جەۋھەر جىددىلىشىپ، —
ئۇنى مەن ئۆلتۈرگەن، بۇ قاتىللىق بىلەن ھېچقانداق
كىشىنىڭ مۇناسىۋىتى يوق.

— جەۋھەر، سەن بايا مېنىڭ ئېرىمنى ئۆلتۈرۈپ
يەتتە پارچە قىلىۋەتكەنلىكىمنى ئاڭلاپلا دىڭغىدە
چۆچۈدۈڭ، بىردەمدىلا تىترەپ چىرايىڭنى سارغىيىپ
كەتتى. بۇنىڭدىن سېنىڭ قورقۇنچاق، ئۆمرۈڭدە ئادەم
ئەمەس، بىرەر چىۋىنىمۇ يۈرەكلىك ھالدا ئۆلتۈرۈپ
باقمىغانلىقىڭنى بىلگىلى بولىدۇ، سەن ئۆگەي داداڭنى
ئۆلتۈرۈش مەقسىتىدە پىچاق سالىمىداڭ، پەقەت ئۇنى
قورقۇتۇپ قويۇش ئۈچۈنلا پىچاق كۆتۈردۈڭ. ئۆگەي
داداڭ سېنىڭ ئۆزىگە پىچاق سالالمايدىغانلىقىڭنى، پەقەت
ئۇنى قورقۇتۇپ قويۇش ئۈچۈنلا پىچاق كۆتۈرۈۋالغانلىقىڭنى
پەملەپ ساڭا ئېيتىلغان، شۇنىڭ بىلەن پىچاق ئۇنىڭ
ئەجەللىك يىرىگە كىرىپ كېتىپ ئۆلۈپ قالغان،
شۇنداقمۇ؟ ياكى ئۇ ئادەم ساڭا پوخۇرلۇق قىلماقچى
بولغان، لېكىن سەن ئىپتىتىڭنى قوغداپ قېلىش ئۈچۈن

قولۇڭغا پىچاق ئېلىۋالغان، نەتىجىدە سەن قارشىلىق كۆرسىتىش جەريانىدا مۇشۇنداق ئىشنى سادىر قىلىپ قويدۇڭ، شۇنداقمۇ؟ — دېدى جېنەستەم تەھلىل قىلىپ. جەۋھەر جېنەستەمگە قاراپ قېتىپلا قالدى، ئۇ خۇددى نەق مەيداندا باردەك شۇ چاغدىكى قاتىللىق دېلوسىنىڭ جەريانىنى مۇكەممەل ۋە ئىنتايىن توغرا تەھلىل قىلىۋاتاتتى. ئەينى ۋاقىتتا ئۇنى سوراق قىلغان ساقچىلار قاتىللىقنىڭ جەريانىنى مانا مۇشۇنداق تەھلىل قىلغان بولسا، ئۇ ئەمەلىي ئەھۋالنى ئەينەن دەپ بەرگەن بولاتتىغۇ، لېكىن ئۇلار ئۇنى ئادەم ئۆلتۈرگەن قاتىل دەپ قاراپ ئىنچىكە تەپسىلاتلارنى سۆزلەشكە ئىمكانمۇ قالدۇرۇشمىدى، تۇنجى سوراق قانداق بولسا ئاخىرغىچە شۇنى دېيىش كېرەككەن، بولمىسا ئالدامچىلىق جىنايىتى دېگەن يەنە بىر جىنايەت قوشۇلۇپ قالىدىكەن، شۇڭا ئۇ دەسلەپكى سوراقتا نېمە دېگەن بولسا ئاخىرغىچە شۇنى تەكرارلىدى. چۈنكى، ئۇ شۇ چاغدىكى ئەھۋالدىن تۈرمىنى بىخەتەر جاي دەپ ئويلاپ قالغانىدى، راست گەپنى قىلىپ جازاسى يېنىكلىتىلىپ تۈرمىدە ئون — يىگىرمە يىل يېتىپ چىقىپ كەتكەن تەقدىردىمۇ جاپپار ئۇنى ئارام تاپقۇزارمۇ... ئۇنىڭ تەھدىتلىك كۆزلىرىدىن ئۈرۈكۈپ ياشىغاندىن كۆرە، كۆزىدىن يىراقتىراق تۇرۇش ئاقىلانلىك ئەمەسمۇ، مانا ئاشۇ ۋەسۋەسىلىك خىياللار ئۇنى ئىقرار قىلىشقا مەجبۇر قىلغانىدى.

— جىمىپ كەتكىنىڭگە قارىغاندا توغرا تاپقان ئوخشايمەن — ھە، — دېدى جېنەستەم ئۇنىڭ قولىنى مېھرىبانلىق بىلەن سىلاپ تۇرۇپ، — ئەگەر راستتىنلا شۇنداق بولسا سەن قەستەنلىك بىلەن ئادەم ئۆلتۈرگەن

بولمايسەن، بەلكى ئۆزۈڭنى قوغداش ئۈچۈن پىچاق
 كۆتۈرۈپ ئادەم زەخمىلەندۈرۈپ ئۇنىڭ ئۆلۈشىگە
 سەۋەبچى بولغان جىنايەتچى بولسەن. بۇ ئىككى خىل
 جىنايەت بولۇپ، بېرىلىدىغان ھۆكۈمدىمۇ پەرق بولىدۇ،
 ئىككىسىدىلا ئوخشاش ئادەم ئۆلىدۇ، لېكىن
 بىرىنچىسىدە ساڭا بېرىلگەن ھازىرقى جازا ئىجرا
 قىلىنىدۇ، ئىككىنچىسىدە يېنىكرەك بولىدۇ، چۈنكى
 سەۋەنلىك بىلەن ئادەم ئۆلسە ئۇنىڭغا ئۆلۈم جازاسى
 بېرىلمەيدۇ، ئېغىرراق بولسا مۇددەتسىز، بولمىسا
 يىگىرمە يىللىق جازا ھۆكۈم قىلىنىشى مۇمكىن.
 بۇنىڭدا ئىپادەڭ ياخشى بولۇپ، ئوبدان ئىشلەپ خىزمەت
 كۆرسەتسەڭ ئون نەچچە يىلدىلا چىقىپ كېتەلەيسەن.

جەۋھەر بۇ گەپنى ئاڭلاپ گاڭگىراپ قالدى، دېمەك
 قانۇننىڭ مىڭ پۈتىقى بار دېگەن راست گەپكەن،
 ئادۋوكاتمۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش گەپلەرنى ئۇنىڭغا خۇددى
 سۇ ئىچۈرگەندەك مېڭىسىگە قۇيۇۋەتكەنىدى. لېكىن، ئۇ
 بەك قورقۇپ كەتكەچكە دەسلەپكى سوراقتا نېمە دەپ
 جاۋاب بەرگەن بولسا، كېيىنمۇ شۇ گەپنى
 تەكرارلاۋەرگەچكە ئۇ دەسلەپكى سوراقتا دېيىلگەن
 سۆزلەرنى ئاغدۇرۇۋېتىمەن دېسە سوتنى ئالداش
 جىنايىتى بىلەن تېخىمۇ ئېغىرراق جازالىنىپ
 كېتىدىغانلىقىنى ساقچىلار ئۇنىڭغا ئېزىپ
 ئىچۈرۈۋەتكەنىدى.

— ئەگەر ئەھۋال راستتىنلا مەن دېگەندەك بولسا
 قايتا دەۋا قىلساڭمۇ ئۆلگۈرسەن، — دېدى جېنەستەم
 ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ، — ياخشىراق ئويلا.
 — بولدى، خان ئاچا، — دېدى جەۋھەر بېشىنى

ساڭگىلىتىپ، — تەقدىرگە تەن بېرەي، ئەمدى دەۋا قىلمەن دېسەممۇ پايدىسى يوق، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئايامنىڭ ھالىمۇ بەك پەس، ئۇ مۇشۇ قىلغانلىرىم ئۈچۈن ئۆكۈنۈۋاتامدۇ ياكى ئاچچىقلاۋاتامدۇ، بۇنى بىلمەيمەن. بۇ يەردە سىزگە ئوخشاش ياخشى ئىشلەپ ئون نەچچە يىلدا چىقىپ كېتىشكە تىرىشساملا بولمىدىمۇ. مەن تېخى ياش، سىزگە ئوخشاش ئون سەككىز يىلدا چىقىپ كېتەلسەم ئوتتۇز ئالتە ياشقا كىرىدىكەنمەن، مەن رازى بۇ ھۆكۈمگە.

— سەن ئەخمەقلىق قىلما، جەۋھەر، — دېدى رىزۋان قوشۇمىسىنى تۈرگەن ھالدا، — خان ئاچامنىڭ گەپلىرىنى ياخشى ئويلا، كىممۇ بۇ جايدا ئۈزۈنراق تۇرۇشنى ئويلايدۇ، ئەركىن ئادەم بولۇپ ياشاشتىنمۇ ئارتۇق بەخت بارمۇ. شۇ ئارىدا قوڭغۇراق چېلىندى.

— بۇ ئۇخلاشقا بۇيرۇق قىلىۋاتقان سىگنال، — دېدى جېنەستەم ئورنىدىن تۇرۇپ، — يەنە ئون بەش مىنۇتتىن كېيىن توك ئۆچىدۇ، ئورنىڭنى راسلاپ بالدۇرراق ئۇخلا، ئەتە بىز بىلەن بىللە ئىشقا چىقسەن.

چىراغ ئۆچۈرۈلگەندىن كېيىن ئۆز ئورنىغا كىرىپ ياتقان جەۋھەرنىڭ ئۇيقۇسى قاچتى، چۈنكى جېنەستەمنىڭ بايا دېگەن سۆزلىرى ئۇنىڭ تىنچلىنىپ قالغان مېڭىسىنى قوچۇپ ئۇماچ قىلىۋەتكەنىدى. ئۇنىڭ جەۋھەرنىڭ قاتىللىق قىلىش مۇددىئاسى توغرىسىدىكى تەھلىللىرى، ھۆكۈم ئېلان قىلىشتا، بولۇپمۇ بۇنداق دېپولارغا جازا بېكىتىشتىكى بەزى قائىدىلەر كۆز ئالدىغا كېلىۋېلىپ ئۇيقۇسىنى قاچۇرۇپ تۇراتتى، ياتاقداشلارنىڭ

ھەممىسى شېرىن ئۇيقۇغا كېتىشكەندى. بۇلۇڭ تەرەپتىن تۇرۇپ - تۇرۇپ تارتىۋاتقان بوش خورەك بىلەن جېنەستەمنىڭ گۈلدۈرمامدەك تارتىۋاتقان خورىكى قوشۇلۇپ ياتاق ئىچىدىكى يېنىك پۇشۇلداشلارنى بېسىپ كەتكەندى.

جەۋھەر خورەكتىن بەكمۇ قورقاتتى، چۈنكى ئۇنىڭ ئۆگەي دادىسى داۋۇت ئۆزى ئورۇق ئادەم بولغىنىغا باقماي، خورىكى بەكمۇ كۈچلۈك ئىدى. ئۇلار ياتقان ئۆي بىلەن جەۋھەرلەر ياتىدىغان ئۆيىنى بىر تام ئايرىپ تۇرسىمۇ خورىكى تاملارنى تىترىتىپ ئۇنىڭ ئاجىز يۈرىكىنىمۇ بىر ۋەھىمە ئىچىدە تىترىتىپ تۇراتتى، شۇڭا ئۇ بالدۇرلا يېتىۋالاتتى. مانا ئەمدى بىقىنىدىلا بىر ئايال ئوڭدىسىغا يېتىۋېلىپ خۇددى مېيى تۈگەپ قالغان تىراكتوردەك تاتاتلاپ خورەك تارتماقتا.

جەۋھەر چوڭ - كىچىك ئىككى خورەكنىڭ قىسىلچىقىدا بىردەم قىيىنلىپ ياتقاندىن كېيىن جېنەستەمنىڭ سۆزلىرىنى ئەسلىدى. ئۇنىڭ بايقىق قاتىللىققا ئائىت تەھلىلىنى خۇددى ئاشۇ مەيداندا ئۆزى قاراپ تۇرغاندەك ئېنىق ئوتتۇرىغا تاشلىغانىدى. شۇڭا، ئۇ بايا چۆچۈگەن بولسىمۇ چاندۇرمىغانىدى، مانا ئەمدى ئاشۇ ئىشلار يادىغا يېتىپ قالدى - دە، خىيال كېمىسى ئۆزىمۇ سەزمەستىنلا قۇمتۇراغا كېتىپ قالدى...

جەۋھەرنىڭ بۇ ئادەمگە ئۆچ بولۇشى ئۇنى مەكتەپتىن توختاتقان ئاشۇ كۈنى باشلانغانىدى. ئۇ كۈنى جەۋھەر مەكتەپتىن خۇشال قايتقاندى. چۈنكى، ئۇ باشلانغۇچ مەكتەپنى ئەلا نەتىجە بىلەن پۈتكۈزۈپ، يېزا مەركىزىدىكى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپكە قوبۇل

قىلىنغانىدى. بۇ خەۋەر ئايخېنىمنى خۇش قىلغان بىلەن، داۋۇت چوقۇرنىڭ كۆڭلىنى غەش قىلدى، چۈنكى ئۇنىڭ يېقىنىدىن بۇيانقى كوتۇلداشلىرى مۇشۇ ئۈچ بالىنىڭ ئوقۇش ئىشى توغرىسىدىلا بولۇۋاتاتتى. جاپپار ئىچكىرىگە قېچىپ كەتكەچكە بۇ ئۆيدىكى ئېغىر - يېنىك ئىشلارنىڭ ھەممىسى داۋۇت چوقۇر بىلەن ئايخېنىمنىڭ ئۈستىگىلا يۈكلىنىپ قالغانىدى. داۋۇت چوقۇر ئۆزىمۇ ئىشچان ئادەم بولمىغاچقىمىكىن، «ئېشەككە كۈچۈڭ يەتمىسە ئۇر توقۇمنى» دېگەندەك پات - پات كىچىك ئىشلارنى باھانە قىلىپ ئايخېنىمنى ئۇرۇۋالىدىغان بولدى. شۇڭا، ئايخېنىم قىزىنىڭ ئوقۇشتىكى ئوتتەك قىزغىنلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، لېكىن داۋۇت چوقۇرنىڭ ئۇنىماي قېلىشىدىن ئەنسىرىگەچكە قىزىنىڭ ئوقۇش ئىشىدا دادىل پىكرىنى دېيەلمىگەنىدى.

— قىزىم، — دېدى ئايخېنىم جەۋھەرنىڭ بېشىنى سىلاپ ئولتۇرۇپ، — بۇ ئىشتا مەن قارار چىقىرالمايمەن. كەچتە داداڭغا دەپ باقاي، ئامال بار ئۇنى كۆندۈرىمەن، لېكىن تاش چىشلەپ تۇرۇۋالسا مېنىڭمۇ ئامال يوق.

— مېنى ئوقۇشتىن توسمىسۇن، ئاپا، — دېدى جەۋھەر يىغلامسىراپ، — مەن چوقۇم ياخشى ئوقۇيمەن، رەھمەتلىك دادام: «قىزىمنى چوقۇم ئالىي مەكتەپكىچە ئوقۇتىمەن، ئۇ ئۈرۈمچىدىكى ئالىي مەكتەپلەردە ئوقۇپ داڭلىق شائىر، ئىقتىدارلىق كادىر بولىدۇ» دېگەن گەپلەرنى ئاغزىدىن چۈشۈرمەيدىغان. دادامنىڭ روھىنى قورۇندۇرماسلىق ئۈچۈن بولسىمۇ مەن ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋالاي، ئاپا، ئالمادىس ئالىي مەكتەپكە ئۆتۈپ قالسام

سىلەرگە ئېغىرىمنى سالماي، شەنبە، يەكشەنبىلەردە
 ئىشلەپ ئۆزۈمنىڭ خىراجىتىنى ئۆزۈم قىلىپ
 ئوقۇيمەن، شۇڭا ئامال بار مېنى ئوقۇشتىن
 توسمىساڭلار.

— مەن بۇنى بىلمەمدىمەن، بالام، — دېدى ئايخېنىم
 كۆڭلى بۇزۇلۇپ، — داداڭ بولغان بولسا بىزمۇ مۇنداق
 كۈنلەرگە قالماس ئىدۇق، بۇ گەپلەرنى قىلىپ كۆڭۈل
 ئارامىنى بۇزما. «ئاناڭنى كىم ئالسا ماشايىقىڭ
 شۇ» دېگەن گەپ بار، بالام، بېشىمىزغا مۇنداق ئېغىر
 كۈنلەر كەلمىگەن بولسا مۇنداق تىل قىسىنچىلىقتا
 ئۆتمەيتتۇق.

— ئاپا، ئۇ بەكلا زومىگەر ئادەمكەن، نېمىشقىمۇ
 تەگكەنسەن ئۇنىڭغا؟

— ئۇنداق دېمە، ئايال كىشى دېگەن بىرەر ئەر
 كىشىگە بېقىنىپ ياشايدىغان گەپكەن، نېمىلا بولمىسۇن،
 سىلەرنى مەكتەپتە ئوقۇتۇۋاتقىنىنىڭ ئۆزىلا ياخشى بىر
 ئىش. كەينىڭدە ئىككى ئوكاڭ بار، ئۇلارمۇ ئوقۇۋاتىدۇ،
 شۇ ئوكىلىرىڭ ئۈچۈن بولسىمۇ ئۇنىڭ بىلەن
 تاكالىشىپ جېدەل قىلىدىغان ئىشنى قىلما. مەن ئامال
 بار ئوقۇشۇڭنى داۋام قىلىشىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭغا
 يالۋۇرىمەن، پەقەت بولمىسا سەنمۇ ئۇنداق باغرى
 قاتتىقلىق قىلماي تەقدىرگە تەن بەر، جېنىم بالام.

ئايخېنىم قىزىغا ئىككى تايىن گەپ قىلغان بىلەن
 ئۇنى داۋاملىق ئوقۇتۇش تەرەپدارى ئىدى. ئەينى ۋاقىتتا
 توخنىياز مۇ قىزىدىكى تالانتىنى بايقاپ ئۇنى چوقۇم ياخشى
 ئوقۇتۇشنى پات — پات ئەسكەرتىپ تۇراتتى، مانا ھازىر
 قىزى ئەلا نەتىجە بىلەن تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپكە
 قوبۇل قىلىندى.

ئايخېنىم كەچلىك تاماقتىن كېيىن بالىلىرىنى تاشقىرىقى ئۆيگە چىقىپ دەرسلەرگە قاراشنى تاپىلاپ ئۇلارنى چىقىرىۋەتتى. جەۋھەر يازلىق ئوچاق ئالدىدا چىنە - قاچىلارنى يۇيۇۋاتاتتى، ئايخېنىم بېلىدىكى پەشتامسىنى يېشىپ كالك ئۈستىدە بىقىنغا بىر سامان تەككىيەنى قىستۇرۇپ يانپاشلاپ يېتىپ تاماكا چېكىۋاتقان داۋۇت چوقۇرغا قارىدى.

— دادىسى، — دېدى ئايخېنىم سەل دېلىغۇل بولۇپ، — قىزىمىز يېزا مەركىزىدىكى ئوتتۇرا مەكتەپكە قوبۇل قىلىنىپتۇ. ھەممە پەندە نەتىجىسى ئەلاكەن، ئۇنىڭ ئوقۇشى بەك ياخشى بولغاچقا تېخى تەقدىرنامىمۇ ئاپتۇ.

— ئەلا بولسا نېمە بوپتۇ، — دېدى داۋۇت چوقۇر ئۆزىگە ئۈمىد بىلەن تىكىلىپ تۇرغان ئايخېنىمغا مەنىستەسلىك نەزىرى بىلەن قاراپ قويۇپ، — ئۇنداق تەقدىرنامىلەر ئادەم ئالدايدىغان نەرسىلەر، مەن ساڭا دېسەمچۇ قىز بالا دېگەن شۇنچىلىكلا ئوقۇسا بولىدى. گېپىڭنىڭ ئۇرانىدىن قارىغاندا سەن تېخى ئۇنى يېزا مەركىزىدە ئوقۇتماقچى بولۇۋېتىپسەن — دە، ئون ئىككىدىن ئاشقان بىر قىز بالا يېزا مەركىزىدە بەش كۈن ئۆيگە كەلمەي ياتسا بولامدا، مەن ساڭا دەپ قوياي، بۇرۇنلاردا قىز بالىنىڭ بېشىغا تۇماق بىلەن بىرنى سالسا يىقىلىپ چۈشمىسىلا ئۇنى ياتلىق قىلىۋېتەتتىكەن، ھازىرچۇ بۇ قىزىڭنى تۇماق، ئۇنىڭدىنمۇ يوغانراق نەرسە بىلەن سالساڭمۇ يىقىلىپ چۈشمىگۈدەك ئادەم بولۇپ قالدى. ئەمدى ئۇ ئوقۇيمەن دېمەي ئەتىدىن باشلاپ ئېتىزدا ئىشلىسۇن.

— ئۇنداق دېمىسە، دادىسى، — دېدى ئايخېنىم
 يىغلامسىرىغان ھالدا، — بۇ قىز بالىنىڭ ئوقۇشى مەكتەپ
 بويىچە ئەڭ ياخشىكەن، ئۇنى ئوقۇتماي ئېتىز ئىشىغا
 سالىساق نابۇت قىلىۋېتىمىز. شۇڭا، گەپنى مۇنداق
 كېسىپلا قىلماي ئويلىشىپراق بىر ئىش قىلايلى، بىزگە
 ئۇنىڭ ئېغىرچىلىقى چۈشمەيدۇ، ئۇ دېگەن ياتاقلىق
 مەكتەپ. ياتاق، تامىقىنى مەكتەپ كۆتۈرىدىكەن، بىزنىڭ
 قىيىنچىلىقىمىزنى بىلسە ئوقۇش پۇلىمۇ ھەقسىز
 بولىدىكەن. بۇنىڭدا ھېچقانداق غېمىمىز قالمايدىغۇ،
 شۇڭا بالىنىڭ كۆڭلىنى قىلىپ بولسىمۇ ياق
 دېمىسە، — ئايخېنىم سۆزلەۋېتىپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ
 يىغلىۋەتتى، ئۇ باش ياغلىقىنىڭ ئۇچى بىلەن كۆز
 ياشلىرىنى ئېرتىپ داۋاملىق يالۋۇردى، — ئۇنىڭ
 ئوتتۇرا مەكتەپتە بەكلا ئوقۇغۇسى بار، ئوقۇش
 قىزغىنلىقىمۇ يۇقىرى، ئون ئىككى ياشلىق قىز بالىنى
 ئېتىز ئىشىغا سالىساقمۇ بىزگە قانچىلىك كۈچ بېرىدۇ،
 مەن ئېتىزدا ئىككى كىشىلىك ئىشلىسەممۇ مەيلى، ئاشۇ
 بالىنىڭ قىزغىنلىقىغا سۇ سەپمىسەك، ئۇنداق قاتتىقلىق
 قىلماي ماقۇل دەۋەتسىلە.

— يۇنداڭنى ئېقىتىپ ماڭا داقاق سالماي چىقىپ
 قىزىڭغا دە، — دېدى داۋۇت چوقۇر قولىدىكى تاماكىسىنى
 قاتتىق شوراپ قالدۇقىنى يەرگە تاشلىۋەتكەندىن
 كېيىن، — ئەتىدىن باشلاپ ئېتىزغا چىقسۇن، تاماق
 ئېتىشىڭگە ياردەملەشسۇن، قىز بالىنى ئۇنداق چوڭ
 ئوقۇتقانىنىڭ نېمە پايدىسى؟ يەنە بىرنەچچە يىلدىن كېيىن
 لايىقىدا بىر جايدىن لايىق چىقسا ياتلىق قىلىۋېتىمىز
 ئۇنى. مانا تەييارغا ھەيياردىن يەنە ئىككىسى بار تېخى،

ئۇلارنىمۇ ئوقۇتۇۋاتىمەنغۇ، تولا ئاچچىقىمنى كەلتۈرمەي
مەن دېگەندەك قىل!

جەۋھەر شۇ كۈنى بېشىنى يوتقان بىلەن پۈركەپ
يېتىپ بولۇشىغا يىغلىدى، لېكىن يىغا بىلەن بۇ قارار
ئۆزگىرىپ قالمايتتى. داۋۇت چوقۇرغا كەنت
كادىرلىرىنىڭ نەسەھەتى، يېزا كادىرلىرىنىڭ
پوپوزىسىمۇ كار قىلمىدى. ئۇ ئۆزىنى كېسەلمەن
كۆرسىتىپ يوتقانغا پۈركىنىپ يېتىۋېلىپ جەۋھەرنى
ئوقۇشىنى قويۇش مەقسىتىگە يېتىۋالغانىدى...

ئاجايىپ كۈچلۈك تارتىلغان خورەك ئاۋازى جەۋھەرنى
بۇ رەھىمسىز خىياللار قوينىدىن ئەتراپى قېلىن سوقما
تاملار بىلەن قورشالغان تۈرمىنىڭ ئىچىگە قايتۇرۇپ
كەلدى. ئۇ يېنىدىكى كارىۋاتتا ياتقان جېنەستەمگە
ئەنسىزلىك بىلەن قاراپ قويدى، ئۇ ھازىر ئوڭدىسىغا
يېتىۋالغان بولۇپ خورىكى تۇرۇپلا پەسىيىپ قالغانىدى،
بەزىدە تېخى خورەك يوقاپ كېتىپ خۇددى تىنقى توختاپ
قالغاندەك جىمىپ كېتىپ بىردەملەرگىچە يەنە كۈچلۈك
سەت خورىكىنى باشلايتتى. بىر چاغلاردا ئاپىسى ئۇنىڭغا:
«خورەك تارتقان ئادەم ئەگەر ئوڭدىسىغا يېتىپ قالسا
خورىكى قالمايىمقانلىشىپ كېتىدۇ، بەزىدە تىنقىمۇ
توختاپ قالىدۇ، بۇنداق چاغدا ئۇنى ئويغىتىپ يانتو
يېتىشقا ئۈندىمىسەڭ جېنى چىقىپ كېتىشىمۇ مۇمكىن»
دېگەنىدى. لېكىن، ئۇ ھازىرغىچە ئوڭدىسىغا يېتىپ
خورەك تارتقان ئادەمنىڭ يېنىدا يېتىپ باقمىغاچقا
جېنەستەمنىڭ بۇ ھالەتتە قىيىنلىق خورەك تارتىشى
ئۇنى راستتىنلا قورقۇتۇۋەتتى. ئۇ قولىنى جېنەستەمگە

سۇنۇۋېتىپ كىمدۇر بىرىنىڭ: «خورەك يۇقۇملۇق كېسەلگە ئوخشايدۇ، شۇڭا خورەك تارتقان ئادەمنى ئويغانقان كىشى يۇقۇملىنىپ ئۆزىمۇ خورەك تارتىدىغان بولۇپ قالىدۇ» دېگەن گېپى يادىغا كېلىپ قولىنى ئىتتىك تارتىۋالدى - يۇ، لېكىن ئۇنىڭ قىيىنلىپ خورەك تارتىشى بۇ نىيىتىدىن ياندۇردى. ئۇ قولىنى سوزۇپ جېنەستەمنىڭ بىلىكىدىن تۇتتى - دە، ئاستا سىلكىدى.

— ئاچا، خان ئاچا، — دېدى ئۇ سەل مىدىرلىغان جېنەستەمدىن قولىنى ئاجرىتىپ، — بەك خورەك تارتىۋاتسىز، يېنىچە يېتىۋېلىڭ.

— تېخىچە ئۇخلىمىدىڭمۇ؟ — دېدى جېنەستەم يان تەرەپكە ئۆرۈلۈپ، — سەھەر ئىشقا چىقىمىز، ئۇخلا. ئۇ شۇ گەپنى قىلىپلا يەنە ئۇيقۇغا كەتتى، يان تەرەپكە قاراپ ياتقاچقىمىكىن خورىكىمۇ سەل پەسكويغا چۈشكەندى. جەۋھەر جېنەستەمگە كەينىنى قىلىپ ياتتى، ئەمما يەنىلا ئۇيقۇسى قاچقانىدى. ئۇنىڭ خىيالى يەنىلا تۈرمىنىڭ ئېگىز تاملىرىدىن ھالقىپ چىقىپ ئاشۇ كۆجۈم مەھەللىسىگە كەتكەندى...

ئۇنىڭ قاتىللىق قىلىشىغا ئاشۇ ئۆگەي دادىسىنىڭ ئوغلى جاپپار سەۋەب بولغانىدى. جاپپار دادىسى ئايخېنىمنى ئەمرىگە ئېلىپ ئۇنىڭ ئۈچ بالىسىنى ھارۋىغا سېلىپ ئەكەلگەن چېغىدىلا بۇلارغا ئۆچ بولۇپ قالغانىدى. شۇڭا، ئۇ بۇلار كېلىپ ئۇزاق ئۆتمەيلا ئايخېنىمنىڭ ئالتۇن زىبۇ - زىننەتلىرىنى ئوغرىلاپ چىقىپ ئىچكىرىگە قېچىپ كەتكەندى. شۇ چاغدا ئۇنىڭ يېشى ئون سەككىزدىن ھالقىغان بولۇپ، يىگىتلىك

يېشىغا يېتىپ قالغانىدى. ئۇ شۇ يوقالغانچە ئۈچ يىل قارىسىنىمۇ كۆرسەتمىدى. داۋۇت چوقۇر ئوغلى تۇيۇقسىز يوقاپ كەتكەچكە بۇنى ئايخېنىمدىن كۆرۈپ: «سەن ئۆگەيلىگەچكە ئوغلۇم ئىچكىرىگە قېچىپ كەتتى» دەپ ئايخېنىمنى ھەم بالىلارنىمۇ خالغانچە ئەدەپلەيدىغان، ھەتتا ئورۇۋالدىغان قىلىقنى چىقىرىۋالدى. ئاچچىقىدا جەۋھەرنىمۇ ئوقۇشتىن توختاتتى.

ئارىدىن ئۈچ يېرىم يىل ئۆتكەندە جاپپار چىرايى قارىداپ، ئوڭ كۆزى قىيسايغان، ئېڭىكىنىڭ ئاستىدا ئۇزۇن بىر تاتۇقى بار ھالەتتە قايتىپ كەلدى. ئاتا - بالا قۇچاقلىشىپ يىغلاشقان، ئۇزۇن يىللىق دەردىنى تۆكۈشكەنمۇ بولدى. ئۇ بۇ قېتىم كىشىنى بىزار قىلىدىغان، ئۇچىغا چىققان قەبىھ لۈكچەك سىياقىدا قايتىپ كەلگەنىدى. ئۇ ئۆي ئىچىدە خالغانچە زوراۋانلىق قىلاتتى. ئۇ كەلگەندىن بېرى بۇ ئائىلىنىڭلا ئەمەس، بەلكى پۈتۈن مەھەللىنىڭ تىنچلىقى بۇزۇلغانىدى.

«جاپپار تۇل خوتۇن مائىسەمنىڭ قوناقلىقىدا ئۇنىڭغا چېقىلىپ قويۇپتۇ» دېگەن خەۋەر تارقالغاندىن كېيىن جاپپارنى ساقچىلار تۇتۇپ كېتىشتى. ئاز كۈن ئۆتمەيلا مائىسەمنىڭ چىڭ تۇرۇۋېلىشى بىلەن جاپپارغا «باسقۇنچىلىق جىنايىتى ئۆتكۈزگەن» دېگەن ھۆكۈم نامە چۈشۈپ، ئۈچ يىللىق كېسىلىپ تۇرمىگە كىرىپ كەتتى. ئۇنىڭ تۇرمىگە كىرىپ كېتىشى بىلەن بۇ ئائىلە ھەم مەھەللە خېلىلا تىنچىپ قالغانىدى.

ئۇ تۇرمىدىن چىققاندا جەۋھەر بويىغا يېتىپ ناھايىتى نازاكتلىك بىر قىز سۈرىتىدە ئۇنىڭ ئالدىدا پەيدا بولغانىدى. جاپپار شۇ كۈندىن باشلاپ جەۋھەرنى ئۆزىگە

خوتۇن قىلىش ۋە سۆز سەسسىدە ئۆيدىكىلەرنىڭ ئارامچىلىقىنى يەنە بۇزدى. ئۇ ھە دەپسلا جەۋھەرگە تېتىقسىز چاقچاق قىلىپ ئۇنىڭغا ئارام بەرمەيتتى، ھەتتا ئانىسىغىمۇ تەھدىت سېلىپ ۋارقىراپ قويايتتى.

— قىزىڭنى ماڭا خوتۇنلۇققا ئېلىپ بەرمىسەڭ ھەر قايسىڭغا ياخشى كۈن يوق، — دېدى بىر كۈنى ئايخېنىمنىڭ يېنىغا كېلىپ، — سەنلەرنى مۇشۇ كۈنگە ئولاشتۇرغان بىز ئوقۇپ قوي، بولمىسا نەلەردە سۆرىلىپ ئەسكى مازغا يۆگىلىپ يۈرەتتىڭلار.

— مەن دېگەن سىزنىڭ ئانىڭىز، — دېدى ئايخېنىم ئۇنىڭدىن چۆچۈگەن ھالدا، — قانداقلا ئىش بولسۇن سىلىقراق بىر گەپ قىلىڭ ماڭا، قىزىم تېخى كىچىك، ئۇنىڭ توي قىلىش يېشىغا يەنە بىرنەچچە يىل بار. سىزنى ياخشىراق بىر قىز تېپىپ ئۆيلەپ قويايلى، بولامدۇ؟

— كۆتۈر ئۇنداق گېپىڭنى! — دېدى جاپپار قولىنى سىلكىپ، — مەن جەۋھەردىن باشقا قىزغا ئۆيلەنمەيمەن. شۇنىڭدىن كېيىن ئايخېنىمنىڭ، ھەتتا جەۋھەرنىڭمۇ كۈنلىرى تىنچ ئۆتمىدى، پات — پات مۇشۇ توغرىسىدىكى تالاش — تارتىشلار ھەم جېدەل — ماجىرا ئۈزۈلمەيدىغان بولدى. جەۋھەر بۇ لۈكچەكنىڭ ئۆزىگە بىرەر زىيان يەتكۈزۈپ قويۇشىدىن ئەنسىرەپ ئۆيىدە يالغۇز ياتالمايتتى.

— قىزىڭغا دېگىن، — دېدى داۋۇت چوقۇر بىر كۈنى كەچتە يېتىش ئالدىدا ئورۇن راسلاۋاتقان ئايخېنىمنىڭ بىلىكىدىن مۇجۇپ تۇرۇپ، — جاپپارغا ماقۇل كەلسۇن، ئۇنىڭ يېشى يىگىرمە بەشتىن ئاشتى، ئەمدى ئىتتىكرەك

توي قىلىۋالسا قېرى يىگىت بولۇپ قالدۇ. قىزىڭنىڭ
يېشىمۇ توي قىلىش يېشىغا يېتىپ قالدى، ئەمدى
سۆرەلمىلىك قىلىپ كەينىگە تارتىۋەرمىسۇن. بىزدە
«قوينۇڭدىن تۆكۈلسە قونچۇڭغا» دېگەن گەپ بارغۇ، توي
دېگەننى مۇشۇ بىر ئۆيدىلا قىلىپ ئىككىسىنىڭ بېشىنى
قوشۇپ قويساق ياخشى بولىدۇ ئەمەسمۇ.

— مەن قوشۇلمايۋاتقىنىم يوق، — دېدى ئايخېنىم
داۋۇت چوقۇرنىڭ ئامبۇردەك قىسىپ تۇرغان قولىنى
بىلىكىدىن ئاجرىتىپ، — قىزىم ئۈنمايۋاتىدۇ، «مەن
تېخى كىچىك، يەنە بىرنەچچە يىلغىچە توي قىلمايمەن»
دەۋاتىدۇ.

— كىچىك دە تېخى، — دېدى داۋۇت چوقۇر ئۈنى
يەنىمۇ قىستاپ كېلىپ، — ئون سەككىزگە كىرىپ
قالغان قىز بالىنى كىچىك دېگىلى بولامدۇ، جاپپاردىن
ئاڭلىشىمچە، ئۇ ئارقۇمدىكى ناسىرجان پالكۆزنىڭ
كەنجى ئوغلى ھېلىقى نېمىتى — ھە، مەردان دېگەن
ئىنجىمارۇقى بىلەن ئىچ پەش تارتىشىپ يۈرگۈدەك. مانا
مۇشۇنداق تۇرسا سەن تېخى ئۈنى كىچىك دەپ
ۋايسايسىنا، بىلىپ قوي، قىزىڭ ئالدىمدا چوڭ بولغان،
ئەگەر ئۇ ئوغلۇمنى ياراتماي مۇشۇنداق يات كىشىلەر
بىلەن ئارىلىشىپ بىرەر ئىش چىقىرىپ قويدىغان بولسا
ھەر ئىككىڭنى بوغۇزلىۋېتىمەن.

جەۋھەرنىڭ قىيىن كۈنلىرى ئەنە شۇ كۈندىن
باشلاندى. ئۇنىڭ مېڭىپ تۇرۇشلىرىغا چەك قويۇلدى.
جاپپار قىستاپ كەلمەكتە ئىدى، داۋۇت چوقۇر دېگەندەك
جەۋھەر ئەترەتنىڭ كاسسىرى ناسىرجاننىڭ كەنجى
ئوغلى مەردان بىلەن مۇھەببەتلەشكەنىدى. ئۇلار

كېچىكىدىنلا بىر مەكتەپتە ئوقۇغان بولۇپ، باشلانغۇچ مەكتەپنى پۈتكۈزۈپلا ئوقۇشتىن ئايرىلىپ قالغان جەۋھەر بۇ ساۋاقدىشىنى ئىنتايىن ياخشى كۆرەتتى. ئۇ چاغلاردا ئۇ جەۋھەرنى سىڭلىسى قاتارىدا كۆرۈپ باشقىلارنىڭ ئۇنى بوزەك قىلىشىغا قەتئىي يول قويمىتتى. جەۋھەر ئوقۇشتىن توختىغاندىن كېيىن بەش يىلغىچە كۆرۈشۈپ باقمىدى، ئاسادىپىي بىر قېتىملىق ئۇچرىشىش ئۇلارنى مۇھەببەت كوچىسىغا باشلاپ كىردى.

ئۇ كۈنى جەۋھەر ئارقۇمغا بوۋا - مومىسىنى يوقلاپ كەلگەندى، تومۇزنىڭ كۆيدۈرگۈچ ئاپتىپى پۈتۈن جاھاننى تونۇردەك قىزىتىۋەتكەندى. جەۋھەر ۋېلىسىپىت بىلەن تەرلەپ پىشىپ ئارقۇمغا يېتىپ كەلگەندە قوزا چۈش ۋاقتى بولغانىدى، ئۇ مەھەللىگە كىرىش ئېغىزىدىكى ئۆستەڭ بويىدا توختىدى، ئۇ شۇ تاپتا ھامامدىن چىققان ئادەمدەك مېچىدە تەرلەپ كەتكەن بولۇپ، چېكە چاچلىرى يۈزىگە چاپلىشىپ كەتكەندى. ئۇ ئۆستەڭ بويىدا ئازراق ئارام ئېلىپ يۈز - كۆزلىرىنى سوغۇق تاغ سۈيىدە يۇيۇپ بىر ئاز ئارام تېپىپ قالدى.

— جەۋھەر مۇسەن؟

بۇ ئاۋازدىن چۆچۈگەن جەۋھەر ئىتتىك بېشىنى كۆتۈردى، ئالدىدا قىسقا بۇرۇتلۇق، قاملاشقان بىر يىگىت كۈلۈمسىرىگىنىچە ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى.

— سىز؟ — جەۋھەر دەماللىققا ئۇ يىگىتنى تونۇيالمىدى.

— تونۇمايۋاتامسەن؟ — دېدى يىگىت جەۋھەرنىڭ يېنىغا كېلىپ، — مەن مەردانغۇ.

— ھە، مەردان، بۇ راستتىنلا سەنكەنسەنغۇ! —
جەۋھەرنىڭ كۆزلىرى ھاياجاندىن كېرىلىپ كەتتى.
— راست تونۇمىدىڭمۇ ياكى قەستەن تونۇماس
بولۇۋالدىڭمۇ؟ — دېدى مەردان جەۋھەرنىڭ ئاددىي
كەينىنىڭ ئالغان بولسىمۇ سۈرەتتىكى ئاي پەرىلەردەك
تەبەسسۇم جىلۋىلىنىپ تۇرغان چىرايىغا تىكىلىپ
تۇرۇپ.

— بۇرۇت قويۇۋاپسەن، — دېدى جەۋھەر ئۇنىڭ
قىسقا، ئەمما يارىشىملىق بۇرۇتقا قاراپ، — ئۇنىڭ
ئۈستىگە سەل قارىداپ قاپسەن — ھە، تولۇق ئوتتۇرىنى
پۈتكۈزۈپ بولدۇڭ ھەرقاچان.

— پۈتكۈزگەن، لېكىن ئالىي مەكتەپ ئىمتىھاندىن
ئۆتەلمىدىم، ئۇنىڭ ئۈستىگە بىر ئاينىڭ ئالدىدا سېنى
كۆرۈپ قېلىپ يۈرىكىم ۋازىرىدە قىلغاندەك بولدى
دېگەن، شۇنىڭ بىلەن ئوقۇشتىن ۋاز كەچتىم.

— نەدە كۆرگەنتىڭ مېنى؟ — دېدى جەۋھەر
قىزىرىپ، — كۆرگەن ئادەم مەن بىلەن كۆرۈشمىگىنىڭ
نېمىسى ئەمدى؟!

— ئۇ چاغدا يېنىڭدا ئاپاڭ بىلەن ھېلىقى ئۆگەي
داداڭ باركەن، — دېدى مەردان ئۇنىڭ يېنىغا شىپقاپ
كېلىپ، — كۆرۈشۈش ئەپسىز بولۇپ قالدى، ئاڭلىسام
بەك جاپادا ياشاۋېتىپسىلەر، ھېلىقى ئۆگەي داداڭمۇ تازا
قاملاشمىغان ئادەمدەك قىلىدۇ، سېنى ئوقۇشتىن
توختىتىپ قويمىغان بولسا ئىككىمىز بىرلىكتە ئالىي
مەكتەپتە ئوقۇماسمىدۇق، نەتىجەڭ بەك ياخشى ئىدى.

— بولدى قىل، كونا يارىنى تاتلاپ نېمە قىلسەن،
تەقدىرىم كاجكەن، — دېدى جەۋھەر ئېسەڭگىرىگەن

ھالدا، - لېكىنزە، ئوقۇمىغىنىڭ پەقەتلا ياخشى بولماپتۇ. ھە، نېمە قىلىۋاتىسەن ھازىر؟

- نېمە قىلاتتىم، دېھقان بالىسى بولغاندىكىن كەتمەن چاپمەن شۇ.

ئۇلار پاراڭلىشىپ مېڭىپ مەھەللىگە كىرىپ كەلدى، مەردان مۇشۇنداق بىر پۇرسەتنى كۈتۈپ يۈرگەنمۇ ئەيتاۋۇر، كۆڭلىنى ئىزھار قىلىپ، جەۋھەرنىڭ كۆڭلىنى ئۆزىگە چىڭ باغلىۋەتتى. مانا شۇ كۈندىن باشلاپ ئۇلارنىڭ مۇھەببەتلىك ھاياتى رەسمىي باشلاندى.

تۇيۇقسىز ئاڭلانغان خورەك ئاۋازى مۇھەببەتلىك ھېسلاغا چۆمۈلگەن جەۋھەرنى يەنە تۈرمىگە قايتۇرۇپ كەلدى. جېنەستەم ئوڭدىسىغا يېتىۋېلىپ بولۇشىغا خورەك تارتىۋاتاتتى. جەۋھەر ئۇنى تارتقۇچلاپ يېنىچە ياتقۇزۇپ قويغاندىن كېيىن خىيالىنى يەنە داۋاملاشتۇرماق بولۇپ يانغا ئۆرۈلدى. ئەمدى ئۇنىڭ خىيالى ھېلىقى قاتلىلىق قىلغان كۈنگە كېتىپ قالغانىدى، بۇ ۋەقە تاسادىپىي يۈز بەرگەن بىلەن، ئاقمۇنتى بەكمۇ ئېچىنىشلىق بولغانىدى.

جەۋھەر چىنە - قاچىلارنى يۇيۇپ جاي - جايغا رەتلەپ قويۇۋەتكەندىن كېيىن بېلىدىكى پەشتامسىنى يېشىپ ئۇنى قازان بېشىدىكى چىنە - قاچىلارنىڭ ئۈستىگە ياپتى. ئەمدى ئۇ ئېتىزغا بېرىشى كېرەك ئىدى، چۈنكى ئانىسى ئۆزى يالغۇز ئۈچ مويەردىكى كېۋەزلىكتە ئىشلەۋاتىدۇ، ئۇنىڭغا ياردەملەشمەسە كەچتە ئۆگەي دادىسىدىن تىل ئاڭلايدىغان گەپ.

— تېخچە قازان بېشىدىمۇ سەن؟ — تۇيۇقسىز ئاڭلانغان بۇ قوپال ئاۋازدىن چۆچۈگەن جەۋھەر كەينىگە ئۆرۈلۈپ ئۆزىگە يالماۋۇزلاردەك تىكىلىپ تۇرغان داۋۇتنى كۆردى.

— چىنە — قاچىلارنى يۇيۇپ بولدۇم، ئەمدى بارمەن ئېتىزغا.

— مەن سەندىن بىر گەپ سورايمەن، — دېدى داۋۇت ئۇنى قىستاپ كېلىپ، — سەن نېمىشقا ئوغلۇمنى ياراتمايسەن؟

...—

— گەپ قىلە، جاپپار سەن ياراتمىغۇدەك ئادەمما؟
— مەن تېخى كىچىك، ھازىرچە توي قىلغۇم يوق.
— كىچىك؟ — دېدى داۋۇت كۆزلىرىنى چەكچەيتكەن ھالدا، — سەن كىچىك بولساڭ نېمىشقا باشقىلار بىلەن مۇھەببەتلىشىسەن ھەي ھارىمى، مەن ساڭا دەپ قوياي، سەن چوقۇم بىزنىڭ جاپپارغا تېگىسەن، بولمىسا كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرسىتىمەن.

جەۋھەر بۇ ئادەمنىڭ تەھدىت ئارىلاش بۇيرۇقىدىن مەڭدەپ قالدى، ئۇ قەستەن ئايخېنىمنى ئېتىزغا ماڭدۇرۇۋېتىپ ئۇنىڭغا تەھدىت سېلىپ، ئوغلغا تېگىشكە ماقۇل كەلتۈرمەكچى بولسا كېرەك.

— مەن ئوغلۇڭغا تەگمەيمەن، — دېدى جەۋھەرمۇ ئۇنىڭغا قوپالراق تېگىپ، — زورلاپ خوتۇن ئېلىپ بېرىدىغان بۇ كونا جەمئىيەت ئەمەس، ئۆتمەس ماتا زورلاپ...—

چاڭگىدە تەگكەن بىر شاپىلاقتىن جەۋھەرنىڭ كۆزىدىن ئوت چىقىپ كەتتى، چۈنكى داۋۇت ئۆزىگە گەپ ياندۇرۇۋاتقان جەۋھەرنىڭ سۆزى ئاخىرلاشمايلا بىر كاپات

سالغانىدى، جەۋھەر يىغلاشنىڭ ئورنىغا ئۇنىڭغا نەپرەتلىك تىكىلدى.

— سەن تېخى باققان داداڭغا يانغۇدەك بولدۇڭما؟ —
دېدى داۋۇت چوقۇر قوللىرىنى شىلتىپ، — بۈگۈن سەن بىر بولسا ئوغلۇمغا تېگىشكە ماقۇل بولسەن، ئۇنىڭغا ئۈنمىساڭ مەن سېنى ھازىرنىڭ ئۆزىدىلا خوتۇن قىلىۋېتىمەن.

— ھە؟! — قاتتىق چۆچۈگەن جەۋھەرنىڭ كۆزلىرى يوغىناپ كەتتى. داۋۇت چوقۇر شۇ تاپتا جاپپارغا ئوخشاش لۈكچەكلىك تونىنى كىيىپ ئۆزىگە ۋەھشىيلەرچە تىكىلىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ بۇ تۇرقىدا ھەرقانداق ئىشنى قىلىدىغاندەك ئەلپازى بار ئىدى، شۇڭا جەۋھەر كەينىگە يېنىپ ئوچاق بېشىغا كېلىپ قالدى، ئۇ ئۆزىنى قوغدىمىسا بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ قازاننىڭ يېنىغىلا قويۇپ قويغان پىچاقنى قولغا ئېلىۋالدى.

— يېقىن كەلمە! — دېدى جەۋھەر ئۇنىڭغا پىچاقنى شىلتىپ تۇرۇپ، — بولمىسا ماۋۇ پىچاقنى قارىنىڭغا تىقىۋېتىمەن.

— ھە، سەن تېخى ماڭا پىچاق كۆتۈرگۈدەك بولدۇڭما، — داۋۇت چوقۇر جەۋھەرنىڭ قولىنىڭ تىترەۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ پىچاقنى تارتىۋېلىش ئۈچۈن ئالدىغا ئېتىلدى، ئۇ تۇيۇقسىز ئوچاق ئالدىدىكى جىگدە ياغىچىغا پۇتلىشىپ سەنتۈرۈلۈپ كېلىپ جەۋھەرگە قاتتىق سوقۇلدى — دە، جەۋھەر ئىككى قوللاپ تۇتۇپ تۇرغان پىچاق ئۇنىڭ قورسىقىغا كىرىپ كەتتى...

— سەن، سەن ماڭا... — داۋۇت قورسىقىنى چىڭ قىلىپ قالغان ھالدا ئوچاقنىڭ يېنىغىلا يىقىلدى. جەۋھەر

ئۇنىڭ قورسقىدىن بۇلدۇقلاپ چىقىۋاتقان قانى كۆرۈپ
قولدىكى پىچاقنى يەرگە تاشلىدى - دە، چىرقىرىغان
ھالدا تالاغا يۈگۈرۈپ چىقىپ ئادەم چاقىردى.

- ئادەم ئۆلدى، تېز كېلىڭلار، - بىرنەچچە ئادەمنىڭ
بۇ تەرەپكە ماڭغىنىنى كۆرگەن جەۋھەر ھويلا ئىشكىنىڭ
يېنىغىلا ئولتۇردى - دە، ھوشىدىن كەتتى...

جىرىڭلىغان قوڭغۇراق ئاۋازى تاتلىق ئۇيقۇدا ياتقان
جەۋھەرنى چۆچۈتۈۋەتتى، ئۇ ئەنسىز خىياللار بىلەن تاڭ
ئاتارغا يېقىن ئوخلاپ قالغانىدى. مانا بىرەر سائەت
ئۇخلىمايلا قوڭغۇراق ئاۋازى ئۇنى ئورنىدىن تۇرۇشقا
مەجبۇر قىلغانىدى، چۈنكى ياتاقداشلىرى تېزلىكتە
ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشۇۋاتاتتى.

- ياخشى ئۇخلىيالمىسەن - ھە؟ - دېدى جېنەستەم
ئۇنىڭ قىزارغان كۆزلىرىگە قاراپ، - قارىغاندا خورەك
تارتقان ئادەمنىڭ يېنىدا ئۇخلىيالمىدىغاندەك تۇرسەن.
- ياقەي، - دېدى جەۋھەر ئۇنىڭغا قاراپ
كۈلۈمسىرەپ، - ئورنۇم يەڭگۈشلەنسە ئۇخلىيالمىدىغان
ئادىتىم بار.

- كۆنۈپ كېتىسەن، تېزىرەك كىيىنىڭ، بۈگۈن
بىزگە بۆلۈنگەن ۋەزىپە سەل جىقراق، بالدۇرراق ئىش
باشلىمىساق بولمايدۇ.

تۆتىنچى باب

ناسىر جاننىڭ ھەيۋىسى

مەردان ئانىسى مائىس خاننىڭ قارشىلىقى، دادىسى ناسىر جاننىڭ ۋارقىراشلىرىغا پەرۋا قىلماي ئۇلار بىلەن جېدەللىشىپ قالدى. ئۇ جەۋھەرنىڭ ئانىسى ئايخېنىم بىلەن بىللە ئۈرۈمچىگە چىقىپ «مەڭگۈ بىللە ئۆتىمىز» دەپ ۋەدىلەشكەن قىزىنى ئەڭ ئاخىرقى قېتىم يوقلاپ قويۇشنى نىيەت قىلغىنى جېدەلگە سەۋەب بولغانىدى. بۇ ئىككى ياشنىڭ مۇھەببىتى خۇددى باھار شاماللىرىدەك يېقىملىق، ھۈپپىدە ئېچىلغان ئەتىراپتا پۇراقلىق، سۈپسۈزۈك ئاقىدىغان كارىز سۈيىدەك پاك ئىدى. ئۇلار ئاسراپ، پەرۋىش قىلىپ كېلىۋاتقان مۇھەببەت چېچەكلىرى بىر كېچىدىلا خۇددى كۈز غازاڭلىرىدەك تۆكۈلۈپ كەتسە بۇنىڭدىنمۇ ئازابلىق ئىش بولامدۇ جاھاندا. مەرداننىڭ مۇشۇ بىرنەچچە ئايدىن بۇيان بېشىنى ئىچىگە تىتىپ، ئېغىر ئۇھ تارتىپ ھېچ كىشىگە گەپ قىلماي يېتىۋېلىشلىرىمۇ شۇ ۋەجىدىن ئىدى.

مەردان تا ھازىرغىچە جەۋھەرنىڭ ئادەم ئۆلتۈرگەنلىكىگە ئىشەنمەيتتى، ئەمما ئەڭ ئەجەبلىنەرلىك يېرى، جەۋھەر تۇنجى سوراقتىلا بۇ قاتىللىقنى ئۆزىنىڭ قىلغانلىقىنى قىلچە تارتىشمايلا ئىقرار قىلغانىدى. مەردان ھەقىقىي

سەۋەبىنى ئۇقماق بولۇپ جەۋھەرگە ئارقا - ئارقىدىن
ئىككى پارچە خەت يازغان بولسىمۇ ئۇ خەتلەر خۇددى
قۇدۇققا چۈشكەن تاشتەكلا جاۋابسىز قالدى، ئىككى -
ئۈچ قېتىملىق سوتتىكى جەۋھەرنىڭ پەرۋاسىز تۇرقى،
سوراق قىلىنىۋاتقاندىكى غەمىسىز چىرايى... مانا بۇلار
ھازىرغىچە مەردانىنى ئويلىاندۇرۇپ ھەم گۇمانىنى
قوزغىغانىدى.

— داداڭ داۋۇت ساۋۇتىنى قانداق ئۆلتۈردۈڭ؟

— ئۇ دادام ئەمەس.

— ئۆگەي بولسىمۇ داداڭغۇ، ئېيتە، قانداق

ئۆلتۈردۈڭ؟

— پىچاق بىلەن ئۆلتۈردۈم.

— مۇشۇ سەن ئىشلەتكەن پىچاق شۇمۇ؟

— شۇ.

— ...

ھەر قېتىملىق سوراق ئاشۇنداق سوئاللار بىلەن
باشلىنىپ جەۋھەرنىڭ پەرۋاسىز جاۋابلىرى بىلەن
ئاخىرلىشاتتى. مەردان جەۋھەرنىڭ خۇددى ماشىنا
ئادەمدەك قېتىپ ئۆلتۈرۈشلىرى، ئۆزىنى ئاقلاش ئۇياقتا
تۇرسۇن، جىنايەتنى ئۆز گۈستىگە ئالغىنىدىن ھەيران
بولاتتى. ئۇ ئاخىرقى ھۆكۈمنى ئاڭلىغاندىن كېيىن
ئۆندەرگەندەك ئانىسىغا قاراپ: «ئانا، جېنىم ئانا،
ئۆزۈڭنى ئاسرا...» دېگەن سۆزى بىلەن خۇددى جازا
مەيدانىغا ماڭغاندەك چىقىپ كەتتى. ئۇنىڭ چىرايى
گەرچە تاتىرىپ كەتكەن بولسىمۇ، ھوشىنى يوقىتىپ
قويمىدى: «بۇ دېلودا چوقۇم مەسلە بار، بۇنى قانداق
ئېنىقلاپ چىققىلى بولار؟»

ئايخېنىم مەرداننىڭ ئۆيىگە ياردەم تەلەپ قىلىپ كىرگەن چاغدا ئۇ ھېچ ئىككىلەنمەي ئۆزىنىڭمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئۈرۈمچىگە چىقىدىغانلىقىنى ئېيتتى. چۈنكى، ئۇ بۇ قاتىللىق دېلوسىدىن گۇمان قىلىۋاتاتتى، ئۇنىڭ مۇشۇنداق قەتئىي نىيەتكە كېلىشىدىكى مەقسەتمۇ جەۋھەر بىلەن كۆرۈشۈپ ھەقىقىي ئەھۋالنى ئېنىقلاپ بېقىش ئىدى، ئەمما بۇنى ئاڭلىغان ئاتا - ئانىسى قاتتىق چۆچۈپ كەتتى ھەم ئاچچىقلاندى.

ئايخېنىم جەۋھەر بىلەن كۆرۈشۈش ۋاقتىنى خېلىلا كېچىكتۈرۈۋەتكەنىدى، چۈنكى ئۆزىگە ھەمراھ بولغۇدەك بىرەرسى چىقمىغانىدى. ئۇ مۇشۇ يېشىغىچە ناھىيە بازىرىغا بىر - ئىككى قېتىم چىقىپ باققاننى ھېسابقا ئالمىغاندا، مەھەللىنىڭ سىرتىغا چىقىپ باقمىغانلىقى ئۈچۈن ئۈرۈمچىگە چىقىپ قىزىنى يوقلاپ كېلىش ئۇنىڭغا خۇددى ئايغا چىقىشتىنمۇ تەس بىلىندى. ئىككى بالىنى ئېلىپ چىقاي دېسە دادىسى ھېسامىدىن زىنھار يول قويىمىدى، چۈنكى بۇ بالىلارنىڭ ئاچىسىنى جىنايەتچى قاتارىدا كۆرۈپ ئازابلىنىشىنى ھەم ئاچىسىنىڭ كۆڭلىنى تېخىمۇ غەش قىلىشىنى خالىمايتتى. شۇڭا، ئايخېنىم يېقىن قوشنىسى ناسىرجاندىن مەسلىھەت سوراش، مۇھىمى، مەرداننى پاناھ تارتىپ بۇ ئۆيگە كىرگەنىدى. جەۋھەر ئانىسىغا مەرداننى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى، ھەرقانداق ئىش يۈز بېرىشىدىن قەتئىينەزەر مەردان بىلەن توي قىلالمىسا مەڭگۈ توي قىلماي ئۆتۈپ كېتىدىغانلىقىنى بىرنەچچە قېتىم دەپ بەرگەنىدى. ئايخېنىم ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىگە قارشىلىق قىلماي داۋۇتنىڭ قىلىۋاتقان

بېسىملىرىغا بەرداشلىق بېرىپ قىزنى قوغداپ
كەلگەندى. ئۇلارنىڭ بېشىنى بىر قىلىش پېشانىسىگە
پۈتۈلمىگەنمۇ، مانا قىزى بىردەمدىلا قاتىل بولۇپ
ئۇلارنى ئايرىپ تاشلىدى. لېكىن، مەردان ھېچ ئىش
بولمىغاندەك ئايخېنىمنى بىرنەچچە قېتىملىق سوتقا
بىللە ئېلىپ بارغانىدى. ئايخېنىم قىزى سوتلىنىۋاتقاندا
مەرداننىڭ چىرايىنىڭ ئۆزگىرىپ كېتىشىنى، سوت
ئاخىرلاشقاندا ئايخېنىمدىن بەزى گەپلەرنى يېنىش -
يېنىشلاپ سورايدىغان مەرداننىڭ قىزنى چىن
يۈرىكىدىن ياخشى كۆرىدىغانلىقىنىمۇ ھېس قىلغانىدى.
ئايخېنىم بۇ ئۆيگە قورۇنۇپ كىرگەندە ئاتا - بالا
ئۈچەيەن رادىيودىن بېرىلىۋاتقان خەلق ناخشىسىنى
ئاڭلاپ ئولتۇراتتى، ئۇ كىرىپ كېلىشى بىلەن
ئۆيدىكىلەر ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ كېتىشتى. ناسىر جان
رادىيونى ئۆچۈردى، مەردان پەسكە چۈشۈپ ئۇنى
ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. مائىسخان ئايخېنىمنى
يېنىغا تارتىپ ئولتۇرغۇزۇپ ئەھۋال سوراپ كەتتى.
- ئەجەب ئوبدان كىرىپلا، قوشنام، - دېدى مائىسخان
ئايخېنىمنىڭ قولىنى تۇتۇپ، - باياتىن رادىيو ئاڭلىغىچ
ئۆزلىرىنىڭ گەپلىرىنى قىلىپ ئولتۇرغان، مۇشۇنداق
تالا - تۈزگە چىقىپ قولۇم - قوشنىلار بىلەن ھال -
مۇڭ قىلىشىپ ئۆتكەنلىرى ياخشى. بىزدىمۇ بار،
باشلىرىغا مۇشۇنداق ئېغىر كۈلپەتلەر كەلگەندىكىن پات -
پات كىرىپ ھاللىرىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇرساق ياخشى
بولاتتى، لېكىن زە...

- رەھمەت ياخشى كۆڭۈللىرىگە، - دېدى ئايخېنىم
كۆزىگە ئىختىيارسىز ياش ئېلىپ، - ھېلىمۇ ئۇرۇق -

تۇغقاندىن چارە قاراۋاتىدىلا، مۇشۇنىڭ ئۆزىلا ماڭا قىلغان خەير خاھلىقلىرى ئەمەسمۇ... باشقا كۈن چۈشكەندە ئادەم مۇشۇنداق خىيالچان بولۇپ قالىدىغان ئىشكەن، قىزىمنىڭ كەم ئەقىللىك قىلىپ قويۇپ ھەپسىگە كىرىپ قالغىنى ھەممىمىزنى ئۆرتىۋېتىپ قىلىۋەتتى. لېكىن زە، ھەرقايسىلىرى بولغاچقا ئېغىرىم يېنىك بولۇپ كېتىۋاتمەن قارىسىلا، مەردانجان بالامۇ «نېمە ئىشلىرى بولسا دېسىلە، مەن ياردەم قىلىمەن» دەپ تۇرىدۇ.

— بىزدىچۇ «قوشنا بولساڭ يۆلەك بول، بولمىسا بۆلەك بول» دېگەن گەپ بار قارىسىلا، — دېدى مائىسخان چىرايمىدىكى ئۆزگىرىشنى ئايخېنىمغا چاندۇرماي، — قوشنا بولغاندىكىن بىر تەرەپتە قول قوۋۇشتۇرۇپ تۇرغىلى بولمايدىكەن، بۇنچىلىك ئىشلارغا ئۇنچىۋالا تەكەللۇپ قىلىشنىڭ ھاجىتى يوق. بىراق، قىزلىرىنىڭ بۇ ئىشنى كۆڭۈللىرىگە سېلىۋېلىپ ئاچچىق يۇتۇپ يېتىۋالسىلا ياخشى بولمايدۇ، قاراپ باقسىلا چىرايلىرىغا، بىزدىن خېلىلا كىچىك ئۆزلىرى، ئەمما...

— بىزدىن بەكرەك قېرىپ كەتتىلە دېسىلە، — دېدى ئايخېنىم ئېغىر ئۇھ تارتقان ھالدا، — بۇنداق ئىش ئۆز بېشىغا كەلمىگۈچە بىلىمەيدىكەن كىشى، مېنىچۇ دەرد مۇشۇنداق قىلىۋەتتى دەرد...

— دەرد دېگەن بىر ئاپەت، قوشنام، — دېدى مائىسخان ئۇنىڭ قولىنى يېنىك سىلاشتىن توختاپ، — دەرد دېگەننى بەزىدە ئۆزىمىز، بەزىدە باشقىلار بىزگە يۈكلەپ قويدۇ قارىسىلا، ئۇنى ئىچىمىزگە سېلىۋالماي تاشلىۋېتىشنى بىلەلسەكلا بۇ دەردلەرمۇ ئۇنتۇلۇپ كېتىدۇ، دەرد تارتىش دېگەنچۇ جانغا ئېكەك سالغاندەك بىر

ئىش، بولىدىغان ئىش بولدى، شۇڭا كەچكىچە ئاھ - ۋاھ دەپ ئۆزلىرىنى تۈگەشتۈرگەننىڭ ھېچ پايدىسى يوق، بۇ كۈنلەرنىڭمۇ ئۆتۈپ كېتىدىغانلىقىغا ئىشەنسىلە، بىز ياردەم قىلىدىغان بىرەر ئىش بولسا تارتىنماي دېسىلە، قوللىمىزدىن كېلىشىچە ياردىمىمىزنى ھەرگىز ئايىمايمىز.

ئايخېنىم بۇ ئۆيگە بايا تارتىنىپ ھەم قورۇنۇپ كىرگەن بىلەن مايسىخاننىڭ ھېچ ئىش بولمىغاندەك قىزغىن ئەھۋال سوراشلىرىدىن بىر خىل يېقىنچىلىقنى سېزىپ ئۆزىنى ئازادە تۇتۇشقا تىرىشتى - دە، مەقسىتىنى ئېيتتى:

— سىلىنى يوقلاپ كىرىشىم، — ئايخېنىمنىڭ كۆزلىرىدىن مارجاندەك ياشلار تۆكۈلدى، — مېنى ئاشۇ ئۈرۈمچى دېگەن يەرگە ئاچقىدىغان بىرەر ئادەمنىڭ يوقلۇقىدىن قىزىمنى يوقلاش ۋاقتىنى بىرنەچچە قېتىم كېچىكتۈرۈۋەتتىم قارىسىلا. قىزىم تۇتۇلۇپ كەتكەندىن بېرى ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشكە پەقەتلا مۇمكىن بولمايۋاتىدۇ، شۇ تاپتا قىزىم كۆزلىرىمدىن ئۇچۇپ كەتتى. ئەمما، ھەر كۈنى دېگۈدەك چۈشلىرىمگە كىرىپ بىر دەردىمگە مىڭ دەرد قوشۇۋاتىدۇ دېسىلە. مېنى بىرەر قېتىممۇ كېلىپ كۆرۈشۈپ قويۇشقىمۇ يارمايۋاتىدۇ، دەپ كۆڭلى يېرىم بولۇۋاتقان ئوخشايدۇ. شۇڭا ھەرقايسىلىرىغا مۇشۇ مەسلىھەتنى قىلغىلى كىرگەندىم، مۇشۇ ئىشتا ياردەم قىلىپ بىر بەختسىز ئانىنىڭ دەردىگە يېتىپ قويسا دېگەن ئۈمىد تە كىرگەندىم.

مەردان بۇ گەپتىن ئايخېنىمنىڭ ئۆزىنى دەپ

كىرگەنلىكىنى بىلدى، ئايخېنىمغا ماقۇل جاۋابىنى كىم بېرەركىن، دېگەن نىيەتتە دادىسىغا قارىدى، لېكىن ناسىر جان بۇ ئىشقا ئىپادە بىلدۈرۈش تەس كېلىۋاتقاندەك چىرايىنى بىر قىسىم قىلىپ ئولتۇراتتى، مايسىخان ئۆزىدىكى دېلىغۇللۇقنى چاندۇرماستىن تىرىشىپ، ئايخېنىمغا تەسەللى بەرگەچ ئۇنىڭ بىلەن تەڭ ياش تۆكتى.

— ئۆزلىرىنى بۇنداق قىيىنمىسىلا، قوشنام، — دېدى مايسىخان ئايخېنىمنىڭ ئاچچىق يىغا تەسىرىدىن تىترەپ كېتىۋاتقان قولىنى چىڭ تۇتۇپ، — بۇ ئىشلارنى ئويلاۋېرىپ ئاچچىق يۇتۇۋالسىلا كېسەلچان بولۇپ قالسا، سىلى ئۆزلىرىنى مۇنداق تاشلىۋەتسىلە ئاۋۇ ئىككى بالا قانداق قىلىدۇ؟ بۇنى ئويلىمىسىلا يەنە بولمايدۇ، ئۈرۈمچىگە بارىدىغان ئىشتا ئۇنىڭمۇ يولى بولۇپ قالار، ھازىرغۇ قاتناشلار بەك ياخشى بولۇپ كەتتى، بارمەن دېگەن يەرگە ھەمراھسىزمۇ بارغىلى بولىدۇ. بارىدىغان يەر ئېنىق بولغاندىكىن خاتىرجەم يولغا چىقسىلا، ئىشقىلىپ، بالىنى بىر قېتىم كۆرۈپ كېلىدىغان ئىشنى ئەمدى كەينىگە سۆرمىسىلە، بولمىسا جەۋھەر قىزنىڭ يۈرىكى مۇزلاپ كېتىدۇ.

— دادام مەن بىلەن بىللە چىقاي دېۋىدى، مەن ئۈنىمىدىم قارىسىلا، — دېدى ئايخېنىم كۆزىدىكى ياشنى سۈرتۈۋېتىپ، — دادام مۇشۇ نەۋرىسى بۇ بالا — قازاغا ئۇچراپ ھەپسىگە كېتىۋىدى، بىردەمدىلا يۈرىكى تىترەپ ئاغرىيدىغان بولۇپ قالدى. ئالمادىس ئۇ يەرگە چىقىپ بالا بىلەن كۆرۈشكەندە بىر ئىش بولۇپ قالسا بۇ دەردنى نەدە تارتىپ يۈرمىن. ئاپامنى بىلىپلا، زىققە بىلەن

ئاغرىغىلى بىرقانچە يىل بولۇپ قالدى، ئازراق يول ماڭسىلا دەپمى كېسىلىپ ماڭالمايلا قالىدۇ، قېرىنداشلىرىمنى ئاۋارە قىلغۇم يوق، ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە تۇشلۇق دەردى بار، شۇڭا بېشىمنىڭ ئىچمۇ، تېشىمۇ قېتىپ ئالدىلىرىغا كېلىۋىدىم. مەردانجان بالام سوت ئېچىلغان كۈنلەردە مېنى بىللە ئاپىرىپ ئەكېلىۋىدى، ئالەمچە خۇش بولدۇم. «بىلىمگەن يەرنىڭ ئوي - چوڭقۇرى كۆپ» دېگەن گەپ بار، ئالمادىس يولدا بىرەر ئىش بولۇپ قېلىپ ئۇنى كۆرەلمىسەم قانداق قىلارمەن، - ئايخېنىم ئەمدى گەپنىڭ پوسكاللىسىنىلا دېدى، - شۇڭا ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ ئاخىرى ئۆزلىرىنىڭ ئالدىلىرىغا كىردىم، جېنىم قوشنام، بۇ قېتىم مەردانجان بالامنى شۇ يەرگە ھەمراھ بولۇپ ئاچىقىپ كەلسۈنمىكىن دەپ ئويلىۋىدىم، بالىنىڭ يول كىراسىنى، ياتاق، تامىقىنى مەن كۆتۈرگەن بولسام، مەردانجان بالامنى ئىككى كۈنلۈكلا بەرگەن بولسىلا، مېنى شۇ يەرگە ئاچىقىپ قىزىم بىلەن بىر قېتىم بولسىمۇ كۆرۈشتۈرۈپ كەلگەن بولسا. ئاتام كۆرمىگەن شەھەرگە يالغۇز بېرىشتىن راستتىنلا قورقۇۋاتمەن، جېنىم قوشنام، مۇشۇ ئىشتا ياردەملىرىنى ئايىمىغان بولسىلا، بۇ ياخشىلىقلىرى مەندىن يانمىسا خۇدادىن يانار...

— ئۇنداق دېگەنلىرى بىلەن بىزنىڭ مەردانجانمۇ ئۈرۈمچىگە چىقىپ باقمىغان تۇرسا، - دېدى مايسىخان دەرھاللا ئىنكاس قايتۇرۇپ، - سىلى خاپا بولماي يول بىلىدىغان ئادەمدىن بىرەرسىنى تېپىپ...

— بولدى، ئاپا، - دېدى مەردان دەرھال ئانىسىنىڭ

سۆزنى بۆلۈپ، — ئايخېنىم ئاچىمىزنى بۇ قېتىم مەن ئاچىقاي، ئەمدى گەپ ئەگىتىپ ئولتۇرۇۋەرمەيلى. ئايخېنىم ئاچا، ئۆزلىرى تەييارلىقلىرىنى قىلىۋەرسىلە.

— ۋاي رەھمەت، بالام، — دېدى ئايخېنىم مەرداننىڭ كەسكىن ئىپادە بىلدۈرگەنلىكىدىن سۆيۈنگەن ھالدا، — مۇشۇ قىلغان ياخشىلىقلىرى ئۈچۈن ھەر ۋاق نامزىمدا سىلنىگە دۇئا قىلىمەن، بىر جانلىرىغا خۇدايىم مىڭ جان بېرەر، يوللىرى ئوچۇق، دۈشمەنلىرى تاق، دوستلىرى جۈپ بولار، خۇدايىم ئۆمۈرلۈك بەختلىرىنى بېرەر...

مەرداننىڭ ئاتا — ئانىسى گەرچە بۇ ئىشقا قارشى چىقمىغاندەك قىلغان بىلەن، ئايخېنىم رەھمەت — تەزىمىدىن نەچچىنى دەپ چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئۇلار سۆز تۇغىنىنى بىراقلا ئېچىۋەتتى.

— ساراڭمۇ سەن، — دېدى مائىسخان ئايخېنىمنى ئۈزۈپ كىرىپلا مەرداننى بىلىكىدىن تارتىپ سىلكىشەپ تۇرۇپ، — سەن يا ئۇلارنىڭ تۇغىنى بولمىساڭ، جەۋھەر بىلەنمۇ ھېچبىر ئالاقەڭ قالمىغان تۇرسا نېمىشقا ئۇ ئايالنى مەن ئاچىقاي دەپ مەيدەڭگە مۇشتلايسەن؟ بىلىپ قوي، دادىسىنى ئۆلتۈرگەن قاتىلىنى يوقلاپ كېلىشنىڭ ساڭا زىيىنى تەگسە تېگىدۇكى، پايدىسى تەگمەيدۇ.

— بۇ نېمە دېگىنىڭ، ئاپا؟ — دېدى مەردان ئاپىسىنى يېنىغا ئولتۇرغۇزۇپ، — جەۋھەر بىلەن مەن مۇشۇ مەھەللىدە بىر ئېرىقنىڭ سۈيىنى ئىچىپ چوڭ بولغان، مەكتەپتە بىرگە ئوقۇغان، ئۇنىڭ ئۈستىگە بىز دېگەن ئۇزۇن يىللىق قوشنا. ئاشۇ بىچارە مەزلۇمنىڭ تۇرقىغا قاراپ باقە، كىم ئۇنى ئەمدىلا قىرىققا كىرگەن ئايال

دەيدۇ، بالا دەردىدە تۈگىشىپ بىر كېچىدىلا ئون يىگىرمە ياش قېرىپ، پېلىكىدىن ئايرىلغان سويىمدەك قورۇلۇپلا كەتتى. ئەمدى قىزى قاتىل بولدى دەپلا ئۇنىڭغا ياردەم قىلىشتىن باش تارتساق بۇ ئادەمگەرچىلىككە توغرا كېلەمدۇ دەيمەن، ئۇزۇن يىللىق قوشنىمىزنىڭ بېشىغا مۇشۇنداق ئېغىر كۈنلەر كېلىپ بىزنى كۆڭلى تارتىپ ھال ئېيتىپ ياردەم سوراۋاتسا بىر ياقتا قول قوۋۇشتۇرۇپ تۇرساق قاملىشامدۇ، ئاپا بۇ ئىشتا سەن ئوبدانراق ئويلىنىپ گەپ قىل، ئەدىناسى بىزدە ئۇزۇن يىللىق قولۇم - قوشنىدارچىلىقنىڭ بولسىمۇ يۈزىنى قىلىپ قويۇش ھەققىمىز باردۇ؟!

— ۋاھ، سەن ھازىر ئاجايىپ سۆزمەن بولۇپ كېتىپسەن - ھە، - دەيدى ناسىرجان تىلىنىڭ ئاستىغا تاشلىغان ناسىنى كىگىزنى قايرىپ بۇلۇڭ تەرەپكە قارىتىپ چىرتتىدە تۈكۈرۈۋەتكەندىن كېيىن، - قارىغاندا سەن خېلىلا چوڭ ئادەم بولۇپ قالغان ئوخشايسەن، ئەقلىڭنىڭ زىيادىلىكىنى دېمەيسەن تېخى، مانا قارا، باغرىڭمۇ پاقىلاننىڭ گۆشىدەك يۇمشاپ كېتىپتۇ، ئەمدىلا يىگىرمىگە كىرگىنىڭگە باقماي قولۇم - قوشنىدارچىلىقتىن، ئادەمگەرچىلىكتىنمۇ گەپ ئاچىدىغان بولۇپ قاپسەن، يۈرىكىڭنىڭ مۇشۇنداق يوغىناپ كەتكىنىگە قارىغاندا ئاخشام بىرەر يەردە يولۋاس ئۆلتۈرۈپ يۈرىكىنى يەۋالغان ئوخشايسەن - ھە، - ناسىرجاننىڭ ناھايىتى ئاچچىق تەنە سۆزلىرىدىن مەردان ئورنىدا قىمىرلاپ قويدى، - قولۇم - قوشنىدارچىلىقنىڭ يۈزىنى قىلىشنى مەنمۇ ناھايىتى ئوبدان بىلىمەن، لېكىن بۇ ئىش ئۇنىڭغا ئوخشىمايدۇ. بىلىپ قوي، سەن ياردەم

قىلىمەن دەپ مەيدە مۇشتلاۋاتقان بۇ ئىش ئادەم
 ئۆلتۈرگەن بىر قاتلىغا بېرىپ تاقشىدۇ، بۇنى ئوبدان
 بىلىدىغانسەن؟ بۇ خۇن دەۋاسىغا چېتىلىدۇ، ئۇلارنىڭ
 ئۇرۇق - تۇغقانلىرى «قانغا قان، جانغا جان ئالىمىز» دەپ
 چار سېلىشىۋاتىدۇ، مۇشۇنداق ئەھۋال ئاستىدا سەن ئۇ
 خوتۇننى باشلاپ تۈرمىگە بېرىپ كەلسەڭ شۇ خەقلەر
 نېمە دەپ ئويلايدۇ؟ «مۇشۇ قىزدا بىرەر ئىشى بولمىسا
 نېمىشقا يوقلايدۇ» دەپ ئەتىلا ئۈستۈڭدىن بىر مۇنچە گەپ
 چىقىدۇ ياكى ئۇلار ساڭا چاڭگال سېلىشتىن يانمايدۇ. ئۇ
 چاغدا قانداق قىلىسەن؟ ئۆيلىنىدىغان چېغىڭ كەلدى،
 ئەگەر ئۈستۈڭدىن پىتنە - پاساتلار تارقالسسا سەن قانداق
 كۈنگە قالسەن؟ بۇنى ئويلاپ باقتىڭمۇ؟ بىز خەقنىڭ
 ئىشىكىگە قىز سوراپ قانداق بارالايمىز؟ ئۇلار بىر قاتىل
 قىز بىلەن مۇناسىۋىتى بار سەندەك بىر ئادەمنى
 يارىتامدۇ؟ بىز بۇ مەھەللىدە قانداقمۇ يۈزىمىزنى
 كۆتۈرۈپ يۈرەلەيمىز، بۇلارنى ئويلاپراق ئاندىن گەپ
 قىلىشنى ئۆگىنىۋال، ھۆكۈمەت ئۆلۈم جازاسى بەرگەن
 بىر قاتىلنى يوقلاپ كېلىشكە ھازىر كىم جۈرئەت
 قىلالايدۇ - ھە؟!

— مەن جۈرئەت قىلالايمەن، — دېدى مەردان
 قەتئىيلىك بىلەن ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، — ئۇ مېنىڭ
 ساۋاقدىشىم ھەم يېقىن دوستۇم، — ئۇ يەنە: «ئۇ مەن
 ئۆمۈر بويى سۆيۈشكە ئەھدە قىلغان قىز، ئۇنى يوقلاش
 ۋىجدانى بۇرچۇم» دېمەكچى بولدى - يۇ، دادىسىنىڭ
 تاتارغان چىرايىغا قاراپ گېپىنى يۈتۈۋەتتى.
 — نېمە دېدىڭ؟ — ناسىر جان تامدەك تاتىرىپ كاڭنىڭ
 قىرىغا لوكىدە ئولتۇرۇپ قالدى، شۇ تاپتا مېڭىسى

چاراسلاپ كېتىۋاتتى، چۈنكى ئوغلى ھازىرغىچە ئۇنىڭ ھەرقانداق بۇيرۇقىنى بەجىندىل ئورۇنداپ كېلىۋاتقان ئاق كۆڭۈل، سەمىمىي بالا ئىدى. ئوغلىنىڭ تۇيۇقسىز ئۆزىگە قارشى گەپ قىلىشى ناسىر جاننى خېلىلا چۆچۈتۈپ قويۇۋاتتى.

— بالام، سەن داداڭغا گەپ ياندۇرۇۋاتىسەنغۇ؟ —
مايسىخان ناسىر جاننىڭ چىرايىنىڭ ئۆزگىرىپ كېلىشىنىڭ ئاخىرىنى چۈشۈرمەيلا ئولتۇرۇپ قالغىنىنى كۆرۈپ چۆچۈگەن ھالدا ئوغلىغا قاراپ قولىنى سىلكىدى، —
داداڭ ساڭا بىر چىرايلىق نەسەت قىلىۋاتسا ئۇنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالماقتا يوق، باشباشتا قىلىشقا پېتىنىۋاتامسەن، ئوقۇپ قوي، ئۇ سېنىڭ داداڭ! سەن ئۈچۈن بارلىقىنى ئاتاشقا تەييار تۇرغان داداڭ جۇمۇ...
سېنى مۇرىسىگە ئولتۇرغۇزۇپ مەھەللىلەرنى چۆرگۈلەتكەن، كۆزۈڭدىن ھازىرغىچە تامچە ياش ئاققۇزمىغان، «كەنجەم ياخشى ئوقۇۋالسۇن» دەپ ئاكىلىرىڭنى ئېتىز ئىشىغا سالغان، مۇشۇ يېشىڭغىچە ھېچنېمىدىن غېمىڭ يوق چوڭ قىلغان ئادەم مۇشۇ، ئەمدى بولغاندا داداڭغا گەپ ياندۇرغۇدەك بولدۇڭما؟!

— بۇنى ئوقىمەن، — دېدى مەردان غەزەپتىن يېرىلىپ كېتەيلا دېگەن دادىسىغا قاراپ، — سىلەر ماڭا دائىم: «بالام، باشقىلار قىيىنچىلىققا يولۇققان چاغدا ئۇنىڭغا ياردەم قولىنى سۇنۇش ئەخلاق جۈملىسىدىندۇر، باشقىلارغا سەمىمىي پوزىتسىيە بىلەن مۇئامىلە قىلساڭ، ئۇلارنىڭ دەردىگە دەرمان بولالساڭ سەنمۇ ئاشۇنداق سەمىمىيلىككە ۋە ياردەمگە ئېرىشەلەيسەن» دەپ تەربىيە بېرەتتىڭلارغۇ؟ ئۇزۇن يىللىق قوشنىمىز قىيىنچىلىققا

ئۇچراپ ئالدىڭلارغا ياردەم سوراپ كىرسە ئۇنىڭغا
 مۇشۇنداق مۇئامىلە قىلساڭلار بولامدۇ زادى؟ قېنى
 سىلەر ماڭا ئۆگەتكەن ئەخلاق؟ ئەخلاقمۇ ئىككى
 تەرەپلىملىك بولىدىغان ئوخشمامدۇ، زادى سىلەرنىڭ
 قايسى گېپىڭلار توغرا؟

— بۇ ئوخشمايدىغان ئىككى خىل ئىشقا
 ئوخشمايدىغان ئىككى خىل قاراش مەسىلىسى، — دېدى
 ناسىرجان ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، — ياردەم دېگەن ياردەم،
 ئەگەر ئۇ قىيىنچىلىقتا قالسا بىز ئۇنىڭغا چوقۇم ياردەم
 قىلىمىز. لېكىن، جىنايەتچىنى يوقلاش مەسىلىسىدە
 ئوبدانراق ئويلانمىساق بولمايدۇ، كېيىن «ئىست،
 بارمىغان بولسام بوپتىكەن» دەپ يوق ساقالنى تۇتالمىغان
 بىلەن ھەرگىز ئورنىغا كەلمەيدۇ. شۇڭا، سەن بۇ ئىشتا
 ئالدىراقسانلىق قىلمىغىن، ئادەم ئۆلتۈرۈپ قويۇپ
 تۈرمىگە كىرگەن ئادەمگە قانداق مۇئامىلە قىلىشنى
 بىلىۋال، ئۇنداق ئادەملەر مەڭگۈ ئەلنىڭ نەپرىتى
 ئاستىدا ياشايدۇ. سەن ئاشۇنداق لەنەتكە قالغان
 جىنايەتچىنى يوقلايمەن دەپ ئانىسى بىلەن بىللە ماڭساڭ
 خەق نېمە دەيدۇ؟ «قاتىلىنىڭ ئاپىسىنى تۈرمىگە ئاپىرىپ
 كەپتۇ، قارىغاندا ئۇنىڭ قىزى بىلەن بىرەر چاتقى بار
 ئوخشايدۇ، كىم بىلىدۇ، مۇشۇ قاتىلىلىقنى مەردان
 پىلانلىغانمۇ تېخى» دېگەندەك ئەپقاچتى گەپلەرنى تارقىتىپ
 قىلالامدۇ؟ سەنزە، بۈگۈن ئەقلىڭ دۈمبەڭگە چىقىپ
 قالغاندەك گەپلەرنى قىلىسنا؟ شۇڭا قىزىققانلىقىڭنى
 تاشلا، چىقىمەن دېگەن نىيىتىڭدىن يان.

— ئادەم ئۆلتۈرگەن ئادەم ئۇنىڭ قىزى، — دېدى
 مەردان يەنىمۇ قىزىشىپ، — بۇ ئىشقا ئانىسىنى

چېتىۋالساڭلار قانداق بولىدۇ؟ سېنىڭ گېپىڭچە بولغاندا بىز «بۇ قاتلىنىڭ ئاپىسى، بۇنداق ئادەمدىن يىراق تۇرۇشىمىز كېرەك» دېگەن سەپسەتە بويىچە ئۇنىڭغا ياردەم قوللىمىزنى سۇنمىساق بولىدىكەن - دە. بۇ قانداق ئەخلاق بولدى ئەمدى، دادا، ھازىر سىلەرنىڭ دەۋرىڭلاردىكى ھېلىقى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» كەلمەسكە كەتتى، دادىسى ئۇنسۇر بولسا بالىۋاقتىسىنىمۇ چېتىپ كۆرەش قىلىدىغان...

— سەن... — ناسىر جان ئوغلىنىڭ گېپىنىڭ پېلىگە تېپىپ ئۇنى ئۇرۇشقا كۆتۈرگەن قولىنى ئاستا چۈشۈردى. چۈنكى، بۇ گەپ ئۇنىڭ يۈرىكىگە بېرىپ تەگكەندى. ئەينى چاغدا ناسىر جان ئىنقىلابنى ناھايىتى ئوبدان قىزىتقان ئادەملەرنىڭ بىرى ئىدى. ئۇ ھەر خىل كۈرەش يىغىنلىرىدا ئاجايىپ قەھرىمانلىقلارنى ۋۇجۇدقا چىقىرىپ گۈڭشىي تەۋەسىدىلا ئەمەس، ناھىيە تەۋەسىدىمۇ «ناسىر سىلىڭ» دەپ داڭ چىقارغانلارنىڭ بىرى ئىدى. ئۇ «تۆت خىل ئۇنسۇر» لارنى كۈرەش قىلغاندا نۇتۇق سۆزلەش تالانتىنى نامايان قىلىپ، ئۇلارنى ئۇنسۇر بولغىنىغا تويغۇزۇۋەتكەچكە قارىسىنى كۆرگەن كىچىك بالىلارمۇ ئويىناۋاتقان ئويۇنلىرىنى تاشلاپ قېچىپ كېتەتتى. ناسىر جان «تۆت خىل ئۇنسۇر» لارنىڭ ئاياللىرى، ھەتتا بالىلىرىغىمۇ قاتتىق قوللۇق بىلەن مۇئامىلە قىلغاچقا ھەرقانداق ئادەم ئۇنىڭ چاڭگىلىغا چۈشۈپ قېلىشتىن ھەزەر ئەيلەيتتى. شۇڭا، ئۇ يېزىلىق ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ بىرنەچچە قېتىم ماختىشىغا، ھەتتا تەقدىرلىشىگىمۇ سازاۋەر بولۇپ، «ناسىر سىلىڭ» دېگەن نامنى ئىنقىلاب ئاخىرلاشقىچە ساقلاپ كەلگەندى.

ناسىر جان تازا كېرىلىپ يۈرگەن چاغلىرىدا
 ھوقۇقنىڭ كۈچىنى بىلگەندى، «ھوقۇقنى بىزدەك
 كەمبەغەل دېھقانلارنىڭ پەرزەنتلىرى تۇتۇشى كېرەك،
 شۇڭا ئەترەت كادىرلىرىنى تاسقىشىمىز لازىم» دەپ بىر
 مۇنچە لەشكىرنى كەينىگە سېلىپ شوئار توۋلاپ ھاللىق
 ئوتتۇرا دېھقاننىڭ ئوغلى مەمەتجاننى ئەترەتنىڭ
 بوغالتىرلىقىدىن قالدۇرۇپ ئۆزى بوغالتىرلىقنى قولغا
 ئېلىۋالدى. شۇ چاغلاردا ئۇ خېلىلا يۈز - ئابروي تېپىپ
 «ناسىر سىلىڭ» دېگەن نامى ناسىر جان بوغالتىرغا
 ئالمىشىپ ئوبدانلا نام قازانغانىدى. ئىنقىلاب
 ئاخىرلىشىپ ئىشلار بىر ئىزغا چۈشكەندىن كېيىنمۇ ئۇ
 بوغالتىرلىقتىن چۈشۈپ كەتمىدى، چۈنكى ئۇ ئەترەتنىڭ
 بوغالتىرلىقنى قىلىۋاتقان چاغلاردا ئەترەتنىڭ تىيىن
 چاغلىق نەرسىسىگە كۆز قىزارتمىغان بولغاچقا دېھقانلار
 يەنىلا ئۇنى سايلاپ تۇرۇۋېلىشتى. كېيىن يەرلەر ھۆددىگە
 بېرىلىپ ئەترەتنىڭ مال - مۈلۈكلىرى شەخسلەرگە
 بېرىۋېتىلگەچكە ئۇنىڭغا ئەترەتتە قىلىدىغان ئىش
 قالمىدى، چۈنكى كەنت باشلىقى ئەترەتلەرنى
 باشقۇرىدىغان بولغاچقا ئەترەتلەر كەنتكە قاراشلىق
 مەھەللىلەرگە ئۆزگەرگەنلىكتىن ئەترەتتە بوغالتىرنىڭ
 رولى يوق ئىدى.

«ھەسسىنە! - دەپ بارمىقىنى چىشلىگەندى ئۇ شۇ
 چاغدا، - بۇنداق بولارنى بىلگەن بولسام بىراقلا
 دادۇينىڭ باشلىقلىقىنى تارتىۋالسام بوپتىكەن، ئۇ چاغدا
 مەن كەنت باشلىقى بولار كەنمەن.» لېكىن، كىشىلەر ئۇنى
 بوغالتىرلىقتىن قالغان بولسىمۇ يەنىلا ناسىر جان
 بوغالتىر دەپ چاقىرىۋەردى. مانا ئەمدى «يىغا ياندىن، بالا

قېرىنداشتىن» دەپ پۇشتىدىن بولغان ماۋۇ ئوغلى كونا يارىسىنى تاتلىغىنى...

— دادا، ئاچچىقلانما، — دېدى مەردان دادىسىنىڭ بوزىرىپ كېتىۋاتقان چىرايىغا مۇنداقلا قاراپ قويۇپ، — مەن قەستەن يېغىرىڭغا تەگمەكچى ئەمەستىم، بىراق «قاتىلىنىڭ ئاپىسى بىلەن ماڭساڭ بولمايدۇ» دېگەن گېپىڭ تازا قاملاشمىدى، ئاق — قارىنى ئارىلاشتۇرۇۋەتسەك بولمايدۇ — دە، بىزدە «ئوتنى كىم تۇتسا شۇنىڭ قولى كۆيىدۇ» دېگەن گەپ بارغۇ...

— بولدى، زۇۋانگىنى يىخا! — دېدى ناسىر جان خۇددى قوقاستا ئولتۇرۇۋالغاندەك سەكرەپ، — سەن تېخى ماڭا ئەقىل ئۆگەتكۈچى بولدۇڭما؟ ۋۇ ئۆزى چوڭ بولۇپ قالغان شۇم، مېنىڭ سەندەك بىغەرەز ئوغلۇم يوق، كۆزۈمدىن يوقال، ئەمدى ماڭا كۆرۈنگۈچى بولما.

ناسىر جان قولىنى شىلتىپ ئوغلىنى يەۋپىتىدىغاندەك ئالايدىغان ھالدا كاڭنىڭ قىرىغا كېلىپ ئولتۇردى، شۇ تاپتا ئۇ غەزەپتىن تىترەپ كەتكەندى. بۇ گەپتىن داڭ قېتىپ قالغان مەردان ئۆزىنىڭ نېمە گەپنى خاتا قىلىپ قويغانلىقىنى بىلمەي دادىسىنىڭ غەزەپتىن تاتارغان چىرايىغا ئەنسىزلىك بىلەن قارىدى.

— دادىسى، — دېدى مايسىخان ئاچچىقتىن يېرىلاي دەپ قالغان ناسىر جاننىڭ يېنىغا كېلىپ، — كىچىك بالغا مۇنداق ئېغىر گەپ قىلمىسلا، ئۇنىڭغا مەن تەربىيە قىلاي، ئاچچىقىم كەلدى دەپلا ئۇنى ئۆيىدىن چىقىرىۋەتسە ئۇ نەگە بارىدۇ؟ ئۆزلىرىنى بېسىۋالسلا، پىتنىڭ ئاچچىقىدا چاپاننى ئوتقا تاشلىساق بولماس.

— ئۇنداق بولسا ماۋۇ بالاڭ دادىسىغا ئېغىر گەپ

قىلسا بولىدىكەن - دە، ئۇ ماڭا بالا ئەمەس، بېشىمغا كەلگەن بالا بولدى.

- مەن ئۇنىڭغا تەربىيە قىلاي، سىلىمۇ ئۆپكىلىرىنى باسسلا...

- بولدى، سەنمۇ يىغ زۇۋانىڭنى! - دېدى ناسىرجان ئايالىنى سىلكىپ، - يەنە مۇشۇنداق كاڭشىيدىغان بولساڭ ھەر ئىككىڭنى ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىمەن.

مايسىخان ئېرىنىڭ بۇنداق ئاچچىقلىنىشىنى تۇنجى كۆرۈشى ئىدى، ئۇ تۇرغان يېرىدە قېتىپلا قالدى. شۇ تاپتا ئۆي ئىچى خۇددى سىبىرىيەنىڭ سوغۇقى يېتىپ كەلگەندەك مۇزلاپ كەتكەندى.

ناسىرجان تىترەپ تۇرغان قولى بىلەن يانچۇقىدىن ناسۋال قاپقىنى ئېلىپ ئاغزىنى ئاچتى - دە، ئالدىنقىغا بىر چېكىم ناسنى تۆكۈپ تىلىنىڭ ئاستىغا تاشلىدى.

مەردان ئۆيدىن چىقىپ كېتىشكە قىيمىدىمۇ ياكى ئانىسىنىڭ «ئۇنى ئۆيدىن چىقىرىۋەتسىلەنەگە بارىدۇ؟»

دېگەن سۆزى تەسىر قىلدىمۇ ئەيتاۋۇر، ئىشىك تۈۋىدە قويۇلغان كىچىك ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ چىرايى تاتارغان ھالەتتە دادىسىغا قاراشقا پېتىنالىماي بېشىنى

ساڭگىلىتىپ ئولتۇردى. ئۇ بۈگۈن دادىسىغا يېنىپ سەل ئاشۇرۇۋەتكەن بولسىمۇ، ئەمما جەۋھەرنى كۆرۈش ئىستىكى غالىب كەلگەندى. ئەگەر جەۋھەر جىنايەت

ئۆتكۈزمىگەن بولسا ئاللىقاچان ئۇلارنىڭ ئۆيىگە ئەلچى كىرگۈزۈپ توپىنىڭ تەييارلىقىنى قىلغان بولاتتى، بۇ گۈزەل ئارزۇ ئەمدى كۆپۈككە ئايلانغانىدى. جەۋھەردەك

چىرايلىق، ئىشچان، سەمىمىي، ئاق كۆڭۈل بىر قىز ئۇنىڭغا نېسىپ بولمايدىغان بولدى. ئۆلۈمگە ھۆكۈم

قىلىنىپ ئىككى يىل كېچىكتۈرۈپ ئېتىش جازاسى
بېرىلگەن بىر قاتىل قىزنى ساقلاش، ساپ مۇھەببىتى
ئۈچۈن ھەممىنى قۇربان قىلىش خۇددى ئاسماندىكى
غازنىڭ شورپىسىغا نان چىلاپ يېيىشنى خىيال
قىلغاندەكلا بىمەنلىك... ئۇنى ئاتمىدى دېگەن
تەقدىردىمۇ يىگىرمە - ئوتتۇز يىلسىز ھەرگىز تۈرمىدىن
چىقالمايدۇ، ئۇنىڭ ئانىسىنى ئۈرۈمچىگە بىللە ئاچىقىش
پەقەت چىرايلىق ئۈزىتىپ قويۇش ئۈچۈن ئەمەسمۇ؟
مەردانىنىڭ ئويلايدىغىنى جەۋھەرنى ئاخىرقى قېتىم بىر
كۆرۈۋېلىش، مۇھىمى، قاتىللىقنىڭ ھەقىقىي سىرىنى
بىلىش ئىدى. «دادام بۇنىڭغا نېمانچە چېچىلىپ كېتىدۇ؟
ھەي جەۋھەر، نېمىشىقىمۇ بۇنداق قاملاشمىغان ئىشنى
قىلغانسەن، ئۇنىڭغا پىچاق كۈتۈرگىچە توقماق
كۆتۈرسەڭ كاشكى، مانا ئەمدى ئۆزۈڭنىلا ئەمەس،
ئۆيۈڭدىكى ئۈچ جاننىمۇ سەرسانلىق كوچىسىغا
تاشلىدىڭغۇ...»

مايسىخان ناسىرجان بىلەن ئايرىم پاراڭلاشماقچى
بولۇپ ئىشىك يېنىدىكى ئورۇندۇقتا ئوڭايىسىز
كەيپىياتنى قانداق ئوڭشاشنى بىلەلمەي شۈمشىيىپ
ئولتۇرغان ئوغللىغا قارىدى ھەم ئۇنى سىرتقا چىقىپ
كېتىشكە شەرەت قىلدى. مەردان ئانىسىنىڭ بىرەر ئەقىل
تاپقانلىقىنى ھېس قىلىپ ئورنىدىن ئىتتىك تۇرۇپ
سىرتقا چىقىپ ئىشىكنى ياپتى - يۇ، ئانىسىنىڭ زادى
نېمە دېمەكچى بولغىنىنى بىلىپ باققۇسى كېلىپ
ئۆيدىكى تېۋىشقا قۇلاق سېلىپ تۇردى، ئۇ ئانىسىنىڭ
ئۆزىگە بەكلا ئامراق ئىكەنلىكىنى بىلگەچكە چوقۇم
دادىسىنى قايىل قىلىپ، ئۇنىڭ بۇ قېتىم ئايخېنىمغا

ھەمراھ بولۇپ ئۈرۈمچىگە بېرىشىغا يول قويدۇ، دەپ ئويلىغانىدى.

— دادىسى، — دېدى مایىسخان مەردان چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئىچىگە تىنىپ ئولتۇرغان ناسىرجاننىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ، — سىلى بىلمەيلا، مەردان ئەسلى بۇ قىز بىلەن مۇھەببەتلىشىپ يۈرگىلى ئىككى يىلغا يېقىنلىشىپ قاپتىكەن، ئەگەر بۇ ئىشلار بولمىغان بولسا بىز ئايخېنىم بىلەن قۇدا چۈشۈپمۇ قالاتتۇق. مانا ئەمدى مۇشۇنداق چوڭ ئىش چىقىپ بالىنىڭ يۈرىكى مۇزلاپ قالغان بىلەن مۇھەببەتلىك كۆڭلى تېخىچە بار دېگەن گەپ. سىلى مۇشۇ رەھمەتلىك توخنىياز ئاخۇن بىلەن چىقىشىپ بىر گەپلەرنى قىلغاندا نېمىلەرنى دېيىشىمىگەن؟ شۇ چاغدا سىلى ئۆيگە كىرىپ: «ھەي، ھازىرقى ياشلارغا بىرنېمە دەپ بولغىلى بولمايدىكەن جۇمۇ، ئۇلار خوتۇن ئېلىش ئىشىدا بىز ئويلىغاننى زىنھار ئويلىمايدىكەن، ئۇنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاپ ئۈزۈمۈ بىرقىسىما بولۇپ قالدىم. مۇھەببەت تۇتۇش دېگەن ئاشۇنداق تاتلىق ئىش بولىدىغان بولسا بىزمۇ ئاجرىشىپلا قايتا مۇھەببەتلىشىپ توي قىلىپ باقمىدۇق — يە» دېگەن چاقچاقنى قىلغانلىرى يادلىرىدا باردۇ؟ ھالا ئۇنىڭدىن يىگىرمە يىل ئۆتكەن بۈگۈنكى كۈندە ئوغۇللىرى دەل ئاشۇ توخنىياز ئاخۇندەك كۈنگە قالغان گەپ. ئۇنىڭ ئۈستىگە توخنىياز ئاخۇننىڭ قىزىغا ئاشىق — بىقارار بولغىنىنى دېمەملا، شۇڭا مېنىڭچە بالىنىڭ مۇشۇ بىر قېتىملىق تەلىپىگە ماقۇل دەيلى، ئۇ تۈرمىگە بېرىپ كەلگەندىن كېيىن بېشى باغلانمىغان تايىدەك چاپچىپ تۇرغان تۇۋاقللىرى

قىزىشتىن توختايدۇ، قىزىقى تۈگىسە ئۇمۇ باشقا بىرەرسىگە كۆز تاشلايدۇ، ئۇ چاغدا بىز گەمەس، بولغۇسى ئاياللا ئۇنى بۇ يولدىن توسۇپ قالىدۇ ئەمەسمۇ.

ناسىر جان ئايالنىڭ گەپلىرىنى خۇشياقمىغاندەك ئاڭلىغىنى بىلەن ئاخىرقى سۆزلىرى ئۇنى ئويلاندۇرۇپ قويدى، چۈنكى ئۇ ئوغلنىڭ بۇ قىزغا كۆڭلى بارلىقىنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەنىدى. مەرداننىڭ ئايخېنىمنى ئىككى قېتىم ناھىيەدە ۋە شەھەردە ئېچىلغان ئوچۇق سوتقا ئېلىپ بارغانلىقىنى بىلگەن بولسىمۇ بۇنى پەقەت قوشنىدارچىلىقنىڭ يۈزىدىن بولۇۋاتىدۇ، دەپ ئارتۇقچە ئىپادە بىلدۈرمىگەنىدى. مانا ئەمدى ئۇنىڭ بۇ قاتىل قىز بىلەن مۇھەببەتلەشكىنى چىقىپ قالدى، ئەھۋال مۇرەككەپلەشكىلى تۇردى، «ھازىرقى ياشلار ياخشى كۆرگەن قىزى ئۈچۈن ھەرنېمە قىلىشتىن يانمايدۇ، مايسىخاننىڭ تەھلىلى توغرىدەك قىلىدۇ.» ناسىر جاننىڭ يادىغا ئايخېنىمنىڭ تويى بولۇۋاتقان چاغدىكى بىر ئىش كەلدى...

ئۇلارنىڭ تويى گەرچە تۇرمۇش غورىگىلرەك ئۆتۈۋاتقان چاغلارغا توغرا كەلگەن بىلەن قىزىپ كەتكەنىدى. كېچىچە بولۇۋاتقان مەشرەپكە پۈتۈن مەھەللىدىكىلەر يوپۇرۇلۇپ كېلىۋالغاندەك ھېسامىدىن ھارۋىكەشنىڭ ئۆيلىرى لىق توشقاندىن باشقا، ھويلىغىمۇ چىراغ تارتىلىپ، بۇ يەردىمۇ بىر يۈرۈش سازچىلار يەرلىك مۇقاملارنى توۋلاشقا چۈشكەنىدى. ھەرقانداق توپىلاردا ھاپىزلار قاتارىدا داپ چېلىپ ناخشا توۋلاپ يۈرگەن توخنىيازنىڭ تويى بولۇۋاتقان بولغاچقىمىكىن، مەشرەپ ئاخىرلىشاي دېمەيتتى. يەڭگىلەر نەچچە قېتىم گەپ

ئېيتقۇزۇپ، چوڭلار سۈلھى - سالا قىلىپمۇ سورۇندىكىلەرنى تارقىتىۋېتەلمىدى، ياشلار تۇرماق چوڭلارمۇ «مەشرەپنى تاڭ ئاتقۇچە ئوينىمىساق ھېساب ئەمەس» دەپ تۇرۇۋالغانىدى.

ناسىرجان ئۇ چاغلاردا ئەترەتنىڭ بوغالتىرى بولۇپ، بۇ توپغا ئەترەتنىڭ مېلىدىن بىرنى سويدۇرۇپ، ھېسابنى يىل ئاخىرىدىكى تەقسىماتتىن ئېلىش شەرتى بىلەن ئەكەلگەچكە توپغا قاتناشقانلارنىڭ ھەممىسى گۆشتىن نېپىز تېگىشكەننىدى. مەشرەپ ئەھلى توپىدىن قايتىمىشقا رايبى بارماي قانغۇچە ئويناشقا ئىرادە قىلىشقاندىكى سازچىلارغا ساز چالغۇزۇپ ئۇسسۇلنىمۇ چۈشمەي ئوينىشاتتى. ناسىرجان بوغالتىرىمۇ بۇ مەشرەپنى تاڭ ئاتقۇچە ئويناش تەرەپدارى ئىدى، شۇڭا ئۇ يېرىم كېچىدىن ئاشقاندا تەرەت سۇندۇرۇش ئۈچۈن سىرتقا چىقتى. ئۇ ھويلىنىڭ كەينىدىكى ھاجەتخانىدىن قايتىپ كېلىۋېتىپ يول ياقىسىدىكى ئۈجمە دەرىخىنىڭ يېنىدا بىرەيلەننىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ قالدى - دە، ئۇنىڭ يېنىغا باردى.

— كىم سەن؟ — دېدى ئۇ ئۈجمەنىڭ قاتتىق قاسراقلىق غولىغا يۆلەنگەن ھالدا تۇرغان ئادەمنىڭ يېنىغا كېلىپ.

— مەن، — دېدى بىرەيلەن بېشىنى يان تەرەپكە بۇراپ.

— مەشرەپكە كەلگەن بولساڭ مەيدانغا كىرمەي بۇ يەردە نېمە قىلىۋاتىسەن؟ — ناسىرجان ئۇنىڭ يېنىغا يېقىنلاپ كېلىپ ئۇنى تونۇپ قالدى، — غەيرەتمۇسەن؟

— ھەئە، مەن غەيرەت، — دېدى ئۇ ئاۋازىنى بوش چىقىرىپ.

— مۇشۇ تويغا كەلگەنسەن ھەرقاچان؟! —

— مەن بۇ تويىنى بۇزۇش ئۈچۈن كەلگەن، — غەيرەت
مۇشۇ سۆزنى قېلىۋېتىپ ئۆزىنى تۇتالماي يىغلىۋەتتى.
— ھاي، ھاي، ھاي، — دېدى ناسىرجان دەماللىققا بۇ
يىغىنىڭ سەۋەبىنى بىلەلمەي، — بىر چىرايلىق توي
بولۇپ، ھەممە خەق خۇشال مەشرەپ ئويناۋاتسا ئۇنى
بۇزىمەن دېگىنىڭ نېمىسى ئەمدى؟

— جېنىم ناسىرجېنىكا، — دېدى غەيرەت بىردىنلا
ئۇنىڭغا ئېسىلىپ، — ئايخېنىم ئەسلىي مېنىڭ ئىدى،
دادام بۇرۇن ئېغىز ئاچقان، مەنمۇ ئۇنىڭغا مۇھەببەت خېتى
يازغان، لېكىن ئۇنى ماۋۇ توخنىياز دېگەن ناخشا سارىڭى
ئېلىۋالدى، مېنىڭ توخنىيازدىن نەرىم كەم — ھە؟ ئۇ
چاپىنى تىزىدىن ئاشمايدىغان بىر تېجىمەلنىڭ ئوغلىغۇ،
مەن دېگەن پۈتۈن — سۈرۈك بىر كەنتنى باشقۇرۇپ يۈرگەن
كەنت باشلىقىنىڭ ئوغلى تۇرسام، مېنى ياراتمىغىدەك ئۇ
ئاسماندىن چۈشكەن ئايمىكەن زادى.

— نېمانداق ئىككى بىسلىق گەپ قىلىسەن،
ئۇكاموي، — دېدى ناسىرجان ئۇنىڭ بېشىنى مېھرىبانلىق
بىلەن سىلاپ، — بايا توخنىيازنى بولۇشىغا تىللىغىنىڭ
ئاز كەلگەندەك ئەمدى ئايخېنىمنىمۇ قوشۇپ
تىللاۋاتسەنغۇ؟ ئۇنداقتا ئۆزۈڭنى قىيىنماي يولۇڭغا
ماڭساق بولىدىكەنغۇ؟

— مەن ئايخېنىمغا خەت يازغان دېدىمغۇ سىزگە، —
دېدى غەيرەت قولىنى ئۇنىڭ يەلكىسىدىن ئاجرىتىپ، —
ئۇ خېتىمگە جاۋاب بەرمەيلا توخنىيازغا تېگىۋالدىغۇ، بىر
كەنتتىكى شۇنچە ئادەمنى باشقۇرۇپ يۈرگەن بىچارە دادام
يوغان بېشىنى كىچىكلىتىپ ئاشۇ ھارۋىكەشكە گەپ

قىپتىكەن، ئۇمۇ بېشىنى ئىچىگە تىقىۋاپتۇ. مەن كىم؟
 مۇنۇ توخنىياز كىم؟ ئۇ ناھايىتى ئېلىشىپ قالغاندەك
 كوچا - كويدا ناخشا توۋلاپ يۈرىدىغان، نەدە توي، مەشرەپ
 بولسا شۇ يەردە يۈندى يالاپ يۈرىدىغان بىر ساراڭغۇ.

ناسىرجان ئۇنىڭ يۈرەك يارىسىنىڭ ناھايىتى
 ئېغىرلىقىنى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە كۆيۈپ قېلىشىنىڭمۇ
 بىر پارچە ئوتتەك ياشلارنىڭ ۋۇجۇدىنى يالقۇنغا
 ئايلاندۇرۇۋېتەلەيدىغان قۇدرەتكە ئىگە ئىكەنلىكىنىمۇ
 چۈشەندى. غەيرەت ئۆزى ياخشى كۆرگەن قىزنىڭ باشقا
 بىرەيلەن بىلەن توي قىلىۋاتقانلىقىدىن باغرى ئۆرتىنىپ
 خۇددى كىچىك بالدەك ھېقىقداپ يىغلاۋاتاتتى. ھويلىدا
 مۇقاملار ئەۋجىگە چىققاندى، مەشرەپ ئەھلىنىڭ سۈرەن -
 چۇقانلىرى ئۇسسۇلچىلارغا مەدەت بېرىپ، «بارىكالا،
 ھوششەرە» دېگەن ئالقىش - چاۋاكلار ئاڭلىنىۋاتاتتى.

— ماڭا ئەمدى بۇ يۇرت ھارام، ئاكا، — دېدى غەيرەت
 بېشىنى ئۇنىڭ مەيدىسىدىن ئېلىپ، — مەن ئەمدى بۇ
 يەردىن كېتىمەن، ناھايىتى يىراقلارغا، مۇشۇلارنى
 كۆزۈمۈم كۆرمەيدىغان بىر يەرگە كېتىمەن.

— ئۇنداق دېمە، ئۇكام، — دېدى ناسىرجان ئۇنىڭ
 ئىككى بىلىكىدىن تۇتۇپ ئۆزىگە قاراتقان ھالدا، — قىز
 بالا دېگەنچۇ بۇ جاھاندا كۈرمىڭ، تاللاپ چېكىپ ئالسىن
 خوتۇن دېگەننى. مۇشۇنچىلىك ئىشقىمۇ يۇرتنى تاشلاپ
 كەتكۈلۈكمۇ... سەن كەتسەڭ ئاتا - ئاناڭ دەردىڭدە
 تۈگىشىپ كەتمەيدۇ؟

— كارىم يوق، مەن مۇشۇ قىزنىلا ياخشى كۆرەتتىم،
 ئەمدى باشقا بىرسىنى ياخشى كۆرگۈدەك رايىم قالمىدى
 مېنىڭ.

— ئۇنداق دېمە، ئۇكام، بىر قىز بالا ئۇچۇن بۇنچىلىك قىلىش كەتمەيدۇ، — دېدى ئۇ غالىلداپ تىترەۋاتقان غەيرەتكە تەسەللى بېرىپ، — مانا مەن ساڭا ئىگە بولۇپ ئايخېنىمدىنمۇ چىرايلىق بىر قىزنى ئېلىپ بېرىشكە ۋەدە قىلاي.

— ياخشى كۆڭلىڭىزگە رەھمەت، ئاكا، — دېدى غەيرەت ئۇنىڭ قولىنى دولسىدىن چۈشۈرۈپ، — مۇشۇ گۈيلارنىڭ تويىنى ھازىغا ئايلاندۇرۇۋېتەي دەپ كەلگەندىم، لېكىن قولۇم بارمىدى، مۇنداق قىلسام ئەلنىڭ كۆزىدىن چۈشۈپ كېتىدىكەنمەن، نامەردلىك قىلغان بولىدىكەنمەن، شۇڭا نىيىتىمدىن ياندىم، ئاكا.

— نېمە قىلماقچىدىڭ، ئۇكاموي؟ — دېدى ناسىر جان ئۇنىڭ بۇ گېپىدىن سەل ئۈر كۈپ.

— نېمە قىلاتتىم، — دېدى غەيرەت ھويلا تېمىغا يانداش سېلىنغان سامانلىقنى كۆرسىتىپ، — ماۋۇ سامانلىققا ئوت قويۇۋېتەتتىم، مۇشۇنداق قىلسام تاڭ ئاتقۇچە مەشرەپ ئويىنايمىز دېگىنىگە توياتتى، — دېدى غەيرەت ھويلا تېمىغا يانداش سېلىنغان سامانلىقنى كۆرسىتىپ.

ناسىر جان خۇدۇكسىرىگەن ھالدا سامانلىققا ھەم چاتقالار بېسىلغان ئۆگزىگە قاراپ بەدىنى شۈركۈنۈپ كەتتى، ئۇنىڭ كۆزىگە ئاسمان — پەلەك كۆتۈرۈلگەن ئوت يالقۇنى، قىيا — چىيا قىلىپ قېچىشىۋاتقان مەشرەپ ئەھلى كۆرۈنۈۋاتاتتى.

— مەن كېتەي، ئاكا، سىلەر ئويىناۋېرىڭلار تويۇڭلارنى، لېكىن نەزە مېنىڭ بۇ يەردە ياش تۆكۈپ تۇرغىنىمنى ئىنىس — جىن تۇيمسۇن جۇمۇ، ئاكا.

— ھېچكىمگە دېمەيمەن، پىتىنىڭ ئاچچىقىدا چاپاننى ئوتقا تاشلىما، ئۇكام، يۇرتتىن كېتىدىغان ئىشنى ھەرگىز قىلما.

غەيرەت ئۇنىڭ سۆزىگە جاۋاب بەرمىدى. ئۇ شۇ يوقالغانچە ئون ئىككى يىل بۇ يۇرتقا قەدەم باسمىدى. دادىسى مەتتۇرسۇن ئوغلىنىڭ دەردىدە ئاغرىقچان بولۇپ يېتىپ قالغاچقا ئەزالار باشقا بىرەيلەننى كەنت باشلىقى قىلىپ سايلىۋېلىشتى. ئون ئىككى يىلدىن كېيىن غەيرەت يەنىلا شۇ بویتاق پەدىسىدە قايتىپ كەلگەنىدى. باشقىلارنىڭ دېيىشىچە، ئۇ ئىچكىرى ئۆلكىلەردە كاۋاپچىلىق قىلىپ يۈرگەنمىش، شۇ يەردە بىر قىز بىلەن تېپىشىپ توي قىلغان بولسىمۇ، لېكىن كېلىشەلمەي ئاجرىشىپ كەتكەنمىش.

ئۇ قايتىپ چىققاندا توخنىياز قاتناش ۋەقەسىدە تۈگەپ كېتىپ ئايخېنىم ئىككىنچى ئېرى داۋۇتنىڭ قولىدا تۇرۇۋاتاتتى. غەيرەت ئايخېنىمنى يەنە بىر قېتىم كۆرۈۋېلىش ئۈچۈن قۇمتۇراغا بېرىپ ئۇنى كۆرۈۋالغاندىن كېيىن ئۈرۈمچىدە تىجارەت قىلىمەن، دەپ يەنە يۇرتتىن چىقىپ كەتتى...

ناسىرجان ئەنە شۇلارنى خىيالىدىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىن ئوغلىنىڭ بۈگۈن ئۆزىگە يېنىشقا جۈرئەت قىلغانلىقىنىڭ سەۋەبىنى چۈشەنگەندەك بولدى. «مەرداننى مۇشۇ قېتىم يولغا سالىساق، سۆيگەن قىزى بىلەن ئاخىرقى قېتىم كۆرۈشۈۋالسا خۇددى غەيرەت ئايخېنىمنى ئاخىرقى قېتىم كۆرۈپ سۆيگۈ ئوتلىرى ئۆچۈپ قالغاندەك يۈنىڭمۇ رايى يېنىپ قالار. جەۋھەرمۇ ئۇنى رەت قىلىشى تۇرغانلا گەپ، چۈنكى ئۆلۈمگە ھۆكۈم

قىلىنىپ ئىككى يىل كېچىكتۈرۈپ ئىجرا قىلىش جازاسى بېرىلگەن ئادەمنىڭ ئىستىقبالىدىن سۆز ئېچىش مۇمكىن ئەمەسقۇ، ئۇنى ئاتمىدى دېگەن تەقدىردىمۇ مۇشۇ تۈرمىدە چاچلىرى ئاقىرىپ موماي بولغۇچە تۇرۇپ قالىدىغان گەپ، شۇڭا بۇلارنى بىرەر قېتىم كۆرۈشتۈرۈپ قويغاننىڭ زىيىنى يوقمۇ نېمە.»

ناسىر جان ئەنە شۇنداق خىيال قىلىپ ئۆزىنى خېلىلا يەڭگىل ھېس قىلدى. ئۇ ناسۋال قاپىقىنى ئېلىپ ئالدىنقىغا بىر چېكىم ناسنى تۆكۈپ، تىلىنىڭ ئاستىغا تاشلىدى - دە، ئۇنى تىلى بىلەن ئوينىتىپ بىر يەرگە جەملىۋالغاندىن كېيىن مايسىخانغا قارىدى.

— نېمانداق كەكرە چاينىۋالغان ئادەمدەك چىرايىڭنى يۈرۈشتۈرۈپ ئولتۇرسەن، مالڭ، ئوغلۇڭنى چاقىر، — دېدى ناسىر جان دومسىيىپ ئولتۇرغان مايسىخاننى نوقۇپ، — ئۇنىڭغا دەيدىغان گېپىم بار مېنىڭ.

— ئۇنى ئۆيدىن قوغلايدىغان ئىشنى قىلىپ سالمىسىلا جۇمۇ، — دېدى مايسىخان ئەنسىرىگەن ھالدا، — بولمىسا بالىنىڭ يۈرىكىنى مۇزلىتىپ قوينلا.

— خاتىرجەم بول، كاللامدىن ئۆتتى، ئۇ مۇشۇ بىر قېتىم بېرىپ كەلسۇن، مەنمۇ مۇھەببەتنى چۈشەنمەيدىغانلاردىن ئەمەس، رەھمەتلىك توخنىياز:

ئاتۇشنىڭ يولى يامان،
توشۇيدۇ ئوتۇن - سامان.
نادان بالىلار بىلمەيدۇ،
ھەممىدىن كۆيۈك يامان.

دېگەن ناخشىنى توۋلاپ ئىشىك ئالدىدىن ئۆتسە
كەينىدىن: «ئاشىقلىق سېھرىي جادۇ قىلىنغاندەك ئوتى
يامان بىر ئىشكەندە، بىزگە ئاشىقلىقمۇ نېسىپ
بولماپتىكەن، مۇھەببەتنى چۈشىنىپ بولغۇچە ئاتىمىز
بىزنى ئۆيلەپ قويۇپ بۇنداق سەۋدالارنى بىزگە
كۆرسەتمەپتىكەن» دېگەندەك خىياللارنى قىلاتتىم.
قارىغاندا بىزنىڭ بۇ بالىدىمۇ شۇنداق بىر كۆيۈك ئوتى
باردەك قىلىدۇ، شۇ يەرگە بېرىپ ئوتلىرىنى ئۆچۈرۈپ
كەلسىمۇ كەلسۇن...

— مانا مەن كىردىم، دادا، — ناسىرجاننىڭ سۆزى
ئاخىرلاشمايلا ئىشىك تۈۋىدە ھەممە گەپنى ئاڭلاپ تۇرغان
مەردان ئۆيگە كىردى، — مېنى چۈشەنگىنىڭگە رەھمەت،
دادا.

— ۋاھ، قارىغىنە، مايسەم، ئوغلۇڭ تېخى ئىشىك
ماراشنىمۇ ئۆگىنىۋاپتۇ.

ناسىرجان كۈلدى، باياتىن ئېرىنىڭ گەپ قىلماي
ئولتۇرۇۋېلىشىدىن تېرىكىپ ئولتۇرغان مايسىخاننىڭمۇ
چىرايىغا كۈلكە يۈگۈردى.

بەشىنچى باب

مەرداننىڭ ئەرزى

مەردان ئاپتوبۇسقا چىقىپلا يىغىسىنى باشلىغان
ئايخېنىمغا نېمە دەپ تەسەللى بېرىشنى بىلەلمىدى.
— بولدى قىلسىلا، ئاچا، — دېدى مەردان پەس
ئاۋازدا، — ماۋۇلار بىزگە قارىشىۋاتىدۇ.

— قىزىم تۇتۇلغاندىن تارتىپ ھازىرغىچە ئۇنىڭ
بىلەن بىرەر ئېغىزىمۇ پاراڭلىشالمىدىم، — دېدى
ئايخېنىم ياغلىقىنىڭ ئۇچى بىلەن كۆز يېشىنى
سۈرتۈپ، — ئۇنى ساقچىلار ئېلىپ ماڭغاندا ئۆزۈمنى
يوقىتىپ قويۇپتىمەن. نەچچە ئاي ئۆتۈپ كەتتى، يولنىڭ
يىراقلىقىدىن بېرىشقا پۇرسەتمۇ بولمىدى، كۆرۈشۈش
ۋاقتىنى بەلگىلەپ بېرىدىكەن دېيىشىدۇ، مەن ئۇنىڭ
بىلەن قانداق كۆرۈشۈشنى، نېمە دېيىشىمنىمۇ
بىلەلمەيۋاتىمەن.

— ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكەندە ئامال بار ئۆزلىرىنى
بېسىۋالسىلا، سىلى يىغلاپ بەرسىلە جەۋھەرنىڭ دىلىغا
ئازار بېرىپ قويىلا، ئەڭ ياخشىسى ئۇنىڭغا ياخشى
گەپلەرنى قىلىپ تېزىرەك قايتىپ چىقىدىغاننىڭ يولىنى
قىلىش توغرىسىدا نەسەھەت قىلغانلىرى تۈزۈك.
— ئىككى يىلدىن كېيىن ئاتىدۇ دەپ ھۆكۈم قىلغان

تۇرسا، ئۇنىڭ ئورنىغا مېنى ئېتىۋەتسىمۇ مەيلىدى، كىچىككىنە تۇرۇپ نېمە كەلگۈلۈك بۇ ئەمدى.

— ئىككى يىل كېچىكتۈردى دېگەنلىك ئاتمايدۇ دېگەن گەپ، مۇنداق جازا بېرىلگەن ئادەملەرنىڭ كۆپىنچىسى ياخشى ئىشلەپ خىزمەت كۆرسەتسىلا ئون نەچچە يىلدا قايتىپ چىقىدۇ، بۇنداق ئىشلارنى ئاڭلاپ تۇرۇۋاتىمىزغۇ، شۇڭا كۆڭۈللىرىنى بۇزماي قەددىلىرىنى رۇسلاپ يۈرسىلە، بولمىسا كېسەلچان بولۇپ قالالا.

— ھەي، نېمىشىقىمۇ ئاچچىقىڭغا ھاي بەرمىگەنەن، قىزىم، — دېدى ئايخېنىم ئۆز — ئۆزىگە سۆزلەپ، — ھەر قانچە ئىش بولۇپ كەتسىمۇ پىچاق كۆتۈرمىسەڭ بولماسىدى، بۇنداق قىلىشىڭنى بىلگەن بولسام ئېتىزغا بىللە ئاچچىقىلا كېتەتتىكەنمەن سېنى، نېمىشىقىمۇ كەم ئەقىللىك قىلغاندىمەن.

— ئاچا، مەن ھازىرغىچە ئۇنىڭ نېمە ئۈچۈن ئۆگەي دادىسىغا پىچاق كۆتۈرگىنىنىڭ سەۋەبىنى بىلەلمەيۋاتىمەن، سوتتا ئۇ بەكلا غەمىسىز، پەرۋاسىز كۆرۈندى، خۇددى قەستەن ئادەم ئۆلتۈرگەندەك ھەممە گۇناھنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىۋاتىدۇ، ماڭا ئۇ بىر ئىشنى يوشۇرۇۋاتقاندا ك بىلىندى، بولمىسا بىكاردىن — بىكار ئۆزىنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرەمدۇ؟ جاھاندا سەۋەبسىزلا بىر ئادەمنى ئۆلتۈرۈۋېتىدىغان ئىش يوق، مېنىڭ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشۈمدىكى سەۋەبمۇ مۇشۇ تۈگۈننى يېشىش ئۈچۈن.

ئايخېنىم بۇ گەپنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتى ھەم دېرىزىدىن سىرتقا قارىۋالدى. ئاپتوبۇس تىك قىيا تاشلار چوقچىيىپ تۇرغان تاغ ئارىسىدا كېتىۋاتاتتى،

ئاپتوبۇستىكى كىشىلەرنىڭ كۆپىنچىسى شېرىن ئۇيغۇغا چۈشكەندى، پەقەت ئۇلارنىڭ ئالدىدا ئولتۇرغان ئوتتۇز بەش ياشلار چامىسىدىكى ئىككى ئادەملا جىمجىت ئولتۇرۇپ تېلېۋىزوردا قويۇلۇۋاتقان مۇشتلاش فىلىمىنى كۆرۈۋاتاتتى. ئاپتوبۇس تاغ ئارىسىدا كېتىۋاتقاچقا، سۈرئىتىنى سەل ئاستىلاتتى. ئاسماننى قويۇق بۇلۇت قاپلىغان بولغاچقا ھاۋا سەل سالقىنلاپ قالغانىدى، سالقىن شامال ئاپتوبۇس دېرىزىسىدىن شۇڭغۇپ كىرىپ يولۇچىلارنىڭ مەڭزىنى سۆيمەكتە ئىدى.

— نېمە بولدى ئۆزلىرىگە؟ — دېدى مەردان سوۋالغا جاۋاب بەرمەيلا دېرىزە تەرەپكە قاراپ ئولتۇرۇۋالغان ئايخېنىمنىڭ تاتىرىپ كېتىۋاتقان چىرايىغا قاراپ، — دېگۈلىرى كەلمىسە مەيلى، جەۋھەرنىڭ ئادەم ئۆلتۈرگەنلىكىگە ھەرگىز ئىشەنگۈم كەلمەيدۇ. بۇنىڭ تېگىدە بىر گەپ بار، مەن جەۋھەرنى ناھايىتى ئوبدان چۈشىنىمەن، يۈزىگە قونغان چىۋىنىمۇ ئۆلتۈرۈشكە قولى بارمايدىغان ئاق كۆڭۈل بىر قىز قانداقمۇ ئادەم ئۆلتۈرۈشكە قولى بارسۇن.

— بالام، مېنى ئەمدى قىيىنمىسىلا... مەن ئۇ ئائىلىگە ياتلىق بولۇپ ئىنتايىن خاتا قىلغان، ھەممە كەلگۈلۈك مۇشۇ ئۆيگە كىرىش بىلەن باشلاندىغۇ، پۇشايماننىڭ دورىسى يوقكەن. بولدىلا، يارامنى تاتلىمايلى، بالام.

— شۇنىڭدىن قارىغاندا بۇ ئادەم سىلىگە بەك زۇلۇم قىلغان ئوخشىمامدۇ؟ — دېدى مەردان گەپنىڭ نېگىزى باشلانغانلىقىنى پەملەپ، — جەۋھەر كىچىك ۋاقتىدا تازا چۈشەنمىگەن بىلەن چوڭ بولغانچە بۇنى ھېس قىلغان

گەپ، شوڭا ئۇنىڭدا بۇ خىل زۇلۇمغا بولغان قارشىلىق كۈچىيىپ ئاخىرى مۇشۇنداق بىر پاجىئەنىڭ چىقىشىغا سەۋەب بولغان، شۇنداقمۇ؟

— بۇنى پۈتۈنلەي ئۇنىڭدىن كۆرگىلىمۇ بولمايدۇ، — دېدى ئايخېنىم دېرىزىدىن سىرتقا قاراپ، — ھەممىدىن ھېلىقى لۈكچەك ئوغلى جاپپارنىڭ زۇلمى بەكلا چەكتىن ئېشىپ كەتتى، ئۇ بىر تەلۋە. ئىچكىرىدە سەرسان بولۇپ يۈرگەن چاغلاردا قۇلقىمىز خېلىلا تىنچىپ قالغان، قاچان قايتىپ كەلدى، شۇ كۈندىن باشلاپ بىزگىلا ئەمەس، پۈتۈن مەھەللىگىمۇ ئارامچىلىق بەرمىدى. ئاخىرى يەنە لۈكچەكلىكىنى قىلىپ تۈرمىگە كىرىپ كەتتى. ئۇ تۈرمىدە ياتقان چاغلارمۇ خېلى ياخشى ئىدى، تۈرمىدىن چىقىپلا يەنە ئۆيىدە جېدەل قۇرۇمىدى، مانا مۇشۇ سەۋەبلىك قىزىمىڭمۇ ئارامىنى بۇزدى. ئۇنى بوۋىسىنىڭ يېنىغا كەتكۈزۈۋەتكەن بولسام بۇ ئىشلار يۈز بەرمەسمىكىن دەپمۇ قالمىمەن بەزىدە...

ئايخېنىم يەنە مىشىلداپ يىغلاشقا باشلىدى، مەردان ئۇنىڭ ئاخىرقى گەپلىرىدىن جەۋھەرنىڭ بېشىغا ئېغىر كۈنلەرنىڭ كەلگەنلىكىنى ھېس قىلدى. پىچاق سۆڭەككە يەتكەن چاغدا جەۋھەر ئۇنىڭدىن ياردەم تەلەپ قىلىپ ئۇنى ئىزدىگەن، لېكىن ئۇ...

مەرداننىڭ ئېسىگە توساتتىن جەۋھەر بىلەن ئاخىرقى قېتىم كۆرۈشكەن چاغ كەلدى، ئۇ چاغدا مەردان جەۋھەرنىڭ كەيپىياتىنىڭ تازا نورمال ئەمەسلىكىنى سەزگەنىدى. ئۇ بىرنېمىدىن قاتتىق قورقۇپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى، يىغلاشقا ئارانلا تۇراتتى، مەردان جەۋھەرنىڭ مۇزلاپ كەتكەن قولىنى سىقىپ تۇرۇپ: «مىجەزىڭىز

يوقمۇ نېمە؟ قوللىرىڭىز مۇزلاپ كېتىپتۇ» دەپ سورىغاندا، ئۇ مەردانىنىڭ كۆكرىكىگە بېشىنى قويۇپ ئۇن سېلىپ يىغلاپ كەتكەندى.

— مەردان، جېنىم مەردان، بىزنىڭ ئىشىمىز ئەمەلگە ئاشمايدىغاندەك تۇرىدۇ، ئاپام ئەرگە تېگىپ خاتا قىلغانىكەن، بۇ ئادەم ئىككىمىزنىڭ ئىشىنى بىلىپ قالغان چېغى، يۈرۈش - تۇرۇشۇمنىمۇ چەكلەيدىغان بولۇۋالدى، ئۇنىڭ ھېلىقى تەلۋە ئوغلى ماڭا بەزىدە تەھدىت سېلىپ پەقەتلا ئارامچىلىق بەرمەيۋاتىدۇ. ئانام بىچارىنىڭ بىر كۆزىدىن قان، بىر كۆزىدىن ياش ئېقىۋاتىدۇ، ئەگەر مۇشۇنداق بولۇۋەرسە ياشىغىنىمىزنىڭمۇ مەنىسى قالمىغۇدەك.

— نەدىكى گەپلەرنى قىلىۋاتىسەن، جېنىم، — دېدى مەردان جەۋھەرنى باغرىغا چىڭ باسقان ھالدا، — شۇنچىۋالا ئىشلار بولسا نېمىشقا ئۇ ئۆيىدىن يېنىپ كەلمەيسىلەر؟ ئۆگەي ئاكاڭ سېنى ئالمەن دەۋاتامدا؟ بۇ ئۇخلاپ چۈشى، سېنى ھەرقانداق ئادەمگە تارتقۇزۇپ قويمايمەن.

— مېنى ئەمدى بۇنداق قىيىنما، مەردان، — دېدى جەۋھەر ئۇنىڭ قۇچىقىدىن يۇلقۇنۇپ، — تەقدىرىمىز كاج كەلگەن ئوخشايدۇ، ئەمدى ئىككىمىزنىڭ ئارىسىغا چېقىر تىكەن چۈشتى، بۇنداق ئەھۋالدا بىز قانداقمۇ بىرگە بولالايمىز؟ ھازىر ئۇلار ئاپامغا نەشتەر سانجىۋاتىدۇ، «قىزىڭنى كۆندۈر، بولمىسا ھەممىڭنى بوغۇزلىۋېتىمەن» دەپ ئاپامنى قورقۇتۇپ پەقەت ئارامنى قويمىدى. مەن بۇ دىشۋارچىلىقلارغا زادىلا چىدىمىدىم، مەردان، قارىغاندا بۇ دۇنيادىن ئۈنسىز غايىب بولىدىغان ئوخشايەن.

— ئاغزىڭنى ئۇششۇتمە، — دېدى مەردان ئۇنى باغرىغا تېخىمۇ چىڭ بېسىپ، — مەن ھاياتلا بولىدىكەنمەن سېنى ھېچقانداق ئادەم بوزەك قىلالمايدۇ. كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما، قەددىڭنى رۇسلاپ يۈر، جەۋھەر. نىكاھ قانۇنىدا ھېچقانداق بىر ئادەم ئىككى ياشنىڭ نىكاھ ئىشىغا ئارىلىشالمايدۇ دېگەن بەلگىلىمە بار، ئەگەر ئۇلار مۇشۇ سەۋەبتىن سىلەرنى خورلىسا ياكى مەجبۇرلىسا يېزىلىق ھۆكۈمەتكە ياكى ئاياللار بىرلەشمىسىگە ئەرز قىلساق بولىدۇ، بۇنداق ئىشلارنى ئائىلە زوراۋانلىقى دەيمىز، ئۇلار چوقۇم جازالانىشى كېرەك.

جەۋھەر مەرداننىڭ باغرىدا ئىللىقلىقنى، چىن سۆيگۈنىڭ ھارارىتىنى ھېس قىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئۆگەي دادىسىنىڭ ھەر كۈنى دېگۈدەك ئانىسىغا سېلىۋاتقان زۇلۇملىرىنى، جاپپارنىڭ ئۆزىگە خۇددى ئوغرى مۇشۇكتەك تىكىلىپ قاراشلىرىنى، پەيتىنى تاپقاندا ئۆزىگە زەھەرلىك قولىنى سۈندىغانلىقىنى ئويلاپ بەدىنى ئىختىيارسىز تىترەپ كەتتى.

— نېمە بولدۇڭ، جېنىم، — دېدى مەردان ئۇنىڭ تۇيۇقسىز تىترەۋاتقانلىقىنى سېزىپ، — توڭلاۋاتامسەن ياكى قورقۇۋاتامسەن؟

— مېنى ياخشى كۆرەمسەن، مەردان، — دېدى جەۋھەر مەرداننىڭ كۆزىگە ئوتلۇق مېھرى بىلەن قاراپ.

— سېنى جېنىمدىنمۇ بەكرەك ياخشى كۆرىمەن، جەۋھەر، ماڭا ئىشەنمەمسەن؟

— ئۇنداق بولسا بىز قېچىپ كېتەيلى، بىزنى ھېچكىم تاپالمايدىغان يىراق يەرلەرگە كېتەيلى، مەردان.

— جېنىم، — دېدى مەردان جەۋھەرنىڭ ياشلانغان

كۆزىگە تىكىلىپ، — مېنىڭچە، قېچىش ياخشى ئىش
ئەمەس، ماڭغۇ مەيلى، لېكىن ساڭا ياخشى ئەمەس،
چۈنكى بۇ يۇرتتا مۇنداق ئىشنى بەكلا ئېغىر
ئالدىغىنىنى ئوبدان بىلىسەن. يەنە بىر ئىش، ئاناڭنى
ئويلىمىساڭ بولمايدۇ، سەن قاچقان بىلەن ئاناڭ قايسى
كۈنگە قالدۇ بىلەمسەن؟ ئۆگەي داداڭ ئۇ چاغدا ئاناڭنى
بولۇشىغا خورلايدۇ ياكى ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىۋېتىدۇ،
ئۇ چاغدا ئاناڭ نومۇستىن ئۆلمەمدۇ؟

— نېمىلەرنى ئويلاۋاتىدىلا، بالام؟ — ئايخېنىمنىڭ
ئۇنىڭ بىلىكىدىن تۇتۇپ سورىغان سوئالى مەرداننى
خىيالىدىن ئويغاتتى، ئۇ چۆچۈگەن ھالدا ئايخېنىمغا
قارىدى.

— ھېچنېمىنى ئويلىمىدىم، ئاچا، — دېدى مەردان
ئايخېنىمغا كۈلۈمسەرەپ، — ئۆزۈمچىلا خىيالغا پېتىپ
قايتىمەنغۇتال.

— قارىسام بەكلا جىمىپ كەتتىلە، بالام، — دېدى
ئايخېنىم ئۇنىڭغا غەمكىن نەزەردە قاراپ قويۇپ، — مەن
ھەممىنى بىلىمەن، جېنىم بالام، سىلى ھازىر شور
پېشانە قىزىم جەۋھەرنى ئويلاۋاتىدىلا. جەۋھەرنى ياخشى
كۆرىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىمەن، بۇنى قىزىم ماڭا
دەپ بەرگەندى، ئاخىرى خەيرلىك بولماي قالدى بۇ
ئىشنىڭ. مانا ئۇ ئەمدى بىردەملىك ئاچچىقىغا ھاي
بېرەلمەي ئاشۇ ھەپسىگە كىرىپ ياتتى، قارىغاندا
ئىككىڭلارنىڭ رىزقىنى خۇدايىم قوشمىغان ئوخشايدۇ،
بالام...

ئايخېنىم سۆزلەۋېتىپ كۆزىگە ياش ئالدى، ئۇنىڭ

بالدۇرلا ئاقارغان چاچلىرى ئاپتوبۇس دېرىزىسىدىن كىرگەن شامالدا يېنىك يەلپۈنەتتى، ياش ئەگىپ تۇرغان كۆزلىرىنىڭ چۆرسىگە ئۇششاق قورۇقلار چۈشكەن بولۇپ، ئۆز يېشىدىن نەچچە ياش قېرىپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى. ئايخېنىم ئۆز ۋاقتىدا مەھەللىنىڭ گۈلى ئىدى. مەرداننىڭ دادىسى ناسىرجان بۇ ئايالنى تەرىپلەپ: «ئايخېنىم ياش چاغلىرىدا ئەرشتىن چۈشكەن پەرىشتىلەردەك گۈزەل ئىدى، توخنىياز ئۇنىڭ ئىشق - پىراقىدا خۇددى ساراڭلەردەك كېچە - كۈندۈز (ئايخېنىم سۈزۈك چىراي، دېگەن ناخشىنى توۋلاپ يۈرەتتى، لېكىن رەھمەتلىكىنىڭ ئۆمرى قىسقا كېلىپ بۇ ئايالنىڭ بېشىغا جىق كۈلپەتلەر كەلدى. ھازىرمۇ ئوبدان سەپسىلىپ قارىساڭ چىرايلىقلىقى تېگىدىن بىلىنىدۇ. قىزى جەۋھەر دەل ئانىسىنىڭ چىرايىنى تارتىپ چىرايلىق قىز بوپتۇ، بۇ قىزغا كۆزى يامان ئادەملەرنىڭ تىلى تېگىپ قېلىشتىن خۇدايىم ساقلىسۇن» دېگەنىدى. خۇددى دادىسى ئېيتقاندەك جەۋھەرگە ھەقىقەتەن كۆزى يامانلارنىڭ تىلى تەگكەندەك قىلاتتى.

مەردان ئالدىدىكى دېرىزە تەرەپتە ئولتۇرغان ئادەمنىڭ ئۆزلىرىنىڭ گېپىگە قۇلاق سېلىۋاتقانلىقىنى سېزىپ قالدى. چۈنكى، ئۇ ئادەم بىردەم - بىردەم قىمىرلاپ كەينىگە ئۆرۈلۈپ ئۇلارغا قاراپ قويايتتى - دە، مەرداننىڭ كۆزى بىلەن ئۇچرىشىپ قالسا ئىتتىك ئالدىغا قارىۋالاتتى، مەردان بۇ ئادەمنى نەدىدۇر بىر يەردە كۆرگەندەك قىلدى - يۇ، ئېسىگە ئالالمىدى. ئۇ خېلى ئويلانغاندىن كېيىن بۇ ئادەمنى سوتتا، يەنى جەۋھەرگە ھۆكۈم ئېلان قىلىنغان مەيداندا ئۆزىدىن بىرنەچچە قەدەم

نېرىدا ئولتۇرغانلىقى يادىغا كەلدى. سوت ئاخىرلىشىپ ھۆكۈم ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن ئۇ كىشى تامىقىنى چېكىلدىتىپ: «ھەي! ھۆكۈم تازا مۇۋاپىق بولمىدى، بۇ قىزغا ئۇۋال بولدى، جاۋابكارنىڭ ئادۋوكاتى تازا ياخشى ئادۋوكات ئەمەسكەن» دېگەندى. مەردان شۇ چاغدا بۇ ئادەمدىن نېمە ئۈچۈن شۇنداق دېگەنلىكىنى سۈرۈشتۈرۈپ باقماقچى بولغان بولسىمۇ، ۋاقىت چىقىرالماي قالغانىدى، چۈنكى ئايخېنىم قىزغا ھۆكۈم ئېلان قىلىنىپ ئۇنى ساقچىلار ئېلىپ ماڭغاندا ھوشىنى يوقاتقان بولغاچقا بۇ ئادەم بىلەن پاراڭلىشىپ بېقىش پۇرسىتى بولمىغانىدى. مانا ئەمدى بۇ ئادەم ئۆزلىرى بىلەن ھەمسەپەر بولۇپ ئۈرۈمچىگە مېڭىپتۇ، ئۇ بىر بولسا سوتچى ياكى ئادۋوكات، ياكى قانۇننى پىششىق بىلىدىغان ئادەم.

— ئاكا، — دېدى مەردان دىققىتىنى يىغىپ ئۇ ئادەمنىڭ مۇرىسىگە قولىنى قويۇپ، — مەن ئۆزلىرىنى بىر يەردە كۆرگەندەك قىلىمەنغۇ؟!

ئۇ ئادەم كەينىگە ئاستا ئۆرۈلدى، ئۇ ئايخېنىم بىلەن مەردانغا زەن سېلىپ قارىغاندىن كېيىن مەردانغا:

— توغرا تاپتىڭىز، ئۇكام، — دېدى ئۇ بىرپەس ئولتۇرۇپ كېتىپ، — مەن سىلەرنى ۋىلايەتلىك ئوتتۇرا خەلق سوت مەھكىمىسىدە ئېچىلغان ئوچۇق سوت مەيدانىدا كۆرگەن، سىلى ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنىپ ئىككى يىل كېچىكتۈرۈپ ئىجرا قىلىش جازاسى بېرىلگەن ھېلىقى شور پېشانە قىزنىڭ ئانىسىغۇ دەيمەن؟ — توغرا تاپتىلا، بۈگۈن شۇ بىچارە قىزىمنى كۆرگىلى كېتىۋاتىمىز. قارىسىلا، بىزنىڭ ئۆيگە كۆز

تەگكەندەك ئون يىل بۇرۇن قىزىمنىڭ ئۆز دادىسى قاتناش ۋەقەسىدە تۈگەپ كەتتى، مانا ئەمدى بۇ بىچارە قىزىم ئۆگەي دادىسى بىلەن چىقىشالماي ئۇنى ئۆلتۈرۈپ قويۇپ تۈرمىگە كىرىپ ياتتى، بۇ بىزگە نېمە تارتقۇلۇق ئەمدى...

ئايخېنىم سۆزلەۋېتىپ يەنە ئون سېلىپ يىغلاپ كەتتى، يولۇچىلار ھەيران بولغاندەك بويۇنداپ ئايخېنىمغا قاراپ كېتىشتى.

— بولدى، يىغلىمىسىلا، — دېدى مەردان سەل ئوڭايىسىزلانغان ھالدا ئۇنىڭ بىلىكىدىن تۇتۇپ، — مانا ئەمدى ھەممىلا ئادەم سىلىگە قاراۋاتىدۇ، بۇنداق يىغلىغانلىرى بىلەن ئۇلار سىلىگە ياردەم قىلالمايدۇ، ئەكسىچە تاماشىلىرىنى كۆرىدۇ، بولدى قىلىسىلا ئەمدى.

— ئاچا، — دېدى يوچۇن كىشىمۇ ئايخېنىمغا قاراپ، — كۆڭۈللىرىنى بۇزمىسىلا، مەن بۇ يۇرتقا ئوچۇق سوتنى كۆرۈش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى بىر ھەق تەلەپ دەۋاسىغا قاتنىشىش ئۈچۈن بارغانىدىم. شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن مەن قاتنىشىدىغان سوت ئېچىلاتتى، چۈشتىن بۇرۇنقى سوتقا قىزىقىپ قالغانلىقىم ئۈچۈن كىرگەنىدىم، لېكىن قىزلىرىغا بۇ تون ئاللىقاچان پىچىلىپ بولغانىكەن، چۈنكى قىزلىرى بۇ سوتتا بەكلا پەرۋاسىز كۆرۈندى، ئۇنىڭغا ئوبدان زەن سېلىپ قارىسام ئۇ ئۆزى پىچاق سېلىۋەتكەن ئادەمنىڭ ئۆلۈپ قالغانلىقىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن بۇ خۇن دەۋاسىدىن قۇتۇلالمايدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ ھەممىدىن ۋاز كەچكەندەك كۆرۈندى. ئۇ ئادۋوكاتى بىلەن ياخشى ماسلاشمىغاچقا ھۆكۈم سەل چىڭراق چىقىپ كەتتى،

باياتن ئىككىڭلارنىڭ پارىڭنى ئاڭلاپ ئولتۇرۇپ بۇ دېلودا نۇرغۇن گۇمانلىق نۇقتىلارنىڭ ساقلنىپ قالغانلىقىنى سەزدىم.

— جېنىم ئۇكام، — دېدى ئايخېنىم ئۇنىڭ بىلىكىدىن تۇتۇپ، — سىلى ئاجايىپ بىر گەپلەرنى قىلىۋاتىدىلا، قارىغاندا بىرەر يەردە چوڭراق كادىر ئادەم ئوخشايدىلا، سىلنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاپ مەنمۇ ھەيران قېلىۋاتىمەن، مېنىڭمۇ قىزىمنىڭ ئۇ ئادەمنى بىكاردىن — بىكارلا ئۆلتۈرۈپ قويغىنىغا زادىلا ئىشەنگۈم كەلمەيۋاتىدۇ.

— ئاكا، — دېدى مەردانمۇ سۆزگە ئارىلىشىپ، — سىلى قانۇننى تازا پىششىق بىلىدىغان ئادەمدەك قىلىلا، نەدە ئىشلەيلا؟

— ئۈرۈمچىدە ئىشلەيمەن، ئۆزۈم ئادۋوكات، ئۈرۈمچىدىكى يېڭىدىن قۇرۇلغان «ھەقدار ئادۋوكاتلار ئىش بېجىرىش ئورنى»دا خىزمەت قىلىمەن، ئىسمىم ئادىلجان. مېنىڭچە سىلەر بۇ دېلونى قايتىدىن ئىشلەش توغرىسىدا نارازىلىق ئەرزی بەرسەڭلار چوقۇم جازانى يېنىكلەتكىلى بولىدۇ.

— ئۇنداق دېگىنىڭىز بىلەن ھۆكۈم قەغىزىدە «ئەگەر ھۆكۈمگە قايىل بولمىسا ھۆكۈم ئېلان قىلىنىپ ئون بەش كۈنگىچە سوتىمىز ئارقىلىق يۇقىرى دەرىجىلىك سوت مەھكىمىلىرىگە نارازىلىق ئەرزی بەرسە بولىدۇ» دېگەن گەپ باركەن، بۇ مۆھلەت ۋاقتى ئاللىقاچان ئۆتۈپ كەتكەن تۇرسا، ئەمدى نارازىلىق ئەرزی بەرسەك ئۇنى قوبۇل قىلارمۇ؟

— نېمىشقا قوبۇل قىلمىغۇدەك، — دېدى ئادىلجان كەسكىنلىك بىلەن، — بىرىنچىسى، بۇ قىزنىڭ

كەيپىياتىدا قاتتىق قورقۇپ كېتىشتىن كېيىنكى تۇراقسىزلىق مەۋجۇت؛ ئىككىنچىسى، ئائىلىدە زوراۋانلىق بەك ئېغىر؛ ئۈچىنچىسى، بۇ قىز ئۆزى خالىمايدىغان بىرسىگە مەجبۇرىي تېڭىلىشتەك بىر قىسمەت ئۈستىدە تۇرۇۋاتقان؛ تۆتىنچىسى، نەق مەيداننىڭ ئەھۋالىدىن قارىغاندا بۇ قىز شۇ چاغدا بىرەر تەھدىتكە ئۇچرىغان، چۈنكى ئۇنىڭ ئەمدىلا ئۇچۇرما بولغان قۇشتەك تىترەپ تۇرۇشىدىن ئۆزىنى قوغداش ئۈچۈن قولغا پىچاق ئېلىۋالغانلىقى ناھايىتى ئېنىق، ئۆگەي دادا ئۆگەي قىزىنىڭ قولىغا پىچاق كۆتۈرۈۋالغانلىقىنى كۆرۈپ ئۇ ماڭا پىچاق سالالمايدۇ، دەپ ئۇنىڭغا قاراپ ماڭغاندا بىرنەرسىگە پۈتلىشىپ كېتىپ مۇدۈرۈلگەن پېتى پىچاققا سوقۇلغان ياكى پىچاقنى تارتىۋېلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشىپ ئېھتىياتسىزلىقتىن قورسىقىغا پىچاق كىرىپ كەتكەن، مانا بۇ تەپسىلاتلار ئوچۇق سوتتا ياكى ئۇنىڭدىن بۇرۇنقى سوراقلاردا سەل قارالغان ھەم ئوتتۇرىغا تاشلانمىغان مەسىلىلەر. چۈنكى، قىز بۇ ۋەقە سادىر بولغاندا ئېغىر ئاقىۋەتنىڭ يۈز بەرگەنلىكىنى كۆرۈپ نېرۋىسىدا نورمالسىزلىق ئەھۋالى كۆرۈلۈپ ساقچىلارنىڭ سوراقلرىغا زۆرۈر تەپسىلاتلارنى دېيىشنى خالىمىغان. چۈنكى، ئۇ ئائىلىدىكى بىسەرەمجان تۇرمۇشتىن زېرىككەن، چۆچۈگەن، قورققان، شۇڭا ئۇ ئۆلۈمنىمۇ پىسەنتىگە ئالماي تۇرمىنىلا ئۆزىنىڭ خاتىرجەم ياشايدىغان ماكانى دەپ بىلگەن. يەنە بىر گۇمانلىق نۇقتا بار، بۇ مېنىڭ قىياسىم، خاپا بولۇپ كەتمىسىلە، مېنىڭچە بۇ دېلودا ئىپتىتىنى قوغداش يولىدا مۇشۇنداق

بىر پاجىئە چىقىمىكىن دېگەن پاكىتىنىمۇ نەزەردىن
ساقىت قىلىشقا بولمايدۇ، بايا سىلەر «قىزىڭنى ئوغلۇمغا
تېگىشكە كۆندۈرەلمىسەڭ ھەممىڭلارنى
بوغۇزلىۋېتىمەن» دەپ تەھدىت سېلىنغانلىقىنىمۇ
دېگەندەك قىلىدىڭلار، ئايالىغا مۇشۇنداق گەپ قىلغان
ئادەمنىڭ قولىدىن ھەرقانداق بالا كېلىدىغانلىقىنىمۇ
پەرەز قىلىشقا تامامەن بولىدۇ، بۇلار مېنىڭ مۇشۇ دېلو
ھەققىدىكى يۈزەكى پەرەزلىرىم. ئەگەردە مۇشۇ
پەرەزلىرىمنىڭ بىرەر - ئىككىسى توغرا چىقىپلا قالسا
قىزىڭز قەستەنلىك بىلەن ئادەم ئۆلتۈرگەنلەر قاتارىدا
جازالانماي، «يوللۇق قوغدىنىش ئۈچۈن قولىغا پىچاق
ئېلىۋېلىپ سەۋەنلىك بىلەن ئادەم زەخمىلەندۈرۈپ قويۇپ
ئۇنىڭ ئۆلۈپ كېتىشىگە سەۋەبچى بولغان» دېگەن جازا
بىلەن ھۆكۈم ئېلان قىلىنىدۇ. مۇبادا دېلودا مۇشۇنداقلا
ئۆزگىرىش بولىدىغان بولسا قىزىڭز ئون - ئون بەش
يىلدىلا تۈرمىدىن چىقالايدۇ.

— «قانۇن دېگەننىڭ مىڭبىر پۈتتىكى بار» دېگەن گەپ
راستكەن جۇمۇ، — دېدى ئايخېنىم ئۇ ئادەمنىڭ ئىنتايىن
ئورۇنلۇق تەھلىللىرىدىن ھاياجانلانغان ھالدا، — مۇشۇ
گەپلىرىدىن قارىغاندا، قىزىمنىڭ جازاسى چوقۇم
يېنىكلىگۈدەك، دېمىسىمۇ قىزىم جاپىپاردىن قورقۇپ
ئىككى ئۈكسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ياتىدىغان
بولۇۋالغانىدى. ئۇ جاپىپار بىلەن ئۆگەي دادىسىدىن
ئۈرگۈپ يۈرگىنىگە خېلى بولغان، ئۇنى بوۋىسىنىڭ
يېنىغا ماڭدۇرۇۋەتمەكچى بولۇپ تۇرغىنىمدا بۇ ۋەقە
چىقتى قارىسىلا.

ئايخېنىم سۆزلەۋېتىپ يەنە يىغلاپ كەتتى، مەردان

جىمىمىدە ئولتۇرۇپ خىيالغا پاتقاندى. ئادىلجان بو بىچارە ئانىنىڭ تازا يىغلاپ ئىچىدىكى بارلىق دەرد - ئەلەملىرىنى چىقىرىۋالسۇن، دېگەندەك قىلىپ ئالدىغا قارىۋالدى. ئاپتوبۇس ئۈرۈمچىنىڭ قارىسىنى ئالغاندى، ئۇ خۇددى ئۆيىگە يېقىنلاشقان ئېشەكنىڭ قەدىمى تېزلىشىپ كەتكىنىدەك سۈرئىتىنى ئاشۇرۇپ ساي يولىدىكى مىغلىدىغان ماشىنىلار ئارىسىغا سىڭىپ كەتكەندى.

— ئاكا، — دېدى مەردان ئادىلجاننىڭ مۇرىسىگە قولىنى قويۇپ، — مەن باياتىن ئۇزاق ئويلىنىدىم، جەۋھەر ماڭا دېلو سادىر بولۇشتىن نەچچە كۈن ئىلگىرىلا بۇ ئۆيدە ئۆزىنىڭ بەك سىقىلىۋاتقانلىقىنى، ئەگەر ئانىسىنى دېمىسە قېچىپ كەتكۈسى بارلىقىنى دەپ بەرگەندى. ئۇنىڭ سىقىلىش، نېمىدىندۇر قورقۇش ئىچىدە ياشاۋاتقانلىقىنىڭ سەۋەبىمۇ ئەنە شۇنداق بىر تەھدىتنىڭ بولغانلىقىدىن دەپ قاراۋاتمەن، مانا مۇشۇلارمۇ بەلكىم ئۇنىڭ دېلوسىدىكى تاشلاپ قويۇلغان مەسىلىلەر بولۇشى مۇمكىن، ئەگەر قايتا ئەرز قىلىش توغرا كەلسە سىلنى مۇشۇ دېلوغا ئادۋوكاتلىق قىلىپ بەرسۇنمىكىن دەۋاتمەن.

— ھۆكۈم چىقىرىلىپ جازا مۇددىتى ئۆتەۋاتقان بىر جىنايەتچىنىڭ دېلوسىنى قايتا ئىشلەش بىرقەدەر مۇرەككەپ بولىدۇ، — دېدى ئادىلجان كەينىگە ئۆرۈلۈپ مەردان بىلەن ئايخېنىمغا تەكشى قاراپ، — شۇڭا سىلەر بۇ قېتىم ئۇ قىز بىلەن كۆرۈشكەندە مەن بايا مىسال قىلغان بىرنەچچە ئىشنى ئىنچىكىلىك بىلەن سوراڭلار، مېنىڭچە ئۇ ھازىر ئۇ جايغا كۆنۈپ كەيپىياتمۇ

تۇراقلىشىپ قالدى، دەسلەپكى سوراقتا ياكى سوتتا ئۆزى يوشۇرۇپ قالغان بەزى تەپسىلاتلارنى سىلەرگە دەپ بېرىشى مۇمكىن، ئەگەر مەن بايا تىلغا ئالغان مىساللاردىن بىرەر - ئىككىسىلا توغرا چىقىپ قالسا بىز قايتا دەۋا قىلساق بولىدۇ، ئۇ چاغدا سىلەر ئۆزۈڭلار ھېس قىلغان، كۆرگەن ئىشلارنى تولۇق ئىسپاتى بىلەن يازما ماتېرىيال قىلىپ تەييارلاپ مېنى ئىزدەسەڭلار بولىدۇ. بۇنداق دەۋاغا نۇرغۇن جەريان ھەم ئىقتىساد كېتىدۇ، قارىسام سىلەر دېھقان ئادەملەردەك قىلىسىلەر، بۇنداق چوڭ دەۋا ئىشىغا چىقىنغۇدەك پۇل غەملىشىڭلارمۇ تەس، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ يىگىت بىلەن قىزىڭىز ئىنتايىن يېقىن دوستلاردىنكەن. بايا ماشىنىغا چىققان چېغىڭلاردا بۇ يىگىتنى تېخى ئۇ قىزنىڭ ئاكىسىمىكىن دەپ ئويلاپتىكەنمەن، ئەمەلىيەتتە ئۇنداق ئەمەسكەن. بۇ يىگىتنىڭ مەسئۇلىيەتچانلىقى، ئۆزىگە ئۆمۈرلۈك ھەمراھ دەپ تاللىغان بىر قىزغا بولغان سەمىمىي ساداقىتى مېنى ئىنتايىن تەسىرلەندۈردى، شۇڭا مەن بۇ دېلوغا ھەقسىز ئادۋوكاتلىق قىلاي دېگەن نىيەتكە كېلىۋاتىمەن، بۇمۇ سىلەرگە قىلغان بىر ياردىمىم بولۇپ قالار. يەنە بىر تەرەپتىن، بۇ ئاچمىزنىڭ يىغىسى مېنى ھەم ئازابلىدى، ھەم تەسىرلەندۈردى، ھەممىمىزنىڭ مۇشۇ ئاچمىزغا ئوخشاش ئانىسى بار، بىزنى ئاپىرىدە قىلىپ يورۇق دۇنياغا ئېلىپ كەلگەن مۇشۇنداق ئانىلىرىمىز ياش تۆكۈپ ئازاب ئىچىدە ياشىسا ھەرگىز بولمايدۇ.

— رەھمەت، ئاكا، — دېدى مەردان ئورنىدىن دەس تۇرۇپ ئۇنىڭ قولىنى ئىككى قوللاپ سىقتى، — بىزنى

بۈگۈن خۇدايىم بىر پەرىشتىگە، ياق، ئىنسانلارغا ياخشىلىق ئېلىپ كېلىدىغان بىر خىزىر سۈپەت ئادەمگە ئۇچراشتۇرۇپتۇ، باسقان يوللىرى ئاق بولغاي، مۇشۇ قىلغان ياخشىلىقلىرى بەدىلىگە تېخىمۇ كۆكلەپ كېتەرلا، ئاكا.

— مەن ئۆزلىرىگە نېمە دەپ رەھمەت ئېيتىشىمنى زادىلا بىلەلمەيۋاتىمەن، جېنىم ئۇكام، — دېدى ئايخېنىممۇ ئادىلجاننىڭ بىلىكىگە ئېسىلىپ تۇرۇپ، — خۇدايىم ئۆمۈرلىرىنى ئۇزاق قىلغاي، سىلىدەك ئاق كۆڭۈل بىر ئادەمنى بىزگە خۇدايىم ئۇچراشتۇرۇپتۇ، بۇ قىلغان ياخشىلىقلىرىنى مەڭگۈ ئۇنتۇپ قالمايمىز.

— ئۇنداق دەپ كەتمىسىلە، ئاچا، — دېدى ئادىلجانمۇ ئۇنىڭ ياش ئەگىپ تۇرغان كۆزىگە تىكىلىپ، — بىزدەك قانۇن ئورۇنلىرىدا ئىشلەيدىغان ئادەملەر دېلونىڭ مۇۋاپىق بىر تەرەپ قىلىنىشى ئۈچۈنلا خىزمەت قىلىمىز، بۇ بىزنىڭ قىلىشقا تېگىشلىك ئىشىمىز، شۇڭا ئارتۇقچە تەكەللۈپنىڭ كېرىكى يوق. مېنى ماۋۇ ئۇكامنىڭ ئىشلىرى بەكرەك تەسىرلەندۈرۈۋاتىدۇ، باياتىن ئۇنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاپ بەكلا ھاياجانلاندىم، ھازىر مۇنداق ساپ مۇھەببەتنى ئاسان تاپقىلى بولمايدۇ. ئون نەچچە يىل بىر ياستۇققا باش قويۇشقان ئەر — خوتۇنلارمۇ خوتۇنى جىنايەت يولغا مېڭىپ تۇرمىگە كىرىپ كەتسە شۇ ھامان ئاجرىشىپ باشقا خوتۇن ئېلىۋالىدىغان ئىشلار ھازىر ساماندىك. مەن مۇشۇ يىگىتنىڭ قەيسەرلىكىگە، ئۆز مۇھەببىتىگە بولغان سادىق قەلبىگە ئاپىرىن ئېيتىش يۈزىسىدىنلا مۇشۇنداق قارارغا كەلدىم. مانا ماۋۇ مېنىڭ ئىسىم كارتام، قايتا

ئەرز قىلىش نىيىتىگە كەلگەن ھامان ماڭا تېلېفون بەرسەڭلار بولىدۇ.

ئادىلجان سۇنغان ئىسىم كارتىسىنى قولىغا ئالغان مەردان ھاياجانلىنىپ كۆزىگە ئىختىيارسىز ياش ئالدى.

— رەھمەت، ئاكا، ئەگەر مۇشۇ دېلودا راستتىنلا سىز دېگەندەك كاۋاكچىلار چىقىپ قالسا چوقۇم سىزنى ئىزدەيمىز، ئەگەر دېلودا ئۆزگىرىش بولۇپ جازا مۇددىتى يىنىكلىتىلسە مەن جەۋھەرنى چوقۇم ساقلايمەن.

— ئوغۇل بالىنىڭ ئوغۇل بالىسىدەك گەپ قىلدىڭىز جۇمۇ، ئۇكام، — دېدى ئادىلجان مەرداننىڭ قولىنى چىڭ سىقىپ، — راست گەپنى قىلغاندا بۇ قىز سىزنى ياخشى كۆرگەنلىكى ئۈچۈن ئۆگەي ئاكىسى جاپىپارنى رەت قىلغان، بۇنىڭغا دادىسى ئارىلىشىپ قىزغا تەھدىت سالغان، شۇڭا بۇنداق پاجىئە يۈز بەرگەنلىكى ناھايىتى ئېنىق. دېمەك، بۇ قىز ئۆزىنىڭ پاك سۆيگۈسىنى ساقلاپ قېلىش يولىدا قۇربانلىق بەرگەن، سىزنىڭ بۇ گېپىڭىز دەل ئاشۇ قىزنىڭ قەلب يارىسىنى ساقايتىپ قاراڭغۇلاشقان مۇھەببەت يولىنى نۇرلاندۇرۇپ ئۈمىد شامىنى ياندۇرىدۇ، بۇ ئىشنىڭ ئۇنىڭغا بولغان پايدىسى ئىنتايىن چوڭ، ئۇكام.

— ناھايىتى توغرا گەپ قىلدىلا، قىزىم «جاپپاردەك لۈكچەككە تەگكچە ئۆلۈۋالمەن»، دېگەن گەپنى نەچچە قېتىم قىلغانىدى. ئۇ ئادەم شۇ كۈنى قىزىمنى ئۇنىڭغا تەگمىسەڭ ئۆلتۈرۈۋېتىمەن دېگەن بولسا قىزىم ئۇنىڭدىن قېچىپ ئوچاق بېشىغا بېرىۋالغان گەپ. قاتىللىق ئوچاق بېشىدا بولغانكەن ئەمەسمۇ، ئۆزىنى قوغدايمەن دەپ پىچاق ئېلىۋالغان بولسا ئۇنىڭغا تېگىپ

كەتكىنى راست، بولمىسا ئۇ بىكاردىن - بىكارلا جېنىدىن تويغاندەك مۇشۇنداق ئىشنىمۇ قىلامدۇ، سىلى زادى ھەممىنى كۆرۈپ تۇرىدىغان ئەۋلىيادەكلا سۆزلەيدىغان ئادەمكەنلا، - دېدى ئايخېنىمۇ ھاياجانلىنىپ.

- ھە راست، سىلەر ئۈرۈمچىگە چىقىپ باققانمۇ؟ - دەپ سورىدى ئادىلجان.

- ياق، چىقىپ باقمىغان، بۇ بىزنىڭ تۇنجى قېتىم ئۈرۈمچىگە كېلىشىمىز، - دېدى مەردان.

- ئۇنداق بولسا سىلەر ئاياللار تۈرمىسىگە بېرىش ئۈچۈن جىق ھەرەج تارتىپ كېتىسىلەر. مۇنداق قىلايلى، بېكەتتە مېنىڭ ئالدىغا ماشىنا چىقىدۇ، بىز سىلەرنى ئۇ يەرگە ئاپىرىپ قويايلى، بەلكىم سىلەر ئاپتوبۇس ئالمىشىپ ياكى تاكىسى ئوقۇشۇپ ئۇ يەرگە بېرىپ بولغۇچە كۆرۈشۈش ۋاقتى ئاخىرلىشىپ قالىدۇ - دە، بۈگۈنكى كۈنۈڭلار بىكار ئۆتۈپ كېتىدۇ، ئۇنداق بولغاندا سىلەر ئەتراپتىكى بىرەر مېھمانخانىدا يېتىپ ئەتە ئەتىگەندە ئۇ قىز بىلەن كۆرۈشۈپ ئاندىن قايتىدىغان ئىش بولۇپ قالىدۇ، شۇڭا بىز ئاپىرىپ قويساق بۈگۈنلا كۆرۈشىسىلەر، قايتاشىڭلاردا شۇ يەردىكى ئادەملەر بىلەن ئالاقىلىشىپ قايسى ئاپتوبۇس قەيەرگە بارىدۇ، بارىدىغان نىشانىڭلار قايسى، مۇشۇلارنى ئېنىقلاپ شۇ بويىچە ماڭساڭلار ئانچە چىقىمدار بولمايسىلەر. ئۈرۈمچىگە تۇنجى كېلىشىڭلار بولغاندىكىن ئەتە بازار ئايلىنىپ قايتىسىلەر ھەرقاچان.

- كۆڭۈل ئارامدا بولمىسا بازار ئايلىنىشنى كىم قويۇپتۇ بىزگە، - دېدى ئايخېنىم ئادىلجاننىڭ بۇ

خەير خاھلىقىدىن سۆيۈنۈپ، — قارىغاندا چۈش
پېشىنگىچە ئۈرۈمچىگە چىقىۋالدىكەنمىز، قىزىم بىلەن
بۈگۈنلا كۆرۈشۈۋالساق كەچنىڭ پويىزىدا بولسىمۇ ئۆيگە
كېتەرمىز.

— ئۇنداق بولسا تېخىمۇ ياخشى، ئىشقىلىپ قىزلىرى
بىلەن كۆرۈشكەندە مەن بايا دېگەن ئىشلارنى ئوبدان
سورىۋالسىلا. كۆرۈشۈپلا يىغىنى باشلىۋەتمەي ۋاقتىنى
چىڭ تۇتسىلا، بولمىسا بىردەمدىلا كۆرۈشۈش ۋاقتى
توشۇپ قالىدۇ، شۇڭا مەن دېگەن گەپلەرنى ئېسىلىرىدە
چىڭ تۇتسىلا جۇمۇ.

ئۇلار ئاپتوبۇستىن چۈشۈپ تۇرۇشىغا ئوتتۇز ياشلار
چامىسىدىكى بىر يىگىت كېلىپ ئادىلجاننىڭ قولىدىكى
سەپەر سومكىسىنى قولىغا ئالدى.

— بۇ بىزنىڭ سېپىمىزگە يېڭىدىن قوشۇلغان ياش
ئادۋوكاتىمىز ئالمىجان، — دېدى ئادىلجان ئۇ يىگىتنى
ئىككىيلەنگە تونۇشتۇرۇپ، — بۇلار مېنىڭ يېڭىدىن
تونۇشقان تۇغقاندىن چارە قېرىنداشلىرىم، بۇ
ئاچچىمىزنىڭ قىزى ھازىر ئاياللار تۈرمىسىدە
تۇرۇۋېتىپتۇ، بۇ قىزنىڭ دېلوسىدا بىر ئاز كاۋاكچىلار
بارلىقىنى سېزىپ قالدىم، مەن بۇلارغا ھەقسىز ئادۋوكات
بولۇپ بۇ دېلونى قايتىدىن ئىشلىمەكچى بولۇۋاتىمەن، بۇ
ئىشىمدا سەن ياردەمچى بولسىن جۇمۇ. يەنە بىر گەپ،
بۇلارنى بىز ئاياللار تۈرمىسىنىڭ ئالدىغا ئاپىرىپ
قويايلى، يول بىلىمگەن ئادەملەرگە ئۇ يەرگە بارماقنىڭ
تەسلىكىنى ئوبدان بىلىسەنغۇ.

— چاتاق يوق، ئاكا، — دېدى ئالمىجان ئۇلارغا
مۇنداقلا قاراپ قويۇپ، — بىز دېلونىڭ ناھەق ھۆكۈم

قىلىنىپ كېتىشنىڭ ئالدىنى ئالدىغان قاراۋۇللارغۇ،
 بىرەر قېتىم ھەقسىز ئىشلەپ قويغانغا يەيدىغان
 ئېشىمىز كەملەپ قالمايدۇ، قېنى، ماشىنىغا چىقايلى.
 ئۇلار بۇ كىچىك ماشىنا بىلەن خۇددى قاسقانغا
 تىزىلغان مانتىدەك قىستىلىشىپ كېتىۋاتقان ماشىنىلار
 ئارىسىدا ئاستا - ئاستا ئىلگىرىلىمەكتە، ئايخېنىم
 ئادىلجاننىڭ بايقىغى گەپلىرىدىن كۆڭلى كۆتۈرۈلۈپ
 قالدۇمۇ ئەيتاۋۇر، كۆككە باش سوزغان بىنالارغا، يول
 ياقىسىدىكى قىستاڭچىلىق ئىچىدە سودا قىلىۋاتقان
 يايىمكەشلەرگە، ھەر تەرەپكە ئالدىراش كېتىۋاتقان
 ئادەملەرگە قاراپ خىيالغا كەتكەندى.

ئايخېنىم ئەتىگەندە ئىشىكتىن چىققۇچە بوسۇغىدىن
 ئوڭ پۇتىنى ئاۋۋال ئېلىپ «بىسىمىلاھىررەھمانىر
 رەھىم، بۈگۈن يولمىزنى ئوچۇق قىلغايىسەن خۇدايىم»
 دەپ يولغا چىققانلىقى ئۈچۈنمىكىن ئىشلىرى ئوڭ
 بولۇۋاتاتتى. ئۇلار تۈرمىنىڭ كۆرۈشۈشنى تىزىملاش
 ئىشخانىسىغا كىرىپ ئۆزلىرىنىڭ يىراقتىن كەلگەن
 دېھقانلار ئىكەنلىكىنى، بۈگۈن قىزى بىلەن
 كۆرۈشۈۋېلىپلا قايتىپ كەتمەكچىلىكىنى
 چۈشەندۈرۈۋىدى، بۇ ئىشمۇ ئوڭايلا ھەل بولدى. ئۇنىڭ
 ئۈستىگە تۈرمە ئالدىغا كېلىشىگە ئىشىكتىن چىققان
 ساقچى ئادىلجاننىڭ تونۇشى چىقىپ قالدى، ئۇنىڭ بىر
 نەچچە ئېغىز گېپى بىلەنلا ئۇلار كۆرۈشۈش ئورنىغا
 تېزلا يېتىپ كىرىشتى.

كۆرۈشۈش ئۆيى ئىككى خانىلىق ئۆي بولۇپ،
 كۆرۈشكىلى كەلگەنلەر رېشاتكىلانغان ئەينەكنىڭ ئىككى
 يېقىدا ئولتۇرۇپ تېلېفون بىلەن كۆرۈشەتتى.

كۆرۈشكۈلى كەلگەنلەر بۇ تەرەپتىكى ئۆيدە بەلگىلەنگەن ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ كۆرۈشىدىغان ئادىمىنى ساقلايدىكەن، مەھبۇسلار ئۇ تەرەپتىكى ئۆيگە كىرگەندە ئۇنى باشلاپ كىرگەن ئايال ساقچى كۆرۈشۈش ۋاقتىنى ئەسكەرتىپ ئىشىك يېنىغا بېرىپ تۇرىدىكەن. بىر قېتىمدا بىرلا تۇغقىنى كىرىدىغان بولغاچقا ئاۋۋال ئايخېنىم كىردى، ئۇ ئىشىكتىن كىرىپلا مەڭدەپ قالدى، چۈنكى بىرنەچچە ئادەم تۇغقانلىرى بىلەن كۆرۈشۈۋاتاتتى، بەزىلىرى يىغلىشىپ ئارزۇ - تىلەكلىرىنى ئېيتىشسا، بەزىلىرى پەس ئاۋازدا سۆزلىشەتتى. مەھبۇسلارنىڭ تولىسىنىڭ كۆزىدە ياش يۇقى، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ بىلىپ - بىلمەي قىلىپ قويغان خاتالىقلىرى ئۈچۈن پۇشايمان قىلىۋاتقانلىقى چىرايلىرىدىن مەلۇم ئىدى.

— مانا بۇ يەردە ئولتۇرۇڭ، — دېدى ئۆزىنى باشلاپ كىرگەن ئايال ساقچى ئايخېنىمغا بۇلۇڭ تەرەپتىكى بوش ئورۇندۇقنى كۆرسىتىپ، — قىزىڭىز ھازىرلا كىرىدۇ. ئايخېنىم ئۇ كۆرسەتكەن ئورۇنغا بېرىپ ئولتۇرۇپ تۇرۇشىغا ئىشىك ئېچىلىپ قارا مەھبۇس كىيىمى كىيگەن جەۋھەرنى بىر ئايال ساقچى باشلاپ كىردى، بۇنى كۆرگەن ئايخېنىم شۇ ھامان ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. چۈنكى، قىزى قارا رەڭنى ئۆچ كۆرگەچكە ھازىرغىچە بۇ رەڭدىكى كىيىمنى كىيىپ باقمىغانىدى، بۇ كىيىم ئىچىدە ئۇ خۇددى مۇسبەت ئىچىدە تۇرۇۋاتقان ھازىردا ئاياللارغىلا ئوخشاپ قالغاچقا قىزغا قاراپ ئايخېنىمنىڭ كۆزىدىن ئىختىيارسىز تاراملاپ ياش ئېقىپ كەتتى.

— جېنىم قىزىم، — دېدى ئايخېنىم ئەينەك تامغا
ئېسىلىپ تۇرۇپ.

— جېنىم ئاپا، — يۈگۈرگەن پېتى ئەينەك تام ئالدىغا
كەلگەن جەۋھەر ئانىسىنىڭ قورايىدەك قېتىپ كەتكەن
قولى تۇرغان جايغا ئېسىلدى، ئۇلار ئىككىسى تۇرۇپكىنى
ئالماي بىردەم شۇنداق يىغلىشىۋالدى. جەۋھەرنى
ئەكىرگەن ئايال ساقچى ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ تۇرۇپكىنى
ئېلىپ سۆزلىشىشنى دېگەن بولسا كېرەك، جەۋھەر
تېلېفون تۇرۇپكىسىنى قولغا ئېلىپ ئانىسىغا ئۇنىڭ
ئالدىدىكى تۇرۇپكىنى شەرەت قىلدى، ئايخېنىم ئالدىدىكى
تېلېفون تۇرۇپكىسىنى تىترەپ تۇرغان قولى بىلەن
ئېلىپ ئورنىدا ئولتۇردى.

— كۆزلىرىمدىن ئۇچۇپ كەتتىڭغۇ، جېنىم ئاپا!
سېنى مۇشۇنداق قارا كۈنگە قويدۇمغۇ، غەمگۈزار ئاپا!
مېنى كەچۈرەرسەنمۇ، ئاپا...

— ئۇنداق دېمە، قىزىم، — دېدى ئايخېنىم قىزىنىڭ
بۇقۇلداپ يىغلىشىدىن يۈرىكى مۇجۇلغان ھالدا، —
بۇنىڭدا مېنىڭمۇ خاتالىقىم بار، ئۆزۈڭنى ئۇنداق
قىيىنما، جېنىم بالام، مەن سېنىڭغا ياخشى
قارىيالىدىم، ئىشلىرىڭنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرالىدىم،
سېنى بوۋاڭنىڭ يېنىغا كەتكۈزۈۋەتكەن بولسام بۇ
ئىشلارمۇ چىقمايتتى، تەلىپنىڭ كاج كېلىپ قالدى،
جېنىم بالام...

— ئۇنداق دېمە، ئاپا، بۇ ئىشقا مەن سەۋەبچى،
ئاچچىقىمغا ھاي بەرگەن بولسام بۇ ئىش مۇ يۈز
بەرمەيتتى، سېنى ئەل - مەھەللىنىڭ ئالدىدا گەپكە
قويدۇم، ئاپا... — جەۋھەر ھۆڭرەپ يىغلاپ كەتتى.

ئايخېنىم خۇددى بوغۇزىغا بىرنەرسە كەپلىشىپ قالغاندەك قىزىنىڭ ھەربىر سۆزىگە بېشىنى چايقاپ: «ياق، ياق، ئۇنداق دېمە، جېنىم بالام» دېگەن گەپنىلا قىلىپ قىزىنىڭ ئەينەككە ئېسىلىپ تۇرغان سول قولىنى تۇتۇۋالماقچى بولغاندەك ئەينەك سىرتىدىن سىلايتتى. ئەينەك تام ئايرىپ تۇرغان بىر جۈپ قول ئېچىنىشلىق بىر يىغا ئىچىدە چىڭ گىرەلىشىپ كەتكەندەك بىر نۇقتىدا پىرقىرماقتا ئىدى، ئورتاق يىغا، ئورتاق ئازاب ئۇلارنىڭ پۇچىلانغان يۈرىكىنى چىڭ قاماللاپ بەدەنلىرى خۇددى توك تېپىۋەتكەن ئادەمدەك يېنىك سىلكىنمەكتە ئىدى. جەۋھەر ئاپىسىغا قاراپ تېخىمۇ ئابلاندى. مۇشۇ بىر يىل ئىچىدە ئاپىسىنى بېلى مۈكچەيگەن، چاچلىرى چارلىشىپ، يۈزلىرىگە مەزگىلسىز قورۇق چۈشۈپ قېرىلىق يەتكەن ئاياللارغىلا ئوخشاپ قالغانىدى، ئىككى قېتىملىق كۆرۈشۈش ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ يالغۇز كېلىشكە كۆزى يەتمىگەن بۇ ئانا قىزىدىن كەچۈرۈم سوراۋاتاتتى. جەۋھەرمۇ بىر يىلدىن بۇيان قاتتىق سېغىنغان ئاپىسىنىڭ بۇ تۇرقىنى كۆرۈپ كۆڭلى بەكمۇ يېرىم بولدى.

ئىشك تۈۋىدە تۇرغان ساقچى ئايال جەۋھەرنىڭ يېنىغا كېلىپ:

— بۇنداق يىغلىشىپ تۇرساڭلار ۋاقتىنى توشقۇزۇپ قويسىلەر، ئوبدانراق سۆزلىشىۋېلىڭلار، — دېدى.

— جېنىم ئاپا، — دېدى جەۋھەر ئايال ساقچىنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشىدىن ئېسىگە كېلىپ كۆزىدىكى ياش يۇقىنى ئېرتىۋېتىپ، — بىزگە بېرىلگەن ۋاقىت بىردەمدىلا توشۇپ قالىدۇ، بىز ئوبدانراق

سۆزلىشىۋالايلى، سېنى ئۇزاقراق كۆرۈۋالاي، ئاپا، ھە، قەيسەر بىلەن كەۋسەرچۇ، ياخشى ئوقۇۋاتقاندۇ؟ بوۋام، موماملارنىڭ سالامەتلىكى قانداق؟

— ئۆكىلىرىڭنىڭ ئوقۇشى يامان ئەمەس، — دېدى ئايخېنىم جەۋھەرنىڭ سەل قارىداپ قالغان چىرايىغا قاراپ، — بوۋاڭنىڭ سالامەتلىكى تازا ياخشى ئەمەس، بولمىسا مەن بىلەن بىللە چىقاتتى، موماڭنىڭ زىققە كېسىلى ھازىر بىر ئاز ياخشى، قىش كۈنى سەل ئەدەپ قالىدىكەن شۇ.

— ھە راست، سوراڭنى ئونتۇپتىمەن، سېنى بۇ يەرگە كىم ئاچتى؟ — دەپ سورىدى جەۋھەر.
— مەردانجان ئاچتى.

— مەردان؟! — جەۋھەر بوش تىتىردى، — مەردان قېنى، ئاپا؟

— تاشقىرىقى ئۆيدە، — دېدى ئايخېنىم قىزىدىكى ئۆزگىرىشكە دىققەت قىلىپ، — بىۋاستە تۇغقىنى بولمىسا كۆرۈشكىلى قويمايدىكەن، بۇ مېنىڭ ئوغلۇم، سىڭلىسىنى كۆرگىلى چىققان دەپ ساقچىلارغا يىغلاپ — يالۋۇرۇپ ئاران ئەكىردىم بۇ يەرگە.

— بولدى، ئاپا، — دېدى جەۋھەر كۆزىگە يەنە ياش ئېلىپ، — مەردان كىرمىسۇن بۇ يەرگە، ئۇنىڭ چىرايىغا قاراشقىمۇ پېتىنالمىمەن، ئاپا.

— ئۇنداق دېمە، بالام، مەرداننىڭ ھازىرمۇ ساڭا كۆڭلى باردەك قىلىدۇ، مەن بۇ يەرگە چىقىشتا قىيىنلىق قالدۇم، ماڭا بىرەرسى ھەمراھ بولمىسا بولمايتتى دەپ ناسىر جان بوغالتىرنىڭ ئۆيىگە كىرىۋىدىم، مەردانجان مەن سىزنى ئاچىقاي دەپ مەيدىسىگە مۇشتلاپ چىقتى، بۇ بالىنىڭ بەختىنى خۇدايىم بېرەر، بالام.

جەۋھەر بىردەمدىلا شېرىن بىر خىيال ئىلكىدە
مەستخۇش بولۇپ قالدى، ئۇ مەرداننىڭ ئىككى پارچە
خېتىنى تاپشۇرۇۋالغان بولسىمۇ قەستەن جاۋاب خېتى
يازمىغانىدى. مۇناسىۋىتىنىڭ رەسمىي ئۈزۈلگەنلىكىنى
مۇشۇ ئۇسۇل بىلەن ئۇنىڭغا ئۇقتۇرماقچى بولغانىدى،
لېكىن جېنەستەمنىڭ قايتا - قايتا سۈيلىشى بىلەن بىر
پارچە جاۋاب خەت يازغان بولسىمۇ ئۇنى سېلىۋېتىشكە
كۆڭلى تارتماي يېنىدا ساقلاپ كەلگەنىدى. مەرداننىڭ
بىرنەچچە قېتىملىق سوتقا ئانىسىنى ئېلىپ
كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ مەرداننىڭ بۇ ياخشى كۆڭلىنىڭ
پەقەت ئۆزىگە ئىچ ئاغرىتىش ئۈچۈنلا بولۇۋاتقانلىقىنى
جەزم قىلغانىدى. ئۆزىگە ھۆكۈم ئېلان قىلىنغان چاغدا
جەۋھەر پۈت - قوللىرى بوشىشىپ يىقىلىپ چۈشۈشكە
تاس قالدى، شۇ چاغدا ئىككى ئايال ساقچى ئۇنىڭ
قولتۇقىدىن يۆلەپ سىرتقا ئېلىپ ماڭدى، ئۇ
ھالسىزلىنىپ يىقىلىپ چۈشىدىغاندەك دەلدەڭشىپ
قالغان بولسىمۇ ئانىسىنى كۆرۈۋېلىش ئۈچۈن كەينىگە
ئۆرۈلدى، ئانىسى تۇيۇقسىز ھوشىدىن كەتتى. مەردان
ئۇنى يۆلىگەچ جەۋھەرگە قارىدى، ئۇ چاغدىكى ئازابلىق
كۆرۈنۈش جەۋھەرنى ھازىرغىچە قىينايتتى، چۈنكى
مەرداننىڭ شۇ چاغدىكى قارىشىدا «ئۆزۈڭگىمۇ،
ئاناڭغىمۇ، ماڭىمۇ قىلىدىك» دېگەندەك بىر خىل
ئەيىبلەش تۇيغۇسىمۇ بار ئىدى. مانا شۇ كۈندىن باشلاپ
ئىككىسى ئورتاق بەرپا قىلغان بۇ مۇھەببەت قورغىنىنىڭ
ئاستا - ئاستا گۆمۈرۈلگەنلىكىنى، ئەمدى بۇ قورغاننى
قايتا قۇرۇپ چىقىشنىڭ ئەسلا مۇمكىن ئەمەسلىكىنى
ئېتىراپ قىلغانىدى.

جەۋھەر تۈرمىگە ئەكېلىنگەندىن كېيىن چىن سۆيگۈ ۋە ھەقىقىي مۇھەببەتنى ئۇنتۇپ كېتىش ئۇنداق ئاسان ئەمەسلىكىنى ھېس قىلدى. ھەر كۈنى ئۇ كىيىم تىكىش سېخىدىن ھېرىپ - ئېچىپ قايتىپ كەلگىنىدە مەردان يادىغا يېتىپ قالاتتى، تامىقىنى يەپ بولغاندىن كېيىن كارىۋىتىشقا چىقىپ ئۇھ دەپ سوزۇلۇپ ياتقاندىمۇ مەرداننىڭ سىيماسى كۆز ئالدىغا كېلىۋېلىپ ئۇنى يەتكۈچە ئازابلايتتى. چۈشلىرىدە مەردان ئۇنىڭغا پورەكلەپ ئېچىلغان ئەتىراپنى تەڭلەپ تۇرۇۋالاتتى، بۇنداق چاغلاردا ئۇ چۈشنىڭ بۇزۇلماي ئۇزاقراق داۋام ئېتىشىنى ئۈمىد قىلاتتى، لېكىن ئويغانغان چىغدا مېھرىلىك سۆيگۈنىڭ ئەمدى مەڭگۈ ئۆزىگە نېسىپ بولمايدىغانلىقىنى ئويلىسىلا ئىختىيارسىز كۆزىگە ياش ئېلىپ ئولتۇرۇپ كېتەتتى. ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان بىر قىزنىڭ ئىستىقبالى ۋەيران بولغان تۇرۇقلۇق مۇھەببەتلىك سۆيگۈدىن سۆز ئېچىش مۇمكىنمۇ زادى...
— جىمىپ كەتتىڭغۇ، قىزىم، — ئانىسىنىڭ ئاۋازى بىلەن خىيالى ئۈزۈلگەن جەۋھەر ۋىلىسىدە قىزىرىپ كەتتى.

— مەن مەردان بىلەن كۆرۈشۈشتىن قورقۇۋاتمەن، ئاپا، — دېدى جەۋھەر.

— نېمىدىن قورقسەن؟ ھە راست، بىز ئاپتوبۇستا ئۈرۈمچىدە ئىشلەيدىغان بىر ئادۋوكات بىلەن تونۇشۇپ قالدۇق، ئۇ ئوچۇق سوتقا قاتناشقان ئادەمكەن، ئۇ سېنىڭ ئۈستۈڭدىن چىقىرىلغان ھۆكۈمنى بەك ئېغىر بولۇپ كەتتى، بۇ دېلودا نۇرغۇن كاۋاكچىلار بار، قىزىڭىز بەزى ئىشلارنى دېگۈسى كەلمىگەندەك تۇرىدۇ، قارىغاندا ئۇ

بەكلا قورقۇپ كەتكەن ئوخشايدۇ دەۋاتىدۇ، ئەگەر ھۆكۈمنى خاتا بولغان دەپ قايتا ئەرز قىلساق جازا مۇددىتىڭنى قىسقارتقىلى بولىدىكەن.

— بۇ مۇمكىنمۇ، ئاپا، ھۆكۈم چىقىرىلىپ ئون بەش كۈن ئىچىدە نارازىلىق ئەرزى سۇنسا بولىدىغان تۇرسا، ھازىر بىر يىل ئۆتۈپ كەتتى، ئۇنداق خام خىياللارنى قىلمايلى ئەمدى، مەن تەقدىرگە تەن بەردىم، مۇشۇ يەردە ياخشى ئىشلەپ جازا مۇددىتىمنى قىسقارتىپ تېزىرەك چىقىپ كېتىشكە تىرىشمەن.

— سەن قورقۇپ كەتكەچكە راست گەپ قىلمىدىڭ، مەن سەندىن سورايم، شۇ چاغدا ئۆگەي داداڭ ساڭا نېمە دېدى، نېمە قىلدى، شۇنىلا دەپ بەرگىن ماڭا.

— ئاپا، بولدى، مەندىن مۇنداق سوئاللارنى سورىما، مېنىڭ ئۇ قارا كۈننى قايتا تىلغا ئالغۇم يوق.

— ياق، — دېدى ئايخېنىم قاتتىق تەلەپپۇزدا، — ئۇ ئادۋوكات ئەگەر قايتا دەۋا قىلماقچى بولساڭلار مەن سىلەرگە ھەقسىز مۇلازىمەت قىلىمەن دېدى. ئۇ تېخى ئۆزىنىڭ ماشىنىسىدا بىزنى مۇشۇ يەرگىچە ئەكەپ قويدى، ئۇ ناھايىتى ئاق كۆڭۈل، مېھرىبان، تىلى تاتلىق ئادەمكەن، ھە راست، مەردانمۇ ئەگەر مۇشۇ دەۋادا ئۆتۈپ جەۋھەرنىڭ جازاسىنى يېنىكلىتەلسەك مەن ئۇنى ساقلايمەن، دەپ مەيدىسىگە مۇشتلاۋاتىدۇ.

— نېمە، ساقلايمەن؟! — جەۋھەر خۇددى سوغۇق سۇ يۈزىگە چېچىلغاندەك ئەندىكىپ كەتتى، — بۇ قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن، ئاپا؟ مەن ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان بىر قاتىل، ئۆگەي دادامنى ئۆلتۈرگەن جىنايەتچى، جىنايەتم يېنىكلىتىلگەن تەقدىردىمۇ ئون — يىگىرمە

يىلسىز بۇ تۇرمىدىن چىقالمايمەن ھەم سىياسىي ھوقۇقۇمدىن ئۆمۈرۋايەت مەھرۇم قىلىنغان بىر جىنايەتچى، بۇ گەپلەرنى ئۇ ئادۋوكات كۆڭلۈڭنى ياساش ئۈچۈنلا دەپ قويۇپتۇ ساڭا، جېنىم ئاپا، بۇنداق گەپلەرگە ھەرگىز ئىشەنمە، مەردانمۇ ئەمدى ئۇنداق خام خىياللارغا بېرىلىپ بەختىنى ۋەيران قىلمىسۇن.

— سەن ئۇنداق ئۈمىدىسىزلىنىپ بەل قويۇۋەتسەڭ بولمايدۇ، بالام،— دېدى ئايخېنىم ئۇنىڭ سول قولى تۇرغان يەرنى سىلاپ،— مەن سېنى ئوبدان بىلىمەن، سەن ئادەم ئۆلتۈرۈش تۇرماق كىچىككىنە قاننى كۆرسەڭمۇ ئايلىنىپ كېتىدىغان ئادەم تۇرساڭ قانداقمۇ ئادەم ئۆلتۈرەلەيسەن، مېنىڭچە سەن ئۆزۈڭنى قوغدايمەن دەپ قولۇڭغا پىچاق ئېلىۋالغان گەپ، ئۇ دۆيۈز بەكلا چۆچۈتكۈدەك بىر ئىش قىلماقچى بولغان، شۇنداقمۇ؟ لېكىن سەن ئۇ ئادەمگە پىچاق تىقىۋېتىپ بەك قورقۇپ كەتتىڭ، شۇڭا راست — يالغاننى ئارىلاشتۇرۇپ قويدۇڭ، سەن چوقۇم مەندىن بىرەر ئىشنى يوشۇرۇۋاتقانداك قىلىسەن، بالام، مانا ئەمدى ئويلىنىپ جاۋاب بېرىدىغان ۋاقتىڭ كەلدى، ئۇنداق قىلماي ماڭا راست گېپىڭنى دە، ئۇ ئادۋوكات بىزگە ياردەم قىلماقچى.

— ۋاقىت توشتى،— دېدى ئىشىك تۈۋىدە تۇرغان ساقچى جەۋھەرنىڭ يېنىغا كېلىپ ئايخېنىمغا قاراپ،— ئەمدى سىز چىقىپ كەتسىڭىز بولىدۇ.

— بالام، ماڭا راست گېپىڭنى دەۋەت،— دېدى ئايخېنىم ئورنىدىن تۇرۇپ جەۋھەرگە ئالغاچ كەلگەن نان ۋە قۇرۇق مېۋە قاچىلانغان سولىياۋ خالتىنى تام

ئەينەكنىڭ يېنىغا قويۇپ، — بۇنداق قىلساڭ ئۆزۈڭگىمۇ پايدىسى تېگىدۇ، جاھىللىق قىلما.

جەۋھەر تۇرۇپكىنى قويۇۋەتتى، لېكىن ئۇنىڭ كۆز قارىچۇقىدا قېتىپ قالغان ياش ئانىنىڭ سۆزىنى تەستىقلىغاندەك يالتىراپ تۇراتتى، ئىشىك تۈۋىدىكى ئايال ساقچى خالتىدىكى نەرسىلەرنى تەكشۈرۈپ بولغاندىن كېيىن ئايخېنىمغا قاراپ:

— بۇ نەرسىلىرىڭنى بىز بىردەملەرگىچە قىزىڭىزنىڭ قولىغا يەتكۈزۈپ بېرىمىز، سىز خاتىرجەم قايتىسىڭىز بولىدۇ، — دېدى.

ئايخېنىم چىقىپ كېتىش ئالدىدا قىزىغا يەنە بىر قېتىم قارىدى، قىزى ئەينەك تامغا ئېسىلغان ھالدا يىغلاپ تۇراتتى، بۇنى كۆرگەن ئايخېنىم يۈرىكى پارە — پارە بولۇپ ھۆڭرەپ يىغلىغىنىچە كۆرۈشۈش ئۆيىدىن چىقىپ كەتتى. جەۋھەر ئاپىسىنىڭ ئاخىرقى سوئالىنى جاۋابسىز قالدۇرۇپ قويغانلىقى ئۈچۈنمىكىن كۆڭلى بىر قىسما بولۇپ قالدى.

— ئۆزۈڭنى ئاسرا، جېنىم ئاپا! — دېدى جەۋھەر ئۆز — ئۆزىگە پىچىرلاپ، — مەندىن ھەرگىز غەم يېمە، بۇ يەردە ئوبدان ئىشلەپ تېزىرەك يېنىڭغا قايتىشقا تىرىشىمەن.

ئۇلار سىرتقا چىققاندا كۈن چۈشتىن قىيىلغانىدى، قويۇق بۇلۇت قاپلىغان ئۈرۈمچى ئاسمىنى ئېرىدىن يامانلىغان خوتۇندەك چىرايىنى ئاچماي قويغانىدى، سەلىكىن شامال يامغۇر ھىدىنى دىماقلارغا ئۇراتتى، ھەر ئىككىلەننىڭ چىرايىمۇ خۇددى بۇلۇتلۇق ئاسماندەك تۈتۈلۈپ كەتكەن بولۇپ، بىر — بىرىگە گەپ قىلىشقىمۇ راھى بارماي قويغانىدى. ئۇلار جەۋھەردىن تۈزۈكەرەك

بىرەر جاۋاب ئالالمىغانلىقتىنمىكىن ئەيتاۋۇر، بايقى خۇشاللىقلىرى نەلەرگىدۇر يوقاپ كەتكەندى. باياتىن ئۆزلىرىنى مۇشۇ جايغىچە ئەكەلگەن ئادىلجان ئادۋوكاتنىڭ جەۋھەرنىڭ دېلوسى ئۈستىدىكى مۇلاھىزىلىرى ھەم مۇشۇ دېلودا ئۆزگىرىش بولسىلا جەۋھەرنىڭ ئون نەچچە يىلدىلا تۈرمىدىن چىقىدىغانلىقىنى ئاڭلىغان مەردان بىلەن ئايخېنىمنىڭ قەلبىگە ئۈمىد چىراغلىرى يېقىلىپ سەرسان كۆڭۈللىرى ئارامغا چۈشكەن ئەمەسمىدى، شۇنداق ياخشى بىر پۇرسەتكە ئېرىشكەندە بۇ قىزنىڭ كەينىگە داچىپ تۇرۇۋېلىشنىڭ سەۋەبىنى چۈشەنەلمەي قالغان ئانىنىڭ كۆڭلى بەكلا يېرىم ئىدى.

— قايتىپ چىقىڭلارمۇ؟

تۈيۈقسىز چىققان بۇ ئاۋازدىن ئۇلار چۆچۈپ كېتىشتى. ئالدىدا ئادىلجان ئادۋوكات بىلەن ئالمىجان تۇراتتى.

— ۋوي، سىلەر تېخىچە قايتىپ كەتمىگەنمۇ؟! — دېدى مەردان ھەيران بولغان ھالدا.

— سىلەرنى ساقلاپ تۇردۇق، — دېدى ئادىلجان مەردان بىلەن ئايخېنىمنىڭ ئەنسىزلىك چىقىپ تۇرغان چىرايىدىن بۇ قېتىمقى كۆرۈشۈشنىڭ تازا ياخشى بولمىغانلىقىنى پەملەپ، — كۆرۈشۈش ۋاقتى ئورۇنلاشتۇرۇلغاندىكىن سىلەرنىڭ تېزلا قايتىپ چىقىدىغانلىقىڭلارنى بىلىپ بىردەم ساقلاپ تۇردۇق. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۈرۈمچىگە تۇنجى چىقىشىڭلاركەن، «بىلىمگەن يەرنىڭ ئوي — چوڭقۇرى كۆپ» دەيدىغان گەپ بارغۇ بىزدە، سىلەرنى قەيەرگە بېرىشنى ئوقماي تۇرۇپ

قېلىشتىن ھەم بىرەر قويمىچى كىراكەشكە ئۇچراپ قېلىپ ھەممە خەجىدىن ئايرىلىپ قالمىسۇن، دەپ ساقلاپ تۇردۇققۇ... ئۇنىڭ ئۈستىگە بايا سىلەر جەۋھەر قىز بىلەن بۈگۈن كۆرۈشۈۋالساق كەچلىك پويىزدا بولسىمۇ كېتىۋالساق ياخشى بولاتتى دېگەنتىڭلار، شۇڭا سىلەرنى بېكەتكە بولسىمۇ ئاپىرىپ قويايلى دېدۇق، قېنى ئەمىسە، ماشىنىغا چىقىڭلار، قالغان گەپنى ماشىنىدا دېيىشەرمىز.

— ئۆزلىرىنى يەنە ئاۋارە قىپتىمىزغۇ ئەمدى، — دېدى ئايخېنىم خىجالەت بولغان ھالدا، — ئەستا، بۇنىڭدىن باشقىمۇ قىلىدىغان ئىشلىرى بولغىيتتى ئۆزلىرىنىڭ، مانا بىزنى دەپ بىرمۇنچە ئاۋارە بولدىلا.

— ئۇنداق دەپ كەتمىسىلە، — دېدى ئادىلجان مېھرىبانلىق بىلەن، — بىز دېگەن ئەركىن كەسپىنىڭ ئادەملىرى، خىزمەتنى ئۆزىمىز ئورۇنلاشتۇرۇپ ئىشلەيمىز، شۇڭا يېرىم كۈن ئىشلىمىگەنگە خىزمىتىمىز ئاقساق قالىدىغان ئىش يوق، بىر كىشىگە ياردەم قىلغاندىكىن ئاخىرغىچە بولسۇن دېدۇققۇ ئەمدى.

— رەھمەت، — دېدى ئايخېنىم تەسىرلەنگەن ھالدا ماشىنا ئىشىكىنى ئاچقاچ، — بىزگە ئۇرۇق — تۇغقاندىنمۇ چارە ياردەم قىلىدىلا، مۇشۇ قىلغان ياخشىلىقلىرى ئۈچۈن مەرتىۋىلىرى تېخىمۇ ئۆسۈپ كېتەر ئىلاھىم.

ماشىنا بايقىدەك مېڭىپ قىستاڭچىلىققا تويۇنغان چوڭ يولغا چىقىپلا سۈرئىتىنى ئاستىلىتىپ ماشىنىلار تۈركۈمىگە قېتىلىپ كەتتى، مەردان ھېلىلا بىرسىنى سوقۇۋېتىدىغاندەك كېتىۋاتقان ماشىنىلارغا قاراپ يەنىلا

كۆجۈم مەھەللىسىنىڭ تىنچ - خاتىرجەم ئىكەنلىكىنى ئويلىدى. ئايخېنىم ئالدىغا قاراپ جىممىدە ئولتۇراتتى، قاتمۇقات قىستاڭچىلىق ئىچىدە يول تېپىپ ئىلگىرىلەپ كېتىۋاتقان ھەر خىل تىپتىكى ماشىنىلار، يول ياقىسىدا ئۇششاق تىجارەت قىلىۋاتقان كىشىلەر ھەم ئېگىز بىنالار بىلەن قورشالغان ئاۋات كوچىلارمۇ ئۇنىڭ دىققىتىنى تارتالمىغانىدى.

— قانداقراق؟— دېدى ئادىلجان ماشىنىغا چىقىپلا جىمپ كەتكەن ئايخېنىمغا قاراپ،— قىزلىرى ياخشى تۇرۇپتىمۇ؟

— ياخشى تۇرغاندەك قىلىدۇ،— ئايخېنىم ئېغىر ئۆھ تارتىپ قويدى،— نېمىلا بولمىسۇن، ئۇنى شۇ ھالدا كۆرۈپ بىر ئاز خاتىرجەم بولۇپ قالدىم، ئۇ تەقدىرگە تەن بەرگەندەك قىلىدۇ، ياخشى ئىشلەيمەن، تېزىرەك چىقىشقا تىرىشمەن دېدىغۇ.

— ھە، مەن دېگەن گەپلەرنى سوراپ باقتىلىمۇ؟— دېدى ئادىلجان ئايخېنىم بىلەن مەردانغا سىنچىلاپ قارىۋەتكەندىن كېيىن،— ئۇ بىز بىلەن ھەمكارلاشقۇسى بارمىكەن زادى؟

— مۇشۇ گەپكە تازا جاۋاب بەرگۈسى يوق تۇرىدۇ قارىسىلا، ئەمدى ئەرز قىلىشنىڭ ۋاقتى ئۆتتى، ئاۋارە بولماڭلار دەپ تۇرۇۋالدى، تازا قىستاپ تۇرۇۋالسام گېپىمگە جاۋاب بەرمەيۋاتىدۇ، شۇنىڭدىن قارىغاندا ئۆزلىرى دېگەندەك ئۇ بىرەر ئىشنى يوشۇرۇۋاتقانداك قىلىدۇ.

— مەنمۇ بۇ ئىشنى سورىغانىدىم، لېكىن ئۇ بۇ سوئالدىن ئۆزىنى قاجۇرۇپ تۇرۇۋالدى، «مەن سەندىن

رازى بولاي، مېنى ئەمدى ئۇنتۇپ كەت، بىزنىڭ مۇناسىۋىتىمىز ئاشۇ قاباھەتلىك كۈندىن تارتىپ ئۈزۈلگەن» دەپ يىغلاپلا تۇرىدۇ، قارىغاندا ئۇ تۈرمىنى ياخشى كۆرۈپ قالغاندەك قىلامدۇ نېمە؟ تۈرمىدىن چىقسىلا جاپپارنىڭ «ئاتامنى ئۆلتۈرگەن قاتىل» دەپ ئۆزىگە باش ئاغرىقى تېپىپ بېرىشىدىن ئەنسىرەۋاتسا كېرەك.

— مانا بۇ بىز ئىزدەۋاتقان پاكىت، ئۇ قىز ئۆگەي دادىسى بىلەن جاپپاردىن ئۆلگۈدەك قورقۇپ كەتكەن گەپ، شۇڭا ئۇ ئاشۇ قارا نىيەت دادا — بالىنىڭ تەھدىت سېلىشىدىن، مۇھىمى ئۆزىنى ئاياغ ئاستى قېلىشىدىن قورقىدۇ، ئۇلاردىن ئۆزىنى قاچۇرۇش ئۈچۈن مەرداننى ئىزدىگەن، ھەتتا ئۇنىڭ بىلەن بىللە قېچىپ كەتمەكچىمۇ بولغان، شۇنداققۇ دەيمەن — ھە، — ئادىلجان مەردانغا قاراپ ئۇنىڭ ماقۇللاپ باش لىغىشتىقىنى كۆرگەندىن كېيىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — لېكىن بۇنى سېزىپ قالغان جاپپار دادىسىنى كۈشكۈرتۈپ ئۇنىڭغا ئىنتايىن قاتتىق ۋاستە قوللىنىش ئارقىلىق يامان نىيىتىنى ئەمەلگە ئاشۇرماقچى بولغان، نەتىجىدە ئۆلۈم ۋەقەسى كېلىپ چىققان، سوراقلاردا ئۇ جاپپاردىن يىراق تۇرۇش ئۈچۈنلا ئۆزىنىڭ قەستەن ئادەم ئۆلتۈرگەنلىكىنى بويىنغا ئالغان، چۈنكى ئۇ قانچىلىك ئۇزاق كېسىلسەم شۇنچە ياخشى، شۇنىڭدىلا مەن جاپپارنىڭ ئىپلاس چاڭگىلىغا چۈشۈپ قالمايمەن دېگەن نىيەتتە ئۆزىنى ئاقلاشنى خالىمىغان، ھەتتا بىرمۇنچە نازۇك تەپسىلاتلارنى يوشۇرۇپ قالغان. دېمەك، قىزىڭىزنىڭ بۇ جەھەتتىكى قانۇن ئېڭى ئىنتايىن

كەمچىل، سىلىنىڭمۇ شۇ. ئەسلىدە سىلەر مۇشۇنداق زوراۋانلىققا يولۇققان چېغىڭلاردا ئائىلە زوراۋانلىقىغا تاقابىل تۇرىدىغان قانۇن ئورۇنلىرىنى، يەنى يېزىلىق ياكى ناھىيەلىك ئاياللار بىرلەشمىسى، ئاياللار ۋە بالىلارنىڭ قانۇنىي ھوقۇقىنى قوغداش ئىدارىسىنى ئىزدىگەن بولساڭلارلا مۇنداق پاجىئەنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولاتتى ئەمەسمۇ.

— ئىپلاسار، — دېدى مەردان چىشىنى غۇچۇرلىتىپ، — بىر قىزغا پەسكەش ۋاسىتىلەر بىلەن زوراۋانلىق قىلغىنىنى قارىمامدىغان، جەۋھەرنىڭ مېنى ئىزدەپ كېلىشىدىكى سەۋەبىمۇ شۇ ئىش ئىكەندە، مەن نېمىشقا بىلىمگەندىمەن، ئۇنى ئەپقېچىپلا كەتكەن بولسام بۇ ئىشلارمۇ يۈز بەرمەيدىكەنتۇق ئەمەسمۇ، بۇ ئىشتا مېنىڭمۇ سەۋەنلىكىم باركەن.

— «كېيىنكى پۇشايمان ئۆزۈڭگە دۈشمەن» دېگەن گەپ بار، ئەمدى پۇشايمان قىلغاننىڭ پايدىسى يوق، جەۋھەر قىز دەماللىققا سىلەرگە بۇنىڭ تەپسىلاتىنى دەپ بەرمەيدۇ، شۇڭا مەردان سىز ئۇنىڭ بىلەن خەت ئارقىلىق ئالاقىلىشىپ، ئۇنىڭغا قانۇن ساۋاتلىرىنى ئوبدان چۈشەندۈرۈڭ... ئۆزىڭىزنىڭ ھازىرمۇ ئۇنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىڭىزنى قايا - قايتا تەكىتلەڭ، بەلكىم مۇھەببىتىڭىز، سەمىمىي سۆيگۈڭىز ئۇنى تەسىرلەندۈرۈپ راست گېپىنى قىلىشى مۇمكىن، شۇنداق بولۇپلا قالسا سىز ئاشۇ خەت بىلەن ئۇلارنىڭ ئائىلىسىدىكى زوراۋانلىققا دائىر تەپسىلاتلارنى قولۇم - قوشنىلاردىن ئېنىقلاپ ماڭا بىر يازما ماتېرىيال ئەۋەتىپ بېرىڭ، مەن شۇ چاغدا ئايرىم بىر دېلو ماتېرىيالى

تۇرغۇزۇپ نارازىلىق ئەرزىنى سۈنمەن. ھە راست، ھېلىقى ھۆكۈم نامىنىمۇ بىللە ئەۋەتىپ بېرىڭلار، مەن ئۆزۈم ئىگىلىگەن تەپسىلاتلار بىلەن ئۇ ھۆكۈم نامىدىكى تەپسىلاتلارنى سېلىشتۇرۇپ ئۇنى جىنايى ئىشلار جازا قانۇنىنىڭ مۇناسىۋەتلىك ماددىلىرىغا چۈشۈرۈپ ئەرزىنى باشلايمەن. ماڭا ئىشىنىڭلار، مېنىڭ بۇ دېلونى قايتا تەھقىقلىمەكچى بولغىنىمنىڭ سەۋەبى بىرلا، ئۇ بولسىمۇ مەردان بىلەن جەۋھەرنىڭ ساپ مۇھەببىتىنىڭ ۋەيران بولغانلىقىدىن ئۆكۈنگەنلىكىم ھەم بىر ئاق كۆڭۈل قىزنىڭ مۇھەببەت قۇربانى بولۇپ قالغانلىقىغا ئېچىنغانلىقىمدىن بولدى.

— رەھمەت سىلىگە، — دېدى مەردان ئۇنىڭ قولىنى چىڭ سىقىپ، — مەن چوقۇم سىلى دېگەندەك ئۇنىڭغا پات پات خەت يېزىپ ئۇنى تەسىرلەندۈرىمەن ھەم ھەقىقىي ئەھۋالنى ئېيتىپ ئۆزىنى ئاقلاشنىڭ ئەڭ ئاقىلانە ئىش ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىمەن، ئۆزۈمنىڭ ئۇنىڭغا بولغان چىن سۆيگۈمنىڭ قەتئىي تەۋرەنمەيدىغانلىقىنى ئېنىق چۈشەندۈرۈپ ھەقىقىي ئەھۋالنى ئاشكارىلاشنى قولغا كەلتۈرىمەن.

— مېنىڭ سىلىگە رەھمەت دېيىشتىن باشقا ھېچنېمە قولۇمدىن كەلمەيدۇ، جېنىم ئۇكام، — دېدى ئايخېنىم كۆزىگە ياش ئېلىپ، — ياخشىلىق بولار مۇشۇنچىلىك بولار، سىلىنى بىزگە ئۇلۇغ ئاللا ئەۋەتتتۇ، بىزگە قىلىۋاتقان بۇ ياخشىلىقلىرى ئۈچۈن خۇدايىم ئۆزلىرىگە ياخشىلىق ئاتا قىلغاي، مەن بۈگۈن ھەقىقەتەن پەرىشتىلەرگە ئۇچراپتىمەن، سەھەردە قىلغان دۇئالىرىمغا، كۆزۈمنىڭ خۇنى ئېقىپ كەتكىچە

يىغلاشلارغا خۇدايىمنىڭ ئىچى ئاغرىغان ئوخشايدۇ. ماشىنا بېكەت ئالدىغا يېتىپ كەلدى، شۇ تاپتا بېكەتنىڭ ئالدى بىر قاينام بازارغا ئايلانغانىدى. تار پىيادىلەر يولىنى كىچىك قول ھارۋىسى، غالتەكلەرگە سەپەرگە لازىملىق نەرسىلەرنى لىققىدە توشقۇزۇپ سودا قىلىۋاتقان يايىمكەشلەر ئىگىلەپ كەتكەن بولۇپ، ماشىنا توختىتىش مەيدانلىرى ھەر خىل تىپتىكى كىچىك ماشىنىلار بىلەن لىققىدە توشقاندى. غالتەكلەك سومكىلارنى سۆرىگەن، چوڭ - كىچىك سومكىلارنى، لىققىدە نەرسە قاچىلانغان خالتىلارنى كۆتۈرۈۋالغان يولۇچىلار مۇشۇ قىستاڭچىلىق ئىچىدە يول تېپىپ تەرەپ - تەرەپكە قاراپ مېڭىشماقتا ئىدى.

— نەگە بارىسىز؟ كىچىك ماشىنا بار، كىرا قىلامسىز؟

— تۇرپانغا بارىدىغان ماشىنا بار، بىر ئادەم كەم...
 — كورلا، كورلىغا بارىدىغانلار بولسا كىچىك ماشىنا بار مانا، — دەپ قولىنى شىلتىپ يۈرگەن قارا تاكسىچىلار بىلەن «قەيەرگە بارىسىز، بىزنىڭ ئاپتوبۇس ھازىرلا ماڭىدۇ» دەپ ئاپتوبۇسقا ئادەم تارتىۋاتقان كىشىلەرگە قاراپ سودا قىلىشنىڭمۇ ئاسان ئەمەسلىكىنى بىلىۋالغىلى بولاتتى.

— مەن بايا تېلېفون ئارقىلىق ئوقۇشتۇم، — دېدى ئادىلجان ماشىنا توختىتىش مەيدانىدا توختىغاندىن كېيىن، — سائەت تۆتتە ماڭىدىغان بىر ئاپتوبۇس باركەن، شۇنىڭدا ماڭسۇن دەپ سىلەردىن سورىمايلا مۇشۇ بېكەتكە ئەكەلدۇق، كەچلىك پويىزدا ماڭمەن دېسەڭلار كەچ سائەت ئونغىچە تۇرۇپ قالدىكەنسىلەر،

شۇڭا ئاپتوبۇستا ماڭسۇن دېدۇق، مەردان، سىز كىرىپ بېلەت ئاچقىڭىز، ماشىنا ماڭدىغانغا يەنە بىر سائەتتىن ئوشۇق ۋاقىت باركەن، سىلەر تېخى تاماق يېمىدىڭلار ھەرقاچان، بىرلىكتە تاماق يەيلى.

— رەھمەت، ئەمدى كايىمىسىلا، ھېلىمۇ سىلەرنى بەك ئاۋارە قىلىۋەتتۇق، بىز بايا ئازراق نان يەپ قورسىقىمىزنى توغلىۋالغان. ھېلى ماڭدىغان چاغدا بىر بوتۇلكا سۇ ئېلىۋېلىپ يولدا سۇ بىلەن نان يەۋالساقلا بولىدۇ، — دېدى ئايخېنىم خىجالەت بولۇپ.

— بولدى، ئەمدى قولىمىزنى ياندۇرماڭلار، قۇرۇق نان بىلەن يولغا چىقساڭلار كۆڭلىمىز ئۇنىمايدۇ، بايا بىز مەسلىھەتلەشكەن، بىزنىڭمۇ قورسىقىمىز ئاچ جۇمۇ، شۇڭا سىلەر بىلەن بىللە غىزالىنىپ ئاندىن قايتايلى دېيىشكەندۇق. ھە، مەردان، ئولتۇرىسىزغۇ، ئالمىچان سىز بىلەن بىللە كىرسۇن، مەن بۇ ئاچىمىزنى ئېلىپ ئاۋۇ «شەھرىزات تېز تاماقخانىسى»غا كىرىپ تاماق بۇيرۇتقاچ تۇراي.

ئايخېنىم ئەمدى ئۇنىماي تۇرۇۋالسا ئادىلجاننىڭ قىلىۋاتقان ياخشىلىقلىرىغا يۈز كېلەلمەيدىغانلىقىنى ئويلىدى، شۇڭا ئۇ ئادىلجان بىلەن ئاشخانغا قاراپ ماڭدى.

— ئۇنداق بولسا، بۈگۈنكى تاماقنىڭ پۇلىنى مەن تۆلەي، بۇ سىلىنىڭ بىزگە قىلغان ياخشىلىقلىرىغا قىلغان رەھمىتىم بولۇپ قالسۇن، — دېدى ئايخېنىم كۈلۈمسەرەپ.

— ۋاي بولدى قىلىسىلا، بۇ ئىشتا سېنىڭ — مېنىڭ دەپ تۇرمايلى، كۆڭلىمىزنى بىرەر قېتىم بولسىمۇ قوبۇل

قىلسىلا، ئەگەر مۇشۇ قىزلىرىنىڭ ئىشلىرى ئوڭشىلىپ
يىلى كېمەيتىلىپ قالسا ئاندىن رەھمەتنى چوڭراق دەرلا.
— ئۇ چاغدا كەمبەغەل بولساممۇ بىرەر پاقلان،
ھېچبولمىسا بىرەر يەرلىك توخۇ سويۇپ بولسىمۇ مېھمان
قىلمەن ئۆزلىرىنى.

مەردان بىلەن ئايخېنىم ئاپتوبۇس قوزغالغاندىن
كېيىنمۇ ھاياجىنىنى زادىلا باسالمدى، چۈنكى ئۇلار
بۈگۈن پەقەتلا تونۇشمايدىغان بىر ئادەمنىڭ شاپائىتىگە
نائىل بولۇۋاتاتتى، دېمىسىمۇ، يېرىم كۈن ئۇلارنىڭ
خىزمىتىنى قىلغاندىن باشقا ناھايىتى ئېسىل
زىننەتلەنگەن «شەھرىزات تېز تاماقدانسى» دا بىرنەچچە
خىل قورۇما بۇيرۇتۇپ پاقلان گۆشىدە تەييارلانغان تونۇر
كاۋاپلىرى بىلەن مېھمان قىلىپ ئۇزاتقاندى.

— ئاجايىپ ياخشى ئادەملەرگە ئۇچراپ قالدۇق
دېسە، — دېدى ئايخېنىم ئاپتوبۇس دېرىزىسىدىن سىرتقا
قاراپ قويۇپ، — ئۇلارنىڭ ياردىمى بولمىغان بولسا بىز
ئىشىمىزنى مۇنداق تېز تۈگىتىپ قايتمىغان بولاتتۇق.
— مەنمۇ شۇنى ئويلاۋاتىمەن، جەۋھەرنى سوتلىغان
كۈنى بۇ ئادەمنى كۆرگەن، شۇ چاغدىلا بۇ ئادەم
ھۆكۈمنىڭ خاتا بولغانلىقىنى يېنىدىكى ئادەمگە
دېگەندى، بىراق سىلى ھوشلىرىدىن كېتىپ ئۇ
ئادەمنى يوقىتىپ قويغانىدىم. ئەگەر شۇ كۈنى بۇ ئادەم
بىلەن ئۇچرىشالغان بولسام چوقۇم شۇ چاغدىلا
نارازىلىق ئەرەزى سۇنۇپ ھۆكۈمنى ئۆزگەرتىپ
قالاركەنمىز.

ئۇلار جىمىدە ئولتۇرۇپ قېلىشتى، ئايخېنىم بۈگۈن
يۈز بەرگەن ئىشلارنىڭ راست ياكى يالغانلىقىنى ئانالىز

قىلىۋاتقاندەك بارا - بارا ئارقىدا قېلىۋاتقان شەھەرنىڭ
چېتىگە نەزەر سېلىپ ئولتۇراتتى. مەردان ئادىلجاننىڭ
ئالدىدا مەيدىسىگە مۇشتلاپ: «ئەگەر ھۆكۈم قايتىدىن
چىقىرىلىپ جەۋھەر ئون نەچچە يىلدىلا تۈرمىدىن
چىقىدىغان بولسا ئۇنى ساقلايمەن» دەپ بەرگەن
ۋەدىسىنى ئورۇنداش ئۈچۈن قانچىلىك رىيازەتلەرنى
چېكىدىغانلىقىنى ئويلاپ ئولتۇراتتى. چۈنكى، بۇ ۋەدە
ئۇنى ئۆزىنىڭ ئۆيىدىلا ئەمەس، مەھەللە - كۆيدىمۇ بوران
چىقىرىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى. جەۋھەرنى بىر
قېتىم يوقلاپ كېلىشكە ئاران ئۇنىڭ ئاتا - ئانىسى بۇ
خەۋەرنى ئاڭلىسا نېمە بولۇپ كېتەر، ئۇنى ئۆيىدىن ھەيدەپ
چىقىرارمۇ ياكى...

باياتىن سۇس يېغىۋاتقان يامغۇر ئەمدى چېلەكلەپ
قۇيۇلۇۋاتاتتى، ئاپتوبۇس دېرىزىسىگە تاراسلاپ
ئۇرۇلۇۋاتقان يامغۇر مەرداننىڭ ئارامسىزلانغان كۆڭلىنى
يەنىمۇ خىرەلەشتۈرمەكتە ئىدى.

ئالتىنچى باب

بارخانلار گۇۋاھ

مۇشۇ بىر ئايدىن بۇيان ئوچۇق تۇرغان ھاۋا بۈگۈن تۇتۇلۇپ ئەمدىلا بۆلۈت يېرىپ چىققان قۇياشنى بىر قەۋەت تۇمان ئارىلاش بۆلۈت قاپلىۋالدى، خۇددى تونۇر تەپتىدەك قىزىپ كېتىدىغان بۇ زېمىن ئەمدى بىر خىل دىمىق ھاۋانىڭ تەسىرىدە تۇنجۇقۇپ قالغان بوۋايدەك ھالسىرايتتى. بارلىق جاندارلار ئۈچەكلىرىگە كىرىپ كېتىشكەندى، بۇنداق چاغلاردا چىرىلداپ كېتىدىغان تومۇزغىلارنىڭمۇ ئۈنى ئۆچكەن ئىدى. لېكىن، ناسىرجان بوغالتىرنىڭ ئۆيىگە بولسا سىبىرىيەنىڭ سوغۇق ئېقىمى كىرىپ قالغاندەك شىۋىرغان چىقىۋاتاتتى.

بۇ غەيرىي، تەبىئىي ھاۋا ئاخىرى مەرداننى سىرتقا ئۇچۇرۇپ چىقىرىۋەتتى، ئۆڭسۈلى يوق ھالدا ئۆيىدىن يۈگۈرگەن پېتى چىققان مەردان يول ياقىسىغا توختىتىپ قويۇلغان موتوسىكىلىققا ئۇرۇلۇپ كەتكىلى تاس قالدى - دە، ئۆزىنى سەل توختىتىۋېلىپ يول ياقىسىدىكى ئۈجمە دەرىخىنىڭ يېنىغا بېرىۋالدى، ئەمدى ئۇنىڭغا بۇ ئۆي ھارام بولغانىدى. دادىسىنىڭ نەزىرىدە «ئالچىغان ساراڭ» دەپ نام ئالغان بۇ ئوغۇل ھەر كۈنى دېگۈدەك بولۇۋاتقان چىداپ تۇرغۇسىز تىل ئۇرۇشىدىن يارىلىنىپ خۇددى

ھېرىپ ھالىدىن كەتكەن بوۋايدەك ھالسىراپ قالغانىدى.
ئاتا - ئانىسىنىڭ بىر - بىرىگە قىلىۋاتقان ئاچچىق
تەنلىرى، ئۆزىگە ئىشلەتكەن بېسىملىرى دەستىدىن
ئۇنى ھازىر ساراڭ قىلىپ قويماي دېگەنىدى. مانا بۈگۈن
بۇ جېدەل ئاخىرى ئۇنى مۇشۇ ئۆيىدىن سىقىپ چىقىرىش
بىلەن ئاياغلاشتى، ئەمدى ئۇنىڭ سەرسانلىقتا ياشايدىغان
كۈنلىرى يېتىپ كەلدى دېگەن گەپ...

— بۇ ئالچىغان ساراڭنى ئەمدى ھەرگىز ئىشىكىمگە
يولاتما، — دادىسىنىڭ ئاۋازى ھويلا تەرەپتىن
ئاڭلىنىۋاتاتتى.

— بوشراق توۋلىسىلا، دادىسى، — بۇ ئانىسى
مايسىخاننىڭ ئاۋازى ئىدى، — ئەمدى بۇ ئىشنى ھويلىغا
چىقىۋېلىپ مۇشۇنداق توۋلاپ خەلقىئالەمگە
جاكارلامدىلا، بالا قىزىققانلىق قىلىۋاتىدۇ، ئەمدى
سىلىمۇ چوپچوڭ بىر ئادەم تۇرۇپ مۇشۇنداق قىزىققانلىق
قىلىسىلا قانداق بولىدۇ؟ ماڭسىلا، ئۆيىگە كىرىپ
كېتەيلى، مەردانمۇ ئاز ئۆتمەي بۇ ئىشلارنىمۇ ئۇنتۇپ
كېتەر، ئۇمۇ يىگىرىمدىن ئاشقان بالا، ياخشى - ياماننى
پەرق ئەتكۈدەك ئادەم بولۇپ قالدى...

— نېمىنى پەرق ئېتىدۇ مېڭىسىنى قاغا چوقۇۋالغان
دۆيۈز - ھە؟ ئەقىل كىرگەن بولسا ئۇ مۇشۇنداق ئىشنى
قىلامتى، سەندىمۇ بار گۇناھ، ئۇنى ئۈرۈمچىگە
بارغۇزمايمەن دېسەم ئارىغا كىرىپ ئۇنى يولغا سالىدىڭ،
ئەمدى نېمە بولدى، ئۇنىڭدىن ئۈمىدىنى ئۈزۈپ
كېلەمدىكىن دېسەك، ئەمدى بۇ گەپنى كۆتۈرۈپ كەپتۇ.
قايسىبىر ئەقىل ئىگىسى مۇشۇنداق قاملاشمىغان
خىيالىنى قىلىدۇ - ھە؟ تۈرمىدە ياتقان بىر قىزنى

ئاقلايمەن، جازا مۇددىتىنى قىسقارتىمەن دەيدا تېخى، ئو
 مۇشۇنداق ئىشلارغا چېپىلىپ يۈرۈپ ساقىلى ئاقارغىچە
 توي قىلالماي يۈرسە خەقنىڭ ئالدىدا قانداقمۇ يۈزمىزنى
 كۆتۈرۈپ يۈرمىز، بۇ ئالجىغان ساراڭنى ئەمدى كۆزۈم
 كۆرمىسۇن مېنىڭ...

دېمىسىمۇ، مەردان ھازىر ئۆزىنى ئېلىشىپ قالغان
 ئادەمدەك سېزىدىغان بولدى، ئۈرۈمچىگە چىقىش
 دەۋاسىدا دادىسى بىلەن يىرىكلەشكەن كۈندىن تارتىپ
 ھازىرغىچە دادىسىنىڭ چىشىغا تېگىپ كەپتۇ، ئۇنىڭ
 بىلەن پات - پات گەپ تالىشىپ قېلىشلاردا گەرچە
 دادىسى ئاتلىق ھوقۇقىنى پەش قىلىپ ئۇنى
 يېڭىۋالغىنى بىلەن مەردان قايىل بولماي غودۇڭشىپ
 جېدەللەرگە تۇتۇرۇق بولۇپ يۈرۈۋاتىدۇ. «بىر قىز ئۈچۈن
 مۇشۇنداق قىلىشىم ئەرزىمىدىغاندۇ؟ ئاتا - ئانىسىنى
 قاقشاتقان ئادەم ياخشى كۈن كۆرمەيدۇ دەيدىغان
 سىراجىدىن ئىمام...»

مەردان ھويلىسىدىن چىقىۋاتقان ئاۋازلارنىڭ بېسىقىپ
 قالغانلىقىنى كۆرۈپ ئۈجمە دەرىخىنىڭ ئاستىدىن
 چىقتى. ئەمدى بۇ ئۆيگە كىرىش مەنىسى قىلىنغاندىن
 كېيىن بىرەر يەرنى تېپىش كېرەك - تە. ئۇنىڭ كۆڭلى
 ھازىر مەھەللىسىنىڭ ئايغىدىكى قۇم بارخانلىرىنى
 تارتىپ تۇراتتى، ئۇ چوڭ يولغا چىقىپ مەھەللىنىڭ ئاياغ
 تەرىپىدىكى قۇملۇق تەرەپكە قاراپ ماڭدى. بۈگۈن
 دادىسىنىڭ ئاچچىقى تۈۋىدىنلا تۇتقاچقا ئۇنىڭ بىلەن
 بالىلىقتىن كېچىپ ئۆيدىن قوغلاپ چىقارغانىدى. ئەمدى
 ئۆيدىكىلەر بىلەن بامەسلىھەت بىلەن بىر ئىش قىلىش،
 بولۇپمۇ چىن سۆيگۈسى ئۈچۈن تېگىشلىك

مەجبۇرىيەتنى ئادا قىلىش مەقسىتىدە بولۇۋاتقان
ئىشلارنى تەپسىلىي چۈشەندۈرۈشلەرنىڭ ھەممىسى
قۇرۇق خيالغا ئايلاندى.

مەردان ئادىلجان ئادۋوكاتقا: «جەۋھەرنىڭ جىنايىتى
يېنىكلەپ قالسا ئۇنى ساقلايمەن» دەپ ۋەدە بەرگەن بىلەن
ئاتا - ئانىسىنىڭ قوشۇلمايدىغانلىقىنى ئوبدان
بىلگەچكە ئۇلارغا ھېچنېمە دېمىگەندى، لېكىن ئاخشام
تاپشۇرۇۋالغان بىر پارچە خەت بىر دەمدىلا ئۇلارنىڭ
قولىغا يېتىپ ئىشلار ئاستىن - ئۈستۈن بولۇپ
كەتتى.

جەۋھەرنىڭ خېتى ئۇنىڭ قەلبىنى لەرزىگە سېلىپ
ئەمدىلا ئۆچۈشكە يۈزلەنگەن سۆيگۈ يالقۇنىنى
ئولغايتىۋەتتى، ئادىلجان ئادۋوكات پەرەز قىلغان
ئىشلارنىڭ ھەممىسى راست بولۇپ چىقتى. دېمەك،
جەۋھەر گۇناھسىز ئىكەن. ئۇنىڭ مەجبۇرلانغىنى،
ئۆزىنى قوغداش ئۈچۈن قولغا پىچاق ئالغىنى، مۇھىمى
رەھىمسىز ئاتىنىڭ ھېلىقى تەھدىتلىرى مۇشۇنداق بىر
ئۆلۈم پاجىئەسىنى كەلتۈرۈپ چىقارغانلىقى ئەينەكتەك
ئايان بولدى. ئەمدى مۇشۇ خەتكە قوشۇپ ئايخېنىم ۋە
ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى قوشنىلار ئېيتىپ بەرگەن ئىسپاتلىق
ماتېرىياللارنى ئادىلجان ئادۋوكاتقا ئەۋەتىپ بەرسىلا
جەۋھەرنىڭ دېلوسىغا قايتا قاراپ چىقىش باشلىنىدۇ
دېگەن گەپ. ئۇ چاغدا جەۋھەرنىڭ جىنايىتى جازاسى
راستىنىلا يېنىكلەپ جازا مۇددىتى قىسقارسا ئۇنىڭ
تۈرمىدىن تېزىرەك قايتىپ چىقىش ئارزۇسى ئەمەلگە
ئاشىدۇ.

مەردان ئەنە شۇلارنى خىيال قىلىپ مەھەللە يولىنى

Бويلاп قۇم بارخانلىرىنىڭ يېنىغا يېتىپ كەلدى. بۇ خۇددى ئالتۇندەك سېرىق قۇملۇق بولۇپ، چوڭلار بۇ قۇملۇق توغرىسىدا «ئەينى دەۋردە كېپەك ئالتۇن سودىسى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان سودىگەرلەرنىڭ ئالتۇنلىرى چېچىلىپ كەتكەن يەر» دېگەن رىۋايەتنى سۆزلىشەتتى ھەم كېپەك ئالتۇننىڭ كېسەل داۋالايدىغان خۇسۇسىيەتلىرى توغرىسىدىمۇ نەقىللەرنى كەلتۈرۈپ قويۇشاتتى. شۇ سەۋەبتىنمىكەن، يازدا بۇ يەرگە ساياھەتچىلەردىن باشقا ھەر خىل كېسەللەرگە گىرىپتار بولغان كىشىلەر تۈركۈم - تۈركۈملەپ كېلىشەتتى، شۇڭا بۇ قۇملۇق يازدا ئاجايىپ قاينام - تاشقىنىلىققا تولاتتى. قۇمغا كۆمۈلۈپ داۋالىنىدىغانلار، ساياھەت قىلغۇچىلار ئارىسىدا قۇم بارخانلىرىنى تاماشا قىلغۇچ قۇملۇق باغرىدا مۆجىزىدەكلا بەرپا قىلىنغان كىچىك ئورمانلىقتا سەگىدەپ ئولتۇرۇپ باراۋەت قىلىدىغانلارنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەيتتى.

بۇ ئورمانلىق بىلەن قۇملۇقنى ساياھەتچىلەرلا ئەمەس، بەلكى مۇشۇ مەھەللە كىشىلىرىمۇ ياخشى كۆرەتتى. قۇملۇقنىڭ مەھەللىنى بېسىۋېلىشىدىن ئەنسىرەشكەن ئارقىمۇ كەنتىدىكىلەر بۇ ئورمانلىقنى خالىس كۆچەت تىكىش ھېسابىغا بەرپا قىلغانىدى. كۆچەت قويۇش مەزگىلىدە مەھەللىدىكى چوڭ - كىچىكنىڭ ھەممىسى بۇ جايغا يىغىلىپ كۆچەت قوياتتى، ھەتتا مەكتەپ بالىلىرىمۇ بىر كۈن ئوقۇش توختىتىپ كۆچەت قويۇشقا قاتنىشاتتى. مانا ھازىر ئۇلار كىچىك ۋاقتىدا تىككەن كۆچەتلەر يوغىناپ باراقسانلاپ كەتكەنىدى. بۈگۈن ھاۋا گەرچە دىمىق بولسىمۇ

سۆڭەتلەرنىڭ ئاستىغا كىگىز - گىلەملەرنى سېلىپ باراۋەت قىلىشىۋاتقان ياشلارنىڭ قىيىقاس - چۇقانلىرى قۇملۇق باغرىدىكى بۇ سەيلىگاھنى ئاجايىپ جانلاندىرۇۋەتكەندى. ئاۋاز ياڭراتقۇلاردىن چىقىۋاتقان ناخشىلارغا ئۇسسۇل ئوينىشىۋاتقان قىز - يىگىتلەرنىڭ تۇرقىدىن ئۇلارنىڭ ئىنتايىن غەمىسىزلىكىنى كۆرۈۋالغىلى بولاتتى. ئۇلار ئورمانلىقنى بۇ مەھەللىنىڭ ئادەملىرىنىڭ خالىس بەرپا قىلغانلىقىنى، ناھايىتى يىراقلاردىن چېلەك بىلەن سۇ توشۇپ كېلىپ سۇغارغانلىقىنى، كېيىن بىر كارىزنىڭ سۈيىنى بىۋاسىتە مۇشۇ ئورمانلىققا باشلاپ كېلىش ئۈچۈن نەچچە ئون كىلومېتىر كېلىدىغان بىر تاش ئۆستەڭ ياسىغانلىقىنى بىلمەيدىغاندۇ؟!

مەردان مۇشۇ ئورمانلىق بويىسۇندۇرۇپ ياۋاشلاپ قالغان قۇملۇققا قارىدى، ئورمانلىقتىن ھالقىپ ئۆتەلمىگەن قۇم بارخانلىرى چۈلۈك سېلىنغان كالىدەك ياۋاشلاپ ئۆز جايىدا توختاپ قالغانىدى. مەردان قىيىقاس - چۇقان كۆتۈرۈۋاتقان ياشلارنىڭ ئۆزىنى كۆرۈپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ يان تەرەپتىكى چىغىر يول بىلەن قۇملۇققا قاراپ ماڭدى، چۈنكى ئۇنىڭغا ھازىر ھېچنەمە تېتىمايتتى، شۇنداق يېقىملىق خەلق ناخشىلىرى، گىتار چېلىپ مۇھەببەت ناخشىسى توۋلاۋاتقان ياش ناخشىچىنىڭ مۇڭلۇق كۈيلىرىمۇ ئۇنى ئۆزىگە تارتالمىغانىدى، شۇ تاپتا ئۇ قۇم بارخانلىرىنىڭ بىرسىگە يامىشىپ چىقىپ يىراق - يىراقلارغا نەزەر سالغاچ يالغۇز خىيال سۈرگۈسى كېلىپ قالغانىدى.

بۈگۈن ھاۋا تۇتۇق بولغاچقا قۇمغا كۆمۈلىدىغانلار يوق

ئىدى، مەردان ئەڭ چەتتىكى بىر قۇم بارخىنىنى نشانلاپ شۇ تەرەپكە قاراپ ماڭدى. يۇقىرىغا ئۆرلىگەنسېرى قىيىنلىقتان قەدىمى ئۇنى جاھىللارچە كەينىگە تارتاتتى.

مەردان ئاخىرى قۇم بارخىنىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ئالتۇندەك پارقىراپ تۇرغان قۇم ئۈستىگە ئۆزىنى تاشلىدى. قىزىق تەپتى سۇسلاشقان قۇملۇق ئۇنىڭغا سەل سۆرۈن كۆرۈنسىمۇ، لېكىن ھەر خىل خىياللار ئىسكەنجىسىدە تۇنجۇققان كۆڭلى سەل ئارامغا چۈشۈپ قالغاندەك بولدى. ئۇ مەھەللىسىگە قارىدى، قۇملۇق باغرىدا يېشىل يېپىنچا يېپىنىپ ياتقان كىچىك ئورمانزارلىق، باغباراڭلار ئارىسىدا مۇكچىيىپ ياتقان كۆجۈم مەھەللە، يىراقلاردا كۆرۈنۈپ تۇرغان مۇزتاغ ئانا تۇتۇلغان ھاۋا تەسىرىدىنمىكەن، بوزىرىپ ياتاتتى، شۇ تاپتا مەرداننىڭ كۆز ئالدىغا ئۆزىنىڭ بۇ سۆيۈملۈك ئانا يۇرتىنى تۇنجى قېتىم ئاجايىپ بىر سۆرۈن ھالەتتە زاھىر قىلغانىدى.

«توۋا، — دېدى ئۇ ئۆز — ئۆزىگە پىچىرلاپ، — ئادەم خۇشاللىقتىن يايىرىغاندا ئىنتايىن سۆيۈملۈك ھەم گۈزەل كۆرۈنىدىغان بۇ مەھەللە بۈگۈن كۆزۈمگە بۆلەكچىلا كۆرۈندى — يا؟ قارىغاندا روھىي ھالەتنىڭ ئۆزگىرىشى شەيئىگە بولغان كۆزقاراشنىڭمۇ ئۆزگىرىشىنى پەيدا قىلامدۇ نېمە؟...»

مەردان شۇلارنى خىيال قىلىپ ئولتۇرۇپ جەۋھەرنىڭ خېتىنى يانچۇقىدىن ئالدى، بۇ خەت تېخى ئۇنىڭ قولىغا تۈنۈگۈنلا تەگكەنىدى، شۇ چاغدىن تارتىپ ئۇ بۇ خەتنى قانچە قېتىملاپ ئوقۇغانلىقىنى ئۆزىمۇ ساناپ

بېرەلمەيدۇ. چۈنكى، بۇ خەت جەۋھەرنىڭ ئۆزىگە بولغان سادىقلىقىنىڭ ئىسپاتى بولۇپلا قالماي، بۇ قېتىمقى قاتىللىقنىڭ ئەمەلىي جەريانى خاتىرىلەنگەن مۇھىم يازما ماتېرىيال ئىدى، مانا مۇشۇ ماتېرىيال ئادىلجان ئادۋوكاتنىڭ قولىغا تەگسلا بۇ دېلونى قايتا قاراپ چىقىش ئىشىنى باشلىۋېتىدۇ.

مەردان بەش بەت يېزىلغان بۇ خەتنى كۈنۋېرتنىڭ ئىچىدىن ئېلىپ قايتا ئاچتى، خەت ناھايىتى ئۇششاق يېزىلغان بىلەن بەكمۇ رەتلىك ھەم چىرايلىق ئىدى. ئۇ خەتنى ئۈنلۈك ئوقۇشقا باشلىدى:

«سۆيۈملۈكۈم مەردان، ياخشى تۇرغانسەن، سېنى سۆيۈملۈكۈم دەپ ئاتاش ماڭا ھازىرچە تازا ماس كەلمىسىمۇ، لېكىن مۇشۇ بىر قېتىم بولسىمۇ شۇنداق ئاتاشقا رۇخسەت قىلغايىسەن.

مەن سېنىڭ ھازىر ئاجايىپ بىر خىل تەڭقىسلىقتا ياشاۋاتقانلىقىڭنى بىلىپ تۇرۇۋاتمەن، سەن ئەسلىي بۇ جېدەلدىن، تەتۈر قىسمەتتىن ئۆزۈڭنى تارتقان بولساڭ مەن خاتىرجەم بولاتتىم، لېكىن سەن نېمە ئۈچۈندۇر بۇنىڭغا كۆنمەيۋاتىسەن، بەلكىم ئىككى يىللىق مۇھەببەتلىك ھاياتىمىزنىڭ يادنامىسى سۈپىتىدە ماڭا ئازراق بولسىمۇ روھىي تەسەللى بولۇپ قالسۇن، دېگەنلەرنى ئويلىساڭ كېرەك...

بۇ جاھاننىڭ قىسمەتلىرىگە ياقا تۇتماي ئامالنىڭ يوقكەن، مەردان، ئىنسان دېگەن يارالغان كۈندىن تارتىپ ئۇ ئالەمگە ماڭغىچە مۇشۇنداق بىر

زىددىيەتلىك دۇنيا ئىچىدە ياشايدىكەن، مېنىڭچە بۇ دۇنيادا غەمسىز ياشايدىغان ھېچقانداق ئادەم بولمىسا كېرەك، مانا مەن كىچىكىمدە ئىنتايىن غەمسىز بىر قىز ئىدىم، رەھمەتلىك دادام ئۇ دۇنياغا كەتكەندىن كېيىن يېتىمسىرەپ بىردىنلا دەردمەن قىزغا ئايلىنىپ قالدىم، ھەتتا ئىنتايىن قەبىھ جىنايەتچىگە ئايلىنىپ تۈرمىگە كىرىپ قالدىم. شۇنىڭغا قارىغاندا، ھەرقانداق بىر ئادەم مەڭگۈ چوڭايماي، ئاتا - ئانىسىنىڭ باغرىدا ئەركىلەپ غەمسىز بالىلىق چاغلىرىدا تۇرۇۋەرسە ياخشى بولىدىغان ئوخشايدۇ، مېنىڭ غەمسىز چاغلىرىمنى دادام ئۇ دۇنياغا بىللە ئېلىپ كەتتى، چۈنكى شۇ كۈندىن تارتىپلا مېنىڭ كۆزۈمدىن ياش قۇرۇمايدىغان بولدى. يېشىمنىڭ چوڭىيىشى، قىزلىق لاتاپىتىمنىڭ نامايان بولۇشىنىڭ ماڭا بۇنچىلىك ئېغىر ئازابلارنى ئېلىپ كېلىدىغانلىقىنى نەدىن بىلەي...

بىلەمسەنكىن، مەن سېنى كىچىك چېغىمدىن باشلاپلا ياخشى كۆرەتتىم، ئۇ چاغلاردىكى ياخشى كۆرۈش سەبەبلەرچە ياخشى كۆرۈش بولۇپ، خۇددى ئانىسىغا ئەگىشىۋالدىغان قوزىدەكلا سېنىڭ كەينىڭدىلا يۈرەتتىم، سەنمۇ خۇددى مېنى قوغداش سېنىڭ مۇقەددەس بۇرچۇڭدەك ماڭا بىرەرسى قوپاللىق قىلسا ئۇنىڭ بىلەن شۇ ھامان ئۇرۇشۇپ قالاتتىڭ. لېكىن، بۇ ئۇزاق داۋاملاشمىدى، دادام قاتناش ھادىسىسىدە تۈگەپ كەتكەندىن كېيىن مەن شۈكەلەپ ئوقۇشلارمۇ ماڭا بەرسىز بولۇپ

قالغانىدى، چۈنكى دادام مېنى ئىنتايىن ياخشى كۆرەتتى، ئۇ مېنىڭ يولۇمدىكى بىر ماياك، ھەر بىر ھەرىكىتىمدىكى كۆرسەتكۈچ چىراغ ئىدى، مۇشۇنداق سۆيۈملۈك غەمگۈزارىمدىن، تايانچىمدىن ئايرىلىپ قېلىش مېنى خۇددى قاننى سۇنغان بىر قۇشقا ئوخشىتىپ قويدى. بىز بىر ئائىلە كىشىلىرى خۇددى ئۇششۇك تەگكەن ھەرلەرگىلا ئوخشاپ قالغاندۇق، دىرلىداپلا قالدۇق، ئاپام بۇنىڭغا بەرداشلىق بېرەلمىدىمۇ ياكى بوۋام بىلەن مومام بىزنى تايانچىسىز ياشىمىسۇن دېدىمۇ ئەتىمالىم، بىز بىردەمدىلا ئۆگەي دادىلىق بولۇپ قالدۇق، ھەممە بالا مانا مۇشۇ ئىشتىن باشلاندى...

بىز سوغۇق ھەم ئىنتايىن ناچار ئائىلىگە كەلگىنىمىزنى تازا چۈشىنىپ كەتمەپتىمەن، كېيىن بۇ ئادەمنىڭ ئىنتايىن قوپال، رەھىمسىزلىكىنى، ئوغلىنىڭ ئاسمانغا پىچاق ئاتىدىغان بىر تەلۋە ئىكەنلىكىنى ئۇقتۇم. ئۇ ئادەم پات - پات ئانامنى ئۇرۇۋالاتتى، ئانامنىڭ تاياق يەپ تۇرۇپمۇ ئۆيدىن چىقىپ كەتمىگىنىنىڭ سەۋەبىنى بىلمەي يۈرۈپتىمەن، ئۇ ئەسلىي بىزنى دەپ دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ كەلگەنكەن ئەمەسمۇ. كېيىن بۇ ئادەم بىزگىمۇ سەت گەپلەرنى قىلىدىغان بولدى، ئۇنىڭ قاتتىق تىل - ئاھانەلىرىگە باشقا ئادەم چىدىمايدۇ.

ئۇنىڭ كۆزۈمگە ئەڭ سىغىمىغان ئىشى مېنى مەكتەپتىن توختىتىش بولدى، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپكە ئەلا نەتىجە بىلەن ئۆتكەنلىك

كىنىشكامنى كۆتۈرۈپ كىرگىنىمدە ئۇ خۇشال بولۇش تۇرماق قاپىقىنى تۈرۈپ:

— بولدى، تولا ھىڭگايماي تاشلا ئۇ بىرنېمەڭنى، قىز بالغا ئۈنچە كۆپ ئوقۇپ نېمە كەپتۇ، قاچانغۇچە باقمەن سىلەر ساقلاندىلارنى، ئەتىدىن باشلاپ سەنمۇ ئېتىزغا چىقىپ ئىشلە، — دېگەن گەپنى قىلىۋىدى، تاس قالدىم كەينىمگە ئۇچۇپ كەتكىلى. ئانامغا قارىسام ئۇمۇ ئاشۇ ئادەمگە يان بېسىۋاتقاندەك بېشىنى لىڭشىتىپ ئولتۇرىدۇ، پانگىدە يىغلاپ سىرتقا چىقىپ كەتتىم...

گېپىم ئۈزىراپ كېتىۋاتىدۇ، خاپا بولما، مېنىڭ ئاھۇزارىم بۇنىڭ بىلەن تۈگىمەيدۇ، چۈنكى مەن تۆت ئەتراپى بەكمۇ ئېگىز تاملار بىلەن قورشالغان بىر جايدا بارلىق ئازابلىرىمىزنىڭ مەنبەسىنى ساڭا ئېيتىش ئۈچۈن ۋاقتىم چىقىسىلا ئاز — ئازدىن مۇشۇ خەتنى يېزىۋاتىمەن، شۇڭا گەپلىرىم قولاشماي قېلىۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرۇۋاتىمەن.

جاپپار دېگەن بۇ نەپەرەتلىك ئىسىمنى پەقەتلا تىلغا ئالغۇم يوق ئىدى، لېكىن مېنى جىنايەت پاتىقىغا سۆرىگەن ئادەم دەل ئاشۇ، ئۇ مەندىن ئون ياش چوڭ، مەن ئۇنى مۇشۇ ئۆيگە كەلگەن تۇنجى كۈنىلا ياقىتۇرمىغانىدىم، چۈنكى ئۇ دادىسىغا ئەمەس، بىزگىمۇ شۇنداق سەت بىر نەزەردە قارىغانىدى. مۇشتۇملىرىنى تۈگۈپ تۇرۇپ دادىسىغا ۋارقىراشلىرىدىن شۇنداق قورقۇپ كەتتىمكى، ئانامنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋالدىم، قاننىم بولسا بوۋاملارنىڭ ئۆيىگە ئۇچۇپلا كەتكۈم كەلگەنىدى،

لېكىن ئانامنىڭ سولغۇن چىرايىغا قاراپ بۇ
نىيىتىمدىن ياندىم.

شۇ كۈندىن تارتىپ بىزنىڭ خۇشال كۈنلىرىمىز
بوراندا قالغان قامغاق تەك يىراقلارغا ئۇچۇپ كەتتى.
بۇ ئۆيىدە ئۆگەي دادامنىڭ قوپال تىللىرى،
جايپارنىڭ ۋارقىراشلىرى، دادىسىغا
ھۈرپىيىشلىرى، ئانامنى سەت سىلكىشلىرى، ھەتتا
بىزگە بولغان قوپال مۇئامىلىلىرى مېنى بەكلا
قورقۇتۇۋەتكەندى. بىر يىلدىن كېيىن ئۇ ئانامنىڭ
ئالتۇن جابدۇقلىرىنى ئوغرىلاپ ئىچكىرىگە قېچىپ
كەتتى، شۇنىڭدىن كېيىن قۇلقىمىز خېلىلا
تىنچىپ قالدى، ئۈچ يىلدىن كېيىن قايتىپ چىققان
جايپار سېپى ئۆزىدىن لۈكچەككە ئايلىنىپ قايتىپ
كەپتۇ، ئەمدى ئۇ ئائىلىدىلا ئەمەس، ھەتتا
مەھەللىدىمۇ ئالتۇن پىلاڭ چىقىرىدىغان لۈكچەك
بولغانىدى، كېيىن ئۇ مايسەم ئىسىملىك بىر تول
خوتۇنغا باسقۇنچىلىق قىلىپ قويۇپ تۈرمىگە
كىرىپ كەتتى، قۇلقىمىز يەنە تىنچىپ قالغاندەك
بولدى...

ئۇ تۈرمىدىن قايتىپ چىققاندا مەن بويىغا يەتكەن
بىر قىزغا، يەنى سەن بىلەن بىر ئۆمۈر بىللە
ئۆتۈشكە ۋەدىلەشكەن مۇھەببەتلىك بىر قىزغا
ئايلانغانىدىم، لېكىن ئۇنىڭ تۈرمىدىن چىقىپلا
ماڭا كۆز تاشلاپ نىيىتىمنىڭ بۇزۇلغانلىقىنى
كىممۇ ئويلىغان دەيسەن؟ تەبىئىيىكى، مەن ئۇنى
كەسكىن رەت قىلدىم، چۈنكى ئىككىمىزنىڭ چىن
سۆيگۈسى ئالدىدا مۇنداق قەبىھ لۈكچەكنىڭ ماڭا

قويغان بۇ تەلىپى بىمەنلىك ئەمەسمۇ، مانا مۇشۇ رەت قىلىش بىزنى ئادەم چىداپ تۇرغۇسىز خورلۇقلارغا دۇچار قىلدى، دادىسىنىڭ ئانامغا قىلىۋاتقان بېسىملىرى، «قىزىڭغا گەپ قىل، ئوغلۇمغا تەگسۇن، بولمىسا...» دەپ قوقاق سېلىپ دۇمبالاشلىرى، جاپپارنىڭ مېنى چۆرگۈلەپ خۇددى چۈجىنى قاماللىغان قارىغىدەك ماڭا تەھدىت سېلىشلىرى مېنى ئوبدانلا چۆچۈتتى، بۇنى قانداقمۇ تەلەپ قويۇش دېگىلى بولسۇن؟ ئۇلارنىڭ قىلىۋاتقان قىلىقلىرى ئاشكارا بۇلاڭچىلىققۇ...

مەن ئاخىرى سېنى ئىزدەش قارارىغا كەلدىم، لېكىن سەن مېنىڭ ئار - نومۇسۇمنى ساقلاپ قېلىش، ئانامنىڭ بويۇن قىسىپ قالماسلىقى، مۇھىمى ئانامنى ئۇلارنىڭ تاياق - توقماقلىرىغا تاشلاپ بەرمەسلىكىنى كۆزلىدىڭمىكىن، مەن بىلەن قېچىشنى رەت قىلدىڭ. قانۇن ئورۇنلىرى ئارقىلىق ئۆزىمىزنى قوغداش تەكلىپىنى بەردىڭ، لېكىن سەن نېمە ئۈچۈن مېنىڭ مۇشۇنداق بىر قارارغا كەلگەنلىكىمنىڭ سەۋەبىنى چۈشەنمەي قالدىڭ. مەن پەقەت پاك مۇھەببىتىمىزنى قوغداپ قېلىشنىلا ئويلىغانىدىم. ئەپسۇس، شۇ قېتىمقى قاراردا سەن خاتا قىلغانىدىڭ، ئەگەر سەن شۇ چاغدا مۇھەببىتىمىزنى قوغداپ قېلىش يولىدا قانچىلىك تەۋەككۈل قىلىپ ئالدىڭغا كەلگەنلىكىمنى بىلسەڭ ئىدىڭ...

مېنىڭ قىزلىق غۇرۇرۇم ساڭا ھەممىنى چۈشەندۈرۈشكە ئامالسىز ئىدى، چۈنكى بىز قىزلار

بۇنداق ئىشتا يىگىتلەرنىڭ ئالدىغا ئوتتۇزاساق
ئەيىب ھېسابلىنىدۇ، شۇڭا بىز ئىچكى
سىرلىرىمىزنى، مۇھەببەتلىك كۆڭلىمىزنى
ئالدىراپ ئوتتۇرىغا تاشلىيالمايمىز، ئۇنى
ئىچىمىزگە سىڭدۈرۈۋېتىشكە مەجبۇر بولىمىز،
مانا مۇشۇنداق مۇرەككەپ تۇيغۇ مېنى ھەقىقىي
ئەھۋالىنى ئاشكارىلاشتىن توسۇپ قالدى، خۇددى
سېنى بۇ يۇرتتىكى ئۆرپ - ئادەت، قائىدە - يوسۇن
توسۇپ قالغاندەك...»

مەردان خەتنى ئوقۇپ شۇ يەرگە كەلگەندە ئۆزىنى
كاچاتلاپ بىردەم ئولتۇرۇپ كەتتى، شۇ كۈنى جەۋھەرنىڭ
قېچىش پىلانىغا قوشۇلمىغانلىقى ئۈچۈن ئۆزىنى
ئەيىبلىدى، دېمىسىمۇ بىر قىزنىڭ «قېچىپ كېتەيلى،
بىزنى ھېچكىم تاپالمايدىغان يەرگە كېتەيلى» دېيىشى
ئاسان گەپمۇ؟ مەردان جەۋھەرنىڭ ئۆيدىكى بېسىم
دەستىدىن پىچاق سۆڭەككە يەتكەچكە، ئۆزلىرىنىڭ
مۇھەببەتلىك ھاياتىنىڭ نابۇت بولۇپ كېتىشىنى خالىماي
قېچىپ كېتىشىنى پىلانلىغانلىقىنى پەرەز قىلالمىغانلىقى
ئۈچۈن ئېچىنىۋاتاتتى، ئەگەر شۇ چاغدا ئۇنىڭ بىلەن
قاچقان بولسا بۇ كۈنلەر ئۇنىڭ بېشىغا كەلمىگەن
بولاتتىغۇ؟ ئۇ كۆڭلى غەش بولۇپ بىردەم ئولتۇرغاندىن
كېيىن خەتنىڭ ئاخىرىنى يەنە ئۈنلۈك ئوقۇشقا
باشلىدى:

«پاجىئە يۈز بەرگەن كۈنى مەن يازلىق ئوچاق
ئالدىدا چىنە - قاچىلارنى يىغىشتۇرۇۋاتاتتىم، ئانام

مېنى ئازراق ساقلاپ تۇرۇشقا چىدماي: «قاچا -
 قومۇچلارنى يىغىشتۇرۇپ بولۇپ كەينىمدىن
 تېزرەك بارارسەن، دەپ ئېيتىمىزغا ماڭدى.
 كېۋەزلىكىمىزنى ئوت بېسىپ كەتكەندى، ئانام
 ئىككىمىز ئىككى كۈندىن بۇيان شۇنى
 ئوتاۋاتاتتۇق. ئۆگەي دادام نېمىلەرنىدۇ دېگىنىچە
 كوچىغا ماڭدى، ئىككى ئۇكاممۇ سومكىلىرىنى
 ئارتىپ مەكتەپكە كەتتى. جاپپار چۈشلۈك
 تاماققىمۇ كەلمىگەندى، ئۇ ئەتىگەن چىقىپ كەتسە
 بېرىم كېچىلەردە قايتىپ كېلەتتى، ئۇنىڭ نەگە
 بارىدىغانلىقىنى، ھەتتا نېمىلەرنى
 قىلىدىغانلىقىنىمۇ بىلگىلى بولمايتتى.

بۇ پاجىئەنىڭ تەپسىلاتىنى سۆزلىگۈم يوق،
 چۈنكى مەن شۇ چاغدا پەقەت ئۆزۈمنى، مۇھىمى
 ئىپتىتىمنى قوغداشنىلا ئويلىغانىدىم. نەلەردىندۇ
 پەيدا بولغان ئاشۇ يىرگىنچلىك ئەبلەخ ماڭا تەھدىت
 سېلىپ ئەگەر ئوغلىغا تېگىشكە ئۈنمىسام مۇشۇ
 جاينىڭ ئۆزىدىلا نومۇسۇمغا تېگىپ رەسۋا
 قىلىدىغىنىنى ئېيتتى، مەن شۇ چاغدىلا بۇ
 تەھدىتنىڭ يالغان ئەمەسلىكىنى، ئۆزۈمنى
 قوغدىمىسام بۇ ئەبلەخنىڭ راستتىنلا ماڭا قول
 سالدىغانلىقىنى پەملەپ قولۇمغا پىچاق
 ئېلىۋالدىم، مەن ھەددىدىن زىيادە قورقۇپ
 كەتكەچكە قولۇم تىترەپ تۇراتتى، ئۇ بۇنى كۆرۈپ
 پىچاق سالالمايدىغانلىقىمنى پەملەپ قالدىمۇ
 ئەيتاۋۇر، قولۇمدىكى پىچاقنى تارتىۋېلىش ئۈچۈن
 ئالدىغا ماڭدى - دە، ئوچاق يېنىدىكى بىر تال

كۆيمەي قالغان جىگدە ياغىچىغا پۈتلىشىپ ئالدىغا
سەنتۈرۈلگەن پېتى قۇچىقىمغىلا يېقىلدى، مەن
پىچاقنى ئىككى قوللاپ تۈتۈۋالغايچقا پىچاق ئۇنىڭ
قورسىقىغا كىرىپ كەتتى، بولغان ئىش شۇ.
ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئىشلارنى تازا ئەسلىيەلمىدىم،
ئەسلىدىنلا قاندىن قورقىدىغان بولغايچقا
قورسىقىدىن بۇلدۇقلاپ چىقۇۋاتقان قاننى كۆرۈپ
تالاغا چىقىپ ئادەم چاقىردىم - دە، ھوشۇمدىن
كېتىپتىمەن...

تۇنجى سوراقتىلا ئۇنىڭ ماڭا باسقۇنچىلىق
قىلماقچى بولغىنىنى يوشۇرۇپ قالدىم، چۈنكى
دوختۇرغا تەكشۈرتۈش ئىشى چىقىدىكەن، مەن ساق
ھالەتتە چىقىشىم تەبىئىي. شۇنداق بىر ئەندىشە
بولغايچقا ئۆزۈمنى قوغدايمەن دەپ پىچاق ئۇنىڭ
قورسىقىغا كىرىپ كەتتى دېگىنىم بىلەن پاكىت
كۆرسىتىلمەيمەن، يەنى بىر جەھەتتىن، خەقنىڭ
يوقنى بار قىلىپ يەنە نېمە گەپلەرنى تارقىتىپ
دەيسەن؟ يەنە بىر تەرىپى، جاپپارنىڭ دادىسىنى
ئۆلتۈرۈپ قويدۇم. دېمەك، جاپپار ماڭا ئۆلگۈدەك
ئۆچ بولدى دېگەن گەپ، مەن ئۆزۈمنى قوغداش
يولىدا يوللۇق قوغداندىم دېيىش ئارقىلىق
جىنايىتىم يېنىكلىتىلگەن تەقدىردىمۇ تۈرمىدىن
چىققاندا ماڭا ئۇنىڭ ئارامچىلىق بەرمەيدىغانلىقى
ناھايىتى ئېنىق، شۇنداق بولغاندا ئۇ مېنى
ئۆلتۈرمىگەن تەقدىردىمۇ مېنى قىلىپ قويۇشى
مۇمكىن، ئەھۋال شۇنداق تۇرسا ئۆزۈمنى
ئاقلىشىمنىڭ نېمە پايدىسى، جىنايىتىم يېنىكلىپ

ئون - بىگرمە يىلدا چىقىشنى ئويلىساملا بېشىم قايىدۇ، چۈنكى سىرتتا مېنى ساقلاپ تۇرغىنى ئاھانەت، قاباھەت، جاھالەت... پەقەت مۇشۇ تۇرمىلا مېنى ئارامخۇدا ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىدۇ...»

— جەۋھەر، جېنىم جەۋھەر، مەن گۇناھكار، مەن سېنى قوغدىيالىمدىم، مېنى كەچۈرەرسەنمۇ، سۆيۈملۈكۈم جەۋھەر...

مەردان ئورنىدىن تۇرۇپ بولۇشىغا ۋارقىردى، قۇملۇق سۈكۈت ئىچىدە ئۇنىڭ ۋارقىراشلىرىنى باغرىغا سىڭدۈرۈۋەتتى. يىراقتىكى قۇملۇق ئىچىدە يۈرگەن كىشىلەر قۇم بارخىنىنىڭ ئۈستىدە ئىككى قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ۋارقىراۋاتقان بۇ ئادەمگە مۇنداقلا قاراپ قويۇپ باشلىرىنى چايقىشىپ ئۆز ئىشلىرىغا مەشغۇل بولۇشتى. مەردان ئۆزىنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇغان ھالدا بار كۈچى بىلەن توۋلاپ جەۋھەردىن كەچۈرۈم سورايتتى، جەۋھەر شۇنچە ئېغىر بېسىم ئالدىدىمۇ پاكلىقنى، ياق، ئۆزىنىڭ ساپ مۇھەببىتىنى قوغداش يولىدا ئاجايىپ قەھرىمانلىقلارنى كۆرسەتكەنىدى، ئەگەر مۇشۇنچىلىك جاسارەت مەرداندا بولغان بولسا ئۇ قارا كۈنلەرگە دۇچار بولۇپ قالارمىدى؟

مەردان بىردەم ۋارقىراپ كۆڭلىدىكى غەشلىكنى چىقىرىۋەتكەندىن كېيىن ئورنىدا ئولتۇردى. ئەمدى جەۋھەرنىڭ خېتىنىڭ داۋامىنى ئوقۇش ھاجەتسىز، كېيىنكى قۇرلار ئۇنى ئازابلايدىغان، پاراكەندە قىلىدىغان سۆزلەر ئىدى، لېكىن ئۇ بۇ خەتنى ئۆزى ئۈچۈن ئەمەس،

بەلكى ئۆزلىرىنى پەپىلەپ ئۆستۈرگەن مۇشۇ قۇملۇققا
ئوقۇپ بېرىۋاتقاچقا خەتنى ئاخىرىغىچە ئوقۇۋېتىشنى
قارار قىلدى. ئۇ قۇملۇقنىڭ ئۆزىنىڭ پاك سۆيگۈسىگە
گۇۋاھچى بولالايدىغانلىقىغا شەكسىز ئىشىنەتتى، شۇڭا
ئۇ خەتنىڭ ئاخىرىنى يەنە ئۈنلۈك ئوقۇشقا باشلىدى؟

«ئىككى قېتىملىق خېتىڭنى جاۋابسىز
قالدۇرۇشنى ئويلىغانىدىم، لېكىن بۇنداق
قىلىشنىڭ بەكلا سەمىمىيەتسىزلىك
بولدىغانلىقىنى، ئىككى يىلغا يېقىن مېھرىلىك
سۆيگۈ قۇچقىدا تەڭ ئەللەيلەنلىكىمىزنى نەزەردە
تۇتۇپ ھەم ساڭا راست گەپنى قىلىپ ئۈزۈمنىڭ
پاك سۆيگۈسىنى، ئىپتىمىنى قوغداش ئۈچۈن
مۇھەببەت قۇربانى بولغانلىقىمنى دەپ قويۇشنى
ۋىجداننى بۇرچۇم دەپ قارىغانلىقىم ئۈچۈن ساڭا
جاۋاب خەت يېزىش قارارىغا كەلدىم. ئوبدانراق
ئويلاپ باق، ماڭا بۇ خەتنى يېزىشنىڭ قانچىلىك
تەس كەلگەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلالامسەنكىن، بۇ
خەتنى نەچچە كۈندە يېزىپ بولغانلىقىمنى،
قانچىلىك كۆز ياشلىرىمنىڭ مۇشۇ ئاق قەغەز
ئۈستىگە تۆكۈلگەنلىكىنى تۈرمىداشلىرىمنىڭ
ھەممىسى ئوبدان بىلىدۇ، ئەگەر تۈرمىداشلىرىم
ماڭا غەيرەت ئاتا قىلمىغان بولسا مەن بۇ خەتنى
ساڭا ئەۋەتتىكىمەن جۈرئەت قىلالمىغان بولاتتىم.
ئاخىرى جېنەستەم ھەدەم ماڭا غەيرەت ئاتا قىلدى،
ئۇ بىزنىڭ گۇرۇپپىنىڭ باشلىقى، ناھايىتى ياخشى
ئايال، ماڭا ئۆزىنىڭ قىزىدەك كۆيۈندۇ، جېنەستەم

ھەدەم بەزىدە: «سەن ئۆلگۈدەك ياخشى كۆرگەن،
 لېكىن سېنىڭ بىلەن قېچىپ كېتىشكە جۈرئەت
 قىلالمىغان ئاشۇ مەرداننى بىر كۆرسەم بولاتتى،
 دېگەن گەپنى بەك كۆپ تەكرارلايدۇ، ئۇنىڭ نېمە
 ئۈچۈن شۇنداق دەيدىغانلىقىنى مەنمۇ
 چۈشەنمەيمەن...

مېنى ئاقلاش ئۈچۈن ئادۋوكات تاپقانلىقىنى،
 مېنى بالدۇرراق تۇرمىدىن ئاچىقىپ كېتىش ئۈچۈن
 تەييارلانغىنىنى ئوقۇپ بەك خۇش بولدۇم،
 شۇنىڭدىن قارىغاندا، ھازىر خېلى يۈرەكلىك بولۇپ
 قالغان ئوخشايسەن. ئانامنى مەن بىلەن
 كۆرۈشتۈرۈش ئۈچۈن ئۈرۈمچىگە بىللە
 چىققانلىقىنى ئاڭلىغىنىمدا قۇلاقلىرىمغا
 ئىشەنمەي قالدىم، سەندىن بەكمۇ مىننەتدار
 بولدۇم، لېكىن بۇ سېنىڭ تەلىپىڭگە
 قوشۇلغانلىقىمنى بىلدۈرمەيدۇ، بۇ زىنھار مۇمكىن
 بولمايدىغان ئىش. ئويلاپ باق، ئۆگەي دادىسىنى
 ئۆلتۈرۈپ قويغان بىر قاتىل قانداقمۇ
 قەدىرلىشىڭگە، سۆيۈشۈڭگە ئەرزىسۇن؟ بۇنى مەنلا
 ئەمەس، بەلكى ئاتا - ئاناڭ، ئۇرۇق - تۇغقانلىرىڭ،
 ھەتتا مەھەللە - كويىدىكى ھەممىلا ئادەم قوبۇل
 قىلالمايدۇ، سەن مۇشۇ قىلغانلىرىڭ ئۈچۈن ئازار
 يەيسەن، نۇرغۇن كىشىلەر ئارىسىدا تىل -
 ئاھانەتكە قالسىەن، شۇڭا مېنى ئۇنتۇپ كەت،
 بىمەنە خىياللىرىڭنى تاشلاپ ياخشىراق بىرەر
 قىزنى تېپىپ بەختلىك بىر ئائىلە قۇرۇۋال، مەن

مۇشۇ تۆت ئەتراپى قېلىن سوقما تاملار بىلەن
قورشالغان تۈرمە ئىچىدە تۇرۇپ ساڭا
خاتىرجەملىك، ئائىلەڭگە ئاسايىشلىق تىلەيمەن...
ئاخىرىدا ساڭا يەنە شۇنى قايتا ئەسكەرتىپ
قويايىكى، مېنى پۈتۈنلەي يادىڭدىن چىقىرىۋەت،
بولمىسا مەن تارتقان ئازاب - ئوقۇبەتلەر ساڭىمۇ
ئەگىشىپ قالىدۇ...

بەختى قارا جەۋھەردىن.»

مەردان خەتنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن بىردەم
ئولتۇرۇپ قالدى، بۇ خەت ئۇنىڭ جەۋھەرگە بولغان
قاراشلىرىنى تامامەن ئۆزگەرتىۋەتكەنىدى، بولۇپمۇ مۇشۇ
خەت قولغا تەگكۈچە بولغان ئارىلىقتا «جەۋھەر ئەمدى
قاتىل بولۇپ تۈرمىگە كىرىپ قالدى، ئىككىمىزنىڭ
ئىشىمۇ سۇغا چىلاشتى، ئۇنى كۈتۈش ئاسماندىكى غازنىڭ
شورپىسىغا نان چىلاپ يېيىشنى خىيال قىلغاندەك
بىمەنلىك» دېگەن ئويغىمۇ كېلىپ قالغانىدى. ئۇنىڭ
ئانىسىنى سوتقا، ئۈرۈمچىگە ئاپىرىشلىرى پەقەت
ئادەمگەرچىلىك يۈزىدىن، بولۇپمۇ ئۆزىنى ياخشى
كۆرگەن بىر قىزنىڭ سۆيگۈسىگە جاۋابەن قىلىۋاتقان
ۋاقىتلىق بىر ئىش دەپلا قاراپ كەلگەنىدى، ئاتا -
ئانىسىمۇ مانا شۇ قاراشتا ئۇنى ئاخىرقى قېتىم
جەۋھەرنى يوقلاپ كېلىشكە رۇخسەت بەرگەنىدى، لېكىن
ئۇنتۇش ئۈنچە ئاسان ئىش ئەمەسكەن، ئاپتوبۇستا
ئۇچرىشىپ قالغان ئادىلجان ئادۋوكات بۇ دەپلو
توغرىسىدىكى پەرەزلىرىنى ئوتتۇرىغا تاشلاپ ئۇنىڭ بۇ

نەلەرگىدۇ تارقىتىۋەتكەن مۇشۇ ئىش يەتكىنىدە بەدىنىگە يېنىك تىترەك ئولاشقانىدى. دېمىسىمۇ، ئۇ چاغدا دادىسىنىڭ چىرايى بىردىنلا قارىداپ خۇددى توسمىنى يار ئېلىپ كەتكەندەك ئاچچىق تىللىرىنى يامغۇردەك ياغدۇرۇۋەتكەنىدى، ئۇنى بولۇشىغا تىللاپ ئۆيدىنىمۇ قوغلاپ چىقارغانىدى. ئۇ ھازىرقى قارارنى ئۇنىڭغا ئېيتىدىغان بولسا دادىسى ھوشىدىن كېتىپ قالارمىكەننىڭ؟!

مەردان جەۋھەرنىڭ خېتىنى تۈنۈگۈن ئەتىگەن يېزا پوچتىخانىسىنىڭ خادىمى سەكرۇللانىڭ قولىدىن تاپشۇرۇۋالغانىدى، خەتنى ئالغاندا دائىم مۇغەمبەرلەرچە ھىجىيىپلا تۇرىدىغان سەكرۇللا ئۇنىڭغا تازا سەپسىلىپ قارىۋەتكەندىن كېيىن:

— سىز ئارقۇمدىكى ھېلىقى ناسىرجان بوغالتىرنىڭ ئوغلىغۇ دەيمەن — ھە؟ تۈرمىدىمۇ تۇغقانلىرىڭلار بارمىدى؟ — دەپ ئۇنىڭغا مەنلىك قاراپ قويغانىدى.

مەردان ئۇ ئادەمنىڭ ھىجىيىپ تۇرغان بىلەن مەنلىك كۈلۈۋاتقان تۇرقىغا قاراپ كۆڭلى بىرقىسما بولۇپ قالدى، شۇڭا ئۇ سەكرۇللانىڭ بۇ سوئالىغا جاۋاب بەرمەيلا پوچتىخانىدىن قايتىپ چىقتى، لېكىن بۇ ئادەمنىڭ ھېلىقى تېگى بار گەپلىرىدىن بىر خىل شۈم خىيالىنىڭ ئەگىپ يۈرگەنلىكىنى ھېس قىلىپ ئويلىنىپ قالدى.

«توۋا! — دەپ ئۆز — ئۆزىگە پىچىرلىدى مەردان، — تۈرمىدىن خەت كېلىشىمۇ ئۇلارنى شۇنداق ۋەسۋەسىگە سالسا بۇ جاھاننىڭ ئادەملىرى نېمە بولۇپ كېتىۋاتىدۇ — ھە؟ شۇنىڭدىن قارىغاندا تۈرمىدە ياتقان ئادەملەرنىڭ

ئۇرۇق - ئۇغقانلىرىمۇ خۇددى جىنايەتچىدەك كۆرۈنىدىغان ئوخشىمىمىدۇ بۇ ئادەملەرگە... قاچانمۇ بىر ئىشلارغا توغرا قارايدىغان، باشقىلارنىڭ قايغۇسىغا ئورتاقلىشالايدىغان ئادەملەردىن بولارىمىز - ھە...»

مەردان پوچتىخاندىن چىقىپلا ۋېلىسپىتىنى مىنىپ مەھەللە يولىغا چۈشتى، ئۇ ئارقۇمغا يېقىنلاشقاندا مەھەللىسىگە سۈيەتكۈزۈپ بېرىدىغان ئۆستەڭ بويىغا كەلدى. ئۆستەڭنىڭ ئىككى قىرغىقىدا قېلىن سۆگەتلىك بولۇپ، باراقسانلىغان شاخلىرى ئۆستەڭ ئۈستىگە كۈنلۈكتەك يېيىلغانىدى، سۈپسۈزۈك تاغ سۈيى ئېرىق باغرىدىكى شىۋاق ۋە قىياقلارنى يېنىك ئەركىلىتىپ مەھەللە تەرەپكە قاراپ ئاقاتتى، ئۆستەڭ بويىدىكى بۇيا، چىغىرتماقىلار تازا يېيىلىپ ئۆسكەن بولۇپ، ئاجايىپ چىرايلىق بىر مەنزىرىنى ھاسىل قىلغانىدى. خەتنى ئوقۇشقا ئالدىرىغان مەردان ئۆستەڭ بويىدىكى قېرى سۆگەتكە ۋېلىسپىتىنى يۆلەپ قويۇپ چىغىرتماق ئۈستىدىلا ئولتۇرۇپ خەتنى ئاچتى - دە، ئۇنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن خۇددى مەست ئادەمدەك دەلدەڭشىگەن ھالدا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. چۈنكى، بۇ خەت ئۇنىڭغا «مۇشۇ جىنايەتنىڭ ئەڭ چوڭ جاۋابكارى سەن» دېگەندەك بىر مەنىنى بەرگەنىدى.

ئۇ ئۆيىگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىنمۇ كۆڭلى زادىلا ئارام تاپالمىدى، چۈنكى ئۇنىڭ مېڭىسىنى قوچۇپ تۇرغان بۇ خەت ئۇنى بىر ئىش قىلىشقا ئۈندەپ تۇراتتى، لېكىن بۇ ئىشنىڭ نېمىلىكىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى. ئۇ ئادىلجانغا بۇ خەتنىڭ مەزمۇنىدىن خەۋەر تاپقۇزۇش كېرەكلىكىنى ئويلىدى - دە، ئورنىدىن تۇردى،

ئانىسىغا: «مەن سىرتقا چىقىپ كىرەي، ھازىرلا قايتىپ كېلىمەن» دەپ قويۇپ سىرتقا ماڭدى. ئۇ ئادىلجانغا تېلېفون ئۇرماقچى بولۇپ ئۆيىنىڭ يېنىدىكى كىچىك ماگىزىنغا كىردى، ئىچىدە بىرنەچچە بىكار تەلەپنىڭ پوكەي يېنىغا قويۇلغان كىچىك ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ ھاراق ئىچىشىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ كەينىگە ياندى.

— ھەي مەردان، نەگە بارىسەن؟ — دېدى قولىغا لىق بىر ئىستاكەن ھاراق كۆتۈرۈۋالغان بىر مەھەللىلىك دوستى مەخسۇت ئۇنى كۆرۈپ قېلىپ، — بىزنى كۆرۈپ ئەجەب ئۈرۈكۈگەك تاپىدەك قاچىسىنا، كەل، بىرەر رومكىدىن ئىچىشەيلى.

— مەن ھاراق ئىچمەيمەن، — دېدى مەردان كەينىگە داچىپ، — سىلەر ئىچىۋېرىڭلار بولدى.

مەردان ئىشىكتىن چىقىشىغا مەخسۇتنىڭ «مۇشۇ مەرداننىڭ بەزى قىلىقلىرى خوتۇن كىشىنىڭ ئۆزىلا، مۇشۇمۇ خوتۇن ئالالارمۇ» دېگىنىنى ئاڭلاپ قالدى، ئۇنىڭ سۆزى ئاخىرلىشىشى ھامانلا سورۇندىكىلەرنىڭ قاپاقتىن سۇ تۆكۈلگەندەك تېتىقسىز كۈلۈشلىرى مەرداننىڭ كۆڭلىنى بىرقىسىملا قىلىپ قويدى.

ئۇ ئاستا مېڭىپ مەھەللە دوقمۇشىدىكى تۇڭگان ئايال ئاچقان ماگىزىنغا كىردى، مەردان دۇكانغا كىرگەندە ئاق سېرىق، دوغىلاققىنە كەلگەن بۇ ئايال تېلېفون كۆرۈپ ئولتۇراتتى، ئۇ مەرداننىڭ كىرىپ كەلگىنىنى كۆرۈپ ئورنىدىن تۇردى.

— تېلېفون ئۇرۇۋالاي، — دېدى مەردان يان تەرەپتىكى ئۈستەلگە تىزىلغان تېلېفونلارنى كۆرسىتىپ.

ئايال مەردانغا «ئۈرۈپىڭ» دېگەن مەنىدە باش

لىغىشتىپ قويۇپ تېلېفون ئاۋازىنى سەل پەسەيتتى، مەردان پورتمېنىنىڭ ئىچىدىكى ئادىلجاننىڭ ئىسىم كارتىسىنى ئېلىپ ئۇنىڭ يان تېلېفونغا تېلېفون قىلدى. تېلېفون ئۇلىنىپ بىردەم موزىكا چىققاندىن كېيىن ئادىلجاننىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى.

— ئەسسالامۇئەلەيكۇم، — دېدى ئادىلجان ئىنتايىن سىلىق ئاۋازدا.

— ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام، — دېدى مەردان قىزغىنلىق بىلەن، — مەن بۇنىڭدىن بىر ئاي بۇرۇن سىلى بىلەن ئۇچراشقان، ھېلىقى ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان جىنايەتچى قىزنىڭ ئانىسىنى ئۈرۈمچىگە ئاچىققان مەردان.

— ۋاي، ئاخىرى تېلېفون قىمپىسىز — دە، — دېدى ئادىلجان ناھايىتى قىزغىنلىق بىلەن، — مەن سىزنى تېخى شۇ كەتكەنچە يوقالدىغۇ، قانداق بولغاندۇ، مەن دېگەن ئىشلارنى بېجىرەلىگەنمىدۇ، دەپ ئولتۇراتتىم. ھازىر بىر دېلو ئىشى بىلەن قەشقەردە تۇرۇۋاتمەن، ھە، ئىشلار قانداق بولۇپ كەتتى؟

— جەۋھەر ئاخىرى ھەممە ئەھۋالنى يېزىپ ماڭا خەت ئەۋەتىپتۇ، بۈگۈن تاپشۇرۇپ ئالدىم، — دېدى مەردان گەپنى يىغىنچاق قىلىپ، — دېلودىكى ھەممىلا ئەھۋال سىز پەرەز قىلغاندەك چىقتى، قارىغاندا ھۆكۈم راستتىنلا خاتا كەتكەندەك تۇرىدۇ.

— ئۇنداق بولسا بۇ بەك ياخشى ئىش بوپتۇ، — دېدى ئادىلجان، — بىز ئەمدى قايتا نازارلىق ئەرزى بەرسەك تامامەن بولىدۇ، شۇڭا سىز قولىڭىزدىكى ئاشۇ خەتنى، ھۆكۈم نامىنى، قولۇم — قوشنىلاردىن ئىگىلىگەن

ئەھۋاللارنىڭ ھەممىسىنى بىر نۇسخا كۆپەيتىۋېلىپ
ئەسلىي نۇسخىسىنى مېنىڭ ئادرېسىمغا سېلىۋېتىشكە،
مەن بۇ يەردە بىر ھەق تەلەپ دېلوسىغا ئادۋوكاتلىق
قىلىۋاتىمەن، ئەتە سوت ئېچىلىدۇ، ئەتە كەچنىڭ
ئايرىۋېلان بېلىتىنى ئالغان، ئۆگۈنلۈككە ئىشخانىدا
بولمەن، شۇڭا ئۇنى تېز يوللانما قىلىپ سېلىۋېتىشكە،
ئەمىسە خوش، مەن ھازىر جاۋابكارنىڭ ئۆيىگە ماڭغان...
ئۇ تېلېفوننى قويغاندىن كېيىن ئايخېنىمنىڭ ئۆيىگە
باردى، ئۇنىڭغا خەتنىڭ مەزمۇنىنى يەتكۈزگەندىن باشقا
ئادىلجان بىلەن كۆرۈشكەنلىكىنى ئېيتىپ بەردى،
ئايخېنىم بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ خۇشاللىقىدىن يىغلىۋەتتى.
— بىر جېنىڭىزغا مىڭ جان قوشۇلغاي، جېنىم
بالام، — دېدى ئايخېنىم تارام — تارام ياش تۆككەن ھالدا
ماتېرىياللارنى ئۇنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ تۇرۇپ، — جېنىم
قىزىمنىڭ مۇشۇنداق بىر كۈنگە ئېرىشىپ
قالدىغانلىقىنى چۈشۈمدىمۇ ئويلاپ باقمىغان، قىلغان
ياخشىلىقلىرى ئۈچۈن ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرەرەلا ئىلاھىم.
مەردان ماتېرىياللارنى ئېلىپ ۋېلىسىپت بىلەن
ناھىيە بازىرىغا ماڭدى، ناھىيە بازىرى بۇ مەھەللىگە ئون
بەش كىلومېتىر كېلىدىغان بولغاچقا تېزىرەك ماڭسا
يېرىم سائەتتە بازارغا بېرىپ بولاتتى. يېزىلىق
پوچتىخانىدىكى ھېلىقى ھەممىلا ئىشقا قىزىقىدىغان
ئادەمگە بۇ يوللانمىنى بەرسە بايقىدەك ئۇنىڭ بېشىدىن
ئايغىغىچە قاراپ تولا گەپ سوراپ ئادەمنىڭ ئىچىنى
پۇشۇرۇۋېتىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ماتېرىياللارنى
كۆپەيتىۋېلىش ئۈچۈنمۇ يەنىلا ناھىيە بازىرىغا بارماي
ئامال يوق.

مەردان بۇ پوچتا يوللانمىسىنى تېز تېگىدىغان يوللانما قاتارىدا سېلىۋېتىپ سىرتقا چىققاندا قۇياش غەربكە قىسايغاندى، ئۇ ئۆزىنى ناھايىتى يەڭگىل ھېس قىلدى. دادىسى بىلسە قانداق بولىدىغانلىقىنى پەرەز قىلىپ ئەتىلەرگىچە بۇ ئىشنى مۇۋاپىق پەيت تېپىپ دادىسىغا ئېيتماقچى بولدى. بىراق، دادىسىنىڭ بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپ ئۇنى ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىدىغانلىقىنى كىممۇ ئويلىغان.

— تۈنۈگۈن پوچتىخانغا بارغانىدىڭ؟ — دەپ سورىدى ناسىرجان ئەتىگەنلىك ئاشتىغا ئولتۇرغاندا...

— ھەئە، بارغان، — گەپنى نەدىن، قانداق باشلاشنى ئوقماي ئولتۇرغان مەردان بۇ گەپنىڭ تېشىلگەنلىكىدىن خۇش بولدى، — جەۋھەردىن خەت كەپتىكەن، شۇنى ئالغىلى بارغانىدىم.

— ئەمدى ئۇنىڭ بىلەن خەت يېزىشىپ كۆرۈشكۈدەك بولغان ئوخشىمامسەن؟ — دېدى ناسىرجان قاپقىنى تۈرگەن ھالدا، — قارىغاندا تۈرمىگە بېرىپ كۆرۈشۈش ئىسسىق كەلگەن ئوخشايدۇ — ھە؟!

مەردان دادىسىنىڭ بۇ گەپلىرىدىن بىر خىل ئاچچىق ھەم مەسخىرىنى سېزىپ جىمىدە ئولتۇرۇپ قالدى.

— گەپ قىلمايسەنغۇ؟ — دېدى ناسىرجان قولىدىكى چوكنى چىنىسىنىڭ ئۈستىگە تاققىدە قويۇپ، — مەن بوپتۇ، مۇشۇ بىر قېتىم بېرىپ تۈرمىنىڭ قانداق جاي ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ كەلسە ئۇ قاتىل قىز بىلەن بولغان ئالاقىسىنى ئۈزىدۇ، دەپ ئويلىغان، قارىغاندا تېخىمۇ چىڭىتىپ كەلگەن ئوخشايسەن — ھە؟

— ئۇنداق ئەمەس، دادا، — دېدى مەردان دادىسىغا

ئوبدانراق چۈشەندۈرۈپ قويغۇسى كېلىپ، — جەۋھەرنىڭ دېلوسىدا مەسىلە باركەن، بۇنى ئۈرۈمچىلىك بىر ئادۋوكات شۇنداق دېدى، ئۇ ئۆزىنى قوغداش ئۈچۈن قولىغا پىچاق ئېلىۋالغانىكەن، ئۆگەي دادىسى بىر ياغاچقا پۈتلىشىپ كېتىپ ئۆزى پىچاققا ئۇرۇلۇپ كېتىپتۇ، بۇ سەۋەنلىك بىلەن ئادەم زەخمىلەندۈرۈپ ئادەمنىڭ ئۆلۈپ قېلىشىغا سەۋەب بولغان دېلو كەن.

— ئۇنداق بولسا ئۇ بۇ ئىشنى نېمىشقا بالدۇرراق دېمەپتۇ، — دېدى ناسىرجان ئۇنىڭغا غەزەپلىك تىكىلىپ تۇرۇپ، — ئەمدى بولغاندا ئۆزىنى ئاقلاپ مۇشۇنداق يالغان — ياۋىنداق گەپنى قىلسا سەن ئېرىپ كەتكەن ئوخشىماسەن. بىلىپ قوي، بىزنىڭ جەمەتمىزدە بۇنداق ناشايان ئىشلار چىقىپ باقمىغان، سەن بۇ ئىشقا ئارىلىشىپ ئۆزۈڭنى بۇلغىغۇچى بولما.

— دادىسى، — دېدى مائىسخان ئېرىنىڭ سۆزلىگەنچە چىڭقىلىپ ئاۋازىنىڭ كۈچىيىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ سۆزگە ئارىلىشىپ، — ئاستىراق گەپ قىلسىلا، يۈرەك كېسەللىرى بار سىلىنىڭ، بۇنداق قىلىپ كېسەللىرىنى قوزغىۋالسىلا بولمايدۇ.

— ھەممىنى قىلغان سەن، — دېدى ناسىرجان ئايالىغا ھۈرىيىپ، — مەن شۇ چاغدا بارمىسۇن دېسەم سەن ئارىغا چۈشۈپ، «مەردان جەۋھەرنى ياخشى كۆرەتتىكىنەي، ئۇنىڭ بىلەن مۇھەببەتلىشىپ يۈرگەنكىنەي، بۇ قېتىم بېرىپ مۇناسىۋەتنى ئۈزۈپ كەلسۈنەي» دەپ ئۇنى زورلاپ ئەۋەتتىڭ، ئەمدى ياخشى بولدىمۇ؟ مانا ئۇ ئەمدى خەت يېزىپ كۆرۈشىدىغان بوپتۇ، تويدۇڭمۇ ئۇنى بارغۇزغىنىڭغا؟

— بۇ ئۇنداقمۇ ئىش ئەمەستۇ؟ — دېدى مایسخان
 ئوغلغا قاراپ، — داداڭنىڭ دېگەن گەپلىرى راستمۇ،
 بالام.

— يېرىمى راست، يېرىمى يالغان، — دېدى مەردان
 ئانىسىغا قاراپ، — ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەتنى چىڭتىتىش
 مەسلىسىنى تېخى ئويلاشقىنىم يوق، لېكىن دېلوسىنى
 قايتا ئىشلىپ جازاسىنى يېنىكلىتىشكە كۈچ
 چىقىرىۋاتقىنىم راست...

— ئاڭلاۋاتامسەن، مایسەم، — دېدى ناسىرجان ئايالىغا
 قولىنى شىلتىپ، — دېگەنلىرىمنىڭ يېرىمى يالغان،
 يېرىمى راستكەن، تېخى ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان بىر
 جىنايەتچىنى ئاقلاپ تۈرمىدىن ئاچقىدىكەن بۇ نوچى.
 مەن ساڭا دەپ قوياي، — دېدى ئۇ مەردانغا بىگىز
 بارمىقىنى چەنلەپ، — ئۇ جىنايەت ئۆتكۈزۈشتىن بۇرۇن
 قانداق مۇھەببەتلەشكەن بولساڭ ئۇنىڭ بىلەن كارىم
 يوق، لېكىن بۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن بولغان
 بارلىق مۇناسىۋەتنى ئۈزسەن، ئۇنى ئاقلاش، نارازىلىق
 ئەرزىنى بېرىش دېگەنلەر ئۇلارنىڭ ئۆزىنىڭ ئىشى، ئەگەر
 مۇشۇ گەپكە كۆنمىسەڭ بۈگۈندىن باشلاپ بىز بىلەن
 بولغان مۇناسىۋەتنى ئۈزسەن، چۈنكى ناسىرجاننىڭ
 ئوغلنىڭ ئادەم ئۆلتۈرگەن قاتىل بىلەن مۇناسىۋىتى
 باركەن دېگەن گەپنى بىز كۆتۈرۈپ يۈرەلمەيمىز.

— دادا، نېمانداق گېپىمنى چۈشەنمەيدىغانسەن، —
 دېدى مەردان ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىپ، — مەن پەقەت
 قوشنىدارچىلىقنىڭ يۈزى، شۇنداقلا بىرگە چوڭ بولغان،
 مۇھەببەتتىمگە، قەدىرلىشىمگە ئائىل بولغان بىر قىزغا

ياردەم بېرىشتىن باشقىنى ئويلغىنىم يوق، مەن پەقەت ئۇنىڭ كېيىنىكى ئىستىقبالىنىڭ نابۇت بولۇپ كەتمەسلىكىنى كۆزدە تۇتۇپ ياردەم قىلاي دېدىم شۇ، بۇنىڭ نېمە يامنى بار؟ ئۇ دادىسىنى ئۆلتۈرگەن قاتىل بولماستىن، بەلكى خورلۇققا ئۇچرىغاچقا ئۆزىنى قوغداش ئۈچۈن ئوقۇشماي ئادەم ئۆلتۈرۈپ قويغان بىر پاك قىز، مۇھىمى ئۇ مەن بىلەن بولغان ساپ مۇھەببىتىنى قەدىرلەش ۋە ئۇنى قوغداش يولىدا قۇربانلىق بەرگەن ۋەجدانلىق قىز...

— گېپىڭ تۈگىدىمۇ، — دېدى ناسىرجان مەردانىنىڭ سۆزىنى چورتلا كېسىپ تاشلاپ، — سەن ئۇنىڭغا ياردەم قىلسەن شۇنداقمۇ؟! — شۇنداق.

— ئۇنداق بولسا چىق ئۆيدىن! — دېدى ناسىرجان تامدەك تاتىرىپ، — مېنىڭ سېنىڭدەك بىغەرەز ئوغلۇم يوق.

— دادىسى، — دېدى مائىسخان ناسىرجاننىڭ يېنىغا كېلىپ، — ئۇنداق قىلمىسلا، بۇ ئۆيدىن چىقىپ كەتسە ئۇ نەگە بارىدۇ؟

— نەگە بېرىشى بىلەن كارىم يوق مېنىڭ، — دېدى ناسىرجان تېخىچە داڭ قېتىپ تۇرغان مەردانغا قاراپ ئالدىدىكى پىيالىنى قولىغا ئېلىپ، — ئەمدى چىقىپ كەتمىسەڭ ماۋۇ پىياله بىلەن كالاڭنى يېرىۋەتمەي يەنە. مەردان دادىسىنىڭ ئاچچىقلانغاندا كۆزىگە ھېچنېمە كۆرۈنمەيدىغانلىقىنى ئوبدان بىلگەچكە كەينىگە بىر ئاز داچىپ قويۇپ سىرتقا ماڭدى.

— مۇشۇ ئىشكىتىن ئاتلساڭلا ساڭا ئەمدى بۇ ئۆيگە

كېرىش يوق جۇمۇ، — دېدى ناسىر جان قوللىدىكى پىيالىنى شىرەگە دوققىدە تاشلاپ، — ھازىر مۇ ئاشۇ سۆزۈڭدىن يېنىۋالساڭ ئۈلگۈرىسەن بۇ ئۆيدە قېلىشقا. — مەن چوقۇم بۇ ئىشنى باشقا ئاچقىشىم كېرەك، دادا...

— يوقال! — سەكرەپ دېگۈدەك ئورنىدىن تۇرغان ناسىر جان قولغا پىيالىنى ئېلىپ مەردانغا قارىتىپ ئاتتى، مەردان تېزلىكتە ئىشىكتىن چىقىۋالغاچقا پىيالى ئىشىك قانتىغا تەگكەنمىكەن، جاراڭغىدە قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ دادىسىنىڭ ۋارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. ئۇ يۈگۈرگەن ھالدا سىرتقا چىقىۋالدى. دە، كەينىگە قارىدى، شۇ تاپتا دادىسىنىڭ ئىشىكىنى تاراقلىتىپ ھويلىغا چىقىشى، ئانىسىنىڭ ئۇنى توسۇش ئۈچۈن يالۋۇرۇشلىرى ئاڭلىنىۋاتاتتى...

مەردان ئاشۇ ئىشلارنى ئەسلەپ كېتىۋېتىپ ئۆزىنىڭ بەكمۇ يەڭگىلتەكلىك قىلىپ قويغىنىنى ھېس قىلدى. ئەسلىي بۇ ئىشنى ئۇ دادىسىغا بىلدۈرمەيلا قىلىپ، كېيىن چۈشەندۈرۈپ قويماقچى بولغانىدى، لېكىن ھېلىقى سەكرۈللا دېگەن ئادەم دادىسىغا بۇ خەۋەرنى يەتكۈزۈپ بويىتۇ، بولمىسا بۇ خەتنىڭ ئىشىنى ئۇ قانداقمۇ بىلسۇن؟

ئۇ ئەمدى نەگە بېرىشنى ئويلىدى، ئۇنىڭ ئىككى ئاكىسى ئاللىقاچان ئۆيلۈك — ئوچاقلىق بولۇپ چوڭ ئۆيىدىن ئۆي ئايرىپ چىقىپ كەتكىلى خېلى يىللار بولغانىدى، ئاچىسى ناھىيە بازىرىدا قاسساپچىلىق قىلىدىغان توختى قاسساپقا ياتلىق قىلىنغان بولۇپ، ئۆيى ناھىيە بازىرىغا ئوتتۇز كىلومېتىر كېلىدىغان

قارادوڭ مەھەللىسىدە ئىدى، ئاچىسى مەردانى ئىنتايىن ياخشى كۆرسىمۇ توختى قاسساپ ھەرقانداق ئادەمگە مولۇندەك قاراپ قاپقىنى ئاچمايدىغان سۆرۈن تەلەت بىر ئادەم ئىدى. مەردان ئەنە شۇنداق بىر ئادەمنىڭ قولىدىن گۆش ئالىدىغان ئادەملەرنىڭ بارلىقىدىن ئەجەبلىنەتتى، شۇڭلاشقىمىكىن ئۇ ئادەتتە ئاچىسىنىڭ ئۆيىگە كەمدىن - كەم باراتتى.

چوڭ ئاكىسى نەمەت كەم سۆز ئادەم بولغىنىغا باقماي ئايالى بەكلا كوت - كوت ئىدى، ئۇ كۆزىگە سىغمايدىغان بىرەر ئىشنى بايقاپلا قالسا كەچكىچە كوتۇلداپ ئادەمنىڭ قۇلاق - مېڭىسىنى يەپلىۋېتەتتى، شۇڭا مەردان بۇ ئۆيىگىمۇ ئانچە بېرىپ كەتمەيتتى.

مەرداننىڭ ھالىغا يېتىدىغىنى كىچىك ئاكىسى مۇھەممەد ئىدى، ئۇنىڭ ئايالى مایمۇنەم ئوڭلۇق بولۇپ، ناھايىتى يېقىشلىق ھەم مېھرىبان ئايال ئىدى، شۇڭلاشقىمىكىن مەردان دائىم ئاكىسىنىڭ ئۆيىگە كېلىپ مۇڭدشاتتى ۋە كالىسىدىن ئۆتكۈزەلمىگەن بەزى ئىشلار توغرىسىدا مەسلىھەت سورايىتتى، مۇھەممەدمۇ قولىدىن كېلىشىچە ياردەم قىلىپ ئۇنى چىرايلىق يولغا سېلىپ قويىتتى. بۈگۈنمۇ مەردان شۇ ئۆيىگە بېرىشنى قارار قىلىپ قەدىمنى تېزلەتتى.

مۇھەممەدنىڭ ئۆيى مەھەللىنىڭ سىرتىدىكى سايلىقتا بولۇپ، مۇشۇ جايدىن ئۆي ئورنى ئېلىپ كۆچۈپ كەتكەندى، ئۇ ئۆزىگە تەگكەن ئىككى مو يەردىكى تەككە قاراپ ئولتۇرسا ئېشىنالمىدىغىنىنى ئويلاپ بورداقچىلىق بىلەن شوغۇللانماقچى بولۇپ مۇشۇ سايلىقتىكى يەرنى تاللىغانىدى. مانا ئۆي تۇتقىنىغا بەش يىل بولغىنىغا

قارماي ئۆيىنىڭ كەينىگە ناھايىتى چوڭ بىر قوتان سېلىپ ماللىرىنى يۈزگە يەتكۈزۈۋالدى. ئىشىكى ئالدىدىكى ئۈچ مويەرگە ھەر خىل مېۋىلىك كۆچەتلەرنى تىكىپ، سۇ قۇدۇقى قېزىپ ئىگىلىكىنى ئوبدانلا يۈرۈشتۈرۈۋالدى. ئۇنىڭ مۇشۇ سايلىققا كۆچۈپ چىقىشىغا بىرىنچى بولۇپ قارشى چىققان ناسىر جان ھازىر ئوغلىنىڭ ئىگىلىكىنى كۆرگەنلا ئادەمگە ماختاپ بېرىدىغان، ئىشى يوق چاغلاردا ئوغلى ئېلىپ بەرگەن موتوسىكىلىققا مىنىپ قورۇسىغا چىقىپ ئولتۇرۇپ كېلىدىغان بولغانىدى.

مەردان سايلىقنى نىشانلاپ ئاكىسىنىڭ ئۆيىگە قاراپ ماڭدى. ئۇ ئۆيىدىن قېچىپ چىققاندا ۋېلىسىپىتىنى ئېلىۋېلىشقا ئۈلگۈرمىگەنىدى، شۇڭا بەش كىلومېتىر يولنى پىيادە بېسىشقا توغرا كەلدى.

مەردان سايلىققا ئاز قالغاندا تونۇش موتوسىكىلىتىنىڭ ئاۋازى ئۇنى چۆچۈتتى، چۈنكى بۇ دادىسىنىڭ موتوسىكىلىتىنىڭ ئاۋازى ئىدى، مەردان ئىتتىك ئۆزىنى چەتكە ئېلىش ئۈچۈن يان تەرەپتىكى سوقما تاملىق باغچىنىڭ يېنىدىكى قېرى قارىياغاچنىڭ دالدىسىغا ئۆتۈۋالدى. ئۇ پەرەز قىلغاندەك ناسىر جان موتوسىكىلىتىلىق كېلىۋاتاتتى. دېمەك، ئەتىگەنكى ئىشتىن كۆڭلى ئازار يېگەن ئاتا ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان ئوغلىنىڭ يېنىغا بېرىپ دەردىنى تۆكۈپ قايتقانىدى.

مەردان دادىسى ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن قارىياغاچ دالدىسىدىن چىقتى، ئەمدى ئۇ ئاكىسىنىڭ ئۆيىگە بېرىش - بارماسلىق ئۈستىدە ئويلىنىپ قالدى. ناسىر جان مەرداننىڭ ئۆيىدىن يامانلاپ چىقىپ كەتكەن

بىلەن، بارىدىغان باشقا يېرى بولمىغاچقا چوقۇم مۇشۇ ئۆيىنى پاناھ تارتىپ كېلىدىغانلىقىنى پەرەز قىلغانىدى، شۇڭا ئۇ بۇ ئۆيگە ئاتايىن چىقىپ مەردانىنىڭ كەلگەن - كەلمىگەنلىكىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن كەلگەنلىكى ئېنىق. «دادام مېنىڭ بۇ ئۆيگە كەلمىگەنلىكىمنى بىلىپ نېمىلەرنى ئويلىغاندۇ؟ نەچچە كۈن سىرتلاردا سەرگەردان بولۇپ ئۆيگە قايتىپ كېلىدۇ، مەندىن كەچۈرۈم سوراپ، قىلغانلىرىغا توۋا قىلىدۇ، دەپ ئويلىغانىمدۇ ياكى ئاكامغا «مەردان ماڭا تەپ تارتماي گەپ ياندۇرۇپ ئۆيدىن چىقىپ كەتتى، بۇ يەرگە كېلىپ قالسا ئۇنى قوغلاپ چىقار، ئۇ بېشىنى تىقىدىغان بىرەر جاي تاپالمىسىلا قىلغانلىرىغا پۇشايمان قىلىپ نىيىتىدىن يانسۇدۇ، دېگەندەك يۇيرۇقلارنى بېرىپ قايتقانىمدۇ...»

مەردان شۇنداق خىياللار بىلەن ئاكىسىنىڭ ئۆيىگە بېرىشتىن رايى قايتىپ قالغان بولسىمۇ، باشقا بارىدىغان يېرى بولمىغاچقا يەنىلا ئاكىسىنىڭ ئۆيىگە بېرىشنى ئويلىدى. ئۇنىڭغا بىردىنبىر يۆلەك بولالايدىغان پەقەت مۇشۇ ئاكىسىلا بار. ئۇ بايا ئايخېنىمنىڭ ئۆيىگە بارماقچى بولۇپ توختاپ قالغانىدى، ئەگەر ئۇنداق قىلسا بۇ ئىشىنىڭ بىردەمدىلا پۈتۈن مەھەللىگە پۇر كېتىدىغانلىقىنى بىلگەچكە تېزلا بۇ نىيىتىدىن يانغانىدى. بۇ مەھەللىدە ئاجايىپ سۆزمەن ئاياللار بار، يېڭى خەۋەرلەرنى ئاڭلاپلا قالسا ئۆيىمۇ ئۆي ئېرىنمەي كىرىپ بىرگە نەچچىنى قېتىپ بىردەمدىلا ھەممىلا ئادەمگە بىلدۈرۈۋېتىدۇ، مۇنداق خەۋەر ئاشۇنداق ئاياللارنىڭ ئاغزىدىن نەچچە دومىلاپ چىققاندىن كېيىن

خۇددى ئادەمنى چۆچۈتكۈدەك خەۋەرگە ئايلىنىدۇ. مەردان شۇنداق ئاياللارنىڭ ئاغزىغا چىقىپ قالماسلىق ئۈچۈن يەنىلا «قول سۇنسا يەڭ ئىچىدە» دېگەندەك بىر ئىش قىلىشنى نىيەت قىلىپ نىشانىنى ئاكىسىنىڭ ئۆيىگە توغرىلىغانىدى.

مەردان ھويلا دەرۋازىسى ئالدىغا يېتىپ كەلگەندە ئاكىسى مۇھەممەدنىڭ دەرۋازا ئالدىكى ئۈجمە دەرىخى يېنىدا تاماكا چېكىپ تۇرغانلىقىنى كۆردى.

— مەن سېنى چوقۇم كېلىدۇ دەپ ساقلاپ تۇراتتىم، — دېدى مۇھەممەد قولىدىكى تاماكنى يەرگە تاشلاپ پۇتى بىلەن ئېزىپ ئۆچۈرۈۋەتكەندىن كېيىن يېنىغا كېلىپ، — دادام ئالدىڭدىلا كەتكەنتى، ساڭا ئۇچرىمىدىما؟!

— ئۇچرىدى، — دېدى مەردان ئېغىر ئۇھ تارتىپ، — لېكىن مېنى كۆرمەي قالدى، مەن ئۇنى يىراقتىن كۆرۈپلا مۆكۈنۈۋالغانىدىم.

— مۇشۇمۇ ئىشمۇ، ئۇكام، — دېدى ئۇ مەرداننى ئۆيگە باشلاپ كېتىۋېتىپ، — دادام يۈز - ئابروۋىنى بىرىنچى ئورۇندا قويدىغان ئادەم، ئۇنىڭغا بۇ گەپلەرنى دېمىگەن بولساڭ بوپتىكەن، بەكلا رەنجىپ كەتتى.

— بۇ گەپلەرنى دادام ئۆزى دېگۈزدى ماڭا، بەزى ئىشلارنى چۈشەندۈرگۈدەك پۇرسەت بەرمەي سۆزلەۋېرىپ ئاخىرى مۇشۇنداق چوڭ ئىش چىقتى مانا.

— نېمىلا دېگەن بىلەن دادا ئەمەسمۇ، — دېدى مۇھەممەد ئۇنىڭغا مېھمانخانا ئۆيىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ بېرىۋېتىپ، — ئۇنىڭ گېپىنى ئىلىك ئېلىشنىڭ كېرەك

ئىدى، خەير، بولغۇلۇق بوپتۇ ئەمدى، مۇشۇ ئۆيدە بىر نەچچە كۈن تۇر، دادامنىڭ ئاچچىقى يانغاندا ئۇنىڭغا ناماقۇل بولساڭلا ھەممە ئىش تۈگەيدۇ.

ئۇلار ياسىداق مېھمانخانا ئۆيگە كىرىپ كېلىشتى، مانا بۇ سايغا كۆچۈپ چىقىپ بورداقچىلىق قىلىپ نەچچە يىلدىلا ئوبدانلا كۆتۈرۈلۈپ قالغان مۇھەممەد ئۆيىنى خۇددى شەھەرلىكلەرنىڭ داچىلىرىدەك بېزىۋالغانىدى، مېھمانخانا ئۆيىنىڭ تاختايلىق پولىغا خوتەننىڭ قولىدا توقۇلغان ئېسىل گىلىمنى لىققىدە كەلتۈرۈپ سالغانلىقتىن ئۆي خۇددى ئوتقاشتەك ئېچىلىپ كەتكەنىدى، تامغا ئېسىلغان گىلەممۇ يەرگە سېلىنغان گىلەمگە پار قىلىنغانلىقتىنمۇ، بۇ ئۆي خۇددى شاھلارنىڭ ئايرىمخانىسىدەك ئاجايىپ ئېسىل بىر تۈسكە كىرىپ ئۆي ئىگىسىنىڭ بايلىقىنى نامايان قىلىپ تۇراتتى. مەردان ئىشىك ئالدىدىلا ئايىغىنى سېلىپ مېھمانخانا ئۆيگە كىردى - دە، ساقاغا كېلىپ ئولتۇردى، ساقا ئالدىغا قويۇلغان ئەينەكلىك چاي ئۈستىلىگە ھەر خىل مېۋىلەر، تاتلىق - تۇرۇملار تىزىلغان بولۇپ، ئۇدۇل تامغا ئېسىلغان ئەللىك يەتتە دىيۈملۈك سۈيۈك كىرىستاللىق تېلېۋىزوردا يېقىندىلا ئىشلەنگەن سەنئەت كېچىلىكى قويۇلۇۋاتاتتى.

— سەن شاھ ھۇزۇرىنى سۈرۈپ ياشاۋاتسەن، ئاكا، — دېدى مەردان ئۆزىنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇرغان مۇھەممەدكە قاراپ، — مەن بىچارە بايقۇش مانا ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىلىپ سەرگەردانلىقنى باشلىدىم، يەڭگەم كۆرۈنمەيدىغۇ، ئاكا؟

— ئاپسىنىڭ مەجەزى يوقكەن، يوقلاپ كېلەي دەپ بالىنى ئېلىپ كەتكەن.

— دادام نېمە دەيدۇ، تايىنلىق مېنى تىللاپ بەرگەندۇ، ياكى مېنى ئۆيۈڭگە كىرمىسۇن دەپ ساڭا بۇيرۇق چۈشۈرۈپ كەتكەندۇ، توۋا! مۇشۇ ئىشقىمۇ بۇنچىلىك چېچىلغان بارمۇ ئەمدى...

— بۇنى كىچىك ئىش دەۋاتامسەن؟ ئوبدانراق ئويلان، سەن ئۆيلەنمەسەن؟ بىرەر سىنىڭ ئۆيىگە ئەلچى ئەۋەتمەسەن؟ كىم ساڭا ئوخشاش تۈرمىگە كىرىپ كەتكەن بىر قىزغا ئىشتىياق باغلاپ تۇرغان ئادەمگە قىزىنى بېرىدۇ، دادامنىڭ ئاچچىقلىنىشىنىڭ سەۋەبى مۇشۇ يەردە، جېنىم ئوكام.

— ئاكا، سېنى تېخى چۈشىنىدۇ دەپ ئالدىڭغا كەلسەم سەنمۇ دادامدەك گەپ قىلىسەنغۇ، شۇنىڭغا قارىغاندا دادام ساڭا ئوبدانلا دەرس ئۆتكەن ئوخشايدۇ - ھە؟

— بۇنى ئەقلى بار ھەرقانداق ئادەم پەرەز قىلالايدۇ، ئوكام، سەن بۇ ئىشتا ھېسسىياتقا بېرىلمەي ئەقلىڭنى ئىشقا سال، ھېسسىيات ئەقلىنىڭ ئالدىغا ئۆتۈۋالسا بىرەر پالاكت چىقماي قالمايدۇ...

— بولدى، ئاكا، — دېدى مەردان ئاكىسىنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ — قورسىقىم ئاچ مېنىڭ، دادام ماڭا ئەتىگەنلىك ناشتىنىمۇ بەرمەي ئۆيىدىن قوغلاپ چىقاردى، «بىر ھارغاندىن، بىر ئاچقاندىن گەپ سورىما» دەيدىغان گەپ بارغۇ، ماڭا ئاۋۋال تاماق بەر، ئاندىن سۆزلىشەيلى بۇ ئىشنى.

— يەڭگەڭ ئەتىگەن مېڭىش ئالدىدا بىرنەچچە گۆشنان سېلىپ ماڭا ئىككىنى تاشلاپ، قالغىنىنى ئاپسىغا

ئېلىپ ماڭغان، — دېدى مۇھەممەد چاي ئۈستىلىنىڭ ئاستىدىكى كىچىك پەشتاختىغا ئېلىپ قويغان گۆشناننى ئۇنىڭ ئالدىغا قويۇۋېتىپ، — بايا دادام كەلگەندە ئۇنىڭ بىرسىنى يېدۇق، قارىغاندا مۇشۇ گۆشنان سېنىڭ رىزقىڭ ئوخشايدۇ، مەن ھازىرلا چاي دەملەپ چىقاي، بۇنى يېگەچ تۇر.

مۇھەممەد سىرتقا چىقىپ كەتتى، مەردان گۆشناننى پارچىلاپ ئاچ كۆزلۈك بىلەن يېيىشكە باشلىدى، چۈنكى ئۇ ئەتىگەنكى ناشتىدىلا دادىسى بىلەن دېيىشىپ قالغانلىقتىن ناشتىنىمۇ تۈزۈك قىلمايلا ئۆيدىن ھەيدەپ چىقىرىلغانىدى. مانا ئۇنىڭ قورسىقى دۇمباق چالغىلى تۈرۈپتۇ، شۇنىڭدىن قارىغاندا ئۆيىنى تاشلاپ چىقىپ كەتكەن بىلەن بىر كۈندە ئۈچ ۋاقلىق ئېچىپ تۇرىدىغان قورساقنى باغلاپ قويغىلى بولمايدىغان ئوخشايدۇ.

— مانا چاي كەلدى، — مۇھەممەد پەتنۇسقا بىر چۆگۈن چاي بىلەن ئىككى پىيالىنى سېلىپ كىردى.

— ئاكا، — دېدى مەردان ئاكىسى سۇنغان پىيالىنى ئېلىپ، — تاماق ۋاقتىدا ئامال بار زېھنىمنى چاچماي تۇرارسەن، ئەتىگەن داداممۇ تاماق ۋاقتىدا سۆزلەپ مېنى تېرىكتۈرۈپ قويدى، شۇنىڭ بىلەن دېيىشىپ قالدۇق.

— ماقۇل، ئەمەسە سەن تامىقىڭنى يەۋەر، — دېدى مۇھەممەد ئورنىدىن تۇرۇپ، — مەن قوتانغا كىرىپ ماللارغا ئازراق چۆپ سېلىپ بېرىپ ئاندىن كىرەي، قورسىقىڭ توپمىسا ئاۋۇ ئاندىن يېگەچ تۇر، كەچتە يەڭگەڭ قايتىپ كەلسە ئوخشىتىپ لەڭمەن ئېتىپ بەرسۇن.

— بۇ گەپچە مېنى ئۆيۈڭدە ئېلىپ قالىدىكەنمەن —

دە، — دېدى مەردان كۈلۈمسىرەپ، — دادامنىڭ بۇ
 ئىشىڭنى بىلىپ قېلىپ سېنى جازالىشىدىن
 قورقمامسەن؟!

— سەن دېگەن قېرىندىشىم، — دېدى مۇھەممەد
 كۆزىنى قىسىپ، — كوچىدا سەرگەردان بولۇپ يۈرسەڭ
 قانداق چىدايمەن، ھېلىقى ناخشىمىزنى ئوبدان
 بىلىسەنغۇ:

بۇ دۇنيادا ئۈچ نەرسە بار، ئىزدەپ تېپىلماس،
 بىرى ئاتا، بىرى ئانا، بىرى قېرىنداش.
 قېرىنداشنى يەرگە سېلىپ تېرىساڭ ئۈنمەس،
 كۆز يېشىڭنى دەريا قىلىپ سۇغارساڭ قانماس.

مۇھەممەد بۇ ناخشىنى غىڭشىپ ئېيتتى.

— مەن بۇ ناخشىنى بەك ياخشى كۆرىمەن،
 قېرىنداشلىق مېھرى ھېچنېمىگە ئوخشىمايدۇ، شۇڭا
 سېنى بۇ ئۆيدە ئېلىپ قالماقچىمەن، لېكىن دادامغا
 قارشى چىقىدىغان ئىشنى ھەرگىز قىلمايمەن، يەنە گەپ
 قىلىپ ئىشتىھايىڭنى تۇتۇپ قويماي، تامىقىڭنى يەۋەر،
 مەن قوتانغا چىقىپ كەتتىم ئەمەسە.

مۇھەممەد ئىشىكىنى ئاستا يېپىپ چىقىپ كەتتى،
 مەردان غىققىدە بولدى، ئاكىسى ئۇنى ئېلىپ قالغان
 بىلەن يەنىلا دادىسىنىڭ تەرىپىنى قىلىۋاتاتتى.

«بويۇتۇ، — دەپ ئويلىدى مەردان كۆڭلىدە، — ئاكام
 ئۆيدىن ھازىرچە مېنى قوغلاپ چىقىرىۋەتمىگەندىكىن
 گېپىنى ئاڭلاپ باقمادىم، يامىنى كەلسە ئۈرۈمچىگە
 چىقىپ ئادىلجان ئادۋوكات بىلەن تېپىشامەن، نارازىلىق

ئەرزى بېرىش ئۈچۈن دادامدىن، قېرىنداشلىرىمدىن
كۆڭلۈم ئازار يېگەنلىكىنى، ھەتتا ئۆيدىنمۇ ھەيدەپ
چىقىرىلغانلىقىمنى ئېيتسام ھالىمغا يېتەر، بەلكىم
ۋاقىتلىق بولسىمۇ قىلغۇدەك بىرەر ئىش تېپىپ بېرىشى
مۈمكىن، يىگىرىمدىن ئاشقان بىر يىگىت تۇرۇپ دادام -
ئاپاملارنىڭ قولىغا قاراپ ياشاشمۇ ئىشمۇ... ئۆيدىن
چىقىپ كەتكەندىكىن مەنمۇ ئۆز ئالدىمغا بىر ئىش
تەۋرەتكەچ جەۋھەرنىڭ دېلوسىغا ئىشلەيدىغان ئىشلارغا
ياردەم قىلاي، مانا ئاكاممۇ قۇرۇق قول ئىش باشلاپ
شۇنداق ياخشى ئىگىلىك تىكلىۋالدىغۇ، ئوغۇل بالا
بولغاندىكىن خەقنىڭ قولىغا قاراپ ياشايدىغان كۈنگە
قالمايمەنغۇ ئاخىر...»

مەردان ئەنە شۇ خىياللارنى قىلىپ بىردىنلا ئۆزىنى
يېنىكلەپ قالغاندەك سەزدى، ئۇ تەخسىدىكى گۆشناننى
بىراقلا يەۋەتتى...

يەتتىنچى باب

مەردان تۈرمىدە

مايسەم ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ جاپپارغا قارىدى، جاپپار قويۇق تۈك قاپلىغان ئوڭ بىلىكىنى يوتقاننىڭ سىرتىغا چىقىرىپ قويۇپ ئوخلاۋاتاتتى، ئۇ ھازىر خۇددى ناھايىتى ئۇزۇن يول يۈرۈپ ھارغان يولۇچىدەك يېنىك خورەك تارتىپ تاتلىق ئوخلاۋاتاتتى، كىرىپنىڭ تىكىنىدەك يىرىك چاچلىرى، قويۇق ئۆسكەن ساقال - بۇرۇتلىرى، بولۇپمۇ ياشلىق كۈچىنى نامايان قىلىپ تۇرىدىغان تۈكلۈك كەڭ كۆكرىكى يېتىلگەن بىر ئەر كەككىنىڭ سىماسىنى نامايان قىلىپ تۇراتتى، مايسەمنى جەلپ قىلىدىغىنىمۇ ئۇنىڭ دەل كۈچتۈڭگۈر ھەم ھېسسىياتىنىڭ ئۇرغۇپ تۇرغانلىقىدىن ئىدى. مايسەم جاپپار تۈرمىدىن چىقىپ بىر يىل ئۆتكەندە ئۇنى ئۆزىگە ئۆگىتىۋالغانىدى.

مايسەم تۇغماس ئىدى، ئۇ ئىككى ئەردىن چىققان بولۇپ، جاپپاردىن ئون ياش چوڭ. جاپپار قوناقلقتا ئۇنىڭغا چېقىلىپ قويغاندا مايسەم ئۆزىدىن ئون ياش كىچىك بىر بالىنىڭ ئاستىدا ياتقىنىدىن ھار ئېلىپ نومۇس كۈچىدە ئەرز قىلىپ ئۇنى تۈرمىگە قامىتىۋەتكەنىدى، ئەمما جاپپار سوتلىنىپ تۈرمىگە

كېرىپ كەتكەندىن كېيىن پات - پات قوناقلقتا بولغان ئىشنى خىيال قىلىدىغان بولدى. ئۇ ئىش زورلۇق بىلەن قىلىنغان بولسىمۇ، ئىش تۈگىگەندىن كېيىن ئۇ ياشلىق كۈچى ئۇرغۇپ تۇرغان بىر ياشنىڭ ئەرلىك جاسارتىنى ئوبدانلا ھېس قىلدى، شۇڭلاشقىمىكىن، ئۇ يوتقان قۇچاقلاپ يالغۇز يېتىپ قالغان چاغلاردا شۇ كۈننى سېغىناتتى. چۈشىدىمۇ جاپپارنى چۈشەيتتى. ئويغانغاندا چۈشىدىكى تاتلىق سېزىمنىڭ يوقاپ كېتىشىدىن ئەنسىرگەندەك كۆزىنى چىڭ يۇمۇپ چۈشلىرىنىڭ خىيالىي تۆشەكلىرىدە بىردەم ئېغىنلاپ يېتىۋالاتتى، بۇنداق چاغلاردا ئۇ جاپپارنى ئەرز قىلىپ سولتىۋەتكەنلىكىگە پۇشايماق قىلىپمۇ قالاتتى، ئۆزىنىڭ بىردەملىك ئاچچىققا ھاي بەرمەي گالۋاڭلىق قىلىپ قويغانلىقى ئۈچۈن ئۆز - ئۆزىنى ئەيىبلەيتتى.

جاپپار تۈرمىدىن چىققاندىن كېيىن مايسەم خۇددى ئۈركۈگەك توشقانداك جاپپارنىڭ قارىسىنى كۆرۈش بىلەنلا ئۆزىنى چەتكە ئالدىغان بولدى. ئۇ جاپپارنىڭ مۇشۇ ئىش تۈپەيلى ئۆزىدىن ئۆچ ئېلىشىدىن قورقۇپ ئۇنىڭدىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ كەلدى، لېكىن جاپپار خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك ئۇنى كۆرسە ئوخشاشلا سالام قىلىپ قويۇپ، ئۆز ئىشىنى قىلىپ يۈرۈۋەردى. مايسەم جاپپارنىڭ ئۆگەي سىڭلىسى جەۋھەرگە كۆز تاشلاپ يۈرگەنلىكىنى ئاڭلاپ بىر كېچە ئۇخلىماي رەشك ئوتىدا قىلدەك تولغىنىپ پۇچىلىنىپ چىقتى، ئۇ ئەمدى جاپپاردەك بىرەر ئەركەككە مەڭگۈ ئېرىشەلمەيدىغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى، مۇشۇ كۈندە تۇغماس چوكان دەپ نامى بار ئايالنى كىممۇ ئەمرىگە ئېلىشقا جۈرئەت قىلالايدۇ،

ئەمرىگە ئالدى دېگەن تەقدىردىمۇ بىر پۈتى گۆرگە
 ساڭگىلىغان بوۋايىلار تەرتىگە سۇ بېرىدىغان ئايال دەپلا
 ئۇنى ئۆيىگە ئەكىرىشى مۇمكىن، لېكىن مۇنداق بوۋايىلار
 ئەمدىلا قىرىق ياشقا كىرگەن، ئاياللىق ھېسسىياتى
 ئۇرغۇپ تۇرغان چوكاننىڭ ھېس - تۇيغۇلىرىنى
 چۈشىنىپمۇ، شۇڭا ئۇ جاپپاردەك بىرەر ئەركەكنى ئۆزىگە
 ئۆگىتىۋالسا شەھۋانى نەپسىنى قاندۇرۇپلا قالماي يەنە
 بۇنىڭدىن كېيىنكى كۈنلىرىنى باياشات ئۆتكۈزمەيدۇ...

مائىسەمنىڭ بۇ خىياللىرى ئۇنى ھەر كۈنى
 ئازابلاندى، جاپپارنى سېغىنىش، سۆيگۈسىگە ئېرىشىش
 خىيالى تېخىمۇ ئۇلغىيىپ باراتتى. ئۇنىڭ تىلىكى
 ئىجابەت بولدىمۇ ياكى تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى
 شۇنداقمۇ، جەۋھەر ئۆگەي دادىسىنى ئۆلتۈرۈپ قويۇپ
 تۈرمىگە كىرىپ كەتتى. بۇ ئىش يۈز بەرگەندىن كېيىن
 پۈتۈن مەھەللىدىكى كىشىلەر قەبىھ قاتىللىقتىن
 ياقىلىرىنى چىشلىشىپ توۋا دېيىشىپ، دۈرۈت ئوقۇشۇپ
 ئائىلىلىرىنىڭ خاتىرجەملىكىنى تىلىشىپ ئولتۇرسا،
 مائىسەمنىڭ خۇشاللىقتىن ئاغزى يۈمۈلمەي قالغانىدى.
 مائىسەم كۈشەندىسى بۇ دۇنيادىن مەڭگۈلۈك يوقالغاندەك،
 جاپپار ئۆزىگە ئوڭچە قالغاندەك ئۆزىنى ياساپ يۈرىدىغان
 بولدى. ئاتا - ئانىسىدىن بىراقلا ئايرىلغان بۇ قاناتسىز
 قۇشنى قولغا كەلتۈرۈش ئەمدى ئۈنچە تەسكە
 توختىمايدىغانلىقى ئۇنىڭغا ئەينەكتەكلا ئايان ئىدى.

مائىسەمنىڭ ئويلىغىنىدەك ئاتا - ئانىسىدىن ئايرىلىپ
 تايانچسىز قالغان جاپپار بىر مەزگىل ئۆزىنى
 تاشلىۋەتتى، ئۇ خۇددى روھى چىقىپ كەتكەن ئادەمدەك
 كوچا دوقمۇشلىرىدا ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ قالىدىغان،

كشىلەرگىمۇ ئانچە گەپ قىلمايدىغان، بۇرۇنقىدەك مەھەللىدە بىر توپ ئالىقاپ بالىلارنى يىغىۋېلىپ ئالا قۇيۇن چىقىرىپ يۈرمەيدىغان بولغانىدى.

جاپپار بۇنىڭدىن كېيىنكى ھاياتىنىڭ قانداق ئۆتىدىغانلىقىنى، جاننى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن نېمىلەرنى قىلىش كېرەكلىكىنى زادىلا تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى، ئۇ گەرچە دېھقان بالىسى بولسىمۇ ھازىرغىچە پېشانىسى تەرلىگۈدەك كەتمەن چېپىپ باقمىغانىدى، شۇڭا ئوچ ۋاق تويغۇزمىسا بولمايدىغان قورساق غېمى ئۇنى ئازابلاۋاتاتتى، مائىسەمنىڭ كۈتىدىغىنىمۇ دەل شۇ ئىدى.

جاپپار ئاخشام قوشنىسى ئەكىرىپ بەرگەن نان بىلەن قورسىقىنى توقلاپ سىرتقا چىقتى، ئاغىنىسى سۇلايمان ئۇنى ناھىيە بازىرىغا بېرىپ بىرەر قۇرۇلۇش ئەترىتىدە ئىشلەپ ئازراق بولسىمۇ قورساق غېمىنى قىلىپ كېلىش توغرىسىدا مەسلىھەت بەردى. ئۇنىڭ دېيىشىچە، ئۇ يەردە ئىشلىسە ياتاق، تاماق مەسلىسىدىكى غەم ئۈزۈل - كېسىل تۈگەيتتى، ئۇ ئاشۇ قۇرۇلۇشتا زادى قانچىلىك ئىشلىيەلەيدىغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى، تۈزۈكرەك كەتمەن چاپمىغان ئادەم قۇرۇلۇشنىڭ ئېغىر ئەمگەكلىرىگە چىدالارمەنمۇ، دېگەن خىيال ئۇنى ئىككىلەندۈرۈپ تۇرسىمۇ، تىلەمچىدەك ئۇنىڭ - بۇنىڭ كۆزىگە قاراپ ياشىغاندىن ياخشىراق بولار، دېگەن خىيال ئۇنى ئۈمىدلىەندۈرەتتى.

— ۋوي، بۇ جاپپارغۇ؟

جاپپار خىيال سۈرۈپ كېتىۋېتىپ مائىسەمنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كېلىپ قالغانلىقىنىمۇ سەزمەي قالغانىدى.

جاپپار ئۆزىگە قىزغىن مۇئامىلە قىلىۋاتقان مایسەمگە ئەجەبلەنگەن ھالدا قارىدى، مایسەم خۇددى يېڭى تويى بولىدىغان كېلىندەك ئىنتايىن چىرايلىق ياسىنىۋالغان بولۇپ، دەمدەك قويۇۋالغان ئوسمىسى، قىزغۇچ بويالغان چېچى، قېنىق لاكلانغان كالىپۇكى جاپپارنى بىردەمدىلا مەستخۇش قىلىپ قويدى. مایسەم ھازىر بۇنىڭدىن بەش يىل بۇرۇن قوناقلقتا كۆرگەن مایسەمگە زادىلا ئوخشىماي قالغانىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىللىق چىراي ئېچىپ جىلمىشىدىن گاڭگىرىغان جاپپار نېمە دېيىشنى بىلمەي بىرىپەس تۇرۇپ قالدى.

— نېمىگە ھاڭۋېقىپ تۇرىسەن؟ — دېدى مایسەم كۆزىنى ئويىنىتىپ، — يۈرە، ئۆيگە كىر، ساڭا گېپىم بار. — مېنى ئەمدى نېمە قىلاي دەيسەن، — دېدى جاپپار ئەتراپىغا خۇدۇكسىرەپ قاراپ قويغاندىن كېيىن، — مەن شۇ چاغدا ئۆزۈمنىڭ نېمە قىلغىنىمنى بىلمەيمەن، مەست بولۇپ قايتىكەنمەن، شۇنىڭ جازاسىنى تارتىپ ئۈچ يىل تۈرمىدە ياتتىمغۇ، ئەمدى بولغاندا يەنە نېمە قىل دەيسەن مېنى؟

— سېنى نېمە قىلاتتىم، — دېدى مایسەم كوچىدا ئادەم يوقلۇقىنى كۆرۈپ ئۇنىڭ بىلىكىدىن تارتىپ ھويلىغا ئەكىرىپ، — كاتەكتە بېقىۋاتقان بىرنەچچە توخويۇم بار ئىدى، شۇنىڭدىن بىرنى ئەتىگەن بوغۇزلاپ گۆشىدە پولۇ ئېتىۋېدىم، جىقراق بولۇپ قايتۇ، قاراپ باقسام ئۈنچە جىق ئاشنى ئۆزۈم يالغۇز يەپ بولالمايدىكەنمەن، شۇڭا قوشنىلارنىڭ بىرەرسىگە ئاچىقىپ ياكى بىرەر يېتىمچى ئۇچراپ قالسا شۇنىڭغا پېرىمىنى بەرسەممىكىن دەپ چىقىشىم بۇ يەرگە،

قارىغاندا بۇ سېنىڭ رىزىقىڭ ئوخشايدۇ، ماڭ دېگەندىكىن ماڭمامسەن لۆمشىپ تۇرماي... خېلىلا يۈرەكلىكتىڭغۇ، قوناقلىقتىكى جاپپارغا ئوخشىمايلا قالدىڭغۇ، بۈگۈن نېمە بولدى ساڭا؟

مايسەم ئۇنىڭ بىلىكىدىن تارتقىنىچە ئۆيىگە ئەكىردى، جاپپار بۇ ئايالنىڭ بۈگۈن زادى نېمە ئويۇن ئوينىۋاتقانلىقىنى بىلمىگەچكە ئىشىكتىن كىرىپلا تاپسىدا تۇرۇپ قالدى، چۈنكى ئوتقاشتەك تاۋلىنىپ تۇرغان خوتەن گىلىمى سېلىنغان كاڭغا قويۇلغان كىچىككىنە شىرەدە بىرنەچچە خىل مېۋە، تاتلىق - تۇرۇملار تىزىپ قويۇلغانىدى، بۇنىڭدىن مايسەمنىڭ تاماق جىق ئېتىلىپ قېلىپ بىرەر يېتىمچىگە بېرىش ئۈچۈن سىرتقا چىقىشى بولماستىن، بىرەرنى قىلتاققا چۈشۈرۈش ئۈچۈن ئالدىن پىلانلانغان ئىشتەك قىلاتتى.

«تۇل خوتۇن دېگەننىڭ ھىيلىسى تولا بولىدۇ، دىققەت قىلاي جۇمۇ، بىكار بۇ تۇغماس قېچىرنىڭ ئەگرى قىلتىقىغا دەسسەپ سالماي يەنە...» جاپپار ئەنە شۇنداق ئەنسىز خىيالىلار بىلەن كېلىپ كاڭنىڭ قىرىدا ئولتۇردى.

— نېمە بولدى ساڭا، — دېدى مايسەم خۇددى قۇيغان ئۆپكەندەك لىغىلداپ تۇرغان يۇمشاق كۆكسىنى ئۇنىڭ بىلەكلىرىگە ئەتەي سۇۋاشتۇرۇپ، — كاڭغا چىقمامسەن، مەن سېنى يەۋەتمەيمەن جۇمۇ.

مايسەم ئۇنىڭغا تونۇر تەپتىنى ھېس قىلدۇرىدىغان يۇمشاق كۆكسىنى ئەتەي سۇۋاشتۇرۇپ كاڭغا چىقىرىۋاتقاندا جاپپارنىڭ ئەرلىك ھېسسىياتى بىردىنلا داۋالغۇپ كەتتى، چۈنكى شۇنچە يىللاردىن بۇيان ئۇ ئايال

زاتى بىلەن مۇنداق يېقىن ئارىلىقتا، ھەتتا مۇشۇنداق ئۆزىگە سۇۋاشقان ھالەتتە كۆرۈپ باقمىغاچقىمىكىن ئۆزىنى باسالماي قالغىلى تاس قالدى، لېكىن جاپپار بۇ مەككەر خوتۇننىڭ ئويۇن ئويىناپ ئۆزىنى يەنە بىرەر پالاكەتكە ئۇچرىتىپ قويۇشىدىن ئەنسىرەپ ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشقا تىرىشىۋاتاتتى، شۇنداقتىمۇ مايسەمنىڭ تولغان كۆكسىنىڭ بىلەكلىرىنى ئويىنىتىشىدىن مەستخۇش بولۇپ قالغان جاپپارنىڭ بەدەنلىرى قىزىشىپ نەپسى تاقىلداپ كېتىۋاتاتتى.

«توۋا! بۇ خوتۇن نېمە ئويۇن ئويىناۋاتقاندۇ؟ — دېگەنلەرنى ئويلىغىنىچە كاڭغا چىقىپ شىرەنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇرغان جاپپار ئۇنىڭ تار كۆڭلەك ئىچىدە پارتلاپ كېتىدىغاندەك كۆرۈنۈپ تۇرغان كۆكسىگە كۆز تاشلاپ، — ئەينى چاغدا قوناقلقتىكى ئىشنى ساقچىلارغا چىقىپ قويۇپ مېنى تۇرمىگە سولتىۋەتكەندى، ئەمدى بولغاندا ماڭا ئەجەب يېقىنچىلىق قىلغۇسى كېلىپ قايتا؟! كۆكسىنىڭ يېرىمىنى ئېچىپ كىيىۋالغان كىيىمنى قارىمامدىغان بۇ خوتۇننىڭ... ناھىيە بازىرىدىكى بەدەن ئۇۋۇلايدىغان پاهىشىلەردىن نېمە پەرقى قالدى ئەمدى... مەيلىلا، نېمە كۆرسەم كۆرەي، قورساقمۇ تازا ئېچىپ تۇرغانتى، بىرەر ۋاقىت تامىقىنى يەپ، نېمە دەيدىغانلىقىنى ئاڭلاپ باقمادىمەن؟!»

— تالاغا چىقساملا سەن ئۇچراپ قالدىڭ، — مايسەم بۇ ئوۋنىڭ ئاسانلا قارماققا ئېلىنىپ قالغانلىقىنى ھىس قىلىپ جاپپارغا تەبەسسۇم ئارىلاش تىكىلدى، — بىلىمەن، ھازىر دىلىڭ سۇنۇق، داداڭ بىكاردىن — بىكارلا ئۆلۈپ كېتىپ يۆلەكسىز ئادەم بولۇپ قالدىڭ،

ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆگەي ئاناڭنىمۇ ھەيدىۋېتىپ ئۆيۈڭدىن بوران ئۇچۇپ كەتتى ھەرقاچان، قىزىقراق تاماق يەپ باقمىغىلىمۇ خېلى بولغاندۇ ساڭا؟

مايسەم سۆزلەۋېتىپ پىيالىغا چاي قۇيۇپ ئۇنىڭغا سۇندى، ئۇ شۇنداق ئېڭىشىپ پىيالىنى ئىككى قوللاپ جاپپارغا سۇنغاندا تولغان كۆكسى مانا مەن دەپ ناھايىتى ئوچۇق كۆرۈنۈپ قالدى، بۇ كۆرۈنۈشتىن جاپپارنىڭ كۆزى خۇددى قايماق سالغان چايدەك پارقىراپ، باياتىن پەسكويغا چۈشكەن ھېسسىياتى قايتا داۋالغۇپ كەتتى.

— سەن ماۋۇ مەزلەردىن ئالغاج ئولتۇرۇپ تۇر، — دېدى مايسەم شىرە ئۈستىنى شەرەت قىلىپ، — مەن دىكىدە ئاشخانغا چىقىپ ئاشنى ئۇسۇپ كېرەي.

— ۋاي توختىغىنە... مايسەم... ۋاي... ياق... مايسەم ئاچا، — دېدى جاپپار مايسەمنى مېڭىشتىن توختىتىپ، — قانداق گېپىڭ بولسا دەۋېتىپ ئاندىن ئاشنى ئەكىرگىنە، تاپىنلىق ماڭا ئاچچىقنىڭ بار سېنىڭ، ئاشۇ ئىشتىن كېيىن سەن ئەرگىمۇ تېگەلمەي قالدىڭ ھەرقاچان، شۇڭا ئاچچىقلايسەن ماڭا، بۈگۈنمۇ ئاشۇ ئاچچىقنى چىقىرىۋېلىش ئۈچۈن مېنى بۇ ئۆيگە باشلاپ كىرگىنىڭنى ئوبدان بىلىمەن، كۆزۈڭ كۈلۈپ تۇرغان بىلەن ئىچىڭدە مېنى مىڭنى تىللاۋاتىسەن، مانا مەن ھازىر ساڭا جىممىدە تۇرۇپ بېرەي، ئۇرامسەن، تىللامسەن ئۆزۈڭنىڭ ئىختىيارى.

— قويغىنە ئۇنداق تېتىمىسىز گېپىڭنى، — دېدى مايسەم قويۇق ئوسما قويۇلغان قاشلىرىنى سۈزۈپ تۇرۇپ، — مەن سېنى بۇ يەرگە ياخشى كۆڭلۈم بىلەن چاقىرىپ كىردىم، باشقىچە خىياللاردا بولما، تېخى ئاچا

دەپ ئارىمىزنى يىراقلاشتۇرغىلى باشلىدىڭ، يا مېنى
ئىتتىكرەك قېرىتمۇۋەتكۈڭ كېلىۋاتامدۇ، ئاچا دېيىشنى
بىلگەن ئادەم قوناقللىقتا ماڭا ئېسىلامتىڭ؟!

— ئۇ چاغدا مەن بىر ئاز ھاراق ئىچمۇ؟ ئېيتكەنمەن
دېدىمغۇ، — دەپدى جاپپار بۇرۇنقى ئىش يادىغا كېلىپ
خىجىل بولغىنىدىن بېشىنى قاشلاپ ئولتۇرۇپ، —
خۇدۇمنى بىلمەي قىلىپ قويغان ئىشنى دەۋەرمىسەڭ
بولمامدۇ.

— ئەمىسە ھازىر ئىچمىگەندىكىن تۈزۈكرەك گەپ
قىل ماڭا، — دەپدى مائىسەم ئۇنىڭغا قاراپ كۆزلىرىنى
ئوينىتىپ، — ئاچا دەپلا تۇرۇۋالساق ئارىمىزغا بىر پەردە
تارتىلىپ قالىدۇ، ئۇ چاغدا گەپلىرىمىز باغلاشماي
قالىدۇ، مېنى مائىسەم دەۋەرگىنە .

— ئۇنداق دېسەم سەت تۇرارمىكىن .

— سەت تۇرىدىغان نەرى بار، — دەپدى مائىسەم ئۇنىڭغا
نازلىنىپ، — ناھايىتى سەن مەندىن بىرنەچچە ياشلا
كىچىكقۇ شۇ، ئۆزىدىن بىرنەچچە ياش چوڭ ئاياللارنى
ئېلىۋالغان يىگىتلەرمۇ ئاياللىرىنى ئاچا
دەۋالمايدىغاندۇ؟!

مائىسەم شۇ گەپلەرنى قىلىپ بولۇپ چىقىپ كەتتى،
جاپپار باناندىن بىرنى سويۇپ يېيىشكە باشلىدى، چۈنكى
مائىسەمنىڭ بايىقى ئەگىتمە گەپلىرىدىن قارىغاندا ئۇنىڭ
راستتىنلا يامان نىيىتىنىڭ يوقلۇقى چىقىپ تۇراتتى،
شۇڭا جاپپار ئەمدى بىر ئاز تېتىكلىشىپ قالدى. نېمىلا
بولمىسۇن، ئۇ ھازىر تويۇپ پولۇ يەۋالدىغانلىقى ئۈچۈن
خۇش بولۇۋاتاتتى.

مائىسەم بىر تاۋاق پولۇنىڭ ئۈستىگە سارغايىتىپ
پىشۇرۇلغان توخۇ گۆشىنى بېسىپ كىرىپ كەلگىنىدە

جاپپار پېرەنىك يەۋاناتتى، ئۇ مایسەمنى كۆرۈپلا
قولدىكى پېرەنلاشقان پېرەنكىنى تەخسىگە قويۇپ
پولۇغا ئورۇن چىقىرىش ئۈچۈن شىرەنىڭ ئوتتۇرىغا
قويۇلغان مېۋە تەخسىسىنى قولغا ئالدى. مایسەم پولۇ
تاۋىقىنى شۇ جايغا قويۇپ جاپپارنىڭ قولدىكى تەخسىنى
ئالدى.

— قېنى ئەمىسە، — دېدى مایسەم مېۋە تەخسىسىنى
شىرەنىڭ ئاستىغا قويۇپ ئۇنىڭ ئۈدۈلىدا ئولتۇرۇپ، —
ئوخشىمىغان بولسىمۇ تېتىپ باق مېنىڭ تامىقىمنى.

جاپپار ئاجايىپ مەزىلىك پۇراق تارقىلىپ تۇرغان
پولۇنى كۆرۈپلا ئاغزىغا بىردەمدىلا شۆلگەي يىغىلىپ
كەتتى. ئۇنىڭ مۇشۇنداق ئوخشىغان پولۇ يەپ
باقمىغىنىغا بەكمۇ ئۇزاق بولغانىدى. مایسەم تاماققا
تەكلىپ قېلىشىغا ئۇ ئالدىراپ قولىنى تاۋاققا
ئۈزىتىۋىدى، مایسەم ئۇنى توختىتىۋالدى.

— ۋاي توختىغىنە، — دېدى ئۇ جاپپارغا قاراپ، — بايا
گەپ بىلەن بولۇپ كېتىپ قولۇڭغا سۇ بېرىشنى
ئۈنتۈپتىمەن، مەن سۇ ئەكېلەي، قولۇڭنى يۇيۇپ ئاندىن
يېگىن.

— ۋاي بولدىلا، قولۇم پاكىز، ئەتىگەن يۇيغان.
— بولمايدۇ، — دېدى مایسەم ئورنىدىن تۇرۇپ، —
ئەتىگەن يۇيغان قولىنى پاكىز دېگىلى بولاتتىمۇ، يۇيۇۋال.
— ئۇنداق بولسا ئۆزۈم يۇياي، — دېدى جاپپار
ئورنىدىن تۇرۇپ، — ساڭا قول تەڭلىسەم قانداق بولىدۇ؟
— بايا ئاچا دەۋاناتتىڭ، — دېدى مایسەم قولىنى ئۆزى
يۇيۇشىغا يول قويۇپ، — ئاچاڭنىڭ قولۇڭغا سۇ بېرىشى
ھەقىقەت ئىشتى.

— بولدىلا، ئۇ گەپنى تەرگىمەيلى ئەمدى، — دېدى
چاپپار ئىشك يېنىدىكى بۇلۇڭدا تۇرغان چۆگۈننى
ئېلىپ قولىنى يۇيۇپ تۇرۇپ، — سەن ئاچا دېگۈزسەڭ
ئاچا دەي، ئەگەر خاپا بولمايمەن دېسەڭ مایسەم
دەۋەر مەن.

— ھە، ماۋۇ گېپىڭ بولىدۇ، — دېدى مایسەم ئۇنىڭ
قولغا لۆڭگىنى تۇتقۇزۇپ، — ئەمدى خېلى جېنى بار
گەپنى قىلىدىڭ، بۇنىڭدىن كېيىن مایسەم دەۋەر مېنى،
بولمىسا مېنى قېرى كۆرۈۋاتقان ئوخشايدۇ دەپ
قالدىكەنمەن.

پولۇ يېيىلىپ بولغاندىن كېيىن مایسەم ئۇنى سىرتقا
چىقىلى قويىمىدى، ئۇنىڭ خېلى بۇرۇنلا تەييارلىقى
بولسا كېرەك، تاماقتىن كېيىن ئىككى تەخسە قورۇما
تەييارلاپ بىر بوتۇلكا ھاراقنى شىرەنىڭ ئۈستىگە
قويدى.

— بۇ نېمە قىلغىنىڭ، مایسەم؟ — دېدى چاپپار
ھەيرانلىقنى باسالمايغان ھالدا، — مەن ئەسلى سېنى
بۇ ئۆيگە ئەكىرىۋېلىپ مېنى تازا تىللاپ كېتىدىغان
بولدى دەپ ئويلىغانىدىم، لېكىن ئويلىغىنىمنىڭ
ئەكسىچە مەزىلىك پولۇ بىلەن مېھمان قىلىپ مېنى بەك
خۇش قىلىۋەتتىڭ، ئەمدى بولغاندا بۇ ھاراق دېگەن
نەرسىنى قۇيساڭ مەن ئۆزۈمنى قويدىغان يەر تاپالماي
قالماي يەنە.

— مەن سېنى تىللاش ئۈچۈن ئەمەس، سەندىن
كەچۈرۈم سوراش ئۈچۈن چاقىرغان بۇ ئۆيگە، — دېدى
مايسەم ئۇنىڭغا يېقىن ئولتۇرۇپ، — نېمىشقا دېمەمسەن،
شۇ چاغدا بىزنى ھېچكىم كۆرمىگەندىكىن، بۇ ئىشنى

ھېچكىمگە تىنمىغان بولسام سەنمۇ تۈرمىدە نەچچە يىل يېتىپ چىقمايتتىڭ... شۇ چاغدىكى قوپاللىقلارنىڭ، ئىشتانلىرىمنى تارتىپ يىرتىشلىرىڭ ماڭا بەكلا ھار كەلگەندى، شۇ ئاچچىقىمدا سېنى ئەرز قىلىپ سالىدىم، سەن تۈرمىگە كىرىپ كەتكەندىن كېيىن پۇشايمان قىلدىم، بۇ ئىشقا ئانچە ئېغىر ئېلىپ كەتكۈدەك ئىشمۇ ئەمەستى... لېكىن مېنى غۇسۇل تاھارەتسىز، كىيىملىرىم يىرتىق ھالەتتە ئاشۇ قوناقلقتا تاشلاپ قويدۇڭ ئەمەسمۇ... مەن شۇ كۈنى كەچكىچە قوناقلقتا پاشىغا يەم بولۇپ ئولتۇرۇپ ئادەم ئايىغى بېسىلغاندا ئاندىن ئۆيگە كەلدىم. بولدىلا، كونا گەپنى تەرگەپ نېمە قىلاي، ئۆتكەن ئىشقا سالىۋات دەۋىتەيلى، بۈگۈن بۇ ھاراقنى مەنمۇ ئىچمەن، بۇنى باشقىچە ئويلاپ قالما، پەقەت ماڭا ناماقۇللۇق چېپى بەردى دەپلا بىلسەڭ بولدى.

— مەنمۇ ئۇ كۈنى راستتىنلا ساراڭ بوپتىكەنمەن، — دېدى جاپپار قولىنى ھاراق بوتۇلكىسىغا ئۈزۈتۈۋېتىپ، — سېنىڭ ئۇ يەردە كەچكىچە ئولتۇرغىنىڭنى نەدىن بىلەي... ۋاي بولدىلا، ئۇ ئىشنى ئەمدى كۆڭلىمىزدىن چىقىرىۋېتەيلى، سەن ئايال كىشى قارا، مەندەك بىر ئەر كىشى تۇرغان يەردە سەن ھاراق قۇيۇپ ئولتۇرساڭ بولماس، ھاراقنى مەن قۇيۇپ بېرەي.

— مەيلى، سەن قۇيساڭمۇ قۇي، — دېدى مائىسەم ئۇنىڭغا قاراپ قاش — كۆزلىرىنى ئوينىتىپ، — لېكىن ماڭمۇ بېرىسەن جۇمۇ.

— سەن ئايال كىشى، ئاق ھاراق ئىچسەڭ

بولماسمىكىن، — دېدى چاپپار بىر خىل تەمكىنلىك بىلەن.

— نېمىشقا بولمىغۇدەك، — دېدى مایسەم ئۇنىڭ ئالدىغا ئىككى رومكىنى قويۇپ، — سەن ئىچسەڭ بولىدىكەنۇ، مەن ئىچسەم نېمىشقا بولمايدىكەن. ماڭىمۇ ئۆزۈڭگە ئوخشاش قۇيۇۋەر، بۈگۈن زادى مەنمۇ ساڭا ئوخشاش بىر مەست بولۇپ باقاي، مەست بولغان ئادەم راستتىنلا ساڭا ئوخشاش بولۇپ قالامدۇ. يوق... بىلىپ باقاي.

چاپپار مایسەمنىڭ سۆزلىرىدىكى ئەگىتمىلىكتىن بۈگۈن ئامىتى كەلگەنلىكىنى بىلدى. شۇڭا، ئۇ خاتىرجەم ھالدا ئالدىغا قويۇلغان ئىككى رومكىغا ھاراق قويدى. ئۇ مایسەمنىڭ كۆتۈرەلمەي قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ئۇنىڭغا يېرىم رومكا ھاراق قويۇپ رومكىنى مایسەمگە سۇندى.

— بۇ نېمە قىلغىنىڭ، چاپپار؟ مېنى ياراتمايۋاتامسەن، قارا، ئۆزۈڭگە لىق، ماڭا يېرىم قويغىنىڭنى، مېنىڭ رومكامنىمۇ لىقلا.

— ھاراق دېگەنچۇ بىزدەك ئەر كىشىلەرگە چىقارغان نەرسە، سەن ئەسلى ئىچمىسەڭ بولاتتى، بوپتۇ، تەڭ مەست بولۇپ باقايلى دەيسەنغۇ، بىراق بۇنىڭدىن كېيىن ئىچمە جۇمۇ ھاراق دېگەن نەرسىنى، — چاپپار مایسەمگە نەسىھەت قىلغۇچ ئۇنىڭ رومكىسىغا ھاراقنى لىقلاپ قويدى، — بىزلا تارتىپ ئۆتۈپ كېتەيلى بۇ گۈيىنىڭ دەردىنى، قېنى، خوشە، ئىككىمىزنىڭ بارلىق ھەسرەت — نادامەتلىرىمىزنىڭ كۆتۈرۈلۈپ كېتىشى ئۈچۈن ئىچەيلى.

— خوشە، — دېدى مایسەممۇ ئۇنىڭ رومكسىغا رومكسىنى سوقۇشتۇرۇپ، — بۇنىڭدىن كېيىنكى دوستلۇقىمىزنىڭ باشلىنىشى ئۈچۈن ئىچىۋەتتىم.

جاپپار ئۇنىڭ لىق بىر رومكا ھاراقنى بىراقلا كانىيغا تۆككىنىگە قاراپ بۇ ئايالنىڭ ئەسلىدىلا ھاراق ئىچىدىغانلىقىنى سېزىپ قالدى، چۈنكى ئۇ ھاراقنى غۇرتتىدە يۇتۇۋەتكەندىن كېيىن چىرايىنى قىلچە ئۆزگەرتمەي رومكىنى جاپپارغا قايتۇردى ۋە قولغا چوكنى ئېلىپ بىر توغرام گۆشنى ئېلىپ ئاغزىغا سالدى. جاپپار مایسەمنىڭ ھاراق كۆتۈرەلەيدىغانلىقىنى پەملىگەندىن كېيىن رومكسىغا ھاراقنى داۋاملىق لىقلاپ قۇيۇشقا باشلىدى. رومكا بەش ئايلانغاندىن كېيىن مایسەم ئانارنىڭ دانىسىدەك قىزىرىشقا، گەپلىرى كۆپىيىشكە باشلىدى، يەنە بىر رومكا ئىچىلگەندىن كېيىن ئۇ پوككىدە جاپپارنىڭ قۇچقىغىلا ئۆزىنى تاشلىدى.

جاپپار ھاراقنىڭ كەيپىدىنمۇ ياكى ئۆزىنىڭ قۇچقىدا سۇنايلىنىپ ياتقان مایسەمنىڭ يېنىك ئىڭراپ قويۇشلىرىدىنمۇ گەيتاۋۇر، قۇتراپ تۇرغان ھېسسىياتىنى باسالمايلا قالدى، شۇڭا ئۇ مایسەمنىڭ خۇمارلىشىپ تۇرغان كۆزلىرىگە تىكىلىپ ئولتۇرۇپ ئۆزىنى زادىلا تۇتۇۋالالمىدى — دە، ئۆزىنى ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاتتى.

— ئۇنداق قوپاللىق قىلما، جاپپار، — دېدى مایسەم كۆزىنى خۇمارلاشتۇرۇپ، — ھېلى بىكار ساقچىغا دەيدىغان بولسام سېنى تۇتۇپ كېتىدۇ جۇمۇ.

— نەگە دېسەڭ دە، — دېدى جاپپار ئۇنى چىڭ قۇچاقلاپ قىپقىزىل بويالغان لەۋلىرىگە چوكلدېتىپ

سۆيۈپ، — ئەمدى تۈرمىگە كىرىشتىن ھەرگىز قورقمايمەن.

— ۋاي توختا، ئىشىكىنى تاقىۋەتمەمسەن، بىرسى كىرىپ قالمىسۇن.

جاپپار مايسەمنىڭ ئۆزىنى ئاتاينى ئۆيىگە تەكلىپ قىلىشىنىڭ سىرىنى ھەم ئۆزىگە ئۆگىتىۋېلىش خىيالىنىڭ بارلىقىنى چۈشىنىپ يەتكەنىدى، چۈنكى ياش تۇرۇپ تۇل قالغان ئايال ئۆز ھېسسىياتىنى بوغۇپ قوياالمىدۇ — دە، شۇڭا جاپپار ئالدىرىماي پەسكە چۈشۈپ ئىشىكىنى ئىچىدىن تاقىۋەتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى.

— ئورۇن سال، جاپپار، مەن ئۇخلايمەن، — دېدى مايسەم كۆزىنى يېرىم يۈمۈپ يېتىپ، — بېشىم چىڭقىلىپ ئاغرىپ كېتىۋاتىدۇ، مېنى بىردەم ئاۋارە قىلماي تۇرساڭ، بىردەم ئۇخلىۋالسام...

— ئورۇن دېگەننى خوتۇن كىشى سالمامدۇ، — دېدى جاپپار ئۇنىڭ ئۈستىگە تاشلىنىپ ئالۋىچىدەك قىزارغان لەۋلىرىگە لېۋىنى باشتى.

— قوپاللىق قىلما دەيمەن، بۇ قوناقلىق ئەمەس جۈمۈ...

مانا مۇشۇ كۈندىن تارتىپ جاپپار ئۇنى كۈندە دېگۈدەك يوقلايدىغان، ئۇنى بىر كۈن كۆرمىسە ئۇيقۇسى كەلمەيدىغان ئادەمگە ئايلانغانىدى، ناھىيەگە بېرىپ قۇرۇلۇشتا ئىشلەيدىغان ئىشلارنىمۇ ئەمدى ئويلاشنىڭ ھاجىتى قالمىغانىدى. چۈنكى، ھازىر جاپپارغا مۇشۇنداق تەييار تاماق بىلەن ئۆينىڭ بولغىنىنىڭ ئۆزىلا چوڭ ئىش ئىدى. مايسەم ئۇنى ئۆزىگە ئوبدانلا ئۆگىتىۋالغاندىن

كېيىن جاپپار بىلەن مەسلەھەتنى پىشۇرۇپ مەھەللە مەسچىتىنىڭ ئىمامىنى چاقىرىپ نىكاھ قىلدۇرۇۋالدى. مۇشۇ نەچچە كۈن ئىچىدىلا «مايسەم خىجىل بولماي ئۆزىدىن خېلىلا كىچىك بىر بالىنى ئۆزىگە ئۆگىتىۋاپتۇ...» دېگەندەك سۆزلەر تارقىلىپ كەتكەندى، «ئۆسەك گەپتە ئۈچ كۈن سۆز» دېگەندەك بۇ سۆزلەرنىڭ ئايىغىنىمۇ ئۈچ كۈندىلا قۇم بېسىپ ئۇلارنىڭ قولىقى تىنچلىنىپ قالدى.

مايسەم شۇلارنى خىيالىدىن ئۆتكۈزگەچ غۇسۇل تاھارەت ئېلىۋالدى، جايىنامازدا ئولتۇرۇپ ئۆزى قىلىۋاتقان مۇشۇ گۇناھلىرىنى ئاللاننىڭ كەچۈرۈۋېتىشىنى تىلەپ ئۇزۇندىن - ئۇزۇنغا دۇئا قىلدى، نامىزىنى ئاخىرلاشتۇرغان مايسەم ئاشخانغا چىقىپ ناشتىلىق تەييارلىغۇچ تاغنى ئورۇۋەتكەن بايۋەچچىدەك ئۇخلاپ ياتقان جاپپارنى ئويلىدى. ئۇنىڭ بىلەن نىكاھ قىلىپ ئۆتكەن مۇشۇ ئالتە ئايدىن بۇيان جاپپار ئاساسەن بۇنىڭ تامىقىنى يەپ ھەم يېتىپ - قوپۇپ يۈرگەن بولسىمۇ بۇ ئۆيگە تىيىن چاغلىق نەرسە كۆتۈرۈپ كىرىپ باقمىغانىدى. ئۇنىڭ كۈنى كۈندۈزى ئاغىنىلىرى بىلەن كوچا چىڭدىسا، كەچلىكى مۇشۇ ئۆيگە قورسىقى ئاچقان ھالەتتە يېتىپ كېلەتتى، ئۇ دادىسى بىلەن ئۆزىگە تەۋە بولغان ئىككى مو يەردىكى كېۋەزنىمۇ تۈزۈك پەرۋىش قىلمىغاچقا ھوسۇلى چىقىمغا بويلىماي قاق سەنەم بولغانىدى، شۇڭا بۇ يىل ئەتىيازدا ئۇ يەرنىمۇ يىللىقى بەش يۈز سومدىن ئىجارىگە بېرىۋېتىپ ئېتىز ئىشىدىن بىراقلا قۇتۇلدى، ئىككى مو يەردىكى تەكنى پەرۋىش قىلىش ئىشىنى بىر يېتىمچىغا

يىلىغا بەش مىڭ سومغا كېلىشىپ ئۈنۈمۈ ئوڭچە بېرىۋەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ بىرەر ئىشنىڭ پېشىنى تۇتۇشنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمەيدىغان نانقېپىغا ئايلاندى. مائىسەم ئۇنى بېقىپ كېلىۋاتقانلىقىغا ئەمدى ئۆكۈنۈشكە باشلىدى، ئەمما ئۇنىڭدىن مېھرىنى ئۈزەلمەيتتى. تۈنۈگۈن ئاڭلىغان بىر خەۋەر ئۇنى خۇش قىلغانىدى، قىينالمايلا پۇل تېپىشتەك بىر رەزىل پىلان ئۇنى دەيدەيگە سېلىۋاتاتتى.

— نېمە قىلىۋاتىسەن؟ — تۇيۇقسىز چىققان بۇ ئاۋاز مائىسەمنى دىڭگىدە چۆچۈتۈپ بايقى خىياللىرىنى خۇددى توزغاقتەك توزۇتۇۋەتتى، يېنىدا ئىچ كىيىملىرىنى ئېگىز — پەس كىيىۋالغان جاپپار ھىجايغان ھالدا قاراپ تۇراتتى.

— ماڭ، يۇيۇنۇپ كەل! — دېدى مائىسەم ئۇنىڭ چىرايىغا قارىماي، — غۇسۇل تاھارەت ئالمايلا چىقىۋالغىنىنى كۆرمەيدىغان بۇ بەدرەڭگىنىڭ.

— خاپا بولما، ئامرىقىم، — دېدى جاپپار كەينىگە قايتىۋېتىپ، — قارىسام يېنىمدا يوق تۇرىسەن، شۇڭا سېنى نەگە كېتىۋالغاندۇ بۇ قاق سەھەردە دەپ چىقىشىم. — بولدى، ئەزمەڭنى ئەزمەي يۇيۇنۇپ چىق، سەن تەييار تاپقا گېپىم بار مېنىڭ.

ئەتىگەنلىك ناشتا غورىگىللا بولدى، بۈگۈن مائىسەمنىڭ خۇبى تۇتۇپ قالغاققا ئەتىگەنلىك ناشتىدا تۇخۇم پىشۇرمىغانىدى ھەم ئەتكەنچاينىمۇ قىلمىغانىدى. بىر پارچە نان، بىر پىيالە چاي بىلەنلا قورسىقىنى توقلىغان جاپپار چاينىنى كىيىپ سىرتقا مېڭىشقا تەمشەلگەندە مائىسەم ئۇنى توختىتىۋالدى.

— نەگە بارسەن؟ — دېدى مایسەم ئۇنىڭغا قاراپ، —
بايا ساڭا گېپىم بار دېگەنتىمغۇ، دۇئا قىلىشىنىمۇ ئۇنتۇپ
ماڭغىلى قويقىنىنى بۇ ناكەسنىڭ.

— ۋاي ئامرىقىم، بۈگۈن نېمە بولدى ساڭا؟ — دېدى
جاپپار كاڭنىڭ قىرىدا موخوركا يۆگەپ ئولتۇرۇپ، —
ئەتىگەندىلا بوراندا قالغان خوتۇندەك كوتۇلدىغىلى
تۇردۇڭغۇ، قارىغاندا كېچە سېنى قارا بېسىپ قالغان
ئوخشايدۇ — ھە.

— قۇرۇق گېپىڭنى قوي، مەن بۈگۈن ساڭا
ئەستايىدىل گەپ قىلاي دەۋاتمەن، ئېيتىپ باقە، سەن
زادى قاچانغۇچە بىرەر ئىشنىڭ يولىنى قىلماي مۇشۇنداق
ئايالىنىڭ چاپىنىدا تەرلەيدىغان ئىشنى قىلىپ
يۈرسەن، — دېدى مایسەم جاپپارغا قاراپ قولىنى
سىلكىپ، — نەق ئالتە ئاي بولدى مەن سېنى بورداۋاتقان
كالىدەك بېقىۋاتقىلى، مۇشۇ ئالتە ئاينىڭياقى سەن ماۋۇ
مېنىڭ ئۆيۈمكەن، دەپ بۇ ئۆيگە پۇل كۆتۈرۈپ كىرىپ
باقتىڭمۇ؟ بىر ئايال كىشىنىڭ تاپقان پۇلىغا شېرىك
بولۇپ ياشاشتىن ئۇيالىمامسەن، مەن قاچانغۇچە سېنى
مۇشۇنداق باقىمەن؟

— ۋاي — ۋۇي، نېمە دەيدىكىن دېسەم مۇشۇ
گەپمىتى، — دېدى جاپپار موخوركىسىنى قاتتىق شوراپ
ئىسىنى ئاسمانغا پۈۋلىتۈۋەتكەندىن كېيىن، — ناھىيە
بازىرىغا بېرىپ قۇرۇلۇشتا ئىشلەپ پۇل تېپىپ كېلەي
دېسەم زىنھار ئۇنىمىدىڭ، پۇل ئەكىرمىدىڭ دەيسەن
تېخى، يەرلەرنى ھۆددىگە بەرگەن پۇل بىلەن بىر قوتان
مالنى ئەكەلگىنىم ئەجەب يادىڭدا تۇرماپتا؟ شۇلار پۇل
ئەمەسمىكەن، يەنە نېمە قىلىپ بەرسەم بولاتتى ساڭا.

— Бىر قوتان مال دە، — دېدى مایسەم ئۇنىڭغا ئالىيىپ، — ئۆلەرمەن بولۇپ قالغان ساغلىق بىلەن بىر ئوغللىقىڭ بىر قوتان مال كۆرۈنۈپ كەتكەن ئوخشىمامدۇ ساڭا، ئۇلارچۇ ماڭا بەرگەن توپلۇقۇڭ بىلىپ قوي، ئاشۇنچىلىك نەرسەڭ بىلەن مەندەك خوتۇنغا، مۇشۇنچىلىك باغباراڭلىق ئۆيگە ئىگە بولۇپ قالغانغا خۇش بول. جەۋھەر دېگەن تۇمۇچۇققا كۆڭۈل بەرمەكچى بولۇۋېدىڭ، نېمە بولدى، داداڭنى ئۆلتۈرۈپ سېنى قارا يېتىم قىلىپ قويۇپ ئۆزى تۈرمىگە كىرىپ يېتىۋالدى، مەن ياراتمىغان بولسام سەن ھازىر كوچىلاردا سۆرىلىپ يۈرۈپ ئاچلىقتىن ئۆلەتتىڭ.

— ۋاي، ۋاي، ۋاي، — دېگىنىچە ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى جاپپار، — قارىغاندا مەن ئەمدى ساڭا ئەمەن تېتىپ قالغان ئوخشايمەن — ھە، ئۆزۈڭ مەيدەڭنى سۈركەپ يېقىنچىلىق قىلىپ ئەكىرىۋالدىڭ بۇ ئۆيگە... ئەمدى بولغاندا ئۆيدىن قوغلايدىغان ئوخشىمامسەن!؟

مايسەم گېپىنىڭ سەل قاتتىق چىقىپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلدى، چۈنكى جاپپار گەپنىڭ سېسىقىنى قىلىشقا باشلىغانىدى، مایسەم يەنە ئەزۋەيلىسە ئۇ ئۆينى تاشلاپلا چىقىپ كېتىدۇ، ئۇ چاغدا ئەرسىز قېلىپ سوغۇق يوتقانىنى قۇچاقلاپ ياتىدىغان گەپ، ئەرسىز ئۆينىمۇ ئۆي دېگىلى بولامدۇ زادى...

مايسەمنىڭ جاپپارنى زادىلا قولدىن چىقىرىۋەتكۈسى يوق، بىرنەچچە ئەردىن چىققان ئايالنى، بولۇپمۇ ئۆزىگە ئوخشاش تۇغماس بىر ئايالنى خوتۇن قىلىدىغان ئادەم ئەمدى چىقمايتتى. جاپپار گەرچە قول — ئىلىكىدە يوق يېتىم بالا بولغىنى بىلەن تېخى ياش، ئۇنىڭ ھاۋايى

ھەۋىسىدىن راۋرۇس چىقىۋاتقان بىر ئەر كەك، بۇنىڭدىن ئايرىلىش ئۇنىڭ ئۈچۈن قىيامەتنىڭ ئۆزىغۇ...

مايسەم شۇلارنى خىيالىدىن ئۆتكۈزۈپ ئورنىدىن تۇردى، ئاستا مېڭىپ كېلىپ چاپپارنى يېنىك قۇچاقلدى، ئۇنىڭ قويۇق تۈك قاپلىغان مەيدىسىنى سىلاپ تۇرۇپ يېنىغا ئولتۇرغۇزدى.

— نېمانداق ئاچچىقنىڭ يامان سېنىڭ، — دېدى مايسەم ئۇنىڭغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ، — بىر ئۆي دېگەننى ئۆي قىلىش ئۈچۈن ئەر — ئايال تەڭ كۈچ چىقارمىسا بولمايدۇ، ئازراق سۆزلەپ قويغانغا چاپپارنى تەتۈر كىيىپ چىقىۋاتسەن، مېنىڭ ساڭا دەيدىغان گېپىم ئەسلىي بۇ ئەمەستى، سەن ئاچچىقلاپلا مېنى ئېلەشتۈرۈۋەتتىڭ.

— يەنە نېمە گېپىڭ بار، تېز دېگىنە ئەزمەڭنى ئەزمەي، — دېدى چاپپار قايتا موخوركا يۆگەپ ئولتۇرۇپ، — يەنە يوتقانغا سۆرەيدىغان گەپنى قىلسەنغۇ شۇ.

— نەدىكى خىياللارنى قىلىدىكەن سەن، — دېدى مايسەم ئۇنىڭ يېنىغا شىپىقاپ كېلىپ، — ماڭا قارا، سەن ئاراقۇمدىكى ھېلىقى مەردان دېگەن بالىنى تونۇيدىغانسەن؟

— قايسى مەردان ئۇ؟ ئاراقۇمدا مەردان ئىسىملىكتىن بىرنەچچىسى بار.

— ھېلىقى ناسىر جان بوغالتىرنىڭ ئوغلى مەردانچۇ.
— ھە، ئۇنى تونۇيمەن، — دېدى چاپپار يۆگەپ بولغان موخوركىسىغا ئوت تۇتاشتۇرۇپ، — ئۇ ئىككى قېتىملىق سوتقا جەۋھەر دېگەن ساراڭنىڭ ئاپىسىنى ئېلىپ بارغانىتى، شۇ يەردە كۆرگەنتىم ئۇ دەلدۈشنى.

— ئاشۇ دەلدۈشنىڭچۇ ئەسلىي جەۋھەر بىلەن مۇناسىۋىتى باركەنتۇق، — دېدى مائىسەم كۆزلىرىنى ئوينىتىپ، — ھازىر ئۇ سېنىڭ داداڭنى ئۆلتۈرگەن قاتىلىنى قۇتقۇزۇپ چىقمەن دەپ ئەرز قىلىپ يۈرگۈدەك، قارىغاندا ئۇ قىز ساڭا تېگىشكە ئۈنمىغاچقا داداڭ ئۇنى زورلاپ تەھدىت سايىتكەن، ئاچچىقىدا ئۇنى ئۆلتۈرۈپ قويۇپتۇ، مۇشۇنى ئېنىقلىۋالغان مەردان: «بۇ يوللۇق قوغدىنىش ئۈچۈن بولغان ئۆلۈم ۋەقەسى، بۇ ۋەقەدە جاپپارنىڭمۇ خاتالىقى بار، چۈنكى ئۇ مۇشۇ قىزنى ئالمىسام زادى بولمايدۇ دەپ جاھىللىق قىلىپ تۇرۇۋالغاچقا دادىسى بۇ قىزغا ئىنتايىن قاتتىق ۋاستە قوللىنىپ ئۇنى ئوغلىغا تېگىشكە قىستىغان، ئاقىۋەت مۇشۇنداق پاجىئەنىڭ چىقىشىغا سەۋەبچى بولغان» دەپ ئەرز قىلىۋاتقۇدەك، بۇ ئىشقا ئۈرۈمچىدىكى بىر چوڭ ئادۋوكات قول تىققان ئوخشايدۇ.

— نېمە؟! — دېدى جاپپار بۇ گەپنى ئاڭلاپ يېنىك تاتارغان ھالدا، — تېخى مۇنداق ئىشلارمۇ بار دېگەن بۇ يەردە، تېخى مېنىمۇ چىشلەپ تارتقىنىنى بۇ يارماسنىڭ... مەن بۇ دەلدۈشنىڭ قاتىلىنىڭ ئانىسىنى سوتقا ئاپىرىپ — ئەكېلىپ يۈرگىنىنى كۆرۈپ، قوشنىسى بولغاندىكىن شۇنداق قىلىۋاتسا كېرەك، دەپ ئويلاپتىمەن. ئۇنىڭ جەۋھەر دېگەن ساراڭ بىلەن مۇناسىۋىتى بارلىقىنى ئاڭلىغان، لېكىن بۇ دەرىجىدە چىڭلىقىنى ئەجەب بىلمەپتىمەن دېسە... ئەسلىي ئىشلار مۇنداقكەن دېگەن... ئادەم ئۆلتۈرگەن قاتىلىنى تۈرمىدىن ئاچىقىپ توي قىلارمىش تېخى... ئۇخلىماي چۈش كۆرۈپتۇ ئۇ دەلدۈش.

— بەزىلەردىن ئاڭلىسام، مەردان جەۋھەر بىلەن مۇھەببەتلىشىپ يۈرۈۋاتقىلى بىر — ئىككى يىلدىن ئېشىپ قاپتىكەن، — دېدى مائىسەم ئۇنىڭ يارىسىغا تۈز سېپىپ، — ئۇ قاتىللىق قىلىپ تۈرمىگە كىرىپ قالغاندىن كېيىن بۇ ئىشنى سۈرۈشتۈرۈپ يۈرۈپ مەن بايا دېگەن ئەھۋاللارنى ئېنىقلىغان گەپ، شۇڭا ئۇ ئۆزىنىڭ ئىككى يىللىق مۇھەببىتىگە سادىقلىقىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن ئەرز قىلىپ ئۇنى تۈرمىدىن بالدۇرراق چىقىرىۋېلىپ ئۇنىڭ بىلەن توي قىلماقچى بولۇۋاتقان ئوخشايدۇ. ناسىرجان بوغالتىر ئوغلىنىڭ تۈرمىگە كىرىپ كەتكەن بىر قىزنى ساقلىماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى، ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەرز قىلىپ يۈرگەنلىكىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئاچچىقىدا ئۇنى ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىپتىمىش، ئۇ ھازىر بارىدىغان يېرى يوق ئاكىسىنىڭ ئۆيىدە تۇرۇۋېتىپتۇ.

— ئۇنىڭ ئاكىسى كىمكەن؟ — دېدى جاپپار قوشۇمىسىنى تۈرۈپ، — شۇنىلا دېگىنە، قالغان گەپنى ئۇنىڭ ئۆزى بىلەن دېيىشىۋالىمەن.

— ھېلىقى ئاراقۇمنىڭ ئۈستىدىكى سايلىقتا بورداقچىلىق قىلىپ بېيىپ كەتكەن مۇھەممەدنى بىلىدىغانسەن؟ — دېدى مائىسەم جاپپارنىڭ چىشلىرىنىڭ غەزەپتىن كىرىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، — ئاشۇ مۇھەممەد ئۇنىڭ ئاكىسىكەن.

— مۇھەممەدنى مەن ئوبدان تونۇيمەن، — دېدى جاپپار قولىدىكى تاماكىسىنى قاتتىق — قاتتىق شوراپ، — مەن تېخى دادامنى ئۆلتۈرگەن قاتلىنى ئېتىپ بەرمىدى دەپ يۈرسەم ماۋۇ پوق يەيدىغان گۈپنىڭ بالىسى تېخى ئەرز

قىلىپ يۈرۈپتۇ - دە... بۇ ئۇلارنىڭ ئۇخلىماي كۆرگەن چۈشى، مەن مۇنداق قىلىشىغا ھەرگىز يول قويمايمەن. - توغرا، ئۇنىڭغا يول قويماسلىق كېرەك، لېكىن بۇ ئىشنى قوپاللىق بىلەن بىر تەرەپ قىلماي ئەقىل بىلەن ئىش قىلىشنىڭ كېرەك، مېنىڭچە، سەن بۇ ئىشتا قاراملىق قىلماي ئۇنىڭغا شەرت قوي. بىزگە ھازىر پۇل كېرەكقۇ - ھە، شۇڭا ئۇلاردىن پۇل ئۈندۈرىدىغان ئىشنى قىل، چۈنكى ئاشۇ مەردان دېگەن دەلدۈش ئۇ قىز بىلەن يۈرمىگەن بولسا داداڭ بىكاردىن - بىكار ئۆلمەيتتى... ئۇ قىزمۇ مەردانغا بولغان سادىقلىقىنى ئىپادىلەيمەن دەپلا داداڭنى ئۆلتۈرۈشكە قولى بارغان گەپ، بولمىسا ئۇ قىزدا نەدىمۇ ئادەم ئۆلتۈرگۈدەك يۈرەك بار دەيسەن.

- ناھايىتى توغرا گەپ قىلىدىڭ جۇمۇ، - دېدى جاپپار ئورنىدىن تۇرۇپ مائىسەمنى چىڭ قۇچاقلاپ مەڭزىگە بىرنى سۆيۈپ تۇرۇپ، - مۇشۇ يەرلىرىڭنى دەيمەندە سېنىڭ، ئەمدى بىز بېيىپ كېتىمىز، مەن مەردان دېگەن گۈيدىن خۇن تۆلىمى ئالمەن، بولمىسا ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىمەن، رىزقىمغا چاڭ سالغىنىغا ئويغۇزمەن ئۇ خۇمىسى گۈيىنى، مەن دېگەن كىم، مۇشۇ يۇرتتا قۇرۇق يەردىن چاڭ چىقىرىپ يۈرگەن جاپپار توڭمەن، جاپپار كەپتۇ دېسە بىر مەھەللىلا ئەمەس، بىر يۇرت تەۋرەپ كېتىدۇ... ئانىلار غەلۋە قىلىۋاتقان بالىلىرىغا: «جاپپار كېلىۋاتىدۇ، يەنە غەلۋە قىلىدىغان بولساڭ جاپپار سېنى ئەكېتىدۇ» دەپ قورقۇتۇپ يىغىسىدىن توختىدىغان بىر ئادەممەن.

- ئۇنداق شۇم ئېغىزلىق قىلما، - دېدى مائىسەم ئورنىدىن تۇرۇپ، - ئادەم ئۆلتۈرسەڭ ھۆكۈمەت سېنىمۇ

بوش قويۇۋەتمەيدۇ، جەۋھەر بارغان تۈرمىگە سەنمۇ بېرىپ قالسىن، مەن مۇشۇ ئىشنى باھانە قىلىپ ئازراق پۇل تاپىدىغان ئىش قىلايلى دەۋاتىمەن، شۇڭا قاراملىق قىلماي ئۇنىڭدىن ئازراق پۇل ئۈندۈرۈۋالدىغاننىڭ يولىنى قىل دېدىمغۇ.

— بۇنى ئوبدان بىلىمەن، خوتۇن، — دېدى جاپپار خۇددى ئالتۇن تېپىۋالغاندەك ھىجىيىپ، — خاتىرجەم بول، ئاغزىمدا ئۇنداق دەپ قويغىنىم بىلەن پىتىنىڭ ئاچچىقىدا چاپاننى ئوتقا تاشلايدىغان ئادەم ئەمەسمەن.

جاپپار ئايالى بىلەن خوشلىشىپ تالاغا چىقتى، ئوت تەپتىنى ھېس قىلدۇرىدىغان قۇياش شەرقتىن نەيزە بويى كۆتۈرۈلگەندى، قارىغاندا ھەممىلا كىشى ئېتىزلىرىغا چىقىپ كەتكەن بولسا كېرەك، مەھەللە يولىدا بىرمۇ ئادەم كۆرۈنمەيتتى. دېمىسىمۇ، كۈن قىزىغىچە ئېتىز ئىشلىرىنى قىلىۋالدىغان دېھقانلار مۇنداق چاغدا مەھەللەدە لاغايلاپ يۈرمەيتتى.

جاپپار قايسىبىر ھويلىدىكى ئادەمنىڭ تىۋىشىنى ئاڭلاپ قالسىلا قاۋاپ كېتىدىغان ئىتلارنىڭ ئاۋازلىرىغا قۇلاق سالغىچە مەھەللىنىڭ ئايىغىدىكى سۇلايماننىڭ ئۆيىگە يېتىپ كەلدى. سۇلايمان ئۇنىڭ جانچىگەر دوستى بولۇپ، ئىچكىرىدە بىرگە بىرنەچچە يىل باشقىلارغا مەدىكار بولۇپ كاۋاپچىلىق قىلغانىدى، ئۇ ئىچكىرىدىن قايتىپ چىقىپ ئۇزاق ئۆتمەيلا ئاتا - ئانىسىنىڭ زورلىشى بىلەن شىرەم تۇغقىنى پاتىگۈلنى نىكاھىغا ئېلىپ ئىككى بالىلىق بولغانىدى، شۇنداق بولسىمۇ ئۇ يەنىلا جاپپارنى بۇرۇنقىدەكلا ئىزدەپ تۇراتتى، ئۇنىڭ بىلەن قىمار، ھاراق سورۇنلىرىدا ۋە ئۇرۇش -

جېدەللەردىمۇ بىللە بولاتتى، ھەتتا ئايالغا تىنمايدىغان
 ئىچكى سىرلىرىنىمۇ بىر - بىرىدىن يوشۇرمايتتى.
 «ئەرنى ئەر قىلغانمۇ خوتۇن، يەر قىلغانمۇ خوتۇن»
 دېگەندەك پاتىگۈل ناھايىتى پەملىك ئايال چىقىپ قالدى.
 ئۇ ئاساۋ ئاتقا سالما سېلىۋالغاندەك بالىلىق بولغاندىن
 كېيىن جاپىپار بىلەن قالايمىقان كوچا چىڭدايدىغان
 سۇلايماننى ناھايىتى تېزلا ئۆزى سىزغان سىزىققا
 چۈشۈرۈۋالدى. ئۇ ھازىر ئۆيى بىلەن ئېتىزنىلا
 چۆرگۈلەيدىغان، تاپقان نەرسىنى ئۆيىگە توشۇيدىغان
 ئادەم بولغانىدى، ئۇنىڭ مۇشۇنداق ئائىلىسىگە بېغىر
 باسىدىغان ئادەمگە ئايلىنىشى سەۋەبلىك ئۇلار ھازىر
 كەمدىن - كەم ئۇچرىشىدىغان بولدى.

بۈگۈنمۇ قېرىشقاندا سۇلايمان ئۆيىدە يوق بولۇپ
 چىقتى، پاتىگۈل ئىشىك ئالدىدىكى كىچىك سۇپىدا
 ئولتۇرۇپ سۇلايماننىڭ ئاياغ تەرىپى قىرچىلغان
 ئىشتىننىڭ چۆرىسىنى تىكىپ ئولتۇراتتى، يېنىدىكى
 بۆشۈكتە كىچىك ئوغلى ناھايىتى تاتلىق ئۇخلاۋاتقانىدى،
 چوڭ ئوغلى ھويلىدا سۇلايمان ياساپ بەرگەن كىچىك
 غالتەكلىك ھارۋىغا بىرنەچچە تال كېسەكنى سېلىۋېلىپ
 سۆرەپ يۈرەتتى.

پاتىگۈل جاپىپارنى كۆرۈپلا ئوڭۇپ كەتتى، ئۇ جاپىپارنى
 پەقەت ياقىتۇرمايتتى، ئېرىنى ئۆزىگە ئوخشاش تەبىئەتتە
 قىلىۋېتىش كويىدا ھەر يان سۆرەپ يۈرگەن بۇ
 لايغىزەلنىڭ ھەرقانداق ئىشىنى ياراتمايتتى، ئۇنى سېپى
 ئۆزىدىن ئالدامچى، كازاپ، قولدىن ھېچ ئىش
 كەلمەيدۇ، ئاخىرى بۇ ئەسكى چاپاننى دولىسىغا تاشلاپ
 قەلەندەرچىلىك قىلىدۇ، دەپ قارايتتى. شۇڭا، ئېرىنىڭ

ئۇنىڭ بىلەن بىر يەرلەرگە بېرىشىدىن بەكلا ئەنسىرەيتتى. ئۇ شۇ سەۋەبتىن جاپپار ئۆيىگە كېلىپ قالغان كۈنلىرى ئاساسەن دومىسىپ قالاتتى ياكى چىنە - قاچىلارنى بىر - بىرىگە سوقۇپ غۇدۇرايتتى، شۇڭا ئۇ جاپپارنى كۆرۈشى ھامانلا قولىدىكى ئىشنى تاشلاپ بالىسىنىڭ بۆشۈكىنى تۈزەشتۈرگەن بولۇپ ئۇنىڭغا تەتۈر قاراپ ئولتۇرۇۋالدى.

— سۇلايماننى ئىزدەپ كەلگەندىم، — دېدى جاپپار پاتىگۈلنىڭ ئەتەي تەتۈر قارىۋالغانلىقىنى سېزىپ، — ئۇ تېخىچە ئۇخلاۋاتقان ئوخشىمامدۇ؟

— ئۈچۈ دېھقان بالىسى، — دېدى پاتىگۈل تۇمشۇقىنى ئۇچلاپ، — باشقىلاردەك كۈن چۈش بولغۇچە ئۇخلايدىغان ئادىتى يوق.

— يا ئاللا، مۇشۇ پاتىگۈلزە مېنى چىقىپلا تۇرىدۇ جۇمۇ، — دېدى جاپپار ئۇنىڭ سۆزىنى ئېغىر ئالماي سۈپىنىڭ قىرغىغا سۆڭىكىنى چاپلاپ ئولتۇرۇپ، — بولدى، مەن ھۇرۇن، سىز ئىشچان، ئەمدىغۇ بولغاندۇ، قېنى دەڭ، مېنىڭ ئۇنىڭدا مۇھىم ئىشىم بار ئىدى، ئۇ نەگە كەتتى؟

— نەگە كېتەتتى، ئېتىزغا كەتتى، — دېدى پاتىگۈل ئورنىدىن ئىتتىك تۇرۇپ، — بىزگە سۇ ئوۋىتى كەپتىكەن، ئېتىزغا سۇ تۇنقىلى كەتتى.

— ئاپلاھۇئەكبەر، — دېدى جاپپار تاماكا يۆگەپ ئولتۇرۇپ، — ئۇنداق بولسا سۇلايماننىڭ ۋېلىسىپىتىنى بېرىپ تۇرۇڭ، ئارقۇمغا بارىدىغان مۇھىم ئىشىم چىقىپ قالغانىدى.

— ۋېلىسىپىتىمۇ يوق، — دېدى پاتىگۈل سۈپىدىن

چۈشۈۋېتىپ، — ۋېلىسىپىتىنى ئۇ ئېتىزغا مىنىپ كەتتى.

— يالغان سۆزلىمەڭگە، پاتىگۈل، — دېدى جاپپار ھويلىنىڭ يان تەرىپىدىكى تامغا يۆلەكلىك تۇرغان ۋېلىسىپىتىنى شەرەتلەپ، — ۋېلىسىپىت ئاۋۇ يەردە تۇرمامدۇ؟

— ئۇ دادامنىڭ ۋېلىسىپىتى، ئۆتكەندە بىزنىڭ ئۆيگە كەلگەندە ئۇنىڭ يېلى چىقىپ كېتىپ مۇشۇ يەردە تاشلاپ كەتكەن، سۇلايماننىڭ ئۇنى ياماپ قويۇشقىمۇ ۋاقتى چىقمايۋاتىدۇ.

— يالغان سۆزلەشنى نەدىن ئۆگەنگەنسىز، پاتىگۈل، — دېدى جاپپار ۋېلىسىپىتىنى شەرەتلەپ، — مەن سۇلايماننىڭ ۋېلىسىپىتىنى تونۇمامدىم، قاراڭغە، «كەپتەر» ماركىلىق ۋېلىسىپىت ئەمەسمۇ، ئاۋۇ رەڭلىك لېنتىلارنى ۋېلىسىپىتنىڭ راملىرىغا ئىككىمىز بىرلىكتە يۆڭگەن.

— ھە، ئۇنتۇپ قاپتىمەن، — دېدى پاتىگۈل تۇمشۇقىمىنى ئۇچلاپ قويۇپ، — ئۇ دادامنىڭ ۋېلىسىپىتىنى ياماپ بولغاندا بىزنىڭ ۋېلىسىپىتنىڭ يېلى چىقىپ كەتتى دەۋاتقان، شۇڭا ئۇ دادامنىڭ ۋېلىسىپىتىنى مىنىپ بىزنىڭكىنى تاشلاپ كەتكەن ئوخشايدۇ ئەمەسە.

— ئۇنداق بولسا مەن ئېتىزغىلا باراي، — دېدى جاپپار كەينىگە يېنىپ.

— ئېتىزغا بېرىپ نېمە قىلىسىز؟ — دېدى پاتىگۈل بىردىنلا جىددەيلىشىپ، — ئۇ ئېتىزغا سۇ تۇتۇۋاتىدۇ، «بىر بىكارچى مىڭنى بىكارچى قىپتۇ» دېگەندەك ئۇنى ئېتىزغا سۇ تۇتقىلى قويماي ئەپچاقماقچىمۇسىز؟

— ئۇنداق بولسا ۋېلىسپىتنى بەرسىڭىزلا بولمىدىمۇ، يالغان سۆزلەپ ۋاقتىنى ئالغۇچە.

— بولدى، ۋېلىسپىتنى ئېلىڭ، لېكىن ئېتىزغا بارغۇچە بولماڭ جۇمۇ، — دېدى پاتىگول بۇ لايغەزەلنىڭ ئېرىنى ئىش قىلغىلى قويماي ئەپقېچىشىدىن ئەنسىرەپ، — ئاۋايلاپ مىنىڭ جۇمۇ ئۇنى... بىرەر يېرىنى بۇزۇپ قويسىڭىز تۆلەيسىز.

— خاتىرجەم بولۇڭ، پاتىگول خان، — دېدى جاپپار ۋېلىسپىتنى يېتىلەپ چىقىۋېتىپ، — باياتىنلا گەپنى ئاۋۇتماي بەرسىڭىزلا بولىدىغان ئىش بۇ.

پاتىگول جاپپارنىڭ نەگە ماڭىدىغانلىقىنى كۆرمىك بولۇپ سىرتقا چىقتى، ئۇ جاپپارنىڭ ۋېلىسپىتنى مىنىپ ئارقۇم تەرەپكە ماڭغىنىنى كۆرۈپ خاتىرجەم بولدى، چۈنكى ئۇ جاپپارنىڭ سۇلايماننى ئېزىقتۇرۇپ ئېتىز ئىشىنى تاشلاپ كېتىشىدىن ئەنسىرىگەندى.

«يا بېشىنى يېمىدى بۇ تەييارتاپ، — پاتىگول جاپپارنىڭ كەينىدىن قاراپ ئۆز — ئۆزىگە سۆزلىدى، — كەچكىچە سۇلايماننى ئىزدەپلا يۈرگەن، سۇلايمان مۇشۇنىڭ كەينىدە يۈرۈپ بىرەر بالا — قازاغا ئۇچراپ قالمىسۇن دەپ يۈرىكىم سۇ مېنىڭ... ئاشۇ مېڭىشىڭدا بىرەر ماشىنىغا سوقۇلۇپ جېنىڭ چىقىپلا كەتكەي ئىلاھىم.»

جاپپار ۋېلىسپىت بىلەن بىردەمدىلا ئارقۇمغا يېتىپ كەلدى، ئۇ مایسەمنىڭ دېگىنى بويىچە سايلىققا قاراپ ماڭدى، مۇھەممەدنىڭ ھويلىسى كۆرۈنگەندە ۋېلىسپىتنى ئاستىلاتتى، ئۇ ئەمدى قانداق قىلىشنى ئويلاشمىسا بولمايتتى. بىر ئادەمنىڭ ئۆيىگە ئۈسۈپلا

كىرگەن بىلەن ئۆزى كۆزلىگەن مەقسەتكە يەتمەك تەس.
«ئۇنىڭدىن پۇل ئۈندۈرىمەن دەيدىكەنمەن چوقۇم مۇۋاپىق
بىر پەيتنى تاللاپ مەردان بىلەن ئايرىم سۆزلىشىم
كېرەك، بولمىسا ئاكا - ئۇكا بىرلىشىپ ھۇجۇم قىلسا
ئۇلارغا تەڭ كەلمەك تەس بولىدۇ.»

جاپپار ۋېلىسىپىتنى يان تەرەپتىكى يارداڭلىققا قويۇپ
قويۇپ بۇ قورۇغا يېقىنلاشتى، شۇ چاغدا كەينى تەرەپتىن
كېلىۋاتقان موتورنىڭ ئاۋازى ئۇنى چۆچۈتۈۋەتتى، ئۇ
كەينىگە ئورۇلۇپ ئۆزىگە يېقىنلاپ كەلگەن بىر كىچىك
ماشىنىنى كۆردى، ئۇ يوشۇرۇنۇۋېلىشقا ئۈلگۈرەلمىدى،
ماشىنا ئۇنىڭ يېنىدا توختاپ ئەينىكى سىيرىلىپ
چۈشتى - دە، مۇھەممەدنىڭ قارمۇتۇق چىرايى
كۆرۈندى.

— بىرسىنى ئىزدەمتىڭىز؟ — دېدى مۇھەممەد
جاپپارغا قاراپ.

— مەن مەرداننى ئىزدەپ كەلگەنتىم،
مەھەللىدىكىلەر ئۇنى ئاكىسىنىڭ يېنىدا تۇرۇۋاتىدۇ
دېگەچكە بۇ يەرگە كېلىشىم، — دېدى جاپپار.
— مەردان ئۆيدە، يۈرۈڭ، ئۆيگە كىرىيلى.

— بولدىلا، ئۆيگە كىرمەي، — دېدى جاپپار ئۇنىڭغا
قولىنى پۇلاڭلىتىپ تۇرۇپ، — ئۇنى چاقىرىپىلا
قويسىڭىز بولىدى، مەن ئۈرۈمچىدىن كەلگەن،
بىرەيلەننىڭ ئۇنىڭغا يەتكۈزىدىغان ئامانەت سۆزى بار
ئىدى، شۇنى دەپ قويۇپلا قايتىپ كەتمەسم بولمايدۇ.

— شۇنچە يىراقتىن كەلگەن ئادەم ئىشىكنىڭ ئالدىغا
كېلىپ ئۆيگە كىرمەي كەتسىڭىز قانداق بولىدۇ
دەيمەن، — دېدى مۇھەممەد ماشىنا ئىشىكىنى ئېچىپ

پەسكە چۈشۈپ، — يۈرۈڭ دەيمەن، بىزدە ئىشىك ئالدىغا كەلگەن مېھماننى ئۆيگە باشلىماسلىقتىنمۇ ئېغىر گۇناھ يوق.

مۇھەممەد ئۇنىڭ گەپ قىلغاندا سەل ھودۇقۇۋۇتقانلىقىغا قاراپ ئۇنىڭغا سەپسالدى، چىرايى بەكمۇ تونۇش بىلىندى، يەنە كېلىپ تەلەپپۇزمۇ مۇشۇ يۇرتتىكىلەرنىڭكىگە ئوخشاش ئىدى. مۇھەممەد بىر ئاز دېلىغۇل بولدى.

— مەن سىزنى بىر يەردە كۆرگەندەك قىلمەنغۇ، — دېدى مۇھەممەد ئۇنىڭ كۆزىگە تىكىلىپ قاراپ، — سىز مۇشۇ يۇرتتىنغۇ دەيمەن — ھە؟

— شۇنداق، مەن سىلەرنىڭ قوشنا مەھەللەڭلەر قۇمبۇلاقتا ئولتۇرمىەن، — جاپپار ئۇنىڭ ئۆزىنى تونۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ يالغان سۆزلىدى، — ئىسمىم ئەسقەر، يېقىندا بىر ئىش بىلەن ئۈرۈمچىگە چىققان، ئاشخانىدا تاماق يەۋەتتىپ بىر ئادۋوكات بىلەن ئۇچرىشىپ قالغانىدىم، ئۇ مېنىڭ قۇمبۇلاقلىق ئىكەنلىكىمنى بىلىگەندىن كېيىن مەرداننى تونۇيدىغان — تونۇمايدىغانلىقىمنى سورىغانىدى، بىر يۇرتلۇق بولغاندىكىن تونۇيدىغانلىقىمنى دېۋىدىم، بىر پارچە خەتنى ماڭا بېرىپ مۇشۇنى ئۆز قولۇم بىلەن مەردانغا يەتكۈزۈشۈمنى ئېيتتى، شۇڭا بۈگۈن ۋاقىت چىقىرىپ بۇ يەرگە كېلىشىم.

— ئۇنداق بولسا چوقۇم ئۆيگە كىرمىسىڭىز بولمايدىكەن، يۈرۈڭ، ئۆيگە كىرەيلى، قارىغاندا ئۇ ئادۋوكات ئىنىمنىڭ ھېلىقى دەۋا ئىشلىرى توغرىسىدا بىرەر گەپ ئەۋەتكەن گەپ.

— بولدى، رەھمەت، — دېدى جاپپار كەينىگە
داچىپ، — مەن ئۆيىڭنى كۆرۈۋالغاندىكىن كېيىن
كېلەر مەن، مېنىڭ يەنە بۈگۈن كەچكىچە بېجىرىدىغان
بىر مۇنچە مۇھىم ئىشلىرىم بار دەڭا، ئۆيگە كىرگەندىكىن
بىردەم ئولتۇرۇپ قالىدىغان گەپ، شۇڭا خاپا بولماي
مەرداننى چاقىرىۋەتسىڭىز بويىتىكەن.

— مەيلى ئەمەس، — دېدى مۇھەممەد ماشىنىسىغا
چىقىپ، — مەرداننى چاقىرىپ قويماي، لېكىن زە ئىشك ئالدىغا
كېلىپ ئۆيگە كىرمەي بەك سەت ئىش قىلىدىڭىز جۇمۇ.

مۇھەممەد ماشىنىسىنى قوزغاپ ھويلىغا كىرىپ
كەتكەندىن كېيىن جاپپارنىڭ كۆڭلى ئارامغا چۈشتى.
شۇڭا ئۇ ئاستا كەينىگە يېنىپ بۇ ئۆيدىن سەل
يىراقلاشتى — دە، موخوركا يۆگەپ ئۇنى تۇتاشتۇردى ۋە
قېنىپ شورىۋالغاندىن كېيىن كەينىگە ئۆرۈلۈپ ھېلىلا
ماشىنا كىرىپ كەتكەن ھويلا دەرۋازىسىغا قارىدى،
دەرۋازا ئالدىدا مەردان بىلەن مۇھەممەد پەيدا بولدى.
مۇھەممەد مەردانغا جاپپارنى كۆرسىتىپ بىرنېمىلەرنى
دەۋاتتى، جاپپار مەرداننىڭ ئۆزىنى تونۇپ قېلىشىدىن
ئەنسىرەپ ئۇلارغا تەتۈر قاراپ تۇرۇۋالدى.

— مېنى ئىزدىگەنمىدىڭىز؟ — مەرداننىڭ ئاۋازى
ئۇنىڭ يېنىدىلا چىققىنىدا جاپپار كەينىگە ئۆرۈلدى.

— شۇنداق، — دېدى جاپپار مۇھەممەدنىڭ دەرۋازا
ئالدىدا يوقلۇقىنى كۆرۈپ خاتىرجەم ھالدا مەردانغا
تىكىلىپ.

— سەن جاپپار كەنەنغۇ، — دېدى مەردان جاپپارنىڭ
رەھىمسىزلىك چىقىپ تۇرغان تۇرقىغا قاراپ، — بۇ
يەرگە نېمىشقا كەلدىڭ؟

— نېمىشقا كېلەتتىم، — دېدى جاپپار ئۇنىڭغا
يېقىنلىشىپ، — ئاڭلىسام سەن دادامنى ئۆلتۈرگەن
قاتىلىنى ئاقلاپ تۈرمىدىن ئاچقىمەن دەپ
يۈرگۈدەكسەنغۇ... شۇڭا مۇشۇ گەپنىڭ راست —
يالغانلىقىنى ئوقۇپ باقاي دەپ كەلدىم، بولماپتىما.
مەردان ئۇنىڭ ياۋۇزلۇق چىقىپ تۇرغان كۆزلىرىگە
قاراپ بىر ئاز ھودۇقتى، كەينىگە قاراپ ئاكىسىنىڭ
ھويلىغا كىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ ئەمدى بۇنىڭ
بىلەن يەكەمۇيەك تۇتۇشۇپ قالدىغانلىقىنى پەملىپ
يانچۇقنى سىلاپ باقتى، يانچۇقىدا كۇچانىڭ كىچىك
بەككىسى بار ئىدى. ئۇ بۇ بەككىنى يېنىدا ساقلاپ
يۈرگىنىگە ئۇزاق بولغانىدى، ئەمما بەكە بايىلا ئالما
ئاقلاپ يېگەن چېغىدا ئۈستەلگە قويغان يېرىدە
قالغانىدى.

— يانچۇقۇڭنى سىلايسەنغۇ، يانچۇق سىلايدىغان
چاغلىرىڭ ئالدىڭدا تېخى... ئاۋۋال سوئالىمغا جاۋاب بەر،
ئۇ قاتىلىنى قۇتقۇزۇپ چىقىمەن دەپ ئادۋوكات تەكلىپ
قىلغىنىڭ راستمۇ؟

— راست، — دېدى مەردان ئەمدى جىم تۇرسا
بولمايدىغانلىقىنى ھىس قىلىپ ئاۋازىنى سەل كۆتۈرۈپ.
— ئۇنىڭ دادامغا پىچاق تىقىپ ئۆلتۈرۈۋەتكەن قاتىل
ئىكەنلىكىنى بىلمەمسەن؟

— بىلىمەن، — دېدى مەردان ئاۋازىنى يەنىمۇ
قاتتىقراق چىقىرىپ، — لېكىن ئۇ زورلانغان، سەندەك
بىر ئادەمگە ئۇنى زورلاپ ئېلىپ بېرىمەن دەپ قوپاللىق
قىلغانلىقى ئۈچۈن شۇنداق قىلىشقا مەجبۇر بولغان.

— يالغان، — دېدى ئۇ مەردانغا قولىنى شىلتىپ، —
ئۇ ئەسلىي ماڭا تېگىشكە ماقۇل بولغان، ئارىدا سەن

ھارمى ئىشنى بۇزۇپ ئۇنى مۇشۇنداق قىلىشقا كۈشكۈرتكەن، مەن ئەمدى بۇ ھېساباتنى سەندىن ئالمەن.

— سەن يالغان سۆزلەۋاتسەن، — دېدى مەردان غەزەپلەنگەن ھالدا، — جەۋھەر قانداق بولۇپ سەندەك لۈكچەككە تېگىشكە ماقۇل بولسۇن، سېنىڭ جەۋھەرنى ياخشى كۆرگۈدەك نەرنىڭ بار دەيمەن، سەن بىر تەييار تاپ، لايغەزەلغۇ...

— ئاغزىڭنى يۇم — دېدى جاپپار مۇشتىنى تۈگۈپ ئۇنىڭ بۇرنىغا بوش تەگكۈزۈپ، — غوجىكاڭنىڭ ئالدىدا ئۆزۈڭنى بىلەلمەي ئەجەب سەكرەيسىنا، بىقىنلىرىڭ مۇشت سېغىنىپ قالغان ئوخشىمادۇ سېنىڭ.

— قولۇڭنى تارت! — دېدى مەردان ئۇنىڭ قولىنى ئىتتىرىپ، — ساڭا بوزەك بولىدىغان مەردان ئەمەس جۈمۈ مەن.

— مانا ئەمىسە.

جاپپار ئۇنىڭ يۈزىگە بىر مۇشت سالدى، مۇشت تۇيۇقسىز ئېتىلغاچقا مەردان ئۆزىنى قاچۇرۇشقا ئۈلگۈرەلمىدى — دە، زاڭقىغا تەگكەن مۇشت دەستىدىن كەينىگە ئىككى قەدەم سەنتۈرۈلۈپ توختاپ قالدى، جاپپار يەنىمۇ تېزلىك بىلەن يېتىپ كېلىپ ئۇنى قالايمىقان ئۇرۇشقا باشلىدى، مەردان ئۆزىنى قوغداش ئۈچۈن جاپپارنى قۇچاقلىۋالدى. مەردان گەرچە مۇشت ئاتالمىغان بىلەن چېلىشىشقا ماھىر ئىدى، ھېيت — ئايەملەردە يېزىدا بولىدىغان چېلىشىشلاردا ئۆزى بىلەن تەڭ قۇراملىقلارنى ئاساسەن يېقىتىۋالاتتى، شۇڭا ئۇ جاپپارنى چىڭ قۇچاقلاپ ئۇنىڭ سول پۇتىغا چىرماق

سېلىپ ئۇنى يىقىتتى - دە، ئىككىسى پومداقلىشىپ
بىرى - بىرىنىڭ ئۈستىگە چىقىشىپ مۇشتلىشىپ
كەتتى. بىر چاغدا جاپپار ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلەپ
مەرداننىڭ ئۈستىگە چىقتى - دە، ئۇنىڭ يۈزىگە،
بىقىنلىرىغا قالايمىقان مۇشتلاشقا باشلىدى. مەردان
ھالسىزلىنىپ ئۇنىڭ ئاستىدىن تۇرۇپ كېتىشكە
ئۇرۇناتتى، ئۇ يېنىدىلا تۇرغان مۇشتۇمدەك بىر تاشقا
كۆزى چۈشۈپ قالدى - دە، سىلاشتۇرۇپ يۈرۈپ ئۇنى
قولغا ئېلىپ ئۆزىنى رەھىمسىز لەرچە مۇشتلاۋاتقان
جاپپارنىڭ يۈزىگە كېلىشتۈرۈپ بىرنى سالىدى، تاش
تېگىش بىلەن تەڭلا يېلى چىققان توپتەك بوشاپ كەتكەن
جاپپار ئۇنىڭ ئۈستىگە دۈم چۈشتى - دە، خارتىلداشقا
باشلىدى. مەردان قاتتىق چۆچۈپ ئۇنى ئۈستىدىن
ئىتتىرىپ قارىدى، ئۇنىڭ يۈزى ئىلغا قىلغۇسىز
ھالەتتە قانغا بويالغان بولۇپ، بەكمۇ قورقۇنچلۇق ئىدى.
مەردان بۇ تاش ئۇنىڭ جان يېرىگە تېگىپ كېتىپ ئۇنى
ئۆلۈپ قالغانمىكىن، دەپ بەكلا قورقۇپ كەتتى. جاپپار
يۈزى قانغا بويالغىنىغا قارىماي ئورنىدىن تۇرۇشقا
تەمىشلىۋاتاتتى.

— سەن نامەردلىك قىلدىڭ، مەردان، — دېدى بىردەم
ياتقان جاپپار تۇيۇقسىز مىدىرلاپ بىر قولىدا يەرنى
تىرەپ، يەنە بىر قولىدا يۈزىدىكى قاننى ئېرتىپ، — مەن
سېنى ئۆلتۈرۈۋېتىمەن.

مەردان ئاكىسىنىڭ ئۆيى تەرەپكە قاراپ يۈگۈردى، ئۇ
قاچمىسا جاپپار يېنىدىكى پىچقى بىلەن ئۇنى
بوغۇزلىۋېتىشتىن يانمايدىغاندەك پەيلى بەكمۇ يامان

ئىدى، بايا ئۇنىڭ بېلىنى تۇتقاندا يېنىدىكى غىلاپ قولىغا ئۇرۇلغانىدى.

— ئاكا، ئاكا، تېز چىقە بۇياققا! — دەپ توۋلىدى مەردان ھويلىغا كىرىپلا.

نېمە ئىش بولغىنىنى بىلمىگەن مۇھەممەد ئۆكسىنىڭ يۈزىدىكى قاننى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتى.

— نېمە بولدۇڭ؟ — ئۇ يۈگۈرۈپ كېلىپ دەلدەڭشىپ تۇرغان مەرداننى يۆلىدى.

— مەن جاپپار بىلەن ئۇرۇشۇپ قالدىم، ئۇنى تاش بىلەن ئۇرۇپ ياتقۇزۇۋەتتىم.

— نېمىلەرنى دەۋاتىسىنەي؟ — دېدى مۇھەممەد ئۆكسىنىڭ سۆزلىرىدىن ھېچنېمىنى چۈشەنمەي،

بايىقى ئادەم جاپپار كەندە، ئۇ مەن ئەسقەر دەۋاتامتى، قېنى؟

— تالادا قالدى، مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىمەن دەپ ياتىدۇ. مۇھەممەد ئۆكسىنى يۆلەپ دەرۋازا ئالدىغا چىقتى،

بايا ئۆلتۈرۈپ قالغان جاپپار ئەمدى ئۆلۈپ قالغاندەك يەردە سوزۇلۇپ ياتاتتى.

— ۋاي خۇدايىمەي، ئۇنى تاش بىلەن ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈپ قويغان ئوخشىماسەن...

ئۇلار ئىككىسى بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ جاپپارنىڭ يېنىغا كەلگىنىدە جاپپار خارتىلىدىغىنىچە ئوڭىدىسىغا

ياتاتتى، ئۇلارنىڭ يېنىغا كەلگىنىنى سەزگەن جاپپار يەنە زۇۋانغا كەلدى.

— نامەرد نېمىكەنەن، مەردان، — دېدى ئۇ قولىنى مىدىرلىتىپ قوپۇشقا ئۇرۇنۇپ، — مېنى تاش بىلەن

ئوردۇڭ، بولمىسا... ۋاي بۇرنۇم، ئەجەب ئاغرىپ

كېتىۋاتىدىغۇ... مەن سىلەردىن خۇش بولۇپ قالاي، مېنى دوختۇرخانىغا ئاپىرىڭلار، بۇرنۇم ماكچىيىپ كېتىپتۇ، تېز ئاپىرىڭلار... — ئۇنىڭ نەپىسى يېتىشمەي خارتىلداپ يەنە يېتىپ قالدى.

— مەن ماشىنىنى ئەكېلەي، — دېدى مۇھەممەد كەينىگە يېنىپ، — بۇ ئۆلۈپ قېلىپ بىزگە ئىش تېپىپ بەرمىسۇن يەنە...

ناھىيەلىك دوختۇرخانىنىڭ جىددىي قۇتقۇزۇش بۆلۈمى جاپپارنى جىددىي كېسەللەر ياتىقىغا ئېلىپ شۇ ھامان ئوپىراتسىيە قىلىپ ئېزىلگەن بۇرۇن كۆمۈرچىكىنى ياسىغان بولسىمۇ تازا ئەسلىگە كەلتۈرەلمىدى. ئۇنىڭ چۈشۈپ كەتكەن تۆت تال چىشىنىمۇ ئورنىغا سېلىشقا مۇمكىن بولمىدى. مائىسەم ئېرىنىڭ بۇ ھالىتىنى كۆرۈپ سوتقا ئەرز سۇنۇپ مەرداننى قولغا ئالغۇزدى. قانۇن دوختۇرلىرى جاپپارنىڭ ئېزىۋېتىلگەن بۇرۇن كۆمۈرچىكى بىلەن ئالدى چىشىدىن تۆتى چۈشۈپ كەتكەنلىكىنى نەزەردە تۇتۇپ ئۇنىڭغا بەشىنچى دەرىجىلىك مېيىپ دېگەن كىنىشكا چىقىرىپ بەردى. مائىسەم بۇنى چىڭ تۇتۇپ ئەرز قىلغاچقا ناھىيەلىك خەلق سوت مەھكىمىسى مەردانغا جاپپارنىڭ بارلىق دوختۇر خىراجىتى ۋە يىگىرمە مىڭ سوم روھىي تۆلەم پۇلى تۆلەتكەندىن باشقا ئۈچ يىللىق قاماق جازاسى بېرىش ھۆكۈمى چىقىرىپ ئۇنى تۈرمىگە يولغا سېلىپ قويدى.

سەككىزىنچى باب

سېغىنىش مەكتۇپلىرى

جەۋھەر تۈنۈگۈن خۇشاللىقىدا قىن - قىنىغا پاتىمغاندى، ئەمما بۈگۈن سەل خىيالچان كۆرۈنەتتى. ئۇ بۈگۈن كىيىم تىكىش ماشىنىسى ئالدىدا ئولتۇرۇپ يېنىدىكى سېۋەتكە لىق قاقچىلانغان كۆڭلەكلەرنىڭ ياقىسىنى قوندۇرۇۋاتاتتى، ئەمما خىيالى باشقا ياققا كېتىپ ئىشى ئاۋۇمايۋاتاتتى، سەۋرچانلىقى ۋە تىرىشچانلىقى بىلەن تۈرمە كادىرلىرىنىڭ ئاغزىغا چىقىپ قالغان جەۋھەرنىڭ بۈگۈنكى ھالىتى تۈرمىداشلىرىنىڭلا ئەمەس، ئەترەت يېتەكچىلىرىنىڭمۇ دىققىتىنى تارتقاندۇ.

— بۈگۈن نېمە بولدۇڭ، جەۋھەر؟ — بۇ ئاۋازدىن چۆچۈگەن جەۋھەر ئىتتىك بېشىنى كۆتۈردى، ئۇ يېنىدىلا ئۆزىگە قاراپ تۇرغان ئالدىدە يېتەكچىنى كۆرۈپ ئىتتىك ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

— ئولتۇر، ئولتۇرۇۋەر، — دېدى ئالدىدە ئۇنىڭ چىرايىغا سىنچىلاپ قارىغاندىن كېيىن، — باياتىن ساڭا دىققەت قىلىپ تۇرۇۋاتىمەن، قولۇڭ ئىشتا بولغان بىلەن كاللاڭ باشقا يەردە پالاس قېقىۋاتىدۇ، مېجەزىڭ يوق ئوخشىمامدۇ، ئاغرىپ قالغان بولساڭ ئوچۇقىنى دە ماڭا.

— دوكلات، يېتەكچى! — دېدى جەۋھەر ئورنىدىن قايتا تۇرۇپ، — ئۆزۈم ساق، ئاغرىپ قالمدىم، شۇ ئازراق...

— دۇدۇقلايسەنغۇ، — دېدى ئالىدە ئۇنىڭ مۇرىسىدىن بېسىپ ئولتۇرغۇزۇپ، — تېخى تۈنۈگۈنلا ئىككى يېرىم يىل كەچۈرۈم ئالدىڭ، ئاكتىپ ئىشلەۋاتقانلىقىڭنى بىز ئوبدان بىلىمىز، لېكىن سەن باشقىلارنىڭ ئىككى يېرىم يىل كەچۈرۈم ئېلىپلا بوشاپ كەتتى دەپ ئۈستۈڭدىن گەپ تېپىشىدىن ئەنسىرىمەمسەن؟ بولدى، كۆپ سۆزلىمەي... كەچلىك تاماقتىن كېيىن ئىشخاناغا كىر، شۇ يەردە ئوبدانراق سۆزلىشەيلى، بۇ كۆڭلەكلەرنى ئەتە كەچكىچە تەييار قىلىدىغان ئىش تۇرسا سۆرەلمىلىك قىلساڭ بۇنى قانداق پۈتكۈزەلەيسىلەر، قارىغاندا بۈگۈن كېچىمۇ ئىسمىنا قوشۇپ ئىشلىمىسەڭلار تۈگىتەلمەيدىغان ئوخشايىسىلەر، ئەمدى ئىشىڭنى ئىشلەۋەر، كاللاڭ ئىشتا بولسۇن جۇمۇ.

— ماقۇل، يېتەكچى، چوقۇم ياخشى ئىشلەيمەن، — جەۋھەر ئورنىدىن تۇرۇپ ئالىدە يېتەكچىنىڭ بايقى نەسىھەتكە ھەم بۇيرۇققىمۇ ئوخشاپ كېتىدىغان سۆزىگە جاۋاب بەردى.

ئالىدە ئۇنىڭغا «ئولتۇر» دېگەن مەنىدە قولىنى سىلىكىپ قويۇپ كەينى تەرەپكە ئۆتۈپ كەتتى، جەۋھەر ئورنىغا قايتا ئولتۇرۇپ ياقا قوندۇرۇش ئىشىنى داۋاملاشتۇردى. دېمىسىمۇ، غوجايىنلار بەزى بۇيرۇتمىلارنى ئىككى ياكى ئۈچ كۈندە پۈتكۈزۈش مۆھلىتى بىلەن بۇ يەرگە ئېلىپ كېلەتتى، مۇشۇ مۆھلەتتە پۈتكۈزۈش ئۈچۈن ئۇلار كۈنىگە ئون نەچچە

سائەتلەپ ئىشلەشكە توغرا كېلەتتى، مۇنداق چاغدا يېتەكچىلەر سان ھەم سۈپەتنى تەڭ تۇتۇشنى تەكىتلەپ ئۇلارنى تېزىرەك ئىشلەشكە ھەيدەكچىلىك قىلسا، يەنە بىر تەرەپتىن ئۇلارنى بىر ئاز ئەر كىنرەك باشقۇراتتى، چۈنكى ئون نەچچە سائەتلەپ ئىشلەش ئۇلارغا ھەقىقەتەن ئېغىر كېلەتتى، شۇڭا بەزىدە ئۇلار كىيىم تىكىش ماشىنىسىنىڭ تەپكىسىنى تېپىپ ئولتۇرۇپ ئۇخلاپمۇ قالاتتى، بەزىلەر تېخى ئۇيقۇچىلىقتا قولغا يىڭنە سانجىۋېلىپ ۋايىجانلاپ سەكرەپمۇ كېتەتتى، يېتەكچىلەر ئۇلارنى ئون - يىگىرمە مىنۇتلۇق ئارام ئېلىشقا تەشكىللەپ ناخشا ئېيتقۇزۇپ، ئۇسسۇل ئويناتقۇزۇپ ئۇيقۇسىنى قاچۇراتتى. بۇنداق چاغلاردا جەۋھەر ئېچىلىپ كېتەتتى - دە، بەزىدە ناخشا ئېيتىپ، بەزىدە ئۇسسۇل ئويناپ ئۆزىنىڭ ھەم ئۇلارنىڭمۇ كاللىسىنى سەگىتىپ ئۇيقۇسىنى ئچاتتى.

ناخشا - ئۇسسۇلدىن باشقا سورۇننى تېخىمۇ قىزىتىدىغىنى ھېلىقى توردا قىلتاق قۇرۇپ ئەرلەرنى قويدىغان دىلرەبا بىلەن گۈلزىبا ئىدى، ئۇلار بىر - بىرىگە سوئال قويۇپ ئۇنىڭغا ھەزىل جاۋاب بېرىپ ھەممەيلەننىڭ كۆڭلىنى ئاپتاپتەك يورۇتۇۋېتەتتى، بەزىدە تېخى كىيىم تىكىش ماشىنىسىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرغان قىز - چوكانلارغا چاقچاق قىلىپ ئۇلارنى كۈلدۈرۈپ ئۈچەيلىرىنى ئۈزۈۋەتكىلى قىل قالاتتى.

جەۋھەر كۆڭلەكلەرنىڭ ياقىسىنى ئورنىتىپ ئولتۇرۇپ ئۇلارنىڭ تۈنۈگۈن كەچتىكى چاقچاقلارنى ئەسلەپ قالدى، ئاخشام يېتەكچى گۈلشەن دىجورنى ئىدى، ئۇ سائەت ئوندىن ئاشقاندا ئۇلارنى يىگىرمە

مىنۇتلۇق دەم ئېلىشقا قويۇپ بەردى، ھاجەتخانغا بارىدىغانلار بېرىپ كەلگەندىن كېيىن گۈلشەن دىلرەبا بىلەن گۈلزىباننىڭ يېنىغا كەلدى.

— قېنى ئەمىنسە بۇلارنىڭ ئۇيقۇسىنى ئويدانراق ئېچىپ قويۇڭلار، چاقچىڭلار تەملىك چىقسۇن.

— خوپ، باشلىق، — دېدى دىلرەبا ئورنىدىن ئىتتىك تۇرۇپ، — بىز بۈگۈن بۇ خانىملىرىمىزنىڭ ھازىر نېمىلەرگە ئوخشاپ قالغانلىقىنى كۆزىتىپ باقايلى. ھە، گۈلزىبا قارىغىنە، جەۋھەر ھازىر نېمىگە ئوخشاپ قاپتۇ؟ — يېڭىدىن ئۇچۇرما بولغان قۇشقا، — دېدى گۈلزىبا ئويلىنىپ ئولتۇرمايلا.

— دىققەت بىلەن ئۇچمىسا سارغا يەم بولىدىغان قۇشقا دېمەمسەن.

— ئۇچۇشقىمۇ يەم كېرەك، ئاۋايلىمىسا قاننى سۇنىدۇ بۇ بايقۇشنىڭ.

جەۋھەر ئۇلارنىڭ ئويلىنىمايلا دەپ سالغان چاقچاقلاردىن بىرەر نەرسىنىڭ بېشارىتىنى سېزىپ ئۆزى كۈلۈپ تۇرسىمۇ خىيالى باشقا ياققا كەتتى: «يېڭىدىن ئۇچۇرما بولغان قۇش، سارغا يەم بولۇش، قاننى سۇنۇش... ئەجەبا، بۇلارنىڭ گەپلىرى بۈگۈن كېچىدىكى چۈشۈمگە مۇناسىۋەتلىك بولسا — ھە؟!» جەۋھەر خۇددى بىرەيلەن ئۇنى تۇيۇقسىز نوقۇۋەتكەندەك چۆچۈپ ئالدىغا قارىدى، دىلرەبا بىلەن گۈلزىبا ئۆرە تۇرۇۋېلىپ چاقچاقلارنى داۋاملاشتۇرۇۋاتاتتى، ئولتۇرغانلار پاراقلاپ كۈلۈشۈپ كەتتى.

— دىلەرگە قارىغىنە، كۆزلىرى يۇمۇلۇپ كېتىپتۇ، ئۇ نېمىگە ئوخشايدۇ؟

— ئۇتتۇرۇۋەتكەن قىمار ۋازغا.

— قىمار ئوينىماڭ دېسەك ئۇنىماي مانا ئەمدى
ئېرىنىمۇ ئۇتتۇرۇۋەتتى، ئەرسىز قالغاننىڭ دەردى بۇ.

— ياش تۇرۇپ تۇل قالغاندىكىن يامغۇردا قالغان
چالمىدەك ئېزىلىپ ئولتۇرىدىغان گەپ ئەينا.
— قاراڭلار ئاۋۇ ئايگۈلگە، جالاقشىپ تىترەپ
كېتىۋاتىدغۇ.

— ئۇ تاقىر تاغدا جۇدۇندا قالغان يالاڭتۆشكە
ئوخشاۋاتىدغۇ...

— بۇنداق سوغۇقتا ئېرىدىن يامانلاپ ئانىسىنىڭ
ئۆيىگە ماڭمىسا بولاتتى ئەمەسمۇ...

— ئېرىنى ئاشنىسى بىلەن تۇتۇۋالغان خوتۇن قانداق
تۇرىدۇ ئۇ ئۆيىدە.

— ۋاي ئىسىت، ئېرىدىن ئايرىلىپ ياشىماقنىڭ
تەسلىكىنى نېمە دەي، ئەمدى نېمە كۈنى كۆرەر بىزنىڭ
بۇ سەتەڭ.

— قاراڭ بىزنىڭ رىزۋانغا، مۇنكىر - نەكىرگە
ئۇچراپ گۆردىن قېچىپ چىققاندىك سارغىيىپ
كېتىپتىغۇ.

— سارغايغىنى پىشقىنى.

— پىشقان بولسا چاتاق، ۋاقتىدا ئۈزمىسەڭ تورۇكلاپ
بېشىڭغا چۈشۈپ رەسۋا قىلمىغىتتى ماۋۇ ئېسىل
كېيىملىرىڭنى.

— مېنى رەسۋا قىلسغۇ مەيلى، ھېلىقى مۇنكىر -
نەكىرلەر كەينىدىن قوغلاپ چىقىپ ئۇنى رەسۋا
قىلمىسىلا بولاتتىغۇ.

— ھا - ھا - ھا...

بىردەم داۋاملاشقان بۇ چاقچاقلاردىن قانغۇچە

ھۇزۇرلانغان مەھبۇسلارنىڭ ئۇيقۇسى ئېچىلىپ كەتتى، ئەمدى ئۇلار بۇ ئىككىسىنىڭ ئۆزلىرىنى ئوخشىتىشلىرىدىن ئازراق بولسىمۇ كۆڭلى ئېچىلىپ يېتەكچىنىڭ بۇيرۇقىسىزلا ئۆز ئىشلىرىغا چۈشۈپ كېتىشكەندى.

جەۋھەر ئاشۇ چاقچاقلارنى ئەسلەپ ئۇلارنىڭ ئۆزىنى يېڭىدىن ئۇچۇرما بولغان قۇشقا ئوخشاتقانلىقىنى ئويلاپ قالدى، دېمىسىمۇ ئۇ تېخى قاننى قاتمىغان بىر قۇش چېغىدىلا بۇ جايغا ئېلىپ كېلىنگەندى. مانا بىردەمدىلا ئىككى يېرىم يىل ئۆتۈپ كەتتى، بىر يىلدىن كېيىنلا ئۆلۈم جازاسى بېرىلىپ ئىككى يىل كېچىكتۈرۈلگەن جازا بىردىنلا يىگىرمە يىللىققا چۈشۈپ قالدى. ئالدىدە يېتەكچىنىڭ گېپىنىڭ ئۇرانىدىن قارىغاندا، مۇنداق جازاغا ھۆكۈم قىلىنغان جىنايەتچىلەرنىڭ جازا مۇددىتى ئاۋۋال ئۆمۈرلۈك قاماق جازاسىغا چۈشۈرۈلۈپ ئاندىن ئۆزگىرىش ئىپادىسىگە قاراپ يىگىرمە يىلغا چۈشۈرۈلىدىكەن، لېكىن جەۋھەرنىڭ جازا مۇددىتىنىڭ بىراقلا يىگىرمە يىلغا چۈشۈرۈلۈشى بۇ ئالاھىدە كەچۈرۈم ھېسابلىنىدىكەن. دېمەك، مەرداننىڭ سىرتتا ئادىلجان ئادۋوكات ئارقىلىق ئۇنىڭ جازاسىنى يېنىكلىتىش ئۈچۈن قىلىۋاتقان ئەرزلىرىنىڭ ئۈنۈمى بولۇۋاتىدۇ دېگەن گەپ، بۇ ئەلۋەتتە خۇشال بولىدىغان ئىش، ئەمما ئۇنىڭ ئۆز بەختىنى نابۇت قىلىشى ئۇنى خاتىرجەمسىزلەندۈرۈپ قويۇۋاتاتتى.

— نېمە بولدۇڭ، جەۋھەر؟ — دېدى چېنەستەم ئۇنىڭ ياقىسىنى ئورنىتىپ بولغان كۆڭلەكلىرىنى رەتلەۋېتىپ، — بۈگۈن مەجەزنىڭ بەكلا بوشقۇ؟

— Бۈگۈن سەھەردە مېنى قارا بېسىپ قاپتىكەن، —
 دېدى جەۋھەر كىيىم تىكىش ماشىنىسىنى
 توختىتىپ، — ئاشۇ قاباھەتلىك چۈش مېنى سەل
 بىسەرەمجان قىلىپ قويدىغۇتاك.
 — قانداق چۈش كۆردۈك؟ دېگەنە، مەن ئورۇپ بېرەي
 شۇ چۈشۈڭنى.

— مەردان ئاق بوز ئاتقا مىنىپ كېلىپ مېنى ئېلىپ
 مېڭىپتۇ، — دېدى جەۋھەر جېنەستەمگە قاراپ ئېغىر
 خورسىنغان ھالدا، — بىز كۆكتە پەرۋاز قىلىپ
 ئۇچۇپتۇق، شۇنداق خۇشال كېتىۋاتساق بىر چاقماق
 چېقىلىپلا ئىككىمىز ئاتتىن يىقىلىپ بىر چوڭ كۆلگە
 چۈشۈپ كېتىپتۇق، سۇ بىردەمدىلا قاينام ھاسىل قىلىپ
 پۈتمىزدىن تارتىپ سۇ ئاستىغا سۆرەپ ئەكىرىپ
 كېتىۋاتقۇدەك... بىر قاراڭغۇ غارنىڭ ئىچىگە كىرگەندە
 مەرداننى يوقىتىپ قويدۇم، مەن سۇدا تۇنجۇقۇپ قېلىپ
 ئويغىنىپ كەتتىم، پۈتۈن بەدىنىم تەرگە چۆمۈلۈپ
 كېتىپتۇ. ئاخشام دىلرەبا بىلەن گۈلزىبا «ئۇچۇرما بولغان
 قۇش، سارغا يەم بولۇش، ئۇچۇش» دېگەندەك چاقچاقلارنى
 قىلىۋىدى، يۈرىكىم سېلىپ كەتكەن. مانا كېچە ئۇچۇپ
 قاننى سۇنغان قۇشتەك قاراڭغۇ ئۆتكۈرگە كىرىپ
 كېتىپتىمەن، بۇ چۈش بىرەر بېشارەتتىن دېرەك
 بېرەمدىكىن دەپ ئاللاغا سېغىنىپ: «ئېھ، ياراتقۇچى
 ئاللا! سېنى سېغىنىپ تۇرغان مۆمىن بەندىلىرىڭنى
 مۇنداق پالاكەتچىلىكتىن ساقلىغايسەن» دەپ دۇئا
 قىلدىم، سەھەردىكى چۈشنىڭ ئوڭغا تارتىدىغانلىقىنى
 ئاڭلىغاندىم، شۇڭا مەردانغا بىرەر ئىش بولغانمىكىن
 دەپ ئەنسىرەۋاتمەن، ئۇ مېنى دەپ بىرەر بالا - قازاغا

ئۇچراپ قالمىسا بولاتتى، ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشمىگىلى مانا نەق بىر يىل بولدى، كۆڭلۈم بىر شۇملۇقنى سېزىۋاتىدۇ.

— چۈشكە ئىشىنىپ كەتكىلى بولمايدۇ، — دېدى جېنەستەم رەتلەپ بولغان كۆڭلەكلەرنى قۇچىقىغا ئېلىپ، — ئۇنى ئوڭغا دېسەڭ ئوڭغا، سولغا دېسەڭ سولغا ئۆرۈگىلى بولىدۇ، مېنىڭچە چۈشۈڭنىڭ ئالدىنى ئوڭغا ئۆرۈسەڭ مەردان سېنى ساقلايدىكەن، سەن تۈرمىدىن چىققۇچە ئۇ سەن ئۈچۈن جىق ئىشلارنى قىلىدىكەن. قارا، ئۇ ھازىر سەن ئۈچۈن ئەرز قىلىپ جازا مۇددىتىڭنى قىسقارتقىلى تۇردى، مۇشۇنىڭ ئۆزىلا سېنى خاتىرجەم ئىشلەپ، ئارتۇق خىياللارغا بېرىلمەي ياخشى ئۆزگىرىشىڭنىڭ كاپالىتى ئەمەسمۇ؟ ئەمدى چۈشۈڭنىڭ كەينىنى ئۆرۈشىڭنىڭ ھاجىتى يوق، چۈنكى چۈشۈڭنىڭ داۋامى قالايمىقانلىشىپ كېتىپتۇ.

— جېنەستەم ئورنۇڭغا قايت، — دېدى ئالىدە ئۇلارنىڭ يېنىغا كېلىپ، — دەزماللايدىغان كىيىملەر يىغىلىپ كېتىپتۇ، قاچان تۈگىتىسەن بۇ ئىشنى؟
— خاتىرجەم بولۇڭ، باشلىق، — دېدى جېنەستەم ئورنىدىن دىكىدە تۇرۇپ، — قولۇمدىكى ئىشنى تۈگەتمىگۈچە تاماقمۇ يېمەيمەن.

جېنەستەم ئۆزىنىڭ ئىش ئورنىغا كەتتى. جەۋھەرنىڭ كۆڭلى سەل جايىغا چۈشۈپ كىيىم تىكىش ماشىنىسىنىڭ تەپكىسىنى ئىتتىك - ئىتتىك تېپىشكە باشلىدى. ئۇ ئەمدى ياخشى ئىشلەپ يىل ئاخىرىدا ئاكتىپ سايلىنىپ كەچۈرۈم ئېلىپ تېزرەك تۈرمىدىن چىقىشنى ئويلىدى. تۈنۈگۈن ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش

ئىدارىسىنىڭ باشلىقلىرى كېلىپ جازا مۇددىتى قىسقارتىلغانلارنىڭ ئىسمىنى ئاتىغاندا ئۇ ھاياجىنىنى باسالمايلا قالغانىدى، تۈرمىگە كىرگەن كۈنى «مېنى ئېتىۋېتىڭلار، مېنىڭ يەنە ئىككى يىل ياشىغۇم يوق» دەپ ئىشىك مۇشتىلىغان چاغلىرى يادىغا كەلدى.

جەۋھەر ئۇ چاغلاردا ئۆلۈم جازاسى بېرىپ ئىككى يىل كېچىكتۈرۈپ ئىجرا قىلىشنى ئىككى يىلدىن كېيىن چوقۇم ئاتىدۇ، دەپ چۈشىنىۋالغىچە ئىككى يىل ئۆلۈمنى كۈتۈپ ياتقاندىن كۆرە ھازىرلا ئېتىۋەتسە بۇ يورۇق دۇنيادا ئازاب تارتىپ ئۆلۈم ۋاقتىنى كۈتكەندىن ياخشى ئەمەسمۇ، دېگەن خىيالغا كېلىپ قالغانىدى. بىراق، تۈرمە كادىرلىرىنىڭ تەربىيەسى، تۈرمىداشلىرىنىڭ چۈشەندۈرۈشى ئۇنى ھاياتلىق ئالىمىگە قايتۇرۇپ كەلگەنىدى، ئاستا - ئاستا تۈرمە ھاياتىغا، ئىش تۈزۈملىرىگە كۆنۈپ، ھاياتقا، بولۇپمۇ ئەركىن ھاياتقا بولغان بىر خىل مۇھەببەت تۇيغۇسىنى پەيدا قىلغانىدى. ئەڭ مۇھىمى، ياخشى ئىشلەش ئارقىلىق ئاكتىپلار قاتارىغا ئۆتۈپ جازا مۇددىتىنى قىسقارتىشنى چۈشىنىپ قالغانىدى. شۇڭا، ئۇ ئۆزىنىڭ يېزىقچىلىق تالانتىنى نامايان قىلىپ تۈرمە گېزىتىگە خەۋەر ۋە ئۆگىنىش ئىرادىسىنى يېزىش ئارقىلىق تۈرمە كادىرلىرى بىلەن ئوبدانلا چىقىشىپ قالدى، ھەتتا بۇ تۈرمە گېزىتىنىڭ مۇنەۋۋەر ئىختىيارى مۇخبىرى بولۇپ سايلىنىپ تۈرمە كادىرلىرىنىڭ ھۆرمىتىگە ئېرىشتى.

ئۇ ھەر قېتىم ئىشقا ماڭغاندا ھەم ئىشتىن چۈشكەندە بىرىنچى چوڭ دەرۋازىغا قاراپ: «ئاد، ئەركىنلىك! مۇشۇ دەرۋازىدىن چىقىپ كەتسەملا ئەركىنلىككە ئېرىشمەن،

ھاياتىمنى يېڭىدىن باشلايمەن. مېنى كۈتۈپ تۇرغىنى
ئەركىنلىكىمۇ ياكى ئازابمۇ؟ مەن قايتىپ چىقسام جاپىپار
ماڭا زىيانكەشلىك قىلارمۇ؟ مەردان بىلەن بىللە بولۇش
چۈشكە ئايلىنىپ كېتەرمۇ...» دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن
تالاي ئۆتكۈزگەن چاغلىرىمۇ بولغانىدى. مانا ئەمدى
ئىككى يىرىم يىل كەچۈرۈم ئالغان چېغىدا ھاياجانلانغان
بولسىمۇ يەنىلا ئەنسىز خياللار ئىسكەنجىسىدە
قىسىلىۋاتاتتى، بۇ قىسىلىش ئۇنى روھىي جەھەتتىن
ئازابلان تۇرسىمۇ ئېلان قىلىنغان ئىككى يىرىم يىللىق
كەچۈرۈم ئۇنى يېنىك تەۋرىتىپ يەنىلا ئەركىنلىككە
چىقىدىغان چاغلىرىنىڭ ھامان يېتىپ كېلىدىغانلىقىدىن
بېشارەت بېرىپ ئۇنى ھاياجان قۇچىقىغا بۆلەپ تۇراتتى.
كەچلىك تاماق ۋاقتىنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىنى
ئۇقتۇرۇپ قوڭغۇراقنىڭ جىرىڭلىشى جەۋھەرنى
خىيالىدىن ئويغاتتى، ماشىنىلار مېڭىشتىن توختىدى.
بۈگۈنكى ۋەزىپە ئورۇندىلىنىپ بولمىغانلىقتىن، ئۇلار
ئەمدى كەچتە ئىسمىنا قوشۇپ ئىشلىمىسە بولمايتتى،
شۇڭا بۈگۈنكى دىجورنلار ئاشخانىغا چىقىپ كەچلىك
تاماقنى سېخقا ئەكپەلتتى. بۈگۈنكى دىجورنى گۈلزىبا
بولغاچقا، ئۇ تاماق چېلىكىنى كۆتۈرۈپ ئاشخانىغا
ماڭدى. تاماق ۋاقتى يېرىم سائەت بولغاچقا بەزىلىرى
ھاجەتخانىغا مېڭىشتى، بەزىلىرى ئورنىدىن تۇرۇپ
بەللىرىنى تولغاپ ھەرىكەت قىلاتتى. ئۈچ - تۆت سائەت
كىيىم تىكش ماشىنىسى ئالدىدا ئولتۇرۇپ ئىش
قىلماقمۇ ئاسان ئەمەس ئىدى.

— جەۋھەر، ساڭا خەت كەپتۇ، — دېدى رىزۋان

جەۋھەرنىڭ يېنىغا كېلىپ، — ئوبۇرنىدىن قايتىپ
كېلىۋاتسام ئالدىدە يېتەكچى ئۇچراپ قالدى، سېنى
كېلىپ خېتىنى ئېلىۋالسۇن دەيدۇ.

— ئاپامدىن خەت كەپتۇ — دە، — دەپ ئىتتىك
ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى جەۋھەر. ئاپسىدىن خەت
كەلمىگىلى ئالتە ئايدىن ئاشقانىدى.

ئۇ ئالىدەنىڭ ئىشخانىسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ
ئىشكىنىڭ ئوچۇق تۇرغانلىقىنى كۆردى، ئالىدە
قانۇنچىلىق گېزىتىنى كۆرۈپ ئولتۇراتتى، ئۇ ئىشك
تۈۋىدە تۇرغان جەۋھەرنىڭ ئىشكىنى بوش چېكىپ
«رۇخسەتمۇ» دېگەن ئاۋازىنى ئاڭلاپ قولىدىكى گېزىتىنى
ئۈستەلگە تاشلىدى — دە، ئۇنىڭغا قاراپ:

— كىرىۋەر، — دېدى — دە، ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇنى يان
تەرەپكە قويۇلغان قوش كىشىلىك ئورۇندۇققا باشلىدى.
— مەن خېتىمنى ئالغىلى كىرىۋىدىم، — دېدى
جەۋھەر.

— بۇنى بىلىمەن، بىردەم ئولتۇر، — دېدى ئالىدە
ئورنىدىن تۇرۇۋالغان جەۋھەرنى مۇرىسىدىن بېسىپ
ئولتۇرغۇزۇپ، — بىردەم مۇڭدشايلى، پىكىر
ئالماشتۇرايلى، مەن كادىرلاز ئاشخانىسىغا ئىككى
كىشىلىك تاماق بۇيرۇتۇپ قويدۇم، بىللە تاماق يەيلى.

جەۋھەر بۈگۈن ئالىدەنىڭ بۇ ئىشىدىن بىرئاز
غەلىتىلىك ھىس قىلدى — يۇ، ناھايىتى تېزلا بۇ
خىيالىدىن يېنىپ قالدى. «ئۇ بايا كەچلىك تاماقتىن
كېيىن ئىشخانىغا كىر، ئوبدانراق سۆزلىشەيلى دېگەن
ئەمەسمىدى، قارىغاندا ماڭا تەربىيە بەرسە كېرەك، بۇ

خەتتە ئانام بىرەر شۇم خەۋەرنى يازغانمىدۇ؟ بوۋام -
موماملارغا بىرەر ئىش بولمىغاندۇ... ئەستى، خەتنى بەرسە
بوپتىكەن...»

— خەتنى بېرىۋەتكەن بولسىلا...

— ئالدىرىما دېدىمغۇ مەن ساڭا، — دېدى ئالىدە
مىيىقىدا كۈلۈپ، — باشقىچە خىياللاردا بولۇپ ئانچە
ئەنسىرەپمۇ كەتمە، بىزدە «ئاۋۋال تائام، ئاندىن كالام»
دېگەن گەپ بارغۇ، تاماقتىن كېيىن ئالماسەن ئۇ
خېتىڭنى.

بۇ گەپتىن جەۋھەرنىڭ كاللىسىغا كەلمىگەن
خىياللار كېلىپ پېشانىسىدىن تەر چىقىپ كەتتى،
چۈنكى بۇ يەرگە كەلگەن ھەرقانداق خالدا ياكى خەت
تەپسىلىي تەكشۈرۈلگەندىن كېيىن ئاندىن ئۇلارنىڭ
قوللىغا تېگىدىغانلىقى ئۈچۈن جەۋھەر خەتنىڭ
مەزمۇنىدىن ئالىدەنىڭ ئاللىقاچان خەۋەر تېپىپ
بولغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى، شۇڭا ئۇ ئالىدەنىڭ بۇ
سىرلىق ھەرىكەتلىرىگە قاراپ بۇ قېتىمقى خەتتە بىرەر
شۇم خەۋەرنىڭ پۇرىقىنى سەزگەندەك بولدى.

— جېنىم ئالىدە يېتەكچى، — دېدى جەۋھەر يۈرىكىنى
ئوڭ قولى بىلەن بېسىپ تۇرۇپ، — خەتتە قانداق خەۋەر
بولسا مەيلى، مەن بەرداشلىق بېرەلەيمەن، مېنى بۇنداق
قىيىنماي خەتنى بېرىۋەتكەن بولسىلا، مەن چىقىپ
ئەترەتتىكىلەر بىلەن بىللە تاماق يەۋېرەي.

— نېمانداق تەنتەكلىك قىلىسەن؟ — دېدى ئالىدە
كۈلۈمسىرەپ، — ئولتۇر دېگەندىكىن ئولتۇر، مەن
ئىككى كىشىلىك تاماق بۇيرۇتۇپ قويدۇم دېدىمغۇ
ساڭا... خەتنىڭ ئىشىنى تاماقتىن كېيىن دەيمەن.

— خەت ئاپامدىن كەپتىمۇ؟

— ياق.

— ئۇنداق بولسا ئۇكامدىن كەپتىمۇ؟

— ياق.

— ئەمىسە كىمدىن كەپتۇ؟ ماڭا تېزرەك دەپ بەرگەن بولسىلا، ماڭا مۇشۇ تۇغقانلىرىمدىن باشقا كىم خەت يازىدۇ، مەن بۇ جايغا قامالغاندىن باشلاپلا بارلىق دوستلىرىمدىن ئايرىلىپ قالغان بىر بىچارە قۇش.

— سېنى ياخشى كۆرىدىغان بىرسىدىن كەپتۇ، بىراقزە...

— بىرىنچى تۈرمىدىن كەپتۇ - دە.

— سەن بۇنى قانداق بىلىسەن؟

— بىلىمەيچۇ، - دېدى جەۋھەر تۇمشۇقنى ئۇچلاپ، - ئۇ ئادەمنى تازا بىزار قىلىدىغان بىرىنچىمكەن زادى... بولدىلا، ئەگەر راستتىنلا بۇ خەت ئاشۇ يېپىشقاق ساراڭدىن كەلگەن بولسا خەتنى قايتۇرۇۋەتسىلە.

ئالدىدە جەۋھەرنىڭ بىردەمدىلا تۇتۇلۇپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ پىخىلداپ كۈلدى. ئۇ ئۆتكەندە بىرىنچى تۈرمىدىن بۇ يەرگە تەشۋىقات دوسكىسىنى بېزەشنى ئۆگىتىپ قويۇشقا كەلگەن ھېلىقى بۇغداي ئوڭلۇك، يىگىرمە بەش ياشلار چامىسىدىكى بالىنىڭ ئىشىنى ئوبدان بىلەتتى، ئۇ ئۈچ كۈن ئىشلەش جەريانىدا شۇنچە كۆپ قىزلارنىڭ ئارىسىدىن ئۆزىگە ياردەملىشىشكە كەلگەن جەۋھەرگە ئاشىق بولۇپ قالغانىدى، شۇ ئىشتىن كېيىن ئۇ جەۋھەرگە بىرنەچچە قېتىم تەلەپ قويۇپ خەت يازغان بولسىمۇ جەۋھەر ئۇنىڭغا جاۋاب قايتۇرمىغانىدى، مانا بۈگۈن ئۇ تۈرمىدىن خەت كەلدى، دېگەننى ئاڭلاپلا

قاپقىدىن مۇز ياغدۇرغىنى ئۇنىڭدىن بىزار ئىكەنلىكىنى بىلدۈرەتتى.

— مانا تاماق كەلدى، — گۈلشەن ئىشخانغا كىردى، ئۇ ئىككى قولىدا ئىككى تەخسە گۆش بېسىلغان پولۇنى كۆتۈرۈۋالغان بولۇپ، ئۇنىڭدىن مەزىلىك پۇراق كېلەتتى.

— قېنى، ماۋۇ يەرگە كېلىپ ئولتۇر، — دېدى ئالىدە جەۋھەرنى ئۈستىلىنىڭ ئۇدۇل تەرىپىگە قويۇلغان چاي ئۈستىلىگە باشلاپ، — پولۇنىمۇ سېغىنىپ قالغانسەن ھەرقاچان... ھە، گۈلشەن، ئۆزۈڭنىڭ تامىقى قېنى؟ بىللە ئولتۇرمامدۇق.

— ئۆزۈمنىڭكىنى ئىشخانغا ئەكىرىپ قويدۇم، — دېدى گۈلشەن كەينىگە يېنىپ، — مەن سىلەرگە كاشىلا قىلماي، سىلەر بىمالال سۆزلىشىپ ئولتۇرۇڭلار. جەۋھەر، ھەقىقەتەن تەلىپنىڭ باركەن جۇمۇ سېنىڭ، مۇھەببەتكە مۇشۇنداق سادىق بولسا ئايال كىشىگە نېمە ئارمان قالدۇ زادى.

— مېنى ئۇنداق زاڭلىق قىلمىسلا، — دېدى جەۋھەر چىقىپ كېتىۋاتقان گۈلشەنگە، — مەن بۇ يەرگە كىرگەن كۈندىن باشلاپلا ئۇنداق مۇھەببەت دېگەن گەپلەرنى يەتتە تاغنىڭ ئارقىسىغا تاشلىۋەتكەن.

— بۇ گېپىڭ تازا قاملاشمىدى، — دېدى ئالىدە ئىككى ئىستاكىغا قېنىق دەملەنگەن چاينى قويۇۋېتىپ، — سەن بۇ يەردە مەڭگۈ تۇرمايسەن، ئەمدىلا يىگىرمىگە كىردىڭ، تۇرمىدىن چىققاندا ئوتتۇزدىن ئاشىسەن، شۇنداق بولغاندىكىن يەتتە تاغنىڭ كەينىگە تاشلىغان مۇھەببەتنى ئويلىمىساڭ يەنە بولمايدۇ، چۈنكى سەن مەڭگۈ مۇشۇنداق

يالغۇز ئۆتۈپ كېتىمەن دېيەلمەيسەن، ۋاي بولدىلا، تاماق ۋاقتىدا مۇنداق گەپلەرنى دېيىشمەيلى، قېنى، پولۇنى تېتىپ باققىنە، ئوخشايتمۇ؟

جەۋھەر قولغا تۇنقۇزۇلغان قوشۇق بىلەن پولۇنى يېيشكە باشلىدى، بۇ پولۇ ھەقىقەتەن ئوخشىغان بولۇپ، جەۋھەر مۇشۇنداق تەملىك پولۇ يەپ باقمىغىلى خېلى يىللار بولغانلىقىنى ئەسلەپ قالدى، شۇڭا ئۇ ئالدىدىكى چاپىدىن ئوتلاپ ئولتۇرۇپ پولۇنى بىردەمدىلا يەۋەتتى ھەم سەل خىجىل بولۇپمۇ قالدى.

— بىز مۇشۇنداق تېز تاماق يەپ ئوڭىنىپ قاپتىمىز، — دېدى ئۇ ئالدىدىكى تازىلىق قەغىزىدە قولنى ۋە ئاغزىنى سۈرتۈۋېتىپ، — زاڭلىق قىلمىسىلا جۈمۇ.

— نېمىشقا زاڭلىق قىلاتتىم، — دېدى ئالدىدە ئۆزىنىڭ تەخسىسىنى ئۇنىڭ ئالدىغا سۈرۈپ، — مېنىڭكىدىن ئازراق يەۋالامسەن؟

— بولدى، رەھمەت، تويۇپ قالدىم، ئەمدى ئىشىمغا چىقسام بولامدۇ؟

— خېتىڭنى ئالمامسەن؟

— بولدى، ئۇ خەتنى قايتۇرۇۋەتسە دېدىمغۇ.

— بۇ خەتنى قايتۇرغىلى بولمايدىغاندەك تۇرىدۇ، — دېدى ئالدىدە ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈپ، — چۈنكى بۇ خەت سېنى بىر كۆرۈپلا ئاشىق بولۇپ قالغان ھېلىقى بالىدىن ئەمەس، بەلكى ئاشىقىڭدىن كەپتۇ.

— مېنىڭ ئاشىقىم كىم؟ ئادەمنى گاڭگىرتىپلا قويدىلىغۇ.

— تاپالمىدىڭما؟ — دېدى ئالدىدە كۈلۈمسىرەپ، —

يۇرتۇڭدا كىم ساڭا ئاشىق بولغان؟ كىم سەن ئۈچۈن بارلىقىنى بېغىشلىغان؟ كىم سەن ئۈچۈن ئادۋوكات تەكلىپ قىلىپ يىلىڭنى قىسقارتىشقا ئۇرۇنغان؟ بۇنىمۇ ئۇنتۇپ قالدىڭما؟

— مەردان... — جەۋھەر ئۇنىڭ ئىسمىنى تىلغا ئالغىنىدا بەدىنىگە يېنىك تىترەك ئولاشتى.

— دەل شۇ يىگىت ساڭا خەت يېزىپتۇ.

— ئۇنداق بولسا بىرىنچى تۈرمىدىن خەت كەپتۇ دېدىلىغۇ، مەردان بىرىنچى تۈرمىدە نېمە ئىش قىلىدۇ؟

— ئۇ مۇھەببەت ئۈچۈن ئۆزىنى قۇربان قىلىپ تۈرمىگە كىرىپ قاپتۇ، جەۋھەر.

— نېمە؟ — جەۋھەر خۇددى تىكەنگە ئولتۇرۇۋالغان ئادەمدەك ئورنىدىن ئىتتىك تۇرۇپ كەتتى، كالىپۇكى يېنىك تىترەپ كۆز ياشلىرى مارجاندەك تۆكۈلۈشكە باشلىدى، — ئۇ نېمە ئىش قىپتۇ؟ تېز خەتنى بەرسىلە ماڭا.

— ئۆزۈڭنى بېسىۋال، مەن سېنىڭ بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپ ئىشتىمنىڭ تۇتۇلۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ بايا راست گەپنى قىلمىغانىدىم. بولغۇلۇق بوپتۇ ئەمدى، ئورنىغا كەلمەك تەس، لېكىن سەن بۇ رېئاللىقنى چوقۇم قوبۇل قىلىشىڭ كېرەك. ئۇنىڭ ساڭا سادىق يۈرىكى، چىن سۆيگۈسى ئۈچۈن كۆرسەتكەن قەرىمانلىقلىرى مېنى ھەقىقەتەن تەسەرلەندۈردى، مانا بۇ مەڭگۈلۈك مۇھەببەت. ھەقىقىي مۇھەببەت مانا مۇشۇنداق بولۇشى كېرەك.

— جېنىم ئالىدە، — جەۋھەر كۆز ياشلىرىنى يامغۇردەك تۆكۈپ ئالىدەنىڭ قولىغا ئېسىلدى، — مېنى

بۇنداق قىيىنماي خەتنى تېزرەك بەرسىلە، مەن زادى مەرداننىڭ نېمە ئۈچۈن تۈرمىگە كىرىپ قالغانلىقىنى بىلىشىم كېرەك، ئۇنىڭ مۇھەببەت ئۈچۈن بۇنداق نادانلىققا قۇل بولۇشىنى كۆرگۈم يوق، شۇڭا مەن ئۆتكەندە «مېنى پۈتۈنلەي يادىڭدىن چىقىرىۋەت، بولمىسا سەنمۇ بىرەر پالاكەتكە ئۇچرايسەن» دەپ خەت يېزىپ ئەسكەرتكەندىم، ئۇ نېمىشقا گېپىمنى ئاڭلىماي مۇشۇنداق گەخمەقلىقنى قىلغاندۇ؟

ئالدىدە جەۋھەرنىڭ كۆز ياشلىرىغا بەرداشلىق بېرەلمەي يانچۇقىدىن بىر كۈنۈپىرتنى ئالدى - دە، ئۇنىڭغا تۇتقۇزدى.

— سەن بۇ خەتنى مۇشۇ ئىشخاندا ئوقۇپ بولۇپ ئاندىن چىقىپ كەتسەڭ بولىدۇ، — دېدى ئالدىدە ئاشقان تامىقىنى كۆتۈرۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ، — مەن گۈلشەننىڭ ئىشخانىسىغا چىقىپ سېنى بىردەم خالىي قالدۇراي.

ئالدىدە ئىشخانىسىدىن چىقىپ ئىشىكنى ھىم ياپقاندىن كېيىن گۈلشەننىڭ ئىشخانىسىغا كىرىپ كەتتى. جەۋھەر خەتنى لېپىپىدىن سۇغۇرۇپ ئېلىپ ئۆزىگە تونۇش پوچىركىغا نەزەر تاشلىدى، بۇ خەت ناھايىتى ئاددىيلا باشلانغان بولسىمۇ ھەربىر جۈملە سۆز جەۋھەرگە قاتتىق تەسىر قىلىۋاتاتتى.

«سۆيۈملۈكۈم جەۋھەر، ياخشى تۇرۇۋاتامسەن؟»

بەلكىم مېنىڭ مۇشۇنداق بىر جايدىن خەت يازغانلىقىمنى كۆرۈپ چۆچۈگەنسىەن، ھەتتا بۇ گەخمەقلىقىم ئۈچۈن ئۆزۈڭنى ئەيىبلەپ يىغلايمۇ كەتتىڭ... توغرا، سەن ھەقىقىسىەن، مېنى

ئاگاھلاندۇرغانلىقىڭنى پەش قىلىپ مېنى
ئەيىبلەۋاتىسەن، بىراق ھەرقانداق ئادەم تەقدىرنىڭ
ئارغامچىسىغا باغلاقلىق تۇرسا، تەقدىرنىڭ بىزگە
ئېلىپ كەلگەن قىسمەتلىرىنى تارتماي ئىلاجىمىز
يوق، بولمىسا بىز يەنە نېمە ئۈچۈن زارلىنىپ
ياشايمىز، مانا ھازىر ھەر ئىككىمىز ئىككى جايدا
ئەركىنلىكتىن ئايرىلغان ھالەتتە
مۇڭداشماقتىمىز، بۇ تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى
بولماي نېمە؟ بەلكىم سەن ھازىر مېنى
ئەيىبلەۋاتقانسەن، مېنى ئۇنتۇپ كەت دېسەممۇ
جاھىللىق قىلىپ مۇشۇ كۈنگە قالدى، دەپ
ئازابلىنىۋاتقانسەن، بەھۇدە ياش تۆكمە، بەربىر
بولدىغان ئىش بولدى، يىغلىساقمۇ، قاقشىساقمۇ
ئەمدى ھەرگىز ئورنىغا كەلمەيدۇ.

تۇرمۇش دېگەن ئاجايىپ ئىكەن، جەۋھەر.
ئەدەبىيات مۇئەللىمىمىز تۇرمۇش دېگەن سۆزنى
بىزگە مۇنداق شەرھلەپ بەرگەن: «تۇرمۇش
دېگەنلىك، تۈر - مۇشت دېگەن ئىككى سۆزنىڭ
بىرىكىشىدىن ھاسىل بولغان، شۇڭا بۇ
زىددىيەتلىك دۇنيادا مۇشتۇڭنى تۈرۈپ دادىل قەدەم
بېسىپ ياشىيالىساڭ ئاندىن ئۆزۈڭنىڭ
كىملىكىڭنى، بۇ دۇنياغا نېمە ئۈچۈن
كەلگەنلىكىڭنى تونۇيالايسەن، ئويلاپ باقسام،
راستتىنلا بۇ ھاياتلىقتا ئەنە شۇنداق زىددىيەتلەر
قايىمىدا ئۆزىنى تاۋلاپ، توغرا بولغان تۇرمۇش
ئادىتىنى يېتىلدۈرەلمىگەن ئادەم ھەقىقىي
ئادىمىيلىككە ئېرىشەلمىگەن ئادەم بولۇپ

ھېسابلىنىدىكەن، دېمەك ئىككىمىزنىڭ پېشانىسىگە مۇشۇنداق تەقدىر - قىسمەتلەر پۈتۈلگەن بولسا كېرەك، بىز ئاشۇ قىسمەتلەر ئۈچىقىدا تۈۋلىنىپ ئاندىن ھەقىقىي بىر ئىنسانغا ئايلىنىشىمىز مۇمكىن، بىزدە «كەلمىگەن تەلەيدە ئاناڭنىڭ ھەققى بارمۇ، دەيدىغان بىر گەپمۇ بارغۇ، مەن بۇ سۆزگە چوقۇنغۇچى ئەمەسمەن، لېكىن تەلەي، ئامەت دېگەن گەپنىڭمۇ ئاساسى باركەن، بەزىلەر تۇرۇپلا بېيىپ كېتىدۇ، بەزىلەرنىڭ بېشىغا تۇيۇقسىز ئامەت قۇشى قونۇپ بىرەر ئەمەلنىڭ ساھىبى بولۇپ قالىدۇ، بەزىلەر بىزگە ئوخشاش توساتتىنلا مۇشۇنداق ئەر كىنىلىكتىن مەھرۇم بولۇپمۇ قالىدۇ، بۇلار ھەرگىزمۇ بىزنىڭ خاھىشىمىز بويىچە بولۇۋاتقان ئىشلار ئەمەسقۇ، پېشانىمىزگە مۇشۇنداق كەچمىشلەرنىڭ يېزىلىشىنى ھېچكىم ئويلىمىغان.

بىلىپ تۇرۇۋاتمەن. سەن مۇشۇ خەتنى بىر بولسا يىغلاپ ياكى بولمىسا ئاجايىپ بىر خىل مەستخۇشلۇق ئىچىدە ئوقۇۋاتسەن. مېنى گالۋاڭ، جاھىل، گەپ يېمەيدىغان كالۋا ئاشىق دېگەندەك سۈپەتلەر بىلەن دەلىللەپ، ئىچىڭدە نەچچە مىڭنى تىللاپ، بولۇشىغا ئەيىبلەۋاتقانەن، ئەمما مەن بۇ ئىشنى بىزنىڭ ساپ، سەمىمىي مۇھەببىتىمىزنىڭ تۈۋلىنىشى ئۈچۈن ئەرزىيدۇ دەپ قارايمەن. ئويلاپ باققىنە، پولات نەچچە مىڭ گىرادوسلۇق ئوتتا تۈۋلىنىپ چىققانلىقى ئۈچۈنلا ئەڭ قىممەتلىك بىر ماتېرىيال تەرىقىسىدە ئەتىۋارلىنىدۇ، مۇھەببەتمۇ

شۇنداق، «جاندىن كەچمىگىچە جانانىنىڭ قەدرىگە يەتكىلى بولماس، دېگەن نەقىل بىكارغا چىققان ئەمەستە، دېمەك بىزنىڭ مۇھەببىتىمىز ھازىر ئاشۇنداق بىر تاۋلىنىش باسقۇچىدا تۇرۇۋاتىدۇ، شۇڭا مەن بۇ قىسمەتنى ئاجايىپ رايىشلىق بىلەن قوبۇل قىلدىم، چۈنكى باشقا كەلگەن مۇنداق سەرسانلىقنى تارتماي ئىلاجىڭ يوق، سېنىمۇ مۇشۇنداق بىر قىسمەتكە دۇچار بولۇپ بۇ يەرگە كىرىپ قالىدۇ دەپ ھېچكىم ئويلىغان ئەمەس، مانا بۇلار بىزنىڭ پېشانىمىزگە يېزىلغان قىسمەت بولماي نېمە...

جەۋھەر كۆزىدىن تاراملاپ تۆكۈلۈۋاتقان يېشىنى سۈرتۈۋېتىشكىمۇ كۆڭلى بارماي ئولتۇرۇپلا قالدى، چۈنكى ئۇ بۇ خەتنىڭ ئاخىرىنى، يەنى ئۇنىڭ نېمە سەۋەبتىن مۇشۇنداق بىر قىسمەتكە مۇپتىلا بولۇپ قالغانلىقىنى بىلىش ئىستىكى خەتنىڭ داۋامىنى تېز رەك ئوقۇپ تۈگىتىشنى تەۋسىيە قىلىۋاتقاندا قىلاتتى، ئىچ - ئىچىدىن قايساپ كېلىۋاتقان يىغا، چەكسىزلىككە سوزۇلغان ئازاب - ھەسرەت ئۇنى بىراقلا ھالىدىن كەتكۈزگەنىدى.

سېنىڭ خېتىڭنى تاپشۇرۇۋالغان كۈنۈم مېنىڭ نېمىلەرنى قىلغىنىمنى بىلگۈڭ كېلىدىغاندۇ... شۇ كۈنى مەن خۇددى خام ياغ يەۋالغان ئادەمدەك بىر كۈن گاراڭلىقتا يۈردۈم، چۈنكى بۇ خېتنىڭ تەستە، شۇنداقلا بەكمۇ ئۇزاققا كەلگەن ئىدى، ئىككى

يىللىق سېغىنىش، ئازاب، تەڭقىسلىق،
 تېڭىرقاشلار مېنى ئاجايىپ بىر ئادەمگە، يەنى
 ھېچقانداق ئىش خۇشياقمايدىغان مۇھەببەت
 سەۋداسىغا ئايلاندۇرغانىدى، چۈنكى مېنىڭ شۇنچە
 يىللاردىن بۇيان پەرۋىش قىلىپ ئەمدىلا ئېچىلىشقا
 تەييار بولغان ئەتىرگۈلۈم بىردەمدىلا ئۇششۇك
 تەگكەن غازاڭدەك سولۇشۇپ كەتكەنىدى، ياق
 سولۇشۇشلا ئەمەس، بەلكى تۈپ يىلتىزدىن
 ئايرىلغان قامغاقتەك نەلەرگىدۇ دومىلاپ قول
 يەتكۈسىز يىراقلىققا كېتىپ قالغانىدى، مۇنداق
 پاجىئە ھەرقانداق ئادەمنىڭ بېشىغا كەلسە ماڭا
 ئوخشاشلا ئازابلىنىشى، تېڭىرقىشى تەبىئىي ئىدى،
 چۈنكى مەن سۆيگەن، پەرۋىش قىلغان بۇ ئەتىرگۈل
 خۇددى مۇشۇ يوقاپ كەتكىنىچە بارسا - كەلمەس
 يولغا كىرىپ كېتىپ شۇ جايدىن مەڭگۈ قايتىپ
 كېلەلمەيدىغان بىر مەۋھۇم نەرسىگە ئايلىنىپ،
 بۇنىڭدىن پەيدا بولغان غايىبانە تەسىرات مېنى ئازاب
 دەرياسىغا غەرق قىلىۋەتكەنىدى. توغرا، مەن سەن
 تۇتۇلۇپ كەتكەن شۇ دەقىقىدە نېمىلەرنى
 ئويلىغانلىقىمنى بىلەمدىغانسەن، مەن شۇ كۈنى
 ھاياتنىڭ بۇ تەتۈر قىسمىدىن بەك گاڭگىرىدىم،
 بۇ جاھان قىسمەتلىرىنىڭ غەلىتىلىكىنى، بەزىلەر
 يىغلىسا، بەزىلەرنىڭ كۈلۈپ ياشايدىغانلىقىنى،
 بىراق بۇ كۈلكە بىلەن يىغىنىڭ ھەر زامان ئوڭ -
 تەتۈر تاناسىپ بويىچە ئايلىنىپ تۇرىدىغانلىقىنى
 ھەقىقىي مەنىسى بىلەن چۈشىنىپ يەتكەندىم،
 لېكىن كۆز ئالدىمدىكى بۇ رېئاللىق ماڭا ھەقىقەتەن

رەھىمسىزلىك قىلغانىدى، بۇنىڭغا بەرداشلىق
بېرەلەيدىغانلىقىمغا كۆزۈم يەتمەيتتى، گاراڭلاشقان
كالىلام رەھىمسىز رېئاللىق ئالدىدا
يىمىرىلىۋاتاتتى، ھېچقانداق بىر ئادەم بۇ
ئازابلىرىمغا تەسەللى بېرەلمەيتتى، ھەرقانداق بىر
ئىش مېنى بۇ ئازابلىق خىياللاردىن نېرى
قىلالمايتتى، چۈنكى مەن ئەمدى ئۆز بەختىمنىڭ
مۇشۇ ئىش تۈپەيلى بىراقلا يىمىرىلگەنلىكىنى
چۈشىنىپ يەتكەندىم...

جەۋھەر خەتنى ئالدىدىكى ئۈستەلگە تاشلاپ ھۆركىرەپ
يىغلىۋەتتى، ئەمدى ئۇنىڭ بۇ خەتنى ئوقۇغۇدەك
جۈرئىتى قالمىغانىدى، چۈنكى ئۇ مەردانىنىڭ ئۆزىدىن
ئاغرىنىۋاتقانلىقىنى، ھەتتا بەربات بولغان سۆيگۈسىگە
بولغان رەنجىشلىرىنى بىلگەنىدى. ئۇنىڭ مۇشۇ ئىككى
يىلدىكى ئازابلىرىنى «مېنى ئۇنتۇپ كەت، ئۆز بەختىڭنى
تېپىۋال» دېگەن ئىككى جۈملە سۆز بىلەنلا
ئاخىرلاشتۇرۇشنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكىنى ھېس
قىلىۋاتاتتى.

جەۋھەر يىغىسىنى توختاتقىنىدا ئۆزىنىڭ ئىشخانىدا،
يەنە كېلىپ ئۆزگەرتىش مەيدانىدا تۇرۇۋاتقان بىر
جىنايەتچى ئىكەنلىكىنى يادىغا ئالدى - دە، ئورنىدىن
لىكىمدە تۇرۇپ كەتتى. بايىلا ئىشقا چۈشۈش قوڭغۇرىقى
چېلىنغان بولسىمۇ مۇشۇ خەت ئىچىگە يۇغۇرۇلۇپ
كەتكەن بولغاچقا ئۇنىڭغا تازا دىققەت قىلىپ
كەتمىگەنىدى، مانا ئەمدى تېزرەك ئىش ئورنىغا
بېرىشنىڭ زۆرۈرلۈكى يادىغا كېلىپ خەتنى قولىغا

ئېلىپ كوتۈپتقا سالدى - دە، ئىشكىنى ئاچتى.
— ئوقۇپ بولدۇڭما؟! — جەۋھەر ئىشكىتىن چىقىپلا
ئالدىنىڭ ئىشكى تۈۋىدە تۇرغانلىقىنى كۆردى،
شۇنىڭدىن قارىغاندا ئۇ جەۋھەرنى تازا يىغلاپ پۇخادىن
چىقىۋالسۇن دەپ ئىشكى تۈۋىدە تۇرغان بولسا كېرەك،
ئۇ جەۋھەرگە سوئال نەزىرىدە قاراپ تۇراتتى.

— تېخى ئوقۇپ بولالمىدىم، ئىش ۋاقتى بولۇپ
قالدى، — دېدى جەۋھەر كۆزىدىكى ياشنى قولىنىڭ
دۈمبىسى بىلەن سۈرتۈپ، — قالغان قىسمىنى كەچتە
ئىشتىن چۈشكەندە ئوقۇۋالارمەن.

— ئىشىڭدىن ھەرگىز غەم قىلما، ئورنۇڭغا
ئىشلەيدىغان بىرسىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ قويدۇم، — دېدى
ئالدى ئۇنىڭ مۇرسىدىن ئىتتىرىپ تۇرۇپ، — سەن
كىرىپ بۇ خەتنى تولۇق ئوقۇپ تۈگەتكەندىن كېيىن
ئاندىن چىقىپ كېتەرسەن، ھازىر ئىشقا بارغىنىڭ
بىلەنمۇ بەرىبىر كالاڭ جايدا بولمىغاچ تۈزۈك
ئىشلىيەلمەيسەن.

— رەھمەت سىلىگە، — دېدى جەۋھەر كەينىگە
قايتىۋېتىپ، — سىلى ئۇنداق دېگىنىڭىز بىلەن
ئەترەتتىكى بىر قىسىم ئادەملەر گەپ تاپارمىكىن
دەيمەن.

— ئۇنىڭدىن غەم قىلما، مەن سېنى ئىشخانىدا
تەشۋىقات تېزىسى تەييارلاۋاتىدۇ دەپ قويدۇم، بەرىبىر
مۇشۇ تەشۋىقات تاختىسى ئىشلەشمۇ سېنىڭ ۋەزىپەڭ
بولغاندىكىن ئۇلارمۇ ئارتۇق ئويلاپ كەتمەيدۇ، شۇڭا
قايتىپ كىرىپ خېتىڭنى ئوقۇپ تۈگەتكەندىن كېيىن
قايتساڭ بولىدۇ.

— رەھمەت سىلىگە، — دېدى جەۋھەر كەينىگە
داچىپ، — ماڭا خۇددى بىر تۇغقان قېرىنداشتەك
مۇئامىلە قىلىۋاتىدىلا.

ئىشك يېپىلىپ ئىشخانا ئىچى يەنە جىمجىتلىققا
چۆكتى، جەۋھەر كۈنۋېرتىتن خەتنى ئالدىراپ ئېلىپ
تېز — تېز ئوقۇشقا باشلىدى:

سېنىڭ تۇنجى ھەم ئاخىرقى خېتىڭ (بەلكىم
ئەمدى ئاخىرقىسى بولماس) مېنىڭ ئۇچۇش ئالدىدا
تۇرغان ئۈمىد شامىنى قايتا ياندۇردى، مەن
خېتىڭنى بىر قېتىم ئەمەس بىرنەچچە قېتىم
ئوقۇدۇم، ھەتتا بالا ۋاقتلىرىمىزدا دومىلاپ
ئوينىدىغان قۇمىتاغقا بېرىپ بارغانلىرىمىزغا،
بىزنى پەيلىپ چوڭ قىلغان پايانىسىز قۇملۇققىمۇ
ئوقۇپ بەردىم، شۇ چاغدىلا مەن ئۆزىمىزنىڭ چىن
سۆيگۈسى بىلەن پەرۋىش قىلىپ ئۆستۈرگەن
ئەتىراپتىكىمىزنىڭ ئۇششۇگەن بىلەن تېخى تۈزۈپ
كەتمىگەنلىكىنى، ھامىنى پۈرەكلەپ ئېچىلىپ خۇش
پۇراق چاچىدىغانلىقىنى تونۇپ يەتتىم، مەن
خېتىڭنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن بارخانلارغا قاراپ
ئۈنۈمنىڭ يېتىشىچە شۇنداق تۈۋلەيدىم:

— جەۋھەر، مەن سېنى ياخشى كۆرىمەن!
مېنىڭ بۇ ئاۋازىم، مەڭگۈلۈك قەسىمىم
يۈرىكىمنىڭ چوڭقۇر قېتىدىن ئۇرغۇپ چىقىپ
بارخانلار قوينىغا سىڭىپ كەتتى، گەرچە بۇ قۇملۇق
ئاۋازىمدىن ئەكس سادا قايتۇرالمىغان بولسىمۇ،
بىراق ئۇنىڭ قەسىمىنى باغرىدا نۇرغۇن يىللار

ساقلايدىغانلىقىغا شەكسىز ئىشىنىمەن، چۈنكى سەن مەن ئۈچۈن قۇربان بېرىشكە رازى ئىكەنلىكىڭنى ئۆز ساداقىتىڭى ئارقىلىق ئىپادىلىگەندىڭ، ئىپىتىڭنى، قىزلىق نازاكتىڭنى، سۆيگۈگە سادىق پاك قەلبىڭنى بىر مەلئۇننىڭ تالان - تاراج قىلىشىدىن ساقلاش يولىدا مەردلەرچە كۆكرەك كېرىپ چىقالغان ئىدىڭ، ئاشۇ مەلئۇنغا، ئۇنىڭ ياۋۇز تەلەتگە دادىل يۈزلىنىپ ئۆز نومۇسۇڭنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن ئۆلۈمنىمۇ پىسەنتىڭگە ئېلىپ قويىدىڭ، بۇنداق قەيسەرلىك ئالدىدا كىمۇ ساڭا لەنەت تامغىسى بېسىشقا جۈرئەت قىلالىسۇن؟ مۇھەببەتكە سادىق قەلب ساڭا تەلپۈنۈپ تۇرسا چىن سۆيگۈسىگە لايىقىدا جاۋاب قايتۇرىدىغان ئاشىقنىڭ بولماسلىقى ساپ مۇھەببەتكە قىلىنغان خائىنلىق ئەمەسمۇ؟ مانا مۇشۇنداق ئوي - خياللار مېنى رېئاللىققا - سەن بىلەن مەڭگۈ بىللە بولۇشقا قەسەم قىلغان ئاشۇ مىنۇتقا قايتۇرۇپ كەلدى، سادىق قەلبكە لايىقىدا جاۋاب قايتۇرۇش ئىستىكى مېنى غەيرەتلىك بىر ئەزىمەتكە ئايلاندۇردى.

مەن سېنى بىر ئۆمۈر ساقلاشقا نىيەت باغلىغان شۇ كۈنى ئۆيدىن رەھىمسىزلىرىچە قوغلاندىم، چۈنكى ئۇلار مېنىڭ بۇ خىيالىمنى ئۆز ئەقلىگە سىغدۇرالمىدى، ئۆزىنىڭ شۇنچە يىللار باققان ئەجىرىنى پەش قىلىپ ھەيۋە قىلىشتى، مۇھەببەتكە سادىق قەلبىمنى چېكىدىن ئاشقان ساراڭلىق، ئەخمەقلەرچە خىيال دېگەن چۈشەنچە بويىچە

تۇيغۇلىرىنى، كونسىلارچە ئوي - خىيالىنى،
مۇتەئەسسىپلەرچە پىكىرلىرىنى ماڭا زورلاپ
تاڭماقچى بولۇشتى، ئەمما مەن تۇنجى قېتىم
ئۇلارنىڭ پىكىرىنى رەت قىلدىم، ئۇلار ماڭا لەنەتلەر
ئوقۇپ مېنى رەھىمسىز تىللار ئارىسىغا ئېلىۋاتقان
شۇ مىنۇتلاردا مەن نېمىنى ئويلىدىم، بىلەمسەن؟

«مەن مۇھەببەتكە سادىق پاك قەلبىم، ۋەجدانىي
بۇرچۇمنى ئادا قىلىش ئۈچۈن مۇشۇنداق
قىلماقچىمەن، مۇھەببەتلىك يۈرىكىمدە پۇرۇقلاپ
تۇرۇۋاتقان ۋولقانىنىڭ نېمە ئۈچۈن
قايناۋاتقانلىقىنى چۈشىنىڭلار، مېنىڭ بۇ
قاراشلىرىمنى ئالدىراپلا رەت قىلىۋەتمەڭلار، دەپ
ئىچىمدە مىڭلارچە چۇقان كۆتۈردۈم - يۇ، بىراق بۇ
خىتابلىرىمنى ئاغزىمدىن چىقىرىشقا
يېتىنالمىدىم، چۈنكى ئۇلار شۇ تاپتا يارىدار ئىدى،
ئوغللىنىڭ قىلىۋاتقان بۇ «ئەخمەق»، لەرچە
قىلىقلىرىدىن ئۇلار گاڭگىراشلا ئەمەس، بەلكى
ئەسەبىيلەشكەندى، مېنىڭ بۇ «ئەخمەق»، لەرچە
خىيالىمدىن ئۇلارنىڭ يۈرەكلىرى پۇچۇلىنىپ،
شۇنچە يىل ئارزۇلاپ باققان ئوغللىنىڭ بىر قىزىنىڭ
مۇھەببىتىگە ئېرىشىش ئۈچۈن ئۆزىگە مۇشۇنداق
قارشى مۇقام توۋلاۋاتقانلىقىدىن باغرى ئېزىلىپ
باغرى مېيىپ ئادەملەرگە ئايلانغانىدى.

ئاتا - ئانىنى يىغلىتىش نامەردلەر،
تۈزكۈرلارنىڭ ئىشى، لېكىن مەن ئۇ كۈنى ئۆزۈمنى
نامەردلەر ئاتا - ئانىسىغا ۋاپاسىزلىق قىلىدىغان
تۈزكۈرلار قاتارىغا قويغۇم كەلمىدى، چۈنكى بۇ

ئەسەبىي سۆيگۈنىڭ پارتلىشى ئەمەس، ياكى بىردەملىك قىزىققانلىقتىن پەيدا بولغان ھېسسىياتمۇ ئەمەس، بۇ خۇددى غېرىبىنىڭ سەنەمگە، پەرھاتنىڭ شېرىنغا، تاھىرنىڭ زۆھرەگە بولغان پاك سۆيگۈسىگە ئوخشاتقىلى بولىدىغان بىر خىل سەمىمىي سۆيگۈنىڭ تىمسالى ئىدى، شۇنداقلا ئاشۇ پېشىۋا ئاشىق - مەشۇقلارنىڭ روھىنىڭ يەنىلا بۇ زېمىندا قايتا جۇلالىنىشىنىڭ مەھسۇلى ئىدى... ئۆز ئۆيىدىن قوغلىنىش بىر ئەركەك ئۈچۈن ۋەزنى بەكمۇ ئېغىر كېلىدىغان مۇشكىلات، چۈنكى بۇ ئاتا - بالىلىقنىڭ ئاياغلاشقانلىقىدىن دېرەك بەرمىسىمۇ، لېكىن چېقىلغان قاچىنى قادتىپ يەنىلا سۇنۇقى بىلىنىپ قالغىنىدەك ئاتا - بالىلىق مۇناسىۋەتكە دەز كەتتى دېگەن گەپ، مەن شۇ چاغدا يەنىلا سېنى ئويلىدىم، ئۆزىنىڭ مۇھەببەتلىك قەلبىنى باشقىلارنىڭ پايخان قىلىشىدىن ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن ئۆزىنى مەردلەرچە ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرگەن بىر قىزنىڭ ئالدىدا بۇنچىلىك خارلىققا قېلىشىمنىڭ كارايمتى چاغلىق دېگەن بىر سادا مېنى يەنىلا بېشىمنى تىك كۆتۈرۈپ ياشاشقا ئۈندەپ تۇراتتى.

گېپىم ئۈزىراپ كەتكەنلىكتىن بەلكىم سەن بىزار بولۇۋاتقانەن، لېكىن ھەممىنى چۈشەندۈرۈپ قويۇشنى لايىق تاپقانلىقىم ئۈچۈن گەپنى مۇشۇنداق سوزۇۋەتتىم، «ئەمدى نېمە ئۈچۈن ماڭا ئوخشاش تۈرمىگە كىرىپ يېتىۋالدىڭ؟ ساقلىغۇڭ بولسا ئاشۇ ئەركىن ھايات قايناملىرىدا ياشىساڭ، مەن

تارتقان ئازابنى سەن تارتمساڭ بولمامدۇ، دېگەن سوئالنى نەچچە قېتىم تەكرارلىغانسەن - ھە... بۇنىڭ جاۋابى بەكلا ئاددىي، بۇنى ساڭا كېيىن چۈشەندۈرەي، دەپ ئويلاپ بېقىپ مۇنداق قىلىشىمنىڭ ساڭا تۈگمەس ئازاب ئېلىپ كېلىشىدىن ئەنسىرەپ قىسقىلا جاۋاب بېرەي.

مەن گەرچە ئۆيىدىن قوغلانغان بولساممۇ، مۇھەممەد ئاكىمنىڭ ھىمايىسىدە ئۆيىدە تۇردۇم، مەقسەتتىم سەن سوراقلاردا تاشلاپ كەتكەن بەزى زىل مەسىلىلەرگە پاكىت توپلاپ بىزنىڭ ساپ، سەمىمىي مۇھەببىتىمىزگە قايىل بولغان ئادىلجان ئادۋوكاتقا ئەۋەتىپ بەرمەكچى بولۇش قارارىغا كېلىپ ئىشنى باشلىغانىدىم، بۇنىڭدا ساڭا تۇرغۇزۇلغان دېلونى قايتا ئىشلەش ئارقىلىق يىل تارىخىڭنى كېمەيتىش مەقسىتىگە يەتكىلى بولاتتى، بىزنىڭ بۇ ئىشىمىزنى ئوقۇپ قالغان سابىق ئۆگەي ئاكاڭ - سېنى ھەم مېنى مۇشۇنداق دەردلەرگە مۇپتىلا قىلغان جاپىپار مېنى ئىزدەپ كېلىپ ماجىرا چىقاردى، ئاخىرىدا مەن ئۇنى يارىدار قىلىپ قويدۇم، ئۇنىڭ يۈز قىسمى قىسمەن بۇزۇلغانلىقتىن بەشىنچى دەرىجىلىك مېيىپ بولۇپ قېلىپ ماڭا ئۈچ يىللىق جازا ھۆكۈم قىلىشتى، مانا تۈرمىگە كىرىپلا ساڭا بۇ خەتنى يېزىپ ئولتۇرۇشۇمدىكى سەۋەبمۇ شۇ. بۇ تۈرمىدە ياخشى يېرى، ئىدىيەنى ئۆزگەرتىشتىن باشقا ھەر خىل ھۈنەر - كەسىپلەرنى ئۆگىنىۋېلىشقا شارائىت يارىتىپ بېرىدىكەن، شۇڭا مەن ئاشپەزلىك سىنىپىنى

تاللىۋالدىم، ئۈچ يىل بۇ كەسپنى ئۆگەنسەم بەلكىم خېلىلا داخلىق ئاشپەز بولۇپ چىقىدىغانلىقىمغا ئىشەنچەم كامىل، بىز بۇ جايدىن چىققاندىن كېيىن سەن كىيىم تىكىش ئورنى ئاچسەن، مەن ئاشپەزلىك قىلىمەن ياكى بولمىسا بىرەر ئاشخانا ئاچمەن. ئاشخانىنى مېنىڭچە ئۈرۈمچىدە ئاچقان ياخشىمىكىن دەيمەن، چۈنكى بىزنىڭ ھازىرچە يۇرتقا قايتقۇدەك يۈزىمىز قالمىدى، ئۇرۇق - تۇغقانلارنى ئۆز ئەمەلىيىتىمىز بىلەن تەسىرلەندۈرۈپ ئۇلارنىڭ ئەپۇ قىلىشىغا ئېرىشمەي تۇرۇپ يۇرتقا قايتىشىمۇ بىزگە ئېغىر كېلىشى مۇمكىن. شۇڭا، بىز مۇشۇ جايدا قەد كۆتۈرەيلى، مەن سېنىڭ قايتىپ چىقىشىڭنى ئۈرۈمچىدە كۈتەي، بۇنىڭدىن كېيىنكى كۈنلىرىمىزنىڭ ناھايىتى ياخشى بولۇپ كېتىدىغانلىقىغا ئىشەن.

ئاخىرىدا ساڭا سالامەتلىك تىلەپ سۆزۈمنى ئاخىرلاشتۇراي.

سېنى مەڭگۈ ياد ئېتىپ تۇرغۇچى مەرداندەن.»

جەۋھەر خەتنى ئوقۇپ بولۇپ ھۆڭرەپ يىغلىۋەتتى، ئۇ مەرداننىڭ بۇنچىۋالا قەيسەرلىكىنى ئويلىمىغانىدى. ئۇ: «مەردان خېتىمنى ئوقۇپ مەندىن پۈتۈنلەي ۋاز كېچىدۇ، ئۇ باشقا بىر قىز بىلەن تۇرمۇشلۇق بولىدۇ» دەپ ئويلىغانىدى. لېكىن، بۇ خەت ئۇنى ئۆز سۆيگۈسىنى باشقا بىرىگە بېرىش ئەمەس، بەلكى ئۆچۈش ئالدىدا

تۇرغان مۇھەببەت شامىنى قايتا ياندۇرۇۋېتىدىغانلىقىنى پەقەتلا خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەندى. ئۇنىڭ جاپپارنى يارىدار قىلىپ بەشىنچى دەرىجىلىك مېيىپكە ئايلاندۇرۇپ قويغانلىقىغا قىلچە ئۆكۈنمىدى، چۈنكى ئۇ مۇشۇنداق ساپ مۇھەببەت گۈللىرى ئارىسىغا ئۈنگەن بىر چېقىر تىكەن ئىدى، ئۇ گويا غېرىب بىلەن سەنەمنىڭ ئارىسىغا قىستۇرۇلۇپ ئۇلارنى سەرسانچىلىققا سالغان ئابدۇللا شاتىرىدەكلا مۇھەببەت قاتىلى ئىدى، خالاس. ئۇنىڭ رايىچە بولغاندا پىچاق يەپ ئۆلىدىغىنى دادىسى بولماستىن ئۆزى بولۇشى كېرەك، لېكىن تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى شۇنداقمۇ ئەيتاۋۇر، ئۇ دادىسىنى قۇربانلىق قىلىش ھېسابىغا ئۆزى قۇتۇلۇپ قالغانىدى، مانا ئەمدى ئۇنىڭ ئىبلىس چاڭگىلى مەردانغىمۇ يېتىپ، ئۈنمۇ مۇشۇنداق تېگى يوق ھاڭغا تاشلاپ يەنلا ئۆزى قۇتۇلۇپ قاپتۇ، شۇنىڭدىن قارىغاندا «ياخشىغا كۈن يوق، يامانغا ئۆلۈم» دېگەن تەمسىل بىكارغا ئېيتىلمىغانىكەن.

جەۋھەر خەتنى يانچۇقىغا سېلىپ ئىشخانىدىن چىقتى، ئىشىكىنى ھىم ياپقاندىن كېيىن سېخقا قاراپ ماڭدى، سىخ ئىچى تاراق - تۇرۇق، شالدىر - شۇلدۇر ئاۋازلارغا تولغان بولۇپ، ھەربىر كىيىم تىكىش ۋە تورلاش ماشىنىلىرى تولۇق ھەرىكەتكە كەلگەندى، جەۋھەر ئۆزىنىڭ كىيىم تىكىش ماشىنىسى تەرەپكە كېتىۋاتقىنىدا ئىسكىلات تەرەپتىن چىققان ئالىدە ئۇنى كۆرۈپ يېنىغا كەلدى.

— ئىشىڭنى تۈگەتتىڭمۇ؟ — دېدى ئۇ بىر كۆزىنى قىسىپ قويۇپ.

— تۈگەتتىم، — دېدى جەۋھەرمۇ ئالىدەنىڭ بۈگۈنكى

بۇ يېقىنچىلىقىدىن تەسرلىنىپ، — رەھمەت سىلىگە.
جەۋھەر ئىش ئورنىدا ئولتۇرۇۋېتىپ ئالدىنقى بۈگۈن
ئۆزىگە قىلغان ياخشىلىقىدىن دىلى سۆيۈندى، بىر
جىنايەتچىگە ساقچىنىڭ كۆڭۈل بۆلۈشى ھەقىقەتەن
تەسرلىك ئىش ئىدى، ئەلۋەتتە. ئادەتتە بۇ يېتەكچىلەر
ناھايىتى قاتتىق قول، قوپال، سۈرلۈك كۆرۈنسىمۇ يەنىلا
ئۇلارغا ياخشى مۇئامىلە قىلاتتى، ياخشى
ئۆزگىرىۋاتقانلارنى تەقدىرلەپ، ئۇلارنى پات - پات
ئىشخانىسىغا ئەكىرىپ سۆھبەتلىشەتتى، تاماققا تەكلىپ
قىلىپ بىللە غىزالىنىش ئارقىلىق ئۇلارغا تەربىيە
بېرەتتى.

«توۋا! مەن ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان جىنايەتچى
تۇرۇقلۇق ئۇلار ماڭا ئۆز سىڭلىسىغا مۇئامىلە قىلغاندەك
ياخشىلىق قىلىشىدۇ، — دەپ ئويلىدى جەۋھەر كىيىم
تىكىش ماشىنىسىنىڭ تەپكىسىنى تېپىۋېتىپ، — مۇشۇ
بىر يىلدىن بۇيان ئۇلار ماڭا ناھايىتى ياخشى مۇئامىلە
قىلىۋاتىدۇ، بىرنەچچە قېتىم تاماققا چاقىرىشتى، ھەتتا
خىزمەت ئىپادەگە قاراپ يۇقىرىغا چوڭ كەچۈرۈم بېرىش
توغرىسىدا دوكلات يوللاپ مۇددىتىمنى بىراقلا يىگىرمە
يىللىققا چۈشۈردى. باشقىلاردىن ئاڭلىسام، مەندەك
جىنايەتچىلەرنى كەچۈرۈم قىلغاندا ئاۋۋال مەڭگۈلۈك
قاماق جازاسىغا، ئاندىن يىگىرمە يىللىققا
چۈشۈرىدىكەن، مېنىڭكىدەك بىراقلا يىگىرمە يىللىققا
چۈشۈرۈش ئالاھىدە ئەھۋال ئىكەن، يەنە تېخى تۈنۈگۈنلا
ئىككى يېرىم يىللىق كەچۈرۈم ئالدىم، بۇلارنىڭ
ھەممىسى مۇشۇ يېتەكچىلەرنىڭ مېنى ياخشى
تەربىيەلىگەنلىكىنىڭ نەتىجىسى ئەمەسمۇ... ئۇنىڭدىن

سەرت، مەردان دەۋاتقان ئۈرۈمچىلىك ھېلىقى ئادۋوكات قايتا ئەرز يوللىغان بولسا شۇنىڭ ئۈنۈمىنىمۇ چەتكە قاققىلى بولمايدۇ، مانا مۇشۇ ئىشلارنى بېجىرىمەن دەپ مەردانمۇ تۈرمىگە كىرىپ قالدى. ھەي، مەردان مېنىڭ غېمىمنى يېمىگەن بولسا بۇ كۈنگە قالمايتتىغۇ... مەنمۇ ئۆز تىرىشچانلىقىم بىلەن يەنە كەچۈرۈم ئېلىپ تېزىرەك چىقىپ كېتىشكە يول ھازىرلايتتىم ئەمەسمۇ... خېتىڭ مېنى خۇشال قىلىش ئورنىغا يۈرىكىمگە زەرداپ توشقۇزۇۋەتتىغۇ، مەردان...»

ئىشتىن چۈشۈش قوڭغۇرىقىنىڭ چېلىنىشى بىلەن كىيىم تىكىش ماشىنىلىرى بىردەك توختىدى، جەۋھەرنىڭ خىياللىرىمۇ ئىشتىن چۈشكەنلەرنىڭ تاراق - تۇرۇقى بىلەن تەڭلا ئۈزۈلۈپ قالدى، ئۇ ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمىشلىۋېتىپ يېنىدىكى سېۋەتكە قاراپ بۇ نىيىتىدىن يېنىپ قالدى، چۈنكى ئۇ بۈگۈن ئۆزىگە تەقسىملەنگەن ئىشنىڭ تۈگىمىگەنلىكىنى كۆرۈپ يەنە بىردەم ئىشلەشنى ئويلىدى - يۇ، بىراق مەردانغا جاۋاب خەت يېزىش ئىستىكى ئۇنى ئورنىدىن تۇرغۇزۇۋەتتى.

ئۇ ياتاققا كىرگەندە ياتاقداشلىرى ئۆزلىرىنى كارىۋاتلىرىغا تاشلىغان ھالدا سۇنايلىنىپ ياتقانىدى، چۈنكى ئون بەش سائەتلىك سىجىل ئەمگەك ئۇلارنى مۇشۇنداق ئېزىۋەتكەنىدى، بۇنداق ئىشلەشلەر ئادەتتە يېڭىدىن تىكىلىدىغان زاكاز كىيىملەر كەلگەن چاغلاردا بولۇپ قالاتتى، ئۇلار بۇ زاكاز كىيىملەرنى دېگەن قەرەلدە پۈتكۈزۈش ئۈچۈن مۇشۇنداق ھارغۇدەك ئىشلەپ كېتەتتى. زاكاز كىيىملەر كەلسىلا ئۇلارنىڭ

جەھلى قېتىپ قالاتتى، چۈنكى زاكاز ئىگىلىرى بۇ جايدىكى تىكەمچىلەرنى ماشىنا ئادەم چاغلاندىكىن، زاكازنى تاپشۇرۇۋېلىش ۋاقتىنى بەكلا قىسقا بېرەتتى، شۇڭا ئۇلار مۆھلەت ئىچىدە پۈتكۈزۈش ئۈچۈن مۇشۇنداق ئىسمىنا قوشۇپ ئون نەچچە سائەتلەپ ئىشلەشكە توغرا كېلەتتى.

— بۈگۈن چىرايىڭ بۆلەكچىلىغۇ، — دېدى جېنەستەم جەۋھەرنىڭ تاتىرىپ كەتكەن چىرايىغا قاراپ، — ئەھۋالدىن قارىغاندا سەن بۈگۈن قارا تاختاي چىقىرىش ئۈچۈن تەشۋىقات تېزىسى يازمىدىڭ، شۇنداقمۇ؟ ساڭا خەت كەلگەن ئەمەسمىدى، سەن ئاشۇ خەتنى ئالغىلى كېتىپلا قايتىپ كەلمىدىڭ، ماڭا راست گېپىڭنى قىل، جەۋھەر، خەت كىمدىن كەپتۇ؟

جەۋھەر چۆچۈدى، چۈنكى جېنەستەم ھوشيار ئايال ئىدى، ئۇ بىر ئادەمنىڭ چىرايىغا قاراپلا كۆڭلىدىكىنى بىلىۋالاتتى. ئۇنىڭ كۆزىدىن ھېچقانداق بىر ئىش قېچىپ قۇتۇلالمايتتى. جېنەستەم بايا ئۇنىڭغا خەت كەلدى دەپ ئوقتۇرۇلغاندىلا جەۋھەرنىڭ چىرايى خۇددى يېڭىكار بۇتىغا ئولتۇرغۇزدى. ئېچىلغان سەبەدەر گۈلدەك يالتىراپ كەتكەنلىكىنى كۆرگەنىدى، «ئانىسىدىن خەت كەلمىگىلى ئۇزاق بولغان، مانا ئاخىرى ئۇنىڭغا ئانىسىدىن خەت كەپتۇ، ئىلاھىم بۇ خەتتە بىرەر شۇم خەۋەر بولمىغاي» دېگەنلەرنى ئويلىغان جېنەستەم ئۇ قايتىپ كەلگۈچە كۆزى تۆت بولۇپ ئولتۇرغانىدى، ئەمما ئۇنىڭ شۇنچە ئۇزاققا قايتىپ كەلگىنى يەتمىگەندەك چىرايىنىڭ تاتىرىپ كەتكەنلىكى ئۇنى ئوبدانلا

ئويلاندۇرۇپ قويغاندى. مانا ئۇنىڭدىن ئەھۋال سوراپ بولغۇچە ئانىسىدىن دەشنىم يېگەن بالدەك چىرايى ئۆمىسە، دېمەك ئائىلىسىدە بىرەر ئىش بولغانلىقى ناھايىتى ئېنىق. ئۇ جەۋھەرنىڭ كۆڭلىنى ياساپ بىرنەچچە ئېغىز تەسەللى بەرمەكچى بولۇپ ئۇنى

— مەرداندىن خەت كەپتۇ،— دېدى جەۋھەر جېنەستەمنىڭ سۈتتەك ئاقىرىشقا باشلىغان چاچلىرىغا قاراپ ئولتۇرۇپ ئېغىر ئۇھ تارتقان ھالدا،— ئۇ تۈرمىگە كىرىپ قاپتۇ، خان ئاچا.

— نېمە دەيسەنوي،— دېدى جېنەستەم قاتتىق چۆچۈگەن ھالدا،— ئۇ قانداق بولۇپ تۈرمىگە كىرىپ قالدۇ ئەمدى؟

— ھېلىقى جاپپار ساراڭ بىلەن ئۇرۇشۇپ قالغان ئوخشايدۇ،— دېدى جەۋھەر تۆكۈلۈشكە باشلىغان يېشىنى قولى بىلەن سۈرتۈپ.

— ئۇرۇشۇپ قالغانغىلا تۈرمىگە سولايدىغان ئىش يوق بۇ جاھاندا،— دېدى جېنەستەم ئۇنىڭ كۆزىدىكى ياشنى قول ياغلىقى بىلەن ئېرتىپ،— قارىغاندا ئۇلار بەكلا قاتتىق ئۇرۇشقان ئوخشايدۇ— ھە، ئىككىسىلا كىرگەن ئوخشىمامدۇ تۈرمىگە؟

— بۇنى مەندىن سورىمىسىلا،— دېدى جەۋھەر يانچۇقىدىن خەتنى ئېلىپ جېنەستەمگە ئۈزىتىپ،— مېنىڭ ئەمدى بۇ ئىشلارنى چۈشەندۈرگۈدەك ھالىم قالمىدى، خان ئاچا، سىلىدىن يوشۇرىدىغان ھېچقانداق سىرىم يوق، ئەمدى مەندىن گەپ سورىماي مۇشۇ خەتنى ئوقۇسىلا ھەممىنى چۈشىنىۋالىلا.

جېنەستەم خەتنى تېز - تېز ئوقۇشقا باشلىدى، ئۇ خەتنى ئوقۇغانسېرى قوشۇمىسى تۈرۈلۈپ بالدۇرلا قورۇق چۈشۈشكە باشلىغان چىرايى بۇلۇتلۇق ئاسماندەك تۇتۇلۇشقا باشلىدى، ئۇ خەتنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن ئۇنى جەۋھەرگە تۇتقۇزۇۋېتىپ:

— ۋۇ نامەرد گەبلەخ، سەنمۇ بىر كۈنى بېشىڭنى يەرسەن، قاراپ تۇرۇپ ئىككى ياشنىڭ بەختىگە ئولتۇردۇڭ، شۇنداق تۇرۇپمۇ يەنلا قانۇننىڭ جازاسىدىن قۇتۇلۇپ قاپسەن، ئۆتنە جاھان، بۇلارنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈن ھامىنى سېنىڭ بېشىڭغىمۇ كېلىدۇ، ئاشۇ قىلغانلىرىڭ ئۈچۈن بىرەر يەردە يۇلۇنۇڭ ئۈزۈلۈپ ئۆلەرسەن تۈزكۈر تېجىمەل. بولدى، جەۋھەر، ئەمدى ئۆزۈڭنى ئالدۇرۇپ قويما، سەن بۇ ئىشتا مەرداننىڭ قەيسەرلىكىگە ئاپىرىن ئېيتىشىڭ كېرەك، — ئۇ جەۋھەرنىڭ بېشىنى يېنىك سىلاپ قويدى.

— ئۇ بۇ يەرگە كىرىپ قالماسلىقى كېرەك ئىدى، جېنىم خان ئاچا، — دېدى جەۋھەر جېنەستەمنىڭ كەڭ كۆكرىكىگە تاشلانغان ھالدا ئېسەدەپ، — نېمىشقىمۇ ئۆزىنى تۇتالمىغاندۇ، ئاچچىقىغا ھاي بەرسە بولماسمىدى دەيمەن.

— بولغۇلۇق بوپتۇ، — دېدى جېنەستەم جەۋھەرنىڭ بېشىنى كۆكرىكىدىن ئاجرىتىپ، — سەنمۇ ئاچچىقىڭغا پايلىماي ئۆگەي داداڭنى ئۆلتۈرۈپ قويدۇڭغۇ، بۇمۇ شۇنداقلا بىر ئىش، پىچاق سۆڭەككە يەتسە ھەرقانداق ئادەم مۇشۇنداق قىلىشقا مەجبۇر بولىدۇ، بۇ ئىشقا تەن بېرىش كېرەك، ئەمدى ئۇنىڭ بۇ مۇھىتقا كۆنۈشى ئۈچۈن ئۇنىڭغا ياخشى گەپلەرنى، كۆڭلىنى كۆتۈرىدىغان

سۆزلەرنى قىلىپ مەدەت بېرىشنىڭ كېرەك، ئەمدى سەنمۇ تەقدىرگە تەن بەر، ئۇنىڭ سەن ئۈچۈن قىلىۋاتقان ئىشلىرىدىن بۇ يىگىتنى ياقتۇرۇپ قالدۇم، ھازىر مۇھەببەتتىگە سادىق ئاشىقنى تېپىش ھەقىقەتەن تەس جۈمۈ... قارىغىنا، ئۇ سەن ئۈچۈن پىداكارلىق كۆرسىتىۋاتسا سەن نازى بار خوتۇندەك كەينىڭگە داچىپ تۇرۇۋالساڭ ياخشى بولماس، شۇڭا بۈگۈندىن قالدۇرماي جاۋاب خەت ياز، خېتىڭنى يېزىپ بولغاندا مەن تەكشۈرىمەن، ئەگەر يەنە ئۆتكەنكىدەك «مېنى ئۇنتۇپ كەت، مېنى يادىڭدىن چىقىرىۋەت» دېگەندەك گەپلەرنى قىلىدىغان بولساڭ سېنى ھەرگىز كەچۈرمەيمەن، چۈنكى بۇنداق قىلىدىغان بولساڭ ئۇنىڭ شىكەستىلەنگەن قەلبىنى يارا قىلسەن، بۇ يارىنى ساقايتماق بەسى مۈشكۈل ئىش، بۇنى بىلىپ قوي.

جېنەستەم ئىشكىنىڭ كەينىگە قويۇپ قويغان تۆت بۇرجەك تاختاينى ئەكېلىپ جەۋھەرنىڭ يوتقىنى ئۈستىگە قويدى، بۇ تاختاي ئۆيىگە خەت يازىدىغانلار ئىشلىتىدىغان تاختاي ئىدى، ئادەتتە ئىشكىنىڭ كەينىگە تاشلاپ قويۇلاتتى. بۇ تاختاينى ئادەتتە جەۋھەر كۆپىرەك ئىشلىتەتتى، ئۇ ئىچى پۇشۇپ قالغان چاغلاردا بۇ تاختاينى تىزغا قويۇپ بەزىدە شېئىر، بەزىدە كۈندىلىك خاتىرە يېزىپ ئولتۇراتتى، ئۇنىڭ شېئىر، ماقالىلىرى تۈرمە گېزىتىدە ئېلان قىلىنسا ياناقىتىكى ھەممەيلەن بىرلىشىپ ئوقۇشاتتى، بەزىدە ئۇ ئۆزىنىڭ ئىش ئورنىدىكى تەسىراتلىرىنى قارا تاختاي گېزىتى قىلىپ ئىشلەپمۇ قوياتتى، شۇڭا ئۇ يېتەكچى ساقچىلارنىڭ

ياخشى كۆرۈشىگە ئېرىشىپ پات - پات تەقدىرلىنىپ تۇراتتى.

جېنەستەم جەۋھەرنىڭ خەت يېزىشى ئۈچۈن ئۈستىلىنى تەييار قىلغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا قارىدى، جەۋھەر جېنەستەمنىڭ ياخشى كۆڭلىنى قايتۇرماسلىق ئۈچۈن ياستۇقىنىڭ ئاستىدىن دەپتەر - قەلەمنى ئالدى - دە، ئۈستىلىنىڭ ئالدىغا كەلدى.

— ئۇنىڭغا چوقۇم تەسەللى بېرىدىغان گەپلەرنى ياز جۇمۇ،— دەپدى جېنەستەم ئۆز ئورنىغا ئولتۇرۇۋېتىپ،— بولمىسا خېتىڭنى يىرتىۋېتىمەن.

— بولىدۇ، خان ئاچا، چوقۇم ئۆزلىرى دېگەندەك يازمەن.

جەۋھەر جېنەستەمگە شۇنداق ۋەدە بەرگىنى بىلەن قولغا قەلەمنى ئېلىپ بىردەم ئولتۇرۇپ قالدى، چۈنكى قەلەمنى قولغا ئالغان بىلەن گەپنى قانداق باشلاشنى، ئۇنىڭغا قانداق گەپلەرنى يېزىشنى بىلەلمەي قالغانىدى.

«قەدىرلىكىم مەردان...»

جەۋھەر بۇ سۆزنى يېزىپ بولۇپ ئۇنى ئۆچۈرۈۋەتمەكچى بولۇپ توختاپ قالدى، چۈنكى بۇ خەت ئۆچۈرۈلسە جېنەستەمنىڭ خاپا بولۇشى تۇرغانلا گەپ، شۇڭا ئۇ بۇ خەتنى ئۆچۈرمەسلىكىنى قارار قىلىپ خەتنىڭ داۋامىنى يېزىشقا باشلىدى:

سېنىڭ تۈرمىگە كىرىپ قالغانلىقىڭنى ئاڭلاپ
ئارقامغا ئۇچۇپ چۈشكىلى تاس قالدىم، توۋا! ھەر
قانچە بولسىمۇ سەن بۇنداق ئېغىر تەقدىر -

قىسمەتكە قالماسلىقىڭ كېرەك ئىدىغۇ، مېنىڭ
بېشىمغا كەلگەن بۇ قىسمەت سېنىڭ بېشىڭغا
كەلسە مېنىڭ قايسى ھالغا چۈشۈپ قالىدىغىنىمنى
بىلىدىغانسەن، مەن ساڭا ئۆتكەنكى خېتىمدىلا
ئەسكەرتكەندىم، مېنى ئۇنتۇپ كەت، بولمىسا
سېنىمۇ پالاكەت باسىدۇ، دېيىشىمدىكى سەۋەبمۇ
مۇشۇ ئىدى. مانا ئەمدى سەنمۇ ماڭا ئوخشاش
ئەركىنلىكتىن مەھرۇم بولۇپ تۇرمىگە كىرىپ
يېتىۋاپسەن، بۇنى كىمدىن كۆرىمىز ئەمدى،
مېنىڭچە بۇ بىزنىڭ پېشانىمىزگە پۈتۈلگەن
قىسمەتتۇ بەلكىم، لېكىن بۇ قىسمەتنى سەن ئۆزۈڭ
تېپىۋالغاندەك قىلىسەن.

مەن جاپپارنىڭ ئىبلىس چاڭگىلىنىڭ سەن
تەرەپكە سوزۇلۇشىدىن ئەنسىرەپ مۇناسىۋىتىمىزنى
ئۈزۈل - كېسىل ئاخىرلاشتۇرۇشنى قارار
قىلغاندىم، چۈنكى بىزنىڭ مۇناسىۋىتىمىز
داۋاملاشسا بېشىڭغا كېلىدىغان قىسمەت
مېنىڭكىدىن ئېغىر بولۇشى تەبىئىي... ئوتنىڭ
تېشىدا كۆيۈش بىلەن ئوتنىڭ ئىچىدە كۆيۈش
گەرچە ئوخشاش ئوقۇم بولسىمۇ، بىراق تېشىدا
كۆيگەننىڭ ئازابىغا بەرداشلىق بەرمەك بەك تەس.
مېنى ئۇنتۇپ كېتىشىڭنى ئورنىغا تېخىمۇ
جاھىللىق بىلەن قىلىۋاتقان ھەرىكەتلىرىڭ ئاخىرى
سېنى ئاتا - ئاناڭدىن ئايرىغىنى ئاز كەلگەندەك
جاپپارغىمۇ دۈشمەن قىلىپ قويدى. قولىدىن ھەر
بالا كېلىدىغان لەنتى ئەبلەخ ئاخىرى سېنىمۇ بۇ
ئەركىن دۇنيادىن مەھرۇم قىلدى، بۇنىڭغا نېمە

دېگۈلۈك ئەمدى؟ سېنى بۇ قىسمەتكە يولۇقتۇرغانلىقىم مۇھەببەت ئۈچۈن بولسا، مەن مۇنداق مۇھەببەتنى قوبۇل قىلىشقا يەنىلا ئامالسىزمەن، چۈنكى بۇ بەكلا قىممەت توختىغان مۇھەببەت بولدى. ئويلاپ باقماسەن، بۇ جايدا تۇرىدىغان ۋاقتىمنىڭ ئۇزۇنلۇقىدىن بەزىدە ئۆزۈمنى مۇشۇ جايدا ئۆلۈپلا قالدىغاندەك سېزىمەن. مەن بۇ يىللارنىڭ چېكىنىڭ زادى نەدە ئىكەنلىكىنى بىلمەيمەن، ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنىپ ئىككى يىل كېچىكتۈرۈلگەن ماڭا ئوخشاش جىنايەتچىلەر ھەرقانچە چوڭ كەچۈرۈمگە ئېرىشىپ، يىل تارىخىنى قىسقارتقان تەقدىردىمۇ ئون تۆت يىل ياتماي چىقىپ كېتەلمەيدىكەن، شۇڭا مېنىڭ يەنە ئون يىلدىن ئوشۇق ۋاقتىم بار دېگەن گەپ، سەن يەنە ئۈچ يىلدا چىقىپ كەتسەڭ مېنى يەنە يەتتە - سەككىز يىل ساقلايسەن، مەن ياشلىق باھارىڭنىڭ مېنى ساقلاش بىلەن كۈز غازاڭلىرىدەك سارغىيىپ كېتىشىگە ھەرگىز چىدىيالمايمەن، لېكىن مەن ساڭا بىر ئۆمۈرلۈك تەشەككۈر قەرزىگە بوغۇلغانلىقىمنى ھەرگىز ئۇنتۇپ قالمايمەن...

جەۋھەر قەلەمنى ئۈستىلى ئۈستىگە قويۇپ ئىككى يانغا قارىدى، ياتاق ئىچى جىمجىت، ئون نەچچە سائەت ئىشلىگەن ياتاقداشلىرى ئاللىقاچان ئويۇقۇغا غەرق بولغانىدى، يېنىك پۇشۇلداشلار، ئوڭدىسىغا يېتىپ قالغانلارنىڭ ئوشاق خورەكلىرى جىمجىت كېچىنى

تېخىمۇ سىزلىقلارنىڭ ئۆزىگە تەكشۈرۈۋېتىشكە بولىدۇ. جەۋھەر خېتىنىڭ داۋامىنى قانداق يېزىش ئۈستىدە بىرپەس ئويلىنىپ ئولتۇرۇپ قالدى، چۈنكى باياتىن يازغانلىرىنىڭ ھەممىسى رەنجىش، ئۆزىنى، ئۆزىگە ئەيىبلەشلەر بىلەنلا ئاياغلاشقان بولغاچقا، ئەمدى ئۇنى سەل سىزلىقلارنىڭ ئۆزىگە يازمىسا مەردانىنىڭ كۆڭلىگە تېگىشى مۇمكىن ئىدى، ئۆزى ئۈچۈن قەھرىمانلىق كۆرسىتىپ تۈرمىگە كىرىپ قالغان بىر ئاشىققا مۇشۇنداق جاۋاب قايتۇرۇش ئېشىۋالغانلىق بولۇپ قالماسمۇ؟ جەۋھەر سەل ئويلىنىپ قەلەمنى قولغا ئالدى.

كىم دېيىدىكەن، مۇھەببەت گويا بىر دېڭىزدا بىللە سەپەرگە چىققان ھەمسەپەرلەرگە ئوخشايدۇ، پايانسىز دېڭىزنىڭ قارشى قىرغىقى ئۇلارغا نائىپىق، لېكىن بۇ ھەمسەپەرلەر قولىنى قولغا تۇتۇشۇپ، دەھشەتلىك دېڭىز دولقۇنلىرى بىلەن ئېلىشىپ قارشى قىرغاققا قاراپ ئىلگىرىلەيدۇ، ئەگەر ئاشۇ بىر جۈپ ھەمسەپەر قىيىنچىلىقلارنى تەڭ تارتىپ قارشى قىرغاققا بىخەتەر يېتىپ بارالغاندىلا بۇ مۇھەببەتنىڭ ئۇلى چاڭ، ئەڭ مۇستەھكەم بىر قورغانغا ئايلىنىدۇ، دېمەك مۇشۇنداق تاۋلىنىشتىن ئۆتكەن مۇھەببەتلا ئائىلىنىڭ ئىللىقلىقىنى ھېس قىلدۇرالايدۇ، شۇنىڭدىن قارىغاندا بىزنىڭ مۇھەببىتىمىز مۇشۇنداق تاۋلىنىش باسقۇچىدا تۇرۇۋاتسا كېرەك، ئىككىمىز ئوخشاشلا مەھبۇس، توۋا! بۇ قانداق قىسمەت؟...

بىزنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ھاياتىمىزنى نېمە دېسەم بولار، مەردان، مانا ئىككىمىز ئىككى تۈرمىدە خۇددى كاككۇك بىلەن زەينەپتەك سايرىشىپ، بىر - بىرىمىزنى كۆرۈشكە ئىنتىزار بولۇپ خەت ئارقىلىق كۆرۈشۈپ ئولتۇرۇۋاتىمىز، بەلكىم مۇشۇمۇ مۇھەببەتنىڭ يەنە بىر خىل شەكلى بولسا كېرەك، شۇڭا بىزنىڭ مۇھەببىتىمىز توغرىلۇق ھازىرچە گەپ قىلغۇم يوق، لېكىن سەن بىلەن خەت ئارقىلىق دىدارلىشىپ تۇرۇش مېنىڭ ئۇچدانىي بۇرچۇم. ساڭا تەسەللى بېرىش، ئۇ جايدىكى ئۈچ يىللىق تۈرمۇشۇڭنى بىلىپ تۇرۇش مېنىڭ ئەڭ كۆڭۈللۈك ئىشىم بولۇپ قېلىشى مۇمكىن، شۇڭا مەن ساڭا ھەر كۈنى خەت يېزىشقا، خىياللىرىمدا بولسىمۇ سەن بىلەن ھەمراھ بولۇشقا تەييار تۇرۇپتىمەن، ساڭا روھىي تەسەللى بېرىش مېنىڭ قەرزىم ھەم پەرزىم، مەن ئەڭ سۆيۈملۈك ئادىمىڭ بولالمىساممۇ سىرداش ھەمراھىڭ بولۇشقا تەييار تۇرۇپتىمەنغۇ. سەن قەلبىمدىكى بىر ئابىدە، مەڭگۈ قولۇم يەتمەيدىغان، ئەمما سېغىنىدىغان بىر تايانچىم ئىكەنلىكىڭ ماڭا ئەينەكتەك ئايان.

سۆيۈملۈكۈم مەردان، شۇنچە كۆپ ئادەم ئەر كىن - ئازادە ياشاۋاتقان بۇ جاھان بىزگە كەلگەندە تار كېلىپ قالدى، ئەر كىن تۇرمۇشنىڭ مۇشۇ قىستىڭ كۈچلىرىغا ئىككىمىز پاتماي قالدۇق، ئەسلىي بۇ جايدا يېتىشقا تېگىشلىك ئادەم دەل جاپپار ئىدى، لېكىن ئۇ بۇ قېتىممۇ يەنىلا قانۇننىڭ جازاسىدىن قۇتۇلۇپ قاپتۇ، مەن ئۇنىڭ ھامان بىر كۈنى مۇشۇ

جايعا كېلىپ بىز كۆرگەن كۈنى كۆرىدىغانلىقىغا
ئىشەنچەم كامىل.

مەن ئۈچۈن ئەڭ قەدىرلىك، سۆيۈملۈك بولغان
مەرد يىگىتىم مەردان، خەتنى يېزىۋېتىپ ساڭا
بىرەر سۈپەت بەرمىگەنلىكىمنى ھېس قىلىپ
خىجىل بولۇپ قالدىم، بىر يىگىت سەن ئۈچۈن
شۇنچە قەيسەرلىك كۆرسىتىپ ئۆزىنى تۇرمىسە
كۆرسە سەن ئۇنىڭغا مۇشۇنچىلىك سۈپەت
بەرمىسەڭ قانداق بولىدۇ، دېگەن بىر خىتاب
نەرۋىلىرىمنى غەدىقلاپ ماڭا ئارام بەرمەيۋاتىدۇ.
سېنى سۆيۈملۈكۈم، ئامرىقىم، جېنىم دېگەندەك
سۈپەتلەر بىلەن نەچچە مىڭ قېتىملاپ چاقىرساممۇ
سېنىڭ بىر ئېغىز قەدىرلىكىم دېگەن سۆزۈڭگە
تەڭ بولمايدىغۇ...

مەن بۇ خەتنى سەن ئۈچۈنلا ئەمەس، جېنەستەم
ھەدەم ئۈچۈنمۇ يېزىۋاتىمەن، چۈنكى جېنەستەم
ھەدەم ھېرىپ كەتكىنىگە قارىماي مۇشۇ خېتىمنى
ئوقۇپ بېقىش ئۈچۈن مېنى ساقلاۋاتىدۇ، ئۇ:
(ئەگەر مەرداننىڭ زىتىغا تېگىدىغان بىر جۈملە خەت
يازساڭ مەن ئۇ خېتىڭنى يىرتىۋېتىمەن، دەپ
پەرمان چۈشۈرگەن، ئۇنىڭ بۇيرۇقىغا خىلاپلىق
قىلىشقا پەقەتلا جۈرئەت قىلالمايمەن، لېكىن
مۇھەببەتلىك تۇرمۇشىمىزنىڭ قايتا
باشلىنىدىغانلىقىغا پەقەتلا كۆزۈم يەتمەيدۇ، بۇنداق
دېسەم، سەن مېنى ئۈمىدىسىز، مۇھەببەتتىن
ئەسەرمۇ قالمايغان، ھالسىز، روھسىز بىر ئادەمگە
ئايلىنىپ قاپسەن دېيىشىڭ مۇمكىن. شۇنداق

дېيىشكە ھەقلىقسەن، لېكىن بىر ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان، ياشلىق غۇنچىسى ئەمدىلا ئېچىلىش ئالدىدا تۇرغان بىر ناتىۋان قىزنىڭ شېرىن خىياللار قۇچىقىدا ئەركىلمەي ياشاپ كېتەلىشىگە ئىشىنەمسەن، مەردان؟ كۆڭلۈم تارتىپ تۇرغان ئاشۇ شېرىن خىياللار مېنىڭ بۇ يەردە تۇرىدىغان ۋاقتىمنىڭ بەك ئۇزاقلىقىنى ھېس قىلغىنىدا ئۆرتەنمەي، ياش تۆكۈمەي، مۇشۇ قىسمەتتىن زارلانماي ئۆتۈپ كېتەلىشى مۇمكىنمۇ؟ مېنىڭ شۇنچە ئۇزاق يىللارنى قاچان ئاخىرلاشتۇرىدىغىنىمغا پەقەتلا كۆزۈم يەتمەيدۇ، مەردان، بىر قاندى سۇنغان قۇشنىڭ يەنە ئەركىن پەرۋاز قىلالىشىغا كىممۇ ئىشەنچ قىلالىسۇن...

ئاخىرىدا ساڭا قىلىدىغان تەۋسىيەم ياخشى ئىشلە، قانچىلىك ياخشى ئىشلىگىنىڭنى يېتەكچى ساقچىلار كۆرۈپ تۇرىدۇ، بىرەر يىل كەچۈرۈم ئالساڭ يەنە ئىككى يىلدىلا چىقىپ كېتسەن، دېمەك سېنىڭ بەختلىك كۈنلىرىڭ كۆز ئالدىڭدىلا...

سېنى سېغىنىپ تۇرغۇچى بەختى قارا
جەۋھەردىن»

جەۋھەر خەتنى يېزىپ بولۇپ يېنىدىكى كارىۋاتقا قارىدى، چېنەستەم ئۇخلاپ كەتكەنىدى، بىر كۈن كەچكىچە ئىشلىگەن چېنەستەم ھەقىقەتەن ھارغانمىكىن، يېنىك تارتىۋاتقان خورىكى جەۋھەرگە شۇنداق يېقىملىق ئاڭلىنىۋاتاتتى.

جەۋھەر ئۆزىگە ئۈستەللىك رولىنى ئوينىغان
تاختاينى جايىغا ئاپىرىپ قويۇپ ئورنىغا قايتىپ كەلدى،
خەتنى مەرداننىڭ خېتىنىڭ ئارىسىغا تېقىپ ياستۇقى
ئاستىغا باستۇرغاندىن كېيىن ئورنىغا كىرىپ ياتتى،
ئەمما ئويۇقى قىچقاندى. مەردانغا يازغان خەتلەردىكى
زىددىيەتلىك مەزمۇنلار، ئۆزىنى ھارغۇچە ئەيىبلەپ
مەرداننىڭ كۆڭلىنى چىگىپ قويدىغان ئىبارىلەر ئۇنى
قامچىلاۋاتقاندا قىلاتتى، لېكىن خەتنى قايتا يېزىش
بىلەن مۇشۇ خەتنى سېلىشتا جېنەستەمنىڭ پىكرىنى
ئېلىش كېرەكلىكى يادىغا يەتكەندە يېنىك تىندى،
كۆڭلى ئارام تاپقان بىلەن خىيالى بىرىنچى تۈرمىدە
ياتقان مەردانغا ئاغدۇرۇلغان جەۋھەرنىڭ كۆزىگە
ئىختىيارسىز ياش كەلدى.

توققۇزىنچى باب

تۇتقۇندىكى جەۋھەر

ئۈرۈمچى ئاسمىنى بۈگۈن بۆلەكچىلا ئېچىلىپ كەتكەندى، نەچچە كۈندىن بۇيان ئۆزىنى ئوراپ تۇرغان قارا بۇلۇتلارنى ئاخشام چىققان بوران تەڭرىتېغىنىڭ ئۇ قېتىغا سۈرۈپ تاشلىغانىدى. سەھەردىلا چىققان قۇياش باھار ھىدى ئۇرۇلۇپ تۇرغان زېمىننى سۈتتەك يورۇتۇپ كىشىلەر قەلبىنى خۇددى باھار تەپتىدەك ئىللىتۈۋەتكەندى. يېنىك چىقماقتان مەيىن شامال ئۈرۈمچى شەھىرىگە كېچىكىپرەك كېلىدىغان باھار ھىدىنى دىماقلارغا ئۇراتتى، نورۇز بايرىمىنى ئاللىقاچان ئۆتكۈزۈپ بولغان شەھەر خەلقى ئەمدىلا يېتىپ كەلگەن باھار تەپتىدىن ھۇزۇرلانغاندەك چىرايلىرىدا شادلىق نۇرى چاقنايتتى.

مەردانىڭ بۈگۈن كەيپى چاغ ئىدى، ئۇ داچىسىدىن چىقىپ كېرىلدى، سۈتتەك يورۇپ كەتكەن ئۈرۈمچى ئاسمىنىغا قاراپ قويۇپ ماشىنىسىنىڭ يېنىغا كەلدى - دە، ئىشىكىنى ئېچىپ ئورۇندۇقنىڭ يېنىغا قويغان لۇڭگىنى ئېلىپ ماشىنىسىنى سۈرتۈشكە باشلىدى. ئۇ شۇنچە يىللاردىن بۇيان تارتقان جاپاسىنىڭ ھاردۇقى چىققاندەك بەدىنىگە يامراۋاتقان ئىللىق بىر سېزىمنى

سەزدى، چۈنكى ئىككى كۈن ئاۋۋال ئۇ جەۋھەرنىڭ تۈرمىدىن چىقىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ ئۆز قۇلقىغا ئىشەنمىگەندى، مانا يەتتە يىللىق كۈتۈشكە ئاخىرى خاتىمە بېرىلىپ جۇدالىق كۈنلىرىنىڭ ئاخىرلىشىش دەقىقىلىرى يېتىپ كەلگەندى.

— بالام، ماڭىدىغان ۋاقىت توشۇپ قالغاندۇ؟

مەردان بۇ ئاۋازدىن چۆچۈپ كەتتى، ئىشىك ئالدىدا خۇددى ھازىدار ئاياللاردەك قارا پەرەنجە كىيىپ، بېشىغا ئاق داكا ياغلىق سېلىۋالغان ئايخېنىم مەردانغا ئانىلىق مېھرى بىلەن قاراپ تۇراتتى، ئۇنىڭ مەزگىلىسىز قورۇق چۈشكەن چىرايى قىزىنىڭ خۇشاللىقىغا جور بولغاندەك ئاجايىپ نۇرلانغانىدى.

— تېخى ۋاقتى بار، ئانا، — دېدى مەردان قولىدىكى لۆڭگىنى سىلكىپ تۇرۇپ، — نېمىشقا ئاق ياغلىق سېلىۋالدىلا، جەۋھەر سىلىنى بۇ ھالدا كۆرسە يۈرىكى ئېزىلمەمدۇ...

— دادامنىڭ قىرىق نەزىرى توشماي تۇرۇپلا بۇ ياغلىقنى ئېلىۋەتسەك دۇرۇس بولمايدۇ، بالام، — دېدى ئايخېنىم بىردىنلا كۆزىگە ياش ئېلىپ، — بىچارە قىزىم ئامراق بوۋىسىنىڭ يۈزىنىمۇ كۆرەلمىدى، داداممۇ بۇ نەۋرىسىگە بەكلا ئامراق ئىدى قارىسىلا، مۇشۇ قىزىمنىڭ دەردى دادامنى تۈگەشتۈردىغۇ.

— سەۋر قىلسىلا، ئانا، — دېدى مەردان قولىدىكى لۆڭگىنى ماشىنىنىڭ ئىشىكىدىكى كىچىك بوشلۇققا سېلىپ قويغاندىن كېيىن، — بۇ دېگەن تەقدىر، مانا بۈگۈن نېمىلا بولمىسۇن جەۋھەر ئاخىرى ئەركىنلىككە ئېرىشىدىغان بولدى، خۇشال بولسىلا بولىدۇ، ئەگەر

мүмكىن بولسا جەۋھەر بىلەن كۆرۈشۈپ مۇشۇ ئۆيگە
 ئەكېلىۋالغىچە بولسىمۇ ئاق ياغلىقنى ئېلىۋېتىپ تۇرغان
 بولسىلا، بولمىسا قىزلىرىنىڭ بۈگۈنكى خۇشاللىقىغا
 سوغۇق سۇ چېچىپ قويۇلا.

— بۇنى ئېلىۋەتسەم توغرا بولماسمىكىن، بالام، —
 دېدى ئايخېنىم ئاق ياغلىقنى تۈزەشتۈرۈپ، — بىرەر
 تونۇش — بىلىشلەر ئۇچراپ قالسا «ماۋۇ خوتۇن
 دادىسىنىڭ قىرقى توشمايلا بېشىدىكى ئاقنى
 ئېلىۋېتىپتۇ» دەپ كەينىدىن گەپ تاپماسمۇ، بالام.

— مېنىڭ ئويلىغىنىم بۇ ئەمەس، — دېدى مەردان
 ئايخېنىمنىڭ يېنىغا كېلىپ، — جەۋھەر بوۋىسىنىڭ
 تۈگەپ كەتكەنلىكىنى بىلمەيدۇ، شۇڭا ئۆزلىرى
 مۇشۇنداق قارىلىق كىيىم بىلەن ئۇنىڭ ئالدىغا بارسىلا
 ئۇنىڭ خۇشاللىقى كۆپۈككە ئايلىنىپ كەتمەيدۇ. ئۇنىڭ
 ئۈستىگە بۇ ئۈرۈمچى، سىلىنى تونۇيدىغان ئادەملەرنىڭ
 ئۇچراپ قېلىشى مۇمكىن ئەمەس، چۈنكى بىز ئۇ يەرگە
 ماشىنىلىق بارىدىغان تۇرساق.

— بۇ دېگەنلىرىمۇ راست، بالام، — دېدى ئايخېنىم
 كەينىگە داچىپ، — يېرىم كۈن ئاق سالمىغانغا ھېچ
 نەرسە بولۇپمۇ كەتمەس، شۇنچە يىل ھەپسىدە ياتقان
 قىزىمنى چىرايلىق كۈتۈۋالماقچىمۇ بولمىغۇدەك. بوپتۇ،
 مەن كىيىمنى يۆتكەپ چىقاي، قاچان ماڭمىز، بالام؟

— بىر سائەتتىن كېيىن ماڭساق بولىدۇ، جەۋھەر
 سائەت ئوندا چىقىدۇ، بىز توققۇزلاردا ماڭساق بولار، ئۇ
 يەرگە بالدۇر بېرىۋالماقچىمۇ ئىچىمىز تىتىلداپ تۇرىدىغان
 گەپ، ماشىنا بىلەن بارغاندىكىن بىردەمدىلا يېتىپ

بارىمىز، شۇڭا خاتىرجەم بولسىلا، سىلىنى دەل ۋاقتىدا ئاپىرىشقا كاپالەتلىك قىلىمەن.

— بالام، بۈگۈن ئىشلىرىغا بارالماي قالدىلا — ھە؟

رېستوراننىڭ ئىشلىرىنى...

— رېستوراننىڭ ئىشلىرىدىن خاتىرجەم بولسىلا، —

دېدى مەردان ئايخېنىمغا قاراپ، — ئۇ ئىشلارنى قەيسەرگە تاپشۇرۇپ قويغان، قەيسەر ھازىر مەن بولمىساممۇ رېستوراننىڭ ئىشلىرىنى جايىدا قىلىدىغان بولدى، مۇنداق ئىشلاردىن ئەنسىرەپ كەتمىسىلە، بۈگۈن بىزگە جەۋھەرنىڭ ئالدىغا چىقىشتىنمۇ چوڭ ئىش يوق، شۇڭا سىلى ئۆيگە تېزىرەك كىرىپ كىيىملىرىنى يۆتكەپ چىقىسىلا.

— ئۆزلىرىنى بەك جاپاغا قويدۇق، بالام، — دېدى

ئايخېنىم مەرداننىڭ ئۇششاق قورۇق چۈشكەن پېشانىسىگە قاراپ، — مۇشۇ قىزىمنى دەپ بەك جىق ھەرەج تارتىۋاللا، ئۆزلىرىنىڭ بۇ قىلغان ياخشىلىقلىرىغا بىز ئۆزلىرىنى بۇ ئالەمدە رازى قىلىپ كېتەلمەيمىز جېنىم بالام، خۇدا ئۆزلىرىنىڭ تەنلىرىنى ساق قىلغاي، بىر جانلىرىغا مىڭ جان بەرگەي ئىلاھىم.

— ئۇنداق دەپ كەتمىسىلە، — دېدى مەردان

ماشىنىسىنىڭ تېخىچە ئوچۇق تۇرغان ئىشىكىنى يېپىپ قويۇپ، — جەۋھەر تارتقان ھەرەجگە قارىغاندا مېنىڭ تارتقىنىم ھېچقانچە گەپ ئەمەس، بۇ قىلىشقا تېگىشلىك ئىشىم.

ئايخېنىم مەرداننىڭ سۈيلىشى بىلەن ئۆيگە كىرىپ كەتتى. مەردان ئىشىك ئالدىدىكى كىچىك گۈللۈكنىڭ يېنىغا كېلىپ بىردەم ئارام ئالغىچ گۈللۈك يېنىدىكى

ئورۇندۇقتا ئولتۇردى، گۈللۈكتىكى يېشىدىن كۆچۈرۈپ
 كېلىنگەن ھەر خىل گۈللەر تېخى غۇنچىسىنى يېرىپ
 چىقىمىغان بىلەن باھار ھىدىنى ھېس قىلدۇرۇپ سەھەر
 ئاپتېپىدا ئاجايىپ جۇلالانغان ئىدى، سەھەردىلا
 ماغدۇرۇۋەتكەن سۇ سەپكۈچ ھەر يان چۆرگۈلەپ ئۇششاق
 سۇ تامچىلىرىنى گۈللەرنىڭ بەرگىگە يېنىك
 قوندۇرماقتا ئىدى.

مەردان ئاشۇ ئۇششاق سۇ تامچىلىرىنىڭ گۈللەر
 بەرگىدە خۇددى شەبنەم تامچىسىدەك يالتىراشلىرىغا
 قاراپ ئولتۇرۇپ خىيالى بۇنىڭدىن يەتتە يىل بۇرۇنقى
 تۈرمىدىن چىققان ۋاقىتلىرىغا كەتتى...

قولغا بىر كىچىك سومكا كۆتۈرگەن مەردان
 دەرۋازىنىڭ كىچىك ئىشىكىدىن چىقىپ ئەتراپقا ئالاڭلاپ
 قارىدى، يول ياقىسىدىكى ئىشخانا ۋە بىرنەچچە پاكار
 تاملىق ئۆيلەر، كۆك تېرەك، قارىياغاچلار بۇنىڭدىن ئۈچ
 يىل بۇرۇنقىدەك تۇراتتى، ئادەم قارىسى كۆرۈنمىگەن بۇ
 يول ئۇنىڭغا غېرىبىلىقنى ھېس قىلدۇرۇپ، ھۆرلۈككە
 چىققان مەرداننىڭ كۆڭلى بىردىنلا غەش بولدى، ئۇنى
 ئالغىلى بىرمۇ قېرىندىشى چىقىمىغانىدى.

«توۋا، ئۇلار مېنى راستتىنلا تاشلىۋەتكەنمىدۇ،—
 دېگەنلەرنى ئويلىدى مەردان تۈرمە دەرۋازىسىدىن
 يىراقلىشىپ قېرى قارىياغاچ يېنىغا كېلىپ،— ئالدىمغا
 ھېچكىم چىقىمىسىمۇ مۇھەممەد ئاكام چىقىشى
 كېرەكتىغۇ، بۈگۈن تۈرمىدىن چىقىدىغانلىقىمنى ئۇلارغا
 خەۋەر بەرگەن تۇرسا؟! قارىغاندا دادام
 قېرىنداشلىرىمىنىمۇ بۇ يەرگە چىققىلى قويىمىغان

ئوخشىمامدۇ؟ بولدى، ئەگەر بۇ ئىش مەن ئويلانغاندەكلا بولسا ماڭا ئەمدى كىندىك قېنىم تۆكۈلگەن يۇرت ھارام دېگەن گەپ. قايتىمايمەن، ئۇلار قاچان مېنى قېرىندىشىم دەپ ئېتىراپ قىلغۇچە مۇشۇ يەردە تىرىكچىلىك قىلىمەن...» مەردان خۇرسىنغان ھالدا ئەتراپقا كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتى. ئۇ ھېچكىمنىڭ ئۆزىنى ئالغىلى كەلمەيدىغانلىقىغا رەسمىي ئىشەنگەندى.

«توۋا، — دېدى ئۇ قارىياغاچ تۈۋىدىن يولغا چىقىپ ئۆز — ئۆزىگە پىچىرلاپ، — مېنى بۇلار شۇنچىلىك ئۆچ كۆرۈپ كەتكەنمىدۇ؟ ئىككى كۈن ئاۋۋالا خەۋەر تاپقان تۇرۇقلۇق بىرەرسى بولسىمۇ چىقسا بولمامدۇ، دادام، ئاپاملارغۇ مەيلى، ئۇلارنىڭ ماڭا قارار كۆزى يوق، لېكىن ئاكىلىرىمچۇ؟ ھېچبولمىسا شۇلارنىڭ بىرى بولسىمۇ چىقىپ قويمىغىنىنى، مەن ئۇلارنىڭ قېرىندىشىغۇ...» ئۇ ئۆز — ئۆزىگە سۆزلەپ كېتىۋېتىپ كۆزىدىن ئىختىيارسىز ياش چىقىپ كەتكەنلىكىنىمۇ تۇيماي قالدى. شۇ تاپتا يۈرىكى ئاغرىۋاتاتتى، باغرى ئۆرتىنىپ، دىمى سىقىلىۋاتاتتى، ئىچ — ئىچىدىن قاپساپ كېلىۋاتقان ئاچچىق يىغا دىماقلىرىنى غىدىقلىماقتا ئىدى. كەينى تەرەپتىن كەلگەن ماشىنىنىڭ سىگنال ئاۋازى ئۇنى چۆچۈتتى. ئۇ ئىتتىك بۇرىلىپ يېنىدىلا توختىغان ماشىنىغا قارىدى، يان ئەينىكى چۈشۈرۈلگەن ماشىنىدا ئوتتۇز ياشلار چامىسىدىكى بىر ئادەم ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈمسىرىدى. مەردان ئۇنىڭ كىملىكىنى ئاڭقىرىلمىدى.

— نەگە بارىسىز؟ مەن ئايرىپ قويماي، — دېدى ئۇ ئادەم مەردانغا قاراپ.

— سىز؟ — مەردان بۇ ئادەمگە ۋە كونسولغا ماشىنىسىغا تەئەججۇپ ئىلكىدە قارىدى.

— ھە، مەن كىراكەشلىك قىلىمەن، تاكسىچىلارغا بەرگەن پۇلنى ماڭا بەرسىڭىز بولىدۇ، چىقىش ماشىنىغا، — دېدى ئۇ ئادەم ئۆزىنىڭ يېنىنى شەرەتلەپ. مەردان شۇ چاغدىلا بۇ ئادەمنىڭ قارا تاكسىچىلىق قىلىدىغانلىقىنى بىلىپ بىرىپەس ئىچىنى تىڭشاپ قالدى، چۈنكى يېنىدىكى پۇلنىڭمۇ تايىنلىقلىقى ئۇنىڭغا ئەينەكتەك ئايان، لېكىن ئۇ مۇشۇ تاكسىغا ئولتۇرمايمۇ ئىلاج يوقلۇقىنى ئوبدان بىلەتتى. چۈنكى، ئۇ يولنىمۇ بىلمەيتتى.

— تۇرسىزغۇ، — دېدى ئۇ ئادەم مەرداننىڭ ئىچىنى تىڭشاپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ، — چىقىۋېرىڭ دەيمەن، چاتاق يوق جۇمۇ، پۇلىڭىز بولمىسا بىرەر قېتىم بىكارغا ماڭغانغا كەمبەغەل بولۇپ كەتمەيمەن، چىقىش دېگەندىكىن چىقامسىز.

مەردان ئەمدى تارتىشمايلا ماشىنىغا چىقتى.
— مەنمۇ مۇشۇ تۈرمىدە بەش يىل ياتقان، — دېدى ئۇ ئادەم بىردەم جىممىدە ماڭغاندىن كېيىن گەپ باشلاپ، — ھەر راست، سىزنى نەگە ئاپىرىدىغانلىقىمنى ئېيتىمىدىڭىزغۇ؟

— مەن كونسول كۈچىسىغا باراي، — دېدى مەردان بىردەم ئويلىنىپ ئولتۇرۇپ.

— توغرا، قايسىبىر ئۇيغۇر كونسول كۈچىسىنى سېغىنمايدۇ، — دېدى ئۇ ئادەم ھاياجان ئىلكىدە سۆزلەپ، — مەنمۇ شۇنداقراق ئويلىغان، بۇ يەردىن چىققان ھەرقانداق بىر ئۇيغۇر زاتى كونسول كۈچىسىغا

بېرىپ لەغمەن، كاۋاپ ياكى پېتىر مانتا يەپ،
دۆڭكۆۋرۈككە كېلىپ بىردەم شۇ يەردىكى ئاۋات
بازارلاردىن ھۇزۇرلىنىۋالسا خۇمارى قانمىغان
بەگگىدەك خامۇش بولۇپ قالىدۇ. پولۇ، نارىن دېگەن
تاماملارنىمۇ كۆزگە سۈرتكۈدەك بولۇپ كەتتىڭىز
ھەزقاچان.

مەرداننىڭ ئاغزىغا بىردىنلا سېرىق شۆلگەي يىغىلىپ
خۇددى بايا ئىسمى ئاتالغان تاماقلار كۆز ئالدىدىن
تىزىلىپ ئۆتۈۋاتقاندەك ھېسسىياتتا جىممىدە ئولتۇردى.
— نېمانداق خىيال بېسىپلا ئولتۇرىسىز، — دېدى ئۇ
ئادەم مەردانغا مۇنداقلا قاراپ قويۇپ، — مەن پاراڭ
خۇمارى ئادەممەن، بىر ئادەمنى ماشىناغا ئولتۇرغۇزسام
ئۇنىڭ بىلەن ھال — مۇڭ قىلىشقاچ مەنزىلىگە ئاپىرىپ
قويمەن، ھەر ئىككىلىمىزنىڭ كۆڭلى كۆتۈرۈلۈپ
قالىدۇ. قانداق قىلىمىز، ئىنسانچىلىق دېگەندە بەزىدە
ئاشۇنداق ئەگرى — توقاي يوللاردا مېڭىپ قالىدىكەنمىز،
ئازمايدىغان بەندە بولمايدىكەن، بۇ... جاھان تەڭشەلمىگەن
جاھان، بەزىمىز كۈلسەك، بەزىمىز يىغلايدىكەنمىز،
زىددىيەتلىك دۇنيا ئەمەسمۇ بۇ، شۇڭا بۇنداق
تەڭشەلمىگەن جاھاننىڭ خاپا بولغۇچىلىكى يوق جۇمۇ.
دېسەم — دېمىسەم سىز تالاغا چىقىپلا ئۇرۇق —
تۇغقانلارنىڭ بىرەرسى ئالدىڭىزغا چىقمىغانلىقىدىن
كۆڭلىڭىز يېرىم بولۇپ قالدى، كېرەك يوق، ئۇلارمۇ
كېيىن چۈشىنىپ قالىدۇ، قانچە يىل ياتتىڭىز بۇ يەردە؟
— ئۈچ يىل، — دېدى مەردان ئەمدى بىر ئاز
ئېچىلىپ، — بۇ ئۈچ يىل ماڭا ئوتتۇز يىلدەك تۇيۇلۇپ
كەتتى جۇمۇ.

— ئۈچ يىل بولسا ئازلا گەپكەنغۇ، — دېدى ئۇ ئادەم مەردانغا يالت قىلىپ قارىۋەتكەندىن كېيىن گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — ياش بالىكەنسز، ئۆزىڭىزنى مۇنداق تاشلىۋەتمەڭ، كىمنىڭ بېشىغا كەلمەيدۇ بۇنداق ئىشلار، ئەمدى بۇنىڭدىن كېيىن نېمە قىلىدىغانلىقىڭىزنى ئوبدانراق ئويلىسىڭىزلا بولىدۇ، نېمە جىنايەت بىلەن كىرگەنتىڭىز؟

— ئادەم زەخمىلەندۈرۈش جىنايىتى بىلەن، — دېدى مەردان جاپپارنىڭ سۆرۈن تەلەتنى يادىغا كەلتۈرۈپ. — كىچىكلا بىر ئىشكەنغۇ، — دېدى ئۇ ئادەم دىمىقىنى قېقىپ قويۇپ، — مانا مەنچۇ، مېنى بىكاردىن — بىكار بوزەك قىلغان بىر گۇيىنىڭ سامانلىقىغا ئوت قويۇۋېتىپ بەش يىل ياتقان ئاشۇ تۈرمىدە. باشقىلار قۇتقۇزۇۋالدىمسا ئۇ گۇي كۆيۈپ ئۆلەتتى.

— قارىغاندا بىز بىر يۇرتلۇق ئوخشايىمىز — ھە، — دېدى مەردان ئۇنىڭ تەلەپپۇزىدىن، — سىز قەيەردىن؟ — مەنمۇ شۇنداقمىكىن دېگەن، — دېدى ئۇ ئادەم مەرداننىڭ چىرايىغا قاراپ، — چىرايىڭىز، مېڭىش — تۇرۇشلىرىڭىز، گەپلىرىڭىز ئەينى بىزنىڭ يۇرتىڭىز — دە. تونۇشۇۋالايلى، ئىسمىم ئىمىرنىياز، مۇزتاغ باغرىدىكى يېڭى كۆلدىن.

— مېنىڭ ئىسمىم مەردان، قۇمتاغ باغرىدىكى ئارقۇمدىن.

— مانا بىر يەرلىككەنمىز ئەمەسمۇ، — دېدى ئىمىرنىياز كۈلۈمسىرەپ، — بۈگۈنمۇ ئۆز يۇرتلۇقىمنى ئېلىپ مېڭىپتىمەن ئەمەسمۇ، بۇ ياخشى بولدى، ھە، يۇرتقا قايتامسىز ياكى مۇشۇ شەھەردە قالامسىز؟

— ھازىر مەن نەگە بېرىشنى تازا بىلمەيۋاتمەن، —
دېدى مەردان ئىمىرنىيازغا قاراپ بېشىنى چايقىغان
ھالدا، — ئاتا — ئانامنىڭ مېنى ئالغىلى كەلمىگىنىگە
قارىغاندا ئۇلارنىڭ ئاچچىقى تېخى يانمىغان ئوخشايدۇ،
ئۇ ئاز كەلگەندەك قېرىنداشلىرىمنىڭ بىرەر سىمۇ
چىقماپتۇ. قارىغاندا تۈرمىگە كىرگەن ئادەمنىڭ ئېتى
يامان بولىدىغان ئوخشايدۇ، بۇ يەردە قالاي دېسەم چوڭ
شەھەر دېگەندە بىرەر ئىشنىڭ پېشىنى تۇتمىغىچە جان
باقماقۇمۇ تەس گەپ. ئەمما، يۇرتقا پەقەتلا قايتقۇم يوق،
كەتمەسەم نەدە تۇرىمەن، شۇڭا بېشىمنىڭ ئىچىمۇ،
تېشىمۇ قېتىپ كەتتى.

ئارىنى بىرىپەس جىمجىتلىق باستى. ماشىنا ساي
يولىدىن چىقىپ كۆتۈرمە كۆۋرۈكلۈك يولدا
كېتىۋاتاتتى، نېمە ئۈچۈندۇ بۇ يولدا بۈگۈن ماشىنىلار
بەك كۆپ بولغانلىقتىن مېڭىش تەسكە توختاۋاتاتتى.

— مۇنداق قىلايلى، — دېدى ئىمىرنىياز ماشىنىلار
قاينىمى ئىچىدە يول تېپىپ مېڭىشقا ئامالسىز
قېلىپ، — ئايالىم بالىنى ئېلىپ يۇرتقا كەتكەن، ھازىر
ئۆيدە مەن يالغۇز، بىرنەچچە كۈن ئۆيۈمدە تۇرۇپ تۇرۇڭ،
ئاتا — ئانىڭىز ياكى قېرىنداشلىرىڭىز بىلەن
ئالاقىلىشىپ باقايلى، ئەگەر ئۇلارنىڭ مۇئامىلىسىدە بىر
ئاز ياخشىلىنىش بولسا يۇرتقا قايتىڭ، ئۇنداق بولمىسا
مۇشۇ يەردە تۇرۇپ قېلىڭ. ئۈرۈمچى دېگەندە قىلايچۇ
دېسىلا ئىش دېگەن تولا گەپ، مانا مەنمۇ يۇرتقا بېرىپ
سوغۇق مۇئامىلىلەرگە ئۇچرىغاندىن كېيىن بولدىلا دەپ
مۇشۇ شەھەرگە قايتىپ چىقىپ بىر ئوبدان جان بېقىپ

Кېتىۋاتمەن. تۈرمىگە كىرىپ چىققان ئادەم باشقىلارنىڭ كۆزىگە بەك سەت كۆرۈنىدىغان ئوخشايدۇ.

ئىمىرنىيازنىڭ تەكلىپى بىلەن ئۈرۈمچىدە تۇرۇپ قالغان مەردان ئاكىسى مۇھەممەدنىڭ ياردەم قىلىشى بىلەن ئاشخانا ئېچىۋالدى، «ئەجرى قىلساڭ كۆكلەيسەن، بىكار ياتساڭ ئۆلەرسەن» دېگەندەك ئىككى يىلدىلا ئوبدانلا كۆتۈرۈلۈپ قالغان مەردان يەنە ئاكىسىنىڭ ياردىمى ھەمدە بانكىدىن قەرز ئېلىش يولى بىلەن يۈز ئۈستەللىك بىر رېستوراننى ئېچىۋالدى. توي - تۆكۈنلەر رېستورانلىشىپ كېتىۋاتقان دەۋر يېتىپ كەلگەچكە سودىسى يۈرۈشۈپ ئۈچ يىلدىلا شەھەردىكى داڭلىق بايلارنىڭ بىرىگە ئايلاندى. مانا ھازىر ئۇ مۇشۇ ئىككى يۈز ئەللىك كىۋادرات مېتىرلىق داچا ھەم بىر ماشىنا سېتىۋالدى. جەۋھەرنىڭ كەنجى ئۈكىسى قەيسەرنى ئاچقىپ رېستوراننىڭ خوجىلىق ئىشلىرىغا مەسئۇل قىلدى، يېزىدا كەتمەن چېپىپ پىشىپ كەتكەن قەيسەر رېستوراننىڭ ئېپى - چېپىنى ئوبدانلا چۈشىنىپ ئۇنىڭغا ئەڭ ياخشى ياردەمچى بولدى.

ناسىرجانمۇ ئون يىلغا يېقىن تاشلىۋەتكەن مەرداننىڭ بالىلىق سالىمىنى قوبۇل قىلىپ ئۇنىڭ بىلەن يارىشىپ قالدى. ئۇ ئاتا - ئانىسىنىمۇ بۇ يەرگە قايتۇرۇپ چىقىپ ئۇلارنىڭ ئاخىرقى ئۆمرىنى مۇشۇ شەھەردە ئۆتكۈزۈشنى پىلانلىغانىدى، ئەمما ئۇلار بۇ يەرنىڭ سۈيىگە، تۇرمۇش رېتىمىغا كۆنەلمىگەچكە بىر ئايمۇ تۇرالماي كېتىپ قالدى.

جەۋھەرنىڭ ئىككىنچى ئۈكىسى كەۋسەر ياخشى

ئوقۇغاچقا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا ئوقۇشقا قوبۇل قىلىنىپ قانۇن كەسپىدە ئوقۇدى. ئوقۇش پۈتكۈزگەندىن كېيىن ئۆز يۇرتىغا قايتىپ ناھىيەلىك خەلق سوت مەھكىمىسىدە ئىشلەۋاتاتتى، يېقىندىلا تويى بولدى. بۇ قېتىم ئاچىسىنىڭ تۈرمىدىن چىقىدىغانلىقىنى ئاڭلىغان كەۋسەر ئاچىسىنى ئەكېلىشكە ئاپىسىنى ئېلىپ چىقماقچى بولۇپ تەييارلىق قىلغانىدى، ئەمما قاتناشمىسا بولمايدىغان بىر ئوچۇق سوت چىقىپ قىلىپ ئايالى ئايپەرنى ئانىسىغا قوشۇپ ئۈرۈمچىگە چىقارغانىدى.

— بالام، سائەت توققۇز بولىدۇ، — دېگەن ئاۋازدىن ئېسىگە كەلگەن مەردان ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ كەتتى، مەردان ئايخېنىمنىڭ ئۈستىبېشىغا بىر قۇر قاراپ ھازىرقى كىيىنىشىدىن خېلىلا رازى بولدى. ئايخېنىم بېشىدىكى ياغلىقنى ئېلىۋەتكەن بولۇپ، ئۇچىسىغا ئاق شايى كۆڭلەك، ئۈستىگە ماش رەڭ چاپىنىنى كىيىۋالغانىدى، ئايپەرمۇ قارىلىق كىيىملىرىنى سېلىپ كۆك پىلاتى يوپكىسىنى كىيىپ، كۈل رەڭ گاز ياغلىقىنى بۇدۇر قىلىۋالغان چېچىنى باستۇرۇپ چېكىلەپ تېڭىۋالغانىدى.

— كىيىملىرىمىزگە بەك قاراپ كەتتىلە، بالام، — دېدى ئايخېنىم مەردانغا ئەيمىنىپقىنە قاراپ، — ياراشمىغان بولسا باشقىنى كىيىۋالاي.

— تازا يارىشىپتۇ، — دېدى مەردان ماشىنا ئىشىكىنى ئېچىۋېتىپ، — قېنى ماشىنىغا چىقىسلا، تېز رەك ماڭايلى، بەزىدە مۇشۇ ماشىنا دېگەن نەرسىنىڭ كۆپلۈكىدىن يول توسۇلۇپ قالىدىغان ئىشلارمۇ بولىدۇ.

— ئۇنداق بولۇپ قالمىغاي خۇدايىم، — دېدى
ئايخېنىم بىسىمىلا دەپ ماشىنىغا ئولتۇرغاندىن
كېيىن، — بولمىسا قىزىم تالاغا چىقىپلا بىزنى
كۆرمىسە كۆڭلى يېرىم بولۇپ قالىدۇ.

— يېرىم سائەتتىلا يېتىپ بارىمىز، خاتىرجەم
بولسىلا، — دېدى مەردان ماشىنىسىنى يېنىك
قوزغاۋىتىپ، — بايا چاقچاق قىلىپ قويدۇم، ساي يولىغا
چۈشۈۋالساقلا يېرىم سائەتتىلا يېتىپ بارىمىز ئۇ يەرگە.
ئۇلار يولغا چىقىپ بىردەمدىلا ماشىنىلار قاينىمىغا
سىڭىپلا كەتتى. ھەممىلا ماشىنا كەڭرى ۋە راۋان دەپ بۇ
يولغا كىرىۋالغانچىمىكىن مەردان ئويلىغاندەك ئۇنداق
تېز ماڭغىلى بولمىدى، ماشىنىلار ئالدى تەرەپتە بىرەر
توسالغۇ باردەك ھېلىدىن — ھېلىغا توختاپ قېلىشتى،
بۇنى كۆرگەن مەرداننىڭمۇ، ئايخېنىمنىڭمۇ جەھلى
قېتىشقا باشلىدى، ئۇ شۇ ئاچچىقىدا كىچىككىنە بوشلۇق
تېپىۋالسا ماشىنىسىنىڭ بېشىنى شۇ يەرگە تىقىپمۇ
يەنىلا يولنى ئاۋۇتالماي قالدى. ۋاقىت مەنۇت، سېكوتتلاپ
ئۆتمەكتە، ماشىنىلار تېزىرەك مېڭىشقا ئامال تاپالماي
مۇشۇ يولدىن چىقىپ كېتىدىغان بىرەر يەرگە بولسىمۇ
بېرىۋېلىشنى ئويلاپ توختىماي سىگنال بەرمەكتە...
كىملىرىگىدۇ ئاچچىقلاپ، كىملىرىنىدۇ غايىبانە تىللاپ
غۇدۇراشماقتا ئىدى.

※ ※ ※

جاپپار ئايالى مائىسەمنىڭ قىزىقتۇرۇشى بىلەن
ئاخشاملا ئۈرۈمچىگە چىقىۋالغانىدى، ئۇلار ئۈرۈمچىگە

چىقىپلا ئۇدۇل ئىككىنچى تۈرمىگە بەش يۈز مېتىرمۇ كەلمەيدىغان يەردىكى بىر كىچىك مېھمانخانىغا چۈشتى. ئۇلارمۇ جەۋھەرنىڭ تۈرمىدىن چىقىشىنى ساقلاش ئۈچۈن چىققانلار بولۇپ، سۈيىقەست پىلانلاۋاتاتتى.

— جەۋھەر دېگەن ئالۋاستىنى ئىككى يىلدىن كېيىن ئېتىۋېتەمدىكىن دېسەم قويۇپ بەرگىنى نېمىسى بۇ ھۆكۈمەتنىڭ، — دېدى جاپپار مايسەمنىڭ ھېلىلا ئەكەلگەن بۇ خەۋىرىدىن قاتتىق ئاچچىقى كېلىپ، — ئۇ جادۇگەر ئالۋاستى بۇ يەرگە كېلىپ باقسۇنچۇ قېنى، كۆرگەن يېرىمدە بوغۇپ ئۆلتۈرۈۋەتمەسەم دادامنىڭ بالىسى بولماي كېتەي زادى.

مايسەم جاپپارنىڭ قارىدىغان چىرايىغا قاراپلا نەچچە يىلدىن بېرى توختاپ قالغان جېدەل خۇمارىنىڭ بۈگۈن يەنە قوزغىلىپ قالغانلىقىنى سەزدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ مەرداندىن تايلاق يەپ ئېزىلىپ كەتكەن بۇرۇن كۆمۈرچىكى دوختۇرلارنىڭ ياخشى داۋالىشى بىلەن ساقايغاندەك قىلغان بىلەن تازا ئوڭشىلىپ كېتەلمىگەنىدى. شۇڭا، يېلى چىقىپ كەتكەن توپتەك ماكچىيىپ كەتكەن بۇرنى يۈز كىپتى بىلەن تەڭلىشىپ پاناق ئادەمگە ئايلىنىپ قالغانىدى. بۇرۇن ماكچايسا ئادەمنىڭ ئاۋازىمۇ ئۆزگىرىپ كېتەمدۇ قانداق؟ ئۇ ھازىر دىمىقىدا گەپ قىلىدىغان بولۇپ قالغانىدى. ئۇنى «جاپپار پاناق» دېسە ھەممىلا كىشى تونۇيتتى. بەزىلەر ئۇنىڭ خىڭلىداپ گەپ قىلىشلىرىغا قاراپ «جاپپار خىڭ — خىڭ» دەپمۇ قوياتتى. جاپپار گەرچە ئۆزىنى مۇشۇ ھالغا چۈشۈرۈپ قويغان مەرداننىڭ ئۈچ يىللىق قاماق جازاسىغا ھۆكۈم قىلىنىپ تۈرمىگە كىرىپ كەتكەن،

بارلىق داۋالمنش چىقىمىنى كۆتۈرۈپ بەرگەن بولسىمۇ، ئۆزىنى مۇشۇ ھالەتكە كەلتۈرۈپ قويغىنىغا يەنىلا ئۆچمەنلىك ساقلاپ يۈرەتتى. ئۇ مەردانىنىڭ تۈرمىدىن چىقىپلا يۇرتقا قايتماي ئۈرۈمچىدە ئاشخانا ئېچىۋالغىنىنى ئاڭلاپ: «خەپ، ھارامزادە، مەندىن قورقۇپ شۇ يەردە يېتىۋالغىنىڭمۇ بۇ... قىساس ئۇنتۇلماس، ئەجىر كۆمۈلمەس دەپتىكەن، بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى تاپقان پۇللىرىڭنى كۆزۈڭگە ئوبدان كۆرسىتىپ قويىمەنغۇ، مېنى مۇشۇنداق پاناق قىلىپ قويغىنىڭ ئۈچۈن سېنىمۇ ناكار قىلىنسام ھېساب ئەمەس» دەپ ئويلىدى. ئۆز كۆڭلىدە مانا ئەمدى مەرداندىن ئۆچىنى ئېلىش نىيىتى ئەمەلگە ئاشماي تۇرۇپلا يەنە بىر كۈشەندىسى بولغان جەۋھەرنىڭ كەچۈرۈم قىلىپ مۇددەتتىن بۇرۇن تۈرمىدىن چىقماقچى بولۇۋاتقانلىقى ئۇنىڭ ئاشۇ يارىسىغا تۈز سەپكەنلىك ئەمەسمۇ.

— جەۋھەرنى ئۆلتۈرۈۋېتىمەن دەيسەن، گەگەر شۇنداق قىلىدىغان بولساڭ ئۆزۈڭ ساق قالمەن دېيەلمەسەن؟ — دېدى مايسەم ئۇنىڭ ئاچچىقىدا كەينى — كەينىدىن موخوركىنى ئۇلاپ چېكىشىگە قاراپ، — جەۋھەر تۈرمىدىن چىقسا سېنىڭ كىرىپ ياتقۇڭ كەپتۇ — دە تۈرمىگە؟ بىلىپ قوي، ئۇنى ئۆلتۈرسەڭ سەنمۇ ئۆلسەن، بۇ جاھاننىڭ مەئشەتلىرىدىن بىراقلا قۇرۇق قالسىەن، شۇڭا كالاڭنى ئوبدان ئىشلىتىپ مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئاۋۇ مەردان دېگەن بايۋەچچىدىن پۇل ئۈندۈرىدىغان ئىشنى قىل. ئۆتكەندە ئۇنىڭدىن پۇل ئۈندۈرۈۋال دېسەم ئىشنى بۇزۇپ ئۇنىڭغا مۇشت كۆتۈرۈپ قويۇپ بۇرنۇڭنى ماكىچايتىپ قايتىپ كەلدىڭ، بۇ

ئىشىنچۇ ئەسلىي چىرايلىق گەپ بىلەن ھەل قىلىدىغان
ئىشتى، ئۆزۈڭ بۇزۇپ قويدۇڭ بۇ ئىشنى. مانا ئۇ ھازىر
تۈرمىدىن چىقىپ رېستوران ئېچىپ ئۈرۈمچىدە داڭلىق
بايلارنىڭ بىرى بولۇپ قالغان ئوخشايدۇ، ئىككى
قەۋەتلىك داچىسى، نەچچە يۈز مىڭلىق ماشىنىسى
بارمىش. بىز ئۈچۈن مۇشۇ ئەڭ ياخشى پۇرسەت، مۇشۇ
پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ بىز ئۇنىڭدىن نۇرغۇن پۇل
ئۈندۈرۈۋالغىمىز. نېمىشقا دېمەسەن، مەردان شۇنچە باي
تۇرۇپ ھازىرغىچە بىرەر قىزنىڭ پېشىنى تۇتۇپ توي
قىلىشنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىدى، ئۇ يەنىلا جەۋھەر
دېگەن كۆڭلى قارىنى ياخشى كۆرىدۇ، بىر قىز بالىنى
ئون يىلغا يېقىن ساقلىيالىغان ئادەمنىڭ ئىرادىسى بەك
چىڭ دېگەن گەپ، شۇڭا بىز ئۇلارنىڭ مۇشۇ بىر -
بىرىگە بولغان سادىقلىقىدىن پايدىلىنىپ پۇل
ئۈندۈرۈۋالايلى. ئەگەر بىلسەڭ بۇ ئىككىسىلا ساڭا
ئۆمۈرلۈك قەرزدار، بىرى داداڭنى ئۆلتۈرگەن قاتىل،
يەنە بىرى بۇرۇنۇڭنى ماكچايتىپ سېنى مۇشۇنداق
ئىسكەتسىز ئادەمگە ئايلاندۇرغان جىنايەتچى، بىز مانا
مۇشۇ يوچۇقتىن پايدىلىنىپ ئۇنىڭدىن پۇل
ئۈندۈرۈۋالغىمىز، ھازىر پۇللا بولسا ھەرقانداق ئىشنى
قىلغىلى بولىدۇ.

— يەنىلا سەن ئەقىللىك جۈمۇ، — دېدى جاپپار
خىجىلداپ، — شۇڭا بۇنىڭ پىلانىنى ئۆزۈڭ تۈز، مەن
ساڭا ئەگىشىمەن، ئۇنى ئۆلتۈرۈپ ئۆزۈمنى ئۆلۈمگە
تۇتۇپ بەرگەننىڭ راستتىنلا پايدىسى يوق، قېنى
پىلاننىڭنى دە ماڭا.

— مېنىڭ پىلانم مۇنداق، — دېدى مائىسەم ئۇنىڭ

يېنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ، — بىز بۈگۈنلا ئۈرۈمچىگە ماڭايلى، ئاياللار تۈرمىسىنىڭ يېنىدىن بىر ياتاقنى ئېلىپ شۇ يەردە يېتىپ ئۇنىڭ چىقىشىنى يوشۇرۇن كۆزىتىۋېلى. ئۇنى چوقۇم مەردان دېگەن بايۋەچچە ئالغىلى بارىدۇ، بىز ئۇنىڭ كەينىگە چۈشۈپ ئۇنى نەگە ئاپىرىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىۋېلىپ ئۇنىڭ يالغۇز قالغان پۇرسىتىدىن پايدىلىنىپ ئەپقېچىپ كەتسەكلا بولىدۇ. ئۇنى قولغا چۈشۈرسەكلا پۇل دېگەن ئۆزلۈكىدىنلا كېلىدۇ. ئۇنىڭغا بىز «ئەگەر جەۋھەرنى ساق قايتۇرۇۋالسىمەن دېسەڭ بىزگە مۇنچىلىك پۇل بېرىسەن، بولمىسا مەشۇقۇڭنى مەڭگۈ كۆرەلمەيسەن» دەپ تاقاق سالساقلا ئۇ شۇ زامان پۇلنى تەييار قىلىدۇ.

— بۇ ئىشىمىز ئەپلىشەرمۇ، مايسەم؟ — دېدى جاپپار مايسەمنىڭ مۇغەمبەرلىك چىقىپ تۇرغان چىرايىغا ئەنسىزلىك بىلەن قاراپ، — بۇنداق ئىشلارنى بىز كىنولاردىلا كۆرگەن، كىنولاردا ئۇنداق ئادەملەرنى بەربىر ساقچىلار تۇتۇۋالىدىغۇ، مېنىڭچە باشقىچىرەك پىلان تۈزەيلى، بۇ بەك خەتەرلىك پىلان بولۇپتۇ، مايسەم.

— كىنودىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسى يالغان، — دېدى مايسەم ئۇنىڭغا قاراپ، — ئۇنى ھۆكۈمەت ئىشلەيدۇ، ئۇلار ساقچىلىرىنى ئاشۇنداق قەھرىمان، باتۇر قىلىپ كۆرسەتمەسە بولامدۇ، كىنو دېگەننى شۇنداق ئىشلىمەسە ھەممە ئادەم پۇل تاپىدىغان بۇ ئىشنى قىلمايدۇ، شۇڭا يۈرەكلىك بولۇش كېرەك، قورقۇنچاقلىق قىلساڭ ھەممىدىن قۇرۇق قالسىەن. بۇ يۇرتتا خېلىلا داڭ چىقارغان، يۈرىكىڭ مۇشتۇمدەك بولغىنى بىلەن يولۋاستەك ھۆركىرەيدىغان نېمە ئىدىڭ، بۈگۈن ئەجەب

توشقانداك قورقۇنچاق بولۇپ قاپسەنغۇ؟ ئۆلتۈرمەن، چاپمەن دېگەن گەپلەرنىڭنىڭ ھەممىسى قۇرۇق پو ئىكەن - دە. بىلىپ قوي، جاپپار، سەن دېگەن بىر زىيانكەشلىككە ئۇچرىغان ئادەمنىڭ بالىسى، ساقچىلار بىزنى تۇتۇۋالغان تەقدىردىمۇ دادىسىنى ئۆلتۈرگەن قاتلىنى تۇتۇۋېلىپ ھېساب ئالماقچى بوپتىكەن دەپ بىزنى بەرىبەر قويۇۋېتىدۇ.

— مانا بۇ گېپىڭنىڭ خېلىلا جېنى بار، - دېدى جاپپار دىمىقىدا سۆزلەپ، - دېمىسىمۇ ئۇنىڭدا قان قەرزىم بار تۇرسا، قاراپ تۇرۇپ ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلغان بىر قاتلىنى ئون نەچچە يىلدىلا قويۇۋەتسە بۇ ئادىللىق ئەمەستە، شۇڭا بۇ ئىشنى قورقماي قىلساق بولغۇدەك. ئەگەر مەردان دېگەن گۈيىنىڭ بالىسى پۇلنى ئەكېلىشكە ئۇنىمىسا ئۇنى ئۆلتۈرمىگەن تەقدىردىمۇ بىرەر يېرىنى ناكار قىلىپ قويىمەن.

— «ئۇنداق قىلساڭ ئىشنى بۇزىسەن» دەپ تۇرسام يەنىلا كونا خۇيۇڭ تۇتۇۋاتىدۇ سېنىڭ - ھە، - دېدى مايسەم ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ، - كەچكىچە ئۇرمىەن، سوقىمەن دەپ يۈرۈپ ئۆزۈڭگە ئىش تېرىپلا يۈرىدىغان نېمىكەنسەن. بىلىپ قوي، بۇ قېتىم مېنىڭ دېگىنىمگە كۆنمىسەڭ ھېچنېمىگە ئىگە بولالمايسەن، شۇڭا ئىشنى چىرايلىق پۈتكۈزۈمەن دېسەڭ ھازىردىن باشلاپ مېنىڭ سىزغان سىزنىم بويىچە مېڭىشىڭ كېرەك.

— چاتاق يوق، - دېدى جاپپار ئورنىدىن تۇرۇپ قولىدىكى تاماكىسىنى يەرگە تاشلاپ ئۇنى پۈتىنىڭ ئۇچىدا ئېزىپ ئۆچۈرگەندىن كېيىن، - بۇ قېتىم سەن نېمە دېسەڭ شۇ، خوتۇن، سەن سىزغان سىزنىقتىن

چىقىپ كەتمەسلىككە قەسەم قىلاي، لېكىن بىزنىڭ
 قولمىزغا پۇل كىرگىچە ئىشلىتىدىغان پۇل بولمىسا
 بولمايدىغۇ، ئۈرۈمچىگە چىقىدىغانغا، ياتاقتا ياتىدىغانغا،
 تاماق يەيدىغانغا پۇل بولمىسا قانداق قىلىمىز؟

— ئۈنچىلىك پۇل مەندە بار، — دېدى مائىسەم
 مېيىقىدا كۈلۈپ، — ئۈنچىلىك ئىشنى تەۋرىتىمەن دېگەن
 ئادەم پۇلنىڭ يولىنى قىلمايدىغان ئىش بولامدۇ، شۇڭا
 بىز ۋاقىتنى ئۆتكۈزمەي ھازىرلا يولغا چىقايلى.

ئۇلار مەسلىھەت بويىچە شۇ كۈنلا ئۈرۈمچىگە چىقىپ
 ئىككىنچى تۈرمە ئەتراپىدىكى شەخسلەر ئاچقان
 مېھمانخانىغا ئورۇنلاشقاندى.

— بۇ ياتاقنىڭ شارائىتى بولىدىكەن، — دېدى جاپپار
 كارىۋاتقا ئۆزىنى تاشلاپ يان تەرەپتىكى كارىۋاتتا
 ئولتۇرغان مائىسەمگە قاراپ، — قارا، شەخسلەر ئاچقان
 مېھمانخانا بولغان بىلەن خېلىلا پاكىزكەن، تېخى
 تەرەتخانىلىرىمۇ باركەن، ماۋۇ تېلېفونى ئىشلەمدىغاندۇ؟

— يۈز سوملۇق ياتاق بولغاندىكىن مۇشۇنچىلىك
 بولمىسا بولماس، — دېدى مائىسەم، — بۇ ياتاقنىڭ
 دېرىزىسى يولغا قارايدىكەن، تالانى كۆزىتىشكىمۇ ياخشى،
 قاراپ باقە، ماۋۇ يەردىن تۈرمىنىڭ ئالدىنى كۆرگىلى
 بولىدىكەن تېخى.

— راست، ياخشى ياتاقكەن، — دېدى جاپپارمۇ بېشىنى
 كۆتۈرۈپ سىرتقا قاراپ، — ئىشقىلىپ، پەمىڭ بار
 خوتۇندە سەن، «ئىككىنچى قەۋەت، دېرىزىسى يول تەرەپكە
 قارايدىغان بولسۇن» دېگەنلىرىڭ بىكار ئەمەسكەن جۇمۇ.

— بۇنداق ئىشلاردا سەن مېنىڭ قولۇمغا چايمۇ قويۇپ
 بېرەلمەيسەن، — دېدى مائىسەم ئوڭ كۆزىنى قىسىپ، —

مەن دېگەن نېمىلا بولمىسۇن سەندىن بىرنەچچە كۆڭلەكنى ئارتۇق يىرتقان جۇمۇ، ئاچاڭغا بۇ جەھەتتە قول قويمىساڭ بولمايدۇ.

— ئۇغۇ راست، — دېدى جاپپار ئورنىدىن تۇرۇپ كارىۋاتتا ئۇنىڭ بىلەن روپىرو ئولتۇرۇپ، — نەچچە يىلنىڭ ياقى ماڭا خوتۇن بولۇپ ياشىغان ئادەم ئەمدى ئۆزۈڭنى ماڭا ئاچا قىلىپ كۆرسىتىۋاتسەن، بۇ قىلىقنىڭ ئېشىپ كەتتى، ئەگەر مۇشۇنداق دەپ تۇرۇۋالساڭ سەندىن كۆڭلۈم يېنىپ قالمىسۇن يەنە.

— سەنچۇ، — دېدى مائىسەم ئۇنىڭغا قاراپ قارلىغىچ قاننىدەك ئېگىلگەن قاشلىرىنى سۈزۈپ، — مەندىن ئايرىلىپ قالساڭ بىر كۈنمۇ ياشىيالمايسەن، ھازىرغىچە سايەمدە ياشاپ كېلىۋاتقانلىقىڭنى ئۇنتۇما، داداڭدىن ئايرىلغان ئاشۇ چاغلاردا مەن قاننىتم ئاستىغا ئېلىۋالمىغان بولسامچۇ سەن ھازىر مۇرەڭگە ئالا خۇرجۇننى ئارتىپ قەلەندەر بولۇپ كېتەتتىڭ ئۇقۇپ قوي، تېخى سەندىن كۆڭلۈم يېنىپ قالمىسۇن دەپ كەتكىنىنى ئۆزىنى ئوخشىتىپ.

— ۋاي بولدىلا، ئۇنداق كونا گەپلەرنى تەرگەپ نېمە قىلىسەن؟ — دېدى جاپپار موخوركا ئوراپ، — سەن بايا ئۆزۈڭنى ماڭا ئاچا قىلىپ كۆرسەتكەندىكىن مەنمۇ بىر قاققا بىر قاق قىلىپ چاقچاق قىلدىم شۇ.

— بۇ گەپلەرنى قويۇپ تۇرايلى، — دېدى مائىسەم ئۇنىڭ پەرۋاسىز تۇرقىغا نەزەر سېلىپ، — سەن ھازىردىن باشلاپ ئۆزۈڭنى تۇتۇۋېلىشنى، ئىشلارنى ياخشى بىر تەرەپ قىلىشنى ئۆگىنىۋال، ئەمدىچۇ بىز ئەتە قىلىدىغان ئىشىمىزنى مەسلىھەت قىلىۋالايلى، جەۋھەرنىڭ بىر

Ғамал қилиپ қолغا چۈشۈرمىز، لېكىنزه ئاۋۇ مەردان
 دېگەن بايۋەچچىدىن ئۈندۈرىدىغان پۇلنىڭ ئىشىنى تېخى
 مەسلىھەتلەشمىدۇق. ھە، بۇ ئىشتا سەن قانداق
 ئويلاۋاتىسەن؟ مەرداندىن زادى قانچىلىك پۇل سورىساق
 بولار؟

— ئاران بىر پۇل ئېلىش پۇرسىتى كەلگەندىكىن
 يىگىرمە - ئوتتۇز مىڭ ئالارىمىز، - دېدى جاپپار
 تاماكىسىغا ئوت تۇتاشتۇرۇپ ئولتۇرۇپ.

— نېمە دەيدۇ ماۋۇ دەلتە، - دېدى مائىسەم قاپىقىنى
 سۈزۈپ، - شۇنچىلىك چوڭ ئىشقا تەۋەككۈل قىلىپ
 ئىش تەۋرىتىپ ئاران يىگىرمە - ئوتتۇز مىڭ ئالامدۇق
 ھەي، سەندەك مۇشۇ ياشقا كەلگىچە لوقراق پۇل تۇتۇپ
 باقمىغان ئادەمغۇ مۇشۇنچىلىك پۇل بولسىلا شۇنىڭغا
 رازى بولۇۋېرىسەن، مەردان بۇرنۇڭنى ماكچايتىپ
 يىگىرمە مىڭ تۆلەم بېرىۋىدى، كېۋەز غوزىدەك ئېچىلىپ
 كەتكىنىڭ يادىڭدا باردۇ... ئەمدىچۇ ماۋۇ قاپاق كالاڭنى
 سىلكىۋېتىپ گەپ قىلىشنى ئۆگەن، بىزچۇ ھازىر ئەزىز
 جاننى دوغا تىكىپ بىر ئىش قىلايلى دەۋاتىمىز، يىگىرمە
 - ئوتتۇز مىڭ دېگەننىچۇ بۇنداق جاپا تارتىدىغان
 ئىشلارنى قىلىپ يۈرمەيلا داچىسىنىڭ ئالدىغا بېرىپ
 «دادامنىڭ خۇنى بىلەن مېنىڭ ماۋۇ ياپىلاق بولۇپ قالغان
 بۇرنۇمنىڭ قەرزىنى تۆلەپ بەر» دەپ يېتىۋالساڭمۇ
 بېرىدۇ ساڭا. شۇڭىچۇ، سەن بۇ قېتىم قورقمايلا بىرەر
 مىليون ئالىدىغاننىڭ گېپىنى قىلە مۇنداق.

— بىر مىليون؟ ۋاي خۇدايىم، ئۇ بەك جىق پۇلغۇ؟
 ئۈنچىلىك جىق پۇلنى مەردان دېگەن كوشا بېرەلمىدۇ
 ھەي، - جاپپار ئورنىدىن لىكىدە تۇرۇپ قولىدىكى

تاماكىنى يەرگە تاشلىۋەتتى. ئۇ مايسەمنىڭ ئاغزىنى مۇنداق يوغان ئېچىشنى زادىلا ئويلىمىغانىدى، ھەتتا ئۇ مۇشۇ يەرگە يېتىپ چىققىچىمۇ مەرداندىن ئۈنچىلىك جىق پۇل ئۈندۈرۈشنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەندى.

— قورقۇۋاتمەن — ھە؟ — دېدى مايسەم جاپپارنىڭ تاترىپ كەتكەن چىرايىغا مەنسىتمەسلىك نەزىرى بىلەن قاراپ، — مەن سېنىڭ ئۇششاق جېدەللىرىنى قىلىپ يۈرگەن بىلەن مۇنداق چوڭ ئىشلارنى نەۋرىتەلمەيدىغانلىقىڭنى بۇرۇنلا بىلەتتىم. بۇ ئىشتا ئۈنچىلىك قورقۇپ كېتىدىغان ئىش يوق. قورقما، مەردانچۇ بېرەلەيدۇ ئۈنچىلىك پۇلنى، بىر قىزنى ئۈزۈن يىل ساقلىيالىغان ئادەم ئۇنىڭ بىكاردىن — بىكار بىرسىنىڭ قولىدا ئۆلۈپ كېتىشىگە قاراپ تۇرمايدۇ — دە.

— مەنچۇ، مەرداندا بىزگە بەرگۈدەك شۈنچىلىك جىق پۇل بارمۇ، يوق دېگەننى ئويلاۋاتمەن، — دېدى جاپپار ئورنىدا قايتا ئولتۇرۇپ، — ئالدىنغان پۇلنىڭ سانىنى بەك جىق دەۋەتسەك بېرەلمەي ساقچىغا مەلۇم قىلسا ئىككى پۈتمىزنى بىر ئۆتۈككە تىقىپ قويىمىسۇن يەنە. — ھەي دەلتە، — دېدى مايسەم ئۇنىڭ پېشانىسىنى نوقۇپ قويۇپ، — ئويلاپ باقماسەن، مۇشۇ ئۈرۈمچى دېگەن شەھەردە ئۇنىڭ ئىككى قەۋەتلىك داچىسى، نەچچە يۈز مىڭلىق ماشىنىسى، ئىككى تويىنى بىر قېتىمدىلا ئۈزۈتالايدىغان شۇنداق چوڭ بىر رېستورانى بار ئادەم جۈمۈ... يىگىرمە... ئوتتۇز ئادەمگە مائاش تارقىتىپ، ھۆكۈمەتكە نەچچە يۈز مىڭ باج تۆلەپ يۈرگەن بىر بايۋەچچە ئاشۇنچىلىك پۇلنى چىقىرالامدۇ؟!

جاپپار مایسەمنىڭ قاچانلاردا مەرداننىڭ بۇ ئىشلىرىنى ئېنىقلاپ بولغانلىقىغا ئەقلى يەتمەي ئاغزىغا قاراپ ئولتۇرۇپلا قالدى. ئۇ مایسەمنىڭ پات - پات بۇ شەھەرگە تۇغقىنىمنى يوقلاپ كېلەي دەپ چىقىپ كېتىدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ بىلەن بىللە بۇ يەرگە چىقىپ باقمىغاچقا مەردان توغرىسىدىكى بۇ ئۇچۇرلارنى ئانچە بىلىپ كەتمەيتتى. مانا مایسەم مەرداننىڭ ھازىرقى بايلىقىنى بىرمۇبىر ئوتتۇرىغا تاشلىۋىدى، جاپپارنىڭ كۆڭلى بىرقىسىما بولدى، ئۇ مەرداننىڭ تۈرمىدىن چىققىنىغا يەتتە - سەككىز يىل بولغان بولسىمۇ يات بىر شەھەردە مۇشۇنچىلىك چوڭ ئىگىلىك ياراتقىنىدىن قىزغىنىۋاتاتتى...

جاپپار ئورنىغا كىرىپ ياتقاندىمۇ مەرداننى خىيال قىلىپ بىر ۋاقىتلارغىچە ئۇيقۇسى كەلمىدى. ئۇنىڭ چوڭ ئىش تەۋرىتىپ نەچچە مىليوننىڭ ئىگىسى بولۇپ قالغانلىقىغا تازا ئىشىنىپ كېتەلمەيۋاتاتتى. ئۇ يوقىنىغا كىرىپلا ئۇيقۇغا چۈشكەن مایسەمگە قاراپ ھېسسىياتى قوزغىلىپ قالىدىمۇ ئەيتاۋۇر، قوينىغا شۇڭغۇپلا كىرىپ كەتتى...

جاپپارنى قولغا كېلىدىغان بىر مىليون پۇل ھاياجانلاندۇرۇپ قويدىمۇ ئەيتاۋۇر، ئادىتىنى بۇزۇپ سەھەر ئورنىدىن تۇرۇۋالدى، مایسەم يېنىك پۇشۇلدىغىنىچە ئۇخلاۋاتاتتى. ئۇ بۈگۈن قىلىدىغان سودىسىنىڭ ئوڭۇشلۇق بولىدىغانلىقىدىن خاتىرجەم بولۇپ قالىدىمۇ ياكى جاپپارنىڭ كەچتە ئۆزىنى ئوبدانلا ھۇزۇرلاندۇرغىنىدىن چۈش قوينىغا سۆرەپ كەتتىمۇ ئەيتاۋۇر، يېڭى تويى بولغان قىزدەك چىرايىغا سۇس

كۈلكە يۈگۈرتكەن ھالدا سوزۇلۇپ ياتاتتى. جاپپار ئۆزىنى بىرمۇنچە پۇلنىڭ ئىگىسىگە ئايلاندۇرالايدىغان بۇ ئايالنىڭ شېرىن ئۇيقۇسىغا تەسىر يەتكۈزمەسلىك ئۈچۈن پۇتىنىڭ ئۈچىدا مېڭىپ ھاجەتخانغا كىرىپ تېزلا يۇيۇنۇۋالدى، ئۇ بەدىنىنى چوڭ لۆڭگىدە يۆگەپ چىققىنىدا مايسەم تېخىچە ئۇخلاۋاتاتتى.

— تاڭ يورۇپ قالدى، مايسىگۈل، ئۇخلاۋېرەمسىلە، تېزرەك تۇرسىلا، چاي تەييار بولدى، — دېدى جاپپار ئۇنىڭ يوتقىنىنى ئاستا قايرىپ.

— ۋىيەي، نېمە قىلىۋاتىسەن؟ — دېدى مايسەم يالڭاچ بەدىنىنى يوتقانغا قايتا ئوراپ، — ئادەمنى خىجىل قىلىپ نېمە قىلغىنىڭ بۇ؟

— ۋاي — ۋۇي، بولدى قىلە، مەن كۆرمىگەن نەرنىڭ قالدى سېنىڭ، — دېدى جاپپار خىڭىلداپ كۈلۈپ، — كىچىك قىزلار دەك نازلانماي تېز بولە، بولمىسا يەنە كىرىمەن جۇمۇ قويىنۇڭغا.

— ئەمدى بولار، — دېدى مايسەم ئورنىدىن تۇرۇپ ئەتىلىرى سەل تارتىلغان بەدىنىنى جاپپارنىڭ كارىۋاتقا تاشلىغان بەدەن لۆڭگىسىدە ئوراپ، — تاڭ ئېتىپ قايتۇ، ئەمدى تېزرەك بولمىساق كېچىكىپ قېلىپ ئىشىمىز سۇغا چىلىشىدۇ.

مايسەم ھاجەتخانغا قاراپ ماڭغىنىدا جاپپار مايسەمنىڭ بۇنىڭدىن ئون يىل بۇرۇنقى بېجىرىم تېنىنىڭ سەل تارتىلىپ، كۆكسىنىڭمۇ خالتىلاشقىلى تۇرغانلىقىنى سېزىپ قالدى. ئۇيقۇدىن خۇمارلاشقان كۆزلىرىنىڭ ئەتراپى، ھەتتا بويۇنلىرىغىمۇ كۆرۈنەرلىك دەرىجىدە قورۇق چۈشۈپ كەتكەنلىكى ئۇنى ئويلىاندۇرۇپ

قويدى. شۇ چاغدىلا ئۇ ئۆزىدىن ئون ياش چوڭ بىر
 خوتۇننىڭ قولىدا ئون نەچچە يىل خۇددى يېلى قالمىغان
 رېزىنكە توپتەك ئويىنىتىلغانلىقىنى ئەلەم بىلەن ئەسلەپ
 قالدى.

«توۋا! — دېدى ئۇ مائىسەم ھاجەتخانىغا كىرىپ
 كەتكەندىن كېيىن ئۆز — ئۆزىگە پىچىرلاپ، — «ئاناڭنى
 داداڭغا پەردازسىز كۆرسەتمە، دېگىنى راست گەپكەندە،
 ھازىرغىچە بۇ خوتۇننىڭ ئەتىگەنلىك چىرايىنى كۆرۈپ
 باقماپتىمەن دېسە. مانا ئەللىكتىن ئېشىپلا مومايغا
 ئايلانغىلى تۇرۇپتۇ. توۋا! — توۋا! مۇشۇ خوتۇننىڭ
 نەرىگىمۇ ئاشىق بولۇپ يۈرگەندىمەن — ھە، بۇ تۇغماس
 ئىنەك يا ماڭا بىرەر بالا تۇغۇپ بېرەلمىسە، مانا ئەمدى
 چىرايمۇ ئىسكەتتىن كەتكىلى تۇرۇپتۇ. يەنە يەتتە —
 سەككىز يىلدىن كېيىن بۇ مومايغىلا ئايلىنىدۇ، بۇ
 قېتىم پۇلنى قولغا چۈشۈرۈۋالسام ئۇنىڭ يېرىمىنى
 ئېلىۋېلىپ بۇ خوتۇننى تاشلاپ كەتسەم بولامدىكىنەك...
 لېكىنرە بۇ گۈيىنىڭ مەن چىدىمايدىغان يەرلىرىمۇ بار —
 «...»

مائىسەم يۇيۇنۇپ چىققاندىن كېيىن ئۇلار تېز كىيىنىپ
 سىرتقا چىقتى. ئۇلار مېھمانخانىنىڭ بىقىنىدىكى بىر
 تۇڭگانىڭ ئاشخانىسىدا كالا گۆشى ئۈگىرىسى ئىچىپلا
 ياتاققا قايتىپ كىردى، بىر — بىرىگە قارىشىپ ئەمدى
 قىلىدىغان ئىشلىرىنى مەسلىھەت قىلماقچى بولغاندەك
 بىردەم جىمىدە ئولتۇرۇشتى.

— قانچىلەردە تۇرمىدىن چىقىدىغاندۇ؟ — دېدى
 مائىسەم جاپپارغا.

— مەن تۇرمىدىن چىققان كۈنى سائەت سەككىز

يېرىمدا قويۇپ بەرگەندى، — دېدى جاپپار بايا
هاجەتخانىدا قىلىۋالغان گىرىملىرى بىلەن باشقا بىر
ئايالغا ئۆزگەرگەن مایسەمگە قاراپ، — تۈرمە ساقچىلىرى
ئەتكەن سائەت يەتتە يېرىملاردا ئىسمىنا ئالمىشىدۇ،
ئاندىن چىقىدىغان — كىرىدىغان ئىشلارنى شۇلار
بېجىرىدۇ، بۇ مەن ياتقان تۈرمىنىڭ قائىدىسى. ئاياللار
تۈرمىسىنىڭ ئىشلىرىنى مەن تازا بىلىپ كەتمەيمەن،
شۇڭا ئۇنىڭ قانچىدە قويۇپ بېرىلىدىغانلىقىنى بىلگىلى
بولمايدۇ.

— ئىسمىنا ئالمىشىش، ئىشقا چىقىش دېگەنلەر
ئاساسەن ئوخشاش بولىدۇ، — دېدى مایسەم قولىنى
ئىشقىلاپ، — ئۇنداق بولسا بىز سائەت سەككىزدىن بۇرۇن
تۈرمە دەرۋازىنىڭ ئەتراپىدا بىر جايىنى تاللاپ يوشۇرۇنۇپ
تۇرايلى، مەردانلارمۇ چوقۇم ئۇ قويۇپ بېرىلىشتىن
بۇرۇن ئۇ يەرگە كېلىپ بولىدۇ، شۇڭا ئۇلار بىلەن
ئۇچرىشىپ قالىدىغان ئىش بولۇپ قالمىسۇن، بولمىسا
ئىش بۇزۇلىدۇ. ئۇلار جەۋھەر بىلەن ئۇچرىشىپ يولغا
چىقىشى ھامان ئۇلارنىڭ ئارقىسىغا چۈشمىز.

— ئۇنداق بولسا ماۋۇ ياتاقنى قانداق قىلىمىز؟
«ئەگەر ياتاق قايتۇرماقچى بولساڭلار سائەت ئون
ئىككىدىن بۇرۇن قايتۇرۇڭلار، بولمىسا يەنە يېرىم
كۈنلۈك ھەقنى تۇتۇپ قالمىز» دېدىغۇ؟

— ياتاق تۇرۇپ تۇرسۇن، كېرەك بولۇپ قالىدۇ، —
دېدى مایسەم جاپپارنىڭ ئەنسىزلىك چىقىپ تۇرغان
چىرايىغا مۇنداقلا قاراپ قويۇپ، — كىم بىلىدۇ، تۈرمىدە
بەزى ئىشلار چىقىپ قېلىپ چۈشتىن كېيىن چىقىدىغان

بولۇپ قالامدۇ ياكى ئەتگە قالامدۇ، بۇنى بىرنەرسە دېگىلى بولمايدۇ، شۇڭا ياتاقنى قايتۇرمىساقمۇ بولىدۇ، ئەگەر ئۇ دېگەن قەرەلدە چىقىپ قالسا كەينىدىن ئەگىشىپ كېتىۋېرىمىز، ئۇنى قولغا چۈشۈرۈۋالساق مۇشۇ يەرگە ياندۇرۇپ كەلسەكمۇ بولىدىغاندەك تۇرىدۇ. بۇ يەر شەھەر سىرتىدىراق بولغاندىكىن سودا قىلىشىمىزغىمۇ پايدىسى بار، پۇل قولغا چۈشۈشى ھامان ياتاقنى تاشلاپ چىقىپ كەتسەكمۇ بولۇۋېرىدۇ.

— بەك ئەقىللىك خۇتۇندە بۇ، — دېدى جاپپار ئۇنىڭ ئېڭىكىنى تۇتۇپ ئەر كىلىتىپ.

— مېنى ئۇنداق ئۇچۇرما، — دېدى مايسەم ئۇنىڭ قولىنى نازلانغان ھالدا ئىتتىرىپ، — شۇنچە جىق پۇلنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ بىر يەرلىرىڭ ئېرىپ كېتىۋاتقان ئوخشايدۇ — ھە... ھازىر مۇنداق ئىشلارنى ئويلاشقا ۋاقىت يوق، ئەمدى ھازىردىن تارتىپ مەن نېمە دېسەم شۇنى دەرھال بەجا كەلتۈرسەن، قاراملىق قىلىشقا زادى بولمايدۇ جۇمۇ.

— خوپ، باشلىق، — دېدى جاپپار ئورنىدىن دەس تۇرۇپ.

— سائەت بىر يەرگە بېرىپ قايتۇ، ئەمدى ماڭايلى. ئۇلار سائەت سەككىزگە ئاز قالغاندا تۈرمە دەرۋازىسى كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان كوچىغا كېلىپ دەرۋازىدىن ئوتتۇز مېتىر يىراقلىقتىكى بىر تۈپ قېرى قارىياغاچ يېنىغا كېلىپ توختىدى، قۇچاق يەتكۈسىز يوغىنىغان بۇ قارىياغاچنىڭ يېنىدا تۇرۇپ تۈرمە دەرۋازىسىنىڭ ئالدىنى كۆزەتكىلى بولاتتى. بۇلۇتلار تارقاپ ھاۋا ئېچىلىپ كەتكەچكىمىكىن، پۈتۈن جاھان نۇر زىياسىدا

يۇيۇنغاندەك سۈزۈكلەشپ كەتكەندى، باھارنىڭ سەلكىن شامىلى يېڭىلا پوتلا تارتىپ سەھەر ئاپتېپىدا جۇلالىنىپ تۇرغان دەرەخ يوپۇرماقلىرىنى يېنىك ئەركىلىتەتتى. ئۇياق - بۇياققا ئۆتۈشۈپ تۇرغان كىشىلەر باھارنىڭ بۇ خاسىيەتلىك سەھىرىدىن ھۇزۇرلانغاندەك چەھرىدە بىر خۇشاللىق نۇرى چاقىناۋاتقانداق قىلاتتى، شۇ تاپتا ئۇلار مۇشۇ قېرى قارىياغاچ تۈۋىدە تۇرغان ئىككى قارا نىيەتنىڭ نېمىلەرنى پىلانلىشىپ تۇرغانلىقىنى بىلگۈسى كەلمىگەندەك ئۇلارغا مۇنداقلا قاراپ قويۇپ ئۆتۈپ كېتىشەتتى.

— مۇشۇ يەر بولىدىغاندەك تۇرىدۇ، ئۆتكەن - كەچكەن ئادەملەرمۇ خېلى باركەن بۇ يەردە، - دېدى مائىسەم، - بىر - بىرىمىزگە قارىشىپ پاراڭ سېلىشىۋاتقان قىياپەتتە تۇرۇۋېرىمىز، بىراق كۆزىمىز دەرۋازىدىن زادىلا ئۆزۈلمسۇن.

ئۇلار دەل سائەت ئون بولغاندا تۈرمە دەرۋازىسىنىڭ ئېچىلغانلىقىنى كۆرۈشتى، دەرۋازىدىن راستتىنلا جەۋھەر بىر سومكىنى كۆتۈرۈپ چىقتى. ئۇ دەرۋازىدىن سەل يىراقلىشىپ كەينىگە ئۆرۈلۈپ دەرۋازىغا ھەم ئۈستىگە تىكەنلىك سىم ئورنىتىلغان قېلىن تۈرمە تاملارغا قاراپ قويۇپ يولغا ماڭدى. ئۆزىنى ئالغىلى كەلگەنلەرنىڭ نەدە تۇرۇۋاتقانلىقىنى بىلىشكە ئالدىرماقتا ئىدى.

— ھەي، قارىغىنە مائىسەم، - دېدى جاپپار مائىسەمنى نوقۇپ، - ئۇنى ئالغىلى بىرەرسى كەلمىگەندەك تۇرىدىغۇ؟!

— مەنمۇ شۇنىڭغا دىققەت قىلىۋاتمەن، - دېدى

مایسەم ئەتراپقا نەزەر سېلىپ، — قارىغاندا ئۇنى ئالغىلى كېلىۋاتقانلار كېچىكىپ قالغاندەك تۇرىدۇ. بىزنىڭ تەلپىمىز كەپتۇ، جاپپار، تېز بول، سەن ياتاققا كەت، مەن ئۇنى ياتاققا باشلاپ بارمەن، ئىشىمىزنىڭ بۇنداق ئوڭدىن كېلىشىنى كىم ئويلىغان.

جاپپار كەينىگە داچىپ كىچىك ئورمانلىقنى بويلاپ ياتاق تەرەپكە قاراپ تېز - تېز مېڭىپ كېتىپ قالدى. مایسەم تۆت ئەتراپقا ئوبدان قارىۋەتكەندىن كېيىن قارىباغاج دالدسىدىن چىقىپ مایسەمنىڭ يېنىغا ماڭدى. جەۋھەر تېخىچە يول ياقىسىدا تۆت ئەتراپقا قارىغىنىچە نەگە بېرىشىنى بىلمەي تۇرۇپلا قالغانىدى.

جەۋھەر ئۆزىنىڭ بۈگۈن سائەت ئوندا چىقىدىغانلىقىنى پەقەت مەردانغىلا خەۋەر قىلغانىدى. ئۇ ئانىسىنى ئاۋازە قىلغۇسى يوق، مۇشۇ ئون نەچچە يىلدىن بۇيان ئۇ ئانىسى بىلەن پەقەت بىرنەچچە قېتىملا كۆرۈشكەن بىلەن ئۇنىڭ بارغانسېرى قېرىپ ھەم چاچلىرىنىڭ ئاقىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئۆزىنى ئانىسىنىڭ ئالدىدا خۇددى گۇناھكار دەك ھېس قىلىدىغان بولۇپ قالغانىدى، شۇڭا ئۇ ئۆزىنىڭ تۈرمىدىن قويۇپ بېرىلىش ۋاقتى ئۇقتۇرۇلغاندا بۇ خەۋەرنى پەقەت مەردانغا تېلېفون قىلىپ ئانىسىغا ھازىرچە خەۋەر قىلماسلىقىنى ئۆتۈنگەنىدى. مەرداندىن بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان قەيسەر خۇشلۇقىدا بۇنى ئاكىسىغا يەتكۈزۈپ قويدى، شۇنىڭ بىلەن جەۋھەرنىڭ ئانىسىدىن مەخپىي تۇتقان ئىشى بىردەمدىلا پۈتۈن مەھەللىگە پۇر كېتىپ ئىككى خىل مەقسەتتە ئىككى تۈركۈم ئادەمنىڭ ئۆز ئالدىغا چىققانلىقىدىن جەۋھەر پۈتۈنلەي خەۋەرسىز ئىدى.

— ۋاي، جەۋھەر قىز، تىنچ — ئامان چىقتىڭىزمۇ، سىڭلىم، — مايسەم جەۋھەرنىڭ يېنىغا كېلىپلا ئۇنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ يۈزىنى يۈزىگە يېقىپ ناھايىتى قىزغىن كۆرۈشۈپ كەتتى، — توۋا، شۇنداق ئوبدان تۇرۇپسىز جۇمۇ... قاراڭ، بۇنىڭدىن ئون نەچچە يىلدىن بۇرۇنقى تۇرقىڭىز قىلچە ئۆزگەرمەپتۇ، يەنىلا شۇنداق چىرايلىق تۇرىسىز، ئاپىڭىز مۇشۇ چىرايىڭىزنى كۆرسە قانچىلىك خۇش بولۇپ كېتەر — ھە...

جەۋھەر بىر ناتونۇش ئايالنىڭ ئۆزىگە ئېسىلىپ ناھايىتى قىزغىنلىق بىلەن ئەھۋال سوراپ كېتىشلىرىدىن ھەيران قالدى. ئۇنىڭ تىل تاۋۇشىدىن، ئاھاڭدىن ئۆز يۇرتىنىڭ ھىدى كېلىپ تۇرغاچقا بۇ ئايالنىڭ زادى كىم، نېمە قىلماقچى ئىكەنلىكىنى ئۇقماقچى بولۇپ ئۇنىڭدىن ئۆزىنى تارتتى.

— ئۆزلىرى كىم بولسا، ئاچا؟ مەن ئۆزلىرىنى تونۇيالمىدىمغۇ، — دېدى جەۋھەر بۇ ناتونۇش ئايالنىڭ يېقىنچىلىقىدىن غەلىتىلىك ھېس قىلىپ.

— مېنى راستتىنلا تونۇمايۋاتامسىز، سىڭلىم؟ — دېدى مايسەم ئۇنىڭ قولىنى مېھرىبانلارچە سىلاپ، — مەن قۇمبۇلاقتىكى ھېلىقى مايسەم ئەمەسمۇ...

— ۋاي خۇدايىم، — دېدى جەۋھەر مايسەمنىڭ چىرايىغا سىنچىلاپ قارىۋەتكەندىن كېيىن قىزغىنلىق بىلەن جاۋاب قايتۇرۇپ، — ئۆزلىرىنى بىر يەردە كۆرگەندەك قىلدىم، ئەمما تازا ئېسىمگە ئالالمىغانىم. ھەرگىز خاپا بولمىسلا جۇمۇ، مايسەم ئاچا، ئۆزلىرى ياخشى تۇرۇۋاتاملا؟ بۇ يەردە نېمە قىلىپ يۈرىلا؟

— مۇشۇمۇ گەپمۇ، سىڭلىم، — دېدى مايسەم

Жеۋھەرنى قولتۇقلاپ، — سىلەر قۇمبۇلاقتا تۇرغان چېغىڭلاردا ئاپىڭىز بىلەن مەن خۇددى بىر تۇغقان ئاچا — سىڭىلدەك يېقىن ئۆتۈشكەن ئەمەسمۇدۇق، تۈنۈگۈن ئاپىڭىز ئۈرۈمچىگە چىقىپتىكەن، بازاردا كۆرۈشۈپ قالدۇق، قىزىم ئەتە تۈرمىدىن چىقىدۇ، شۇنىڭ ئالدىغا كەلدىم دېۋىدى، مېنىڭمۇ سىزنى كۆڭلۈم تارتىپ بىللە بۇ يەرگە چىققان.

— ئاپاممۇ چىقىپتىما بۇ يەرگە؟ ئەمىسە ئۇ قېنى؟ — دېدى جەۋھەر تۆت ئەتراپقا ئەنسىزلىك بىلەن قاراپ، — مەردانچۇ، كەلمىدىما!؟

— ماڭايلى، ماڭغاچ سۆزلىشەيلى، سىڭلىم، — دېدى مائىسەم جەۋھەرنىڭ بىلىكىدىن تارتىپ، — ئاپىڭىز ئاۋۇ تەرەپتىكى بىر ياتاققا قالدى، ئالدىڭىزغا مەن كەلدىم، مەردانجان ئاچىققاننى بىزنى، يولدا كېلىۋاتساق تۇيۇقسىز ئۇنىڭغا تېلېفون كېلىپ قېلىپ رېستورانغا كېتىپ قالدى. سەھىيە ئىدارىسى دەمدۇ، سودا — سانائەت ئىدارىسى دەمدۇ، ئىشقىلىپ رېستورانلارنى تەكشۈرگىلى ئادەم كەپتىكەن، «مەن يېتىپ كەلگىچە ئارام ئالغاچ ساقلاپ تۇرۇڭلار، بىر سائەتكە قالمايلا كېلىمەن» دەپ بىر ياتاقنى ئېلىپ كېتىپ قالدى. بىر سائەت بۇرۇن چىقىۋاپتىمىز بۇ يەرگە، مەردانجاننىڭمۇ كېلىدىغان ۋاقتى بولۇپ قالغاندۇ، ئاپىڭىز ھازىر شۇ ياتاققا سىزنى ساقلاۋاتىدۇ، «ئاشۇ قارا دەرۋازىنى كۆزۈمۈمۇ كۆرمىسۇن، ياتاقىلا باشلاپ كەلسىلە جېنىم قىزىمنى» دەپ ئالدىڭىزغا مېنى ئەۋەتتى...

جەۋھەرنىڭ قەدىمى بۇ گەپنى ئاڭلاپ تېخىمۇ تېزلىشتى، ئۇ ئاپىسىنىڭ ئالدىغا چىقىدىغانلىقىنى

ئويلاپمۇ باقمىغانىدى. «قارىغاندا مەرداننىڭ كۆڭلى ئۈنماي ئاپمىنى ئاچىققان ئوخشايدۇ» دېگەن خىيالىنى قىلغان جەۋھەر تېخىمۇ ئىتتىك مېڭىشقا باشلىدى. مائىسەمنىڭ مەقسىتىمۇ شۇ ئىدى. ئازراقلا كېچىكىپ قالسا مەرداننىڭ كېلىپ قېلىشىدا شەك يوق، شۇڭا ئۇ جەۋھەرنى ناھايىتى تېزلا مېھمانخانغا باشلاپ كەلدى. ئۇنى ئىشىكتىن كارسدورغا كىرگۈزۈۋېتىپ كەينىگە ئۈرۈلۈپ باشقىچە ئەھۋالنى بايقىمىغاندىن كېيىن خاتىرجەم ھالدا قاياققا مېڭىشنى بىلمەي تۇرۇپ قالغان جەۋھەرنى ئۆزلىرى تۇرغان ياتاق تەرەپكە ئېلىپ ماڭدى. كىچىككىنە ئۈستەلنىڭ ئۈستىگە بىر كومپيۇتېرنى قويۇپلا ئۇنى باش مۇلازىمەت ئورنى قىلىۋالغان ياشقىنە بىر قىز كومپيۇتېرنىڭ قارتا ئويۇنىنى ئېچىۋېلىپ ئويىناۋاتقاچقا مائىسەمگە مۇنداقلا قاراپ قويۇپ ئويۇنىنى ئويىناۋەردى. مائىسەم جەۋھەرنى ئىككىنچى قەۋەتكە ئېلىپ چىقىپ ئەڭ ئىچكىرىسىدىكى ياتاقنى ئاچتى، ئانىسىنى كۆرۈشكە ئالدىراپ تۇرغان جەۋھەر ئىشىك ئېچىلىشى بىلەنلا «ئاپا، جېنىم ئاپا» دېگىنىچە ياتاققا يۈگۈرۈپ كىردى - دە، ئادەمسىز تۇرغان ئىككى كارىۋاتنى كۆرۈپ كەينىگە شۇنداق بۇرىلىشىغا كەينى تەرىپىدىن كەلگەن قاتتىق زەربىدىن ئالدىغا سەنتۈرۈلۈپ كارىۋاتقا دۈم چۈشتى، ئۇ نېمە ئىش بولغانلىقىنى ئاڭقىرىپ بولغۇچە ئىككى قولى كەينىگە قايرىپ باغلىنىپ ئاغزىغا پىلاستىر چاپلاندى.

— ماۋۇ جۇۋاينىمەكنى كۆردۈڭمۇ، مائىسەم، — دېدى جاپپار ئۇنى باغلاپ بولغاندىن كېيىن ئوڭىدىسىغا ياتقۇزۇپ، — بۇ قاتىل ئون نەچچە يىلنىڭ ئالدىدا قانداق

بولسا ھازىرمۇ شۇ پېتى تۇرۇپتىغۇ؟ بۇ تۈرمىدە ياتتىمۇ
ياكى بىرەر مېھمانخانىدا ياتتىمۇ؟

— بۇ ئوتتۇزدىن ئاشقان بىلەن تېخى قىز تۇرسا، —
دېدى مائىسەم خىرىلداپ كۈلگەن ھالدا، — قىز بالا دېگەن
پېتى بۇزۇلمىسا مۇشۇنداق تۇرىدۇ، نېمە بولدۇڭ،
كۆزلىرىڭ ياغ سالغان چايدەك پارقىراپ كېتىۋاتىدا، مەن
ساڭا نېمە دېگەن؟...

جاپپارنىڭ كۆزلىرىدە شەھۋەت ئۇچقۇنلىرى چاچراپ
تۇرغىنىنى كۆرگەن مائىسەم گېپىنى دەرھال توختاتتى،
ئۇ بايا جەۋھەرگە تازا دىققەت قىلىپ كەتمىگەنكەن،
ھازىر ئۇنىڭ كۆزىگە جەۋھەر شۇ قەدەر چىرايلىق ھەم
تارتىملىق كۆرۈنۈپ كەتكەچكە مۇنۇ شەھۋەتپەرەسنىڭ
بۇنىڭغا پۇخۇرلۇق قىلىپ ئىشنى بۇزۇپ قويۇشىدىن
ئەنسىرەپ قالغانىدى.

جەۋھەر شۇ تاپتا ئاغزى پىلاستىردا چاپلىۋېتىلگەن
بولغاچقا ۋارقىراشقىمۇ كۈچى يەتمەي قالغانىدى، ئۇنىڭ
كۆزلىرى شۇ تاپتا ئوۋچىدىن قورقۇپ كەتكەن كېيىكتەك
پىلدىرلاپ تۇراتتى، ئۇ مائىسەمنىڭ نېمە ئۈچۈن ئۆزىگە
بۇنچىلىك ئەسكىلىك قىلىدىغىنىنى زادىلا
چۈشىنەلمىدى. ئۇ ئالدىدا ئۆزىگە غەزەپ بىلەن تىكىلىپ
تۇرغان قارىمۇتۇق، پاناق ئادەمنىڭ كىملىكىنى، ئۇنىڭ
مائىسەم بىلەن بىرلىشىپ ئۆزىنى نېمە ئۈچۈن بۇ ياتاققا
باشلاپ كېلىپ زىيانكەشلىك قىلىدىغىنىنى تازا
ئاڭقىرىپ كېتەلمەيۋاتاتتى.

— مېنى تونۇيالمايۋاتىسەن — ھە، — دېدى جاپپار
جەۋھەرنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئېڭىكىنى يۇقىرى
كۆتۈرۈپ، — مەن جاپپار، سېنىڭ ھېلىقى قەدىناس

ئاكاڭ، لېكىن سەن ئاكاڭغا قانداق مۇئامىلە قىلدىڭ -
ھە؟ دادامنى ئۆلتۈرگىنىڭ ئاز كېلىپ مەردان دېگەن ماز
پاينەكنى كۈشكۈرتۈپ بۇرنۇمنى مانا مۇشۇنداق
ماكچايتىپ قويدۇڭ، مەن مۇشۇ ئىككى ھېسابنى ئالغىلى
يېنىڭغا كەلدىم، ئوقۇۋاتامسەن؟!

جەۋھەرنىڭ ۋۇجۇدى بۇ ئاچچىق تەھدىتتىن
ئىختىيارسىز شۈركۈنۈپ كەتتى. ئۇ جاپپارنى تونۇغان
شۇ پەيتتە ئەمدى ئۆزىنىڭ ئۆلۈم كۈنىنىڭ رەسمىي
يېتىپ كەلگەنلىكىنى بىلدى، ئۇ ئۆزىگە ھۆكۈم ئېلان
قىلىنغان ئاشۇ كۈنى ئانىسىنىڭ بەھوشلىنىپ
يىقىلغانلىقىدىن باغرى ئۆرتەنگەن بولسا، جاپپارنىڭ
«قانغا قان ئالمەن، توختاپتۇر» دېگەن سۆزلىرىدىن
بەدىنى تىكەنلىشىپ كەتكەنىدى. مانا ھازىر ئۇنىڭ شۇ
چاغدىكى ئاۋازى قۇلاق تۇۋىدە قايتا جاراڭلاپ، پۈتۈن
بەدىنى خۇددى جۇدۇندا قالغان مۇساپىردەك جالاقلاپ
تەترەشكە باشلىدى. شۇنچە يىل قىساس ئالمەن دەپ
ياتقان قەبىھ يولۋاس بۈگۈن ئۇنى ئۆز چاڭگىلىغا رەسمىي
چۈشۈرگەنىدى، ئەمدى ئۇ نېمە قىلمەن دېسە شۇنى
قىلالايدۇ، لېكىن مۇنۇ مايسەم شۇ چاغدا جاپپارنى ئەرز
قىلىپ تۈرمىگە سولتىۋەتكەن ئايال تۇرۇقلۇق قانداق
بولۇپ بۇنىڭ بىلەن شېرىك بولۇپ قالغاندۇ، دېگەن
خىيال ئۇنى ئازابلاۋاتاتتى. لېكىن، ھازىر كۆز ئالدىغىلا
كېلىپ قالغان ئۆلۈم ۋەسۋەسىسى يادىغا كەلگەن ئاشۇ
مىنۇتتا چاچلىرى سۈتتەك ئاقارغان ئانىسىنى، ئىككى
كۈكسىنى، تېخى كۆرۈشكە ئۆلگۈرمىگەن كېلىن
ئايپەرنى، بوۋا - مومىلىرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى.

ئۇلار شۇنچە يىل تۈرمىدە ياتقان جەۋھەرنىڭ بۈگۈن تۈرمىدىن چىقىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ قانچىلىك خۇشال بولۇپ كەتكەندۇ - ھە... مانا ئەمدى ئەركىنلىككە چىقىپلا مۇشۇنداق بىر قىسمەتكە دۇچار بولغىنىنى ئاڭلىسا ئۇلار قانداق بولۇپ كېتەر؟ «جاپپار گەپ يوق مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ، ئەمدى ئۇلار بۇ ھازىغا بەرداشلىق بېرەلمەيمۇ؟! يەنە مەردانمۇ بار، ئەڭ ئازابقا قالدغىنى دەل شۇ، ئۇنىڭ بۇ مۇھەببەتكە بولغان ساداقىتىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن نۇرغۇن جاپالارنى تارتىپ شۇنچە يىل ساقلىغانلىقى نۆلگە تەڭ بولدىغۇ...» جەۋھەرنىڭ خىيالى شۇ يەرگە كەلگەندە پۈتۈن بەدىنى تىكەنلىشىپ كەتكەندەك دومىلاشقا باشلىدى. ئۇ ئامال قىلىپ ئاغزىدىكى پىلاستىرنى چىقىرىۋېتىپ توۋلىماقچى، جاپپار دېگەن لەنىتى ساراڭنى بىرنەچچە ئېغىز ئاچچىق گەپ بىلەن تىللىۋالماقچى بولغانىدى.

— قولۇڭنى تارت، جاپپار، — دېدى مائىسەم جەۋھەرگە ھەيۋە قىلىپ ئۇنى بوزەك قىلىشقا ئۇرۇنۇۋاتقان جاپپارنىڭ مۇرىسىدىن تارتىپ بىر يانغا ئىتتىرىپ، — مەن ساڭا نېمە دېگەن؟ ئەگەر سەن جەۋھەرنىڭ بىرەر تال مويىغا چىقىلىدىغان بولساڭ ھەممە ئىشنى بۇزىسەن، ئۇنداق بولغاندا سەن مەرداندىن بىر تىيىنمۇ ئۈندۈرەلمەيسەن، سەن ئەمدى جەۋھەردىن يىراق تۇرۇپ مەن نېمە قىل دېسەم شۇنىلا قىلساڭ بولىدۇ. مۇشۇ يەردە تاماكاڭنى چېكىپ دېرىزىدىن سىرتقا قاراپ ئولتۇر، مەردانلار كېلىدىغان ۋاقىت بولۇپ قالدى.

جەۋھەر شۇ چاغدىلا ئۆزىنىڭ ئۆلتۈرۈلۈش ئۈچۈن

ئەمەس، بەلكى مەرداندىن پۇل ئۈندۈرۈۋېلىش ئۈچۈنلا بۇ يەرگە ئالداپ كېلىنگەنلىكىنى بىلدى، بۇ نېمىدېگەن يىرگىنچلىك خىيال - ھە! مەردان ئەمدى بۇلارنىڭ تويماس نەپسىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن قانچىلىك جاپالارنى تارتتا... بۇ ئىككىسى قانداق بولۇپ بىرلىشىپ قالغاندۇ؟...

جەۋھەر ئەنە شۇنداق ئەنسىز خىياللار ئىلكىدە مېڭىسى چىڭقىلىپ ئاغرىپ، چىرايى بىردەمدىلا تاتىرىپ كەتتى - دە، تېپىرلاشقا باشلىدى. ۋارقىراشقا، بوشىنىۋېلىشقا شۇنچە ئۇرۇنۇپ تۇرسىمۇ بۇنىڭ ھېچقانداق ئۈنۈمى بولمىدى. جاپىپار ئۇنى بەك چىڭ باغلىۋەتكەنىدى. ئۇنىڭغا ئەڭ ئېغىر كەلگىنى مەرداننىڭ شۇنچە يىل ساقلىغىنى ئاز كەلگەندەك مۇشۇ مەلئۇنلارنىڭ قىلىۋاتقان قاراملىقى ئۈچۈنلا دۈم يېتىپ - دۈم قوپۇپ تاپقان پۇلغا ئۇلارنىڭ كۆز قىزارقانلىقى ئىدى.

- بۇنىڭ زۇۋانىنى باسساڭچۇ، - دېدى جاپىپار مائىسەمگە قاراپ قولىنى سىلكىپ، - نېمانداق توڭگۇزدەك چىقىرايدۇ ماۋۇ ئۆلۈمتۈك، بولسا بۇ چىدىماسنىڭ پۈتتىنمۇ باغلىۋېتەيلى. قاراپ باقە، كۆتىگە يانتاق قىستۇرۇۋالغان ئېشەكتەك نېمانداق چىچاڭشىيدۇ بۇ ھارىمى...

- سېنىڭ كارىڭ بولمىسۇن، ئۆز ئىشىڭنى قىلىشنى بىل، - دېدى مائىسەم جاپىپارنىڭ گېپىنىڭ بېلىگە تېپىپ، - بەك قوپاللىق قىلىپ بۇنىڭغا بىرەر زىيان - زەخمەت يېتىپ قالسا ھەممىدىن قۇرۇق قالسىن، ئەمدى زۇۋانىڭنى يىغىپ مەن دېگەن ئىشنى قىلساڭلا بولدى.

يەنە مۇشۇنداق كاپشىيدىغان بولساڭ مەن كېتىمەن بۇ يەردىن.

جەۋھەر تىنچلىنىپ قالدى. مائىسەمنىڭ گېپىنىڭ ئۇرانىدىن قارىغاندا، ئۇلارنىڭ ئۆزىگە زىيان يەتكۈزمەيدىغانلىقى ئايان بولدى، لېكىن ئۇنى ئازابلاۋاتقىنى مەردان ئىدى. ئۇ نېمە ئۈچۈن بۇنداق كۆپ بەدەل تۆلەيدۇ؟ مۇھەببەت ئۈچۈن شۇنچە كۆپ سورۇقچىلىق تارتقىنى يەتمىگەندەك ئون نەچچە يىل سەرسان بولغان ئىككى ياشنىڭ بىرگە بولۇشى شۇنچىلىك قىممەتكە توختىغىنى نېمىسى ئەمدى؟ مۇشۇنداق رەزىللەرگە قانۇننىڭ كۈچىنى كۆرسىتىدىغان، تېگىشلىك جازا بېرىدىغان ئىشلارمۇ بولارمۇ؟...

جەۋھەر بەخىرامان ئولتۇرغان بۇ ئىككى مەلئۇنغا قارىدى، شۇ تاپتا ئۇلارنىڭ بىرى سىرتنى كۆزەتسە، يەنە بىرى ئۆزىگە مولۇندەك قاراپ ئولتۇراتتى. ئۇ بۇ دىشۋارچىلىققا چىدىماي ۋارقىراي دېسە ئاغزى چاپلاقلىق، تېپىچەكلەي دېسە پۇتى باغلاقلق ئىدى. شۇڭا، ئۇ ھازىر قاننى كېسىۋېتىلگەن كەپتەرگە، قاپقانغا چۈشكەن توشقانغىلا ئوخشاپ قالغان بولۇپ، بۇنىڭدىن كېيىن بېشىغا يەنە نېمە كۈلپەتلەرنىڭ كېلىدىغىنىنى تەسەۋۋۇر قىلالىدى، لېكىن، بۇ پىلاننى مائىسەمنىڭ كۆرسەتكەنلىكىنى، جاپپار بىلەن مائىسەمنىڭ بىر يولىدىكى ئادەملەردىن ئىكەنلىكىنى بىلدى ھەم بۇ ئىككى قارا نىيەتلەرنىڭ مەردانغا يەنە قانچىلىك ئازابلارنى ئېلىپ كېلىدىغانلىقىنى خىيال قىلغىنىدا بەدىنىنى يېنىك تىترەك باستى.

ئونىنچى باب

غالب كەلگەن سۆيگۈ

پايانسىز كۆك خۇددى سۈتتەك ئاقارغان، قۇياش ئوتقاشتەك يالتىراپ بىر نۇقتىدا توختاپ قالغانىدى. ھەر خىل تىپتىكى ماشىنىلار خۇددى قانات چىقىرىۋالغاندەك ئاسماندا ئۇچماقتا... خۇددى قاسقانغا تىزىلغان مانتىدەك قىستىلىشىپ ماڭىدىغان كوپچىلار چۆلدەرەپ قالغانىدى، مەردان بۇنىڭدىن ناھايىتى خۇشال بولۇپ قايىسىدۇر بىر نىشانغا قاراپ ئۇچقاندەك تېز سۈرئەتتە كېتىۋاتىدۇ، يولدىكى ماشىنىلارنىڭ ھەممىسى قانات چىقىرىپ ئۇچۇۋاتقاچقا يول ئۇنىڭغا ئوڭچە قالغانىدى.

«پاھوي، جاھان تەرەققىي قىلسا ماشىنا دېگەنلىرىڭ ئاسماندا ئۇچىدىغان بولۇپ كېتىدىكەندە، شۇنىڭدىن قارىغاندا مەن بۇ تەرەققىياتنىڭ كەينىدە قالغان ئوخشىمادىمەن؟ مەنمۇ ماشىنامنى ئۇچىدىغان ماشىنىغا ئالماشتۇرمىسام بولمايدىغان ئوخشىمامدۇ. توۋا، بىر كېچىدىلا قاراڭلار ماۋۇ ئۆزگىرىشنىڭ چوڭلۇقىنى... رېستوران ئاچتىم دەپ مۇشۇ يەرنىلا چۆرگۈلەپ ماۋۇ تەرەققىياتتىن خەۋەرسىز قاپتىمەن ئەمەسمۇ، دېمىسىمۇ ئاسمان كەڭرى بولغاندىكىن قاياققا ئۇچساق بولىدىغان

ئىشقى بۇ... ئەمدى قاتناش قىستاڭچىلىقى دېگەنلەردىن قۇتۇلۇپ قاپتۇق، مەنمۇ ئۇ ماشىنىدىن بىرنى ئېلىپ ئۇنىڭغا جەۋھەرنى سالاي - دە، يۇرتقا بېرىپ نىكاھنى شۇ يەردە قىلىۋېلىپلا ئۇچقان پەدىدە ئۈرۈمچىگە چۈشۈپ ئۆزۈمنىڭ رېستوراندا توي ۋېچىركىسىنى ئوينىساق، ۋېچىركىغا مېنى مۇشۇ شەھەردە قېلىشقا ئۈندىگەن ئىمىرنىيازنى، ئادىلجان ئادۋوكاتنى، يەنە ئالىمجاننى چاقىرسام، تۇغقانلارنىڭ ھەممىسىنى مۇشۇ ماشىنىدا ئەكەلسەم، بارلىق رېستوران غوجايىنىلىرىنى چاقىرسام... ۋاي - ۋوي، چاقىراي دېسەم تولا گەپكەنغۇ ئادەم دېگەن...»

ئۇنىڭ خىياللىرى ئاخىرلاشمايلا ماشىنا بىردىنلا سىلكىدى، ئۇ بۇ سىلكىنىشتىن چۆچۈدى، ئۆزىنى ئوڭشاپ نېمە ئىشلىقنى بىلىپ بولغۇچە ماشىنىسى يەردىن كۆتۈرۈلۈشكە باشلىدى.

«ۋاھ، ئەسلىدە ماشىناممۇ ئۇچالايدىكەنغۇ، ئەمدى

ئۇچىدىغان ماشىنا ئېلىشىمنىڭ ئورنى يوقكەن...»

بىردىنلا ئۇ ئۇچۇۋاتقان ماشىنىلارنىڭ خۇددى يىڭناغۇچتەك قاناتلىرىنى يېنىك سىلكىپ يەرگە چۈشۈۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدى، ئۇ پەسكە قارىدى، بايلا قۇرۇق تۇرغان يول بىردەمدىلا قاناتلىق ماشىنىلار بىلەن توشۇپ كەتكەنىدى.

«بۇمۇ بىر ھېسابتا ياخشى بولدى، مۇنچىۋالا جىق ماشىنا ئاسمانغا چىقىۋالسا بىر - بىرىگە سوقۇلۇپ كەتمەيدۇ دېگىلى بولامدۇ، ئەمدى ئاسمان ماڭا ئوڭچە قالدى، تۈرمىگە بىردەمدىلا يېتىپ بارىدىغان بولدۇم.»

ئۇ تۈرمىنىڭ ئۈستىدىكى ھاۋا بوشلۇقىغا يېتىپ

بارغاندا ئوتتۇرىدىكى مەيداندا نۇرغۇن مەھبۇسلارنىڭ ماشىنىسىغا قاراپ قوللىرىنى پۇلاڭلىتىۋاتقانلىقىنى كۆردى، ئاشۇ كىشىلەرنىڭ دەل ئوتتۇرىسىدا جەۋھەر مەھبۇس كىيىمىنى كىيگەن ھالدا ئاسماندا ئۇچۇۋاتقان بۇ ماشىنىغا ھاڭۋاقىنىچە قاراپ تۇراتتى، ئۇنىڭ چىرايىدىن يا بۇ كارامەتكە بولغان قىزىقىش، يا ئۆزىنىڭ بۈگۈن تۈرمىدىن چىقىدىغانلىقىغا بولغان خۇشاللىقتىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى.

«بۇ قانداق بولغىنى ئەمدى؟ تۈرمىدىن چىقىدىغان ئادەم بۇ يەردە نېمىشقا ھاڭۋېقىپ تۇرىدىغاندۇ؟ تالاغا چىقىپ مېنى ساقلاپ تۇرۇشى كېرەككۇ، بۈگۈن چىقىدىغانلىقى ئېنىق تۇرۇپ ھېچبىر تەييارلىقى يوق تۇرىدىغۇ؟ بۇ مەيدانغا چۈشسەم ئۇچالماي قېلىپ تۈرمىگە قامىلىپ قالىدىغان ئىش بولىدۇ. توختا، مەن ئىتتىكرەك دەرۋازا ئالدىغا بېرىپ شۇ يەرگە چۈشەي، تۈرمە ساقچىلىرىدىن جەۋھەرنىڭ نېمىشقا تېخىچە چىقىمىغانلىقىنى سوراي.»

مەردان ماشىنىسىنى ئۇچۇرغان ھالدا تۈرمىنىڭ ئالدى تەرىپىگە تېزلا يېتىپ كەلدى، لېكىن ھېلىقى قاناتلىق ماشىنىلار ئۇنىڭ بىلەن قېرىشقاندا تۈرمە دەرۋازىسى ئالدىدا تىزىلىپ كەتكەنىدى.

«ئاپلاھۇڭكەبەر، ماۋۇ ماشىنىلارنىڭ بۇ يەرگە كېلىپ قىستىلىشىپ تۇرۇۋالغىنى نېمىسى ئەمدى... بۈگۈن چوڭ كەچۈرۈم ئېلان قىلىنىپ تۈرمىدىكى ھەممەيلەن چىقامدۇ نېمە؟ ئەمدى نەگە قونارمەن، ئاسمانغا چىقىۋالغان بىلەن يەرگە چۈشمەك تەس گەپكەنغۇ، ماۋۇ ماشىنىلارمۇ مەن بىلەن قېرىشقاندا ھەممىسىنىڭ

مۇشۇ ئىشك ئالدىغا كېلىپ تۇرۇۋالغىنىنى
كۆرمەمدىغان...»

مەردان تۇيۇقسىز ماشىنىسىنىڭ سىلكىنىشىنى
سېزىپ قالدى، ماشىنىسى دەل ئاشۇ قاناتلىق
ماشىنىلارنىڭ ئۈستىگە ئۇچقاندىكى تېزلىكتە
چۈشۈۋاتاتتى. ئۇ ھودۇققىدىن ماشىنىسىنىڭ رولىنى
ھەر يانغا تولغايمۇ ئۇنى زادىلا توختىتالمىدى، ئۇ بايا
تورمۇز دەسسەشنى ئۈنتۈپ قالغانلىقى يادىغا كېلىپ
تورمۇز دەستىسىنى دەسسەشى بىلەنلا ماشىنا موللاق
ئېتىشقا باشلىدى.

«ئاپلا، چاتاق بولدى! ئەمدى ئۆلۈپ كېتىدىغان
بولدۇم، ماشىناممۇ تۈگىشىدىغان بولدى، جەۋھەرنىمۇ
كۆرەلمەيدىغان بولدۇم...»

گۈپىمىدە قىلىپ كارىۋاتتىن پەسكە چۈشۈپ كەتكەن
مەردان ئويغىنىپ كەتتى. ئۇ ئۆزى بىلەن تەڭ سۆزلىنىپ
چۈشكەن يوتقانىنى كارىۋاتنىڭ ئۈستىگە تاشلاپ دېرىزە
تۈۋىگە بېرىپ قىزىل دۇخاۋا پەردىنى قايرىدى. تاڭ
يورۇۋاتقاچقا شەرق تەرەپ قىزىرىشقا باشلىغانىدى، ئۇ
ئۆزىنىڭ ئاجايىپ بىر چۈش كۆرگەنلىكىنى ئويلاپ
ئانىسىنىڭ: «بالام، سەھەردە كۆرگەن چۈش ئوڭغا
تارتىدۇ، ئۇچۇپ كەتكىنىڭ دۆلەت، موللاق ئاتقىنىڭ
مەينەت» دېگەن سۆزلىرى يادىغا كېلىپ كۆڭلى
بىرقىسىما بولدى. «چۈش دېگەن يالغان نېمە، ئۇنىڭغا
ئىشەنگىلى بولمايدۇ، ئىشىنىش توغرا كەلسە ھەممە
ئادەم سەھەردە كۆرگەن چۈشكە قاراپلا ئۆزىنىڭ يولىنى
ئۆزى تېپىپ مېڭىپ كەتمەسەمدى» دېگەن خىياللار بىلەن
كۆڭلىنى ئاۋۇندۇردى.

يولغا چىقىپ ئۇزاق ئۆتمەيلا ماشىنا توسۇلۇش ۋەقەسى بولغاندىن كېيىن ئۇ چۈشكە، بولۇپمۇ سەھەردە كۆرگەن چۈشكە ئىشىنىپمۇ قالدى ھەم چۈشنىڭ ئەسلىي بۈگۈنكى مۇشۇ پالاكەتچىلىكنىڭ بېشارتى ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلدى.

ماشىنىلار توسۇلۇپ، مېڭىش تەسكە توختىغانسېرى مەرداننىڭ جەھلى قېتىشقا باشلىدى، مانا يېرىم سائەتتىلا يېتىپ بارىمەن دېگەن يېرىگە بىر سائەتتىمۇ بېرىپ بولالمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەن مەرداننىڭ پېشانىسى بۇزۇلداپ تەرلەشكە باشلىدى. ساي يولىدىن باشقا يولغا چىقىپ كېتىش ئىمكانىيىتى بولمىغاچقا چۈمۈلە مېڭىشىدا مېڭىش ئۇنى ھارغۇزۇۋەتكەنىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە سانجاق - سانجاق تۇرۇپ كەتكەن ماشىنىلار ئارىسىدا يول چىقىرىپ باشقا يولغا چىقىشنىڭ ئۆزىمۇ يەتتە قات ئاسمانغا چىقماقتىنمۇ تەس بىلىنىۋاتاتتى. دېمەك، ئۇنىڭ سەھەردە كۆرگەن چۈشى ئوڭغا تارتىۋاتاتتى.

— بالام، — دېدى ئايخېنىم پات - پات سائىتىگە قاراپ ئالدىدىكى ماشىنىلارغا سىگنال ئۇرۇپ ئولتۇرغان مەردانغا، — بۇنىڭدىن باشقىمۇ يول يوقمىدى، ئەجەب بىر يولغا كىرىپ قاپتۇق، قاچانمۇ چىقارمىز بۇ قىستاڭچىلىقتىن.

— ئالدى تەرەپتە قاتناش ھادىسىسى بولغان ئوخشايدۇ، — دېدى مەردان يېنىدا ئولتۇرغان ئايخېنىمنىڭ جىددىيلىك چىقىپ تۇرغان چىرايىغا قاراپ قويۇپ، — ئادەتتە بۇ يولدا مۇنداق قىستاڭچىلىق بولۇپ كەتمەيتتى، بۈگۈن شۇنداق بولۇپ قالدى، ساقچىلار بۇ

ئىشنى بىردەمدىلا ئوڭشايدۇ، خاتىرجەم بولسىلا، بىز چوقۇم دېگەن قەرەلدە يېتىپ بارىمىز.

— ئەگەر ۋاقتىدا بارالمىساق قىزىمنىڭ كۆڭلى بېرىم بولۇپ قالمىدۇ. ۋاي خۇدايىم، نېمىدېگەن جىق ماشىنا بۇ! ھېلىمۇ مۇشۇنچىلىك جىق بىرنېمىلەرنى يەر كۆتۈرىدىكەن، ۋاي جېنىم قىزىم، بىز دېگەن قەرەلدە يېتىپ بارالمىساق شۇ يەردە بويۇن قىسىپ تۇراسەنمۇ؟! مەردان بۇنداق ئاۋازچىلىكنىڭ يۈز بېرىدىغانلىقىنى

پەرەز قىلىپ بالدۇرراق يولغا چىقىمىغانلىقىدىن ئۆز — ئۆزىنى ئەيىبلەپ تېرىكىپ تۇرغاندا، ئايخېنىمنىڭ بۇ سۆزى ئۇنى تېخىمۇ جىددىيلەشتۈرۈۋەتتى.

ئۇلار تۈرمە دەرۋازىسى ئالدىغا يېتىپ كەلگەندە سائەت نەق ئون يېرىمنى كۆرسىتىپ تۇراتتى، مەردان دەرۋازا ئالدىغا كېلىپلا جەۋھەرنىڭ يوقلۇقىنى كۆرۈپ جىددىيلەشپ قالدى، ئايخېنىم پەسكە چۈشۈپ تۆت ئەتراپقا قاراپ قىزىنىڭ قارىسىنىمۇ كۆرمىدى.

— بالام، ئۇلار نېمىشقا قىزىمنى تېخىچە قويۇپ بەرمىگەندۇ؟ بېرىپ سوراپ باقسىلا ئاۋۇلاردىن، — دېدى ئۇ دەرۋازا ئالدىدا پاراڭلىشىپ تۇرغان ئىككى ساقچىنى كۆرۈپ.

مەردان ئۇلارنىڭ يېنىغا باردى.

— بىز بۈگۈن قويۇپ بېرىلىدىغان جەۋھەر دېگەن قىزنى ئالغىلى كەلگەندۇق، سائەت ئوندا تۈرمىدىن چىقىمەن دەپ خەۋەر بەرگەندى، ماشىنا يولدا توسۇلۇپ قېلىپ سەل كېچىكىپ قالدۇق...

— جەۋھەرنى دەل سائەت ئوندا قويۇپ بەرگەنتۇققۇ، — دېدى ئېگىز بويلۇق، ئاق يۈزلۈك ساقچى

ئايال مەردان سۆزىنى ئاخىرلاشتۇرمايلا جاۋاب قايتۇرۇپ، — ئۇ مەردان ئالدىغا چىقىدۇ دېگەنتى، مەن دەل ئۇلارنىڭ ئەترىتىنى باشقۇرىدىغان ئالدىدە دېگەن ساقچى، دېسەم — دېمىسەم سىز مەردانغۇ دەيمەن؟!

— شۇنداق، مەن مەردان، — مەردان ئالدىدىكى ياخشى نامىنى جەۋھەرنىڭ خەتلىرىدىن بىلىپ تۇرغانلىقى ئۈچۈنمىكەن، بۇ ئايال ئۇنىڭغا شۇنداق سالايپەتلىك ھەم ئاق كۆڭۈل كۆرۈندى، — مەن سىزنىڭ تەرىپىڭىزنى كۆپ ئاڭلىغان، جەۋھەر يازغان خەتلىرىدە سىزنى ئالاھىدە تىلغا ئېلىپ تۇراتتى.

— بالام، نېمە دېيىشىۋاتىسىلەر؟

ئايخېنىم ئايپەرى بىلەن ئۇلارنىڭ يېنىغا كەلدى.

— جەۋھەرنى سائەت ئوندا قويۇپ بەرگەن دەۋاتىدۇ، بىز سەل كېچىكىپ قالغاچقا ئۇ ساقلاپ بولالماي كېتىپ قالغان ئوخشايدۇ.

— جېنىم قىزىم، — دېدى ئايخېنىم بىردىنلا كۆزىگە ياش ئېلىپ، — نەلەردە يۈرىدىغانسەن كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلىپ... تۈرمىدىن چىقسام مېنى ئالغىلى ھېچكىم كەلمەپتۇ دەپ زار — زار يىغلاۋاتامدىغانسەن؟!

— كۆڭۈللىرىنى يېرىم قىلمىسىلا، ئانا، — دېدى ئالدىدە ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ، — جەۋھەر ئۇنداق مىشچانلاردىن ئەمەس جۈمۈ... ئۇ ھازىر ئاجايىپ قەيسەر بىر قىزغا ئايلاندى، ئۇنىڭ كۆزىدىن ياش ئوڭاي چىقمايدۇ ھازىر... مۇشۇ مەردان دېگەن يىگىت ئۇنىڭغا مەردانلارچە ياشاشنى ئۆگەتتى.

— قېنى ئەمىسە ئۆزلىرى ماختىغان ئۇ قىز؟ — دېدى ئايخېنىم ئالدىدەگە قاراپ تېرىككەن ھالدا كۆز ياشلىرىنى

تۇتۇۋالماي، — «ئاپاملار مېنى ئالغىلى كېلىدۇ» دەپ مۇشۇ يەردە يېرىم سائەت ساقلىغانغا ئۆلەمتى، مانا يېرىم سائەت كىچىككەنگە چىدماي كېتىپ قاپتۇغۇ، ۋاي خۇدايىم، مۇشۇ يەردە ئون تۆت يىل يېتىپ ئاران بىر چىققاندا بىزمۇ ۋاقتىدا كېلەلمدۇق. ئۇمۇ بىردەم ساقلاشقا چىدماي كېتىپ قالغىنى نېمىسى ئەمدى؟ نەگمۇ كەتكەندۇ بىچارە قىزىم، نەلەردە تەمتىرەپ يۈرگەندۇ ئۇ...

ئالدىدەنىڭمۇ كۆڭلى بىرقىسما بولۇپ قالدى.

— قىزلىرى نەگە كېتەتتى، ھېچ يەرگە كەتمەيدۇ، ئاچا، — دېدى ئالدىدە ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ مېھرىبانلىق بىلەن ئۇنى بەزلەپ، — كۆڭۈللىرىنى ھەرگىز يېرىم قىلمىسلا، ئۇ كېتىپ قالغان ئەقىدىدەمۇ باشقا يەرگە ھەرگىز كەتمەيدۇ.

— نەگە كېتىدۇ ئەمەسە؟

— نەگە كېتەتتى، مۇشۇ كۈيۈ ئوغۇللىرىنىڭ رېستورانغا كەتمەيدۇ.

— ئۇ مەردانجاننىڭ رېستوران ئاچقىنىنى بىلگىنى بىلەن كۆرگىنى يوق تۇرسا، — دېدى ئايخېنىم يەنە مىشلىداپ يىغلاپ، — ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۈرۈمچىنىڭ ھېچقانداق بىر يېرىنى بىلمەيدۇ، ئۇ رېستوراننى قانداق تاپىدۇ؟

— ۋاي — ۋوي، مۇشۇنداق ئىشلارنى ئويلاپ كېتىۋاتاملا، — دېدى مەردانمۇ يول ياقىسىدىكى بىر نەچچە ماگىزىن، ئاشخانلارنى ئارىلاپ قايتىپ كېلىپ، — ئۇ رېستوراننى قايسى كوچىدا ئاچقانلىقىمنى، رېستوراننىڭ ئىسمىنىمۇ ناھايىتى

ئوبدان بىلىدۇ، مەن خېتىمدە ئۇلارنى بىرنەچچە قېتىم يېزىپ قۇلىقىغا سىڭدۈرۈۋەتكەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە ھازىر ئېزىپ قالىدىغان زامانمۇ ئەمەس، تاكسىچىلارغا بارىدىغان نىشاننى ئېنىق دەپلا بەرسە ئىشىك تۈۋىگىچە ئايرىپ قويىدىغان تۇرسا، نېمىدىن ئەنسىرەيلا؟ قېنى، چىقىسلا ماشىنىغا، ماۋۇ دۇكانلارنىڭ ھەممىسىنى ئارىلاپ كەلدىم، يوق تۇرىدۇ، شۇنىڭدىن قارىغاندا بىزنى ئىشى چىقىپ قىلىپ كېلەلمىدى، دەپ ئويلاپ تاكسى تۈسۈپ رېستورانغا كەتكەن ئوخشايدۇ.

ئاخېنىم ئاخىرقى قېتىم يولنىڭ ئىككى تەرىپىگە سىنچىلاپ قارىۋەتكەندىن كېيىن ماشىنىغا چىقتى، لېكىن كۆڭلى يەنىلا ئەنسىز داۋالغۇپ تۇراتتى. خىيالىغا قىزى تۇيۇقسىز بىرەر لۈكچەككە ئۇچراپ قالىدىغاندەك ياكى ئۇ رېستوراننى تاپالماي ئېزىپ كېتىپ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشەلمەي قالىدىغاندەك ئويلاپ يۈرىكى ئەنسىز سوقۇۋاتاتتى. مەردان ئايخېنىمنىڭ جىددىلىشىپ چىرايىنىڭ تاتىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئۆزىمۇ ھودۇقۇپ قالدى. ئۇ بايا ئايخېنىمنىڭ كۆڭلى ئۈچۈنلا شۇنداق دەپ قويغىنى بىلەن ئۆزلىرىنى بىرئاز ساقلاپ تۇرمايلا كېتىپ قالغانلىقىدىن گۇمان قىلىۋاتاتتى. جەۋھەر مەرداننىڭ يان تېلېفون نومۇرىنى بىلىدىغان تۇرۇپ نېمىشقا ھازىرغىچە تېلېفون قىلىپمۇ قويمىغانلىقىدىن ئەجەبلىنىۋاتاتتى ھەمدە بۇ ئىشتىن بىرئاز غەيرىيلىك ھېس قىلدى. ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ خىياللىرىنى ئايخېنىمغا بىلدۈرمەسلىككە تىرىشىپ موتورنى زىۋىت قىلىپ بولغاندىن كېيىن ئالدىگە قارىدى. — ئىشتىن چۈشكەن بولسىڭىز مەن ئالغاچ

كېتەي، — دەدى مەردان ماشىنىنىڭ يېنىغا كېلىپ ئايخېنىم بىلەن خوشلىشىۋاتقان ئالدىدەگە قاراپ.

— رەھمەت ياخشى كۆڭلىڭىزگە، — دەدى ئالدىدە كەينىگە داچىپ، — بىزنىڭ دىجورنى ماشىنىمىز ھازىرلا كېلىدۇ، سىلەر كېتىۋېرىڭلار.

— سىزنىڭ تەرىپىڭىزنى كۆپ ئاڭلىغان، ۋاقتىڭىز بولسا كەچتە رېستورانغا كېلەلەمسىز؟ بىز بۈگۈن جەۋھەرنىڭ قايتىپ چىققانلىقىنى تەبرىكلەپ كەڭتاشا ئولتۇرايلى، بۇ مېنىڭ ھەم جەۋھەرنىڭ سىزگە بولغان رەھمەت چېيىمىز بولۇپ قالسۇن.

— رەھمەت، — دەدى ئالدىدە قولىنى خوشلىشىش مەنىسىدە پۇلاڭلىتىپ، — بۈگۈن كەچتە ئازراق ئىشىم بار، باشقا بىر كۈنى بارارمەن، مەندىن جەۋھەرگە سالام دەڭ، تويىغا چاقىرىشنى ھەرگىز ئونتۇپ قالمىسۇن جۈمۈ.

— چوقۇم چاقىرىمىز سىزنى، — دەدى مەردان ماشىنىسىنى قوزغاپ، — خوش، خۇدايىمغا ئامانەت.

ئالدىدە ئۇلارنىڭ ماشىنىسى كۆزدىن يىتىكىچە قاراپ تۇرغاندىن كېيىن: «جەۋھەر نېمىشقا بۇلارنى ساقلىماي كېتىپ قالغاندۇ؟ ئاخشاملا قىن — قېنىغا پاتىمىغان ھالدا ئۆزىنى ئالغىلى مەرداننىڭ كېلىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ ئۆزى ئۈچۈن ئۈچ يىل تۈرمىدە ياتقانلىقىنى، ھازىرغىچە توي قىلماي ئۆزىنى ساقلىغانلىقىنى، بۇنداق مۇھەببەتنىڭ جاھاندا ئىككىنچىسى تېپىلمايدىغانلىقىنى ئاغزى — ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەپ كەتكەن ئەمەسمىدى؟ ئەمدى بولغاندا ئۇ يېرىم سائەت كېچىكىپ قالسا شۇنىڭغا ئاچچىقلاپ كېتىپ قالغىنى نېمىسى ئەمدى؟»

ياكى ئۇ ئىشكىتىن چىقىپلا بىرەر ئەسكى ئادەمگە
ئۇچراپ قالغانمىدۇ؟ مەرداننىڭ يان تېلېفون نومۇرىنى
بىلىدىغان تۇرۇپ ئۇنىڭغا تېلېفونمۇ قىلماي يوقاپ
كەتكىنىگە قارىغاندا بىرەر ئىش بولغان ئوخشىمامدۇ،
ۋاي، نېمىلەرنى ئويلاپ كەتتىم، ئۇنداق كۈننى بۇ ئىككى
ئاشىق - مەشۇققا ئەمدى كۆرسەتمىگەي خۇدايىم»
دېگەنلەرنى ئويلاپ قالدى.

مەرداننىڭ ماشىنىسى يەنەنە يولىنىڭ يۇقىرىسىدىكى
ئاۋات كوچىغا جايلاشقان «ئاراقۇم رېستورانى» نىڭ
ئالدىغا كېلىپ توختىدى. رېستوراننىڭ ئالدىدا قەيسەر
بىر ماشىنىغا بېسىپ كەلگەن ئۇن، گۈرۈچ، ماي،
كۆكتاتلارنى كۈتكۈچىلەرگە توشۇتۇۋاتاتتى، ئۇ مەرداننىڭ
ماشىنىسى توختاش بىلەنلا ئىتتىك مېڭىپ كېلىپ
ماشىنىنىڭ ئالدى ئىشكىنى ئاچتى - دە، ئانىسى
ئايخېنىمنىڭ قولىتىدىن يۆلەپ پەسكە چۈشۈردى، شۇ
تاپتا ئۇ ئانىسىنىڭ يېنىك تىترەۋاتقانلىقىنى سېزىپ
چىرايىغا قارىدى.

— بالام، ئاچاڭ كەلدىمۇ؟ — دەپ ئالدىراپ سورىدى
ئايخېنىم.

— نېمىلەرنى دەۋاتىسەن، ئاپا؟ — دېدى قەيسەر
ماشىنىنىڭ كەينى ئىشكىدىن چۈشكەن يەڭگىسىگە
مۇنداقلا قاراپ قويۇپ، — سىلەر ئاچامنى ئالغىلى
كەتكەنتىڭلارغۇ؟ نېمە ئىش بولدى ئەمدى؟
— نېمە؟ ئۇ كەلمىدىما؟ — بىردىنلا يېلى چىققان
توپتەك يۇمشاپ كەتكەن ئايخېنىم ھوشىدىن كەتتى.
قەيسەر ئىتتىك ئۇنى يۆلىۋالدى.

— ئاپا، — دەپ يۈگۈرۈپ كەلگەن ئايپەرى
ئايخېنىمنىڭ يەنە بىر قولىتىدىن يۆلىدى.

— نېمە بولدى؟ ئاچامغا بىرەر ئىش بوپتىمۇ؟
 — ئاچام يوق تۇرىدۇ، بىز ماشىنا توسۇلۇپ قېلىپ
 بېرىم سائەت كېچىكىپ قاپتۇق، ئۇ بىزنى ساقلىماي
 كېتىپ قاپتۇ.

ماشىنىدىن چۈشۈپلا گاڭگىراپ تۇرۇپ قالغان مەردان
 نېمە قىلارنى بىلمەي بىردەم تۇرغاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ
 يېنىغا كەلدى. ئانىسىنىڭ بېشىنى ئۇۋۇلاپ، كالىپۇكىنىڭ
 ئۈستىنى بىگىز بارمىقىدا بېسىپ ئانىسىنى ھوشىغا
 كەلتۈرگەن قەيسەر ئانىسىنى يەڭگىسىنىڭ قۇچىقىغا
 تاشلاپ بېرىپ مەردانغا قارىدى.

— بۇ نېمە ئىش، ئاكا؟ ئاچام راستتىنلا يوقاپ
 كەتتىمۇ؟ تۈرمە ساقچىلىرىدىن سوراپ باقتىڭلارمۇ؟
 بىرەر ئۆزگىرىش بولۇپ قېلىپ بۈگۈن قويۇپ بەرمىگەن
 بولسا...

— ساقچىلار سائەت ئوندا قويۇپ بەرگەن دەۋاتىدۇ،—
 دېدى مەردان ئېغىر ئۇھ تارتىپ،— مۇنداق قىلايلى،
 ئوكام، سىز ئاۋۋال ئانىڭىزنى ئاچىقىپ ئىشخانىمىكى
 كارىۋاتقا ياتقۇزۇپ قويۇڭ، يەڭگىڭىز ئانىڭىزغا قاراپ
 تۇرسۇن. ئۆزىڭىز ئوبدان بىلىسىز، ئوكام، بۇ شەھەرنىڭ
 بەزى تاكسىچىلىرى يول بىلمەيدىغان، سىرتتىن كەلگەن
 ئادەملەرنى ئوقۇپلا قالسا نىشانغا دەل يەتكۈزمەي بىر
 نەچچە كوچىنى ئايلاندۇرۇپ ئاندىن ئەكېلىدۇ، ئۇنىڭدا
 پۇلنى جىقراق تاپىدۇ ئەمەسمۇ، جەۋھەر ئاشۇنداق
 ماشىنىدىن بىرسىگە ئۇچراپ قالغان ئوخشايدۇ، بىز بۇ
 ئىشك ئالدىدا ئۇنى بىردەم ساقلاپ باقايلى...

— جېنىم بالام، نەلەردە تاسقىلىپ يۈرىدىغانسەن،
 بىزنى بىردەم ساقلىساڭ بولمامدۇ...— ئايخېنىمنىڭ

يىغا ئارىلاش چىققان بۇ ئاۋازى ئۇلارنىڭ دىققىتىنى شۇ تەرەپكە ئاغدۇردى.

— ئاپا، — دېدى قەيسەر ئىتتىك كېلىپ ئاپىسىنى يۆلەپ رېستورانغا ئەكىرىۋېتىپ، — بىر ئاز تەخىر قىلايلى، سەن ئارام ئالغاي تۇر، ئاچام بىردەملىرىگىچە كېلىپ قالدۇ.

— شۇنداق، سىلى بىردەم بىزنىڭ ئىشخانىغا كىرىپ يېتىپ ئارام ئالسىلا، — دېدى مەردانمۇ ئايخېنىمنىڭ يېنىغا كېلىپ مېھرىبانلىق بىلەن، — مەن تالادا بىردەم ساقلاپ تۇراي، جەۋھەر يېتىپ كېلىشى بىلەنلا ئۇنى باشلاپ يانلىرىغا ئەكىرىمەن.

ئۇلار رېستورانغا كىرىپ كېتىشى بىلەن مەردان بىر تال تاماكا تۇتاشتۇرۇپ چەكتى، چۈنكى ئۇ جەۋھەرنىڭ تۇيۇقسىز يوقاپ كېتىشىنى ئەمدى قانداقتۇر ئۇلارنى يېرىم سائەت ساقلاشقا چىدىماي كېتىپ قالغانلىققا ئەمەس، بەلكى بىرەر شۇملۇققا تىرەپ ئانالىز قىلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ نەزىرىدىكى جەۋھەر يېرىم سائەتكە چىدىمايدىغان تاۋى نازۇك قىزلاردىن ئەمەس ئىدى، ئۇ ھەرقانچە بولسىمۇ بىرەر ئاممىۋى تېلېفونخانىدا ئۇنىڭغا تېلېفون ئۇراتتى. ئەجەب، ئۇ بۈگۈن تېلېفونمۇ ئۇرماي يوقاپ كېتىشى بىرەر ۋەقەنىڭ يۈز بەرگەنلىكىنىڭ بېشارىتى، بولمىسا ھە...

— ئاكا، — مەردان قەيسەرنىڭ ئاۋازىدىن ئېسىگە كەلدى، — نېمە ئىش بولغاننى؟ ئاچام يا بۈگۈن تۈرمىدىن چىقماي قالمىغاندۇ — ھە، سىز سورىغان ساقچىلار بىلمەي قېلىپ شۇنداق جاۋاب بېرىپ قويمىغاندۇ؟

— چىقىشى چىقىپتۇ، — دېدى مەردان چېكىۋاتقان تاماكىسىنى يەرگە تاشلاپ ئۇنى ئېزىپ ئۆچۈرۈۋەتكەندىن

كېيىن، — بىزگە جەۋھەرنىڭ ئەترىتىگە مەسئۇل ساقچى ئۇچرىدى، ئۇ جەۋھەرنى دەل سائەت ئوندا قويۇپ بەرگەن دەۋاتىدۇ، بىراق بىز ساي يولىدا ماشىنا توسۇلۇشقا ئۇچراپ ۋاقتىدا بارالماي قالدۇق، شۇنىڭ بىلەن ئۇ يوقاپ كېتىپتۇ.

— چوپچوڭ ئادەم قانداقلارچە يوقاپ كېتىدۇ، ئاكا؟ — دېدى قەيسەر بىر ئاز تېرىكېپ، — ئاچام يەنە بىرەر بالا — قازاغا ئۇچراپ قالغان بولمىسۇن يەنە. — ئاغزىڭنى ئۇششۇتمە، ئۇنداق ئىشنى خۇدايىم بىزگە ئەمدى كۆرسەتمىگەي.

— كاللامدىن ئۆتمەيۋاتقىنى، ئاكا، — دېدى قەيسەر ئەنسىزلىك بىلەن، — ئاچام بىزنىڭ تېلېفون نومۇرلىرىمىزنى بىلىدىغان تۇرسا نېمىشقا ھازىرغىچە بىرەر مىزگە تېلېفون بەرمىگەندۇ؟

— مەنمۇ شۇنىڭغا ھەيران قېلىۋاتىمەن، ئۇكام، — دېدى مەردان چوڭ يولدا كېتىۋاتقان ماشىنىلارغا ئېرەنسىزلىك بىلەن قاراپ قويۇپ، — ئۇ ئىشكىتىن چىقىپلا ئۆزىنى بىرەرسىنىڭ ئالغىلى كەلمىگەنلىكىنى كۆرۈپ يامانلاپ قېلىپ بىرەر يەرگە يوشۇرۇنۇۋالغانىدۇ؟ — مەنمۇ شۇنداقراق ئويلاۋاتىمەن، «ئون تۆت يىل يېتىپ ئاران چىققاندا ئالدىمغا ھېچكىم كەلمەپتۇ» دەپ ئاچچىقلىسىمۇ ئاچچىقلىغاندۇ، ھەر راست، ئۇ شۇ ئاچچىقىدا يۇرتقىلا قايتاي دەپ بېكەتكە كەتكەنمىدۇ؟ ئۇ تېخى ئاپامنىڭ بۇ يەرگە چىققانلىقىنى بىلمەيدۇ ئەمەسمۇ.

— بۇ ئىشنىمۇ يوق دېگىلى بولمايدۇ، — دېدى مەردان بىردىنلا جانلىنىپ، — ئۇ چوقۇم مەندىن رەنجىگەن

گەپ، «شۇنچە يىل مېنى ئالداپ كەپتۇ، ئۇنىڭ قىلغانلىرى پەقەت كۆڭلۈمنى ياساش ئۈچۈنلا ئوخشايدۇ، مېنى ئالغىلى چىقمىغاندىكىن، مەنمۇ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشمەيمەن» دەپ ماڭا قېيىداپ شۇنداق قىلىسىمۇ قىلىدۇ جۇمۇ ئۇ تاۋى نازۇك، ئىككىمىز شاپپىدە بىكەتكە بېرىپ باقامدۇق بولمىسا.

— بولىدۇ، شۇنداق قىلايلى، — دېدى قەيسەر ماشىنىنىڭ يېنىغا كېتىۋېتىپ، — ماشىنىنى مەن ھەيدەي، شۇ تاپتا سىزنىڭمۇ قايسى ھالدا ئىكەنلىكىڭىزنى ئوبدان بىلىمەن، بىز ئاچامنى تېزرەك تېپىپ كەلمىسەك ئاپام تۈگىشىپ كېتىدۇ، مۇشۇ ئاچام تۈرمىگە كىرىپ كەتكەندىن بۇيان ئاپام يۈرەك كېسىلى بولۇپ قېلىپ، تۇرۇپ ئايلىنىپ قالدىغان ئىشنى تېپىۋالدى.

قەيسەر ماشىنىنى شۇنداق قوزغىتاي دەپ تۇرۇشىغا مەرداننىڭ يان تېلېفونى سايىراپ كەتتى، مەردان ئالدىرىغىنىدىن تېلېفون نومۇرىغا قارايمۇ قويماي سۆزلىشىش كۈنۈپكىسىنى باستى.

— ۋەي، — دېدى مەردان تېلېفوننى قۇلىقىغا يېقىن تۇتۇپ، — سىز كىم، كىمنى ئىزدەيسىز؟
— مېنىڭ كىملىكىمنى سورىما، — دېدى بىر خىرلداق ئاۋاز، — سەن مەردانغۇ دەيمەن؟

— شۇنداق، مەن مەردان، مېنىڭدە بىرەر ئىشنىڭ بارمىتى؟ — مەردان تېلېفون بەرگۈچىنىڭ قوپاللىقىدىن ئاچچىقى كەلگەن بولسىمۇ، چاندۇرماي سىلىقراق سۆزلەپ ئۇنىڭ نېمە ئۈچۈن تېلېفون بەرگەنلىكىنى بىلىپ باقماقچى بولدى. بەزى كۈنلىرى مۇشۇنداق قوپال

خېرىدارلارنىڭ ئەرز - شىكايەتلىرى بايان قىلىنىدىغان تېلېفونلارنى ئېلىپ قالىدىغان بولغاچقا شۇنداق تېلېفونلارنىڭ بىرسى ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپ قالغانىدى. لېكىن، ئاۋازىدىكى قوپاللىق ئۇنى يەنىلا ئەنسىزلىككە سېلىپ تۇراتتى.

— سەندە ئىشىم بولمىسا تېلېفون قىلامتىم، سەن تايىنلىق ھازىر ئۆزۈڭنىڭ مەشۇقنى تاپالماي ئۆز گۆشۈڭنى ئۆزۈڭ يېگۈدەك بولۇپ ئولتۇرۇۋاتىسەن شۇنداقمۇ؟ بولدى، ئەمدى ئۇنى ئىزدەمەيلا قوي، ئۇ ھازىر مېنىڭ قولۇمدا.

مەرداننىڭ پېشانىسى بۇژۇندە تەرلەپ يۈرىكى بىردىنلا ئەنسىز سېلىپ كەتتى، چۈنكى ئۇ باياتىن ئويلانغان ئىش ئاخىرى يۈز بەرگەندى.

— سەن كىم؟ — دېدى مەردان ماشىنىدىن پەسكە چۈشۈۋېتىپ، — نېمىشقا بىر ئاجىز قىزنى بوزەك قىلىسەن؟

— نېمىشقا دەمسەن؟ ساڭا مۇشۇ قىز كېرەككۇ - ھە، ماڭىچۇ تاراقلاپ سانايىدىغان پۇل كېرەك، ئوقتۇڭمۇ... شۇڭا مەن ئۇ تۇمۇچۇقۇڭنى تۇتۇۋالدىم، مەن دېگەن پۇلنى ئەكەلسەڭ قىزىڭنى ئېلىپ كېتىسەن، بولمىسا بۇ قانچۇقنى ئولتۇرۇۋېتىمەن.

— بىز ساڭا ھېچقانداق يامانلىق قىلمىساق نېمىشقا مۇنداق رەزىل ئىشنى قىلىسەن ھەي رەزگى، — دېدى مەردان چىڭقىلىپ.

— ماڭا ئۇنداق تىل سالما، مېنىڭچۇ ھەر ئىككىڭدە خۇن قەرزىم بار، بۈگۈن شۇ قەرزنى تۆلىمەي تۇرۇپ ئۇنى ئېلىپ كېتىمەن دەپ خام خىيال قىلما.

— سەن زادى كىم؟ — دېدى مەردان ۋارقىراپ

تۇرۇپ، — بىزنىڭ ساڭا زادى قانداق خۇن قەرزىمىز بار؟
— سەن تېخىچە مېنى تونۇمايۋاتامسەن، مەن دېگەن
جاپپار، جاپپارنىڭ كىملىكىنى ئوبدان بىلىسەنغۇ
دەيمەن، ئەمدىغۇ مېنىڭ سىلەردە قانداق قەرزىم
بارلىقىنى بىلگەنسەن، ئەمدىچۇ ماڭا ئارتۇق گەپ — سۆز
قىلماي بىر مىليون پۇل تەييارلا، ئاشۇ پۇلنى بەرسەڭلا
بۇ قانچۇقىڭغا ئىگە بولالايسەن، بولمىسا...

— ۋۇ رەزگى، داشقال... ئۆلۈم تەگمىگەن ساراڭ، —
مەرداننىڭ پۈتۈن بەدىنى غەزەپتىن جالاقلاپ تىترەپ
كەتتى، — ئەگەردە جەۋھەرنىڭ بىرەر تال مويىغا
تېگىدىغان بولساڭ سېنى ھەرگىز بوش قويۇۋەتمەيمەن.

— مېنى بۇ گەپلەرنىڭ بىلەن قورقۇتالمايسەن، سەن
كەچكىچە بىر مىليوننى تەييارلايدىغان ئىشنى قىل، مەن
ساڭا چۈشتىن كېيىن تېلېفون قىلىمەن، ئەگەر بۇنى
ساق پېتى تاپشۇرۇۋالمايمەن دېسەڭ خۇپسەنلىك قىلماي
پۇلنى تەييارلا. ئۆزۈڭ بىلىسەن، مەن دېگەن جاندىن
تويغان ئادەم، نامەردلىك قىلىپ ساقچى چاقىرساڭ ياكى
پۇلنى تولۇق تەييارلىمىساڭ مەندىن ھەرگىز رەنجىمە.

جاپپار شۇ گەپنى قىلىپ بولۇپلا تېلېفوننى
بېسىۋەتتى. نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلىپ بولغان
قەيسەر مەرداننىڭ يېنىغا كېلىپلا ئۇنىڭ بىلىكىگە
ئېسىلدى، شۇ تاپتا كۆزىگە ياش يامرىغانىدى.

— ئاچامنى تۇتقۇن قىلغان ئوخشىمامدۇ، ئاكا؟ —
دېدى قەيسەر كۆزىدىن سىرغىپ چۈشكەن ياشنى
قوللىنىڭ دۈمبىسى بىلەن ئېرتىۋېتىپ.

— شۇنداق، — دېدى مەردان رېستوراننىڭ ئالدىدىكى

پەشتاققا ئولتۇرۇپ، — ئۇنى جاپپار دېگەن ھېلىقى مەلئۇن تۇتقۇن قىلىۋاپتۇ.

— قايسى جاپپار؟!

— قايسى جاپپار دەيسەنغۇ؟ — دېدى مەردان ئورنىدىن تۇرۇپ، — سىلەرنىڭ ھېلىقى ئۆگەي ئاكاڭلار جاپپار بولمامدۇ، مەن نېمىشقا ئۇنى ئالغىلى بۇرۇنراق ماڭمىدىم دەيمەن، ئۇ بىزدىن بىر قەدەم ئالدىدا بېرىپ ئۇنى قولغا چۈشۈرۈۋاپتۇ ئەمەسمۇ... بۇرۇنراق ماڭغان بولسام جەۋھەر ئۇ مەلئۇننىڭ قولىغا چۈشۈپ قالمايتتىغۇ؟

قەيسەر مەرداننىڭ ئۆزىنى كاپاتلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قولىنى تۇتۇۋالدى.

— ئاكا، ئۇ جاھان سارىڭنىڭ قولىدىن ھەر بالا كېلىدۇ، بىز بۇ يەردە ئۆزىمىزنى ئەيىبلەپ ئولتۇرماي ئاچامنى قۇتقۇزىدىغان بىر ئىش قىلايلى، ئۇ نېمە دەيدۇ؟ پۇل سوراۋاتامدۇ؟

— بىر مىليون سوراۋاتىدۇ.

— بىر مىليون؟ — قەيسەر چۆچۈپ كەتتى.

— بىر مىليوننىڭ تەييار قىلغىلى بولىدۇ، — دېدى مەردان يېنىك تىتىرىگەن ھالدا، — لېكىن جەۋھەرنىڭ بىزگە سالامەت قايتىپ كېلىشىگە ھۆددە قىلماق تەس گەپ، ئۇكام، بۇ گۈيىنىڭ بالىسى ھازىر ئاغزىنى يوغان ئاچقىنى بىلەن پۇلنى ئېلىپ تۇرۇپمۇ جەۋھەرگە بىرەر زەرەر يەتكۈزۈپ قويمىغىتتى دەپ ئەنسىرەۋاتمەن.

— جاپپارنىڭ ئاچامنى تۇتقۇن قىلىۋالغانلىقىنى ئاپام ھەرگىز بىلمىسۇن، ئاكا، بولمىسا ئاپامنىڭ يۈرەك كېسىلى قوزغىلىپ بىزگە ئىش تېرىپ بەرمىسۇن يەنە.

— مەن تېزرەك بانكىغا باراي، ئۇكام، سەن كىرىپ ئاناڭنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئال، بانكىغىمۇ بۇرۇنراق خەۋەر قىلىپ قويىمىسا بىر مىليوننى ئۇنداق تېزلىكتە چىقىرىپ بېرەلمەيدۇ. مېنى ئاپاڭ سوراپ قالسا «ئاچامنى ئالغىلى كەتتى، ئاچام ئەسلىي سىلەرنى ساقلىغاچ شۇ ئەتراپتىكى بىر ئاشخانغا كىرىپ كېتىپتىكەن، سىلەر ئۇنى تۈزۈك ئىزدەپ باقمايلا كېتىپ قاپسىلەر، ئاچام ھازىر تېلېفون قىلدى» دەپ قوي.

— توختاپ تۇرۇڭ، ئاكا، — دېدى قەيسەر ماشىنىسىنىڭ يېنىغا كېتىۋاتقان مەردانى مېڭىشتىن توختىتىپ، — جاپپار دېگەن تەلۋە ئاچام بىلەن سىزنى تۈرمىگە سولتىۋەتكەن، جىنايىتى چېكىدىن ئاشقان بولسىمۇ ھازىرغىچە قانۇن تورىغا چۈشمەي كېلىۋاتقان ئادەم، بىزمۇ قاراپ تۇرۇپ ئۇنىڭ يەنە قاقتى — سوقتى قىلىشىغا يول ھازىرلاپ بېرىمىزمۇ؟ مېنىڭچە، ئۇ گۈيىنىڭ بۈگۈن قىلغان مۇشۇ جىنايىتى ئۈچۈنلا نەچچە يىل تۈرمىدە يېتىشىغا يېتىپ ئاشىدۇ، شۇڭا بىز ئۇنىڭ مۇشۇ قىلغىنى ئۈچۈن توپغۇزۇپ قويۇشىمىز كېرەك. بىز پۈلنىمۇ تەييارلايلى، شۇنىڭ بىلەن بىللە بۇ ئىشنى ساقچىلارغىمۇ مەلۇم قىلىپ ئۇلار بىلەن بىرلىكتە ئاچامنى قۇتقۇزىدىغان ئىش قىلايلى.

— ئۇنداق قىلساق بولماسمىكىن، — دېدى مەردان بىردەم تۇرغاندىن كېيىن، — جاپپار بىر تەلۋە، ئۇنىڭ قولىدىن ھەر بالا كېلىدۇ. ئەگەر بىز بۇ ئىشنى ساقچىلارغا مەلۇم قىلىپ قويساققۇ ياخشى بولىدۇ، بىراق بۇ ئىشقا ساقچىلار ئارىلىشىپ قالسا جەۋھەرگە

ئالمادىس زىيان - زەخمەت يېتىپ قالارمىكىن دەپ قورقۇۋاتىمەن.

— ئۇنداق بولمايدۇ، بىز پۇلنى تەييارلاپ ئۇلارنىڭ دېگەن يېرىگە بېرىۋېرىمىز، ساقچىلارمۇ ئىز بېسىپ كېلىۋېرىدۇ، ھازىرقى تەرەققىياتتىن قارىغاندا تېلېفون ئۇرۇلغان جاينى ساقچىلار بىردەمدىلا مۇقىملاشتۇرۇپ بولىدۇ، شۇڭا بىز ساقچىلارغا ئامال بار ماسلىشىپ ئۇ نىجىسىنى قانۇن تورغا چۈشۈرۈشكە ياردەم بېرىشىمىز كېرەك. ئەگەر مۇشۇنداق قىلمىساق ئۇ بىزگە بۇنىڭدىن كېيىنمۇ داۋاملىق پاراكەندىچىلىك سېلىپ ئارام تاپقۇزمايدۇ، ئاكا...

تېلېفوننىڭ سايىرىشى قەيسەرنى سۆزلەشتىن توختاتتى، قەيسەر ئىتتىك تېلېفونغا قارىدى - دە، سۆزلىشىش كۈنۈپكىسىنى باستى.

— ئاكام تېلېفون قىپتۇ، - دېدى ئۇ مەردانغا قاراپ قويۇپ تېلېفوننى قۇلقىنىڭ يېنىغا ئاپىرىپ، - ۋەي ئاكا، قانداق ئەھۋالنىڭ؟ سوتنىڭ ئاخىرلاشتىمۇ؟

— سوت ئاخشام تۈگىگەن، ئەتىگەن ئىدارىدىن رۇخسەت سوراپ بىر كىچىك ماشىنىنى كىرا قىلىپ يولغا چىقتىم، يەنە يېرىم سائەتلەردىلا يېتىپ بارىمەن، ھە، ئاچامنى قايتۇرۇپ كەلدىڭلارمۇ؟ ئۆزى ئوبدان تۇرۇپتىمۇ؟...

قەيسەر بۇ سوئالغا قانداق جاۋاب قايتۇرۇشنى بىلەلمەي مەردانغا قارىدى، مەردان ئۇنىڭ مەقسىتىنى چۈشىنىپ «بۇ ئىشنى ئاكاڭغا ئاشكارىلىما» دېگەن مەنىدە بېشىنى چايقىدى، لېكىن قەيسەر ئاكىسىدىن بۇ سىرنى يوشۇرغۇسى كەلمىدى.

— ئاكا، - دېدى ئۇ يىغلامسىراپ، - ئاچامنى جاپپار

دېگەن ھېلىقى قارا يۈز پاناق تۇتقۇن قىلىۋاپتۇ، ئۇ مەردان ئاكامدىن بىر مىليون سوراۋاتىدۇ.

— نېمە دەۋاتىسەن ئەمدى، ئاچام ھازىر قانداقكەن؟ ئۇنىڭغا زىيانكەشلىك قىلىپ قويىمىغاندۇ — ھە؟ — شۇ تاپتا كەۋسەرنىڭ ئاۋازىمۇ تىترەپ بوغۇلۇپ يىغلاۋاتقانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى، — ئۇكام، پۇلنى تەييارلايلى، لېكىن ئۇ ئۆلۈم تەگمەيدىغان مەرەزنى شۇنداقلا قويۇۋەتسەك زادى بولمايدۇ، ئۇ بۇ قېتىم چوقۇم قانۇننىڭ جازاسىغا تارتىلىشى كېرەك، بىزنى ئاز بوزەك قىلدىمۇ بۇ مۇتتەھەم ئەبلەخ. مۇنداق قىلايلى، سىلەر پۇلنى تەييارلىغاچ تۇرۇڭلار، مەن بىردەمدىلا يېتىپ بارىمەن، سىلەر ھازىرنىڭ ئۆزىدىلا ساقچىلار بىلەن ئالاقىلىشىپ دېلو مەلۇم قىلىڭلار.

تېلېفون ئۈزۈلگەندىن كېيىن قەيسەر خۇددى گۇناھ ئۆتكۈزۈپ قويغان ئادەمدەك مەردانغا يەر تېگىدىن قارىدى.

— ئاكامنىڭ بۇ يەرگە يېتىپ كېلىشىگە يېرىم سائەتلا قالغان تۇرسا، — دېدى قەيسەر مەرداننىڭ بىر تال تاماكىنى تۇتاشتۇرۇپ ئاچچىق بىلەن شوراۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، — شۇڭا ئۇنىڭغا راست گەپنى قىلغۇم كەلدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاكام بەش يىل قانۇن ئوقۇغان، بۇنداق ئىشلارغا ھۆكۈم قىلىشتا ئۇ قىلچە خاتالاشمايدۇ، ئۆزىڭىزمۇ ئاڭلاپ تۇردىڭىز، ئاكا، بىز ساقچىلارغا دېلو مەلۇم قىلايلى، قىلمىغان ئەسكىلىكى قالمىغان مۇناپىقنى بۇ قېتىم بوش قويۇۋەتسەك ھەرگىز بولمايدۇ. — بوپتۇ، ئەمىسە مەن پۇلنىڭ تەييارلىقىنى قىلاي، سەن مۇشۇ يېقىن ئەتراپتىكى ساقچىخانغا بېرىپ دېلو

مەلۇم قىل، ئىشقىلىپ جەۋھەرنى ئۇلارنىڭ قولىدىن ساقاپتى قايتۇرۇۋېلىش ھەممىدىن مۇھىم. ھەراست، جاپپار ماڭا بايا ئۇرغان تېلېفون نومۇرىنى يېزىۋال، ساقچىلارغا كېرەك بولىدىغىنى دەل مۇشۇ ئىسپات.

※ ※ ※

جاپپار ياتاققا قايتىپ كىرگەندە مايسەم ياندىكى كارىۋاتتا سۇنايلىنىپ ياتاتتى، جەۋھەر ئوۋچىنىڭ قاپقىنىغا چۈشكەن كېيىكتەك كۆزلىرىنى ھەر يان تىكىپ ئامال بولسا بوشىنىۋېلىش ئۈچۈن مىدىرلاپ ياتاتتى، ئۇ جاپپار ياتاققا كىرىشى بىلەن ئۇنىڭغا ئەندىككەن ھالدا قارىدى.

— ھە، قانداق؟ تېلېفون بېرەلىدىڭما؟ نومۇرى خاتا ئەمەستۇ؟ — دېدى مايسەم سەل ئۆرە بولغان ھالدا جاپپارغا قاراپ.

— نومۇرى توغرىكەن، بۇ قانجۇققىمۇ جان كېرەكتە، خاتا نومۇر دەپ بەرسە ئۆزىنىڭ نېمە بولىدىغىنىنى ئوبدان بىلىدۇ ئۇ، — دېدى جاپپار جەۋھەرنىڭ پىيالىدەك چەكچىيىپ كېتىۋاتقان كۆزىگە مۇنداقلا قاراپ قويۇپ، — لېكىن ئۇ بايۋەچچە تېلېفوننى ئېلىپ مەندىن بەكرەك ۋارقىرايدۇ تېخى، مىليوننىڭ گېپىنى ئاڭلاپ چىچاڭشىپ مېنى تىللاپلا كەتتى دېمەمسەن.

— ئۆزۈڭنى ئاشكارىلاپ قويىمىغانسەن؟

— ئاچچىقىمدا «مەن دېگەن جاپپار، ھەر ئىككىڭدە ئالىدىغان خۇن قەرزىم بار» دېۋىدىم، دېمى ئىچىگە چۈشۈپلا كەتتى قارا.

— ۋۇ پوق يەيدىغان كالۋا، — دېدى مایسەم ئورنىدىن لىكىدە تۇرۇپ، — مۇشۇ يەردىن چىققىچە نەچچە تاپىلىدىم سەن پىتىر قۇلاققا، ئىسمىڭنى ھەرگىز ئاشكارىلىما، ئاشكارىلاپلا قويساڭ ئىش بۇزۇلىدۇ دەپ تۇرسام قىلغان قىلىقنى بۇ ساراڭنىڭ. تېلېفوننى ئۆزۈم ئۇرغىلى باراي دېسەم سەن كالا پوقنى جەۋھەرگە چېقىلىپ قويۇپ ئىشنى بۇزمىسۇن، دەپ تېلېفون ئۇرۇشقا چىقارسام ئۇ يەردىمۇ ئىشنى بۇزۇپ كىرگىنىنى بۇ لەقۋانىڭ. ئەمدىچۇ، ئىككى پۈتۈم بىر ئۆتۈككە تىقىلدى، تۈرمىدە ياتىدىغان بولىدۇم دەپ ئويلاۋەر ئۆزۈڭنى.

— نېمىشقا ئۇنداق بولىدىكەن ئەمدى، — دېدى جاپپار مایسەمنىڭ قايناپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئۆزىدىن سەل ئەنسىرىگەن ھالدا، — مەن تېخى مەردان ئىسمىمنى ئاڭلىسا پۇلنى ئىتتىكرەك ئەكېلەمدىكەن دەپ شۇنداق دېگەن تۇرسام، ئۇنىڭ ئۈستىگە «ئەگەر بۇ ئىشنى ساقچىلارغا مەلۇم قىلساڭ جەۋھەرنى مەڭگۈ كۆرەلمەيسەن، مەن جاندىن تويغان ئادەم، قالغىنىنى ئۆزۈڭ بىل» دەپ قويدۇم.

— ئىسمىڭنى دېگىنىڭ ئۆزۈڭنى تۇتۇپ بەرگەنگە ئوخشاش ئىش، — دېدى مایسەم ئۇنىڭغا قاراپ قولىنى ھەر يان سىلكىپ، — ئۇ پۇلنى ئەكېلىپ بېرىپ جەۋھەرنى ئېلىپ كەتكەن تەقدىردىمۇ سېنى ئوخشاشلا ساقچىلار تۇتۇۋالىدۇ، ئۇ چاغدا بىر مىليونغۇ يوق، ياتار يېرىڭ سامانلىق دېگەندەك ئۇدۇل بېرىپ تۈرمىدە ياتىسەن كالۋا. — ئۇنچىۋالا قورقۇتۇپ كەتمىگىنە مېنى، — دېدى جاپپار مایسەمنىڭ سۆزلىگەنچە تاتىرىپ

كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، — بۇ ئىش ئۇنداقمۇ مۇرەككەپ بولۇپ كەتمەس، بىزچۇ پۇلنى ئېلىپلا يۇرتقا بارماي يىراقلارغا ياكى پاسپورت ئىشلەپ چەت ئەلگە چىقىپ كەتسەكمۇ بولۇۋېرىدۇ، چەت ئەلگە چىقىپ كەتكەن ئادەمنى كىم تۇتالايدۇ دەيسەن، بىر مىليون پۇل دېگەن بىزنىڭ بىر ئۆمۈر خەجلىشىمىزگە يېتىدۇ ئەمەسمۇ.

— ئەمدى ئۇنداق قۇرۇق خىيالىنى قىلما، — دېدى مائىسەم ئورنىدىن تۇرۇپ جەۋھەرگە قاراپ قويۇپ، — ئەمدى بىزگە جاننى ساقلاپ قېلىش مۇھىم بولۇپ قالدى، بۇ يەردە يېتىۋەرسەك ئىشىمىز چاتاق، شۇڭا ئورۇننى يۆتكىمىسەك بولمايدۇ.

— نېمىشقا يۆتكەيمىز؟ — دېدى جاپپار ئۇنىڭغا ھەيرانلىق نەزىرى بىلەن قاراپ، — بۇ يەر شۇنداق خالىي ئوبدان جايكەنغۇ؟

— ھەي كالۋا، — دېدى مائىسەم ئۇنىڭ پېشانىسىگە بىگىز بارمىقىنى تەگكۈزۈپ، — سېنىڭ مۇشۇ كاللاڭ ئىشلەمدۇ زادى، مەردان ئەگەر بۇ ئىشنى ساقچىلارغا مەلۇم قىلىپ قالسا ئۇلار ئەڭ ئاۋۋال مۇشۇ جايغا كېلىپ ئەھۋال ئىگىلەيدۇ. مېنىڭ ئاڭلىشىمچە، تېخى ساقچىلار ھازىر تېلېفون نومۇرى بولسىلا ئۇنىڭ نەدىن ئۇرۇلغان تېلېفون ئىكەنلىكىنى تېپىۋالارمىش، ئۇنداق بولۇپ قالسا ئۇلار بۇ ئورۇننى بىردەمدىلا ئېنىقلاپ بۇ يەرگە يېتىپ كەلمەمدۇ.

— خاتىرجەم بول، — دېدى جاپپار تاماكا يۆگەپ ئولتۇرۇپ، — ئۇ ساقچىلارغا مەلۇم قىلىشتىن قورقىدۇ، چۈنكى مەن: «بىزنىڭ قولىمىزدىكى جەۋھەرنى ساق ئالىمەن دېسەڭ ساقچىلارغا مەلۇم قىلغۇچى بولما» دەپ

قويدۇم. ئۇ بۇ قاتىلنى ئۆلگۈدەك ياخشى كۆرىدىغان تۇرسا، ئۇنداق تەنتەكلىك قىلىشقا ھەرگىز پېتىنالمایدۇ.

— ھەرھالدا سۇ كەلمەستە تۇغان سالغىنىمىز ياخشى، — دېدى مایسەم ئاچچىق موخوركىسىغا چاقماق يېقىپ ئۇنى مەززە بىلەن شوراپ ئولتۇرغان جاپپارغا قاراپ، — بۇ يەر پۇل تاپشۇرۇپ ئېلىپ خاتىرجەم كېتەلەيدىغان يەر ئەمەستەك قىلىدۇ، ئەتراپتا ئولتۇرىدىغان ئادەملەرمۇ خېلى بار ئىكەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە تۈرمە ئەتراپىدا ساقچى دېگەن ساماندىك، ئۇلار بىردەمدىلا بۇ ئەتراپنى خۇددى خامان سورۇغاندىك تىنتىپ دان بىلەن ساماننى ئايرىپ بولىدۇ، شۇڭا بىز ئورۇننى يۆتكەپ كەتكىنىمىز ياخشىراق تەك تۇرىدۇ.

جاپپار ئويلىنىپ قالدى: «ئەگەر راستتىنلا ساقچىلارنىڭ تېلېفون ئۇرغان جايىنى تېپىۋالدىغان ماھارىتى بولىدىغان بولسا بۇ يەردىن يۆتكەلمەي بولمايدۇ... بىر مىليون پۇلنى بەرگۈسى كەلمەي ساقچىلارغا مەلۇم قىلسا تۈگىشىدىغان گەپ، لېكىن ئاغزى پىلاستىردا چاپلانغان، پۈت - قولى باغلانغان بىر قىزنى باشقا يەرگە يۆتكەش ئەمەس، بەلكى مۇشۇ مېھمانخانىدىن ئاچقىشنىڭ ئۆزىمۇ بىر مۇشەققەت، مۇشۇنداق يەرلىرىنى ئويلىمايلا بىرنەرسە دەيدىيا بۇ خوتۇن.»

— بۇنى مۇشۇ پەدىدە قانداق ئاچقىپ كېتەلەيمىز بۇ يەردىن؟ — دېدى جاپپار قولىدىكى موخوركىسىنى قاتتىق شوراپ ئىسىنى تامام يۇتۇۋەتكەندىن كېيىن، — مېھمانخانىدىنغۇ بىر ئامال قىلىپ چىقارمىز، لېكىن

تالاغا چىقساقلا ھەممە كىشىنىڭ دىققىتى بىزدە بولمامدۇ، بىزدە يە بىرەر ماشىنا بولمىسا ئىشك تۈۋىگە توختىتىپ قويغان.

— بۇنداق يەرلىرىنى مېنى ئويلىمىدى دەمسەن، — مائىسەم سومكىسىنى ئاخشۇرۇپ ئۇنىڭدىن بىر كىچىك بولاقنى چىقاردى، — بۇنى كۆردۈڭمۇ، مۇشۇنى ئىچۈرسەكلا ئۇ بىز نەگە باشلىساق شۇ يەرگە ماڭدىغان بىر ئادەمگە ئايلىنىدۇ.

— ئۇ نېمە؟ — دېدى جاپپار مائىسەمنىڭ قولىدىكى بولاققا قىزىقىپ.

— بۇ مەجۇن، — دېدى ئۇ قەغەز بولاقنى يېشىپ ئىچىدىكى قوناق دانىسىدىن چوڭراق قارامتۇل نەرسىنى كۆرسىتىپ، — بۇنى دەملەنگەن چايغا سېلىپ بۇنىڭغا ئىچۈرسەك بىردەمدىلا مەست بولۇپ يا ھېچنېمىنى تۇيماي ئۇخلاپ كېتىدۇ، يا چىرايغا بىردىنلا كۈلكە يۈگۈرۈپ، خۇشخۇيلىشىپ قاقاھلاپ كۈلگىنىچە سەن نەگە ماڭساق كەينىڭدىن خۇددى ئامراق خوتۇنۇڭدەك ئەگىشىپ كېتىۋېرىدۇ.

— ۋاھ، بۇ بولىدىغان نەرسىكەنغۇ، نەچچە مىڭ خىل ھىيلەڭ بار خوتۇن جۇمۇ سېنىڭ، — دېدى ئۇ مائىسەمگە قاراپ، — شۇڭا مېنى خۇددى قوشقا كۆندۈرۈلگەن كالىدەك سىزغان سىزنىڭدا ماڭدىغان قىلىۋالدىڭ — دە.

— قۇرۇق گېپىڭنى قويۇپ ئاۋۇ چايدانغا قايناق سۇ ئەكىر، — دېدى مائىسەم ئورنىدىن تۇرۇپ تېلېۋىزورنىڭ يان تەرىپىگە قويۇلغان چاي ئىستاكىنىنى قولىغا ئېلىپ، — ئىتتىكرەك بۇنى تەييارلاپ ئۇنىڭغا ئىچۈرۈپ بۇ يەردىن كېتەيلى.

جاپپار چايداننى كۆتۈرۈپ چىقىپ كەتتى، مايسەم چاي ئىستاكانىغا سومكسىدىن بىر پارچە قارىچاينى ئېلىپ ئىستاكانغا سالغاندىن كېيىن قولىدىكى مەجۈننى ئۇششاق ئۈزۈپ ئىستاكانغا تاشلىدى. ئۇنغىچە چايدانغا قايناق سۇ ئەكىرگەن جاپپار مايسەمگە چايداننى بەردى، مايسەم ئىستاكانغا يېرىم قايناق سۇ قويۇپ ئاغزىنى يېپىپ قويدى.

— بۇ ئەمدى بەش مىنۇت ئەتراپىدا دەم يېسۇن، ئۇ چاغقىچە مەجۈننىڭ كۈچى چىقىدۇ ھەم سوۋۇپ قالىدۇ، شۇ چاغدا ئىچۈرسەك ئۇ ناھايىتى تېزلا مەست بولىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىزمۇ بۇ يەردىن چىقىپ كەتسەك بولىدۇ. — مېڭىشىنغۇ ماڭارمىز، لېكىن بارىدىغان بىرەر جاي بولۇشى كېرەككۇ، نەگە بارىمىز زادى؟

— يامالىق تېغىغا، — دېدى مايسەم ناھايىتى تېزلا جاۋاب بېرىپ، — يامالىق تېغىدا بىر شىرەم تۇغقىنىم بارلىقىنى بىلىسەنغۇ، سەن بىلەن توي قىلماستا مەن شۇ يەردە بىر — ئىككى ئايچە تۇرغان، شۇڭا مەن ئۇ تاغنىڭ ئەلىمى — تەلىمىنى ئوبدان بىلىمەن، پۇلنى ئېلىپلا قېچىشقىمۇ ئەپلىك، تاغدىن پەسكە چۈشسەكلا چوڭ يولغا چىقىمىز، پۇل بولغاندىكىن نەگە بارىمىز دېسەك شۇ يەرگە ئاپىرىدىغان ماشىنا چىقىدۇ بىزگە.

— ئۇ تۇغقىنىڭنىڭ ئۆيىگە بارمايدىغاندىمىز؟ — دېدى جاپپار مايسەمگە ئەندىككەن ھالدا قاراپ.

— پۇلىمىزغا تەڭ شېرىك تاپمايلى دەيسەنغۇ — ھە، — دېدى مايسەم ئۇنىڭغا غەلىتە بىر نەزەردە قاراپ قويۇپ، — خاتىرجەم بول، بۇنداق ئىشقا ئادەم كۆپ بولۇپ كەتسە چاتاق چىقىدۇ، ئۇنىڭ ئۆيىگە بارمايمىز، پەقەت يان

تەرەپتىكى چىغىر يول بىلەن تاغقا چىقىپ كېتىمىز، ئۇ يەردە مەردانىنى كۆزىتىپ تۇرغىلى بولىدۇ، ئەگەر ساقچى باشلاپ كەلگەنلىكىنى بىلىپلا قالساق دەرھال ئورۇن يۆتكىگىلىمۇ بولىدۇ.

— چاي تەييار بولۇپ قالغاندۇ، — دېدى جاپپار ئىستاكاننىڭ ئاغزىنى ئېچىپ، — ۋاھ، ئاجايىپ مەزىلىك پۇرايدىغۇ ماۋۇ نېمەڭ.

— بولدى، قۇرۇق گەپنى قويۇپ سومكامدا بىر پىچاق بار، شۇنى ئال، ئاغزىدىكىنى ئېلىۋەتسەڭ ۋارقىراپ يۈرمىسۇن بۇ نايىنق.

جاپپار ئىتتىك بېرىپ مايسەمنىڭ سومكىسىدىن بىر غېرىچ ئۈزۈنلۈقتىكى پىچاقنى ئالدى — دە، جەۋھەرنىڭ ئالدىغا كەلدى.

— ساڭا دەپ قوياي، — دېدى جاپپار پىچاقنى ئۇنىڭ گېلىغا تىرەپ تۇرۇپ، — مەن ھازىر ئاغزىڭدىكى ماۋۇ نەرسىنى ئېلىۋېتىمەن، ئەگەر ئاۋۇ چاينى ئىچىشكە قارشىلىق قىلساڭ ياكى ۋارقىرساڭ بۇ پىچاق سېنىڭ جېنىڭنى ئالىدۇ، ئۇ چاغدا بىز ئاشىقىڭدىن پۇلنى ئېلىپ، تۇرۇۋاتقان ياتىقىڭنى دەپ بېرىمىزدە تىكىۋېتىمىز، مەردان بىلەن ساق — سالامەت كۆرۈشۈۋالاي دېسەڭ دېگىنىمىزدەك قىل، ئۇقتۇڭمۇ؟

جەۋھەر پىچاقتىن قورقتىمۇ ياكى بېشىغا كېلىۋاتقان بۇ رەھىمسىز رېئاللىق ئالدىدا بويسۇنماقتىن باشقا ئامال قالمىغانلىقىنى ھېس قىلدىمۇ ئەيتاۋۇر، بېشىنى لىڭشىتتى، شۇنى كۈتۈپ تۇرغاندەك مايسەممۇ سوۋۇپ تېۋى چىقىپ قالغان چاينى كۆتۈرۈپ ئۇلارنىڭ يېنىغا كەلدى، جاپپار ئۇنىڭ ئاغزىدىكى پىلاستىرنى يېشىشى

ھامانلا جەۋھەر كۆزىدىن تاراملاپ ياش تۆكۈپ مايسەمگە
يالۋۇرۇشقا باشلىدى.

— جېنىم ئاچا، ماڭا مۇشۇ زەھەرنى ئىچۈرمىگەن
بولسىلا، مەن سىلى قانداق قىل دېسىلە شۇنى قىلاي،
ۋارقىرماي، ھېچنېمە دېمەي كەينىلىرىدىن ماڭاي، ماڭا
بىر ياخشىلىق قىلىپ قويسىلا، جېنىم ئاچا...

— مەن ئۇنداق تەۋەككۈلچىلىك قىلالمايمەن،
خېنىم، — دېدى مايسەم ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ
ئىستاكانى ئاغزىغا تەڭلەپ تۇرۇپ، — بۇ پەقەت مەستلا
قىلىدۇ، قايتا خۇمار قىلمايدۇ، بۇ ھەممىمىزگە ياخشى،
شۇ تاپتا جاپپارغا قويۇپ بەرسەم سىزنى بوغۇپلا
ئولتۇرۇپ قويغۇسى بار، مەن توسۇپ تۇرۇۋاتمەن بۇ
دەلتىنى، يولدا ئۇيان — بۇيان گەپ چىقىپ قالسا بۇنىڭ
نېمە قىلىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىسىز، شۇڭا بۇنى گەپ
قىلماي ئىچىۋېتىڭ.

جەۋھەر ئالدىدىكى خۇشبۇي پۇراق تارقىتىپ تۇرغان
چايغا قورقۇمسىرىغان ھالدا قارىدى، چۈنكى ئۇلارنىڭ
بايا دېيىشكىنى بويىچە بولغاندا بۇ ھەم ئۇخلىتىدىغان،
ھەم كۈلدۈرىدىغان نەرسە ئىكەن، ئەگەر ئۇخلاپ قېلىپ
قايتا ئويغىنالمىي قالسام قانداق قىلارمەن، دېگەن
ئەندىشە ئۇنى ئىچىشتىن توسۇپ تۇراتتى، لېكىن ئامال
قانچە، جاپپارنىڭ پىچىقى ئۇنىڭ گېلىغا تەڭلەكلىك،
سەللا مىدىرلىسا گېلىغا كىرىپ كېتىشى تۇرغانلا گەپ،
شۇڭا ئۇ كۆزىنى يۇمۇپلا مايسەم تەڭلىگەن چايىنى
غۇرتلىدىتىپ ئىچتى.

ئالاھىزەل بەش مىنۇت ئۆتكەندە جەۋھەرنىڭ كۆزلىرى
خۇمارلىشىشقا باشلىدى، ئۇنى كۆزىتىپ ئولتۇرغان

مایسەم تېخىچە جەۋھەرنىڭ گېلىغا پىچاق تەڭلەپ
 ئولتۇرغان جاپپارغا كۆزىنى قىسىپ ئىشنىڭ
 ئەپلىشىۋاتقانلىقىنى بىلدۈردى، جاپپارمۇ جەۋھەرنىڭ
 خۇددى ئانىنىڭ دانىسىدەك قىزىرىپ كېتىۋاتقان
 چىرايىغا، خۇمارلىشىپ يۈمۈلۈشقا يۈزلەنگەن كۆزلىرىگە
 قاراپ راستتىنلا مەجۇننىڭ ئۆز كۈچىنى
 كۆرسىتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى.

— ئۇ ئەمدى ئېسىنى يوقاتتى، — دېدى مایسەم
 جاپپارنىڭ پىچاق تۇتقان قولىنى پەسكە تارتىپ، —
 ئۇنىڭغا پىچاق تەڭلەشنىڭ ھاجىتىمۇ قالمىدى،
 ئەھۋالدىن قارىغاندا بۇ ئۇخلاپ قالىدىغان ئوخشايدۇ،
 شۇڭا بىز ئۇنىڭ پۇت — قولىنى تېز بوشتىپ ماڭىدىغان
 ئىشنى قىلايلى، تېزرەك ماڭمىساق ئۇ بىزگە يۈك
 بولىدۇ.

— سەن ئۇنى قاقھلاپ كۈلۈپ كېتىدۇ دەۋاتاتتىڭ، —
 دېدى جاپپار جەۋھەرنىڭ كۆزى ئۇيقۇغا كېتىۋاتقانلىقىنى
 كۆرۈپ، — ئەھۋالدىن قارىغاندا بايا مەجۇننى چىقراق
 تەڭشىۋەتكەندەك تۇرىسەن — ھە؟ ئۇ ئۇخلىۋالدىغان
 بولسا ماڭلا جاپا بولمامدۇ، تاغقا چىقىمىز دەيسەن، ئۇنى
 تاغقا يۈدۈپ چىقىدىغان ئىش بولسا جېنىم چىقىپ
 كېتەرمىكىن دەيمەن.

— پۇل دېگەننى ئاشۇنداق تەر چىقىرىپ تاپسا تەممۇ
 ياخشى بولىدۇ، — دېدى مایسەم ئۇيقۇغا كېتىۋاتقان
 جەۋھەرگە قاراپ قويۇپ، — بىر مىليوننى ئېلىش ئۈچۈن
 ئۈنچىلىك جاپا تارتساڭ ئەرزىيدۇ، بولدى، ئۇنىڭ پۇت —
 قولىنى بوشتاساڭ بولىدۇ ئەمدى.

جاپپار خۇددى تاغارغا قاچىلانغان گۆشتەك لىغىلداپ تۇرغان جەۋھەرنىڭ پۈت - قولىدىكى باغلاقلارنى بوشاتتى، ئۇ ئەمدى راستتىنلا قاتتىق ئۇيقۇغا چۈشكەنىدى. مۇنداق ھوشىنى بىلمەي ياتقان ئادەمنى سىرتقا يۈدۈپ چىقماقنىڭ تەسلىكىنى ھېس قىلغان جاپپارنىڭ شۇ تاپتا بېشى راستتىنلا قاتتى.

— بۇنى ئويغىتايلى، — دېدى جاپپار جەۋھەرنىڭ كاپىتىغا بىرنەچچە شاپىلاق ئۇرۇپ.

— بولدى، ئۇنى ئەمدى كاپاتلاش ئەمەس، كالتەكلىسەڭمۇ ئۇيقۇسىنى ئاچالمايسەن، — دېدى مایسەم ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋېلىپ، — ئەمدى ماڭايلى.

مايسەمنىڭ دېگىنىدەك نەچچە كاپات يېگەن جەۋھەرنىڭ ئۇيقۇسى ئېچىلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ئۇ ھازىر كاپاتلاش ئەمەس، بەلكى توقماق بىلەن سالىسمۇ ئويغانمايدىغاندەك تۇراتتى، شۇڭا ئۇ سۇنايلىنىپ يېتىۋالغان جەۋھەرنىڭ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئولتۇرغۇزدى، لېكىن ئۇنىڭ بېشى بىر تەرەپكە ساڭگىلاپ كېتىۋاتاتتى. — ھوي، بۇ ئۆلۈپ قالغاندەكلا تۇرىدىغۇ، — دېدى جاپپار يان تەرەپتىكى كارىۋاتتا ئولتۇرغان مایسەمگە قاراپ، — قاراپ باققىنە بۇنىڭغا.

مايسەم ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ بۇرنىغا قولىنى يېقىن ئەكېلىپ بىردەم تۇرغاندىن كېيىن نەپىسىنىڭ تېزلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى، شۇندىلا ئۇ مەجۇننىڭ بىر ئاز كۆپ بولۇپ قالغانلىقىنى چۈشەندى.

— بولدى، ئۇنى يۈدۈپ ماڭ، ئۇ بۇنچىلىك مەجۇن ئىچكەنگە ئۆلۈپ قالمايدۇ، — دېدى مایسەم ئورنىدىن تۇرۇپ سومكىسىنى ئېلىۋېتىپ، — ئەمدى بۇ يەردە

тۈرۈۋەرسەك زادى بولمايدۇ، ھېلىغىچە ئېسىگە كېلىپمۇ قالار، ئاۋۇ ئارغامچىلارنى يىغىشتۇرۇپ ئېلىۋال. كېرەك بولۇپ قالىدۇ.

جاپپار مايسەمنىڭ دېگىنى بويىچە ئارغامچىلارنى يىغىشتۇرۇپ جەۋھەرنىڭ سومكىسىغا جايلاشتۇردى، ئاندىن جەۋھەرنى خۇددى تاغارنى يۈدۈگەندەك ئۇچىسىغا ئارتىپ تالاغا چىقتى، مايسەم ياتاق ئىچىگە بىر قۇر قارىۋەتكەندىن كېيىن كەينىدىن ئەگىشىپ پەسكە چۈشتى. كومپيۇتېردا قارتا ئويۇنى ئويناۋاتقان مۇلازىمەتچى قىز ئۇلارنى كۆرۈپ ئويۇنىنى توختىتىپ ئالدىغا كەلدى.

— ياتاقنى قايتۇرامسىلەر؟ — دېدى — دە، جاپپار يۈدۈۋالغان جەۋھەرگە قاراپ ئەنسىرىگەن ھالدا «نېمە بولدى ئۇنىڭغا؟» دېگەن نەزەردە جاپپارغا قارىدى.

— بۇ قىزنىڭ يۈرەك كېسىلى قوزغىلىپ قالغاندەك تۇرىدۇ، تېزرەك دوختۇر خانغا ئاپارمىساق بولمايدۇ، — دېدى مايسەم قولىدىكى پۇل تاپشۇرغانلىق ھۆججەتنى ئۇنىڭغا سۈنۈۋېتىپ، — تېزرەك بولۇڭ، بىز چاققانراق ماڭمىساق ئۇنىڭ ھاياتىغا تەسىر يېتىدۇ.

— «120» گە تېلېفون قىلساڭلار بولمامدۇ؟ — دېدى ئۇ قىز مايسەمنىڭ قولىدىكى ھۆججەتنى ئېلىۋېتىپ.

— بولدى، — دېدى مايسەم ئۇنى ئالدىرىتىپ، — سىرتقا چىقىپ تاكسى تۈسۈپلا ماڭايلى، ئۇلار يېتىپ كەلگىچە ۋاقىت ئۆتۈپ كېتىدۇ، تېز بولۇڭ دەيمەن.

مۇلازىمەتچى قىز ياتاق تەكشۈرۈشنىمۇ قىلمايلا ئۇلارنىڭ ئاشقان پۇلىنى تېز قايتۇرۇپ بەردى — دە، بېشىنى چايقاپ قويۇپ يەنە ئۆزىنىڭ قارتا ئويۇنىغا چۈشۈپ كەتتى.

ئۇلار يامالسىق تېغىنىڭ غەربىي بۇرجىكىدىكى يانباغرىدا تاكسىدىن چۈشۈپ قالدى، تاكسىچى ئۇلارنىڭ نېمە ئۈچۈن بۇ جايدا چۈشۈپ قالغانلىقىغا ھەيران بولغاندەك جاپپارنىڭ جەۋھەرنى يۈدۈپ ئاشۇ تاشلاندىق ئۆيلەر تەرەپكە قاراپ ماڭغانلىقىنى كۆرۈپ بىرپەس تۇرۇپ قالدى - دە، كەينىدىن كېلىۋاتقان ماشىنىلارنىڭ سىگنال ئاۋازىدىن ئېسىگە كېلىپ ماشىنىسىنى قوزغىدى.

تاغ باغرىدىكى بىرنەچچە ئېغىز ئولتۇراق ئۆي چېقىلىش رايونىغا توغرا كەلگەچكىمىكىن، بەزى ئۆيلەرنىڭ دېرىزىلىرى قومۇرۇۋېتىلگەن بولسا، بەزى ئۆيلەرنىڭ ئۆگزىسى ئېچىۋېتىلگەنىدى، ھەتتا بەزى ئۆيلەر چۇۋۇۋېتىلگەن بولسىمۇ توپىسى تېخى توشۇپ كېتىلمىگەچكە بۇ جاي خۇددى بىرەر ئۇرۇشتا ۋەيران قىلىۋېتىلگەن تاشلاندىق مەھەللىگە ئوخشاپ قالغانىدى. شۇ ئۆيلەرنىڭ يېنىدا بىر كىچىك چىغىر يول بولۇپ، بۇ يول تاغ ئۈستىدە چوقچىيىپ تۇرغان بىر ئېغىز ئۆيگە تۇتاشقانىدى.

— بۇنى تاغقا كۆتۈرۈپ چىقماق تەستەك قىلىدۇ، بۇ ئۆزى ئاۋاق بولغىنى بىلەن ئېغىرلىقى خېلىلا باركەن، مېنىڭچە ماۋۇ ئۆيلەردە ئادەم يوقتەك قىلىدۇ، ئاشۇ ئۆيلەرنىڭ بىرسىگە كىرىپ تۇرساق بولىدىغان ئوخشايدۇ.

— شۇنداق قىلساقمۇ قىلايلى، — دېدى مايسەممۇ جاپپارنىڭ مېچىدە تەرلەپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ، — بۇنىڭ مەستلىكى سەل يېشىلسە ئاندىن چىقىپ كېتەرمىز.

ئۇلار تاشلاندىق ئۆينىڭ ئىككىنچى قەۋىتىگە

چىقىشتى، ھەممىلا يەر كېسەك پارچىلىرى، تاشلاندىق قەغەز ۋە يىرتىق تاغار - خالتىلار بىلەن توشقان بولۇپ، شامالدا ئۇچۇپ كەلگەن يالتىراق خالتىلار چېقىلغان دېرىزە ئەينەكلىرىدە بايراقتەك ساڭگىلىشىپ تۇراتتى، جاپپار جەۋھەرنى ئاشۇ خالتا - تاغارلارنىڭ ئۈستىگە ياتقۇزدى، ئۇنى ياتقۇزۇش بىلەن تەڭ گۈپپىدە كۆتۈرۈلگەن قويۇق چاڭدىن ئۇلارنىڭ دىمىقلىرىغا سېمونتنىڭ ئاچچىق پۇرىقى ئۇرۇلدى .

— ئاۋايلاپراق ياتقۇزساڭ بولمامدۇ، — دېدى مائىسەم بۇرنىنى قول ياغلىقى بىلەن ئېتىپ، — ئەسكى تاغارنى تاشلىغاندەك تاشلىدىڭغۇ بىزنىڭ ئالتۇن كانىمىزنى .

— ھېرىپ جۇلۇقۇم چىقىپ كەتتى بۇنى كۆتۈرەلمەي، — دېدى جاپپار ئەسكى تاغارلار ئۈستىدە خۇددى مامۇق كۆرپىدە ياتقاندەك ئۇخلاۋاتقان جەۋھەرگە قاراپ، — ئەگەر تاغقا كۆتۈرۈپ چىققان بولسام جېنىم چىقىپلا كېتەرەكەن، ئۆزى ئورۇق بولغىنى بىلەن ئېغىرلىقى خېلىلا باركەن بۇ جۇۋاينمەكنىڭ .

— ئەمدىچۇ، — دېدى مائىسەم راملىرىمۇ قومۇرۇۋېتىلگەن دېرىزىدىن سىرتقا قاراپ، — ۋاقتىمۇ بىر يەرگە باردى، ئۇلار پۇلنى تەييارلاپمۇ بولغاندۇ، سەن ئەمدى بۇ يەردە تۇرۇۋەرمەي بىرەر تېلېفون بوتكىسىنى تېپىپ مەردانغا تېلېفون قىل، كەچ كىرىپ كەتسە ئۇچراشمىغىمىز تەس بولۇپ كېتىدۇ، پۇلنى يامالىق تېغىنىڭ چوققىسىدىكى مۇنارنىڭ قېشىغا ئەكەلسۇن، ئۆزى يالغۇز كەلسۇن. «پۇل بىلەن ئادەمنى شۇ يەردە ئالماشتۇرمىز» دېگەن، قىلچە قوپاللىق قىلما، بولمىسا ئىشنى بۇزىسەن .

جاپپار چىقىپ كەتتى، مايسەم ئىككى پارچە خىشنى
بىر - بىرىگە جۈپلەپ تېگىگە جەۋھەرنىڭ سومكىسىنى
قويۇپ ئولتۇرۇپ جەۋھەرگە قارىدى. بىر سائەتكە يېقىن
ئۇخلىغان جەۋھەر ئويغىناي دېمەيتتى، بايقى ئاچچىق
چاڭ - توزان، جاپپارنىڭ ئاۋايلىمايلا قاتتىق يەرگە
تاشلاشلىرىمۇ ئۇنى ئۇيقۇسىدىن ئويغىتالمىغاندى،
شۇنداق بولسىمۇ مايسەم يەنىلا خاتىرجەم بولالماي
ئارغامچا بىلەن ئۇنىڭ ئىككى پۈتىنى بىر - بىرىگە
چېتىپ باغلاپ قويدى. ئەگەر ئۇنىڭ مەستلىكى يېشىلىپ
ئويغىنىپ قالسا ۋارقىراپ كېتىشىدىن ساقلىنىش
ئۈچۈن ئاغزىغا يەنە پىلاستىر چاپلاپ قويدى، بىردەم
ئولتۇرغاندىن كېيىن پىلاستىرنى يەنە ئېلىۋەتتى،
چۈنكى بۇ ئۆيلەرنىڭ ئۈستۈن تەرىپىدىلا بىر كۆتۈرمە
ماشىنا يولى بولغاچقا بۇ يولدىن ئۆتۈۋاتقان ماشىنىلارنىڭ
ئاۋازى قۇلاق - مېڭىنى يەۋەتكۈدەك گۈرگىرەپ تۇراتتى،
مۇنداق ئەھۋالدا ئۇنىڭ ۋارقىرىشىدىن ئەنسىرەش
ھاجەتسىز ئىدى.

— ئىش پۈتتى، — جاپپار ئىشىكى يوق ئۆيگە
ئالدىراش كىرىپلا مايسەمگە دوكلات قىلدى، — يەنە بىر
سائەتتىن كېيىن بىز تاغ چوققىسىدا كۆرۈشىدىغان
بولدۇق، ئۇلار: «ساقچىغا مەلۇم قىلمىدۇق، بىزگە
جەۋھەرنىڭ بىخەتەرلىكى مۇھىم، ئەگەر ئۇنىڭغا بىرەر
زىيان - زەخمەت قىلىپ قويساڭلار سىلەرگە پۇلنى
بەرمەيمىز» دېدى. ئەمدى قانداق قىلىمىز؟ ئۇ ئويغانسا
ياخشى بولاتتى، بۇنى ئېلىپ تاغ چوققىسىغا چىقىپلا
كەتكەن بولساق ئۇ پۇلنى بېرىپلا بۇنى ئەكېتەتتى
ئەمەسمۇ...

— توختا، مەن بۇنىڭ ئامالىنى قىلاي، — دېدى
مايسەم ئورنىدىن تۇرۇپ جەۋھەرنىڭ يېنىغا كېلىپ، —
بۇنى ئويغانمىساق راستتىنلا بولمىغۇدەك، بىر سائەتتىن
ئارتۇق ئۇخلىدى بۇ، بىرىمىز تاغدا، بىرىمىز بۇ ئۆيدە
قالايلى دېسەك ئىش ئەپلەشمىگۈدەك.

مايسەم جەۋھەرنىڭ يېنىدا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ
بۇرنىنى باش بارمىقى بىلەن بىگىز بارمىقىدا چىڭ
تۇتۇۋالدى، جەۋھەر نەپەس يېتىشمىگەنلىكتىنمىكىن
يېنىك تولغىنىپ ئاغزىنى يوغان ئېچىۋالدى، دېمەك ئۇ
ئەمدى ئاغزىدا نەپەس ئېلىشقا ئۆتكەنىدى، لېكىن
ئۇيقۇسى يەنىلا ئېچىلىدىغاندەك ئەمەس.

— بۇنىڭ ئاغزىنى پىلاستىردا چاپلا، — دېدى مايسەم
جاپپاراغا.

— ئاغزى — بۇرنىنى تەڭ ئېتىپ قويساڭ ئۆلۈپ
قالمامدۇ؟ — دېدى جاپپار مايسەمنىڭ سومكىسىدىن
پىلاستىر يۆگەلمىسىنى ئېلىپ، — ئاۋايلا جۈمۈ، بىزگە
بىر مىليون پۇل كېلىۋاتىدۇ، بىكار ئۇنىڭدىنمۇ قۇرۇق
قالمايلى يەنە.

— گېپىڭنى تولا قىلماي چاپلا دېگەندىكىن
چاپلىمامسەن، — دېدى مايسەم ئۇنىڭغا ۋارقىراپ، — مەن
ئۇنچىلىك ئىشنى بىلمەمدىمەن...

ئاغزى پىلاستىردا چاپلىنىش بىلەن تەڭلا سىلكىنىپ
تۇرۇپ كۆزىنى ئاچقان جەۋھەرنىڭ بۇرنىنى تۇتۇپ تۇرغان
مايسەم ئۇنى قويۇۋەتتى. جەۋھەرنىڭ ئىككى قولى بوش
بولغاچقا ئاغزىدىكى پىلاستىرنى تارتىپ ئېلىۋەتتى،
بۇنىڭدىن قورقۇپ كەتكەن جاپپار تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ
ئۇنىڭ ئىككى قولىنى چىڭ تۇتۇۋالدى. جەۋھەردە ھازىر

قارشىلىق قىلغۇدەك كۈچمۇ يوق، ئۇ بۇ ئۆيگە ھەيرانلىق نەزىرى بىلەن قارىۋەتكەندىن كېيىن ئالدىدا نېمە قىلىشنى بىلمەي تۇرۇپ قالغان مايسەم بىلەن جاپپارغا قارىدى، ئۇلارنى خۇددى ئەمدىلا كۆرگەندەك تازا سىنچىلاپ قارىۋەتكەندىن كېيىن قاقاھلاپ كۈلۈشكە باشلىدى.

— بۇنى مەجۇن ئەمدى رەسمىي تۇتتى، — دېدى مايسەم جاپپارغا قاراپ ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ، — ئۇنىڭ پۈتىدىكىنى بوشىتىۋەت، ئەمدى ئۇ خۇددى چۈلۈك ئۆتكۈزۈلگەن كالىدەك كەينىمىزدىن مېڭىۋېرىدۇ.

ئۇلار جەۋھەرنى ئورنىدىن تۇرغۇزۇپ پەلەمپەيلەردىن چۈشۈشكە باشلىدى، مايسەم خاتالاشمىغان ئىكەن، ئۇلار جەۋھەرنى تۇتۇپ ماڭمىغان بولسىمۇ ئۇ ئىككى يانغا ئىرغاڭلاپ قاقاھلاپ كۈلگىنىچە پەلەمپەيدىن چۈشەتتى. ئۇلار بۇ تاشلاندىق ئۆيىدىن چىقىپلا يان تەرەپتىكى چىغىر يول بىلەن يۇقىرىغا ئۆرلەشكە باشلىدى. ئالدىدا كېتىۋاتقان مايسەم كەينىدىن كېلىۋاتقان جەۋھەرگە، ئۇنى تېزىرەك ماڭدۇرۇش ئۈچۈن پات - پات جەۋھەرنى ئالدىغا ئىتتىرىپ كېلىۋاتقان جاپپارغا قاراپ قويۇپ يولىنى داۋام قىلاتتى. ئالاھىزەل يېرىم سائەتتىن ئاشقاندا ئۇلار تاغ چوققىسىغا يېقىنلاشتى. بىر تاشنىڭ ئۈستىگە ئولتۇرۇۋېلىپ تىزىنى شاپىلاقلاپ كۈلۈشكە باشلىدى، جاپپار ئۇنى قاتتىق سىلكىشلەپمۇ، كاجىتىغا ئۇرۇپمۇ كۈلۈشتىن توختىتالمىدى.

— بولدى، بولدى، — دېدى مايسەم جاپپارنىڭ جەۋھەرنى ئورنىدىن تۇرغۇزۇپ ماڭدۇرماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، — مۇشۇ يەرمۇ بولىدىغاندەك

تۇرىدۇ، سەن چوققىغا چىقىپ قاراپ تۇر، مەردانىنى كۆرگەندىن كېيىن بۇ يەرگە يېنىپ چۈش، مۇشۇ يەردە سودىنى پۈتكۈزۈپلا ماۋۇ ياق بىلەن ماڭساق چوڭ يولغا چۈشمىز.

جاپپار تاغ چوققىسىغا چىقىپ كەتتى. مایسەم قاقاھلاپ كۈلۈپ ئولتۇرغان جەۋھەرگە قاراپ قويۇپ يېنىدىكى بىر كىچىك ياپىلاق تاشنىڭ ئۈستىگە ئولتۇرۇپ، ئۆزلىرىنىڭ پۇتى ئاستىدا كۆرۈنۈپ تۇرغان ئۈرۈمچىگە قارىدى. ئۈرۈمچى بۈگۈن ئوچۇق ھاۋادا شۇنداق سۈزۈلۈپ كەتكەن بولۇپ، بىر - بىرىدىن ئېگىز سېلىنغان بىنالار خۇددى بەسلىشىۋاتقاندەك كۆككە باش سوزغانىدى. يامالىق تېغىنى كۆكەرتىش خىزمىتى باشلانغان ئىككى يىلدىن بۇيان تىكىلگەن كۆچەتلەر ئاز - تولا بوي تارتقان بولسىمۇ تېخى چېچەك پەسلى يېتىپ كەلگىنىنى تۇيىمىغاندەك يوپۇرماقسىز شاخلىرىنى دىردايتىپ تۇراتتى.

— كەلدى، كەلدى، — جاپپار ھاسىرىغان ھالدا مایسەمنىڭ يېنىغا كېلىپ جەۋھەر ئولتۇرغان يوغان تاشنىڭ يەنە بىر تەرىپىگە يۆلەندى.

— قېنى؟ — دېدى مایسەم پەس تەرەپكە قاراپ.

— ئەنە، بىز چىققان يول بىلەن كېلىۋاتىدىغۇ.

مايسەم ئورنىدىن تۇرۇپ تاشلاندىق بىنالار تەرەپكە قارىدى، راستتىنلا مەردان بىر قارا چامادانى كۆتۈرگەن ھالدا ئۇلار تەرەپكە قاراپ كېلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئالدى - كەينىدە ھېچقانداق ئادەم يوق بولۇپ، ئەھۋالدىن قارىغاندا ئۇ راستتىنلا ساقچىلارغا مەلۇم قىلمىغاندەك تۇراتتى. بۇنى كۆرگەن مایسەمنىڭ يۈرىكى ئورنىغا چۈشتى.

— ئاشۇ سومكىدىكىنىڭ ھەممىسى پۇلمىدۇ؟ — دېدى جاپپار مایسەمگە قاراپ خۇشاللىقنى باسالماي، — بۇ گۈيزە خېلىلا بېيىپ قاپتۇ جۇمۇ، نەچچە سائەتنىڭ ئىچىدە بىر مىليوننى تەييارلاپ كەلگىنىنى قارا، بۇنداق ئوڭۇشلۇق بولىدىغىنى بىلسەك ئۇنىڭدىن بىراقلا ئىككى مىليون سورساقمۇ بوپتىكەن — ھە.

— «ئوغرى بولساڭمۇ ئىنساب بىلەن بول» دېگەن گەپ بار، — دېدى مایسەم ئۇنىڭغا قاراپ قېشىنى ئېتىپ، — مۇشۇنچىلىك بىر نەرسە ئالغىنىمىزنىڭ ئۆزىمۇ چوڭ ئىش. ھە راست، ئاۋۇ كۈلگۈنچەكنىڭ ئاغزىنى ئېتىپ قولىنى باغلىۋېتەيلى، بولمىسا جەۋھەرنى ساراڭ قىلىپ قويغان ئوخشايدۇ، دەپ ئىشىمىز ئەپلەشمەي يۈرمىسۇن يەنە. سەنچۇ ئەمدى بۇنىڭغا قاراشقا مەسئۇل بولسەن، مەن ئۇنىڭ قولىدىن پۇلنى ئالمەن، تەكشۈرمەن، ئاندىن كېيىن ئۇنى مەردانغا تاشلاپ بېرىپ تىكىۋىتىمىز.

مەردان ئۇلارنىڭ يېنىغا كەلگۈچە ئۇلار جەۋھەرنىڭ ئاغزىنى پىلاستىردا چاپلاپ پۇت — قولىنى باغلىۋەتتى. — جەۋھەر، — مەردان ئۇلارغا يېقىنلاپ كېلىپلا قولىدىكى چاماداننى يەرگە تاشلاپ جەۋھەرنىڭ قېشىغا يۈگۈردى.

— ئورنۇڭدىن مىدىرلىما، — دېدى جاپپار قولىدىكى پىچاقنى جەۋھەرنىڭ بوينىغا تەڭلەپ تۇرۇپ، — بولمىسا مەن بۇ تۈمۈچۈقۇڭنى ئۆلتۈرۈۋېتىمەن، بىزگە ئاۋۋال پۇلنى كۆرسەت، ئۇنى تەكشۈرۈپ ئالغاندىن كېيىن بۇنى ئەكەتسەڭ بولىدۇ.

мەردан جايدىلا توختاپ چاماداننى قولغا ئالدى -
 دە، ئاغزىنى ئېچىپ مایسەمگە كۆرسەتتى. مایسەم
 كالىكلىنىپ باغلانغان يۈز يۈەنلىك پۇللارنىڭ چامادانغا
 لىققىدە قاچىلانغانلىقىنى كۆرۈپ يېنىغا كەلدى - دە،
 بىر باغلام پۇلنى ئېلىپ تەكشۈرۈپ كۆرگەندىن كېيىن
 ئۇنى چامادانغا سېلىپ ئاغزىنى ئېتىپ قولغا
 ئېلىۋالدى.

— بولدى، چاپپار، ئۇنى ئەمدى بۇ بايۋەچچىگە
 بېرىۋەتسەڭ بولىدۇ، پۇلدا چاتاق يوقكەن، — دېدى مایسەم
 چاپپارغا بۇيرۇق بېرىپ.

چاپپار جەۋھەرنىڭ گېلىغا تىرەپ تۇرغان پىچاقنى
 گېلىدىن ئاجرىتىپ مایسەمنىڭ يېنىغا ماڭدى. مەردان
 يۈگۈرۈپ جەۋھەرنىڭ يېنىغا كېلىشى بىلەن تەڭ،
 جەۋھەر ھوشىدىن كەتتى.

مایسەم بىلەن چاپپار چاماداننى كۆتۈرۈپ ئۇلاردىن
 يىراقلىشىشى ھامان تۇبۇقسىز ئاسماندىن چۈشكەندەكلا
 تاغ چوققىسىدا پەيدا بولغان ساقچىلار يوپۇرۇلۇپلا يېتىپ
 كەلدى - دە، مایسەم بىلەن چاپپار ئۆزىنى ئوڭشاپ
 بولغۇچە خۇددى قارچىغىنىڭ چاڭگىلىغا چۈشكەن
 چۈجىدەك پۈكلەپلا قولغا كوزا سېلىپ بولدى.

* * *

جەۋھەر كۆزىنى ئاچقىنىدا يېنىدا ئولتۇرغان مەردانغا
 كۆزى چۈشتى.

— جېنىم مەردان، بۇ سەنمۇ؟ — دېدى ئو ئورنىدىن
 تۇرۇشقا تەمشىلىپ.

— مىدىرلىما، سۆيۈملۈكۈم، — دېدى مەردان ئۇنىڭ مۇرىسىدىن ئىنتايىن سىپايلىك بىلەن بېسىپ تۇرۇپ، — قولىڭدا ئوكۇل يىڭنىسى بار.

— بۇ قەيەر، مەردان؟ — دېدى جەۋھەر دېرىزىسىگە يېشىل دۇخاۋا پەردىلەر تارتىلغان، يان تەرەپ تامغا پەتنۇس نۇسخىلىق گىلەم تارتىلغان ئۆيگە تەكشى قاراپ. — بۇ سېنىڭ ئۆيۈڭ، جەۋھەر، — دېدى مەردان يوتقىنىنى تۈزەشتۈرۈپ تۇرۇپ، — مەن بۇ ئۆينى سەن ئۈچۈن سېتىۋالغان.

— رەھمەت ساڭا، قەدىرلىكىم، بۇ مېنىڭ چۈشۈم ئەمەستۇ — ھە؟! — دېدى جەۋھەر مەردانغا جىلۋىلىك بېقىپ.

— بۇ چۈشۈڭ ئەمەس، جېنىم، — دېدى مەردان ئۇنىڭغا مېھر بىلەن بېقىپ، — سەن ئەمدى رەسمىي ئەركىنلىككە ئېرىشتىڭ، سېنى بۇنىڭدىن كېيىن ھېچكىم بوزەك قىلالمايدۇ، ياخشى ئارام ئال.

— مېنى دەپ بەك جاپا تارتتىڭ، مەردان، — دېدى جەۋھەر كۆزىگە لىققىدە ياش ئېلىپ، — سېنى نۇرغۇن ئۇۋالچىلىقلارغا سالدىم...

— بولدى، ئەمدى سۆزلىمە، جېنىم، بۇ بىر ھەقىقىي مۇھەببەتكە تەشنا يىگىتنىڭ قىلىشقا تېگىشلىك مەجبۇرىيىتى، بىزنىڭ مۇھەببىتىمىز ھەقىقىي تاۋلىنىشتىن ئۆتتى، جەۋھەر.

— رەھمەت ساڭا، قەدىرلىكىم.

— مېنى خىجىل قىلمىساڭچۇ رەھمەتنى تولا تەكرارلاپ.

— ھە راست، ئاپاملارچۇ، ئۇلار نەدە؟

— ئۇلار ئىككىنچى قەۋەتتە ئارام ئېلىۋاتىدۇ، تېخى بايلا سېنىڭ يېنىڭدا ئولتۇرغانىدى. بۇ نىجىسلا ساڭا مەجۇن سۇيۇقلۇقنى جىق ئىچۈرۈۋېتىپتۇ. سېنى ئويغانغان چېغىدا كېسەل كارىۋىتىدا ئەمەس، ئۆيىدە كۆرسۇن دەپ مۇشۇ يەردە ئاسما ئوكۇل ئۇرغۇزۇۋاتىمەن. بۇ بەتنىيەتلەر ئاخىرى بارىدىغان يېرىنى تاپتى، جەۋھەر، ئۇ بەتنىيەتلەر تۇتقۇن قىلىش، باشقىلارنى قاقتى — سوقتى قىلىش جىنايىتى بىلەن قولغا ئېلىندى، ئەمدى بىزنىڭ بەختىيار كۈنلىرىمىز يېتىپ كەلدى، سۆيۈملۈكۈم.

— ئاپاملارنى بەك كۆرگۈم كەلدى، مەردان، — دېدى چېھرىدە بەخت تەبەسسۇمى جىلۋە قىلىپ تۇرغان جەۋھەر مەردانغا قاراپ.

— مەن چاقىراي ئۇلارنى، — دەپ ئورنىدىن تۇرغان مەردان ئۆزىگە تەبەسسۇم ئەيلەپ ياتقان جەۋھەرنىڭ ئۈستىگە ئېڭىشىپ ئالۋىچىدەك قىزارغان لېۋىگە لېۋىنى ياقىتى. تەرىپلەپ بولغۇسىز شادلىققا چۆمگەن جەۋھەر بۇ سۆيۈشتىن مەست بولۇپ قالغاندەك خۇمارلاشقان كۆزىنى يۈمدى.

2011 - يىلى 25 - ئۆكتەبىردىن 2012 - يىلى 30 - يانۋارغىچە قارامىدا يېزىلدى.

图书在版编目 (CIP) 数据

真爱：维吾尔文/阿尔斯兰·塔里甫著. —乌鲁木齐：新疆青少年出版社，2013.5
ISBN 978-7-5515-3175-7

I. ①真... II. ①阿... III. ①长篇小说-中国-当代-维吾尔语 (中国少数民族语言) IV. ①I247.5

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2013) 第 075714 号

责任编辑：卡米拉·热合曼
责任校对：迪力亚尔·吐尔逊
封面设计：阿里甫·夏

真爱 (维吾尔文)

(长篇小说)

阿尔斯兰·塔里甫 著

新疆青少年出版社出版
(乌鲁木齐市北京北路29号 邮编：830012)

E-mail: xjyashlar@126.com

新疆新华书店发行

新疆八百印务有限公司印刷

880×1230毫米 32开本 13.375印张

2015年7月第1版 2015年7月第1次印刷

印数：1—3000

ISBN 978-7-5515-3175-7 定价：38.00元

如有印刷装订问题请直接同出版社调换